

కవిచక్రవర్తి కంబకవి

శ్రీరామ.

విజ్ఞప్తి.

ప్రథమ సంపుటము ముద్రణ మంత శ్రమ యొనగలేదు. కాలము సుభిక్షమై జనుల హృదయములు విశాలములై యుండెను. మిత్రుల సాయమున నది సులభముగ నెఱవేఱెను. తరువాతి కాలము తాఱుమాఱెనది. వానలులేవు. బావులును త్రవ్వకొలదిని చిత్రముగా మఱిమఱి నీరడుగంటుచుండెను. చిత్తూరుజిల్లా ప్రజలు పొందరాని హృదయ విదాగక దశను పొందిరి. తినఁగూడు త్రాగనీరు కఱవయ్యె. పల్లెటూళ్లలో ముప్పాతిక మువ్వీసము జనము గంజికేంద్రములవలన ప్రాణములు నిలుపుకొనఁగలిగెను. ఇట్టి స్థితిలో ద్వితీయ సంపుటము ముద్రణము తలపెట్టుటయు నపచారమగునని యూరకుండితి. ఇట్లుండ, ఎన్నఁడో కోరియుండిన కాగితములు కలకత్తానుండి వచ్చి దిగినవి. పైస చేతలేని యేను వేయిమ్మున్నూట యేబదిరూపిఁకలెటనుండితెత్తు? వలదని వదలుట యెట్లు? అని డోలాందోళిత మనస్కుఁడనై యుండ నా ప్రాంతశిష్యుఁడును గురుభక్తి యుక్తుఁడును ఆత్మడునై యున్న శ్రీ L. G. వెంకటమునినాయఁడు తన కెన్నియో చిక్కులుండినను ధైర్యహక్కులాడి ధనసాహాయ్యముచేసి కాగితములను దించుకొనెను.

అట్టియెడ నెల్లూరఁ బ్రతి వత్సరము జరపు తిక్కన వర్ధంతికి శ్రీ శ్రీ తిక్కవరపు రామిరెడ్డిగారు నన్ను (7—31—53) పిలిపించి నూటపదునాఱు లొనఁగి సమ్మానించిరి. శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు మఱునాఁడు కంబరామాయణము నందలి కొన్ని ఘట్టములు చదువఁగోరిరి. విన్నవారందఱు సంతసించి రెండవభాగముకూడ త్వరలో అచ్చగుట మేలని యభిప్రాయము లొసంగిరి. అచ్చటి న్యాయవాదులును సరసులు నగు శ్రీ ఎం. సుబ్బరావుగారు (బి. ఏ., బి. ఎల్., అడ్వొకేటు) ఇట్టి నద్దంధముల కెన్నింటికో సాయపడిన శ్రీ తి. రామిరెడ్డిగారే దీనికిని పూనుకొనఁగలరని యాశించుచుంటిమనిరి. దానికి శ్రీ రెడ్డిగారిక చిటునవ్వు కటాక్షించిరి. అది అంగీకార సూచకమో మఱియేమో అప్పటి నామంద బుద్ధికందలేదు.

ఇయ్యది జరిగిన మఱి పదిదినములలో మదరాసున, కారైకుడివానులు కంబకవిభక్తులు నగు శ్రీ. సా. గణేశగారు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారిని సంధించిన తఱిఁ దామ్రేఁపేట నడపుచున్న కంబక తిరునాళ్లకు ఆహ్వానింపఁగా 'నన్ను పిలుచు

కంటే కతబరామాయణము నాంధ్రీకరించియున్న మా శ్రీరాములురెడ్డిగారిని పిలుచుట అన్నివిధముల ప్రయోజనకరము కదా? 'యనుడు నాతఁ డపరిమిత మోదమంది నాఁడే పెద్దయు త్తర మొందు వ్రాయుచు తంతులపై నన్నువారి తిరునాళ్లకు పిలిపించి యతిథి సత్కారములతోడ నామహాసభలో (28—31—53) 'మహాదాతలు' 'కూబేరులు' అని విఖ్యాతి గడించిన శ్రీ డాక్టరు అశగప్పసెట్టిగారి హస్తముల మీఁదుగా నాకొక్క కనకాంబర మొనఁగి సత్కరించె. ఆసభకు దక్షిణ దేశమంతట నుండియు మహానాయకులు పండితులు కవులు నాలుగైదు వందలకు పైఁగా వచ్చియుండిరి. ఆ యందఱతో నాకు పరిచయ భాగ్యము లభించినది. వేలకొలఁది నిండిన ఆ సభ జరిగిన నాలుగు దినములు నన్ను స్వర్గ సభాశాసన నిపించినవి.

ఇంతటి సన్మానమునకు కారకులు శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారే కద! యని వారిశౌక కృతజ్ఞతా లేఖ వ్రాయుచు కంబరామాయణము ద్వితీయ సంపుట ముద్రణ మొందు రెండు వారములలో నారంభింప యత్నించుచున్నాఁడనని సూచించితి. ఆయుత్తరమును వారి మామగారగు శ్రీ తి. రామిరెడ్డిగారు తిలకించి రెండువేల రూపికలు (Draft) పంపుచు 'దీని నుంచుకొని ముద్రణ మారంభింపుడు. కొఱవడినది మరల సంపెద' మని వ్రాసిన లేకను గాంచి యాశ్చర్యచకితుఁడనై 'లోకము కోరకున్నను ఉపకరించుచుండుట ఘనుల లక్షణము కదా!' మని నన్ను నేన సమాధాన పఱచుకొని యీ ముద్రణము వ్యయశ్రమము నుంతేని లేక నెఱవేర్చఁగలిగితి. కారైక్కుడి సమ్మాన వృత్తాంతము అన్నిటింగ్ల పత్రికలను ఛాయాచిత్రములతోడ అన్ని అటవ పత్రికలును వెల్లడించినవి. అది కాంచి తిరువాన్కూరు రెడ్డియార్ ఐక్య సంఘమువారు నా పరిశ్రమము జ్ఞాపించుచు నూటమొక్క రూపికలు కానుకగా నంపిరి. అంతకు మున్నుగనే చెన్నరాష్ట్ర ప్రధానామాత్యులుగా నుండిన మానసియులు శ్రీ ఓమంమారు పెద రామస్వామి రెడ్డిగారిక నూట పదునాఱు రూపాయ లంపిరి. ప్రథమ సంపుట ముద్రణాంతరము నూట పదునాఱులు పంపిన రాజపోషకులు.

శ్రీమతి ఇనుదుర్తి జానకమ్మగారు, పరమేశ్వర మంగళము.

శ్రీ T. N. విశ్వనాథ రెడ్డిగారు, (M. P.) మదనపల్లె.

ఏబది రూపికలంతిన పోషకులు.

శ్రీ L. G. వెంకటమునినాయఁడుగారు, చిత్తూరు.

,, G. బాలగురప్పనాయఁడుగారు, చిత్తూరు.

,, D. రామలింగారెడ్డిగారు, విజయకుమార అయిల్ మిల్స్, తిరుత్తని.

విద్యోత్పాదకులు

శ్రీ శ్రీ తిక్కవరపు రామి రెడ్డి గారు

నెల్లూరు.

ఇరువది మైదు రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
 ,, క. నాగరత్నపిళ్లగారు, పట్రపల్లి.
 ,, క. నాగరత్నపిళ్లగారు, పుత్తూరు.
 ,, పెద్దబ్బనాయడగారు, మోదుగలపల్లి.
 ,, సి. నరసింహారెడ్డిగారు, సంతపల్లి.
 ,, మణియం శ్రీరాములురెడ్డిగారు, పుణ్యసముద్రం.
 ,, క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, పుణ్యసముద్రం.
 ,, వెంకటసామిరెడ్డిగారు, ద్వారకాపురం.
 ,, దొరసామిరెడ్డిగారు, ద్వారకాపురం.
 ,, అగరం రఘునాథరెడ్డిగారు, అగరంపల్లి.
 ,, ఎ. కృష్ణమనాయడగారు, అగరంపల్లి.
 ,, గాం. గోవిందశెట్టిగారు, కాణిపాకు.
 ,, క. సుబ్రహ్మణ్యపిళ్లగారు, కాణిపాకు.
 ,, జి. శ్రీనివాసులునాయడగారు, కాకర్లవారిపల్లి.
 ,, జి. నల్లచెంగమనాయడగారు, కాకర్లవారిపల్లి.
 శ్రీ గ. చిన్నయ్యనాయడగారు, తిమ్మోజిపల్లి, (కాణిపాకు).
 ,, మణియం. నారాయణసామిరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, కరింరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, రా. చంద్రయ్యనాయడగారు, మారేడుపల్లి.
 ,, మొ. చిన్నచిన్నమరెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, మణియం. మొ. జయరామరెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, నడిపి. కృష్ణారెడ్డిగారు, పుత్తూరు.
 ,, కరణం. గంగాధరపిళ్లగారు, రేగల్లు.
 ,, చ. చెంగమనాయడగారు, గారంపల్లి.

ఏబది రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు

- శ్రీ ఎత్తేపల్లి. దొరసామిరెడ్డిగారు, చినకాంపల్లి.
 ,, P. మునిరెడ్డిగారు, పులికల్లు.
 ,, K. వణ్మంగంగారు, బెంగళూరు.

- శ్రీ C. రాజగోపాలపిళ్లగారు, మైసూరు.
 ,, దేవరాజులురెడ్డిగారు, వెణ్ణంపల్లి మిట్టూరు.
 ,, D. కృష్ణమూర్తిరావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు, చిత్తూరు.

ఇరువదియైదు రూపికలంపిన ప్రోత్సాహకులు.

- శ్రీ టి. నరసింహారెడ్డి, మట్టిపాడు, వాయల్ పాడు తాలూకా
 ,, టి. సి. మల్ రెడ్డి, మట్టిపాడు, ,,
 శ్రీ శేషయ్యనాయుడుగారు, కుండ్ల, చిత్తూరు.
 ,, P. తులసిరెడ్డిగారు, వెణ్ణంపల్లి మిట్టూరు.
 ,, మణియం తిరుమలప్పనాయుడుగారు, వడ్రాంపల్లి.
 ,, R. శంకరరావుగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు, చిత్తూరు.
 ,, G. శ్రీరామరెడ్డిగారు, చింతపర్తి.
 ,, P. రామనాథరెడ్డిగారు, సింహరాజపురము, రామకృష్ణరాజుగోట.
 శ్రీ అప్పిరెడ్డిగారు, నాగేంద్రపురము.
 ,, నటకల రామనాథంశెట్టిగారు, జవిలి వ్యాపారులు, చిత్తూరు.
 ,, T. K. T. వీరాచారిగారు, బి. ఏ. బి. ఎల్. అడ్వోకేటు, చిత్తూరు.
 ,, K. సదాశివశెట్టిగారు, జవిలి, చిత్తూరు.
 ,, బీరం రామారెడ్డిగారు, పర్లపాడు.
 ,, గోవిందరాజులునాయుడుగారు, సంతపేట, చిత్తూరు.
 ,, వాటంబాటి వెంకటరమణయ్యశెట్టిగారు, చిత్తూరు.
 ,, అ. చిన్నసామినాయుడుగారు, పరమేశ్వరమంగలము.
 ,, K. చిరంజీవులుగారు, కాగితములవ్యాపారి, 4. బందరువీధి, మదరాసు.
 ,, G. రఘునాథరెడ్డిగారు, గుండ్లపల్లి.
 ,, G. V. గోవిందసామినాయుడుగారు, Mg. Agent, S. V. Mills Ltd.,
 ఉడుమలపేట, కోయంబుత్తూరుజిల్లా.
 ,, N. రామచంద్రశెట్టిగారు, జవిలివ్యాపారులు, చిత్తూరు
 ,, మిట్టా కృష్ణయ్యశెట్టిగారు, బి. ఎ, అండు బ్రదర్స్, చిత్తూరు.

వీరి యపారాదరమును శ్లాఘించుచు వీరి కితోధి కాయురారోగ్య భాగ్యాదికములొసంగుఁ గాత మని శ్రీరామచంద్రుని ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

మదీయ హితైషులు ఆప్తబంధువులునగు శ్రీ జాక్షరు కట్టమంచి రామ లింగారెడ్డిగారు నన్నత్యంత ప్రేమతో మైసూరికిఁ బిలిపించికొని కంబరామాయణము నకు పీఠిక ప్రాసించిరి. వారు రెండవ భాగ ముద్రణ ప్రతిని చూడకయే పరమ పద మలంకరించినందులకు మిక్కిలి ఁంత గలిగెను. కాలము నడ్డుకొన నెవరి వశము? వారి యాత్మ పరమ పదమున నున్నతశాంతి సౌఖ్యమునందుఁ గాతమనుట కంటె చేయఁగల దేమి కలదు?

మహాభారతమును భాసమహాకవి నాటకములను అధ్యాత్మ రామాయణమును కంఠకవి చక్కగా ననుసరించెననుటకుఁ గొన్ని యుదాహరణములు కలవు.

భగదత్తుని ఏనుఁగునుచూచి యుద్ధకాండమున ఉన్మత్తుని ఏనుఁగును పిశాచుని గుఱ్ఱమును కల్పించె ననఁదగియున్నది. భాసుని అభిషేకనాటకమున నొకచో వాలి నముద్రమును మధించెనని కలదు. కంబకవి వాలి పౌరుషము నభివర్ణించు పట్టు లందా విషయము నుటఁకించి యున్నాఁడు.

పటలములకడ వ్రాయఁబడిన యంకె లా పటలము నందున్న అఱవ పద్యముల సంఖ్యలు.

ప్రథమ సంపుట మందొండు రెండు మార్పులు కావింపఁబడినవి. అవి, ౨౧ పుట ౧౭౨ పద్యమున మొదటి రెండవ పాదములు.

అధికమై యుప్పుంగు ♦ సర్దిపాథోరాశి

నీవియన్ తెప్పచే ♦ నీఁదినాఁడు

జ్ఞానార్ణవంబు నసంఖ్యాక సద్గ్రంథ

తతీయను నొకచే ♦ దాఁటినాఁడు

అనియు, ౩౩౩ పుట, ౬౩౧ పద్యము మొదటిపాదమును

నరవిన్నెమ్మది నూరకుండఁ జనదో ♦ సాధింపఁగా రానిచో
అనియు, నాల్గవపాదమును

కృశించి కందితిలలో నీర్వాణపుల్ గెల్తురే?
అనియు మార్పుకొననగును.

ప్రథమ సంపుటమందే మఱికొన్ని అచ్చు తప్పులు, నాతప్పులును.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
(9) (దక్షిణ) 7	రాలు	రాల్లు		౨౯౬	౧౨	బల్కుచుక	బల్కుచు
(14) ,, 22	లక్షణమను	లక్షణమను		3౦౬	౧౯	ద్ర	ద
(16) ,, 8	నంచెహా	నంచెహా		3౨౮	౧	బాగుగా	బాగుగ
				3౫౧	౨౪	ససమా	సమా
				3౬౬	2	దెలియం	దెలియం
౧౦3	౨	దరుణి	దరుణి	3౭౪	3	లందుడి	లందుండి
				3౭౯	౨౨	మింగ	మింగ

శుద్ధా శుద్ధ పత్రికలో మఱికొన్ని

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
xvii	౨౯	కారదా	భారతీ	౨౦౬	౧౧	దుమ్మభా	దుమ్మభా
xviii	౨౧	మాంధ్ర	ఆంధ్ర	౨౧౦	2	చనుడెం	చనుడెం
౬౪	2	చెడ	బెడ	౨౧3	౨	సంసారి	సంసారి
౭౯	౨౧	కతన	కతన	3౦3	౧౯	యిద్ర	యింద్ర
౭౯	౨2	వచ్చిన	వచ్చిన	3౨౬	౨౪	దోరంపు	దోరంపు
౮౯	౨౮	సత్తువై	సత్తువై	3౯౯	౨	పోయికి	పోయికి
౧౦౪	3౨	పంగా	పంగా	౪౧౭	2	యవయం	యవయం
౧౧౪	౨	లఘిం	లఘిం	౪౫౪	3౦	ఖగేద్ర	ఖగేంద్ర
౧౧౮	౨౧	మలయం	మలయం	౪౬౨	౨2	విభండు	మృగేంద్ర! నీవు
౧౨౫	౧౪	సమ్మాన్య	సమ్మాన్య			తామరణమం	మృతినం
౧౭౭	౨౯	తోరపు	తోరపు				

౨౪౬ పుటలో క్రింది పద్యమిట్లు మార్పుకొనుడు.

చ॥ అని మఱిచేరదీసి ప్రియ ♦ మారంగ బిగ్గ గవుంగిలించి మై
బుణుకుచుం దేవతేపలుగ ♦ బొంగెడు బ్రాంతిని బాష్పపూర్ణ వీ
క్షణములఁ జూచిచూచి పెలు ♦ చం దెగ నేటికి సోదరత్వ మి
ట్లని పనవంగఁ దమ్ముఁ డడ ♦ లావంగ నేరక వ్రాలె నన్నపై ౧౨౩గి

పండిత శ్రేష్ఠుల యభిప్రాయములు తెప్పించి ముద్రించు కోరిక నాకు లేదు. అట్లయ్యు నొండు రెండు తప్పని సరిగ వేయవలసివచ్చె. నాకెల్ల విధముల నిట్లు తోడుపాటు చూపి గౌరవించి ప్రోత్సహించిన పూజ్యులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభి వందనము లర్పించుచున్నాఁడ. వారికి జగద్రక్షకుఁడగు శ్రీరామ చంద్రమూర్తి ఇతోధిక చిరాయురున్నతు లొసఁగుఁగాత.

ఇట్లు

మధీ విధేయుఁడు,

పూతలపట్టు శ్రీ రాములు రెడ్డి.

డాక్టరు కట్టమంచి రామలింగా రెడ్డి గారు.

వీ రి క .

జాతిచేత తేనుగువారును అటవవారును ఒక్కరయని శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. వీరిరువురకును ఎన్నియో తరముల క్రిందట సామాన్యమైనతెగ ఒక్కటి యుండెడిది. ఆయాదిమకాలములో దానిపేరెద్దియో అది యెంత విస్తీర్ణముగ మన దేశమందు వ్యాపించియుండెనో నిర్ధారణముగ నిప్పు డెఱుంగఁజాలము. సింధునదీ తీరమున మూడునాలుగువేల యేండ్ల క్రిందట ప్రసిద్ధిగ నుండినట్లు మొహెంజో దారో ఇత్యాదిస్థలముల నిప్పుడు బహిరంగ పఱుపఁబడిన పురాతనవస్తు సామగ్రులు ఇత్యాది చిహ్నములచే ఇది దేశమంతట వ్యాపించియుండిన జాతియని యేర్పడియెడిది. దాక్షిణ్యము మాత్రమే కాదు. ఈ జనము నిప్పటివారు ద్రావిడులని పేర్కొనుచున్నారు. ఈ మహా శృత్యముయొక్క శాఖలో అనేకములు. ఎన్నియని, ఎంతదూరము ఎన్ని దిక్కుల వ్యాపించినవని, యిప్పుడు నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అయిన, ఒక్కటి మాత్రము నిస్సంశయముగ నిజము. అనఁగా తేనుగువారు అటవవారు నీశాఖలోని వారని.

ఇట్లు జాతిచేత అటవవారితో ఐక్యము నెక్కువచెందిన వారయ్యును ఆంధ్రులకు విద్యాది నాగరకతా సంపర్కము ఆర్యులతోనే యధికము. ఆర్యుల అమోఘమైన నాగరకతను గుఱించి విస్తరించి యిటఁ జెప్పవలయుట అనావశ్యకము. వారిభాష, వారివేదములు, ఉపనిషత్తులు, భారత రామాయణాది వీరకావ్యములు, భాసకాళిదాస భవభూతి శూద్రకాది మహాకవుల నాటకములు, వారిసంఘ నిర్మాణము, ధర్మశాస్త్రములు మనదేశము నందితర నాగరకతల సంతర్ధానమందు నట్లు నిజప్రకాశప్రభావములచే చేసినవి. ఇందున ఆశ్చర్యముగాని విపాదముగాని మనము చెందఁబనిలేదు. సంస్కృత భాషామాహాత్మ్యము దానియందుద్భవించిన మాగధి మొదలగు భాషల మహనీయత లోకమంతయు నాకర్షించియున్నది. ఆర్యులయు వారియందుండి యుద్భవించి నూతన మార్గముల లోకప్రసిద్ధిని వ్యాప్తిని చెందిన బౌద్ధులయు జైనులయు వాఙ్మయము, నాగరకత, వర్ణము మతము మొదలైన భేదములచే అన్యజాతులనఁబడు పాశ్చాత్యులలో పైతము గౌరవాదరణములకు పాత్రములై యున్నవి. ఇంక సమీపస్థులమైన మనవిషయము చెప్పనేల? ఆర్యులలో

సాయుజ్యమందిన జాతులలో ఆంధ్రులొక్కరు. మన దేశములో ఒక్క తమిళులు మాత్రమే తమ విశిష్టతను సంపూర్ణముగా కోలుపోక ఇంకను నిలుపుకొనియున్నారు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయములోని రచనలతో ముక్కాలు ముప్పవీసము సంస్కృతానుకరణములు, అనువాదములు. భారతము భాగవతము ప్రబంధము లనఁబడు మనువసుచరిత్రాదులు ఇతి వృత్తమునందు సంస్కృతము ననుకరణములు. స్వతంత్రించి వ్రాయఁబడిన గ్రంథములు మనలో చాల తక్కువ. ఒక్క గ్రంథములే కావు. తత్త్వములును ఆధ్యాత్మికాది విచారములును స్వయంభవములైనవి లేవు. ఈ మాటకు అపవర్గములైనవారు నాకుఁడెలిసి యిరువురు మాత్రము. వేమన్న, పింగళి నూరనార్యుడు. అనగా వేమనపద్యములు, కళాపూర్ణోదయము తప్ప తక్కిన మన కృతులన్నియు ప్రతిబింబములు ప్రతిధ్వనులే. వేఱుకావు.

తమిళులు తమ విశిష్టతను అనేకవిధముల నమోఘముగఁ బ్రదర్శించి యున్నారు. కావ్యసృష్టిలో వారు అద్వితీయులైన ప్రతిభావంతులు. తత్త్వశాస్త్రమున శైవసిద్ధాంతమును ప్రతిష్ఠించిన ఆధ్యాత్మిక ప్రభావులు. నీతి బోధనమందు శ్రీవల్లువరువాసిన కుఱుశను గ్రంథమునకు మించినది ప్రపంచమున నెదియులేదని చెప్పవచ్చును. పైవీనికి నిదర్శనముగా కొన్నింటిని స్థాలీవులక న్యాయముగా పేర్కొనియెదను.

కావ్యములలో శిలప్పదికారము, మణిమేఖల అను వీనికి మించినవి ఉండుట అరిది. తెనుఁగున వానికి సమానమైనవియు లేవు. శతాంశమైనను పోలునవి లేవని మొగమోటము లేక పలికినను సత్యవికల్పము కలుగనేరదు. శైవ సిద్ధాంత గ్రంథములలో ముఖ్యములైనవి తేవారములు. నేను చిత్తూరు హైస్కూలులో చదువుచున్నప్పుడు శ్రీరంగసామప్ప అను తమిళ విద్వాంసుని మొట్టమొదటి ద్రావిడోపాధ్యాయునిగా నియమించిరి. వారికి మాతృండ్రిగారు కట్టమంచిలో మాయొండలో నొకదాని నివాసమున కిచ్చిరి. బాడుగ పుచ్చుకొనలేదు గాని వారివల్ల మాకుఁ గలిగిన ప్రయోజన మింతింత యని చెప్పఁజాలము. వారు తేవారములు, శ్రీ ఆండాళమ్మ పాశురములు, పెరియ పురాణము మొదలగు గ్రంథములనుండి అప్పుడప్పుడు మాకు చదివి వినిపించెడు వారు. అదియ మొట్టమొదట నాకు తమిళుల విశిష్టతను బోధనత్వమును గుర్తించుటకుఁ గలిగిన అవకాశము. పిమ్మట కనకనభాపతిచే వ్రాయఁబడిన వేదేంద్రక్రిందటి తమిళుల చరిత్రము, కృష్ణస్వామయ్యంగారు, మాధవయ్య, దీక్షితులు మొదలగువారు పరివర్తించి తెలిపిన మణిమేఖల, శిలప్పదికారము మున్నగు గ్రంథములవలన తమిళుల భావగాంభీర్యమును కొంతకు కొంత తెలిసికొను వాడనైతిని. తంజావూరు పుస్తక భాండాగారములోనున్న ముద్దుపళనిచే తెనిగింపఁబడిన ఆండాళమ్మ పాశురములను కొన్నిటిని చదివి ఆనంద తన్మయత్వము

చెంది ఆపాశురములన్నింటిని తెనిగింపవలయునని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారిని ప్రార్థింపఁగా వారు అట్లే యొనర్చి ఆంధ్రులకు మహోపకారముతో మహా నంద సిద్ధిని గలిగించిరి.

ఆంధ్రుల చరిత్రములను విమర్శించి చూచినచో ఒక్కవై పరీత్యము గోచరింపకపోదు. సంస్కృతమునుండి ఆర్యమత గ్రంథములను కావ్యములను నాటకములను అట్లు తెనిగించినవారు ద్రావిడ వాఙ్మయమునేల మనకు ప్రదర్శింపక పోయిరో కారణము మృగ్యము. సంస్కృతమునుండి తెనిగించుటేకాదు. తెనిగించిన వానిన పునః పునః తెనిగించుట. రామాయణమునకు శాకుంతలమునకు తద్జుమాలెన్నియున్నవో యోచింపుడు. ఇంకను ఎన్నికానున్నవో! అటవమునుండి ఏల యారీతిని తుదకు ఆ జగన్మోహన మూర్తియైన మణిమేఖలనైన తెనిగించి ప్రత్యక్ష పటుపక పోయిరో! రుచిలేకయా? స్మర్యలేక పోవుటచేతనా?

సంస్కృతమునుండి అట్లాంధ్రీకరించిన వారు పాళీ మున్నగు ప్రాకృతములనుండి బౌద్ధమత గ్రంథములను తెనిగింపరైరి. తుదకు కాలిదాసునకు మార్గదర్శకుఁడైన అశ్వఘోషుని బుద్ధచరిత్రమును గూడ మనవానికి తెనుఁగుచేసి తెలుపరైరి. కారణ మేమియై యుండవచ్చును ఇట్టి నిరోధములకు?

నాకుంజూడ మతభేదమని తోచెడిని. ఇది తప్పుగాదు. దోషముగాదు. పాపమునుగాదు. మఱి సహజమును. ఒకేవిధముగఁ జూచిన సద్ధర్మము నైనయది. హిందువులలో దృష్టిని బట్టి మతమేర్పడుటకంటె మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట ఎక్కువగ వ్యాప్తము. మతమును బట్టి దృష్టిపోవుట మానలోను అందఱలోను ఎక్కువ అలవాటు. దృష్టినిబట్టి మతము పోవుట తక్కువ. మొత్తము మీఁద ఆంధ్ర వాఙ్మయము మంత్రము లట్లు బ్రాహ్మణాధీనము. అందు వలననేగదా వీరశైవ కవులైన నన్నెచోడుఁడు పాలు గురికి సోమనాథుఁడు మొదలగువారికి మనయందు వ్యాప్తి లేకపోవుట. ఇటువంటిదే యేమో ద్రావిడ వాఙ్మయమును మనము అస్పృశ్యమని తలంపక పోయినను సృజింపకుండుటకు హేతువు. హేతువెట్లున్న నేమి? మనకుఁ గలిగిన విఫలత్వము చాల విషాదకరము. తమిళులనుండి అన్నదమ్ములట్లు మనము హక్కుమై దాయభాగముగ ననుభవింప వలసిన శైవ సిద్ధాంతము ఆళ్వారుల చరిత్రములు పెద్దపురాణము ఇత్యాది జ్ఞానభక్తిరసములను పోఁగొట్టుకొంటిమి. మఱియు వీనికంటె ముఖ్యమైనది ఆనందము. అనగా సాహిత్యానందము. ఆయానందము నమేయముగఁ బ్రసాదింపఁగల మణిమేఖలాది మహోత్కృష్ట సాహిత్యానందము ననుభవింప నేరమైతిమి. ఇయ్యది మన దురదృష్టము. తమిళులియ్యకపోవుటచేఁగాదు. మనము గ్రహింపక పోవుటచే.

సాహిత్యమునందు తెనుగుభాష ఇతర భాషలతోఁ బోల్చి చూచిన యెడల చాల వెనుకఁబడినదని చెప్పక తప్పదు. ఈలోటు సంగీతమునందు నష్టపరిహారము సంపూర్ణముగా చెందియున్నది. భాషావేత్తల నిర్ణయ ప్రకారము సంగీతమునకు ప్రశస్త్యముగ ఎత్తిన భాషలు రెండే. అందొక్కటి తెనుఁగు. రెండవది ఇటాలియన్. ఈ ఫలసిద్ధికి హేతువులు నాలుగు.

మొదటిది మనయందు సరళము లెక్కువగ నుండుట. రెండవది అచ్చు లెక్కువగా నుండుట. మూడవది సంస్కృతమునకు నించుమించు సమానముగా ఏవోకొన్ని అపురూపములగు స్వరములకుఁ దక్కఁ దక్కిన స్వరముల కన్నింటికిని విస్పష్టముగ నూచింపఁగల సంజ్ఞలుండుట. సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమునందు సంస్కృతమునకు రెండవది తెనుఁగు. అఱవ మధ్యానము. నాల్గవది గురులఘువులకుండు భేదమును వ్రాయునప్పుడే విదితపఱచుట. ఇంగ్లీషునందు చెప్పి నేర్చుకొనవలయునేగాని చూచి యుచ్చరించుట అసాధ్యము. ఈ నాలుగు హేతువులవలనఁ గలిగిన ఫలము శ్రవణానందము. దానినుండి కలుగునట్టిది ప్రాణసుఖము.

తమిళ గ్రంథములు తెనిగించి మన విద్యావికాసమునకు దోహద మొనర్చిన వారిలో కాలక్రమమునుబట్టి చూచిన ఈ కంబరామాయణము ననువదించిన నామిత్రులు బంధువులునైన పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డి ప్రథముఁడుకాఁడు. పూర్వులున్నారు. అనఁగా ఇందు సంతతి పారంపర్యము కలదని కాదు నా యభిప్రాయము. కొన్నియేండ్ల క్రిందటను విశాల దృష్టి విశాల హృదయముగల ఆంధ్రులు కొందఱు తమిళ భాషావిశారదులు కొద్ది తమిళ గ్రంథములు తెనుఁగునకు పరివర్తించి ప్రకటించియున్నారు. మనదోషమో దురదృష్టమో వానికి మనయందు అర్హతకొలది ప్రాధాన్యము ప్రాబల్యము కుదురలేదు. ఇఁకముందైన మనము సంస్కృతముతోఁగూడ తమిళమును ఆక్రమించుకొని భాషా పరాక్రమశక్తిని ప్రకటించుముగాక.

ఇక ప్రకృతమునకు వత్తము. పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిలోని విశిష్టత యేమన, ఒకటి వీరనేక ద్రవిడ గ్రంథములను తెనిగించియుండుట. వీరికి అఱవముతోడి సంధి బహుళము. వీరాంధ్రులకు మనకీపుష్టికై యొసఁగిన అఱవ నైవేద్యము లివ్వి.

1. శ్రీవల్లభవరుగారి 'కుఱుళ్' అను సీతీబోధక గ్రంథములలో లోకభ్యాతి గడించి ప్రాథమిక వర్గమునకుఁ జెందిన మహోత్సృష్ట సద్బోధక కావ్యము.

2 నాలడియార్ (చతుష్పది) అను పేరెన్నిక గన్న కుఱువును పోలిన సీతి మాల. ఇది వ్రాతలోనున్నది కాని యింకను అచ్చుపడ లేదు.

3. నన్నెటి (నన్నార్గప్రబోధిని) ముఖ్యముగా బాలకుల కత్యంతోపయుక్తమైన పాఠ్యగ్రంథము.

4. కొన్నైవేందళ. ఇందలి యితీహాస మేమన శివుడు తన జటాజూటమున చాల ప్రీతితో ధరించుకొను పూలఁట యివ్వి! విషయము సీతిబోధ. ఈ అజవ వారికి, మనకు శృంగారమెట్లొ, సీతిబోధ అట్లున్నదని తోచెడిని. దౌర్భాగ్యులు! లోక సుఖమునందు మనకుండుఆన క్తిలేనివారు. పరధ్యానము లోకధ్యానము ఎక్కువ. ఇదే కారణమేమో కొంతవఱకు వారు పొరుగువారైన ఆంధ్రులచే జయింపఁబడుట కును మనవారు తంజావూరు మధుర మొదలగు స్థలములందు వారినేలియుండుటకును.

5. కంబరామాయణము. ఈ మహాన్నత గ్రంథము నజవమున రచించిన కవి కంబుడు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము విషయమునందు లోకారాధ్యము. శైలియందు లోకానందము. అట్లుండియు శ్రీరంగములోని వైష్ణవోత్తములు దీని సంగీకరించుటకు సమ్మతిపలేదట! అప్పుడు వారిదాక్షిణ్యము సంపాదించఁ గొన్ని వైష్ణవ గ్రంథము లితఁడు వ్రాసెనట! దానిపై వారు దీని సంగీకరించి కంబుని గారవించిరని జనవదంతి. ఇది ఎంతమాత్రము నిజమో చెప్పలేము. ఇట్టి కతలు అనేకుల గుఱించికట్టుట మన ఆగమ సంప్రదాయము. సూత్ర మొక్కటి; మెడలు మెండు.

చిత్తూరుజిల్లాయందు కంబరామాయణము సామెత కెక్కినది. “ఏమిరా! కంబరామాయణము మాట్లాడుచున్నావు” అని పరిహాసము చేసినచో దానియర్థ మిది. విపరీతములైన దీర్ఘవర్ణనలు చేయుచున్నావేల? అందును అసంబద్ధములు కథాప్రవాహమున కడ్డులైనవానిని. అనఁగా కంబమహాకవి కొన్ని కొన్నిచోట్ల విషయమునకంటె వర్ణనకే యెక్కువ ప్రాధాన్యమిచ్చినట్లు తోఁపఁజేయు ఘట్టములు మితము మీఱి యున్నవని ఆరోపణ. ఇదియెంతమాత్రము విమర్శకులు సమర్థింతురో చెప్పలేను. నాకును ఈయారోపణలో కొంతపత్యమున్నట్లు తోచెడిని. ఇది నా పొరపాటు కావచ్చును. నా విభ్రాంతి కాఁబోలు! తమిళులకేమో ప్రతి పద్యము ప్రతివాక్యము ఆనందమొనఁగుట నేను ప్రత్యక్షముగఁ జూచియున్నాను. నేను క్రిస్టియన్ కాలేజిలో చదువునప్పుడు రెండవ స్టూడెంటు హాస్టలులో నానివాసము. నాసహవాసులలో ననేకులు ద్రావిడులు. అందొక్కరుఁడు కంబరామాయణ పారాయణ పరాయణుడు. నాకర్థముకాదు వదలిపెట్టుమని బతిమాలినను విడువక ‘మీ తెనుఁగునకు మించినది మా అజవము’ అని నాకు నిరూపించుటకై బలాత్కరించి కంబరామాయణము చదివి ఇంగ్లీషున వివరించెడివాఁడు. ఆవర్ణ నా ఘట్టములు నాకెంతవిసుగో వానికెంత సుఖము జేహానందము. “లోకోభిన్నరుచికి భిన్నభావగో”

కంబుడు వ్రాసినది అటవలకు. ఆంధ్రులకుఁగాదు. వారికి సంపూర్ణముగ నచ్చినప్పుడు మనకేమి హక్కున్నది ఆక్షేపించుటకు? తమిళుల కంబరామాయణ మనఁగా సాహిత్యప్రవర్తిత్వమునంది కిరీటము దాల్చిన మహత్తు.

శ్రీరాములురెడ్డి పరివర్తనము సంస్కృతమునుండి కావింపఁబడు పరివర్తనముకంటె చాల కష్టమైనది. సంస్కృతమునకు తెనుఁగు పురాకృతముతో సరి సమాన మనదఁగు సమీప సంబంధముగల భాష. జాతిచే మనము ద్రావిడుల మయ్యును విద్యాది సంపర్కములచే అటవలకంటె ఆర్యులకు సమీపస్థులము. కొన్ని గీతములు అక్కరలు సీసములు తక్కఁదక్కిన మనఁఛందస్సులన్నియు తత్సమములు. ఇక భాషయన్నో అమేయముగా సంస్కృత ప్రతి బింబము. సంస్కృత వృత్తములును, అందలి పదములను మార్పులేకయు కొంత మార్పుచేసియు మన సాహిత్యమునందు కవులు ప్రవేశ పెట్టుట సులభమైనపని. 'గమికర్మకృతనైక నీవృతుఁడనై' ఇందు 'డనై' మాత్రమేగదా తెనుఁగు!

“అశ్రాంత శ్రుతి పాఠపూత రసనా విరూఢ భూరిస్తవా
జిహ్వా బ్రహ్మముఖాఘవిఘ్నిత నవస్వర్గక్రియా కేళినా”

అను దానిని,

వేదాభ్యాస విశేషపూత రసనా విరూఢ భూరిస్తవా
సాద బ్రహ్మ ముఖాఘ విఘ్నిత నవ స్వర్గక్రియాకేళిచే

అని తెనిగించుటలో కవిచేసినది యతి ప్రాసముల కొఱకైన యలంతి మాత్రే గదా!

ఆదిని తెనుఁగునకును అటవమునకును సన్నిహిత సంబంధమెక్కువగ నుండి యుండక తప్పదు. కాలక్రమమున మనజీవితముతో సాహిత్యమును ఉత్తర వాహినిగా మాతీనది. దక్షిణవాహినిగను ఉండి యుండిన రెండు విధములను లాభముచెందిన వారమై యుండుము. గతమునకు వగవనేల? అటుకాకపోయె. అటవములో ఛందశివద్ధతి భిన్నము. వారి సాహిత్యములోని భాషయు ప్రకృతి ప్రత్యయ సంబంధములును వేఱు. అట్లే ఎరవలితెచ్చి పెట్టుకొనుటకు సాధ్యము కాదు. మనస్త్రీల కమ్మలు మలయాళస్త్రీల చెవులకువలె! ఇక్కడ నిజమైన పరివర్తన క్రియ అవశ్యకము. అట్లులే మార్పులేక వినియోగింపఁజాలము. కాఁబట్టి ఇది నిజమైన భాషాంతరీకరణము. సుగమమైనపనికాదు. దుర్గమము దుస్సరము.

ఇట్టి యీ క్లిష్టకళను ఎంత చక్కగా అనాయాసమని తోచించునట్లు శ్రీరాములురెడ్డి చేసియున్నాడు ! అది ఉభయ భాషావేత్తలకుగాక యితరులకు సంపూర్ణముగా విదితము కాదు.

సాహిత్యములోను సంగీతమునందుంబలె మనకు వలసిన పరమార్థము సౌఖ్యము, ఆనందము. యాథార్థ్యమంతగఁగాదు. ఈ తత్త్వము ప్రకారము చూచిన యెడల మా శ్రీరాములురెడ్డి కంబరామాయణము స్వతంత్రముగ రచించిన కృతి యట్లు ఐక్యమును వహించి ఏకధారగాఁ బ్రవహించి పాఠకులకు సంతతాహ్లాదకారియై యున్నది. కంబుని స్మరణలేకయే దీనిని చదివి ఆనందింపవచ్చును. బింబమునకు ప్రతి బింబమాయను విచారణ కవితాశమీయనట్టి ఆనందకరమైన కళ. దీనిని చదివి నపుడు చూచినపుడు హృదయమిందే నిమగ్నమై లీనమై యుండుటయ దీని మాహాత్మ్యము. ఇదియే కవితా కళయొక్క సిద్ధియు పరిపూర్ణత్వమును.

శ్రీరాముడు నేతువును గట్టి లంకకు మనకు యాన సౌకర్యము గల్పించి నాడు గాని యది సంహారక్రియకై. ఈ శ్రీరాముడు ఈ భాషానేతువును గట్టి తమిళులకు మనకు పరస్పర విద్యాజ్ఞాన వికాసములకై సౌకర్యము గల్పించి యున్నాడు. ఆ నేతువును సముద్రము ముంచి మ్రింగివైచినది. ఈ వాఙ్మయనేతువు ఆచంద్రార్కము శాశ్వతముగ నిలిచి అఱవలకు నాండ్రులకు నాగరకతా సాంగత్యమును పెంపొందింపఁగలదు.

పద్మప్రభాస,
చిత్తూరు,
2-2-1951.

}

ఇట్లు,

క. రామలింగారెడ్డి

శ్రీరస్తు.

ఉ దా ర ప్ర శం స .

సీ॥ భువినెట జాణల ♦ పుట్టినిల్లనుపేరు
పొందిన నెల్లూరు ♦ పుట్టినిల్లు
సార్థకాఖ్యంబయి ♦ సాధరాజంబు 'ను
దర్శన మహా' లనఁ ♦ దనరుచుండు
పాఠాయణము సదా♦భారతమ్ము గురుండు
తెలుఁగు తామరచూలి ♦ తిక్కయజ్ఞ
ప్రతి వత్సరము తిక్క ♦ వర్ధంతి పండిత
సమ్మాన కార్యముల్ ♦ సమ్మతములు

తే॥ ఎంతటి కృతార్థజీవి మ ♦ తెంత సుకృతి
తిక్కవర వంశవన లన ♦ ద్వీధి మొలచి
పండ్లతో నిండి పొలుపారు ♦ పారిజాత
వృక్షమయ్యారె శ్రీ రామ ♦ నృపవరుండు.

సీ॥ కరముల వేడిమిఁ ♦ గడఁకఁజూపి ధరణి
యలయఁ దపింపఁజే ♦ యని యినుండు
ఇంద్రు వాకిట నిల్చి ♦ యిచ్చమైఁ గొలువంగ
నిచ్చగింపని ధనా ♦ ధీశ్వరుండు
అలఘు జీవనదాన ♦ మమరంగఁ జేయుచో
నడరి గర్జిల్లని ♦ యట్టి ఘనుఁడు
కలఁకయు హెచ్చు త ♦ గ్గులు ప్రదోషమున ను
దయము గాంచని కువ ♦ లయ హితుండు

తే॥ కావ్య చాతుర్య విముఖత ♦ గనని బుధుఁడు
ఆకులత నొందని గుణ ర ♦ త్నాకరుండు
విషమదృష్టి యొప్పని రాజు ♦ విమలమాళి
ప్రథితయశుఁడు తిక్కవరఁడు ♦ రామవిభుఁడు.

సీ॥ అతఁడు కవిస్తుత్య ♦ డితఁడు కవిస్తుత్య
డనువైన లోకహి ♦ తానురక్తి

నతఁడు భాస్వద్వంశ్యఁ ♦ డితఁడు భాస్వద్వంశ్యఁ
 డరుడైన విభవ జ ♦ న్మాదికముల
 నతఁడు వర్ధిత ధర్ము ♦ డితఁడు వర్ధితధర్ముఁ
 డతిశయ సాధు హి ♦ తాదరముల
 నతఁడు ఖండిత ఖరుం ♦ డితఁడు ఖండిత ఖరుం
 డక్షిపర్వాదికా ♦ పేక్షగతులఁ

తే॥ గాన శ్రీరామ విభుఁడె యీ ♦ కలియుగమున
 రామ విభుఁడయి నెల్లూరఁ ♦ బ్రభవమంది
 యుండఁగాఁబోలు లేకున్న ♦ నుర్విగలదె?
 యిట్టి గుణము లిట్టి కలిమి ♦ యిట్టి యీవి.

సీ॥ గర్వంబునకు మూలఁకారణంబులు దండి
 గానున్న గర్వ సం ♦ గతుఁడుగాఁడు
 విషయ భోగంబులు ♦ వివిధంబులుగ నున్న
 నింద్రియ లోలత ♦ నెనయఁబోఁడు
 భవ్యవైభవములు ♦ బహుళంబుగా నున్న
 దాంభికవృత్తులఁ ♦ దలఁపు గొనఁడు
 వసులు సొంతంబులు ♦ పైపయి నలమిన
 విద్యావినోదముల్ ♦ విడువఁబోఁడు

తే॥ జీవితంబు తెనుఁగు ♦ నేవకై యందును
 తిక్కయజ్ఞ పూజ ♦ తివిరినేయ
 సర్వణంబు సేసి ♦ నట్టి గుణాధ్యండు
 ప్రథిత తిక్కవరపు ♦ రామస్మృతి.

సీ॥ కోరి యర్థించినఁ ♦ గూర్చి మాటలతోడ
 విసుగెత్తు దాఁకఁ ద్రి ♦ ప్పించువారు
 రమ్మని పల్కి గృ ♦ హమ్మున నుండక
 కనుచాటగుచుఁ దప్పి ♦ కొనెడివారు
 తమ పని నెఱవేలు ♦ దనుక నాసాసలఁ
 గొసరి యావల రొప్పి ♦ కనరు వారు
 పేరచ్చు పడఁగోరి ♦ పేరానతో వచ్చి
 యిచ్చెదమని వెన్క ♦ నీనిహరు

తే॥ కలుగు నీ కలికాలానఁ ♦ గవుల కష్ట
మరసి వేడకున్నను తటి ♦ యెఱిగి యెవఁగు
రసిక దాతలు భూమి నా ♦ రసిన దొరకు
టరిది తిక్కవరాన్వయ ♦ వర సదృశులు.

సీ॥ పార్టీలు బలియ టి ♦ పార్టీలు పెట్టింప
వేలకొలది కర్చు ♦ పెట్టువారు
గౌరవ పదవుల ♦ కై ప్రాఁకు లాడుచు
నప్పుచేసి వ్యయింప ♦ నడరువారు
తమ వారు పన్నులఁ ♦ దాటంగఁ బరదేశ
ములకు సాయపడంగ ♦ మొనయువారు
తన కుటుంబము దిద్దు ♦ కొన లేక యున్నను
దేశంబు దిద్దంగఁ ♦ దివురు వారు

తే॥ కలుగు నీ కలికాలానఁ ♦ గవుల కష్ట
మెఱిగి భాషోద్ధరణ మెవ్వ ♦ రెంతురయ్య ?
కృతయుగం బిప్పుడే యుద ♦ యింపఁబోలు
ఘనుడవై యుంటి కవి చాత ♦ కముల కీవు.

సీ॥ కాల మెయ్యెన్ని వం ♦ కరలఁ బోయినఁ గాని
ధర్మమార్గంబును ♦ తలఁచువారు
నీచులకే మేల్చి ♦ నగడుచుండినఁ గాని
తప్పు త్రోవలఁబోక ♦ తలఁగువారు
నుస్థిర ధర్మంబు ♦ నుడిసి నట్లగపడ
నుడియదంచు దృఢత ♦ నడచువారు
లల్ప నుఖంబుల ♦ కాసించి శాశ్వత
విజ్ఞాన నుఖముల ♦ విడనివారు

తే॥ కలరు కోటి కొక్కరు ♦ కలికాలమందు
కోరకున్నను తటిగాంచికోరి సాయ
పడెడి పుణ్యులు కలరె యీ ♦ పుడమియందు
పెలయు తిక్కవరపు రామ ♦ విభు సదృశులు.

ఉ॥ శ్రీయును దాతృతం జెలఁగు శిష్టుఁడు నే రచియించు కరిబ రా
మాయణ పూర్వభాగమును ♦ మక్కువతోఁ బఠియించి నిత్య భ

ద్రావత బుద్ధి తిక్కన జ యంతికి నక విలిపించి సత్కృతుల్
హాయిగఁజల్పి ద్రోవది గుణావలి వీనుల విందుగా వినెన్.

చ॥ విని కడు మోదమంది పెను యేడుక నా మఱునాడు నిల్పి కం
బని కవితావిశేషములఁ బ్రాతిగ నెమ్మది నాలకించి ప్రే
మను మఱి సాగనంపి యొక యూటయుఁ జెప్పక పంపె వెన్న డ
బ్బును ఘను నీవి యెప్పుడును మున్న యెఱుంగఁగ రాద యేరికిన్, ౧౦
తే॥ అచ్చు వేయఁబూసుట తానయరసిరెండు
వేల రూపిక లంపుచు యిదవఁ గడమ
పడున దనిపెద ననుచు బ్రేమ ముడిసి తెలిపె
నరయఁ గృష్ణత్వముం గూడ యెఱుకవడఁగ.

ఉ॥ భూమిజ భోగ భాగ్యములఁ బొందిన రాముఁడు తన్ను పోలు నీ
రామవిభుం డితోధిక త యెప్పుట సౌఖ్యములుం జిరాయువున్
శ్రీమహిళా సరస్వతుల యేవయు శాశ్వత కీర్తి రాజతే
జో మహిమంబు తెచ్చిరిలఁ జూచుత మెప్పుఁ గటాక్ష దృష్టులన్. ౧౧

శ్లో.

శ్రీరామచంద్రాయ నమః

శ్రీ కంబరామాయణాంధ్రీ కర్తృభినందనము.

శ్రీ కవిచక్రవర్తి, శతావధాని, విద్వాన్, దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు.

శా॥ శ్రీమ త్పుతలపట్టు వంశమునకున్ యీతాంశు బింబంబు శ్రీ
రాముల్ రెడ్డి మహానుభూతి మెయి ది యంగద్యశోవైభవ
ప్రామాణ్యంబుగ ద్రావిడోక్తిగల న యద్భుతంబు శ్రీకంబు శ్రీ
రామోదార కథన్ యథార్థగతి నాంధ్రంబున్ రహించెల్పి యీ
భూమిన్ సర్వదిగంత కీర్తిగనఁగాఁ బొందెన్ సుపాత్రత్వమున్.

తే॥ కంబరామాయణంబనఁగాఁదుది మొద, లుండనట్టి “బాతాఖాని” కొనరు పేరు
గాఁఁగలోక్తిగాఁ దెలుఁగునఁగలదునాను, డియలనుడిలోని నిజము కడింది తేట
తెల్లముగఁ దెలియఁజేసియెల్లలిఁ గవి, చక్రవర్తి కంబరు ద్రావిడ క్రమమున
వెలిఁగ నలవాఁజ్ఞయ విధులఁ దెలుఁకువారి, కెంతొతివిరి పూతలపట్టు హృదయవంశ
రాజమూర్తి శ్రీరాములు రెడ్డి సుకవి, మాళి ద్రమిళాంధ్ర వాఙ్మయ మహితుఁడయ్యె
శారదా తదధీశుతాభవ్యమూర్తి, నెల్లవితముల నరసి రక్షింతు గాత.

మ॥ అల మాఘుండు వణిక్కుడయ్య బహు తం * త్రానీకముం బూని య
య్యలఘుం డగ్రజుడంచు నగ్రజులు వ్రాఁయంబొల్పు నందందు శ్రీ
లలియా చూడికొడు త్త జేవికత య * ల్సనయ్య నిర్మించి రా
యల పేరుంచె నటందు రమ్మెయినె యేఁమొన్నో దినాల్వోవఁ బూ
తల పట్రెడ్డి ధతామరుండనియె వఁధాత్రీ మరుండో యొన
ర్చి లనద్దక్షిణఁగొంచు రెడ్డికృతిగా * శ్రీరామగాధాది ని
య్యల రాజల్లఁగఁజేసె నండ్రో? కవి కాఁలాత్యద్భుతంబెల్లొకో?.

చ॥ తెలిసిన వార మేముగద * తీర్పుగఁ జిత్తురునందు నోలి నీ
వొలయఁగఁ బండితుండవయి * యుండిన స్కూలు చెలంగు నీకు న
త్యలఘుతరావదల్ గొలిపిఁనట్టి రెనంగుదు రివ్వియెల్ల సా
త్తులు నిరతంబునై భవ దఁకుంతిత కీర్తిని జాటునయ్య పూ
తలపటు వంశ వారినిధి * ధన్యమణి ప్రభ! సత్కవీశ్వరా!

చ॥ అఱవల కాంధ్రమందుఁ గతఁమబ్బని శైరముఁజేసి యాంధ్రమం
దొరసినపాటఁ బాడమని * యొక్కరెవల్లో వచింతుగాత నీ
తెఱఁగున నాంధ్రపుం జవిని * దీర్చి యొసంగిన మేటి కెంతయుం
“గరకుడి” యందు గారవ మ * ఖండముగా నొనరించి ఆంధ్ర వ
స్తు రుచిర భక్తిఁ జూపి రిది * చొక్కము నీవల త్యాగరాజు వి
ద్యురు నటు ద్రావి డాంధ్ర జన * వర్గము లాదరమున్ వహింప ను
స్థితర కీర్తినొందితివి * చెన్నుగఁ బూతలపట్టు వంశజా!

శ్లో॥ శ్రీరామ సూరీశ్వర మాళిరత్నం, పాయాత్సదా పూతలపట్టు వంశ్యం
నానా మహాగంధ నిబంధనాఢ్యం, శ్రీరామ మాంధ్ర ద్రమిశోక్తి విజ్ఞమ్.

దోమా వేంకటస్వామిగుప్త.

జెజవాడ,

12—6—53.

అటవము, తెనుగు, మలయాళము, కన్నడములందు పండితులై వెలసి

మదరాసు యూనివర్సిటీ ద్రావిడోపన్యాసకులుగా నుండిన

శ్రీ. వే. వేంకటరాజులురెడ్డిగారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

మహాకవిపర్యలు శ్రీరాములురెడ్డిగారి దివ్యసమ్ముఖమునకు నమస్కార పూర్వకముగాఁజేయు విజ్ఞాపనము. తాము పరమ కృపతోఁ బంపిన కంబ రామాయణము చేరినది. తమ రామాయణము అటవ కంబరామాయణము కంటె మిక్కిలి మనోహరముగా నున్నది. సరళమైన శైలియును ప్రసాద గుణమును మీగ్రంథమందు విశేషముగానున్నది. విహారపటలమున మూడవ పద్యమందు 'కాంతలార' మున్నగు సంబోధనములు మూలముకంటె మిక్కిలి మనోరమ్యములుగా నున్నవి. మూలగ్రంథముననున్న యభిప్రాయముల నెంత మాత్రమును విడువక యీలాగున పరివర్తనము చేసినవారు నేనెఱిగినవఱకు వేటవరును లేరు. "గ్రంథిణి కంఠాగ్రాగ్నిః" అనెడి పద్యము మాత్రము తెలుగున నిట్టి భూ విభాగములు లేనందువలన మూలగ్రంథాభిప్రాయమునకు సరిగాలేదు. కొన్ని స్థలములందు మూలముకంటె లెస్సగా నున్నది.

ఆంధ్రులును ద్రావిడులును దేవర వారిని కొనియాడవలయును. అట్లు చేయని యెడల వారు తమ కర్తవ్యమును చేయఁదప్పిన వారగుదురు. తామొనర్పి యున్న మహత్తరమైన కార్యము నెప్పుడైన నెఱిగి కొనియాడఁ గలరు.

నమస్కారములు.

మదరాసు,
7—9—52. }

దాసుడు
వే. వెంకటరాజులు .

కర్నూలు ఉస్మానియా కళాశాల యంవలి

హిందీ తెలుగు ఉపన్యాసకులు

జనాబ్ షేక్ దావూద్ సాహెబుగారు ఇట్లు వ్రాసిరి.

నివేదన.

తమిళ దిగంతములను దన మాధురీ విలసనముచే దన్మయత్వమున ముంచి, యచటి మానవులను భక్తి భాజనులఁ గావించి, ఆత్మోల్బణరస ప్రవిష్టతచేఁ బరిసర ప్రాంత రస పిపాసుల మనస్సులందు కాంక్షా పల్లవములను తేకెత్తించి యువ్విభులూరఁ జేయుచున్న యీ కంబరామాయణ మను కావేరీ న్రపంతికిఁ గాల్వలు దీర్చి మనయాంధ్ర పండిత దివ్యకర్షకుడు ఎడతెగని కృషితో నిజవాఙ్మయ ఔత్త్ర మునకుఁ బాఠించి యద్భుతమగు నొక యధునాతన కావ్యసస్యమును పండించినాఁడు. సోదర మానవులకు దాని రుచిఁజూప నమారాధన గావింప మహత్తర యత్నము గావించు శ్రీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు భావివర్తమాన లోకమునఁ బసిఁడి పూలతో నభిమాన గంధముతోఁ బ్రఖ్యాతియనెడు ధూప దీపములతో సాహార్ద మనెడు నైవేద్యముతో నారాధింపఁదగిన ప్రణయ స్వరూపులు.

అయ్యది కావేరీతోయము, నవరస పరిపూర్ణ కుల్యలతో మన ఔత్త్రమునకుఁ బ్రవహించి యెఱుఁగదు. మన యుర్వరయాంధ్ర ఔత్త్రము. అట్లయ్యు నయ్యది భాషా భావరూపమున గీర్వాణమును, శబ్దధ్వని రూపమున ద్రావిడమును, నంగీతాది స్వరవిశిష్టతా రూపమున వన్యదేశ పదార్థములను నేకరించు కొన్నది. మొత్తముగఁ గాని యఖండ రూపముగఁగాని యనువదించు కొనలేదు అన్యభాషా కావ్యములను. ఇది తనలోనికిఁ గేవల సంస్కృతమునుండియే కావ్యాది శాస్త్రముల గ్రహింప నను వదింప ననుకరింపఁగడఁగినది. గీర్వాణమునకు నాంధ్రమునకు వాననా ప్రాబల్యమున నవినాభావ సంబంధ మున్నది. దీని నేమున్నను అది మాతృభాషా సంస్కృతియే యగును. ఇంచు మించు తెనుఁగున సంస్కృతమందు లేని క్రొత్తది కానరాదు. అట్లేదేనియున్న రామరాజ భూషణుని కవితా సాధనమే; కథగారు.

ద్రవిడభాషలలో ముఖ్యముగఁ దమిళమున కొక ప్రత్యేకత యున్నది. గీర్వాణ భాషా గంధము నది తనకుఁ బట్టించుకొనక అభినవాభిజాత్యముతోఁ

బుర్రాతనాత్మాభిమానముతో సముచిత స్వతంత్ర ప్రతిభతోఁ దన సంస్కారమును విలక్షణముగ నెలకొల్పినదిట్ట. ప్రకృత మాంధ్ర వాఙ్మయము అన్య సంస్కృతుల నవగాహన మొనర్చు కొనుటకు వివిధ భాషలనుండి జాతీయములను నానుడులను లోకోక్తులను సామెతలను న్యాయములను గేయములను అనివార్యములగు శబ్ద జాలములను సంగ్రహించుకొని శ్రావ్యసౌభాగ్య సంగీత ధ్వని సౌకుమార్యముల నన్నింటిని ప్రోగొనర్చుకొని“ ఎల్ల బాసలందు ఎఱుంగవే బాసాడి-దేశ భాషలందు తెలుఁగు లెస్స” అని తన సహజ గర్వమును విశిష్ట దర్పమును దశ దిశల నెఱపి పలుకుం దీయందనమున, నుచ్చారణ పటుత్వమున, గమన గాంభీర్యమున, శైలీ సౌలభ్యమున, శ్రుతి మాధుర్యమున, సర్వజన శ్లాఘాపాత్రతచే నెఱ జాణయై మనల నానందాబ్ధి నోలలాడించినది. శ్రీరాములురెడ్డిగారీ యుభయ భిన్న సంస్కృతులకు నమన్వయమును సాధించి, ద్రావిడ సంపత్తిని పరిసర ప్రాంతీయు లనుభవించు స్వత్వము గలదని నిరూపింప భగీరథ ప్రయత్న మొనర్చి నేటికి అనువాద రూప మున మనభాగమును మనకుఁ బంచిపెట్టి - తామాంధ్రజాతి సంస్కృతికి దోహద మొనర్చిరి. అక్కతన నిత్యగౌరవమును, భావ్యున్నత స్థానము నలంకరించిరి. ఏతన్నూత్న కృషియందు సఫలతను భజించిన యీ రామచంద్రునకుఁ గావ్య జగద్యాత్రికులగు రన పిపాసువులు, ముఖ్యముగఁ బశ్చిమాంధ్రులు ముత్యాల నివాళు లర్పింపకున్న కృతఘ్నులగుదురు. తమ ప్రాంతీయ పురాతన గౌరవమును గోల్పోదురు. అన్యభాషల నున్న యీ యభినవ సారస్వతమును దాని విలక్షణ వైభవమును దమ సాహితీ భండారమునఁ జేర్చుకొన్ననాఁడే గదా మానవ విజ్ఞాన సంపత్తి పెరిగి - నంకుచితతా వైన్యమును గోలుపోయి - మనోబలమును ప్రబల మొనర్చుకొను చేతనతా కిరణముల స్పర్శ నందఁగలదు.

సంస్కృతానువాదములు నేటిదనుక నధ్యయన మొనర్చుచున్న రసిక సమాజము మాతృకకున్న గౌరవము తెనుఁగున కొనఁగునది కాదు. భాషా సంస్కృతుల విషయమున తల్లి బిడ్డలుగ నున్న యీ యనువాద మాతృకలకే యంతటి విభిన్నత లున్నచో నిఁకఁ దన ప్రత్యేకతనే నిలఁబెట్టుకొన నుబలాట పడు నట్టి తమిళ భాషనుండి తెలుఁగునకు దిగు నీకృతి తీరుతీయములు చెప్పవలయునా ? హాస్యా స్పదము సుమా. అని ప్రప్రథమమున నేనీ గ్రంథనామమును విన్నతోడనే యూహకల్పన మొనర్చితిని. అయ్యది బహుశః మానవ మనో దౌర్బల్యము కావచ్చును. కాని సంప్రదాయముగా వచ్చు నాయాచారమును దాని కలవాటు పడిన నేను కాదనఁ గలనా ! కవియైనను కాదనఁ గలఁడా ! ఇంటఁ బుట్టినది. కాని యీ సతత ప్రథకు అపవాదము కూర్చినవారీ పూతలపట్టు శ్రీరాములురెడ్డిగారు మాత్రమే. దుష్పూరి రామిరెడ్డిగారు పైత మనదృశ ప్రతిభతోఁ బారసీక కావ్యము

ననువదించిరి గాని యది త్రిశతికి మించని కావ్యము పానశాల; వీరొక మహాకావ్యమునే యనువదించి యసమ ప్రతిభ చూపిరి.

సర్వసాధారణముగ గీర్వాణవాఙ్మయ మనెడు మున్నీటినుండి యనువాద కుల్యలద్వారా ఆంధ్ర కేదారములకు రసములను పాటించునపుడు అనివార్యముగ యతిప్రాస విశ్రాంతులనెడు మునుములలో విపరీతమగు (ధగణి - వావిరి - నలలిత - లరయఁగ - సరవి - విలసిల్లు - ఇల - కడఁక - పృథివి - ధరాతలము - సరస) వ్యర్థపదములను దుబ్బుగడ్డి పెరిగి కావ్య సస్యశోభకు వీలగునంత నష్టమునుగూర్చి యానంద మను పంటను చెడఁగొట్టెడిది. ఈ కృషికుఁడు గడిచేటి, యనుభవమును సంపాదించి, నన్నుబోలు కృషికులనే యనంతముగా నిర్మింపఁగన్న మేధాబలసంపన్నుఁడు గాన మెలఁకువతో నాకలుపు మొలకలనే పెరుఁగనీయక, పాదములను మునుములను చెదరసీయక, వ్యాకరణచ్చందోమార్గ సాధన విశేషముల కాపువెట్టి యఖండమగు రామాయణ రాజనములను చక్కఁగఁ బండించినాఁడు. మచ్చునకని పఠించినను ఈ కాపు కళ్ళమునందూఁక గన్పట్టదు. ఇంతటి జాగరూకతకుఁ గారణమేమాయని గాఢముగ నాలోచించితిని. ఆచంద్రతారార్కము నిలుచునట్టి మహాకావ్య సృష్టియందలఁతి యలంతి దోసము లుంట గని రసిక పాఠకలోకము తన్ను మధుర హాస్యము పొల్గావించునని యెఱింగిరి. కావున వీరు ప్రతిభా పారంగతులు.

శ్రీరాములురెడ్డి శిష్యకోటియె వ్యాకరణచ్చందోలంకారములకుఁ జక్కని వ్యాఖ్యానములు రచించి సమర్థులని ప్రసిద్ధిపహించియుండ నీక వీరి పాండిత్యమును గూర్చి వేఱుగా నడుగనేల? ఇదియొక యధునాతన తపస్సు. నూతనకృషి, ప్రాచీన సంస్కారము - సాంప్రదాయిక వ్యుత్పత్తి - మానసిక ప్రతిభ - కాకున్నచో నిక్కాలమున నింతటి యఖండ గ్రంథము సిద్ధమై యాంధ్రజన సమక్షమునకు వచ్చుట సామాన్యముగాదు. నేటిదనుక నింతటి పెద్దపని నెవరును ఈ రూపమునఁ దలపెట్ట లేదు. ఇఁకఁ గవిత్వమునుగూర్చి కొంత చర్చింప వలసియున్నది.

అనువాదముల కవిత సలక్షణముగనుండునుగాని చెవికి నింపు గూర్పదు. శాస్త్రములను వట్టించియుందురుగాని మనసునకుఁ బట్టదు. అర్థవల్లి భావతాత్పర్య సౌరభ్యములు రాజమార్గమున వ్యాపింపవు, చదువుచున్న వికారమేదో మనోవీధిం బ్రవేశించినట్లుండును. ఇది కొందఱియనువాదములలోని విలక్షణత. ఇక్కారణముననే యనువాదమును పరిత్యజించి కొందఱు అనుకరణముం బూనిరి. ఏమయినను బిట్టుగ నీలుగుకొని మూన్నాళ్ళనాఁడు చచ్చిన పీనుఁగువలె నీరసమై నిర్జీవమై భీభత్సశోభతోఁ

బ్రత్యక్షమగుట మనము చూచినది. కొన్ని యెడల యనువాదకుఁడు దిగివచ్చునంత వఱకు దాని యర్థము తెమలదు.

ప్రకృత కంబరామాయణ కవిత ధారాసాతము నిర్దుష్టము. దానికంటె సారశ్యమెక్కువ. అంతకంటె రసస్ఫూరకతలో సద్యయానంద ప్రదము. అర్థగాంభీర్య సహితయయ్య మధుర మధురన స్రవంతిక - పండితుల కలభ్యముగు విశిష్టతైలి యిక్కవి కయాచితముగ నలవడినది. ఇది సంపాద్యముకాదు. సంస్కారజన్యము. అట నట తమంతట తాము దొరలిన శబ్దాలంకారములు - రసము కొఱకై అప్రయత్నముగఁ గుదిరిన తెలుగు నుడికారములు, ప్రతిభాసాధ్యములగు గీర్వాణ సమస్తపద గర్జనలు - వింతవంత కూర్పులు ప్రమదావన సౌభాగ్యముం జాటుచున్నవి.

ఇస్లామీయుఁడనగుట నాకుఁ గథయందును రామాయణ కావ్యము నందును విశ్వాసముగల్గి గాదుకాని అనువాదముపట్ల నుభయ సంస్కృతుల సమన్వయముపట్ల నిక్కవి యెంతటి కృషిసల్పి వ్యుత్పత్తి ప్రతిభలను చాటినాఁడాయని గట్టిగఁ బరికించితిని. హనుమంతునియెదుట కుప్పిగంతులు సాగవనుకొంటిని. ఎచ్చటను జాతీయతను జాటనీయక సంస్కృతిని మాటనీయక యధునాతనయుగమునకొక నూతనాదర్శముం జూప నీ గ్రంథము ననువదించినాఁడు. ఈ కవి యనమాన ప్రతిభ దాఁగియుండి యొక్కమాట వెలి కుబికినది. కావుననే మా యాంధ్ర సారస్వతము చిరకాలమునుండి మనోలోకము మథనపడుచున్న కొంత దీర్ఘకావ్యము.

తెలుఁగున వివిధ రామాయణములు పుట్టినవి. భాస్కర - రంగనాథ రామాయణములుతప్ప మిగిలినవి చర్చిత చర్చణములు. పౌనరుక్త్యములు. పిష్ట పేషణ సదృశములు-ఒకే ప్రవాహమునుండి యిన్ని కాల్వలు, పిల్లకాల్వలు, గుంటలు, త్రవ్వితీయంబనిలేదు అనుట నా మనోభిప్రాయము. కాని తరములనుండి కొనియాడఁ బడుచున్న యీ తమిళ కంబరామాయణము మహిమాకండశము, బీజాక్షర ఘటితము, ఆంధ్రులకొక ప్రత్యేక సౌభాగ్యమును సమకూర్చినది. ప్రస్తుత యుగ సారస్వతమున వాంఛనీయరసవృష్టి. దీన నామహాకవికావ్యరసాస్వాదన కుతూహలురు మిక్కిలి యానందించి తత్సాహిత్యగత వైశిష్ట్యమును గ్రహించి రసాదిక మార్గవ ప్రకృతుల నవలోకించి హర్షించి గర్వింపఁగలరు. ఇది యావశ్యకకృషి - అన్యభాషా సహజ సంస్కారమును మన సాంప్రదాయక సంస్కృతితో సరిపోల్చిచూచి యాచి తిని గొని యనాచితిని దిగవిడిచి, దానిని మనదానినిగఁజేసికొన్న యపుడేగదా జాతికి జాతీయవిజ్ఞానము పెరుఁగును. అభినవ భావసారభము గుబాళించును. అన్య భాషావిశిష్టత సాకారతను భజించి మనవాఙ్మయ మందిరమున శోభించును. అట్టిదే

యారాధ్యము. ఇంతటి విశ్వగౌరవ ప్రయత్నమున సఫలమగు నిక్కవికి నేను హస్తములు మోడ్తును.

ద్రుత ప్రకృతిక విషయమునఁ గవిగారి నిర్ణయము శాస్త్ర సహజము. అజంతమగుతఱి దానికి ద్రుతత్వనామముండిన నుండుంగాక. దానిమీది పరుషములు సరళములగుట వింతగనేయున్నది. భావ్యకారులుసైత మీ విషయమున నిదమిత్థమని నిర్ణయముచూపమి ప్రాచీనతా విస్మృతియనక తప్పదు. నేనీ విషయమున శ్రీరాములు రెడ్డిగారితో మనస్ఫూర్తిగ నేకీభవించుచున్నాను. వారి యభిప్రాయము నాహృద్గత ధ్వనియే.

అనన్యసామాన్య ప్రతిభతో నిరంతర నిష్ఠాపూర్వక కృషితో నిర్మిద ప్రవచన సాభాగ్యముతో నీకావ్యము ననువదించి యాంధ్రుల మన్ననల గ్రహించు శ్రీయుత - పూతలపట్టు శ్రీరాములు రెడ్డిగారు నేటియుగమున నద్వితీయులు. ఆకాశ గంగ వడుపున ఘుమంఘుమ ధ్వనులతో నాంధ్రభూమికి దుముకుచున్న వీరి కవితలో ధారావాహికయేగాక శాస్త్రమర్యాదలు సంస్కృతి భాషలు సంస్కృత మర్యాదలు త్రిలింగ పద వివేక పితృషములు తఱచు తమ యునికిని ప్రతిబింబింపఁ జేయుచు నాకర్షించుచున్నవి. ఈ కవిగారి సిద్ధహస్తతకు నోపికకు మనోవైశాల్య విజ్ఞానములకు వేయిమార్లు నేను కృతజ్ఞత లర్పింతును.

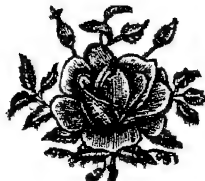
ఇట్లు,

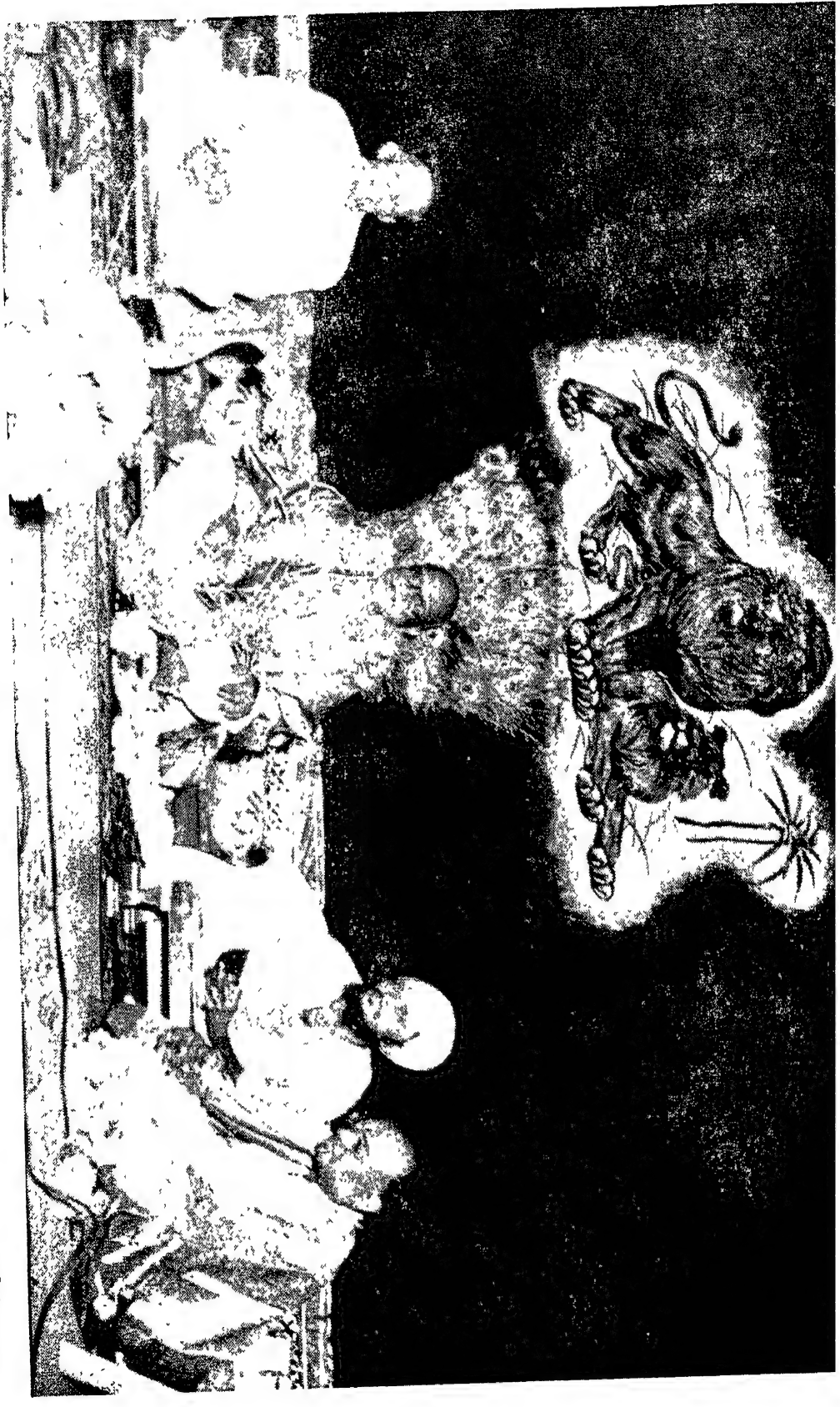
మేక్. దావూద్ సాహెబ్

హిందీ, యి తెలుగుపండితుడు

ఉస్మానియా కళాశాల

కర్నూలు.

1. జాకీరు అలీగంజ్ థియేటర్ 2. పూర్వాలపల్లి శ్రీరాములరాజ్ 3. కుప్పకూడ స్వామిలవారు 4. సా. గణేశ్ కారూరు
పల్లి సామెలవారు.
- అంధ్ర కలహాసామెల కర్త.
- పల్లి సామెలవారు.
- కలహాసామెల కర్త.

విషయసూచిక.

సుందరకాండము.

౧. సముద్ర లంఘన పటలము.	౧
కడలినుండి మైనాకుడు లేచుట	౧
సురస హనుమంతు నడ్డగించుట	౨
అంగారధార హనుమంతుని మ్రొంగుట	౪
అంజనేయుండు ప్రవాళంగిరి జేరి అంకను కాంచుట	౫
౨. పురాన్వేషణ పటలము.	౧౦
సూర్యాస్తమయము	౧౪
చంద్రోదయము	౧౫
హనుమ లంకా ప్రాకారమును సమీపించుట	౧౬
లంకాధిదేవత హనుమంతు నడ్డగించుట	౧౭
హనుమ అంకను నిగ్రహించి లోని కరుగుట	౧౮
స్త్రీల సమూహములో హనుమ సీత నిశ్చేషించుట	౧౯
హనుమ కుంభకర్ణుని కాంచుట	౨౧
హనుమ ఇంద్రజిత్తు గృహమును గాంచుట	౨౨
అంతర్మందిర పరిభ్రమణ నాంజనేయుండు దాటుట	౨౩
నిద్రితులగు రక్కసుల హనుమ గాంచుట	౨౪
హనుమ రావణుని మేడఁ జేరుట	౨౫
హనుమంతుండు విద్యాధరాంగనలఁ గాంచుట	౨౬
,, మందోదరిని గని సీతయని బ్రమయుట	౨౮
,, రావణుని గాంచుట	౨౯
,, రావణుని చంపవలెంచుట	౩౦
,, సీతం గానమికి చింతిల్లుట	౩౧
౩. సీతా సందర్శన పటలము.	౩౨
సీత స్థితి	౩౩

సీత రాముని దలచి పరితపించుట	...	33
రాక్షసస్త్రీలు నిద్రింపఁగా సీత త్రిజటతోఁ దన నిశ్చేదముఁ దెలుపుట		34
త్రిజట సీత కూఱుట కఱపుట	...	35
,, తన స్వప్నమును సీతకుఁ దెలుపుట	...	36
హనుమ సీతను గాంచి యుత్సాహపంతుఁ డగుట	...	37
౪. నిందన పటలము.	...	38
రావణుఁడు సీతను బలిమాలింప	...	౪౧
సీత రావణుని కటూహలంబు లాడుట	౪౨
౫. స్వరూప సందర్శన పటలము.	...	౪౩
హనుమ శ్రీరాముని రూప మభివర్ణించుట	...	౫౧
సీత యుగరమం గని యానందించుట	...	౫3
హనుమ స్వస్వరూపముం జూపుట	...	౫౭
౬. చూడామణి పటలము.	...	౫౯
సీత రామునకు పంపు సందేశము	...	౬౦
హనుమంతుడు సీతకు ధైర్యవాక్కు లాడుట	...	౬3
సీత అనశాఖ్య తెలుపుట	...	౬౭
౭. వన భంగ పటలము.	...	౬౮
౮. కింకర వధ పటలము.	...	౭౪
౯. జంబుమాలి వధ పటలము.	...	౮౦
౧౦. సేనాపతి పంచక వధ పటలము.	...	౮5
౧౧. అక్షు వధ పటలము.	...	౯౦
౧౨. పాశ పటలము.	...	౯5
హనుమంతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముచేఁ గట్టునడుట	...	౧౦౦
౧౩. పాశ ముక్తి పటలము.	...	౧౦౧
హనుమంతుడు రావణునకు నీతి గఱపుట	...	౧౦౭
౧౪. లంకా దహన పటలము.	...	౧౧౪
౧౫. శ్రీ పాద వందన పటలము.	...	౧౧౯
వానరులు మధువనమును పొదునేయుట	...	౧౨౦
మాగురి శ్రీరామునకు సీతా వృత్తాంతము తెలుపుట	...	౧౨3

యుద్ధ కాండము : : పూర్వ భాగము.

౧. సముద్ర దర్శన పటలము.	...	౧౨౯
౨. రావణ మంత్ర పటలము.	...	౧౩౦
కుంభకర్ణుడు హితము పలుకుట	...	౧౩౪
ఇంద్రజితుని ప్రతాపోక్తులు	...	౧౩౫
విభీషణ నీతి	...	౧౩౬
౩. హిరణ్యకశిపు వధ పటలము.	...	౧౪౧
తండ్రి ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయముల శిక్షించుట	...	౧౪౭
నృసింహమూర్త్యావిర్భావము	...	౧౫౧
౪. విభీషణ శరణాగతి పటలము.	...	౧౫౫
సుగ్రీవాదులు తమతమ యభిప్రాయములఁ జెలుపుట	...	౧౬౦
హనుమంతుఁడు తనయుద్దేశమును జెలుపుట	...	౧౬౨
శ్రీరాము నభిప్రాయము	...	౧౬౩
శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయ మొసంగుట	...	౧౬౬
౫. లంకా వృత్తాంత పటలము.	...	౧౬౯
౬. వరుణ ప్రార్థన పటలము.	...	౧౭౪
వరుణుఁడు రాముంకేరి శరణు వేడుట	...	౧౭౯
౭. సేతు బంధన పటలము.	...	౧౮౧
౮. చార శ్రవణ పటలము.	...	౧౮౬
రావణుఁడు రహస్యమందిరముచేరి యాలోచించుట	...	౧౯౦
౯. లంకా దర్శన పటలము.	...	౧౯౨
రాముఁడు సువేల్పాది శిఖరముఁ జేరుట	...	౧౯౫
రాముఁడు లంకానగర సౌందర్యము లక్ష్యమొనర్చుఁ జెలుపుట	...	"
౧౦. వాసర సైన్యదర్శన పటలము.	...	౧౯౭
౧౧. మకుట భంగ పటలము.	...	౧౯౯
శ్రీరాముని చింత	...	౨౦౧
౧౨. వ్యూహ నిర్మాణ పటలము.	...	౨౦౪
౧౩. అంగద దౌత్య పటలము.	...	౨౦౭

౧౪. ప్రథమ యుద్ధ పటలము.

సుగ్రీవుడు వజ్రముపైఁ జంపుట	...	౨౧౧
తూర్పు వాకిటి యుద్ధము	...	౨౧౧
ప్రహస్తుని యుద్ధము	...	౨౧౨
రావణుడు రణమున కేగుట	...	౨౧౩
రాముడు రణసన్నద్ధుఁ డగుట	...	౨౧౪
లక్ష్మణ యుద్ధము	...	౨౧౫
హనుమ ద్రావణ ముపై యుద్ధము	...	౨౧౬
రావణశక్తిచే లక్ష్మణుఁడు మార్చిల్లుట	...	౨౧౭
రామ రావణ ప్రథమ యుద్ధము	...	"

౧౫. కుంభకర్ణ వధ పటలము.

రావణుడు మాల్యవంతునకు రాముని పరాక్రమాదులు తెలుపుట	...	౨౩౧
కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుట	...	౨౩౨
రావణునకుఁ గుంభకర్ణుఁడు హిత ముపదేశించుట	...	౨౩౩
విభీషణుఁడు రామునకుఁ గుంభకర్ణ తెలియించుట	...	౨౩౪
విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము	...	౨౩౫
కుంభకర్ణుని యుద్ధము	...	౨౩౬
లక్ష్మణ కుంభకర్ణుల సమరము	...	౨౩౭
సుగ్రీవ కుంభకర్ణుల యుద్ధము	...	౨౩౮
రాముడు కుంభకర్ణుని గూల్చుట	...	౨౩౯

౧౬. మాయా జనక పటలము.

సీత రావణు దూషించుట	...	౨౪౧
సీత మాయాజనకుం బదరుట	...	౨౪౨
రావణుడు కుంభకర్ణ మృతికై విలపించుట	...	౨౪౩

౧౭. అతికాయ వధ పటలము.

శవాంతకుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట	...	౨౪౪
అతికాయుఁడు లక్ష్మణుచేఁ గూలుట	...	౨౪౫
నరాంతకుఁ డంగదుచేఁ జచ్చుట	...	౨౪౬
ఉన్మత్తుఁడు నీలునిచేఁ గూలుట	...	"
బలమత్తుఁడు ఋషభునిచేఁ జచ్చుట	...	౨౪౭
సుగ్రీవుడు కంఠుని చంపుట	...	"

నికుంభుని హనుమంతుఁడు కూల్చుట	...	౨౯౯
ధాన్యమాలిని రావణుని నిష్కరోత్తులాడుట	...	౩౦౦
౧౮. నాగపాశ పటలము.	...	౩౦౧
ఇంద్రజితుఁడు శపథవాక్యములాడుట	...	౩౦౩
వానర సేనానాయకుల సమరము	...	౩౦౬
ఇంద్రజిత్తు వానరులపైఁ గసిమసఁగుట	...	౩౦౭
ఇంద్రజిత్తు ల్లక్ష్మణ యుద్ధము	...	౩౦౮
ఇంద్రజిత్తు నాగపాశముతో లక్ష్మణాదుల బంధించుట	...	౩౦౯
విభీషణుఁడు లక్ష్మణుని నవస్థంగని దురవిల్లుట	...	౩౧౦
గరుడుఁడు రాఁగా నాగపాశము వీడుట	...	౩౧౧

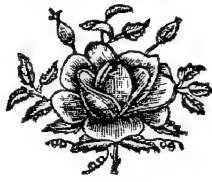
యుద్ధ కాండము :: ఉత్తర భాగము.

౧౯. సేనానాయక వధ పటలము.	...	౩౧౨
రావణుఁ డింద్రజితుని చక్రరక్షకుల ముక్కులు గోయ నాజ్ఞాపించుట		"
ధూమాత్యుఁడు హనుమంతునిచేఁ గూలుట	...	౩౧౪
మహాపార్శ్వఁ డంగదునిచేఁ జచ్చుట	...	"
నీల మాల్యవంతుల యుద్ధము	...	౩౧౫
ఋషభ వజ్రదంష్ట్రుల సమరము	...	"
పిశాచుని యుద్ధము	...	౩౧౬
౨౦. మకరాక్షు వధ పటలము.	...	౩౧౭
మకరాక్షుఁడు రామునితోఁ బోరి మడియుట	...	౩౧౮
రక్తాక్షుఁడు శంఖుఁడు నల పనకులచే నంతమొందుట	...	౩౧౯
౨౧. బ్రహ్మాస్త్ర పటలము.	...	౩౨౦
తనసైన్యముపాటు నింద్రజితుఁడు కాంచుట	...	౩౨౧
హనుమని సింహనాదము	...	౩౨౩
లక్ష్మణుఁడు రాము ననుజ్ఞంగొని యింద్రజితునితోఁ బోరుట	...	౩౨౪
మహాదరుని యుద్ధము	...	౩౨౫
అంజనేయుఁడు కుంభకర్ణుని వజ్రదండము గొని దైత్యుల నణుమాడుట	...	౩౨౬
హనుమంతుఁ డకంపనం జంపుట	...	౩౨౭
మారుతి లక్ష్మణుని వెదకుచుఁ బోవుట	...	౩౨౮

ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణాదులవై (బహ్మస్త్ర) మేయుట	...	388
శ్రీరాముడు మరలివచ్చి పాలికలనిం గాంచుట	...	389
శ్రీరాముడు లక్ష్మణులని పరితపించుట	...	389
వేలుపుల విలాపము	...	389
29. మూర్ఛిత రామ లక్ష్మణ సందర్శన పటలము.	...	389
త్రిజట సీత నూజడించుట	...	390
30. సంచీవన శైల పటలము.	...	393
అంజనేయుడు సంచీవనిం జేజోవుట	...	394
జాంబవ ద్విభీషణులఁ గాంచి రాముడు పరితపించుట	...	394
జాంబవంతుడు రాముని తేర్చుట	...	395
31. హాలాపాన నటన పటలము.	...	396
32. మాయా సీతా పటలము.	...	398
వానరులు లంకం గాల్చుట	...	399
ఇంద్రజిత్తు మాయాసీత తల దలుంగుట	...	399
ఇంద్రజిత్తు యోధ్య కేగెనని విని రాముడు చింతించుట	...	400
విభీషణుడు తుమ్మెదయై జానకిం గాంచి వచ్చుట	...	403
33. నికుంభిలా యాగ పటలము.	...	404
హనుమంతుఁ డింద్రజిత్తు నుపాలంభించుట	...	404
మేఘనాదుడు హనుమనికిం బ్రత్యుత్తర మిచ్చుట	...	405
ఇంద్రజిత్తు యుద్ధము	...	405
మేఘనాదుడు విభీషణుని నిందించుట	...	405
34. ఇంద్రజిత్తు ద్వధ పటలము.	...	405
35. రావణ శోక పటలము.	...	405
36. సేనా సందర్శన పటలము.	...	406
మూల్యవంతుడు సేనాపతులకు రామ విక్రమాదులు తెలుపుట	...	406
37. మూలబల వధ పటలము.	...	406
వేలుపు లగుర బలముఁ గాంచి శంకించుట	...	406
వానరులు మూలబలముఁ గాంచి పాటుట	...	406
శ్రీరాముడు రాక్షసబలము నులుమాడుట	...	406
వహ్ని దాసవసేనలఁ బ్రోత్సహించుట	...	406

రాముఁడు గాంధర్వాస్త్రము సంధించి విడుచుట	...	ర౨౫
౩౧. రావణ శక్తి పటలము.	...	ర౩౦
రావణశక్తిచే అశ్మజుఁడు మూర్ఛిల్లుట	...	ర౩౨
౩౨. వానర రణరంగ దర్శన పటలము.	...	ర౩౪
౩౩. రావణ రణరంగ దర్శన పటలము.	...	ర౩౭
౩౪. రావణ రథారోహణ పటలము.	...	ర౪౦
౩౫. రామ రథారోహణ పటలము.	...	ర౪౨
౩౬. రావణ వధ పటలము.	...	ర౪౪
రామునిచే మహాదరుఁడు కూలుట	...	ర౪౫
రామ రావణ సమరము	...	ర౪౭
రాముఁడు రావణుని తలతఁ దెగ నేయుట	...	ర౪౮
రావణుఁడు మూర్ఛిల్లుట	...	ర౪౯
రాముఁడు బ్రహ్మాస్త్రముచే రావణఁ గూల్చుట	...	ర౫౦
రాముఁడు రావణుని బీచప్రసందలి గాయములఁ గాంచి శంకించుట	...	ర౫౧
విభీషణుని చింత	...	ర౫౨
మందోదరి విలాపము	...	ర౫౩
౩౭. శ్రీరామ నివర్తన పటలము.	...	ర౫౪
హనుమంతుఁడు సీతకు రామ విజయము తెలుపుట	...	ర౫౫
అప్పరసలు సీత నతికరించుట	...	ర౫౬
శ్రీరాముఁడు సీతను కఠినోక్త లాడుట	...	ర౫౭
సీత అగ్నిం జొచ్చుట	...	ర౫౮
రాముని పురుషోత్తమత్వమును నలువ పెల్లడించుట	...	ర౫౯
శంకరుఁడు దశరథు నకుఁ బిలిపించుట	...	ర౬౦
వేలుపులు రాముని శోరిక లొసఁగుట	...	ర౬౧
సీతారామలక్ష్మణులు పుష్పకము నధిరోపించుట	...	ర౬౨
రాముఁడు సీతకు త్రోవలోని చిత్రముతఁ జూపుట	...	ర౬౩
భరద్వాజుఁడు శ్రీరామాదులకు విందు పెట్టుట	...	ర౬౪
భరతుఁడు రాముని రామికఁ బరితపించుట	...	ర౬౫
కౌసల్య భరతు సమాధానపఱచుట	...	ర౬౬

హనుమంతుఁడు భరతుని చేయట	...	ర౮౭
భరతుఁడు రాముని రాక విని యానందించుట	...	"
భరతున కాంక్షనేయుండు రాము నుదంతము తెల్పుట	...	ర౮౯
గుహుఁడు రాముని కానవచ్చుట	...	ర౯౩
భరతుఁడు శ్రీరామాదులం గాంచుట	...	ర౯౪
౩౮. శ్రీరామ పట్టాభిషేక పటలము.	...	ర౯౭
సుగ్రీవాదులు నగరునందలి చిత్ర దృశ్యములఁ గాంచుట	...	ర౯౯
రాముఁడు పట్టాభిషిక్తుఁ డగుట	...	౧౦౦
౩౯. వీడుకోలు పటలము.	...	౧౦౨

క ం బ రా మా య ణ ము .

సు ం ద ర కా ం డ ము .

—: ౧ సముద్ర లంఘన పటలము :— (౯౫)

- మ॥ క్రలకం జీకటి రజ్జువే భుజగమై ♦ కన్నట్టు చందాన నీ
యిల మాయం జనియించు మోహ నిచయం ♦ బీగున్ సమస్తంబు నే
విలన త్రేజముఁ గన్న నట్టి పరుడే ♦ విల్లంది లంకాపురిన్
గలనన్ గెల్పు వహించె నండు విబుధుల్ ♦ గణ్యా ప్రమాణంబులన్ ౧
- ఉ॥ అత్తటి వీరరత్నము మ ♦ హాబలపుత్రుఁడు దేవలోకమున్
జిత్తము రంజిలంగఁ దన ♦ చేరువఁ గాంచి యిదేమి లంకయా ?
మత్తిలినాడనే ? యనుచు ♦ మాన్యులు వొందెడు నాకమిద్ది రా
జోత్తముదేవి యిందరయ ♦ నుండద యంచు మరల్చె భావమున్. ౨
- శా॥ లంకాద్వీప వనంబులున్ గనక ♦ మాలా విస్ఫురద్వారముల్
పొంకంబౌ మణిసౌధవీధులును పెం ♦ పుం గాంచు దుర్గంబులున్
శంకాతంకము లేక గాంచుచు జగ ♦ త్సందోహముల్ దిక్కులున్
సంకోచించి వడంక బాహువుల నా ♦ స్థాలించె క్షేడించుచున్. ౩
- మ॥ విమలాత్ముం డట నూది త్రొక్క గిరియున్ ♦ వేక్రుంగి గర్భంబు చీ
లి మహిన్ వ్రాలిన ప్రేవులంబలె గుహ ♦ లిన్ దుర్విష జ్వాలికా
సముద్రగ న్నట దంష్ట్రికా భయద దు ♦ స్థ వ్యాళ సంఘంబు క్షే
శములం గ్రక్కుచు దొర్లుచున్ వెలువడెన్ ♦ లావేది దుర్భీతిమై. ౪
- ఉ॥ నెమ్మదిఁ గందరంబులను ♦ నిద్ర యొనర్చు మృగేంద్రపాళి ర
క్తములు గ్రక్కుచచ్చటనె ♦ కందడఁగ న్నశియించె బక్షి సం
ఘములు సాగరంపు లయ ♦ కాల విఘోషము సిగ్గిలంగ శ
బ్దమ్ము లొనర్చుచుం బఱచె ♦ భానుని కాంతి మఱుంగుపుచ్చుచున్.
- చ॥ కరిణులు తోకలన్ ముడిచి ♦ గాత్రములన్ గుదియించి కర్ణముల్
పరపగు వెన్నదాఁక వడిఁ ♦ బ్రాణభయంబునఁ గంపమంద త
మ్మొరయుచు వెంటనంటఁ గరి ♦ యూధము తొండముతోడఁ బాదపా
త్కరములఁ గెల్లగించికొని ♦ దవ్వుల కేగెను గీఁకవెట్టుచున్. ౫

తే॥ అమ్మహేంబానమించునానతిశయిల్లు, కొమ్ములుం బొడిగా మిడుం గుఱులు చెదర
వెన్ను లగలంగ బెబ్బుబుల్ బెదరి పాతె, కనులు విప్పని కొదమలఁ గవికొనుచు

ఉ॥ భూధరరాజ మష్టు తన ధాన్యు చెడంగ వడంకి క్రుంగ వి
ద్యాధరులెల్లఁ గేల నడి ధంబులతోడను డాళ్లతోడ భూ
మిధరమందునుండి వడి మిఁదికి లేచుట చూడ నొప్పె నా
యోధనమందు కాలి యడు పుజ్జగిలం బయి కేగు వైఖరిక ౮

చ॥ శరదము లర్కచంద్రు లుడు సంతతి నిల్కడ దప్పఁ గ్రుంగి యు
ర్వర దిగఁబడ్డ పర్వతము వాడి నఖంబులు లావు బాహువుల్
మురువుగ నొప్పు వాయుజుఁడు మూఁపునఁ గంబమువోలె నుండఁగా
శరధి మునుంగు నోడయను జానునఁ దోచెను చూడ్కి కబ్రమై. ౯

ఉ॥ గైరిక మింగిలీకమును గందము పుప్పొడి చెందిరంబు నిం
డారఁగఁ బూసికొంచు నచ లాపగలెల్ల ధరిత్రపై వడిం
గాఱుట చూడ నొప్పె గిరి గర్భము వీలఁగఁద్రొక్క రక్తముల్
ధారణిఁ జింది వెల్లువయి తర్లిన విన్నను వొంది యత్తటిక. ౧౦

చ॥ శరనిధిఁ ద్రచ్చు మందరము చాడ్చున నగ్గిరి రాజ మష్టు ది
ర్దిరఁ దిరుగంగ నందలి య తిప్రవరుల్ తపముల్ ముగించి చె
చ్చెర విలయంబొకో యనుచుఁ జింత వహించుచు దేహబంధముల్
విరియక మున్నె తామెగిరి వెల్లిరి మోక్షము చేరు వైఖరిక. ౧౧

ఉ॥ భానుని పోలు కాంతిగల పర్వత ముబ్బి పటాలుమంచు బీఁ
టూనఁగ సుందరుల్ వడఁకి యొక్కటఁ గొంగిలిఁ జేర ఖేచరుల్
మానుగ వెండికొండ దశ మస్తకుఁ డెత్తుడు నల్లలాడ శ
ర్వాణి పరివృజంపఁ గను పట్టిన శంభుని పోలి రయ్యెడక. ౧౨

చ॥ ఒడలిని చేరు మాధవక మారిమితోఁ దెలివిక వదల్పఁ గిం
కడరిన వేల్పు టింతులు భ యంపడి యల్కుల వీడి యూటటం
బడసి నిజేశులం గలిసి మైకి వడిం జనుచుండి విస్మయిల్
విడిచిన కీరపోతములఁ బిల్చుచు సంకట మంది రత్తటిక. ౧౩

తే॥ నాకులును తాపసులుఁ దక్కఁ లోక పతులు, జ్ఞానులును వచ్చి వరుసలై పూని నిలిచి
పూవులం జల్లి పావనీ! పోయిరమ్మ, యనుడు హనుమయు వేగిరఁ మందె నెడఁద.

మ॥ విజయప్రాభవశీల! శైలనిభహం వీరా! పొనుంగై న కుం
భజుడే త్రావిన వారిరాశి యన నే మాత్రంబు నాకిద్ది య
క్కజమే దాఁటఁగ నంచు నెంచుచు నల - క్ష్యస్ఫూర్తిమై దాఁటి భూ
మిజ నాలంకను కాంచి రమ్మనుచు ద - నిత్రుల్ ప్రశంసింపఁగ. ౧౪

ఉ॥ పావని తాల్చినట్టి ఘన ♦ బంధుర రూపము లంక దాటనే ?
యావలికేని పోవఁ దగి ♦ నట్టిది యంచు మహాద్భుతంబునన్
దేవతలెల్లఁ జూడఁ గపి ♦ ధీరుఁడు మున్నుగ వంగి పాదముల్
లావున నూని త్రొక్క విపు ♦ లన్ దిగఁబాతె మహేంద్ర మయ్యెడన్.

ఉ॥ వాలము పైకి నెత్తి బలు ♦ పాదములం గుదియించి వక్షముం
బోలఁగఁ గ్రుంచి యంసములు ♦ పొంగఁగఁ గంతము వంచి బాహువుల్
వాలిక ముందు చాచి తల ♦ బ్రహ్మపదంబును ముట్టఁ జెంచి నే
త్రా లల లంకపై నిగుడ ♦ దర్పముతో వెన దాటె మింటికిన్. ౧౭

తే॥ హనుమ యారీతి నెగయంగ ♦ సతనితోడ, విభుని కార్యంబుకై పోవు విధము దోషఁ
దరువులును పెనుశిలలును ♦ ద్విరదములును, తక్కు ఘన వస్తువులు వియత్థిలికి నెగసె.

ఉ॥ మారుతవేగుడైన హను - మంతఁడు నింగికి నట్లు దాటగా
బోరున వెంటలేచు విట ♦ పుల్ పెనుగుండ్లును తక్కు ప్రాణులున్
వారక దక్షిణం బరిగి ♦ వైశమ లంకను చేరు శక్తి పెం
పారమిఁ ద్రోవఁబడ్డ క్రియ ♦ సంబుధిలోఁ బడియెన్ గుభాలునన్. ౧౮

చ॥ గగనమునన్ వడిం బఱచు ♦ గాడుపు పట్టి మహాశుగ్రోద్ధతిన్
మృగములు మ్రాఁకులున్ లతలు ♦ మిక్కిలి సంద్రము పొంగునట్లుగా
దిగఁబడి యెల్లెడం బరవి ♦ ధీరుఁడు రాముఁడు కిన్న నూను ముం
దుగనె పయోధి యందయిన ♦ తోరపు సేతువు వోలె నేర్పడెన్. ౨౦

చ॥ ఉరవడిచేత భేదిలె మ ♦ హోదధి క్రిందటి నాగలోకమున్
విరివిగఁ గాననయ్యె మణి ♦ బృందము కన్నుల మిట్టి పాటుగా
మెఱసెఁ దరున్నతిం గని స ♦ మీరణ పుత్రకుఁ డేను నాగరా
డ్వరభవనంబు గాంచఁదగు ♦ భాగ్యము గాంచితి నంచు మోదిలెన్.

ఉ॥ తెక్కలతో మహార్ణవము ♦ ప్రేలఁగ నేగి సురామృతంబు పే
రుక్కునఁ దెచ్చినట్టి విహా ♦ గోత్రము సత్త్వము నెల్ల వేళలన్
మిక్కిలి పల్కుచుండెడు స ♦ మీరణ భోజులు వెండి తార్మ్యుడే
యిక్కడ కేగుదెంచె నని ♦ యెక్కువ భీతిలి పాటి రెల్లడన్. ౨౨

మ॥ లయకాలానలుపోల్కి నేగు కపిజా ♦ ల వ్యాఘ్రు మేగోన్నతిన్
సయిఁపన్ లేక చలించి తూలు తిమి మ ♦ త్వ్య గ్రాహ పాతీన సం
చయముల్ తెట్టెలు దేల సంబుధి మహా ♦ సంక్షోభముం బొందఁ ద
ద్రయ వీచీ నికరంబు మున్నుగనె మోఁ ♦ దం జొచ్చె లంకాపురిన్.

చ॥ సకల చరాచరంబుల ద ♦ శల్ వచియింపఁగ నేల? దిక్కురుల్
కకవికలయ్యెఁ బంతమున ♦ గాడుపు మేరువు నూపువేళ నా

సికరము పెల్లగిల్లి కడు ♦ శ్రీఘృగర్థి జలరాశిమీఁదఁ గం
దుకగతిఁ జిట్టునం జరుగు ♦ తోయము దోఁచెఁ గప్పింద్రుఁ డేగుచోఁ.

ఉ॥ మండలధార నేగు వెలి ♦ మావుపయిం జను వజ్ర కంటికి
న్నిండుగ భారమై పరఁగు ♦ నెవ్వడిఁ గొండలు వారిరాశి భూ
మండల మొక్కయంజగొను ♦ మాత్రముగాఁ గనుపట్టుచుండ బ్ర
హ్మాండములెల్ల నొక్కటగు ♦ నట్లుగ నేగెను పుష్పకంబు నాఁ. ౨౫

తే॥ వేల్పులు నుతింప మునులు దీఁవింప జనులు, మొక్కమారుతి పగమదిఁమునుకొనంగ
దానవుని కసిదీట మధర్తనముసేయ, శివుని విడి చను కైలాసశిఖరిఁ బోలె.

తే॥ బ్రహ్మకంటె విజ్ఞాని యాఁబ్రహ్మచారి, ధర్మవర్తనుఁ డేగుచోఁదడవునుండి
యెడసియున్న త్రికూటమఁకొడుకుఁజూడ, మేరు వాశుగగతి నేగుతీరుదోఁచె.

చ॥ పలపల బ్రుంగఁదారకలు ♦ స్వర్గము క్రుంగఁ బయోధి పొంగ ది
క్కులు వడి మ్రంగఁ బెన్లువాలు ♦ కొండలు పాదగలంగ మేరువుఁ
వెలవెల చెంగ రాఘవుని ♦ విశ్రుత సాయక మట్టు లేగు క
ర్వలి కొడుకొప్పెఁ గల్పమునఁ ♦ బర్వు ప్రచండ సమీరణుం డనఁ.

తే॥ పంక్తి కంఠుఁ డింద్రియములఁబదిల పటచి, తివిరిచేయుతపంబు పూర్తిగ నశించె
ననెడు సూచన నుత్తరఁమున జనించి, దక్షిణము వోవు భాను చందము దోఁచె.

తే॥ క్రూరులు వసించు లంకనుఁచేర జంకి, యితర పురముల నుండంగఁనిచ్చ లేక
రాము శరణంబు నొంది మఁరల వసింప, నరుగు ధర్మనాజ్ఞాచక్రఁమనఁగ నొప్పె.

తే॥ ఒడలికాంతి పెంజీకటిఁనెడలఁ దోలఁ, గనకగిరి సిగ్గిలంగ నాఁకసము నంటు
దీర్ఘభుజుఁ డంతవేళ నుదీచి దిశను, వికటముగఁ బుట్టి వచ్చెడువిధుని పోలె.

తే॥ వెన్నునాజ్ఞచే లావు చూఁపింపఁ గోరి, గిరులు వెన్నంట మొగుభుఁకెరలి తూల
జలధులు గలంగ దైత్యులఁతెలివి చెడఁగ, వడిగ నెగ సెడు గరుడునిఁపగిదిఁదోఁచె

చ॥ సురుచిర పుణ్య లొందుటకు - సూటిగఁ బేర్చుగ నొప్పు, నొక్కటే
చరణమునఁ ముకుందుఁడు వ ♦ శంపడఁ గొల్చిన లోకజాలముఁ
బెరయుచు దాఁటి యెల్లరును ♦ బెగ్గడిలంగ మరుత్పుతుండు తా
నురవడిఁ గాలపాశమన ♦ నొప్పిన వాలునఁ గొల్చె నత్తఱి. 33

ఉ॥ శ్వేళితముం బొనర్చి వడిఁ గ్రేడగ నంబుధి దాఁటు వీరు లాం
గులము చూడ నొప్పె శ్రుతి గోచరు రాము దయాబలంబుచేఁ
జాలిన యాంజనేయుడను గి చక్కటిఁ దోడుగఁ గొంచు గర్వ దై
త్యాలికి జంకి వెంటఁ జను గి నంతకు పాశముఁ బోలి యయ్యెడఁ. 3౪

తే॥ శౌరి యాజ్ఞచే గరుడుండు గి చేరినంత, కనకగిరి జుట్టి గట్టిగాఁ గి గవ్వకొన్న

చిలువజేడు చలించి కుండలము వీడి, యవలి కేగు బాగున నొప్పైననుమ వాలు.

క॥ హనుమఁడు వెడలెడు వేగం, బునఁ బుట్టిన గాలిపీపఁబాలుపటి యొండొం

టిని తాఁకి విఱిగి పడి జడ, ధిని మునిగె విమాన చయముదివ్యులు బెగడక.

క॥ పడి నేగు మారుతిం గని, చిడిముడి పడి విబుధు లితనిఁచింతనమేవో ?

బెడిదులు గల పురిదాఁకనె, నడచునొ కడచునొ యటంచుఁనడిఁకి రెడఁదలక.

తే॥ హనుమ మేనివాయువున దిఁశాంతములకు, నడరు కడలియుఁగలగుండుఁపడిచెడంగఁ

బొడవువని గంధములఁజెప్పఁ బడుచునుండు, తిమి తిమింగిలములుచచ్చి తెప్పదేలె.

తే॥ అసదృశాత్ముఁ డట్లేగుచోనలవు వేగ, మొనఁగు నిశ్చల దీర్ఘ బాహువులు రామ

లక్ష్మణులు కరుణాభువులృడఁక ముందు, పోవు పోలిక గనిపించెఁపాలుపు మీఱ

—: కడలినుండి మైనాకుఁడు లేచుట :—

తే॥ మదకరీంద్రముఁ బోలినమాదుతి యటఁ, బవనునలె నేగ మైనాకఁపర్వతంబు

నడుమలేచెను కలశాబ్ధి నడుమ నుండి, త్రచ్చుతఱి లేచు నై రావతంబు కరణి.

తే॥ వేయి బంగరు శిఖరముల్ ధ్వజంబున నతము, పాఱు సెలయేల్లు తెలివల్లఁపాలుగాఁగ

ననుర బాధల నడఁగింపఁసద్ధి నిద్ర, వీడి వెనలేచి వచ్చినఁవెన్నుఁ డనఁగ రం

చ॥ నెఱిఁ జదువంగ లేక విన-నేరక యింద్రియలోలుఁడైన వే

దుఱు మెడ నిక్కు కైవడిని - తోరపు భారముచేఁ బయోనిధి

విఱిగి మునుంగుచుండు తఱి - వెన్నుఁడు కచ్చపమై వహింపఁగా

నురవడిఁ బైకి లేచిన మ-హోన్నత మందర శైల వైఖరి ౪౨

తే॥ నెగయ ననువుగా తెక్కలు-నెగడు చుండఁ, గ్రమకాంతితో గంభీరఁకంధిఁజేల్చి

కొనుచుఁ జని సుధ నాగులఁకొనరనిచ్చి, లేచునట్టి నుపర్జుని ధీల యనఁగ.

తే॥ మొదలుతుదియెఱుంగఁగ రాకఁ మొనయువిష్ణు కరుణచేదొల్తజలమందుఁగలిగినకల

జగములను సృష్టే సేయంగఁజాలినట్టి, యజుని కన్నట్టి యాహిరఁగ్యాండ మనఁగ

తే॥ తన్నుమును నీటఁ గాంచినఁతండ్రుఁ గనక, సత్కృతులఁ జేయలేననిఁసప్త తలఁచి

యంద మునిగి మహాతపంబాచరించి, పూర్తి గావించికొని లేచు-పాలుపుదోచ

డ॥ తానిడుమాల లెక్కిడని ధీతప్పన కోర్వఁగలేని మహాని కో

పానఁ బయోనిధిం బడినఁభాగ్యము లెల్లను వెండి యాయ శ్రీ

శానుఁడు పూనునాఁడు కెల ధీ సుంబున దివ్యులు దైత్యులు వడి

జానుగఁ జిల్కఁ బొల్కడలిఁ ధీ జయ్యనఁ దోచిన చంద్రుఁడో యనక.

సీ॥ ఒకవంక నెఱుపు వేఁటొకవంక నలుపునొ, ఘన శరీరచ్ఛాయఁగడలు కొనఁగ

పవడంపుఁ దీవలఁపఱపు గాత్రముతోడ, కమనీయ ఘనశిఖరములు వెలయ

గుహల సక్రములు మేల్కొని నిశ్చసింపంగ, ముత్తైంపుఁ బుర్వులుఁ మొనసి మొరయ
పటిక బండల మీఁది ఁ పండు మాక్తికములు, తివిరి చందురు డాలుఁదీలు సేయ
తే॥ రత్నరాశి వెలుఁగు శిఖరములు హస్తముల విధంబునఁ గానరాఁజలధి మునిగి
మణుల మొత్తముల్ చేవారిఁకొనుచుఁ బైకి, లేచి వచ్చెడు మానిసిఁలీలదోఁప.
తే॥ సౌధములమీఁద వెలయు ధ్వజంబులట్లు, నిర్ధ్వజేణి తెల్లనైఁ నెఱసి పఱవఁ
బనిగ వనధివలన వెలిఁపడిన కతనఁ, ద్రుల్లి దొనలలోఁ బెను మీలుఁత్రొక్కటపడ.
తే॥ శత్రు పట్కంబు ముప్పగఁసమయఁజేయు, జ్ఞాన మొప్పార శంకలుఁమానువారి
కరణి సర్పముల్ గుహలలోఁగప్ట మొంది, బయల సప్పు డూర్పుచు హఁయిఁపడసి నిలువ.

చ॥ అతులిత ధీరుడౌ హనుమఁయద్దముపై నొక యుద్దిగింజ యొ
క్కతడవ దొర్లులోపల న ఁ కాశమునఁ గగనంబు నంటి ది
క్తతులకుఁ బర్వి నిల్చిన యు ఁ దగ్ర మహీధ్రము నక్కజంబుతోఁ
గొతుకుచుఁ గాంచి యేమిది యొఁకో యని యించుక చర్చ సేయుచుఁ.

ఉ॥ ఇయ్యది వార్ధినుండి పయిఁకెక్కి నిలంబడెఁ గారణంబు లే
కియ్యెడఁ బాద మూన్చుటయు-నెగ్గగు నంచెద నిశ్చయించి దా
నయ్యవనీధరం బెగసి-యవ్వల డొల్లఁగ తొమ్ముతో పెనఁ
ప్రయ్యఁగఁ దాఁకి యవ్వల దిఁపంబును దాఁకఁగ దాఁటె మింటికిఁ.

తే॥ జలధినుండి లేచిన గిరి-వరుఁడు తలరి, యురలి చలియించి చింతించిమరల లేచి
మనుజరూపంబుతో నిల్చిమానసీయ! విన్నపం బొండు వినుమని - వినిచె నిట్లు.

సీ॥ పగవాఁడనుచు మదిభావింప వలదయ్య, తొల్లి కొండలు తెక్కలుల్ల సిల్ల
భువనంబులకుఁ గీడుఁపొనరించు చుండ నిం, ద్రుఁడు వాని యెఱకలుఁతుంట్లుగాఁగఁ
ద్రెంచిన తఱి వాయుఁదేవుండు ప్రేమతో, సీచోట నను చేర్చిఁకాచినాఁడు
మిత్ర పుత్రుఁడవనుఁమేల్చి ప్రేరేప నా, వలన వేఱగు మేలుఁకలదె యనుచు

తే॥ నరసి యిట వచ్చినాఁడ మఱిహత్మా! సీపు, రమ్యకాంచనమయ శిఖరంబులందు
కొంత విశ్రాంతి గొని పొమ్మకూర్చిమీఱ, నేనుధన్యుడ నాదు సీహితమువలన.

తే॥ సీతనిధి రామునాజ్ఞఁ బూనిన కసీంద్రుఁ, డమరులు నుఖంప జానకినరయ వచ్చె
మంచియదను సీ భాగ్యమ్ముఁమాఁగె ననుచు, వాహినీపతి సెలవిచ్చిఁపంపినాఁడు.

తే॥ తల్లికంటె మేలని నన్నుడలఁచి యిందు, కొంతశ్రమ దీర్చికొని విందుఁగొందుగాక
యింటి కేగుదెంచినపుడెఱిహితుల సత్క, రింపకున్న వేఱొండేదియింపు నింపు.

క॥ అను నాతని నయ వాక్కుల, విని పావని యితఁడు హితుఁడుఁదీవిముఁ డనుచు నె
మ్మనమునఁ దలఁచి స్మృతుండయి, తను చూడఁగ నెదుట నిలిచిఁతద్గిరివరుతో.

చ॥ శ్రమ మొక యింత లేదు రఘు ౨ రామ పదాంబుజ చింతనంబుచే

నమల మనస్క! నాయకుని శ యాసతి నాదగు కోర్కి తృప్తిగా
నమరక మున్నె యోగిరము శ నాదటఁ జైకొనఁజాల నీదు ప్రే
మమె నను తృప్తుఁ జేసె విను-మాన్యత నన్నియుఁ గొన్న యట్లెకా?

ఉ॥ వేడకమున్నె పిల్చి యిడు - వీరుల, వేడిన నిచ్చువారల
బోడిమి సంస్తుతింప నిడు - పూరుషులందు గుణంబె ముఖ్య మీ
పాదగు దేహమం దిడెడు - పాటికి నెమ్ముకకంటె నున్నదే ?
ఊడిగ ముండునేమి మఱి - యుర్విని మక్కువకంటె హెచ్చుగ? గౌ

తే॥ వడిగ నేగి త్రికూటాద్రి శ పై ని లంకఁ, జేరి యేలిక పని పూర్తిశ్చెందునేని
మరలి వచ్చుచో నీ విందుశ్చెరిమఁ గొందు, ననుచు సత్యప్రతిజ్ఞఁడౌహనుమవెడలె.

చ॥ గగనమునందు ప్రొద్దు నెద శ గందును రిక్కలు స్వర్విమానముల్
మొగుళ్ళు నొక్కచోఁ గలిసి శ ముద్దగఁజేరఁగనయ్యె వేఱు వే
ఱుగఁ గల వస్తుజాలములు శ ఱువ్వున వీచెడు గాలిచేత నొ
క్క గమిగఁ జేరు నప్పగిది శ గాడుపుపట్టి గమించు నుర్వడిక. ౬౦

చ॥ జడనిధి నుద్ధతిం జను ప్ర శ జాహితు వేగముఁ గాంచి భాస్కరుం
డడుగిడలేని శైశవము శ నందె మదీయ రథంబు మీఁదికిక
దుడుకున దూకె నేరి పయి శ దూఁకఁగ నిప్పుడు నిశ్చయించె నీ
జడియని దిట్టయంచు మది శ జంకు వహించుచు నుండెనయ్యెడక. ౬౧

ఉ॥ కత్తినిపోలు వాడి పలుకకాంతి నభోమణిచెంత వెల్లఁ బై
కెత్తిన తోకతోడ విరి శ యించిన మేను నభంబుఁ గప్పఁగా
నత్తఱి రాహుఁబోలె నతఁ శ డడ్డునఁ జీకటి పైని కాంతి రే
కొత్త మహోపరాగ దిన శ మో యన నొప్పె జగంబు చూడఁగక.

—: సురస హనుమ నడ్డగించుట :—

తే॥ ముజ్జగంబుల కష్టంబులజ్జగింప, సమ్మతించి వచ్చిన కపిశచంద్రు సత్త్వ
మెంత కొలఁదిదో యెఱిగి రరమ్మియనంగ, సురల యనుమతి నెదుటికిఁసురసవచ్చె.

తే॥ బాకి నోరు రక్కసి రూపురపడసి వచ్చి, కాల భీకర మూర్తి శాఖామృగంబ!
నాకు నామిషంబై వచ్చినాఁడ వింక, నెచటి కేగెద వని యెట్టయెదుట నిలిచె.

క॥ అడరుచు మండెడు నాకలి, నడఁపగ మత్కుటిల దంష్ట్రీ శ కా కీర్ణంబై
బెడిదమగు కడుపుఁ జొరుమా, విడివడ నొక త్రోవ లేదుశ్చ వినుమా యనుడుక.

తే॥ ఆడుదాన వాకలి బాధనలసి తీవు, దేవదేవు నాజ్ఞను తీర్చితిరిగివచ్చి
నీకు నాహతి యయ్యెదనజము విడుపు, మనుచు మారుతి నవ్వినయెంత నామె.

మ॥ భువనంబుల్ గనుఁగొంచు నుండఁగనె నీ శ పొంగార్చి భక్షించెదం
జవు లూఁపంగ నటంచుఁ బల్కఁ గపి వంశ శ్రేష్ఠుఁ డుద్దండుడై
నవుచున్ నీ యుదరంబు చొచ్చెదను విశ న్నాణంబుమై నీవు జా
ణవ యేనిన్ గ్రసియింపుమా యనుడుఁ గిరన్కం బొంది యన్నారియున్.

సీ॥ పెక్కండములఁ బట్టిరపుక్కిలి గొనఁజాలు, విరివియకా వదనంబురవిరిసి నిలువ
నదిగని యవ్వీరుఁడన్న దిశలఁ బర్వు, నామె నోరే చిన్నదనఁగఁ బెరిగె
సురసయు మఱిమఱిరవిరియుచు నుండ నా,తఁడు తటాలున నూత్మతనుఁడు గాఁగఁ
గుదిసి కడుపుఁ జొచ్చిరకుఱుచ యూపిరి విడు,నంతలోఁ గుప్పించిరయవల దాఁటె
తే॥ వేలుపులు మెచ్చి కురిసిరివిమల వాన, కార్యదీక్ష ననుమ వోవఁగడఁగ నామె
స్వస్వరూపంబుతో మెచ్చిరచనవుతోడ, ముచ్చటించి దీవనలిచ్చిరపుచ్చె నతని.

క॥ పాడిరి పాటలు కిన్నరు, లాడిరి రంభాదు లుబ్బి శ యభినయములతోఁ
గూడిరి పొగడుచు విబుధులు, వీడిరి దీవించి మునులు శ వేదోక్తులతో. ౧౯

క॥ మందార కుసుమ వాసన, చిందించుచు వీచె గాలి + చెమ్మట వీడన్
జందముగా విద్యాధర, సుందరులును వాదనమునఁ + జొక్కించి రొగిన్. 20

—: అంగారధార హనుమంతుని మ్రింగుట :—

సీ॥ హాలాహలముఁబోలు + సంగారధారయన్, రక్కసి యొక జల + రాశి ముంప
వేటొక్క జలరాశి + విరిసిన తెఱఁగున, లేచి యెవ్వరు నను + లీల దాఁటు
వారంచు గర్జించి + పాదాంగదమ్ములు, మున్నీరు పొంగిన+మొగిని మొరయ
వేదవేద్యుని త్రోవ+వెదకి యుదధిసుండి, పొడచూపు మధుకైట+భులను పోలి

తే॥ క్రొన్నెల బెడంగు చిందించు+కోటలొప్పు, నభవు చందాన గజచర్మ+మమరఁగప్పి
బ్రహ్మగోళంబునకుఁ జను+ద్వారమనఁగఁ, దెఱపి వదనంబు విప్పియా+తెఱవ నిలిచె.

తే॥ జలధి పాదముల్ గడుగ శీర్షంబు మింటి, సోడుముట్టంగఁ బెరిగిన+చొప్పు గాంచి
యధిక మేధావిమారుతి+యాత్మకదలఁచె, దయయు ధర్మంబుమ్రంగిన+దైత్యయనుచు

ఆ॥ దాని నోటఁ జొరక+తప్పించుకొని పోవు, దారి గనక చింతఁ+దవిలి తేటి
గుహనుపోలు కడుపుఁ+గ్రొచ్చి యవ్వలి కేగు, టుచితమంచుఁదలఁచి+యొయ్యఁబలికె

శా॥ ఛాయా గ్రాహక శక్తి నొందిన గతిన్+సాధించుచున్నావు న
న్నీయీ చందములన్ గ్రహించియు బలం + బింతే గనకలేవు నో
రే యాకాశముఁ బోలఁ గవికొని దా + రిం బట్టి బంధించి తి
ట్లే యేరీతిఁ జరింతు వెవ్వతవు నీ + వెందుందు తెల్పంగదే?

చ॥ అనవుడు దైత్య యిట్లునియె + నాఁడుది యన్న తలంపు వీడు డా
సిన యవి జీవముల్ గొనుచుఁ+జెల్లఁగఁజాలవు కాలుఁడైన నేఁ

దినఁ దలకొన్న ప్రాణులను ♦ తేకువతో విడిపింపలేఁ డవలో
వనచర! నీవనంగ నొక ♦ పాటియె నాకని నోరు విప్పుచున్ 2౧

చ॥ గుటుకున మింగ మారుతియుఁ ♦ గోరికతోడనె దైత్యగర్భమున్
దటుకునఁ జేరి వేలుపులు ♦ ధర్మువు చాలఁ దపించుచుండఁగాఁ
బులుకున వెల్వడెన్ నృహరి ♦ భూరి భయంకర మూర్తి పోలికన్
బటుకున దాని గర్భమును ♦ వ్రచ్చిన చేతుల నాంత్రరాజితో. 2౨

చ॥ మదవతియైన దైత్య యటు ♦ మాసెను తోలుచుఁ బ్రేవులెల్లఁ ద
త్పదములఁ జేతులం బెనఁగఁ ♦ బావని మింటికి నెక్కి ముండ్లతోఁ
బాదలు పొద ల్లబట్టి గుహఁ ♦ బూనికఁ జొచ్చి మహారంగంబులన్
బాదివి నడిం బయల్పడిన ♦ ప్రోద్ధత వత్సుని తాత్ప్ర్యకై వడిన్. 2౩

తే॥ ప్రేవులంగొని వై శంబునింటి కెగురు, హనుమ ఘన చిరంజీవుల-యందు మేటి
వాలపాశమ్ము తోడ నం-బరమునందు, దిరుగు గాలిపడగఁ బోలిఁ తేజరిల్లె. 2౪

క॥ దురసిల్లిరి దైతేయులు, సురలు సహర్షించి యార్చి ♦ సొటసొట విరులం
గురిసి రజఁడు మెచ్చెను శం, కరుఁ డెచ్చెరువందె మునులు ♦ గని రగ్గలికన్.

తే॥ చెడుగు నోటిని కడుపును ♦ చీల్చివైచె, దనుజ గూలె నభంబునఁ హనుమ యేగె
మేరువును మీటిపెరుఁగు సాఁమీరి వడియు, నెడఁద వడికంటె హెచ్చనిఁ నుడివెరవియు
తే॥ కవుల యూహలమించి యీఁక డలియొప్పె, విఘ్నములవెన్ని యొదవినఁ వీరగఁ కేగఁ
జేరుదును లంక, చేరినఁ సిద్ధి యొదవు, ననుచు మారుతి చింతించెఁ మనమునందు.

చ॥ తిరమగు ధర్మముం గొనక ♦ తెక్కలి దైత్యులు చేయు పాపముల్
భరమయి లోకముల్ బహుళ ♦ బాధల నొందుచునుండఁ దీటు చొ
ప్పరయగ వేటు లేదు సక ♦ లాపదలం దొలఁగించు లోక నుం
దరుఁడగు రామచంద్రు శుభ ♦ తారక నామము దక్క నీ భుషన్.

—: ఆంజనేయుఁడు ప్రవాళగిరింజేరి లంకనుగాంచుట :—

ఉ॥ ఊటలు పాటు తేనియల ♦ నొప్పగు కల్పక వాటి దేవతా
వాటము డాసి మింటఁ జను ♦ వాయుతనూజుఁడు భర్మకూటమా
• ఊటలు పేటలుం గనక ♦ కోరిక లంకకు నేగ కివ్వల్
• దోటలు దొర్వులున్ విరిసి ♦ తోచు ప్రవాళగిరిన్ వెనక దిగెన్.

ఉ॥ అంబర వీధినుండి వడి ♦ నాశుగ సూనుఁడు డిగ్గ నగ్గిరిం
ద్రంబు చలించి పట్టుడిగి ♦ తద్దయు నుట్టుటలూఁగె వస్తు జా
లంబులు నిండఁగల్గి విపు ♦ లంబగు నల్లిని గాలివాన చై
దంబున వస్తువుల్ దొరలఁ ♦ దాళక యూఁగెడి నావ కై వడిన్.

- చ॥ ఇల యడుగున్న యంతకు వ ♦ హించి పునాదిని మేలి పై జగం
బులవఱకుం బెరిగిన య ♦ భూత విచిత్రిత లంక ముందటన్
గల గిరిమీఁద నిల్చి యటఁ ♦ గన్నుల మేరకుఁ దేటి చూచె స్వ
ర్గలన ముఖంబుఁ గాంచు ముకు ♦ రంబన నొప్పిన యమ్మహాపురిన్.
- చ॥ ప్రియముగఁ గాంచి ముక్కుపయి ♦ వ్రేలిడి యంద్ర పురంబు దీనికొ
ప్పయినది యంచుఁ బల్క మతి ♦ హైన్యమ దెల్పు జగంబు లెల్ల వే
జయము గడించి యెల్ల సుఖ ♦ సంపదలం గొని యేలునట్టి దు
ర్జయుఁడగు రావణుం డిచట ♦ రాజులుచుండఁగఁ దీక్ష భావుడై. ౮౬
- చ॥ అమరపురంబు భోగముల ♦ కాలయమంట యధార్థవార్త కా
దమరిక నెల్ల భోగము ల ♦ సంతములై తమ కోరినంత దూ
రము తగనొందుచున్ నిలున ♦ రంబయి వేసరకుండు టెందు గం
దుమొ యదియే దివంబగు శ్రుతార్ వచియించెడు నర్థ మద్దియే. ౮౭
- చ॥ పటపగు లంక రెండయిదు ♦ వందల యోజన విస్తృతంబుచే
నుటవగునందు రిందు భువ ♦ నోన్నత వస్తువులెల్లనుండుఁ గీ
లెఱిగిన నూత్నుబుద్ధులు న ♦ హీనతఁ గాంచఁగఁ గోరినంత పె
ద్దటికము నొందునే కనులు ? ♦ దందడి వింతలు మేర నొందునే ? ౮౮

—: ౨. పురాన్వేషణ పటలము :— (౨౩౪)

- చ॥ మొగుళ్ళుల దాఁటి చంద్రముని ♦ ముట్టెడు మేడలు పైఁడి మేడలో ?
సొగసగు రత్న సాధములొ ? ♦ చూడఁగఁ జాలని మించు తిప్పలో ?
తోగల విరోధి దీధితుల ♦ తో ఘటియించినవో ? మఱేవియో ?
తగ నెఱుంగఁగఁజాలని వి ♦ ధంబున నున్నవి నా యెడందకున్. ౮౯
- క॥ అమరావతి మేడలతో, నమరిన దిందొక్క భాగమనదగి మిగులం
గొమరారు సాధములు మల, య మారుతము వచ్చు మాడ్కినడరుచునుండెన్.
- ఉ॥ తీయని పల్కులం జెలఁగు ♦ దివ్య మృగాత్ములు మించు తీఁగలన్
బాయక పట్టి పట్టి యొక ♦ పాటిగఁ జీపురు గట్టి మేడలన్
మాయఁగఁ జేయు గందవాడి ♦ మాటికిఁ జమ్మి తొలించి స్వర్నదీ
తోయము ముంచి తెచ్చి యటఁ ♦ దోఁగఁ గలఁపి విదుల్తురెప్పుడున్.
- ఉ॥ సృత్యమువేళఁ దాళము గ ♦ ణించెడు గజ్జలచేత లక్కచే
స్తుత్యములై న కాళ్ల సొగ ♦ నుం గొను వ్రేళ్లు ప్రవాళకాంతులన్
నిత్యము వీవ నెఱ్ఱనయి ♦ నీరదముల్ తమ దేహ సామ్య సాం
గత్యము వీడి యాచెలుల కై శిక ♦ సామ్యము నొందు నయ్యెడన్. ౯౦

ఉ॥ కస్తురి తావి వీచు నవ + కల్ప పరీమళ పుష్పగుచ్ఛ వి
 స్రస్థ మరంద మాని భ్రమ + రంబు లత్పత్తిని పొంది వేగ వి
 స్రస్థ వినూతన ప్రియము + లై సురలోకము లీలఁ జేరుచున్
 నిస్తుల చంద్రశాలలను + నెమ్మదిమై విహరించుచుండెడిన్. ౯౩

చ॥ నిరుపమ మాధురిం జెలంగు + నీటు మృదూక్తులు కీర శాబరీ
 త్కరములకు న్నయంబున ము + దంబున నేర్పుచునుండు కాంతలన్
 విరివిగ రత్న దీధితులు + విచ్చిన కుడ్యములందు దోచు నా
 తరుణుల నీడలం దెలిసి + తధ్యముగా వచియింప శక్యమే? ౯౪

ఉ॥ డంబుగ నింద్రుఁ డుండఁగ నె + డంబుగఁ గట్టిన వైజయంత సౌ
 ధంబును పోలు నియ్యవన + ధంబు లనం గొఱయే యగుం జుమీ
 యింబుగ నాచచస్సు సరి + యే యన వైత్యుల భోగ భాగ్య సం
 ఘంబుల కొక్క మేరయును + కల్లును పోలికయుం బొసంగెడిన్. ౯౫

తే॥ ఎట్టి మేటి రత్నములైన + నీడ్యమైన, కాస్తుభంబునకున్ సాటి + గాంచనిక్రియ
 విశ్వకర్ముడే స్వయముగావేడ్కతోడఁ, దీర్చి కట్టు సౌధములకుఁదీసి నున్నె?

తే॥ ఎల్లప్రాణులు చొచ్చి లఁయింపఁ దగిన, భువననాయకు నుదరంబుఁబోలు లంక
 అర్కు తేజులు దక్క నఁజాండమందు, తనరు హరులెల్ల నిందున్నవనఁగఁదగును.

తే॥ తరువు లెల్లను కల్పకఁ తరువులె యగు, మేడలెల్లను బంగరుఁమేడలె యగు
 దాసదాసీ గణంబు త్రిదశ గణంబు; పరుల కరుదిద్ది బహు తపఃఫలము యగును.

చ॥ దురమున నోడఁగాఁ దొలఁగఁద్రోయుటచే దవుదవ్వు దిక్కులం
 జరుగుచు నిల్చినట్టి వగుఁసామజముల్ తగ నైదు హస్తముల్
 పరఁగు వినాయకుండును వి + భావసుఁ డెక్కెడు నొంటికంటి పె
 న్నరదము నన్న యివ్వి పుర + మందునఁ జేరనివై యెడంపడున్. ౯౬

తే॥ అమరవరులం దెవండు లంకాధిపునకు, సేవసేయక తప్పినఁరీతికాఁడు
 ముగురు మూర్తుల మించియుఁనగడు నితఁడు, చేయు తప మెట్టిపాటిదోఁచెప్పవశమె?

తే॥ ద్విరదముల ఘంకృతులు దుందుభి స్వనములు, శరధిఘోషంబు మార్కొనిఁ
 మొరయుచుండు

మధురవాణుల నూపురఁమంద్ర విరవ, మన్ని రవముల నడఁగించియడరుచుండు.

తే॥ రత్నమయ రథశాలలుఁ రవియు బిడియ, మొందు కాంతులతో వెల్లు + చుంటచేత
 దీనిముందర మేటియాఁ త్రిదివ జగము, నరకలోకంబువలెనె గాఁ నంగఁబడును.

ఉ॥ అందముఁ ద్రావు చందమున + నారసి యట్టె గుటుక్కుమంచు మ్రిం
 గం దమి గొల్పు నంగమునఁ + గ్రాలెడు నిప్పురి నిండుకాంతు లిం
 పొండఁగ వీచు ద్వేషగుణ + భూషులు వైత్యులు మేనిరంగు నీఁ

గం దరినేగు చందురుఁడు ♦ కందును సీఁగఁ బయోధి పైఁడిగాఁ. ౧౦౩

చ॥ సగర నిశాంతకాంతి కిర ♦ ఇంబులు చీఁకటి మ్రొంగుచేతకుఁ
జగములనిండు సంధ తమ ♦ సం బడఁగించు దినేళు చేతకుఁ
దగ నుపమింపరా దటులు ♦ తప్పి వచించుట న్యూనకృత్ గనుఁ
దొగల విరోధి ముందఱ మీ ♦ ఇంబులు లట్టుల నుండు నియ్యెడఁ.

తే॥ గందమును తేనె కస్తూరి ♦ కల్పతదుల, క్రొవ్విరులు కరిమదమునుకూడి పాటి
కడలిఁ గలియుటచే నందుగలుగు మీలు, పరపు కాచు వాసన వీడిపడిమఱించు.

క॥ పొగడుదమ విశ్వకర్మను, బొగడుదమా పంక్తి కంఠపూజ్య తపంబుఁ
బొగడుదమ యజుని వరములఁ, బొగడ వలంతులమె బ్రమయములుచల మెదియుఁ.

చ॥ అడవులు తోటలుఁ మణులహాటకమందు ఖచించి చిత్రకా
రుఁడు తగ నిల్ప నయ్యవి యు ♦ రుస్థితఁ బూవులు పండులిచ్చు గా
రడము క్రియఁ విచిత్రగతి ♦ రంజలు నిచ్చటి సోయగంబు వెం
గడమగుఁగాక పొందుటయుఁ ♦ గల్గునె స్వర్గము నీ ధరిత్రయ్యుఁ.

తే॥ అవని జలమగ్ని గాలియుఁవాకసంబు, తమ మహోన్నతిచే గొప్పతనముగనవు
గోవు రాన్నత్యమును కనుఁగొనియెసేసి, పొన్నుమల యెంత లజ్జించిఁపుల్ల సిలునొ?

చ॥ తిరమగు వ్రవ కుడ్యముల ♦ దీధితులే మిటుమిట్లు గొల్పఁగాఁ
దరణి కనుంగవ న్మోగిచి ♦ తద్దయు సిగ్గిలి యిప్పురంబుపై
నరుగమి నేరఁజీ జనము ♦ లందురు క్రూరగుణండు పంక్తికం
ధరుఁ డలుకఁ వహించునని ♦ దద్దటి పోవడ యన్న యూహమై.

తే॥ జన్మవైరులై సత మెగ్గు ♦ సలుపువారు, నిర్జరులెయంచు వారల ♦ నిలువరింప
దాన్తవేంద్రుఁడు కట్టించె ♦ దారికడ్డు, గోడయన నొప్పుచున్నది ♦ కోట పొడవు.

ఉ॥ పోవదు కోటదాఁటి జగ ♦ ముం జడిపించెడు చుట్టుగాలియుఁ
బోవపు భాను దీధితులు ♦ పోవదు కాలుని దార్శ్యబుద్ధియుఁ
బోవదు ధర్మదేవతయు ♦ భూజనులిచ్చెడు యాగభుక్తి కా
పోవక వేచు వేలుపులు ♦ పోవుదురంటయు వ్యర్థవాక్కుగూఁ. ౧౧౧

చ॥ అసదృశ భంగ సంగత మ ♦ హంబుధి మధ్యమునందునిల్చి యా
కస మొరయంగ మేర యిడఁ ♦ గానక యున్నతమై పెరింగి యొ
ప్పెనఁగు విమాన నుందరత ♦ హెచ్చిన లంక సనాతనుండు నా
భి సరసిజంబునుండి తగ ♦ వీడిన యండముఁబోలి వెల్లెడుఁ. ౧౧౨

క॥ పాడెడు వారలు పెక్కం, పాడెడు వా రంతకంటె ♦ సధికులు చెఱలక
వీడిన వేల్పుల నాటక, మాడించుచు వేడ్క గనుదు ♦ రచ్చటి యసురల్,

ఉ॥ హర్ష్యగా నటించు రచట ♦ నమరకాంత లెప్పుడు గం
ధర్వవనిత లంతకంటె ♦ దరముగా నటించు పై
ముర్వ్యగా నటించు దైత్య ♦ ముగ్ధులందు వారల
బర్హి చూచువారు తక్కు ♦ పడఁతులెల్ల వేడుకన్. ౧౧౪

చ॥ నవనిధు లెప్పుడు న్నిలిది ♦ నాడెపు భూషణ వస్త్రమాల్య సాం
కవ మృగనాభికాదుల ర ♦ కంబుగ నిచ్చుచు నూడిగొండ కం
దువము వహించి కొల్చుననఁ ♦ ద్రొక్కట నొందు నుతింప నాల్కయున్
దవిలి తలంపఁగా మదికిఁ ♦ దట్టమ పూనిన దోసమే యగున్ ౧౧౫

చ॥ తలఁచిన యట్లు నల్వయు ము ♦ దంబున నమ్ముఖమందు నిల్చి తా
వలచిన రీతిఁ బద్ధతులు ♦ పాటిగఁ దెల్పుచునుండ, వేలుపుల్
తెలచి నుతిండు మేరువునఁ ♦ దేర్చిన మిన్నల వాం తెచ్చి తా
మలచిన యట్లు చల్లి పురి ♦ మానుగ శిల్పి ఘటించె నాడగున్. ౧౧౬

తే॥ వాద్య గంభీర రవములఁవార్ధి రావ, మడఁగెఁ బగమేష్ఠి తనకేలఁ ♦ దడఁగఁదగిన
పొడవు శిఖర సౌధంబులఁబొలఁతు లెగఁచు, నగురు పొగచేత మొగిలులఁపొగరు లడఁగె

చ॥ స్ఫటిక శిలామయంబులగు ♦ సౌధములందును కల్పకాది రా
డ్వీటపులు గల్లు తోటలను ♦ వేఱగు తక్కిన చోటలందు ను
క్కటముగఁ గల్లువాని ప్రళయ ♦ దప్రద మత్తత నాడువారె గా
కిటనెటఁ గానరారు మది ♦ నించుక చింత గలార లొక్కఁడున్. ౧౧౭

చ॥ అనురమృగాక్షులం గలిసి ♦ యవ్వచులందు విహరలేలలన్
విసువక నల్పుచున్ మధువు ♦ వేడుకఁ ద్రావుచుఁ బాడుచుండ సం
తనమున విన్న మోవిగొని ♦ తన్నుచు సొక్కుచుఁ గిన్ననూనియు
న్న సకులు తేఱ మొక్కి దయ ♦ నల్వఁగ గాంచెడు వారలే చుమీ.

తే॥ న్నగిరులపై ని వ్రాయుచిఁత్రంబులంట, నలుపు మేనుల నలముచుఁ ♦ బొలయువారు
లలుగు పడఁతుల పారాణిఁయంటియున్న, కేశములను రాక్షసవరుల్ ఁకిఱుకువారు.

తే॥ చిన్ని పెదవుల విద్రుమ ♦ శ్రేణిఁబోలె, వాడి చూపుల గములఁగఁబల్లలనుపోలె
వదన వితతిచేఁ జెందమ్మి వనముఁ బోలెఁజెలువుమీఱినయాలంకఁచెలులవలన

చ॥ అతిశయ చిత్రమయ్యె ద్రుహి ♦ కాండము మొత్తము నేటిదాక నొ
క్కతలమే భారమెల్లఁ బడి ♦ క్రందుగఁ ద్రొక్కఁగఁ జీలకుండ, నే
వితథముగా శ్రమించి మితి ♦ వెట్టుట యెట్లుగు? నెల్లపాణు లీ
దితిజల సంచయంబు గణు ♦ తింపఁగ నల్లకుఁ జాల వెన్నఁడున్. ౧౧౮

సీ॥ ఒడలిచే నున్నతి ♦ నొందినవారువీ, ర్యంబున మితిమీఱి ♦ యలరువారు
జగము లయమునకు ♦ సంసిద్ధులగువారు, ఎరబలంబున సాటి ♦ వడనివారు

మాయాపుత్రై న దై ♦ తేయులు వసియించు, లంకకు మేర ప ♦ ల్కంగవశమే ?
 కాళుల మణివీర ♦ కటకాంగదంబులు, హస్తంబులందు క్రూ ♦ రాయుధములు
 తే॥ కనుల నెఱ్ఱదనంబును ♦ కలుగకుండు, వారలే లేరు; వారలఁ ♦ బదరి యెదలఁ
 దలల లత్తుక దగులంగఁ ♦ దన్నకుండు, మత్తకాశినుల్ దొరకరు ♦ మందునకును.
 సీ॥ ఆనక్తిమైఁ దేఁటు ♦ లలమ నొప్పెడు నవి, యొడలి నీచడరంగ ♦ వెడలునవియు
 వెల్లదంతంబులు ♦ నల్లని మేనులు, నెఱ్ఱని శిరములు ♦ నెనఁగునవియు
 మత్తిల్లి కొండల ♦ మాడ్కి నుండునవైన, వేదండ తండముల్ ♦ వీఁక తోడఁ
 దేనియ గాఱ వ ♦ ర్ధిల్లిన యెఱ్ఱని, వెండ్రుకల్ గల దైత్య ♦ వితతిఁబోలు ;
 తే॥ స్త్రీలుపురుషులు విసుగుచేఁ ♦ జెదరవీచు, హారములు కుండలములుమా ♦ ల్యమ్ములెల్లఁ
 గరుల మదజలమును తుర ♦ గముల నురుగు, నదులగుచుఁ గొనిపోవఁగ ♦ నుదధినడఁగు
 తే॥ మధువు సేవించి మొగమున ♦ మండహాస, మమర ననుర కాంతలు వాచి ♦ కాంగికములు
 గతులు దప్పక చూప దే ♦ వతల సతులు, సిగ్గుపడిమదిసోల వీ ♦ క్షించుచుండ్రు
 తే॥ నాశపఱచు టటుండనీ ♦ నగచరేంద్ర, బలము లిట వచ్చుటయు నల ♦ వడునుగాక
 భూరి భీకర దై తేయ ♦ వీరరక్ష, యడరు నివ్వీట వారడు ♦ గిడఁగ వశమే ?
 చ॥ మరలి దినాధినాథ కుల ♦ మండనుతో వివరించుచో ధను
 ర్ధరులబలంబె యన్నిట వ ♦ రంబగునందునో ? ఖడ్గి వారమే
 యురవగునందునో ? బరచి ♦ యొప్పిన సేనయె దొడ్డదందునో ?
 బిరుదు వజీర్ల కూట మది ♦ పెద్దది యందునో ? యేమి యందునో !

—: సూర్యాస్తమయము :—

తే॥ లంకఁ గూఱిచి యిట్లు ద ♦ లంచి హనుమ, మత్తు లిచటికి వచ్చిన ♦ వత్తు రనుచు
 మేను క్రుంగించికోని గిరి ♦ మీఁదనుండె, భానుఁడును క్రంకె నప్పుడు ♦ పశ్చిమాభి
 సీ॥ మనసు పోయిన పోక ♦ లను పోయి జనుల హిం, సించి విత్తమ్మునా ♦ ర్జించువాఁడు
 తలఁపు విచక్షణ ♦ త్వము వివేచనము మా, నినవాఁడు నూక్తుల ♦ విననివాఁడు
 కాఁగల చెడుగు లెక్కగొనని వాఁడు వా, స్తవహీనుడగు నొక్క ♦ జనుని కలుచ
 విరిసిన పోల్కి ♦ ననురకూటములమాడ్కి, ఋషులు వేలిమి నుండి ♦ రేచి పంపు
 తే॥ కుంభి చర్మంబుఁ త్రిపురాంత ♦ కుండు తీసి, లోకముల కొక హావడి ♦ లేక సేయఁ
 గప్పియుంచిన కై వడి ♦ నొప్పి యంధ, కార మబ్జాండ కుహరంబుఁ ♦ గమ్మరించె.
 తే॥ చిరముగా వేయి నోళ్లలఁ జిలువ తేఁడు, విడుచు విషము జగంబులఁ ♦ గడి గొనంగ
 నెగడి తనవంటి నిప్పుతోఁ ♦ బొగలతోడ, నెదురులేకేచెనన నొప్పి ♦ నిరుల గములు.
 తే॥ నముదుదారుడౌ రవికుల ♦ స్వామిదేవి, మానసియ క్రొత్తడి యగు ♦ జానకిఁ గొని
 దోర్బలుఁడు రావణుఁడు కారఁ ♦ ద్రోచుకతనఁ, జెడ్డకీర్తి వ్యాపించెనాఁ ♦ జెలఁగె దమము

తే॥ అట్లు చీకట్లు పరవ దై ♦ త్యాళి యెల్ల, మంచిపద్ధతిఁ బడసిన ♦ మంత్రబలము
వలన దశదిశల్ జరుగంగ ♦ పలఁతులయ్యుఁ, దమము విరిసిన వేశనే ♦ తరలినారు.

క॥ సహజకూరులు రాక్షసు, లహమహమిక నమర నగరి ♦ కరిగెడువారు
త్సహసమున విధుజగమునకు, సహః పతి తనూజు పురికి ♦ నరిగెడి వారల్.

క॥ సురరిపు సేవకు విద్యా, ధర పన్నగ యక్ష సిద్ధ ♦ తరుణులు బలు తొం
దరపడి మెఱుపుల గములం, బరమున బఱ తెంచు లీల ♦ వచ్చిరి సోదిన్. ౧౩౪

క॥ సురనాగ యక్ష విద్యా, ధర కిన్నర భుజగ సిద్ధ ♦ దానవులు పడిన్
వరుసలుగా నే తెంచిరి, పురుహూత విరోధి సేవ ♦ పోడిమిఁజేయన్. ౧౩౫

క॥ ప్రతిమలవలెఁ జేరిన దే, వత లింతగఁ దామసించి ♦ వచ్చితిమి కదే !
దితిజేతుఁడు కినియునె యని, కొతుకుఁచుఁ బరుగిడిరి కొనిన ♦ కోలము లురలన్.

—: చందోదయము :—

క॥ తనకం దగని యఘాఘము, తనకి దహింపంగ నల్లఁ ♦ దనమును గొని మాఁ
డిన ధర్మబీజము హనుమ, యను వానను మొలచుపోల్కి ♦ నబ్బుఁడు పొడమెన్.

క॥ తోతెంచిన శశి రాముని, నూత యరుగుదెంచె దొసఁగుతొలఁగిన దంచున్
జేతము తనిసిన ప్రాద్వి, క్షీతరుణీవదన మనఁగఁ ♦ జెలఁగెను రుచులన్. ౧౩౬

క॥ జలనిధి వీచులు వింజా, మరలవలెం జుట్టి పడఁగ ♦ మా పగకొలమే
పొలిసెనని లేచు నింద్రుని, వెలి గొడుగనఁ దూర్పుడెనను ♦ విధుఁ డుల్లసెలెన్.

తే॥ అంబరంబను వాఁడు హిమాంశుఁడనెడి, వెండికుండను గొని పాలవెల్లి ముంచి
తెచ్చి పోసెననఁగ జ్యోత్స్నాదిశల వెలసె, జుక్క లాపాల చుక్కలచొప్పు దోచె.

తే॥ గగనమనుసురభియుదయఁనగమనియెడు, పొదుఁగునంజుండనుచనుల్ ♦ వదలినట్టి
వెన్నెలను క్షీరధారలువెలయ జ్యోత్స్నా, డృశ్యమపుడు పాలంబోలిపృథివిఁబరవె.

తే॥ హనుమపై సురల్ చల్లినయలరులెల్ల, రావణునకుఁ దలంకి ధారణిని పడక
దాఁగకయు జోతిరూపముల్ దాల్చిమింట, మెఱసెననఁజుక్కలెల్లఁదమిఱి వెలసె.

తే॥ మల్లికలమిఁద మధుపముల్ మలయుచుండఁ, గౌముదీప్రకరంబు చీకట్ల గములు
జన్మవైరంబుగొని పరఃస్పరము దాఁకి, పోరు నలిపెడు చందంబుఁబోలియుండె.

తే॥ బ్రథిత రత్న ఖచిత వప్రవలయితంబు, వీర రక్షితంబగు పుటభేదనమున
కొఱగఁదెల్లనివలువ మూయుటనుపోలి, హిమమయూఖుని కరము లెల్లఁదలఁబరవె.

ఉ॥ రామ ధనుర్విముక్త శరరాజమువోలె మరుత్సుతుండు శ్రీ
రామునిదూత నిర్భయత ♦ రావణ పాలిత లంకజేర, నా
రామునికీర్తి కందకము ♦ రాజులదాఁటి యుదగ్రసాల ము
ద్దామ నిరూఢి దాఁటె ననఁదత్పురిఁ బర్యేనఖర్వ చందికల్. ౧౩౭

తే॥ అంత హనుమంతుఁ డెంతయుఁజింతనేసి, చొరఁగరాని యాలంకనుఁచొరఁగ నొక్క
నిశ్చయం బొనరించి యాఁనెఱిఁ జనంగ, నమరులు నులింప నుద్యుక్తుఁడయ్యె సపుడు.

—: హనుమ లంకాప్రాకారమును సమీపించుట:—

తే॥ కంధి సహజ సిద్ధమగు నఁగడ్డగాఁగ, దివ్యలోకము లేడింటిఁ దీడి + పెరిగి
విలయమందును చెడకుండుఁలలిఁదనర్చు, పెద్ద ప్రాకారమును సమీపించి నిలిచె.

తే॥ నిలుకడగ మింట వెల్లు గాఁములు దళాన్యు, నకు భయంపడి లంకపై + నడవవనుట
తగదు వ్రజంబు దాటునఁత్వంబులేమి, దొలగి చనుచున్నవని కపిఁతలఁచి మెచ్చె.

తే॥ పగ అసంఖ్యాకు లిటనిల్వఁదగిన దనుట, యంతకాదిది బ్రహ్మాండమంత వెలుపు
నంతకంటెను పొడవునై యుడదుఁగోట, యహహ! లంకేశ్వరుం డెంతయధికుఁడౌర!

తే॥ సింగమును మదగజమునుఁసిగ్గుపడఁగ, నెక్కటిఁ డయి నడచు కపిశ్వరుండు
అలవిలేని సేనలు గల్గియముని నోటిఁ, బోలు గోపురద్వారంబుఁముందు గాంచె.

తే॥ కనకగిరిఁ దెచ్చి తొలిచి మాఁగ్గంబుచేసి, నిలిపిరో? సురపురి కేగు నిచ్చెనయ్యెఁగొ?
సప్తలోకాశ్రయంబగుఁ స్తంభ మొక్కొ? కడలి నీర్వోవఁగట్టినకలుజొ? యేమొ?

తే॥ ఏడులోకంబు లొక్కటైయెదిరెనేని, సారిదిగాఁ దక్క లోనికిఁజొరఁగరాదు
అరుల వాడుక తెరువిదియందమన్న, సైన్య జలధి సప్తక మిందుఁసాగునేమి?

తే॥ పీఠపరులు మాయావులుఁధీరగుణులు, కత్తులును కోట లిరుగడఁగలయ మెఱయ
రెండు పందల వాహినుల్ + కేవలందు, గాచి నిల్చుట పావనిఁగాంచె నెదుట.

తే॥ ముసల తోమర కుంత కాఁర్పుక నిమంగ, వక్ర దండ కులిశ చక్రభల్ల భింది
పాల కంటక ముద్గర + శూల ఖడ్గ, ధారులగు క్రూర రాక్షస + వీరపరులు.

తే॥ గుదియలును పాశములు బరిఁగోల లొడిసె, లలును తళ తళ మెఱయఁ జేతులధరించి
రక్తరోములు రోష సంయుక్తులగుచు, పూచినట్టి మోదుగులట్లుఁబొలిచినారు

తే॥ గణనకందని దివియలఁకాంతు లిరుల, మ్రొంగ యముఁడును బెగ డొందిమిడుకునట్టి
గోపురద్వారమున వడిఁక్రుంగకడరు, జడధి పడువునఁగల సైన్యచయముఁగనియె

తే॥ ఔర! కలకలమార నీఁద్వారమందు, చొరసమర్థుఁ డొక్కఁడు సురాఁసురులయందు
గలఁడె? కాకుత్స్థ వర్యుండుఁకపివరులును, పోరొనర్ప నేకై వడిఁముగియు నొక్కొ!

తే॥ కడలిదాటు టరిదిగాదు + కావలియను, కడలిదాటుటె యరిది నా + కర్జమందు
పొరపడిన దుర్బటంబగుఁబూర్తి నేయఁ, దడవుపట్టును సమరమేతొడరునేని.

ఉ॥ ద్వారమునంద వెల్లెడు వి + ధంబది దుస్తరమై బయల్వడున్

శూరులు చేసి యుంచు దరిఁ + జొచ్చుట నాణెముకాదు గావునన్

సూర మయాఖముల్ చొరని + చొప్పుగు వ్రవము దాటి యేగెదన్

ధీరత నంచు నా విమలఁ తేజుఁడు వోయె మఱొక్కప్రక్కకున్. ౧౫౯

—: లంకాధిదేవత హనుమంతు నడ్డగించుట :—

చ॥ చిరముగఁ గావలిం గలిగి ♦ చెన్నగు తత్పుర జీవితంబు నాఁ
డరుగుటచే బలిష్ఠుడగు ♦ నాశుగ నూనుని గాంచి సూక్ష్మ మే
దురముగ మ్రింగవచ్చెడు ♦ ధుంతుదుపోల్కి బుర్రాధిదైవ ము
ద్ధురగతి లంక పేరుగల ♦ తొయ్యలి నిల్చి యదత్సే సన్నిధిన్ ౧౬౦

సీ॥ భుజము లొక్కెనిమిది ♦ మోములు నాలుగు, నేడులోకంబుల ♦ కెగయుకాంతి
తిరుగుడు కనుగుడ్లు ♦ త్రిజగముల్ దాఁచిన, మొదలితోఁ గట్టి యంబుధిని గలుగ్గు
సత్త్వం బమర్ష మక్షమమును బెడిదంపు, టలికిడి గలుగు పాదాంగదములు
చెంది పల్వరు దవ్వునం దోడువత్తురో, యని పాఱజూచుచు ♦ నరుగుదెంచి
తే॥ కారుమొగులునా గర్జించి ♦ ఖడ్గశూల, పాశకుంత గదాదులఁ బట్టి మొగము
పొగలుగ్గక్కఁ గోటలు పొడవగుచు వెలుంగ, జముడుదిగులూన నడ గొండ ♦
సరణి నొప్పి ౧౬౧

తే॥ పంచవన్నె వస్త్రంబు ధరించి నాగ, భయదుడగు గరుడునివంటి ♦ పరువుతోడఁ
గ్రొన్నెలంబోలు వంకర ♦ కోటలొప్పు, గడలి ముత్యాలహారముల్ ♦ కాంతులీన.

తే॥ గండమలఁది తారస్థాయి ♦ కంఠరవము, పొసర భ్రమరముల్ గాంధార ♦ ముననుపాడి
తనివినొందు మందారంపు ♦ దండ లడరు, ఘన కిరీటమ్ము శిరమునఁ ♦ గలదియగుచు.

తే॥ వనధివేష్టిత లంకను ♦ నెనరుతోడఁ, గాచు దేవత యొఱవోలె ♦ గాచుకనులు
గలది భయదరావంబుతో ♦ నిలుసెలుమని, యదలుచుచువచ్చెఁ గపియు ర ♦ మ్మనియె
ద్వరను. ౧౬౨

తే॥ వెడఁగుపని చేసి తేల వి ♦ వేకహీన!, ప్రాణముల నొల్లవో? భయ ♦ పడవో? చనవో?
క్షుద్రమృగమవౌ నీమీఁదఁ ♦ గోపమేల?, తొలఁగిపొమ్మని భర్జించి ♦ పలికె లంక.

తే॥ ఆసలేని యప్పావని ♦ రోస మడఁచి, నయవిధంబునఁ గార్యంబు ♦ నడపనెంచి
చూడఁగోరిన యీలంకఁ ♦ జూచునంత, నప్త మేమి నీకబ్బు స ♦ నంగ నదియు.
పొమ్మనంబోక వాదాడఁ ♦ బూనితేఱు? యెన్నఁడవు నీవు? లయరుద్రు ♦ నెనయువార
లేని రానోడుదురు కాంచనిచ్చగించి, నంత నీకు రాఁదగిన దే ♦ యనుచు సవ్వె.

ఉ॥ నవ్విస లంకఁగాంచి కపి ♦ నాథుడు నవ్వఁగ నోరి నవ్వెదే?
యెవ్వరు పంపవచ్చితి; వ ♦ హింపకు సాహస మింక జీవముల్
నొవ్వగ వీడదేల? విడి ♦ సూలొక్కను లాభమదేది? యింతకుం
జివ్వనఁ బాఱకే నిలిచి ♦ చెంగఁగఁ జూచెదె? యంచు గర్జిలన్. ౧౬౩

ఉ॥ చూడకపోవఁగాఁగలనె? ♦ చూచెదఁగా కనువానిఁ గాంచి హా!
వీడొక కోఁతికాడు కడు ♦ వేటిఁడియో? కపటాత్ముడో యగున్

వేడి గరంబు మ్రుంగిన ఫ + ణిప్రభు భూవణుఁబోలె నవ్వచు
న్నాఁడు జముండు నకంగని వ + ణంకుఁ జలింపఁడు నిల్చె గుండునాన్.

ఉ॥ చంపెద వీని నేఁ డటులు + చంపఁగఁ జాలనయేని లంకయే
సంపదతో నశించుటలు + సత్యమ యంచెద నిశ్చయించి యో
తెంపరి! జాణవేనియు నె + దిర్చి జయింపుము పోవువాఁడ వా
పెంపగుదారిఁ బోవకిటు + భీతిని చోరుని రీతి డాసితే? ౧౭౧

—: హనుమ లంకను నిగ్రహించి లోని కరుగుట :—

మ॥ అనుచుం గోపము పొంగ శూలమొగి న + త్యంతోద్ధతికైవైచినక
ఘన విద్యుల్లతనా మిడుంగులులు గ్ర + క్కన్వచ్చు నద్దానిఁ బా
వని సర్పంబును పట్టి చీల్చు ఖగరా + డ్యర్యంబలెం ద్రుంచె గ్ర
క్కున లంకాహృదయంబు యుల్లనఁగ లే + ఖల్ మోదముం బొందఁగన్.

తే॥ శూల మట్టులు నుగ్గయిఁజ్రోణిఁ బడఁగ, నగ్నివలె మండి లంక ది + వ్యాయుధములఁ
గొనుచుఁ బోరఁగఁ దొడఁగ నా + హనుమ చూచి, నింద కెడమని విజృంభింపఁ
గొనుచు.

తే॥ కైదువులు లేని యాలంక + కనలి యుజిమి, సగము లచ్చనగాయల + పగిది నాడు
కేలు పై కెత్తి ముష్టి వా + తూలనుతుని, పొడువ నుంకించునంత నా + తఁడును కినిసి

తే॥ చేతు లన్నింటి నొకచేతఁ + జేర్చిపట్టి, వనిత యిది చంప నాఁడి + వచ్చునంచుఁ
బిడికిటం బట్టి వక్షంబుఁ + బొడువ లంక, పిడుగు వడ్డ నాగమువలెఁ + బుడమిఁ గూలె

క॥ పడి బొభుకు బొభుకుమని వె, లృడ నెత్తురు గ్రక్కి నలువ + వచన మెడందం
గడు తెలివి గూర్పఁ గరువలి, కొడుకున కాలంక మ్రొక్కి + గురుతరభక్తికై

తే॥ కమలజని యాజ్ఞ నీలంక + గాచు దానఁ, గాన నీరీతి సీహయిఁ + గడఁగవలసె
గరుణ మన్నింపు చంపకు + కలదొకండు, విన్నవింపంగఁ దగు వార్త + వినుతచరిత!

క॥ ఈపురము నెంతకాలము, కాపాడుదు ననఁగ నలువ + కపి యొక్కఁడు ని
న్నేపుతటి రమ్మ విడి లం, కాపురి కానాఁటినుండి + క్షయమగు ననియెన్.

తే॥ బ్రహ్మయన్నస్థైర్యయ్యై ధ + ర్మము జయింపుఁ, బాపము నశించుఁ ననుట న +
వ్యంపుఁబలుకె?

తలఁచినది యెల్లఁ గొనసాగుఁ + దప్పదయ్య, యేగుమని మ్రొక్కి సెలవంది + యేగె లంక.

ఉ॥ మారుతి సంతసించి ఋజు + మార్గమె ధన్యత గాంచునంచు నీ
తారమణి హృదీశ పద + తామరసంబు లెడఁద నిల్చి ప్రా
కారము దాఁటి లోనెడమ + కాలిడె మున్నగు నిర్భయాత్ముడై
క్షీరపయోధిలోన నొక + చేమిరి చుక్క పృవేశమందెనాన్. ౧౭౨

ఉ॥ అబర చుంబితంబులగు ♦ హాటక మందిర పాళి రత్నసం
ఘంబుల కాంతి జాలములు ♦ గాఢ తమంబును పాఠదోలి రే
యింబవ లొక్కరీతి వహి ♦ యించిన సౌగుసుగాంచి దిగ్భ్రమం
బుం బొరసెన్ మరుత్పుతుడు ♦ పొద్దుదయించెనకాఁ దలంచుచున్.

చ॥ అరుదగు రత్న సౌధమయ ♦ మై యలరారిన యీపురమ్ము పె
న్నిరులను మ్రింగుచుండుట ది ♦ నేఁజుడు గాంచిన సిగ్గు నొందఁడే?
మెరమెరచెంది యీ స్రహరి ♦ మీఱఁగఁ జాలక తొంగి చూచి తా
నరిగెను పోలు నెందులకు ♦ నచ్చటికేనని యెంచి లజ్జమై ౧౮౧

ఉ॥ ఇందలివారు రేలఁ జరి ♦ యింతురు గావున సంతతంబు వె
ల్లొందు స్వభావముంగల న ♦ మున్నత మేరువుపంటి సాలమం
దందములైన రత్ననిద ♦ యంబులచేత వెలుంగు సౌధముల్
చెందిన లంక యెన్నఁడును ♦ చీకటులేవొ యెఱుంగలేనిదే. ౧౮౨

చ॥ అమృతము దేవతాపళికి ♦ నర్మిలి నిచ్చిన మందరంబుఁబో
లి మనుకులాధినాథు నమ ♦ లీమన కీర్తిని పోలి వెల్లు కీ
శమణి యిటుల్ దలంచుచు వి ♦ శంకటవృత్తిని వీధులందు తా
గమనముసేత యొచ్చదని ♦ కైకొనె నన్నువరూపు నత్తటిన్. ౧౮౩

తే॥ స్వందనాశ్వగజాదిక ♦ శాలలందు, పనులకొట్టము లంగళ్ల ♦ వాడలందు
కడలిదాఁటిన కాళ్లతోఁగడచి విరుల, వ్రాలు భ్రమరంబుపోలిక ♦ వ్రాలిచూచె.

మానిని॥ రిక్కలరోచులు రెక్కొను పెక్కగుఁగీతుల సన్మణి భిత్తికలున్
గ్రక్కిన కాంతులఁ గర్వలిబిడ్డఁడు ♦ కానఁగవచ్చుచుఁ గానకయున్
నక్కుచు నిక్కుచు నెఱ్ఱున తెల్లన ♦ నల్లనయై హృదయ స్థితుడౌ
నక్కటివేలుపుఁబోలి వెలింగె న ♦ హా! సులభుండయి దుర్లభుడై.

—: స్త్రీల సమూహములో హనుమ సీత నన్వేషించుట :—

ఉ॥ కాంచెను వానరోత్తముఁడు ♦ కమ్మని తేనియగాఱు తోటలన్
మించులఁబోలు వేలుపుల ♦ మెల్లలు స్వర్నదినుండి నీరమున్
గొంచు వహించి తెచ్చి వడిఁ ♦ గుంకుమ పంకమువోవ నార్పఁగా
నంచలు కేకు లట్టు లను ♦ రాంగన లంబువు లాడుచుండుటల్. ౧౮౪

తే॥ తపముచేఁగాక వేఱుపఁధ్ధతిని గాంచు, సత్ఫలములేమి దీనిచేఁజాపె బమ్మ
చూడుఁ డాడించువారలుఁసురవనితలు, స్నానమాడువారలు దైత్యఁచంద్రముఖులు.

చ॥ క్రమగతిఁ దుఁత్రులం దిగిచి ♦ క్రమ కరాంగులి పల్ల వాగ్రముల్
కమలఁగఁ ధాశసంగతులఁ ♦ గాచుచు వీణలఁ బల్కరించు న

జ్జముఖుల పాటలక విని న భంబు రవంబని సభ్రమించి సౌ
ధములపయిం దనర్చు జల భమ్ముల నోళ్లు మూయు తొత్తులక.

ఉ॥ హర్షగఁ గాంచువారు ప్రమ భాతి శయంబునఁ దాళమేయ గం
ధర్వశిలాసినుల్ జన ను తంబుగ నాట్యముసేయ దేవతా
పర్వమణి ప్రభా విరుల పందిరి సంచలతెక్క పాన్పుపై
ముర్వగఁ బవ్వళించి కని మోదిలు పార్వణ చంద్రబింబలక.

తే॥ నృటిక వేదికలందు భావములఁ దెలుపు, వాలుగనులతో నెడఁబాటువలనఁ బెరుగు
కామసన్యంబునకు నీరుగట్టు కరణి, మధువు నానెడు దైత్యమానినులను.

చ॥ కలువలఁబోలు నేత్రములు కాంతుల కన్నుల నై జనంపదక
దెలుపఁగ నోవ్తబింబములు తెల్లఁదనంబు భజింపఁ బ్రీతిమై
చెలువలు కాంతులం గలిసి చిందెడు ప్రేమముఁబట్టి తావు జో
కలఁగొని మార్చిమార్చి చపకంబుల హలలఁ ద్రావువారలక. ౧౯౧

క॥ సురతరువు లొసఁగు లత్తుక, యరుణచరణములను తడవి యంజనమును సొం
పొరయఁ గనులనిడి కస్తురి, పరిమళములలంది నగలఁ బట్టిన వారిక.

చ॥ పులులను పట్టి చీల్చఁగల పూరుషవర్యుల క్రొత్తసేరముల్
తలునుల యెడ్డనొంప నమ్మ తంబును పోలిననోట డ్వేడముల్
వెలువడ నూర్చి కొనులు చ లింపఁగ నందెలు కందుసేయఁ గా
భులఁ దలఁ దన్నునప్పుడు క లుక్కునఁ బుల్కుల నొందు దైత్యులక.

ఆ॥ కనులు కైపువలనఁగడు నరుణములుగా, మొగము వెల్లగాఁగఁబోమలు ముడిచి
చెమటవాఱ మోముఁచెన్నద్దమునఁగని, ప్రియులకొఱకు వగచుబింబముఖుల.

తే॥ చెఱకుగానుగలందు కంఠదరములందు, విరులవనముల స్లేచ్ఛులవేళ్ళములను
కల్లుపాకలఁ బాలేటఁగాంచరాని, జోట్ల యధరామృతము నానిచొక్కువారి.

తే॥ మగలపై నల్లి కుచకుంకుమంబు చిటిలి, పెటుల విరిదమ్మిపై నోరువిడనిమొగ్గ
పూచుకరణిఁ గేల్దామరమోముదమ్మి, నూని యూఁగుప్రాణములతోనుండువారి

తే॥ లల్కఁగొని సుమతల్పంబులందు పొరలి, వలపుకాఁక రేపగఁ జూపువాకిలిపయి
నుంచి దూతిక చిటునవ్వుగాంచి యునుఱు, పడయుక్రియ లేచితత్తఱపడెడువారి

తే॥ పెక్కు వాద్యముల్ మొరయంగవేల్పుచెలులు, భవ్యగీతముల్ పాడంగఁబైఁటతోడ
రళన లింతజూఱఁగ నూపురములు మోయ, నింటివేల్పుల రహి భజయించుచెలుల.

ఉత్సాహ. కుండలములఁ దాఁకు కనులు కోడెకాండఁ గ్రువ్వఁగా
మెండునగల కాంతు లిరుల మీఁట మేటి వాద్యముల్
నిండ నీరదములవెంట నెమ్మిగములపోల్కి వే
తండములుగ భవ్యనస్తు తతులు దెచ్చువారలక.

తే॥ పొలయలుక వీడి ప్రియులతోఁగలయఁబూని, తెప్పలను నొడలను దీసిఁకప్పలనెడి
 నేయిపూసి కాంతియు మాయఁ నెగడుకన్నులనెడి కత్తులదూయుదై ఁ త్యాంగనలను
 చ॥ కినుక వహించుచుం బ్రియులఁ ఁ గీటునఁబుచ్చి మనంబు తెల్వి త
 క్కినయవి వారితో జరుగఁ ఁ గీడ్పడి దూపిలి మించుకై పడిన్
 దనువులు సంచలింపఁగ ము ఁ దంబుటి యంచలఁబోలి మెల్లసం
 జెనసి కవాటముల్ మొగుచు ఁ చిత్ర నిభాంగ వికాసిని తతిన్. ౨౦౧

సీ॥ కిన్నరకామినుల్ ఁ గీతముల్ పతియింప, నాగకన్యకలు మఁగళము చదువ
 శారదాబ్దముల నేపారు సాదామిని, తతులన నొప్పి ముఁత్యాల శిబిక
 లెక్కి చెల్వలు గొల్పఁ ఁ నింపుగా నూత్నగృ, హప్రవేశముల ఁ నందువారి
 మంగళరవము చె ఁ లంగ సురాళి ను, తింప సన్నునులు దీ ఁ వింప మునుల
 తే॥ తరుణు లారతులెత్త వి ఁ ద్యాధరాలి, విజయగీతము ల్పాడ స్వ ఁ ర్వేశ్వలాడఁ
 జట్టపక్కాలతోడనుసాంపుగాఁగఁ, గ్రొత్తపెండ్లిండ్లు నెఱవేర్చుకొనెడువారి.

—: హనుమ కుంభకర్ణుని గనుట :—

తే॥ యక్షరాక్షస నాగవి ఁ ద్యాధరాలి, కాంతల కలంకులేని మొ ఁ గంబులెల్ల,
 శంకదీప్తి గాంచుచు నేగిఁజైలమట్లు, కలఁకలేక నిద్రలు కుంభకర్ణుఁగనియె.
 సీ॥ పెనుపుగా నేడు యో ఁ జనముల విస్తీర్ణ, మై బిడొజుని వైజ ఁ యంతమట్లు
 తనరిన మంటపంబు నడుమ నొకతల్ప, మున నాగరాజనఁవనధి యనఁగ
 నిరులకుప్పయనఁగ ఁ వెరవునఁ దలఁపంగఁ, గానికర్మంబులు ఁ కరువు గట్టి
 పురుష స్వరూపంబుఁ ఁ బొందె ననఁగనొప్పి, కుంభకర్ణుండటఁ ఁ గూరుచుండ
 ఆ॥ వనధి మునిఁగి లేచి ఁ తనకుఁ దగిన మూఁడు, వగల నడలతోడఁబ్రసవరజము
 పరపు కల్పవనిని ఁ పడిలేచివచ్చిన, మలయపవనుఁ డతనిఁ ఁ గలయ నొరయు.
 తే॥ నాకినులు పాదసంవాహఁనంబునేయ, వారి పూర్ణేందుఁబోలినఁవదనములను
 గాంచి యచ్చటి చలువజాఁబ్లరఁగిచెలుల, యొడలిపై నీటితుంపురుఁలురలిపడును.
 ఉ॥ ఆతని నాసికాంతరము ఁ లందు బయల్పడి వచ్చు నమ్మహా
 వాతము వాయుపుత్రకుని ఁ వాఁకిటికిం గొనిపోయి యంతటన్
 లోతగు ముక్కులోపలికి ఁ లొంగఁగఁదీయఁగఁ బోవ రోయుచున్
 . జేతులు వీఁగ నూఁదికొని ఁ చెచ్చెర నాతఁడు దాఁపె నవ్వలన్ ౨౦౨
 ఉ॥ ధూళిచయంబు పై దెనకుఁ ఁ దోడన లేవఁగ బైటికేగుచున్
 దాళక వ్రటిలం దిరుగఁ ఁ దార్చెడు తోరపుటూర్పు లోకహృ
 ద్వేళ నెసంగు మారుతము ఁ తేకువ నప్పటిదాఁక వీనిహృ
 ద్వోళమునందు నెక్కినిన ఁ తోయము దోఁచుఁ దలంచి చూచినన్.

క॥ పగవాడని వోపాకరుఁ, దెగజీలిచి నోటఁగవ్వు + తీరున దొగయై
పొగ లెగయు నూర్పుతో నవు, దగులని మొగమందు ప్రజ + దంష్ట్రలు వెలయున్.

తే॥ మంత్ర బద్ధమైన భుజంగఁమంబుఁబోలె, గల్పవేళ నిరీక్షించుఁకంధివోలె
నడుమ మెలఁకువలెని విఁన్ననవు నిద్ర, గాంచుచున్నట్టి యాకుంభఁకర్ణుఁగాంచి.

తే॥ అతఁడు లోకకంటకుఁడగుఁసనురవిభుఁడ, టంచు ముమ్మూర్తులందొకఁడనఁగనొప్పు
నాంజనేయుండు కరుణామయంబులైన, కనులనుండి రాలిచె వహ్నిఁకణములపుడు

క॥ పదితల లిరువది చేతులు, పొదలవు రావణుఁడు కాఁడుఁపొరపాటున నే
బదరితి నని కోపాగ్నిని, వదలిచి చల్లార్చె జ్ఞానఁవార్ధి జలముచే. ౨౦౧

మ॥ శ్రవణానందముగూర్చు రాఘవుని వి + శ్వస్తుత్య సుశ్లోక మె
క్కువ వడ్డెల్లఁగఁ జేయు పావని జ్వల + తోకపంబు చల్లార్చి వీఁ
డెవఁడో నేమి యటంచు ముష్టిగొని మా + యింపంగ లోనెంచి మ
క్కువ నిద్రించెడి నాయవున్నదని యా + కూటంబు వీడెన్ వడిన్.

ఉ॥ రామునికీర్తి రూపముగ + రాజులు మారుతి పుష్ప వాటికల్
హేమ విన్నూత సౌధము ల + హీన గృహంబులు పాతశాలలున్
రామల గాన నృత్యముల + రంగగు సాలలు దేవళంబులున్
స్వామిహితాగ్రగణ్యుఁడు వె + నెన్ వెదకెన్ బహు సూక్ష్మబుద్ధిమై.

చ॥ మణిమయ చిత్రదేహళుల + మ్రాఁగు గవాక్షములన్ సుమంబులన్
దృణములఁ బూలకాండలను + తేకువ ధూమముపోల్కి వాయు వ
ట్లణఁగుచు సూక్ష్మరూపుఁడయి + యంతట నిక్కుచు స్థూల రూపుడై
యణువున మేరువందు హరి + యట్లు చొరంగ నమద్ధుడై చనెన్.

చ॥ ఇదియది యంచునెంచ కట + నెల్ల తలంబుల కేగి శ్రద్ధమై
మదవతులన్ మనోజ్ఞ సుమ + మాచుతులన్ బరికించి బుద్ధి సం
పదగల నాగ యక్ష సుర + పార్థివ మాని జనార్ధ్య జన్మమై
పొదలిన యవ్వీభీషణుని + పుణ్యగృహంబునఁ జొచ్చె నంతటన్. ౨౦౨

తే॥ స్ఫటిక వేదికన్ విరులచఁపురముక్రింద, గట్టివారిలోఁ దెలియాపుఁగాంచఁదగని
దంచు నల్లనిరూపంబుఁనవధరించి, దాఁగి తిరుగు ధర్మంబు నాఁదనరువాని.

తే॥ దాసి యతని సుశీలతఁదన సుశీల, తను గ్రహించి నిష్కల్మషుఁడనుచుఁ గినుక
నూన కనిల సూనుండు వేఁటొక్కప్రక్కఁ, జొచ్చియొక కోటిమేడలఁజూచెఁద్రుటిని.

—: హనుమ ఇంద్రజిత్తు గృహమును గాంచుట :—

తే॥ శశిముఖుల సుధాధరల నఁచ్చటులఁగాంచి, హృదయవేగంబుకంటె ముంఁ
పరమపావని పావనిఁజరగి జరగి, బలవిరోధి చెఱంబడ్డఁతలము చేరె. [దేగుచుండు

తే॥ క్రూరదంష్ట్రులు సాయుధుల్ * క్రోధమూర్తు, లురురణోత్సాహయుతులు లో *
కోక్తులు విడి

కథలఁ జెప్పికొనుచునుండు * కావలీండ్లఁదగ నసంఖ్యాకులగువారి * దాఁటి చనియె.

మ॥ పొగయుం దూఱఁగలేని తానములకు * బోవంగఁ జాల్జాణఁ డా
శుగనూనుం డటఁగాంచె లీలఁ గరిభి * త్సూనుండు పంచాస్యముల్
నగ సంకాశ భుజార్గళీదశకము * మైదాఁచి యొప్పారు న
ప్పగిదిం జెన్నరు మేఘనాదు బహుళ * స్వర్గాంగనా సంయుతుల్.

చ॥ బిలమున నిద్రసెందు నతి * భీషణ కేసరివంటి వీఁడు సోఁ
కుల యొడయండు రావణుని * కూరిమిపట్టియొ ? శంభునూనుఁడో ?
తెలియగరాదు క్లేశమున * దెవ్వరమా పెనుపోరు వీనితోఁ
గలుగఁగవచ్చు రేపు మన * కార్ముకవీరుల కంచునెంచుచుల్. ౨౨౦

ఉ॥ ఇమ్మగవాని బాసటగ * నేడ్డెఱ నొందిన రావణుండు లో
కమ్మల గెల్పెనంటయు నొ * కానొకచోద్యమె ? శర్వ మాధవుల్
బమ్మయుండక్కఁ దక్కుజన * పాఠుల సీతని కీడుగల్గు నం
చిమ్మగఁ బట్టువాని వెడఁగే * యని చెప్పఁగవచ్చు గట్టిగల్. ౨౨౧

క॥ అని ముక్కుమీఁద వేలిడి, కొని కాలము నిచటఁగడపఁ * గొఱలు ఫలంబే
మని హనుమఁ డాస్థలము విడి, చని నెమకెను వేలకొలఁది * సౌధము లవలల్.

సీ॥ అక్షకుమారుని * హర్మ్యంబు పరికించి, యతికాయ భవనంబు * నందు వెదకి
యోధవరుల సౌధ * వీధు లన్వేషించి, మంత్రుల మేడల * మలసి కాంచి
రాజబంధుల మంది * రంబులు శోధించి, తక్కువారలయిండ్లు * తరిచి చూచి
దానవనాథు నం * తర్కందిరముగనఁదలపోసి మూఁడుకో * టలకు నడుమ

తే॥ నున్న పరిఖ వీక్షించి వా * యుజుండు తాను, జలధిదాఁటిన యవమతి * సైఁపకిట్లు
సప్తవారిధు లొక్కటై * చలము మీఱ, వచ్చి చేరెనో యని యబ్ర * పడియె లోన.

—: అంతర్కందిర పరిఖ నాంజనేయుండు దాటుట :—

చ॥ పొడవును గాతమున్ వెలుపు * పొందిన కందక మిద్ది యంచనం
గడఁగుదురేని పల్వురు యు * గప్రళయంబు ఘటించుదాఁక నీ
పుడమిని మెల్లఁ గ్రొచ్చినను * ప్రోవడి నేయఁగలేరు తేనికి
జడిసి పయోధు లేడిటులు * జానుగ నూల్కొని నిల్పెఁ గావలెల్.

తే॥ అంచితముగ రామునికీర్తి * యలముచోట్ల, నెల్ల వ్యాపించి నాతఁడి * టైన్ని దీని
జడధి దాటుటకంటె ని * మృదుగు వడిని, దాటినను దాట రాదంచు * దలఁచె మదిని.

తే॥ నాల్గవగల యాగడపల * నాణెముగను, పిలువఁ దలలెత్తి * ట్లున్న * యలల లోడి

నీరుగలిగి రావణుసేనఁ తీరుదాల్పు, నగడిత నుతింప వాక్కునఁకలవి యగునె ?
 తే॥ కరుల మదము హరుల నోటిఁనురుగువేల్పు, చెలులకుంకుమపంకంబుఁపొలనుదిండ్ల
 సకుల కస్తురి తేనెయుఁ ఁ జందనంబు, గందవాడిగల తావులు ఁ కడల వీచు.
 తే॥ చక్ర బక హంస టిట్టిభ ఁ సారసములు, నీరుకోళ్లు నుల్లంకులు ఁ నారణములు
 కలియఁబలికెడి పెలుచని ఁ కలకలంబు, వీనులకు సత మచ్చట ఁ వినఁగవచ్చు.
 తే॥ కస్తురియు లత్తుకయుఁ దావిఁగందమగురు, చేరుకతన మునింగెడిఁవారణముల
 తోడి కలయిక తమిగొల్పుఁతోయమొదవఁ, బిడులకయ్యగడిత దూతిఁవిధముదోచు.
 ఉ॥ కమ్మని తావితేనియ ను ఁ ఖమ్మగ నిమ్మగఁ గమ్మ తమ్మిమొ
 త్తమ్మలు నెమ్మెగమ్మల ముఁదమ్మ తోలంగి మొగిడ్చె నెమ్మి సీ
 తమ్మ ముఖమ్మ తీరున నయమ్మ సమమ్మ గణించుచుండు చెం
 దమ్మలు రామతీరుఁగని ఁ తామును మోముల మోడ్చుకుండునే ? ౨౩౧
 తే॥ పటికఁడలు మలిచి సో ఁ పానములుగఁ, దీర్పఁ దీరమ్మ నీరమ్మ ఁ నేర్పరింప
 రాకయుండెను; జడులు విఁవేకులసభఁ, జేర నులభమ్మగా వేటుఁసేయనగునె ?
 తే॥ మీఁదగ్రిందను శక్ర నీ ఁ లాదికములు, వేటువేటు కాంతుల నీన ఁ క్షీరవారిఁ
 దొట్టి పాథోనిధులు వాత ఁ ధూతగతుల, నొక్కటై తోచుకైవడి ఁ నుల్లసిల్లె.
 తే॥ అంతహనుమంతుఁ డెంతయుఁసంతసమునఁ, దొలినముద్రంబుదాఁటినఁతోయముననె
 ప్రహరి వెనుకఁబడంగ నాఁపరిఖ దాఁటి, యరిదికాఁపగు నంతర్బ్రహ్మచేరె.

—: నిద్రితులగు రక్కసుల హనుమ కాంచుట :—

క॥ యముఁడును దిగులునఁ బాఱ భ, యముఁ గొల్పు నురారివరులఁకరయఁబడని తో
 యమున న్నైమకెను మారుతి, తమి ద్వాదశయోజనములు ఁ తనరిన వీధుల్.
 క॥ అడఁగె మధుసేవనమ్మలు, మడఁగెఁ గడలి పగిది నడరు ఁ మాటల రవభుల్
 ముడిఁగెను తూర్యత్రయరవ, ముడిఁగెను కార్మికుల చెయువుఁలొనరె నిదురయున్
 క॥ వారువములు గూరికెఁ బ్రా, కౌరమ్మలఁ గాచువారి ఁ కటు ఘోషణముల్
 మీఁతెను కాంతలు కాంతులు, తోరపు బడలికను కూర్కఁదొడఁగి రవశతక.
 క॥ పొలయలుక విడిన పొలఁతులఁ, గలిసి యువకు లనఁగి పెనఁగిఁక్లమమగు నవలన్
 గలయిక నలయిక వెలువడఁ, జెటవల వక్షముల వ్రాలి ఁ చెందిరి నిదురన్.

ఉ॥ ఇంపగు హాఁల ద్రావి కయి ఁ పెక్కినవారును ధూప వాసనల్
 నింపిన పూలసెజ్జలను ఁ నీటుగ మ్రుక్కడి కామ సౌఖ్యమన్
 మంపు రసంబునాని తలి ఁ మంబులఁ దృప్తిని పొందువారు నై
 పెదవులు దక్కి కూలఁబడి ఁ పెచ్చగు నిద్వరఁ బూని రత్తటిన్. ౨౩౨

మత్త॥ త్రాగి యాడెడి పెక్కురీతుల ♦ దైత్యవర్తుల యాటలుక
మూగి పాడెడి హెచ్చుతీకుల ♦ ముద్దు గొల్కెడి పాటలుక
మ్రోగి కూడెడి వాద్యరావము ♦ మ్రొగి తగ్గెను దీటులక
వీగి వేడెడి కోడెకాండ్రు ♦ వేడ్క క్రంగెను మాటలక.

మృగమదంబుచందనమును ♦ మేగియున్న, తొమ్ములందునమలయమా ♦ రుతముసోక
విరహిణుల ఖండితల కనుల్ ♦ విడిచె జలము, మనసులెల్ల దాపంబుచే మాండి మ్రందె

ఉత్సా. వైరి క్రంగినపు డడంచు ♦ వారిపోల్కి దివెల నా
ధారమైన నేయితగ్గు ♦ తఱిసి తీర్చె వాయువుల్
వారిజాస్య లొడలికాంతి ♦ వార్ధి గొలువఁ దివురకే
కోరి దెసలఁ గొలువఁబోయి ♦ కూల్చె నిరుల గుంపులక. ౨౪.౨

తే॥ నిత్యకర్మానుసారులై ♦ నిర్మలులగు, జ్ఞానులును యోగులు సుషుప్తి ♦ నూనినారు
మదగజములు నిద్రించె ను ♦ న్నాదులెల్ల, గునికిరనఁ దక్కువారలఁ గొసరసేల ?

తే॥ ద్వంద్వములను నిర్జించిన ♦ దండిమగఁడు, రాజవీధిని చని దైత్య ♦ రాజ సగరి
చెంగలియగడ్డతోఁ గోటఁ జెంగలించి, దాటి లోనికిఁ జనియె ను ♦ దా త్తదృష్టి.

—: హనుమ రావణుని మేడఁ జేరుట :—

సీ॥ సమరశీలుండగు ♦ నమరారి బంగారు, మేడ రాకాచంద్రు ♦ జాడనొప్ప
రిక్కలగములునాఁ ♦ గ్రిక్కిఱిసి వెలుంగు, నీరజాక్షులయిండ్రఁ ♦ దారించి
కందునొందకయుండు ♦ కలువరాబింబంబు, డీలుపడఁగఁజాలు ♦ డాలుసేలు
మోములతో యక్ష ♦ రామా లలామలు, వసియించు నొకవాడ ♦ వాంఛఁజేరి

తే॥ కాంతు లీనెడు వజ్రాల ♦ గడియలున్న, కడల నూలికంఠెను గాలి ♦ కంఠె నూక్షు
రూపముధరించితూతెమ ♦ రుత్కుమారుఁ, డాసగొలుపు దుష్కర్మముల్ ♦ గోసినతఁడు.

క॥ కొందఱు దశకంధరుపై, డెంద మునిచి మోమువంచి ♦ దిగులున నూర్పుల్
క్రందుగఁ బుచ్చుచు తెప్పల, చిందార్పక యుండి రచటఁ ♦ జిత్రములక్రియక.

క॥ కొందఱు కలగనుకొఱకో, కందర్పున కడలియో యొకం డదియేమో
కందుమనరాదు కనులక, చెందమ్ములు ముడ్చి యుటక ♦ చెలఁగిరి సెజ్జక.

క॥ కొందఱు మరుశరముల పో, టొందిన కుచకుట్టలాంగు ♦ లూఁగెడి శ్వాసం
బంది వగచి చేయునదే, మందురు చిత్తరువు వ్రాయఁనగు నే యనుచుక.

క॥ కొందఱు కన్నీరొలుకుచు, సుందరు రమ్మనపు పోవు ♦ చొప్పరయపు నీ
కిందలి పని యేమని చెవి, విందుగఁ బలుకుదురు గోర ♦ పిట్టల తోడక. ౨౪.౩

క॥ కొందఱు మందానిలమునఁ, గంది వలుండైన చనులఁగని తము వీడిం
పం దొడరు దనుజవరు భుజ, మందము నెడఁ దలఁచి తలఁచి ♦ యలయుదురు వగక.

క॥ కొందఱు పెనుమానికములు, చిందిన నిచ్చలపు డాలుఁ సెజ్జలఁ జొరఁ జా
లం దినములు నిర్విణ్ణత, వందురి కనఁబడిరి సంజఃవఱలు శశివలెన్. ౨౫౧

క॥ కొందఱు తమ భుజములవలెఁ, జందిలు మంచముల నిద్రఁ సెంచెడుచో భీ
తించార్చు వీణరవమును, పెంచే లటఁ జెవులఁ గుట్టఁబెగ్గిలు వారల్. ౨౫౨

క॥ కొందఱు కనకాద్రి ధనువు, నందగ్ని శరంబు గూర్చునభవుని మల నె
త్తందనరు భుజము లలఁచిన, చందనము కుచంబులంటుఁచాఱలవారల్. ౨౫౩

క॥ కొందఱు జలధి యుబుక నా, నంద నటన సేయు భవు గుఁణంబులఁ గై నా
రిం దంతిగ బహురాగము, లొందఁ బొగడువాని వినుతిఁయొనరుచు వారల్.

క॥ పలుతెఱఁగుల జక్కిను లిటు, వెలయు వసతు లెల్లఁగాంచివృక్షచర లన
త్తిలకము లంకానాథుని, కులపాలిక లున్నయిండ్లఁగోరికఁ జేగెన్. ౨౫౪

చ॥ వారువుగఁ జీకటిన్ దఱిమి యాఱక వెల్లెడు కెంపు దీపముల్
మురువుగ నొప్పు నోవరుల యుగ్ధులు సల్పెడు నూడిగంబులన్
బరువుగ వీడఁగా నసుర యాటలగంధులు కాంక్ష మున్నుగాఁ
దరువుగ నేగఁ దల్పములఁ దాటి రెడందలతోఁ బెనంగుచున్.

తే॥ అగ్నికీలపై మృగనాభియలఁచినట్టు, లలరు జడలలోఁ బొగవలెనభులు ముసరఁ
గ్రొవ్విరుల పానువులను వైరులుగ నెంచి, పటిక బండల నారటఁపడెడువారు.

తే॥ తనువు మిన్నగా ముత్యాలదండ ఋక్ష, ములుగ జడలు మోదుగురంగుఁ

మొగులుగాఁగ

నడుము మెఱుముగాఁ గన్నులుఁజడిగ నొసలు, క్రొన్నెలగ సంజవిన్ననఁగొఱలువారు.

తే॥ పొడవుమేడల వెన్నెలఁముంగిఱులను, చేటికలఁ గూడి కన్నులఁనీటుగ్రాల
నెఱికురులు వ్రీల రిక్కలఁనెఱిగఁగొనుచు, హవణిలంగ నచ్చనగాయఁలాడువారు.

తే॥ దేవకాంతలు స్వర్నదింఁదెచ్చినట్టి, జలము చల్లగాలేదనియలిగి మేడ
లలఁత నెక్కి మొగుల్లనుఁతోలిచి కాఱు, నంబువులయందు జలకంబులాడువారు.

ఉ॥ శేష ఫణామణుల్ బలిమి యజీవితనాథుఁడు తెచ్చియిచ్చె నం
తోషమెలర్ప మేమె తగు యోయలులంచు వచించుకొంచు వి
ద్యేషుల గెల్చి కైకొనిన దివ్య కిరీట లలంతికాది స
దృశ్యమలఁ బన్నిదంబులిడి యోడిమి జూదము లాడువారలున్. ౨౫౫

చ॥ కుసుమ వనంబులం బసిడి యూటములందున ముత్తైపందిరిన్
బసగను సిద్ధకన్యకలు యాడ మృదంగము నాగకన్య లిం
పెనఁగ వహింప నప్పరన లీడ్యగతి న్నటియించుచుండ నం
తనమునఁ బూలపందిఱులఁ దార్కొని వేడుక గాంచువారలున్.

చ॥ ఇనుప సలాకవోలె నెద ♦ కెక్కిన మోహ మలంగజేయఁ గ
 న్గొన లల కొండవాఁగులను ♦ కోదగి నిద్రనువీడ నిండ్ల ప్రాం
 గణముల వీణియల్ గొనుచుఁ ♦ గంఠముతోడ లయింపఁగా నుథా
 కణములు చింద శ్రావ్యముగ ♦ గానము సేయుచునుండువారలుక.

తే॥ ఇంచు నటచట్టవలువ చలించి తొలంగఁ, గుండలమ్ములు గదలికఁగొరడు లీనఁ
 గల్లుద్రావంగ నుడివడుకనులతోడ, మేనెఱుంగని సృత్యాలమెలయువారు.

తే॥ వినమువంటి మద్యము రక్తమెనఁగఁ ద్రావి, గుజరి పద్ధతిఁ గంఠంబుగూర్చి వదరి
 ఝర్ఝరీ వాద్యసరణి హస్తములు దట్టి, యందమే చెడ వెట్టిగానాడువారు.

తే॥ పెరుగు రంగై న కల్లు తఁబ్బిబ్బునేయ, బొబ్బలిడుచు నిట్టూర్పులుపుచ్చి కురులు
 విరియ నొడలెల్ల వడఁకించి వేల్పుసోకె, ననుచు నిచ్చవచ్చిన యట్టులటచువారు.

తే॥ ఇట్టి పెక్కుతీరులనొప్పునిగురుఁబోండ్ల, యిండ్లు వీధులు గనిదాఁటి ♦ యేగిసిద్ధ
 సాధ్యవనిత లున్నట్టి వేశ్యములఁ గడచి, చేరె విద్యాధరాంగనలఁ చెలఁగువాడ.

—: హనుమంతుండు విద్యాధరాంగనలఁ గాంచుట :—

సీ॥ చొఱచూచునూపొందిమెఱయు సీసకము ధ, రించిన సోఁకులఁ తేఁడు రామి
 కధికమోహమున మధ్యబుకంటెను మనం, బులు చలింపఁగ జీవములును వాడ
 గాయనుల్ దగ జంత్ర ♦ గాత్ర లయలుగల్గి, పాడిన గీతముల్ ♦ పాములట్లు
 చెవిజొరఁ గలఁగిన ♦ చెలువలు కొండఱు; వాని కోపాగ్నికి ♦ వడఁకి సురలు

తే॥ మునులు బుధులును దిక్కేడిమొనసి యోర్వఁ, బగవహించి చంద్రుండు దైత్య
 వర్యునందు

(పేమగలవారనుచుఁ జాలవేడి వెలుఁగు, లీన నెడఁదలఁ దపియించునిగురుఁబోండ్లు.

సీ॥ అల్పకాలము కల్ప ♦ మట్లుగ మదిదోష, నుడుకుచు మరుబారి ♦ కడలువారు
 మును కౌగిలింగొన్న ♦ చనులపైఁజందన, మంటిన యదిగని ♦ యలయువారు
 చెక్కిళ్ల ప్రాసిన ♦ చిత్రముల్ ప్రాణంబు, లం జీల్చుచుండఁ గ ♦ లంగువారు
 కన్నులెఱ్ఱగజేసి ♦ కాంతు నింక నిటకు, రానిత్తుమే యని ♦ రగులువారు

తే॥ నైన విద్యాధరాంగన ♦ లలఁగుచున్న, వీధులంగని త్రిభువన ♦ వీరుమేడ
 వ్రాలి చందరు నొగ్చినవదనమలరు, మయునికూతురు వసియించుమూలిగఁగనె.

.ఉ॥ కాంచి యెలర్చి కార్యమును ♦ కాదగుఁబూరితియిందు చిత్రమొ

క్కించుక కద్దు మత్ప్రభున ♦ కెక్కటి ప్రాణమయైన దేవి నిం

దుంచినవాడు రావణుడు ♦ ప్రోన్నతజాతి మహాశ్వసంతతిక

మించిన కాస్తుభంబువలె ♦ మేటి గృహంబిది యంచు నెంచుచుక ౨౭౦

సీ॥ రంభాది జంభారి ♦ బంభరవేణులు, మృదులపాదముల మె ♦ ల్మెల్లనొత్త

మణిరాజ భూషలు ♦ ఫణిరాజయోవలు, వింజామరము లల్ల ♦ వినరుచుండఁ
జెఱకురనంబును ♦ చేదనిపించి గం, ధర్మసుందరులు గీ ♦ తములఁ బాడ
బంధముల్ నీగిన ♦ పావనులయ్యు ద, క్కువ వారి కినుకకు ♦ గుటియయైనఁ
తే॥ బొందు పెగ్గొలగ్గో యనిపాడము శంక, మలయపవనుండు చేటులుఁబిలువనేగి
యాజ్ఞగొని వచ్చుఁబోవునుఁయ్యాలపగిది, చనవెయైన సరుదు మీటిఁచనరు బుధులు.

—: హనుమంతుండు మందోదరింగని సీతయని బ్రమయుట:—

చ॥ వెలిఁగెడు రత్న దీపికలఁవెల్లుచెడం దన మేనికాంతి ది
క్కులఁ జరియింప నిద్రలు చఁకోరపయోధరఁగాంచి యా యన
ర్గళ చరణుండు సీతయని ♦ గట్టిగ శంక యొనర్చి పొంగు పే
రలుక శరీర జీవ హృద ♦ యంబుల మాడ్చుగ నెంచె నీగతిన్. ౨౭౧

చ॥ ఎముకపయిరహించు నొడ ♦ లెత్తు ఫలంబు వహింపనైతి నా
తమకటులుండనీ; స్వకుల ♦ ధర్మము ప్రేమలతన్ విదిర్చి న
ద్విమల సతీత్వ మగ్గిసెగఁ ♦ బ్రేల్చిన జానకి యీమె యన్నచో
సమరిన రాముకీర్తి యమ ♦ రాదులు లంకయు నేనుఁ గూలమే?

ఉ॥ ఆయమ సుందరాంగి మను ♦ జాధిపకన్యక, చెప్పఁ బూనుచో
నీయలివేణి యక్షిణియో? యాసురియో?యగు మీనసేత్ర లా
నాయకు మేనియందము మ ♦ నంబున నొక్కపరిగ్ గణింపఁ బం
చాయుధునైన లెక్కిడుదు ♦ రా? మతిమాలి యిటుల్దలంచితిన్

చ॥ అమల సతీత్వలక్షణము ♦ లారయఁ గొండొక యన్న యీమె దే
హమె యొక యంగదం బొదువ ♦ నందిక నున్నదియంచుఁ దెల్పెడిన్
సుమయుత వేణి విడినది ♦ చొప్పలు పల్కులఁ గల్గించు ని
య్యమపతి వేగ తీటు క్షయ ♦ మందును లంకయు నిశ్చయంబుగన్

తే॥ అనుచు నూహించి నాసందియంబు నింత, తోడశాంతిలుఁగాకనిఁతొలఁగిపోయి
మేరువును చిన్నదనదగుఁమేడఁ జొచ్చె, నసుర యెత్తనిగిరిఁబోలియలరు ఘనుండు.

చ॥ పుడమి చలించె శైలములు ♦ బ్రుంగె హుడుక్కునుపోలు కౌను కై
వడి భుజముల్కునుల్పొమలు ♦ పాటలగంధుల దక్షిణాంగముల్
వడఁకె దిశల్ బెడంకెఁ బొల ♦ పంబుగ మించులులేక పల్వులన్
బిడుగులు రాలె నూరకయె ♦ భేదిలె మంగళ పూర్ణకుంభముల్. ౨౭౨

ఉ॥ మారుతి కన్నులారఁ గని ♦ మానసమందు దలంచి యింతయున్
జేరికయయ్యె నీపురము ♦ నేగికి; నేకులమందు పుట్టి యె
వ్వారయిసన్ గడించిన య ♦ భంబొ శుభంబొ ఫలింపజేగునే ?
కారడవిం జరించినను ♦ కర్మముకంటె బలీయముండునే ?

—: హనుమంతుడు రావణుని గాంచుట :—

చ॥ వినుతకలా విశారదుడు ♦ విశ్రుత ధర్మ కుశాగ్రబుద్ధి పా
వని యట సైన్యసంతతులు ♦ వాకిటఁ గావలిగాయ క్షీరవా
ర్ధిని పెరవార్ధి పైకొనిన ♦ రీతిని తెల్లని తల్పమందు న
ల్లని జిగి నొప్పు రాక్షస ల ♦ లాముని రావణుఁ గాంచె నయ్యెడన్.

సీ॥ బాలనూర్యలు పూర్వ ♦ పర్వతాగ్రస్థులౌ, రాణఁ గిరీటముల్ ♦ రాజిలంగ
నొడలిపై వెలలేనితోడవులు లేయెండ, గాసి రేయిని పూర్తి ♦ గాఁగ మింగఁ
గనకకశిపుఁ జంపిఁకనకాద్రి గుహలోన, నిదించు బహుశీర్ష ♦ నృహరి యనఁగ
భర్తమయ స్వర్గ ♦ వాసులౌ వేల్పుల, పడఁతులు పెక్కండ్రు ♦ బారుతీరి
తే॥ పొన్ను కాండల చామరాల్ ♦ పొసఁగ వీవ, నుడియు లేగాలిచేఁ గల్ప ♦ సుమములందు
మధుకణంబులు పడ మేను ♦ మఱిఁగి సీతఁ, దలఁచి నిట్టూర్చి కృశించు ♦ దైత్యనాథు

ఉ॥ కంతుని క్రూర బాణములు ♦ కంతువిరోధి నగంబునెత్తు బా
హంతర మందు గ్రుచ్చికొని ♦ యవ్వల డుయ్యటచేత మున్ను ది
గ్దంతుల దంతముల్ నమర ♦ ధారణి నాటంగనై న యావణా
క్రాంత తదంతరంబుల ని ♦ రంతరమున్ రసి గాఱుచుండఁగన్.

చ॥ కలపపుఁ బూతపై మృదువు ♦ గాఁ బడు చల్లని గాలి దర్పకా
సలమును భస్మివోలె జత ♦ నమ్మున ఘుమ్మని రెచ్చగొట్ట మై
ధిలిపయి సంతరిందియ గ ♦ తి ప్రతిపత్తులు పర్వవెట్ట బా
ములు విడిపోవు పుట్ట యనఁబోలిన యుల్లము వట్టి పాడుగాన్. ౨౮౨

తే॥ ఉత్సుకత మీటి పై పయి నుల్లసిల్ల, నాఁడు చేసిన యుగ్ర రణంబులందు
వారివారి త్రావఁగ మితి ♦ మీటి కాఱు, నురల కీర్తినాఁ గోఱల ♦ సొబగువాని.

తే॥ పూలపానుపుమాడి ని ♦ ప్పకలు రాల, మయిని బొబ్బలయట్లు చెమ్మటలు గ్రమ్మఁ
దేనియలు గాఱు మాలలఁదివురు తేంట్లు, కలఁగ నూర్పులు పుచ్చుచు ♦ మలయువాని

తే॥ చక్రివఱఁ దనయెడ సీతఁ ♦ జక్కనిలిపి, తలిమమునఁ గల్లకూరికి ♦ దవులువాని
నెలఁతపైఁ గల వలపను ♦ నీచుపోసి, యూరుపను సన్నెఁ బ్రాణముల్ ♦ నూఱువాని.

తే॥ కలఁత మీఱుటచే రూపు ♦ గానరాఁగ, నవ్వు గంభీరముఖుని మ ♦ నంబువొంగఁ
జెల్గువ ముదమునఁ దనసెజ్జఁ ♦ జేరె ననుచుఁ, జెలఁగి యుబ్బి గగుర్పాటు ♦ చెందువాని.

తే॥ బర్హిసంఘమ్మ లొక్క ప ♦ ర్వతమునుండి, వేఱుకొండకు శ్రమ సేగు ♦ విధముదోవఁ
బొలఁతులు బలిష్ఠజయశీల ♦ భుజము నొత్తి, వేఱు భుజమున కేగు న ♦ విత్తమువాని.

తే॥ కడలిపైఁ దోచు రవినాఁగఁ ♦ గాంతులొలుకు, మణిసరులు గ్రాల జగములు ♦

తనియఁగాచు

హరిహరేంద్రుల చక్రశూలాశనులను, వ్యర్థపఱచిన గురువక్షఃమమరువాని.

సీ॥ మాలికాతళముల ధమలయు తుమ్మెదలుది, క్కరుల మదంబుల ధనెరయు తేంట్లు
చెలరేగి లేచి ప్ర ధ క్కలప్రక్కలం దాకి, రాజులబోలి ఘోరముగబోర
గలపంబు సిందూర ధ తిలకంబు లొండొండె, గదిసి నిమయవృత్తి ధ గండరింప
నాశా గజేంద్ర దం ధ తావళి నాటిత్ర, వ్విస వ్రణంబుల వక్ష ధ మెనయువాని
తే॥ హస్తములగల భల్లముల్ ధ వ్యర్థములని, తలకి పదముల వ్రాలు శా త్రవకిరీట
ఘర్షణములచే గాయలుగాచియున్న, చరణయుగళంబు వెలయు రాక్షసవరేణ్యు.
తే॥ వామనునికంటె బిన్నయా వాయుసుతుడు, తలలు పదిచేతు లిరువది కలయఁజూచి
తెలియునంత మనస్సునతిక్రమించి, కనులు లోకముల్ దహించుకరణి మెఱసె.

—: హనుమ రావణుని చంప నెంచుట :—

ఉ॥ వీని భుజాబలంబు బరు ధ వేయగు నైన నొనర్చునేమి? యి
వ్వాని యశం బదేమి ఫల ధ వంతమగు? రఘురాముగేహిని
బూనికఁ దెచ్చు కొవ్వు తలబొమ్మకముల్ పడఁదన్ని తొక్కి నే
వీని వధింపనేసి తగు ధ బీరపు బంటగుటెట్లు స్వామికి? అన

ఉ॥ వేసము పై కేజూపి పని ధ వేటుగ నెంచుట భృత్యధర్మమే?
మోసముచేసి దేవిఁ గొని ధ పోయిన చోడఁడు నేను గాలచియు
దోసముమీఱ జీవితము ధ తోడ వసించుటే? వీనిఁ జంపి నా
రోసము దీఱ మాడ్చు నగ ధ రుగ బయి మూఁడునదెల్ల మూఁడనీ.

చ॥ అని మది నుత్సహించి కన ధ లారఁగఁ బండ్లను గీటి కేలు నె
ట్టన విదిలించి కొంచు నక ధ టా! రఘునాయకు నాజ్ఞలేదు నా
పని యటు డించి వేటొకటి ధ పట్టుట జ్ఞానుల రీతికాదు యో
చన యొనరింపఁ బెక్కు కలు ధ మంబుల కియ్యది మూలమే యగు.

చ॥ ఎఱిగి వినంబు ద్రావిన గి ధ రీశుని పోలిన శక్తిగల్గు ధీ
వరు లెద నాత్మశక్తి గని ధ పర్వును గాచుకొనంగ నెంచి యే
ర్పటుపక పూనువారె? బల ధ పంతుఁడు నేర్పరి యయ్య నాతఁడా
తెఱఁగున వేళవేచి వడిఁ ధ దేఱఁ బయోధి యడంగు చాడ్చున.

శా॥ ఆలంబుం బెడరేచు నీయలుక నా ధ యందే యడంగాటనీ
హా! లంకాధిపు నొక్కవానరము మా ధ యం జేసె నన్ను జయ
శ్రీ లక్ష్మీవరు రాముకార్ముక కలా ధ నీమాంత విద్వత్తకే
కాలు స్నానత గాన నాకు నిది క ధ ర్తవ్యంబు గాదెట్టులు.

క॥ చెలులెవ్వరు నీతనితోఁ, గలిసి నిదురనేయవారు ధ శారీతని మై

పొలము తపించెడి రావువు, కలికి సతీత్వదళ దీనఁ ♦ గానఁగనయ్యెన్. ౨౯౬
క॥ అని తలఁచి యింక నేఁ దడ, సిన ఫలితము లేదటంచుఁ ♦ జింత నవలికిం
జని యకటా! యిందెందును, జనకజఁ గననై తి ననుచు ♦ జాలిం బడియెన్.

—: మానుమ సీతం గానమికిఁ జింతిలుట :—

తే॥ క్రొత్తడి మహాభిజాత నీ ♦ క్రూర దైత్యుఁ, డొకటఁ ద్రుంచెనో భక్షించెనో
యెఱుంగ

నేవిధమున నెఱుంగలేనియేను పోయి, యేమి పలుకుదు? మడియుటేయిందు తగవు

చ॥ కని యరుదెంచుఁ; గాదు మఱి ♦ కాంతనె తోఁగొని తెచ్చునంచుఁ దాఁ
గను లఱచేత నుంచుకొని ♦ కాచిన రాముని మోము నేవిధం
బునఁ గననేర్తుఁ? గార్య మిటు ♦ మూఁడెఁ గపింద్రులు చాపనున్న వే
ళనె మరణింప కిప్పుడిటు ♦ లంకను వ్యర్థుడనై మఱింతునే?

చ॥ గడువు దినాలు మున్నె కడ ♦ గాంచెను జానకిఁ గాంచనైతి నే
మడిసియు నేమి? యంగద కు ♦ మారకుఁడాది కపింద్రపాళి న
క్కడనె నిలుండటంచు బలు ♦ కాటులు పల్కితిఁ జేయనైతి నా
పొడుపుడివోయెఁ బూర్వమునఁ ♦ బుణ్యమె చేయనొకో జగంబునన్?

తే॥ ఏడువందల యామడల్ ♦ గోడ గలుగు, లంకలోన నేఁగాంచని ♦ లవము లేదు
రాముడేవి మాత్రము గాంచనోమనైతిఁ, గడలి దాఁటియు దాఁట నీయడలు కడలి.

తే॥ క్రూరుడగు రావణుని గట్టికొట్టి నోళ్ల, నెత్తురులు గ్రక్క గ్రుద్ది కాన్పింపుమనుచు
జానకిని గాంతునా? లేక ♦ వానితోడ, లంకఁ జిచ్చిడి కరఁతునా ♦ లక్కపగిది.

చ॥ సురల నలంచి భూమిజను ♦ చూపుఁడి యన్నను దుష్ట భీతిచే
సురుఁగుచు సాహసింప రటు ♦ చూపరు తక్కిన వారలెట్లుఁ జె
ప్పురు మయిసోల నన్నిడని ♦ ప్రాణములన్ భరియించి యిందు ధీ
విరహితుడైన యేను పృథి ♦ వీవరనందన నెట్లు కాంతునో? 303

ఉ॥ కంక కులాధినాథుఁడటఁ ♦ గాంచుచునుంటిని రాముగేహినిన్
లంక నటంచుఁ బల్కె విఫ ♦ లం బదియయ్యెను; లోనె దాఁచు నీ
లంకను వార్ధిఁగల్పి తగు ♦ లన్ వడిఁగట్టెదఁ గానకున్న నే
వంకనో వాఁగునో వెదకు ♦ వాడె మెయిన్ భరియింప నేర్తునే? 304

చ॥ ధరణిజ దొంగిలించి కొని ♦ దైత్యుడు పోవుటఁగాంచి రిమ్మహిన్
నరులు సురల్ నిజంబిది చె ♦ నంటిగఁ జావఁగనేల? తొల్త నీ
పురి మొదలంటఁ ద్రొవ్వి పరి ♦ పూర్తిగ వారిధిఁ గల్పి రావణున్
గరములు మస్తకంబు లెడ ♦ గా నుఱుమాడెద నంత మాడెదన్.

చ॥ నువు గిజరంతయే నెడము ♦ నూకక నిండి స్వచిత్త కంజముం
 దివిలిన రాముఁబోలి నిర ♦ త ప్రతిపత్తిని రోసినట్టి యా
 పవనజుఁ డట్లు లోఁదలఁచి ♦ పైకటుచూచి శిలీముఖంబు లా
 రప మొనరించు నొక్క పని ♦ రాజులఁ గాంచి రహించెఁ గాంచఁగన్.

3. నీ తా నందర్శన పటలము . (22)

—: నీత స్థితి :—

ఉ॥ చూచితి నెల్లచోటులను ♦ చూడఁగలేదిది యిందు నెమ్మదిం
 జూచినఁ జింత దీటునను ♦ చొప్పు మనంబు వచించు నియ్యోడన్
 జూచినమీఁదఁ జూడఁదగు ♦ నూటియుఁ గర్ణములేద యిప్పుడన్
 మోచు త్రికూటముం బెఱికి ♦ మొత్తెద నంబుధి నేను నీల్లదన్. 302

క॥ అని రామదూత పంజశ, వనిజేరెను సురలు విరుల ♦ వాన కురిసి మో
 దన మొందిరి; రక్కసుచే, వనిత యచట నున్న తెఱఁగు ♦ పరికింత మిఁకన్.

తే॥ స్థూలమధ్యలు రాకాసి ♦ జోట్లు ఖడ్గ, హస్తలై జడిపింపంగ ♦ నశ్మమందు
 తోచి యెండిన మందునాఁదోచి సౌరు, చెడి నడుమువలె వాడి కృశించి యుండె.

తే॥ నెమలి చాయయుఁ గలకంఠ ♦ మమరు నీత, నిద్రయని తెప్పమూయుట ♦ సీఁగి యెండ
 మలయు దీపమువలె జిగి ♦ మాసి పులుల, మధ్యఁ దగులుకొన్న కురంగి ♦ మాడ్కినుండె.

తే॥ పడుట యేడ్చుట వడఁకుట ♦ యుడుకుటయును
 మలఁగుటయు లేచుటయు మది ♦ కలఁగుటయును
 క్రుంగుటయు నుక్కి సోలు టా ♦ ర్చుటయు తోలు
 టయును తక్క వేటొక్కండు ♦ చెయిది లేదు.

తే॥ బిలమునుండి వెల్వడి కాలు ♦ వలుగఁ బాటి, కుచగిరుల దాఁటి నేలను ♦ గుంటలు వడఁ
 జాలుచాలుగాఁ గురియు భూజాతకనుల్లు, వాన కనులంట సార్థక ♦ పడియె నచట.

తే॥ పృథివియందు నమంజన ♦ పేమ గలుగు, దంపతీవియోగార్తి యేతనువుదాల్చె
 ననఁగ నొప్పిన నీత నట్లని మొగుళ్లఁ, గాటుకనుగన్నఁ గనులబ్ధిగాఁగ నేడ్చు

చ॥ పవడముఁ బోలు హస్త పద ♦ పద్ధతినొప్పు పయోదవర్ణు రా
 ఘృవుని దలంచుచో వెడఁద ♦ కన్నులు రాల్చిన నీటఁదోగి య
 వ్యవహిత దుఃఖతాపమున ♦ వచ్చిన యూర్పుల వేడి నెండు చ
 వ్యవసిత రీతి నొప్పెఁ గమ ♦ లాప్త కులేంద్ర కశత్ర మయ్యెడన్. 303

తే॥ చావ విధిదాటు టరిదని ♦ జంకి వెగచి, కాంతుఁ డెట్టినఁ దనకుల ♦ గరిమనైనఁ
 బ్రబ్బునైనను గమనించి ♦ వచ్చు వచ్చు, ననుచు దిక్కులఁ గనుచుండు ♦ కనులతోడ.

తే॥ ఓర్పుగలదియై చంద్రమునొడిసి మ్రొంగి, వెలివలచు రాహువుంబోలిపడుచ గట్టి
యొక్కటైయున్న జడతోడఁ జెక్కిలిపయి, జేయిచేర్చి విసుగులేని ఁ చింతతోడ.

ఉ॥ మిక్కిలి ధూమమంటి కడు ఁ మేవిన పొల్పుగు నొంటిచీరతో
తెక్కలువచ్చు హంసల పి ఁ తింది మునుంగని నన్న మేనితోఁ
జక్కెర వింటివాఁడు సుధఁ ఁ జక్కఁగజేసిన ముద్దుబొమ్మ న
లైక్కఁగ ధూమమంటిన ర ఁ హిం గనుపట్టెడి మేనిసారుతో 3౧౭

—: సీత రాముని దలంచి పరితపించుట :—

చ॥ మఱఁదియుఁ జూడఁజేము దశ ఁ మస్తకుఁ డీడకు నన్ను దెచ్చుటల్
పటపగు నభీమధ్యమున ఁ భాసిలు లంక నెఱుంగరేముకో?
యెఱిఁగియు వచ్చుటెట్లునుచు ఁ నేడ్గడ నేయుట మానిరొక్కొ? యం
చొటలుచుఁ గ్రుంగి క్రుంగి యెద ఁ నొందిన దుస్సహమైన బాధతో.

చ॥ జనకుని వంటి పక్షికుల ఁ చంద్రుఁడు వారలు కాంచునంతలో
ననె మరణించెనొక్కొ? విజ ఁ న స్థలి నాగతి నెవ్వరెట్లు రా
మున కెఱిఁగించువార? లింకఁ ఁ బొందుగ నీభవమందు రాఘవుల్
నను గనిపెట్టుటే యరిది ఁ నాదురవస్థితి యిట్లుఁ జెల్లునే?.

ఉ॥ దూతితి లక్ష్మణాఖ్యు నట ఁ దోసము నాక తదుక్తి వించు నీ
వేఱిఁడి తాఁగయంచుఁ బతి ఁ వీడునొ? నావిధి యెట్లుబుడునొ?
దూతిన పాపకర్మ మిటు ఁ దుర్దశకుం గొనితెచ్చె వట్టి యీ
కోరికలేల?యంచు నలఁ ఁ గున్ నలఁగున్ మలఁగుం గలంగుచున్ 3౨౦

ఉ॥ వేళకు నెవ్వ రాతనికిఁ ఁ బ్రీతిగ లక్ష్మణుఁ డిచ్చు కందముల్
మూలములున్ ఫలంబులును ఁ ముందట నుంచెడువారు? విందుల
వ్వేళకు తాఁగ నెంత దుర ఁ పిల్లునొ? యంచుఁ దలంచి నేలపైఁ
గాలు కదల్చకుండిన ను ఁ కాసి వహించు దురంత తాపమున్. 3౨౧

ఉ॥ వంచకులున్ దురాత్ములును ఁ పాపులు దైత్యులు సీత నిన్నినా
ల్లుంచరు నాఁడె చంపి తిని ఁ యుందురు కర్ణ మిఁజేది? కానరా
దంచు మదాశ వీడెనొకొ? స్వాస్వయ ధర్మమయైన యోర్పుఁ దా
నంచిత మంచుఁ బూనెనొ? క ఁ టా! యింక నేమని యందు దైవమా?

తే॥ కన్నతల్లులు తమ్ములుఁక్రమ్మఱిల్లి, వచ్చి తోడ్కొనిపోయిరో? ప్రతిన గడువు
కడవకుండఁగ నగరికేఁగఁడు నిజంబు, వనమునంద యుండు ననుచుఁవనటనొందు.

ఉ॥ వీరులు మున్ను పోరునకు ఁ వీరకు వచ్చినరీతిఁ బిమ్మటన్
దారుటచేత నందు బెడి ఁ దంబగు సంగరమే ఘటించెనొ?

యేరహి నెందు నాకొఱకు ♦ నెంత తపించుచునుండువారో? యిం

దారటవొందు నాయెడఁద ♦ వ్యాధికి మందెది? యంచుఁ జింతిల్లు.

తే॥ నీకు లేదు రాజ్యము తమ్మునికె యటంచుఁ, గైక పల్క ముమ్మడుఁగు మొ ♦
గంబు వెలయు

పురుషసింహుని యప్పటిపాలుపు దలఁచి, తలఁచి మదిలోన మిక్కిలు ♦ తాప మొందు.

తే॥ అవని పూర్తిగ నేలుమా ♦ యన్న యపుడు, నడవులకు నేగుమాయని ♦ యన్న యపుడుఁ
జిత్రమున వికసించిన ♦ చెందోవవలె, వెలయు నెమ్మొగంబును మదిఁదలఁచి తలరు.

తే॥ తాఁకియెత్తుటయే యొకతడవుగాఁగ, స్వర్నదీ జటాధరుఁడు హస్తమున వంచు
మేటి మేర్వంశమగు విల్లు ♦ మిడిసి రెండు, తుండ్లు గాఁజేయు భుజముల ♦ దొడ్డఁదలఁచు.

తే॥ విబుధవైరులు పదునాల్గు ♦ వేలమంది, కవియ మూఁడుగ డెలలోనఁగలను ముగియ
రెండుకొసలును వంగు కో ♦ దండ గరిమఁ, బొగడి పొగడి దూపిల్లును ♦ వగలఁబొగలు.

తే॥ లోఁతునీట మందాకిని ♦ లోనఁ గలము, నడవు గోల యౌ గుహునకు ♦ నాయనుజుఁడు
నీకు ననుజుఁ డీ జానకి ♦ నీకు వదిన, యని వచించిన సేనాహకా ♦ ర్యంబుఁ దలఁచు.

తే॥ తండ్రి ప్రేమతోఁ దన్నిచ్చు ♦ తరుణమందు, తండ్రి చేనున్న తనకే ల ♦ తండు గొనుట
దర్భవలెఁ బవిత్రంబై న ♦ దక్షిణ పద, మెత్తియుంచుట దలపోయుఁజిత్రమందు.

తే॥ విరులనరులు తాల్పగఁదగు ♦ శిరమునందు, రత్న మకుటంబు గొనక వి ♦ రాగియగుచు
జడలు చాల్చు తమ్ముని గని ♦ జాలినొంది, పరితపించుట దలఁచి తాఁబరితపించు.

తే॥ రాజ్యసంపద నీఁగి యధిరణ్యములకుఁ, దరలు నాఁడు యాచించిన ♦ ధరణిసురున
కాలమందల నొనఁగి పే ♦ రాసమేర, లేమిగని సుస్మితంబై న ♦ మోముఁ దలఁచు.

తే॥ నరవరుల గండ్రగొడ్డట ♦ నిరువదొక్క, తడవ తిరిగి వధించి ర ♦ క్తమునఁ దండ్రి
తర్పణము సేయు భార్గవు ♦ ధనువు తోడఁ, దపము బలమును గొను వేర్మిఁదలఁచి తలరు.

తే॥ కాకమగు జయంతున కొక ♦ కన్నువోవ, నలుఁగు నేయుట గాక కా ♦ కులకు నెల్ల
నొంటికన్నొనరించిన ♦ యుగ జయము, శిరమునందాల్చి మించిన ♦ చింత సేయు.

తే॥ దుష్టుఁడగు విరాధుని పెను ♦ దోసములను, త్రోచి ఘోర శాపమ్మును ♦ పాచినట్టి
ప్రాణనాథుని శ్రీరామ ♦ భద్ర భద్ర, గుణములఁ దలంచి యారీతిఁ గుములుచుండ.

—: రాక్షసస్త్రీలు నిద్రింప సీత త్రిజటతో నిర్వేదము దెలుపుట :—

తే॥ శీలవతి ప్రియవాక్య సం ♦ స్కృతియుఁ గలుగు, త్రిజట తక్కఁ దక్కిన ముష్ట ♦ దితిజకాంత
లర్థ రాత్రంబుగా నిద్రఁయనెడి చొక్కు, సీరు ద్రావి మత్తిలిరి ♦ నేలఁబడిరి.

తే॥ అంతఁ దల్లికంటెను ప్రియు ♦ రాలిఁ ద్రిజటఁ, గాంచి సీపు పవిత్ర గు ♦ ణాంచితపును
చెలివిఁ గావునఁ జెప్పంగఁదలఁతు నీకు, విను మనుచు నిట్లుపలికె నా ♦ విమల చరిత.

తే॥ చెలియ! నాకును మేలొండుగలుగునేమి? నాదు పాపంబు లింకను మోడుచున్నె?
కనులు బొమలు మున్నగు నంగకమ్ము లెడమ, ప్రక్క నదరె శుభంబేదివచ్చునాకు?

క॥ ప్రేమమయుండు కాళికముని, తో మిథిలకు వచ్చునాడుతోడ్తో నేయే
నేమమున నెవ్వ యదరెనొ, యామాడ్కిని నేడుగూడనదరెడిఁ గంటే!

క॥ తెలుపఁగ మఱచితి నిదియును, చెలి వినుమా ధర్మమూర్తి ఁ జీవితనాథుం
డిలఁ దమ్ముఁ డొందవిడిచి వ, నుల కరిగిన నాడు వలననొనలే యదరె

తే॥ గరళనిభుండు దశాస్యుండుకై తవమున, వనమునందు నాకగపడుదినమునందు
వలకెడనె యదరెను వానిఁఫలము దెలిసె, నిప్పు డెడమవై పదరెడినేమి కలదొ?

—: త్రిజట సీత కూటట గఱపుట :—

క॥ అనుడుఁ ద్రిజట యిట్లను నొద, విన శకునము సీకు మేలెవలయించును నా
థుని చేరఁగలవు నిక్కము, వినుమా యని ప్రియముమీఱఁవనిచె నుటియున్.

తే॥ పసిమి సీమేనువొంద జీవంబులిందఁ, బొన్నవన్నియ భ్రమర మింపునను వచ్చి
యించురంగుల తేనియఁనించుపాట, నీదు చెవినుఁదిపోయెఁ గాంచితినె మగువ?

తే॥ కాన దీని యోచింప సీకాంతుఁ డంపు, దూతవచ్చుట నిక్కంబుదుర్జనులకుఁ
జెడుగు తొడకుట తప్పదుపుడమితనయ! మఱియు విను మొక్క కలగంటిమంచదద్ది.

తే॥ కలఁతచే నిద్రలేమినిఁ కలలురావు, సీకు; నేనొక కలగంటి ఁ నీరజాక్షి!

దుస్స్వభావమా సీపురిఁదోచు కలలు, నిక్కలలు వినుమని పల్కెఁనిక్కవముగ.

తే॥ రావణుండుతలలను నూనెఁరాచికొనుచు, రాసభపిశాచములు లాగుఁరథముమీఁద
రక్త మాల్యాంబరములు గాత్రమున వెలుఁగ, జరిగె దక్షిణదిశకు నిశ్చయముగాఁగ.

క॥ తనయులు బంధులు తక్కిన, యనుచరులును దైత్యువెంటఁనరిగిరి మరలం

గనలేదు తిరిగివచ్చుట, జనకసుతా! భయము విడుముఁజరగుట వింటే. 382

ఆ॥ అమిత శౌర్యవంతుఁడగురావణుండు వేల్పు, హోమకుండవహ్నులొకట నాతె
రత్న దీప వితతిరాజల్లు ప్రామేడ, పిడుగు పడుటకతనఁవీలి కూలె. 383

ఆ॥ పిడుగు మదముగార్చెఁభేరి వాయింపకే, పిడుగు పగిది మ్రోగెఁనుడువు లురలె
మెఱుపుతోడి మొగులుమింటను లేకయే, పిడుగు లవనిఁబడియెఁబెడిదముగను.

తే॥ ఇరులు తొలఁగ నద్దమరేయియనుని బింబ, మర్దభాగంబు కాలినయట్లుదోచె
బలియురగు వీరులు ధరించుప్రసవమాలి, కలును మాంసంపుఁ గంపునువెలువరించె

తే॥ మఱియు లంకయుఁ గోటలునెరిసె దిశలు, తెలియగంధర్వనగరంబుఁపొలిసె నిండ్లు
విఱిగె మంగళ కుంభముల్ తఱిగెఁగలిమి, మ్రొంగె జీఁకట్లు దివియలఁగ్రుంగె దెలివి

క॥ తోరణములు తుండై పడె, వారణములు పండ్లురాల ఁ వసుధం గెడసెన్

వీరణములు వీలెఁగలి, ప్రేరణమున, గలశజలము ఁ విరిసెను కల్తై.

తే॥ కలువతేనిఁజీల్చికొనిరిఁక్కలునువెలలె, పూయర క్తముల్ గురిసెనుఁ మొగులుగములు
అసి గదాది సాధనము లఁన్యోన్యతాడ, నముల భేదిలఁ బోరె ఘోరముగఁ దామె.
తే॥ ఏదువల నూత్రములు పరులంటకుండఁ, దమకుఁ దామె తెగుచుఁ బయోధర
తటముల

దొరలె నిట్టిప్పు డేర్పడుదుర్నిమిత్త, ములు మహద్భుతములు మఱి కలవు వినుము
తే॥ రాజు పట్టపుదేవి శి + రోజు పాశ, మెడలిపడి కీలలంటిన + వడిని కమరెఁ
జేటు నిక్కువమంచు నేఁజెప్పినట్టి, కారణము లివి వింటివే? నీరజాక్షి!

—: త్రిజట తన స్వప్నమును సీతకుఁ దెలుపుట :—

తే॥ నేఁడు గాంచితి నొకకల + నియతి వినుము, జంటవీడని బహుబలి + వృంబులైన
సింగముల జత యనుపమఁ శిఖరిమీఁద, వ్యాఘ్రయాధంబుతోఁ గూడిఁ శ్రీఘ్రగతిని.

తే॥ అలవిలేనట్టి పెను మదాఁవళములుండు, వనము వేష్టించి నిలిచి పీఠనముచేసి
పీన్గపెంటలు చేసి నఁవ్వేళ నందు, గల మయూర మెగిరిపోయెఁ గటకమునకు.

చ॥ వినుత సుభాషిణీ! వినుము + వేయి దివెల్ వెలిగించినట్టి న
న్మణి దివియ౯ గరంబున న + మర్చి యొకానొక సుందరాంగి రా
చనగరునుండి వెల్వడుచుఁ జక్క విభీషణు మేడఁజేరె నే

మనఁగల దింతయుఁ బహు శుభావళి నీకగునంచుఁ జాటెడిక. ౩౫౮

తే॥ అమృహత్మ్యురాలట్లు హార్మ్యమునఁ జొచ్చు, నపుడె నను నిద్ర లేపితివంతు గనదు
కలయనంగ జానకియునుఁ కరముమోడ్చి, కొఱఁతయును గాన నిద్రింపుఁకోమలి! యనె.

—: హనుమ సీతను గానవచ్చుట :—

తే॥ అట్టియెడ శ్రీరఘుప్రభుఁడంపినట్టి, కోడెబోలిన మారుతిఁకుసుమ వనముఁ
జూచు చరుడెంచు నాతఁడ + చోటఁజేరి, ధారణీజాత యున్నట్టి + తీరుగనియె

తే॥ దనుజకాంత లవ్వుడు మేలుఁకనుచు నమ్మ! తృప్తి లేని యీనిద్ర బాధించె మనసు
ననుచు శూలదండాసి కుంతాదులైన, కైదువులఁదాల్చి గములయిఁకదిసినారు.

సీ॥ కడుపున నోళ్లులు + గలవారు నొసలివై, గన్నులు గలవారు + కఱకుచూపు
గలవారు పండ్లసం + దులఁ బిశాచములు నే, నికలు చొంగంటులు + నిద్రనేయఁ
దగు బిలంబులఁబోలు + తలనోళ్లు గలవారు, పదిచేతు లొకతల + పరఁగువారు
తల లిరువది హస్త + ములు రెండు గలవారు, వికృత వేషిణులును + భీకరాంగ

తే॥ లద్రులంబోలు చనులు వ్రేలాడువారు, శూల ఖడ్గ చక్రాంకుశఁచ్ఛురిక లొప్ప
విసమెరూపుగాఁ గొనియున్న విధమువారు, భర్గుడును బెగ్గడిలదగుఁ బలమువారు.

తే॥ తురగ గజ సింహ భల్లుక + శరభ ఖడ్గ, మహిష శార్దూల శునక గో + మాయు కిటి పి
శాచ ముఖములవారుప్రప్రమున నోరు, గలుగువారలు పొగనోరుఁ గలుగువారు.

- తే॥ డెందమున కందకుండు క ధీందిబలము, నరసి లెక్కిడరాని దృఢశ్యములు గలిగి
యింతులయ్యును మగఁటిమి ధీనయువారు, తటుకునన్వచ్చి మైధిలిఁ దఱిసినారు.
- తే॥ అపుడు రామునిసతి పల్కు ధీడఁచి వారి, భీకరాస్యంబులం గని ధీవిహ్వలించె
రాముదూత యున్నత కుజాఁగ్రంబు సేరి, వారి కలకల మాలించి ధీపఱపె గనుల.
- క॥ రాకాసులు పలువురు ఘో, రాకారలు సాయుధలు మ ధీ హారభసమునక
నూకికొని గుంపుకొను వా, రేకారణమో యనుచుఁ బ ధీక్షించె దగ్గ.

—: హనుమ సీతను గాంచి యుత్సాహవంతుఁ డగుట :—

- ఉ॥ కారుమొగుల్లఁబోలు ఘనఁకాయుని యచ్యుతు పేరురంబునక
జేరి మదీయభక్తికిని ధీ సేవధియై జగదేకమాతయై
శ్రీరమయైన జానకిని ధీ చిత్తము రంజిలఁ గాంచె రాక్షసీ
సీరదముం బెకల్చికొని ధీ నిక్కిన మైధిలియక శతహ్రదక. 312

- ఉ॥ తాఁకఁగరాని రక్కసులు ధీ తార్కొని కావలికాయ నూమ్మముక
దాఁకిన వాడు పూలత వి ధీ ధంబగు సీమె సముద్రమంతలై
యాకులమందు కన్నుల బ ధీ యల్వడి నిండు తటాక మధ్యమం
దాఁక వహించు హంసిక్రియ ధీ నందుట మత్స్రభుదేవియే యగుక.

- ఉ॥ దమ్ముము కూలలేదు వడిఁ ధీ దాటి నశింపను నేను రోసి యి
య్యిమ్ముల దేవిఁగాంచితి వ ధీ హించితిఁ గీర్తి ముదంబు సర్వముక
గ్రమ్మఱ నంచు వేడ్కయను ధీ కల్లు భజించి మదించి యాడి మో
దమ్మునఁ బాడి గంతులిడి ధీ దాఁటెను కొమ్మల సీవలావలక. 313

- తే॥ లలి ననింద్యములగు రూపఁలక్షణములు, రాముఁడు వచించినట్టులీరామ కమరె
నార!మాయావియైన దఁశాననుండు, రాము జీవముల్ దాఁచినఁరాణ యిదియో?

- తే॥ మూఁడుజగముల ధర్మంబుఁమూలముట్టఁ, దొలఁచు పాపి రాఘవు జీవఁములనుదీయ
నెంచి చేసిన దుష్కృతిఁయిద్ది నిక్క, మీమె లక్ష్మియే రాముఁడుఁపేంద్రుఁడె యగు

- చ॥ మనటు వహించు రత్నము క్ర ధీ మమ్మున నున్నది సూర్యకాంతులం
బసచెడు చంద్రుఁబోలినది ధీ మాసిన వేణియె దాల్చియున్న దీ
కుసుమ సుగంధి గౌరవము ధీ కోర్కెయుఁ దత్కృతి రక్షణంబునం
దొసఁగొక యింతలేదు; భువిఁదోరపు ధర్మము నాశమొందునే ?

- ఉ॥ శ్రీ రఘువర్యు దొడ్డవగుఁచేతులనో? పొగడంగఁదగ్గ యీ
వారిజగంధి సద్గుణ వి పాకమునో? ప్రభుయోగ్యసద్గుణో
దారు విదేహరాజు కుల ధీ ధన్యతనో? మఱిదేనినో? మనం
భార నుతించువాఁడ? నివి ధీ యన్నియు రూపయి యొప్పె సీమయై.

చ, అమరులు నొక్కకావలమునందరు జ్ఞానులు పాపయుక్తులై
 యమరరు ధర్మము జగము + నందు నశింపదు మా ప్రభుండు లో
 కమున నొనర్పదగ్గ యొకకార్యముగల్గునె? యన్నియు భువి
 సమక్షు సీతగల్గ మతి + నాదగు సేవయు ధన్యమేకదా? 32౪

తే॥ దీటులేని యీదేవి సతీత్వమించు, కంత చెదరిన శ్రీరామునలుక యనెడు
 కడలి పొంగి కల్పాంతంబు + గానొనర్చు, ననుచు జడిసితి నీక లోకమమరుశాంతి.

చ॥ ఇలువడి యొంది శీలము మ + హేడ్యతఁ బొంది మనోద్వేగత్వముం
 గలుగు తపంబు పేరిమి ని + కంబుగ సన్నతీసేయ శక్యమే?
 యలవున నగ్నినిల్చి విష + యంబుల గెల్చి జలాదు లూడ్చియు
 జలుపు తపస్సులేని కుల + సాధ్వల ముండట నిల్చు వారలే?

చ॥ ఇలవయి నీశుభాంగి జని + యించుటచే దపమూనిపొందు స
 త్కుల జననంబు ప్రీతిపొదువు + తోరపు ధన్యత గాంచినట్లే చె
 ల్వల ధనమైన లజ్జయుఁ ద + పం బొనరించి పవిత్రయయ్యె నీ
 లలి నిట నీమె సత్తప మె + లర్చుట రాముఁడు నోచఁ డారయన్.

తే॥ రాక్షసులు నీతిమాలినరాజసాత్మ, లీమె యొకతయే సాధ్వీమ + తేరు లేదు
 ప్రీత్వమును తపం బేకాకినీత్వ మిదియ; చెలువలకె ధర్మఫలమెల్లఁ + జెందుఁగాక!

ఉ॥ ధర్మమే కాచుచున్నదో? య + ధార్మికుడైన దశాస్యచేయు దు
 ష్కర్మమే కాచుచున్నదియో? + కాక మహత్త్వ సతీత్వమే తగన్
 శర్మ మొనంగునో? అరుదు! శక్యమే యీగతి నోర్వ నేరికి?
 నిర్మల నీతి నీస్థితి గ + ణింపగ సాధ్యమే సన్నబోఁటికి? 32౯

ఉ॥ నెట్టన దైత్యసంపద గ + ణితమ? నిర్జర సేవితంబ యశా
 నట్టిది; వారి దుష్కృతము + లందమ? యిట్టివి! యిందు మానముం
 దొట్టి వసించుటన్నఁ గడు + దుర్భర; మిట్టుల నున్న యీమె కీ
 పట్టున నేది కష్టమగు? బాపము పుణ్యమునే జయించునే? 3౩౦

తే॥ ఇట్లు పలుపలు విధములఁనెంచి వృక్ష, మధ్యమున గుబురగు చోటఁమఱుఁగునుండి
 హనుమ కాంచుచునుండినయంత నటకు, దాన వేండుండు వచ్చుటఁగాన నయ్యె.

౪. నిందన పటలము. (౩౨)

సీ॥ కూటయుతోన్నతఁకుధరంబు లొకకొన్ని, చెలువార నొకచోటఁజేరెననగ
 వజ్రాల కుండలావళి చలించుచు నుండు, వింశతి భుజములు + విరిసి వెలుంగ
 సాగరోదయ భానుచందాన నొక్కొక్క, మకుటంబు లేయెండఁమలసికాయ
 గంధ మాఘాదికకమ్ర ఘుమం ఘుమల్, దిక్కరీంద్రంబుల + ముక్కునింప

తే॥ ఖడ్గ మూర్వశి మోచి పక్షమున రాగ, నడవముం గొని మేనక యందియాయఁ
బాదుకలు తిలోత్తమ చేతఁబట్టి తేగఁ, జుట్టి క్రేవల రంభాదినుదతు లరుగ

సీ॥ ఒడవులు వెలిఁజిమ్ము ధీడవుల కాంతులు, చీకట్ల గుంపులఁ ధీర్చిమింగ
నూపురములు కింకిణులు మేఖలలు పెక్కు, పక్షుల కలకలధ్వనుల నెనయ
తావి నూనియ కరదీవియల్ ధరియించి, వడి నసంఖ్యాకతావనిత లరుగ
విఘ్నంబు గలుగఁ గోపించి నిద్రను మానె, నాకోపమెంత దవ్వరుగునొక్కొ

తే॥ ధరణిజాత వనము దాకఁజరుగునొ? మఱి, యెవరి మీఁదికినేగునో యేమిగతియొ?
యనుచు ననిమేషనయనములమరవరులు, మూసికొని చూచుచుండఁగముదముతోడ

సీ॥ నీల భూధర గళఁన్నిర్భరంబునుపోలి, పట్టోత్తరీయంబుపరిధవిల్లి
జలధిపై బాలభాన్గరకాంతి పరవిన, రహి హారరుచులు గాత్రమున వెలయ
కారుమబ్బులను విదారించు కొనివచ్చు, నెఱిమించునాఁగ జన్నిదము వెలుగ
హీరమాణిక్యకే యూర రోచులు గ్రహ, తారకాఘంబులఁ దాకి పోర

తే॥ భర్తనూపురరుచులు భూభాగమందు, పరవి పణిహారులట్లు ముందరుగుచుండ
బంధు మందహాస జ్యోత్స్నాపరిధి గట్టి, రాత్రులందును ముఖపద్మరాజివీరియ.

సీ॥ ఒడలి వన్నెకు వేఱుపడి డాలు మీఱి మ, ధ్యమున నొప్పారు వీతాంబరంబు
నల్లని పెనుగొండ యడుమఁబడిన ప్రొద్దు, పొడుపు నీరెండ నా. నడరుచుండ
వ్రేళ్ళులందలి మించుబోలు నుంగరముల, మణులవెల్లులు పూచువనమునెనయ
కల్పాంతమున నిల్చుకనకాద్రిపైఁ బొల్చు, గ్రహముల హార తారములు పోల

తే॥ మస్తకముల శీర్ష కములుమలసి యుదయ, గిరిని పన్నిద్దఱినుల నిద్దఱు తొలంగఁ
బదురు భాను లొక్కటఁదోచుపగిదివెలుగ, రావణుడువచ్చెలోకవిద్రావణుడు.

సీ॥ కోటలు విఱిగి కేకుల పాదములఁబోలె, జందంబు చెడిన దిక్పామజములు
భువన భీకరుడయిపొలిచిన కనక క, శివుని వరంబులచేవ చెఱుచు
నిశిత దంష్ట్రాభీల నృహరి పాదాంకముల్, తడవిన గజముల వడినిబెగడ
జక్కినుల్ నిద్దురనమసిన రంభాది, గణికలును భుజంగకన్యకలును

తే॥ సిద్ధ విద్యాధరాసుర ధ్రువులు వాలు, గంట్లు కువలయ నేత్రలు కంజముఖులు
కుంకుమాంకితోరస్కులుకోమలాంగు, లద్రెజుట్టిన నెమిళ్ళుల యట్లు మలయ.

సీ॥ సుషిర వాద్యంబుల సుస్వరంబు తోడఁ, బొరలిక లేక సొంపుగ లయించు
చామల గాత్రముల్ శ్రావ్యంబు గాఁగఁ గి, న్నర గీతములు తాళనాదములును
ఝల్లరుల్ మద్దెలల్ సౌరుగా వినిపింప, బాములు సమృతంబుబయలుపఱుప
శృంగాటకములందు హేమ రత్న విభూష, లందాల్చు హరిణులచందమందు

తే॥ హరిసుమధ్యలు చామరలాలవట్ట, ములను దాలిచి జీమూతములనుగాంచి
ప్రీతి నటియించు నట్టువ పిట్టల వలె, దళుకు బెళుకులఁ జూపుచుదరలిరాఁగ.

ఉ॥ వీణలు మీఁటి వైణికులు వీనుల విందొసరింపఁ బొందుగా
గాణలు శ్రావ్యరీతిఁ గల ♦ కంఠములం బలె బాడఁగా నుప
ర్వాణులు మర్దఞాదిక ర ♦ వమ్ములఁ గొల్పఁగ దేవతా పిఠీ
వాణులు శాస్త్రసమ్మతిని ♦ భావములం బ్రకటించి నర్తిలక్. ౩౮౮

ఉ॥ కాలిన పుంటిలో గొరక ♦ కట్టియ చొన్నిన మాడ్కి దర్పకుం
డోలిని తమ్మిగుమ్మితిక ♦ నొమ్మిక తొమ్మునఁ గ్రుమ్మఁ గొమ్ముదీ
జాలము వేడిసేయ ఘన ♦ చందనశైల సమీరణుండు కుం
దాల మరందముగ్ గరఁచు ♦ తామ్ర కణంబుల పోల్కి రాల్పగల్.

ఉ॥ తంతువుఁబోలు మధ్యములు ♦ తప్పక భేదిలునంచుఁ దోఁపఁగా
గంతులువైచి పైకుఱుకు ♦ గబ్బి చనుంగవ పైఁడి గిండ్లు నాఁ
జితన నేయఁగప్పి చెవిఁ ♦ జేరిన కన్నులుగల్లు స్త్రీల శ్రీ
మంతములౌ కటాక్షములు ♦ మాటికి తొమ్మున బాహులం బడల్.

సీ॥ కల్పకంబులు నిధుల్ ♦ గంధ మాల్వ్యాంబర, భూషణావళిఁగొని ♦ మొనసిరాఁగ
కలశాబ్ధి వీచికల్ ♦ కాటుక కొండపై, మలసిన వనఁగఁ జా ♦ మరలు బెరయ
కందుగానని నిండు ♦ చందురుఁ బోలిన, ధవళాత పత్ర ము ♦ ధృతిని వెలయ
నడుగు లిడెడు వేళఁగడలి చుట్టిన త్రికూ, టస్థమా లంక గుంట వడి యందు
తే॥ వీచికలు పాఱిదిక్కుల ♦ విరిసి పరవ, భుజగరాజును భారంబు ♦ మోవలేక
మెడనుక్రంచఁగ వారిధిఁ మేఖలయును, వెన్ను నెటుకున విఱిగి నోర్చిడిచి యటవ.

ఉ॥ తాటక కంటె నిమ్మడుఁగు ♦ దార్ద్ర్యముతోఁ గుధరంబునే నిరా
ఘాటముగా వహింపఁదగి ♦ గాజులు పూనిన కాంతలెట్టి జం
జాటము లేనివారు ఘన ♦ చక్రగదాసి శరాస సర్వలా
భేటక కుంతశూలములు ♦ కేల ధరించి బిరాన వెంటరాల్. ౩౯౨

చ॥ విరియు చివుళ్లు పూవులును ♦ వేళ్లును మొగ్గలు కాండ లాకులుగ్
హరువుగ నెల్ల యంగములు ♦ మైమములై విలసిల్లు వృక్ష సం
భరిత వనంబు మాఁడువహి ♦ శ్వాసము పుచ్చుచు సీతయున్న చో
టరసియు దోఁపు వోవు మణి ♦ నారయు పన్నగమట్లు రోయుచుల్.

ఉ॥ వచ్చెడు దైత్యరాజుఁగని ♦ వాయుకుమారుఁడు చింతసేసి నేఁ
డిచ్చట వీనివంచనయు ♦ నిచ్చయుఁ జేష్టితముల్ బయల్పడుల్
జెచ్చెర మీఁడఁజేయఁదగు ♦ చెయ్యియు నేర్పడు నంచు రామ నా
మోచ్చరణంబు తోడనట ♦ నుండు ననోకహమందు డాఁగొనెల్. ౩౯౪

ఉ॥ అసురమృగాక్షులంత నెడ ♦ యం జన నన్నులలోన దీపమై
యెనఁగిన రాముడేవి గల ♦ యిక్కకు నిర్జరవైరి చేరె న

వ్యసుమతిపుత్రి బెగ్గడిలి ♦ వన్నెల చాటలు చేప కిన్న దీ
మన మెనలారు వేగిగని ♦ మ్రాలుమెకంబు వితాన బెగ్గిదె. ౩౯గి
తే॥ వడకి జీవముల్ చలియించు ♦ వనజనయన, మోహమునఁ గ్రుంగి తపియించు ♦

ననుమ యొక సాక్షిగాఁ దన ♦ కనులఁగాంచి, చిత్తమొక్కనిల్కడలేక ♦ తత్తలించె.
మూర్ఖుడైత్యు

ఉ॥ దేవికి భద్రముల్ సకల ♦ దేవత లిత్తురుగాత! వేదముల్
తావలమొంది వర్ధిలుత! ♦ ధర్మము నిశ్చల మందుఁగాత! శ్రీ
యోవిభవంబు రామునకు ♦ నొందుతమంచనె నా దినేంద్ర దో
షావర నిత్యకీర్తి సువి ♦ చార గుణుం డనుమంతుఁడ త్తటిక.

—: రావణుఁడు సీతను బలిమాలుట :—

తే॥ వినము నమృతంబుగఁ దలంచి ♦ వేడువాఁడు, పంక్తికంఠుఁడు డాసియో ♦ పద్మగంధి!
కోకిలా! యెప్పు నాయెడ ♦ గొప్పకరుణ, యమరుతువొ వచింపుమ యని ♦ యణగిపలికె

తే॥ పురవిరోధినన్నిధినేని ♦ వరువుక్రంచి, యించుకేని తగ్గని దిట్ట ♦ యెడఁద తలఁపు
బిడియమును తన్ను మిక్కిలి ♦ జడను పఱుప, జంకిజంకి యిట్లనియె నా ♦ జవ్వనికడ.

క॥ ఆకర్ణాయతలోచన!, వే కడచనె నిన్నినాల్గు ♦ వెడలునొ మఱియున్
నీ కరుణ యిట్టులున్నది, నాకడ నికఁ గెడయు పిదప ♦ నన్నెనసెదవే?

క॥ వనితాతిలకమ! జగముల, మునుకొని వహియించు నాయ ♦ మోఘ శ్రీపా
లనమున నీకై కలిగిన, మనసిజు పోరొండు దక్క ♦ మఱి కొఱ గంటే! ౪౦గి

తే॥ హేమ పల్లవమా! కీర్తి ♦ యెనఁగు కలిమి, కోరకయుపేక్షచేసితి ♦ ఘోరవనుల
నీ మగండు చావకెడరు ♦ నీఁగి యేగి, పడయునది యల్పమనుజ సం ♦ పదయెకాదె?

తే॥ పెరిమతోడపన్వలుశాస్త్ర ♦ విదులుపొందు, ఫలమునించుక నీమది ♦ దెలియనరయు
దేని నాయాజ్ఞ శిరసావ ♦ హించు సురలఁజేరి వసియించుటేకదా! ♦ చిగురుఁబోడి.

తే॥ వస్తువులలోన మేలుగా ♦ వఱులు బిడ్డఁ, గోకిలరవంబు వీణను ♦ గోరువంక
నడఁచు మృదుభాషిణీ! నీకు ♦ వెడఁగుబ్రహ్మ, కరుణనడుముతో సృష్టింప ♦ మఱచెనెమొ?

చ॥ పరువము నాయువున్ మరలి ♦ వచ్చుట భిన్నఘటంబు సీరముల్

మరలి ఘటంబు నించునను ♦ మాటకు దీటగుఁ ; గానఁగాచు చం

దిరిక వితంబునన్ వయసు ♦ తేరకుఁబోయిన సౌఖ్యమందు తె

క్కరణిని? దుఃఖమందె యిటు ♦ కంది కృశింతువె యోవినేకిసి! ౪౦గి

తే॥ తరుణి! బలిమాల నీమది ♦ కరఁగదేని, నిక్కువముగ నాజీవముల్ ♦ నిల్వ వవల
నీనహజ శీల సౌందర్యనియతికే దగు, సుందగుం డెవ్వఁడున్నాఁడు ♦ చూపుమబల!

తే॥ కలికితనము నందంబుఁ బ్ర॥గల్భగుణము, మొదలుగాఁ గలవన్నియుఁ గుదిరియుండి
నెనరు నీవి దాక్షిణ్యంబుఁ జనకకులము, నందు నశియించు కారణంమరయరాదు.

చ॥ పలుకు శుకంబ! నీవిభుని ♦ పట్టి నధించిన యప్పు డార్తిమైఁ
బిలిచిన వానికూయివిని ♦ బిమ్మిటితో విభుఁ జూచు కోరికక
దలఁపున నుంచితే? పిలిచి ♦ దానముసేయఁ గులంబు గోత్రముం
బలుకుమ యన్న యట్లనుట ♦ భావ్యమె యారయ నిన్నబోటికిక.

తే॥ నీవలన నాదు జీవముల్ ♦ పోవుచేని, నాసమస్త సంపదలపై ♦ నాశమొందు
వచ్చివద్దిలై ననుకీర్తి॥వదలి చెఱిచె, ననెడి యపవాదు నొందెదే॥యబ్జవదన!

తే॥ వేలుపులు వేల్పు పడఁతులు♦కేలుమోడ్చి, నీపదాబ్జముల్ భజియింప♦నేవుమీఱు
త్రిభువనప్రాజ్యరాజ్య సు॥శ్రీ లభింపఁ, గాలఁద్రోచెడు నీవంటి॥బేల గలదె?

తే॥ అపయశమునకు వెఱవని॥యసురవిభుఁడు, సకల జగతీజనముల నా॥జనులుఁగాఁగఁ
జేకొనిన నాదుసేవ నం॥గీకరింపు, మనుచుఁ గేల్గొడ్చి చాఁగిలి॥యవనిఁ బడియె.

చ॥ అసలమునందు క్రాఁగిన శ॥రాహతిఁబోలు కటూక్తు లేగుముం
దునె చెవిమాఁడె డెందమును ♦ తోడనె మార్పడెఁ గన్నుదోయి న
ల్లను వెలిగ్రక్కె జీవముల ♦ లక్ష్మ్యమొనర్పక మానినీ గుణం
బును తలమీఱు కక్కనపుఁ ♦ బోటగు మాటల సీత యిట్లనెక.

—: సీత రావణుని కటూక్తులాడుట :—

మ॥ తృణమా! విందురె నీకటూక్తులు కుల ♦ స్త్రీ లెన్నఁడే నోర్పుమై
గుణమా! సాధ్వితనంబు కంటె మృదువుల్ ♦ కొండల్ యథార్థంబు; దు
ర్గుణముల్ కీరితిఁదెచ్చునే? చదువుచేఁ ♦ గొన్నట్టి తెల్వితయే?
క్షణసౌఖ్యంబునకై యశోగరిమ గం॥ గం గల్పఁగా నెంతువే? ౪౧౩

మ॥ ములుచా! మేరువుఁ దొల్పఁగా గగనముక ♦ భూమిక విదారింపఁగాఁ
జలమారక బదునాల్గు లోకముల వం ♦ చాళించి కూల్పంగ న
జ్జలజాతాస్త కులేసు బాణములు పె ♦ ల్పంజాలు టూహించియుక
దల లొక్కుమ్మడిఁ ద్రుంగఁ జూచికొనెదే ♦ దర్శోద్ధతిక బాలిశా! ౪౧౪

మ॥ అతి భీతిగద నాఁడు నీవు బలుమా ♦ యక జంక నంపించి నా
పతి లేనప్పుడు మాయవేషివయి బ ♦ ల్పచ్చెంబుతో దాఁగి వ
చ్చితి జీవింపఁ దలంచితేని విడుమా ♦ శ్రీరామచంద్రుండు దృ
గ్గతుండై నిల్పినఁ దేటి చూడఁగలవే ♦ కష్టాత్మ! నీ చక్షువుల్ ౪౧౫

ఉ॥ నాఁడు ఖగేంద్రు చేతనె ఘ ♦ నంబగు మూర్ఖగడించినాడ పీ
నాఁడు మహాధనుర్ధరుఁ డ ♦ నల్ప పరాక్రమ లీలలం దగం

బోడిమిఁజూప నీదు కరఁమూర్ధము లొందఁగఁ గట్టు చిత్ర చి
క్రోడక లక్ష్మపాళులె య ధి గున్ నిజమన్య విధంబుఁ బోలునే? ౪౧౬

ఉ॥ పందవు నాఁడె యోడితివి ధి పక్షికులేంద్రున కాల రుద్రుచే
నందిన చంద్రహాసమున ధి నాతనిఁ జంపితి కాక యున్నచో
మ్రందవో? జీవితంబును వ ధి రంబులు కాలుని చేతకే చుమీ
కొందెడు రామబాణముల ధి కున్ గుటిగాక మనంగఁ గూడనా?

తే॥ వరబలము సహాయ బలంబుఁవరబలంబు, నలువవార్తలు రాముఁడుఁనారిగూర్పు
వఱకెకాని యావల ఫలిం ధి పంగఁ గలవె?, భానునెదుటఁ జీకట్లునుఁప్రబలునేమి?

శా॥ కైలాసంబుఁ గదల్చునాఁడు మృదువ ధి త్కంజంబుచే నీ మిడిక
ప్రీలం జేసిన శంకరుండు పురముల్ ధి వేకాల్చు నారాచమున్
లీలం గూర్చిన మేరు కార్మకము ప్రీ ధి లె రాఘవస్వామికిన్
గేలం బట్టఁగ నిల్వ కప్పటి ధ్వనిన్ ధి గించిజ్జ! యాలింపవో? ౪౧౯

శా॥ తారాద్రిం బెకలించి దిగ్గజములన్ ధి దాటించి జంకించు నా
కారా! యెవ్వరు సాటివారలని వ్య ధి ధాలాపముల్ నేయు నీ
వారామానుజుఁడుండు వేళ నట డా ధి యం గొంకి డాఁకొంటి వి
స్సీ! రామాచరణంబులం బడెదవో ధి సిగ్గింత లేకియ్యెడన్. ౪౨౦

ఉ॥ నీవు కలంగి దాఁగి మన ధి నెక్కొను చోటిది యంచెటింగి మ
జ్జీవవిభుండు వచ్చునెడఁ ధి జెందిన కోపదవాగ్ని యిమ్మహా
రావముతోడి వారిధిఁ బు ధి రంబు దహించి యడంగునో? దశ
గ్రీవ! జగంబులెల్ల నుడి ధి కించిన జీవముతో నడంగునో? ౪౨౧

చ॥ చెడుగరులైన రక్కసుల ధి జీవములం గొనియే యడంగునో?
దుడు కొకరుండు నేయ గుణ ధి ధూర్వహు కోపముచే నజాండమే
చెడ నగు నేమొకోయనుచుఁ ధి జిత్తమునన్ భయమందుచుంటి నా
యెడఁదకు ధర్మమున్ శశి ది ధి నేళులు సాక్షులు సత్యమీ నుడుల్.

ఉ॥ అందముచెందు నీవుడమి ధి యందలి జీవులు వేలుపుల్ భయం
బందఁ జరించు బాలిశ! దు ధి రాత్మ! సమంచిత చేష్టవీడి యీ
దుందుడుకేల గొంటి విఁక ధి దోరుట నిక్క మజేశ విష్ణు సం
క్రందన సన్నిభుం డనియొ ధి రాఘవునెంచెదు నీ మనంబునన్?

చ॥ ఇనకులు మానవుండనుచు ధి నెంచెదవేని మహాబలిష్ఠు న
ర్జును నొకమానవుండె కద ధి రూపడఁగించెను వానిచేవయున్
మనమున నెంతుకాదె? జన ధి మాన్య చరిత్రుని రాము సత్త్వమున్
ఘనమగు దూరదృష్టి నెఱుఁగందగు దీవును గర్వపర్వతా!

చ॥ పలువతనంబుచే ననమఁ భాగ్యము గోల్పడనున్న మూఢ! వా
రలు నొకయిర్వారే యని నిఁ రాకృతి సేయుదు వేని సర్వలో
కలయము వేళ నొక్కకఱఁ కంఠుడ కాఁడె నమాప్తి సేయు నా
పలుకులలో నిజమ్ము పిదఁ పక్ష బవరాన నెఱుంగఁగా నగున్. ౪౨౫

తే॥ గుణకిణాంకిత భుజులు సఁకుంతిత జయులగు హిరణ్యాక్షుఁడును హిరణ్యాకశిపుఁడును
పూజ్య పద్ధతుల్ వీడినఁపుడును పరుల, యాంధ్రయెడ మేరదాఁటకేయరిగినారు.

చ॥ స్థిరులయి నిల్చువారలునుఁచెట్టలుచేసి నశించువారలున్
సురలూ? నిశాటులూ? తెలియఁ జూడుము సర్వ జగంబు లోఁగి నా
కురవడి సేవసేయు మహిఁ మోన్నతి నందితి నందువేని య
ప్పరువు తపఃఫలంబూ మఱిఁ పాపఫలంబూ? తగ్గఁ గ్రహింపమా.

ఉ॥ భాగ్యము నీకొనంగిన కఁ పర్దియు సంతతమున్ భరించు స
ద్భాగ్యము సుస్థిరంబగు తఁ పః ఫలమందుట చేతఁగాదె? త
ద్భాగ్యము నీఁగఁగా సుతులుఁ బంధుజనంబులతోడఁగూలు దా
ర్భాగ్యముఁ గోరి ధర్మమునుఁ పాడొనరించితి వేల దుర్మతీ! ౪౨౬

ఉ॥ వీర్యము సర్వదా జయముఁ పీకునఁ గల్గిన వారలేని దు
ష్కార్యము సేయువారలునుఁ కారుణికత్వము వీడువార లై
శ్వర్యము వోవ నాశిలుటఁ సత్యము; కామముఖారి వర్గ జ
ద్వీర్యులు గాక దుఃఖములఁ పీడినవారు మఱేరు? దానవా! ౪౨౭

సీ॥ రాముండు దండకాఁరణ్యంబు చేరుచో, ద్రవిడభాషకుఁ బ్రోదితనియఁజేయు
ముని మొదలగుమహాత్ములు వచ్చి దుష్ట రాక్షసులకృత్యములు దుఃస్వహము లయ్యె
దపములు సాగవాఁదనుజులఁ బరిమార్చి, పాలింపు మమ్ము నీపలన వారు
నీల్లుట నిక్క మనిరి నేను వింటిని, తగినట్లై నీ యసత్కర్మ మమరె

తే॥ నీబలము జీవితంబునుఁనియత బలము, నెఱిగఁ దెలిపిన పిదపనేఁ నీచెలియలి
ముక్కుకొఁత నీ తమ్ములఁజక్కడుచుట, రవ్వయేని యోచింపవోరాముబలిమి.

చ॥ ఎఱుకువలేని మూర్ఖ! నినుఁ హేళనసేయుచు నీకరంబులన్
విఱిచి ముఖంబులన్ రుధిరఁ భీషణ ధారలు గ్రక్క గ్రుద్ది పైఁ
జెఱినిడు కార్తవీర్యుని విఁ శిష్ట భుజంబులఁ ద్రుంచు భార్గవుం
డుఱుకుచు వచ్చి రామునకుఁ నోడుట నీవు వినంగ లేదొకో? ౪౩౦

సీ॥ కఱచి చంపెడు క్రూరకాలాహియైనను, మంత్రంబునకు లొంగిమడఁగియుండు
నిదితగు నిది తగఁదిది పోలు నిదికూడ, దని మందలించి సజ్జన పథంబు
కఱపెడు వారు నీకడ నెవ్వరును లేర, యున్నట్టి వారొ నీవన్నదెల్ల
సరియని మోమోటఁసంస్తవనము సేయు, క్రించులై నిన్ను ముగింపువారె

యింక నీకు ముగింపు గాఁకెవ్వధమున, ముగియు నదియునుకలదె ధర్మపు చెడంగఁ
గర్కశాత్మ! చెట్టుచెడెడుకాలమునకు, గుక్కమూతిపిందెలు పుట్టుకోవునిదియ.

మ॥ ధరణీజాత వచించు పాడి వినినంత నేత్రముల్ గ్రక్కె నె
త్తురులక మించులపోల్కి వెల్లె దశవ ధ క్తుండన్నియాన్యంబులక
గిరులుం జూర్ణముగాఁగ గర్జిల వడం ధ కె భూమియుం గోపమా
స్మర విక్రాంతిని మీటిపోయె వివరిం ధ వక శక్యమే తత్స్థితి? ౪౩౩

చ॥ నెగసిన లజ్జయుక దెనల ధ నెక్కిని కొల్చు భుజంబు లగ్నులక
బొగలను గ్రక్కు కన్నులును ధ భూరిభయంకర రీతిఁగ్రాల నీ
మగువను జీల్చి మ్రొంగెద న ధ మాంతముగా నని నీల్లి కోపమో
హగతులు పోరు నల్పం గది ధ యం జనం బోవును పోవఁ డొక్కటక.

తే॥ హనుమయప్పుడుమాస్వామినినిదురాగ్రహముననీచుండుతాంకుటఁకరుగుమున్నె
నలఁచి వీనిని చంపి యవ్వలఁ జరింపఁ, దగిన చందము చూచుకొందమని తలఁచె.

ఉ॥ ఎక్కటియైన వీని తలఁలేడైత గ్రక్కున నూడఁద్రుంచి వే
యిక్కడలిక మునుంగఁ బురి ధ నిట్టులె కాల నడంగఁ ద్రొక్కి యే
నొక్కడ పూతశీలను ర ధ ఘూర్తము దారను మోచికొలచుఁబే
రుక్కునఁ బోవుటే యుటవునొప్పని చేతులు నల్పుచుండఁగ.

క॥ అండమ్మల నుద్దండతఁ, దుండములుగఁ జెండఁదగినధూర్తుని కోపం
బండజయాన పయింగల, మెండు వలపుటేటు పాటఁమెల్లన నాతెక. ౪౩౪

చ॥ నలఁచెద నంచు నల్లినిని ధ నల్పఁగఁజాలక యుంటిఁ దొయ్యలీ!
పలికితి కొన్నియయ్యవి నుబద్ధములే యగుఁగాక యిమ్మహి
చులుకనయంచు నొక్కటియుఁ ధ జూడఁగ డెప్పుర మంచు నొక్కఁడుం
గలదె? జయంబు నోటమియుఁ ధ గ్రాలె విహార విలీలలై తగక.

చ॥ ఒక పలుకాలకింపు మిట ధ నుగ్మలి! రాముని చంపి నిన్ను నే
నకుటిల లీలఁ దెచ్చిన ర ధ యంబునఁ బ్రాణము వీడితేని యే
నకట! మరింతు నిక్కముగ ధ నట్లగుటం గికురించి తెచ్చితిక
వికచ సరోజలోచన! భు ధ వి న్నను దాకెడు వాఁడుఁ గల్గునే? ౪౩౫

మ॥ హరిణంబంచుఁ దలంచి యేగిన మనుష్య ప్రాకృతుల్ నన్ను తా
రరయంజొచ్చిరయేని యిచ్చటికి రా ధ నంకించి యుంకింప రా
నరులం గూరిచి కుందికుంది యెదురక ధ లాభంబె? నా చేతకు
సురలై నం బుయిలోటగాక తగదం ధ చుక వైరముం గొందురే?

చ॥ అగుదురుగాక నన్ను నమ ధ రాంగణమందు జయించునట్టిరే
యగుదురుగాక నాశమును ధ నందని వారలయై త్రిమూర్తులు

జగముల నేలు నిండ్రుఁ డని ♦ శంబుడిగం బొనరింప నేనె ము

జగములఁ గీర్తినించితి ని ♦ జంబుగ నెవ్వరి కిట్టు లబ్బెడిక ? రరగ

సీ॥ అలికుల వేణిరో ! యజహరి హరులయు, సురలయు బలములు ♦ స్రుక్కునట్లు

జగముల నిండిన జయము వ్యర్థంబుగ, నీకొఱకై యొక ♦ నింద నొంద

నిష్ఫల వ్రతముల ♦ నియతజేయుచునుండు, బలహీన నరులఁ జం ♦ పంగఁజాల

వారి నిచ్చటికి నే ♦ వారక రప్పించి, నేవలు గొందుఁ గాం ♦ చెదవు గాక

తే॥ అల్పగుణ మల్పకార్యంబు ♦ అల్పఫలము, గలుగు నల్పుల కడ నీకు ♦ గానఁబడిన

తెలివి బలము నా యెడఁజూడఁ ♦ దెలియరాదో, వారినొక కేలఁగొని తెత్తుఁ ♦ గోరిచూడు

చ॥ కనిసిన పక్వజన్మలగుఁ ♦ గావుత నాకిటు నిన్నొసంగు మే

ల్పని దలఁపంగఁ జంపఁడు ♦ వారె ? విలాసిని ! వారి నాశమే

మనమున నెంతువేని యది ♦ మానుగ నీకు శుభంబయ్యేని నా

కనుమతి యిమ్ము చేసెద ర ♦ యంబున నయ్యది యెంత కార్యమో ?

మ॥ అవురా ! యింతగ వేడ సమ్మతల వ ♦ ల్పాయుష్కురాలా ! యయో

ధ్య విలాతిం భరతాదులం గెడపి క ♦ ల్పాంతాగ్ని నాఁ బేర్చి కా

ల్పి విదేహంబాగి నశ్రమంబున మృగా ♦ క్షీ ! నీదుప్రాణంబులన్

జవులూరన్ వెడలించి మ్రొంగఁడు నా ♦ సామర్థ్యముం గావో ? రరర

చ॥ అని విలయాంతకాలు క్రియ ♦ నల్లి కరాచురి వంకఁజూచి నా

కును వశమఁదవేని యటఁ ♦ గొందును ప్రాణము రెండు నెల్లలో

ననువెదియో మనంబున న ♦ యంబునఁ జూడుము బుద్ధిమంతు లొ

ప్పిన నెఱిఁగాంచుమంచు జడి ♦ పించి తలంచిన యట్లదల్పుచున్. రరగ

తే॥ దీనిఁ దర్జించి భర్జించి ♦ తెలియఁబలికి, పశపఱచి తేకయున్న మీ ♦ పాలి విషమ

యగుదునని గంటువడు మొగ ♦ మడర రక్క, సీండ్ర కనుర రాజు తెలియఁ జెప్పిమరలె.

తే॥ పంక్తిముఖుడేగ రాహువు ♦ వట్టి విడుచు, మందుదొరను వెన్వెంట నె ♦ మబ్బుగములు

క్రమ్ముక్రియ దైత్యకాంతలు ♦ క్రమ్మికాటు, లన్నివిధములఁ దలఁచి న ♦ ట్లఱచినారు.

తే॥ ముందునిలిచి చక్షువులని ♦ ప్పకలురాలఁ, జాఱచుటం జూచి కుంతమున్ ♦ శూలములను

చూపి చంపుడు చంపి న ♦ జ్జగను కొంది, యొల్పి తినుడని కొందఱ ♦ దల్పినారు.

సీ॥ నలువ మన్మఁడు లోక ♦ నాయకుడు సహస్ర, శాఖాన్వితంబగు ♦ సామవేద

పారగుడును మహా ♦ పాజ్ఞుండు పాపముల్, తుదముట్టఁ ద్రోచిన ♦ దొడ్డవాఁడు

నీకేమి చెడుగు గా ♦ న్నించెనే రావణుఁ, డంచిత ప్రేమ చూ ♦ పించుచుండఁ

బోఁగాలమే యిట్లు ♦ పుండునఁ గోలఁ జొ, న్పించి నట్టులు ప్రలా ♦ పించి తీవు

తే॥ అతని కోపాన లోకంబు ♦ లంతరించు, నీవు నీవార లెల్లరు ♦ నీల్లునట్టి

చెడుగు తెచ్చుకొంటి విఁ కేమి ♦ చెప్పగఁడు ? నుదతి ! యని కొందఱా డిరి ♦ మృదులఫణితి

- చ॥ మెలతరొ! పుట్టినింటికిని ♦ మెట్టిని యింటికి నింగలంబపై
పలువ తనంబు మై నిటులు ♦ పాడొనరింపఁగఁ బూనితేల? నీ
విలుగుట నిశ్చయంబు కల ♦ దెల్లను తేటపడంగ నింతగాఁ
బలికితి మిందుపై మనసు ♦ వచ్చిన రీతిఁ జరింపుమా యనన్. ౪౫౦
- మ॥ వధియింపం గమకించు క్రూర దనుజ ♦ వ్యాపారముల్ దేవతా
మథనున్ దానవ చక్రవర్తి నెదిరెన్ ♦ మర్దింపుఁడీ చంపుఁడీ
కథ లింకేలని దూఱు వాక్యములు ర ♦ క్షస్త్రిల యాకారముల్
విధిపోల్ దానవు నానతిం దలఁచి న ♦ వ్యేక్ సీత నిర్విణ్ణయై.
- ఉ॥ అయ్యెడ జాయుచుం ద్రిజట ♦ యమ్మరొ! స్వప్న ఫలంబు పూర్వమే
నెయ్యము మీఱఁ దెల్పితిని ♦ నీవిటు లంగడ నొందితేని యో
ఱొయ్యలి! నీస్థిరత్వమొక ♦ దోసము నొందెడి నూటడిల్లు మం
చొయ్యనఁ బల్లునంతఁ దగ ♦ నుమ్మలికించుట మానె సీతయన్.
- చ॥ ప్రభునకు జంకి యప్పగిదిఁ ♦ బల్కుచుఁ క్రౌర్యమె రూపునొందె నా
రభసము నేయువారు వివ ♦ రంబుగ రాఘవపత్ని సీతకున్
శుభముల నొప్పుగాఁ ద్రిజట ♦ జోస్యమువోలె వచింపఁగాఁ గరం
బు భయము గొల్పుటన్ వదలి ♦ పూనిన కోపము మాని రంతటన్.

స్వరూప సందర్శన పటలము. (౧౧౭)

- చ॥ అవనిజఁ గాంచదగ్గ నమ ♦ యం బిదె తర్జన భర్జనంబులన్
దవలిన దైత్య కాంతలును ♦ దాయరు నిద్రకుఁ గోరినంతనే
యెవరును నిద్రవోరని క ♦ పీండుఁడు మాయ ఘటించె దాన మృ
త్యువు తలదాఁకినట్లు మయి ♦ మం గొని యెల్లరు వ్రాలి రయ్యెడన్.
- చ॥ చిరము తపించుచున్ వనరు ♦ సీత యొకప్పుడు నిద్రవోని యా
నుర వనితాలి నిద్రలుట ♦ చూచి మనోవ్యథ నోర్వలేనిదై
విరియు నుపాయమున్ దలఁచి ♦ వే కనఁ జాలనిదై భయంబుచే
విరవిరవోయి క్రంగి రఘు ♦ వీరునిపైఁ గల ప్రేమఁ జింతిల్కున్. ౪౫౧
- మ॥ మనమా! దుర్విధి రామచంద్రు నిటకున్ ♦ మన్నించి తోడ్కొచ్చునే?
ఘన కోదండ గుణారవంబు గురు ని ♦ ధ్ధాతంబు నా వచ్చునే?
తన కెడ్డిని విమోచనంబు గలదే? తథ్యంబు వాక్రుచ్చుమా
యనుమానింపక చూడు నావలని భా ♦ గ్యాధిక్య మెట్లున్నదో?
- సీ॥ వెడఁగు నిశాకరా! వెల్లని వెన్నెలా!, నన్నెల యుడికించి ♦ నలఁచువారు
తఱుఁగని రాతిరీ! తగ్గని చీకటి!, నామీఁద నలుగుట ♦ న్యాయ మగునె?

పిరితీవలార! చి + చ్చుట వీచు వడగాలి, తోడుగా నీరీతిఁ + దొలుతురేల?
 నీరదశ్యాముని + తో రహి విహించు, మీరు నాస్థితి దెల్పు + మేరగాదొ?
 తే॥ ఎంచి రాఁడని యతని వేధించువారె?, ఆమహాత్ముఁడు రాకుండఁ+డని యుదార
 కరుణఁగూర్చి యేఁబెక్కుదుఃఖముల కోర్చి, ప్రాణముల వీడకుంటి నీ+వటకుఁ దమిని.
 నీ॥ వలదు పృథ్వాకీర్ణ+వనులకు రాఁ దలం, పకు కొన్ని నాళ్లలో + మరలి వత్తు
 నిలుమంటి నిండిన + నెనఁదియేని ని, న్నెడఁబాసి దిక్కులేకిట్టు లలయు
 ప్రాణంబులను బాధ + పఱచుచు నూరకు, పేక్షించి యుండుట+యీడ్యగుణమె?
 యింతేల సీతండ్రి + చింతించి చింతించి, నీకొఱకయి మర + ణించునట్లు
 తే॥ లోక మెల్లను దుఃఖంబు + లోన మునిఁగి, తుది గనని త్రోవ విలపింపఁద్రోచి యేగి
 కానఁ జేరు కట్టిఁడివి నఁ + గాతు వనుచు, విశ్వసిం చెడు నాకంటె+వెడఁగు లెవరు?
 ఉత్సా. మను నపేక్షగొన్న జీవ + మా! వివేకమా! వెతఁ

నను భజించి లజ్జలేక+నలఁగుచున్నవారు నా

భుని మొగంబు గాంచు దనుకఁ + దొలఁగ రేమి? నేను నిం

దను భరించి బ్రదుకు మీకుఁ + దగవుగానె దోఁచెనే?

౪౫౯

తే॥ పలువిధంబులుగా నిట్లు+పలవరించి, ప్రాణ మొక్కటి కలదేని+బాము గలదు
 దాని వీడిన నన్ని యుఁ+దలఁగఁగలవు, కీర్తియును నిల్పు ననుచుఁ బం+కేజనయన.
 తే॥ చూడఁగలమును నాసచే +నురిఁగి యోర్చి, ప్రాణముల తీపియెంచి కా+పాడుచుంటిఁ
 బలుదినంబు లిచ్చటఁ జెఱ+వడ్డ నన్ను, ప్రేమఁ బావనుఁ డంగీ క+రించునేమి?
 తే॥ పరులు వలచిన పిమ్మట+బ్రతికియుంసి, పలువిధంబుల ప్రల్లద+ములను వినియు
 బ్రతుకు నింతకాలంబు భా+రముగఁ గడపు, కఠిన రాక్షసుల్ నాకంటె+గలరెయ్యెరులు?

చ॥ జనముల నోళ్లనుండి పలు + చందన మొందిన నిందమోచి కుం

దొనరని యాభిజాత్య మొఁగి + యోరిమి లజ్జయు నొర! యెంత సం

తనగఁ బొసంగి యున్నయవి! తక్కుటి క్రొత్తడులందు నావలెఁ

బెనిమిటి వీడి ప్రాణములఁ + బ్రీతిని దాల్చిన వార లుందురే? ౪౬౩

మ॥ పరవేశ్కంబునఁ జేరుదాని మరలం + బాటించి కై కొంట న

త్పురుషశ్రేష్ఠుల క్షర్తమే యనుచుఁ జే+ తో నాయకుం డిట్టు లొ

ప్పరికించెం గద యాతఁ డాఱడి వడఁ + బన్నంబులం బొంది దు

ర్భర జీవంబుల నేను నిల్పుకొను టే + భాగ్యంబు గైకొంటుకో? ౪౬౪

తే॥ ఎపుడు నిందలపాలైతి+నపుడే జీవ, ములను విడువంగఁదగు నేను+భువి జనములు
 ప్రువ్వఁదిట్ట గౌరవమును+పొలిసి పోవ, బ్రచికియుండుట స్వర్గంబు+పడయుకొఱకె?

ఉ॥ ప్రేమములేని వీరులఁ బ+విత్ర చరిత్రుల రాఘవేంద్రులఁ

భూమిని గొప్ప ఱట్టు వడిఁ + బొందినఁ బొందెడుఁగాక దుస్తర

స్తోమములైన దుఃఖములఁ ♦ జూడని యున్నత వంశ్యునై గుణ

స్తోమము నొందు నా వనట ♦ దీర్ఘ నదెవ్వరు నేనుగాకిలక? ౪౬౬

క॥ కపట మృగము వెంబడిఁ బ్రా, ణపతిఁదటిమి మఱుదిఁ దిట్టిఁనాన చెడఁగ వై
త్యు పురము చేరిన మనుగడ, విపులకు బరువగుచు వెతలఁవిత గాకున్నే ?

ఉ॥ వీరులు రామలక్ష్మణులు ♦ వీకున నింద తొలంపఁగోరి యా

ర్వేరము పూని గెల్చిన న ♦ రే మరణించిరయ్యక సరే భువిక

వేరిమి నొంది యిల్వడిని ♦ వీనరచేసి మెలంగు నేను దు

ర్భారముగా వహించు నడి ♦ వారల నొందునె యెన్నఁడేనియ్యక ?

తే॥ మానహాని గల్గెడుచోఁజుమగ మృగంబు, వంటి గుణమబ్బు సత్పతిఁవ్రతల యెమట
మగనిఁబాసి మాయాపులఁనగరమందు, బ్రదికెనంచు జగము నవ్వఁబ్రదుకఁదగునె.

మ॥ తత కల్యాణ గుణాలయుండు ఘనకోదండంబు చేనంది దై

త్యతతిక మూలముముట్టఁ ద్రుంచియును కా ♦ రాగాఁముక్తక గల

కిత నంటం దగదన్నచో నోని సం ♦ చేహంబు వాయంగ నే

గతి మద్యుషణమకా సతీత్వమును తాఁక్కాణింతు నప్పట్టునక? ౪౭౦

ఉ॥ కావునఁ జచ్చుటే తగిన ♦ కార్యము వేటొక దారిలేదు నా

చావునకుక నిరోధలగు ♦ చానలు మత్సుకృతంబుచేత ని

ద్రావతులైరి మంచితటి ♦ దక్కిన దంచును మాధవీ లతా

ప్రావరణ స్థలంబునకు ♦ రామ కళత్రము పోయె మెల్లనక. ౪౭౧

చ॥ హనుమయుఁ జూచె నామె హృదఁయంబు నెఱింగె భయంబు పైకొనక

జెనకి నిరోధముం జలుపఁ ♦ జెందెను జంకు; జగన్నియంత రా

ముని వరవుండ సాహసము ♦ పూసకు మమ్మరొ యంచు నీత వె

స్కనె చని యడ్డుగా నిలిచి ♦ కైముకుళించి వచించె నివ్వధిక. ౪౭౨

శా॥ అమ్మా! రాముఁడు పంప వచ్చితి నసం ♦ ఖ్యాకుల్ కపుల్ నావలెక

నెమ్మి న్నిన్ను గనంగఁ బెక్కెడలకుక ♦ వే పోయియున్నారు లో

కమ్ముల్ రోసెడువారు పూర్వకృత భా ♦ గ్యప్రోన్నతింజేసి లం

కమ్మిపాదసరోజ దర్శనమునక ♦ గణ్యుండనై తిక ధరక. ౪౭౩

శా॥ తల్లీ! యిచ్చటి యిట్టి నీ యునికి చిం ♦ తా వ్యాకులుండైన శ్రీ

పుల్లాజ్ఞాక్షుఁ డెఱుంగఁడమ్మ! నిజ మీ ♦ భూలోక దైత్యాస్వయం

బెల్లం గూఁకటివేళ్లతోఁ దునిసి పో ♦ కీమాడ్కి నిల్చుండుటే

తెల్లంబై తగుసాత్యమకా మఱి నిబ ♦ ద్దింపంగ వేఱేలాకో? ౪౭౪

శా॥ సందేహింపకుమా సతీతిలకమా! ♦ సర్వేశ్వరుం డంపుచోఁ

జందంబారంగ నమ్మఁ బంపిన యభి ♦ జ్ఞానంబు వార్తాళియుం

ఠేందం బుల్లసిలంగ నున్నయవి నా ధటింపంగ హస్తామృతా
స్పందప్రక్రియఁ దెల్లనూఁ దెలియు మెం ధచం బోకు వేటొండుగఁ.

తే॥ ఇట్లు పలుకుచు వినతుండై యెదుట నిలువఁ గరుణఁ గాంచి యీతండు రఁక్క
నుండు గాండు

విజితవిషయుండు శుద్ధుండు ధవనయపరుండు, వాణి సంస్కృతమగు మహాప్రాజ్ఞ వరుండు.

చ॥ దనుజుండై యానుగాక మఱి ధదైవతమే యగుఁగాక కానిచో
వనచరుడౌనుగా కితని ధవల్ల నపాయమె వచ్చుఁగాక మే
నొనరునుగాక నాపతి మ ధహోన్నత నామము నుచ్చరించి నా
మనము గరంచి జీవముల ధమన్నై శుభోదయ మున్నె యింతకుఁ ?

చ॥ అని శలపోసి సీత కను ధలారఁగఁ గాంచి కృపఁ మనంబు పొం
దిన దిశఁడెన్న వంచకుల ధతీరగు పల్కులవాండు కాండు భా
వనములతోడి వాక్యముల ధబాష్పము లుర్లఁ దపించుచున్నవాఁ
డని తలపోసి నీవెవఁడ ధవయ్య యెఱుంగ వచింపుమా యనెఁ.

శా॥ దేవీవాక్యముతోడ హస్తములు నె ధత్తిందాల్చి శ్రీరామ భూ
దేవేంద్రుండు వనంబులో నిను మహా ధర్మి రోయుచు వచ్చి ఛా
యావామాపతిపట్టి వానరకులా ధధృక్కుండు నిర్దోషి ను
గ్రీవాభిఖ్యునితో నొనర్చె దృఢమై ధత్రిక ఋశ్యమూకాద్రిపై. ౪౭౯

ఉ॥ ఆతనియన్న వాలి యొక ధయప్పుడు రావణు చేవక్రంగ ని
ర్భీతిని తోఁకఁ జుట్టికొని ధవీకను దిక్కులఁ జుట్టిపట్టి వి
ఖ్యాత యశుండు వేలుపుల ధప్రార్థన మందర మంధ దండముఁ
ప్రబాతిగఁ బావప్రతాడఁజుగఁ ధబట్టి మధించిన దోర్బలిష్ఠుండుఁ. ౪౮౦

ఉ॥ అంత బలాధ్యు వాలి నొక ధయమ్మునఁ గూలఁగనేసి రామభూ
కాంతుండు కీశరాజ్యము వి ధకర్తన సూనునకుం బ్రియంబునఁ
సంతనగాఁగ నిచ్చె నట ధశ్వాసముఁ బోలిన యేను వానికిఁ
మంతరినాదు మారుత కు ధమారుడఁ బేరున నాంజనేయుడఁ. ౪౮౧

సీ॥ డెబ్బది వెల్లువల్ ధడీకొని జగములఁ, జేతుల నెత్తెడు ధచేవగలిగి
జడనిధి నవలీలఁ ధగడచు సామర్థ్యంబు, వినుదాఁకఁ బెరిగెడి ధవీకుగలిగి
శ్రీరామభద్రుండు ధచేయఁదలంచిన, సంజ్ఞలఁ గని యట్లు ధజరపువార
లేడు జలధులందు ధనేడు దీవులయందు, నాకంబునందును ధనాగమందు

ఆ॥ కలయవెదకి నిన్ను ధగాననిచో నండ, గోళములను దాఁటి ధలీలఁబోయి
నెమకి చూచి రాఁగ ధనెల గరువుంగొని, పోయి యున్నవారుధపూతచరిత !

చ॥ నిను దశకంఠుఁ డెత్తికొని ♦ నింగిని పోయెడినాఁడు నీవు చే
లను ముడివైచి భూషణము ♦ లం బడవైచితి వాని మాకడక
గని గుఱుతించి రాఘవుఁడు ♦ క్రచ్చఱ నన్నొని వేఱుచోటికిం
గొని కొని పల్కి యామృదిశ ♦ కుం జనఁబంచెఁ గుతూహలస్థితిఁ.

ఉ॥ నీవట జార్చు భూషలను ♦ నీవతి చూచిన నాఁటి తద్దశఁ
నే వివరింప నైతి యగు ♦ నే? మఱి నీవు గ్రహింపలేవె? య
మ్మా! వెయి యేల? నీదయిన ♦ మంగళ సూత్రము నేటిదాఁక సు
శ్రీవహమై రహించుటయుఁ ♦ జెల్వగు భూషణకార్యమే శుమీ.

తే॥ వాలి ప్రియపుత్రుఁ డుత్సాహఁవంతుఁ డగుచు, రెండు వెల్వలతోడను ♦ గండు మిగిలి
యామృదిశ కరుడెంచి నన్నతఁడు లంక, వెతకఁ బంచి నాఁ డనుచు మాఁరుతి వచింప
తే॥ మేరలేని కౌతుకమునశమిఱి నీత, మేను పూరింప జీవించుమితియుఁ గలదె?
యని పలికి బాష్పములు రాల్చి యాంజనేయ, ఆర్యుఁడెలువ మెట్టులు గనుదనుచునడుగ

—: హనుమ శ్రీరాముని రూప మభివర్ణించుట:—

మ॥ ఉపమావస్తువులెల్ల నచ్చట మహాఽన్యనత్వముం బొందవే?
యుపమాతీతము రాముమేను జననీ! ♦ యూహింతుగా కట్టులే
యుపమాన క్రమ హేతు భూతములచే ♦ నొప్పారఁగా నంచు న
య్యపవర్గాధిపుఁ బల్కు నిట్లనిలజుం ♦ డాపాద మస్తంబు దాఁ. ౪౮౭

చ॥ ఉపమగ నెట్టదామరల ♦ నుత్తమవిజ్ఞులు పల్కువార ల
య్యుపమను రాముపాదముల ♦ కొప్పుగఁ గొంటినుయేసి నీచమా
నుపమితి దానికంటె మఱి ♦ యర్వర నున్నె? ప్రవాళకాంతి నీ
లూ జలజమ్ము కైవడి క ♦ లంకు వహించును వాని ముందఱక. ౪౮౮

తే॥ పల్లవిత కల్పకలికా ప్రవాళ లతల, నుపమ గొని యేమియును ఫలఁ మొందఁబోదు
బాలభాను మయాఖముల్ ♦ కాలివేళ్ల, కుపమగా నొప్పినను గొంతయొప్పవచ్చు.

తే॥ చిన్నవై పెద్దవై పొచ్చె ♦ మెన్నలేని, బంతి జాబిల్లి బిల్లికల్ ♦ వసుధ లేవు
నిలక యగుకాంతి వజ్రాలుకలవి కావు, కాన వేళ్లకు సాటి జగానఁ గాన.

తే॥ నేల నడవని కాలి మీఁగాఘ లడవు, లందు దిరిగినఁ బుస్తంబుననువుసెందు
నిఖిల లోకంబులకు శరణీయములగు, నతని పదముల వర్ణింప ♦ నలవి యగునె?

తే॥ కంబు చక్రంబులం దాల్చి గాలిఁ గ్రోలు, పాఁపపడకఁ బరుండిన ♦ వాడెయైన
జంఘులకుఁ దూణమాపంబునవతుచేసి, పలుకఁబూనిన నయ్యది ♦ పసగ నున్నె?

తే॥ ధర్మమూర్తియకా తాదృశ సంధంపుమెడను, దొరసి దిజ్జుదావళ పీఠంతుండములును
స్థిలఁగ నొప్పు తోడలకుఁ జెనయి కరయ, భూమియం దొక్కడైనను పొందు పడునె?

తే॥ తమ్మిటో సర్వజగములుతనరు హేతు, వైన నాభికి వలమురియైన గంగ
నుడులు పొగడలు నుంతయునూటిగావ, యుపమ యెందుండి తెత్తు నీయుర్వియందు.

క॥ అతినుందర మరకత ప, ర్వతమును వెనుదీయ వెడడ ♦ వక్షమ్మున ను
న్నతినుండ ఘన తపము సం, గతిఁ జేసిన లక్ష్మీకంఠఁ ♦ గలరే పుణ్యుల్ ?

తే॥ బంభరములు చెందమ్ములక ♦ భ్రమను ముసర, వట్టువలయి పీనములయి వజ్రలు దీర్ఘ
బాహువులకు వేలుపుగారు ♦ బలుపుచేయి, పోలు నొకకొంత వేటొండు ♦ పుడమిలేదు.

ఉ॥ పచ్చని క్రింది పత్రములు ♦ భాసిల నెఱ్ఱని పంకజాతముల్
విచ్చినరీతి నొప్పు చెయి ♦ వేళుల యందలి గోళ్లు దుష్ట సం
పచ్చరితున్ గనురారివిభు ♦ వజ్రశరీరము నెట్లు తుండ్లుగా
వ్రచ్చెనో యన్న సందియముఁ ♦ బాషంగజాలుఁ బతివ్రతామణి !

ఉ॥ గట్టివికాపు కాంతులును ♦ గల్గవు సంగర జైత్రలక్ష్మీక జే
పట్టవు మేరుకార్ముకము ♦ భగ్నముగా గొనయమ్ము నీడ్వపున్
నిట్ట యశంబు నొందవు జ ♦ నింపవు రెండు సమానరీతులక
గట్టుల నెట్లు పోల్చదగుఁ ♦ గాంతుని బాహు విలాస లీలకున్ ? ౮౯౮

తే॥ శేషశయను నెడమచేతిచింద మొండు, పొదలఁ గడలిశంఖమ్ము లేఁబోఁకవ్రాఁకుఁ
గంతమున కుషమించు వెంఁగలుల పలుకు, లియ్యకొనఁగ మావలనఁ గాదింతయేని.

క॥ శ్రీరాము నెమ్మొగముతో, నీరజములఁ బోల్చున్న ♦ పత్రంబులకన్
వేరుపమ దేనిఁ జూపుదు, నీరజఁడును దఱుఁగుచుండునెఱి నెలనెలకన్. ౧౦౦

చ॥ ఇనకల వార్ధి చంద్రముని ♦ యెఱ్ఱని నోటికి నీరుద్రావి వి
చ్చిన యెఱదమ్మి బోల్చ నది ♦ సిగ్గిలు దేవ సుధాభ్రమైన చ
ల్లని నుడిలేని దంత విర ♦ శంబగు హాసములేని విద్రుమం
బును గొని పల్కుచో జగము ♦ మూర్ఖత నాపయి మోపకుండునే ? ౧౦౧

సీ॥ వెలయ మొలచు ధర్మబీజాంకురంబులా !, యమృతబిందు శ్రేణియా ? వచింప
సత్య భూమిజ నిశ్చల కోరకంబులా !, యమృతాంశు శకల సంఘములఁ తలఁప
ముత్తైంబులా ? తక్కు ♦ మొల్ల మున్నగునవా ? ఎదియని తెలుపుదు ♦ రదనపంక్తి
సుక్షేత్రమునఁ బుట్టు ♦ సురరాజమణికాంతి, మరకతమును పోలుమావి చిగురు

తే॥ కొసరి కొసరి వేడఁగఁజాలుకొమరుకాంతి, గలుగు రాము మైచాయకుఁగలదె
నవతు ?

తొడరియంద్రగోపముఁ బట్టుతొండయైన, నాసికకుఁ బోల్చదలఁచుటనయముకాదు.

ఉ॥ దండకలో ఖరాదు లెడఁ ♦ దన్ వడఁకంగఁ బిశాచపంక్తి కొ
దండము వేలుపుల్ మునులు ♦ ధర్మము వేదము లెల్ల విద్విష

త్తండము దుంపతోఁ దెగెఁ గ ధా యని మోదముతో నటంపఁగాఁ
గొండొక వ్రాలు కన్నోమల ధ కుఁ దగుపోలిక నీవుఁగాంతువే? ౫౦౩
తే॥ అష్టమిందుండు సహజ చిహ్నంబు వృద్ధి, తఱుఁగుటలు పుట్టు క్రంకుటల్ ధ
తొఱఁగునేని

చీకటఁ నిశ్చలండయి ధ చెలఁగునేని, రాము నెన్నోసటికి సాటి ధ రాఁగలండు.
తే॥ పొడవులై నెఱులై నీలఁములయి విరిసి, కొనలు వంకరలై వ్రాలిఁకుసుమములును
తావిపాగయుఁ గోరకపుట్టుతావివీచు, కురులుజడలయ్యె మొగుళులఁకొమ్మరుగలవె?

ఉ॥ లచ్చియు భూమిదేవియుఁ ద ధ లంపునఁ బొందఁగఁ దగ్గయట్లుగా
నిచ్చ నిరేడు దీవుల ధ వహింపుమ యన్నపుడు విలాతి లే
దచ్చుగఁ గానకేగుమని ధ యన్నపుడు దడఁబాటులేని యా
క్రచ్చుఱు పోక గిట్టుయెడఁ ధ గద్దన వారణ మేడ్వకుండునే? ౫౦౬
తే॥ ఇట్లు పలుకు పల్కులు వినియింగలమున, మైన మట్టులు కరఁగుచుఁమఱుఁగుచుండు
సీతఁగని తల్లి! నీఁతిఁచెప్పినట్టి, యానవాల్లును వినుమనియనియె నిట్లు. ౫౦౭

చ॥ అడవుల త్రోవలందు నడ ధ యాడుట కష్టతమంబు పట్టుగాఁ
గడపు దినంబు లింద యెన ధ కంబుగఁ దల్లుల కెల్లనేవలక
నడపుచునుండు మన్న తరు ధ ఇంబున వాడిన మేనితో నొకే
యూడిచిన చేలతోఁ గినుక ధ యొప్పు గుఱంగట నిల్చు టాదుమా. ౫౧౨

చ॥ ధరణిపునాజ్ఞ నాదలను ధ చాలించి వేదిమి సమృతించి రా
జ్యరమను వీడి యేగు సమ ధ యంబున జానకి కోటవాకిటఁ
దటియకమున్నె యింత కడు ధ దవ్వొకొ కాన! మఱెంత దూర మం
చరుదుగఁ బ్రశ్న సేయుటయు ధ నాదటఁ దెల్పుదుగాక మారుతీ! ౫౧౪

ఉ॥ నావిభు నూఱడింపు వచ ధ నంబులఁ దేజీతి మానసంబు నం
దేవగయైన చింత వహి ధ యింపను చిల్కల గోరువంకలఁ
నావలెఁ జూచు కొండనుచు ధ నాచెలియండ్రకుఁ బ్రేమతో సుమం
త్రా! వచియింపుమంచుఁ దగ ధ నాడిన పల్కులు జ్ఞప్తి సేయుమా.

చ॥ మఱిమఱి పల్కునేల? హను ధ మా! యిది యిమ్ము మదీయనామ మ
చ్చెరువుగ హీరరత్నములఁ ధ జెక్కిన యుంగర మంచు సద్గుణో
త్తరుండు ప్రియంబుతో నొనఁగెఁ ధ దల్లిరొ! కైకొను మంచుఁ జూపె వా
నరవరుఁ డంత మైథిలియు ధ నర్మిలిమై గనె నంగుళీయము. ౫౧౮

—: సీత యుంగరముం గని యానందించుట :

స్త॥ అర్ధేందుఫాల యా ధ యంగుళీయముఁ గాంచి, పొందిన స్థితి దేనఁజోల్పనగును?
చచ్చిన వారలు ధ జన్మ సాఫల్యంబు, గాంచిన సంతృప్తి ధ గాంచె ననియె?

మఱచిన వారలు ♦ మఱచిన సంగతి, సభ జ్ఞప్తిగొని పొందు ♦ చంద మనియె?
విడిచి యేగిన జీవ ♦ వితతి మరలి వచ్చి, బొంది జేరిన నొందు ♦ సంద మనియె!

తే॥ వీడు మణిగన్న సర్పంబు ♦ వీరక ననియె?, తొలగని నిధి నొందు మానవు ♦ తోయ
మనియె ?

లేక లేక బిడ్డను గన్న ♦ లీల యనియె?, తొలగని నిధి నొందు మానవు ♦ తోయ మనియె?

తే॥ అందికొనియెను తొమ్మున ♦ సలమి కొనియె, నెత్తిని ధరించె గన్నుల ♦ నొత్తి కొనియె
బాహు లుబ్బెను కృశియించె ♦ బాళి గొనియె, గుండె నిట్టూర్చె దెలిసి వా ♦
క్రువ్వడరమె? [యడరిచూచు

తే॥ మూరుకొను నక్కునం జేర్చు ♦ మొగిని తడవు, సశ్రువులఁ దుడ్చుకొని యట్టె ♦
బలుకనుంకించు నేమియుఁ ♦ బలుకకుండు, మేను పొంగార దానిని ♦ మింగఁజూచు.

క॥ మించుం బోలిన యొడలునఁ, గాంచన సంకాశ రుచులు ♦ గాన్పించె నటన్
మించిన రాముని యంగర, మంచితమగు స్పర్శ వేధి ♦ యగునేమొ కదా !

తే॥ క్షుధితునకు మంచి భోజ్యంబు ♦ చొప్పుదోచె, గేస్తునకు మంచి విందబ్బు ♦ క్రియఁ
దలిర్చె

మరలఁ బ్రాణంబు రప్పించు ♦ మందుఁ బోలెఁ, బడఁతి కారామభద్రుని ♦ భద్రముద్ర.

తే॥ జీవములు నెమ్మదిం జెంది ♦ చెలఁగునుదతి, కన్నులముద్రువులు తొమ్ము ♦ గడుగుచుండఁ
ప్రాణమొసఁగితి వుత్తమా? యనుచు మరల, ననియె నిట్టులు మృదుమధు ♦ రాక్షరముల

చ॥ జగముల నృప్తి నేయు నల ♦ సప్తకుఁ గారకుడైన రాము దూ
తగఁ జనుదెంచి జీవములఁ ♦ దద్దయు నిల్కడనేయు నీకుఁ బొం
దుగ నొసరించు ప్రత్యుపకృతు ల్లవే తలిదండ్రు లట్టి పు
ణ్యగుణ! కృపానిధీ! యిహప ♦ రాధిక సౌఖ్యము లిచ్చి తియ్యెడన్. ౧౮౦

ఉ॥ దిక్కొకయింతలేని బలు ♦ దీనకు దిక్కొం దుఃఖిమూడ్చి యి
ట్లెక్కుడు మోదమిచ్చిన క ♦ పీండ్ర ! చిరాయువు నొందుమయ్య! యే
జొక్కపు మానసంబు గల ♦ జోటినయేని యజాండ గోళముల్
స్రుక్కెడు వేళ నేటివలె ♦ శోభిలుచుందువుగాక మారుతీ! ౧౮౧

ఉ॥ ఎచ్చటనున్న వాఁ డినకు ♦ లేకుండు తమ్మునితోడ నిన్ను దా
నెచ్చటఁ గన్నవాఁ డరి గ ♦ జేంద్ర మృగేంద్రున కేరు దెల్పి రే
నిచ్చట నున్ని నాకుఁ దెఱఁ ♦ గేర్పడఁ బల్కఁగదయ్య పావనీ!
సచ్చరితాగ్రగణ్య! యన ♦ జానకికిం గపివర్యుఁ డిట్లనున్.

ళా॥ మారీచుండు దశాస్య ప్రేరణమునన్ ♦ మాయామృగాకారుడై
శ్రీరాము న్పడిగొంచు దూర మరుగన్ ♦ జింతించి రాముం డొకే

క్రూరాస్త్రంబున నేయ వాడు నిను సం + త్నోభింపఁ జేయంగ నా
 ర్తారావంబు చెలంగ మొట్టయిడె న + ట్లమ్మా! జగత్పావనీ! ౧౭౦
 శా॥ ఆకంఠధ్వని లక్ష్మణుండు విని స + త్యం బెంచి రాకుంటకై
 కాకుత్స్థుండు శరాసనోగ్రవముం + గావించె నట్లయ్యు న
 స్త్రాకంబా విధియోగమే గెలిచె నెం + దుం గల్ల కంఠస్వరం
 బేకాకొందదో యేమొ? త్రోవ ననుజున్ + వీక్షించె దా వచ్చుచున్.

సీ॥ కాంచి లక్ష్మణు ముఖా + కారచిహ్నంబుల, చే లోని తలఁ పవ + లీల చెఱిగి
 జరిగిన వృత్తంబు + సౌమిత్రిచే నంత, నాలించి వడిఁ బర్ణ + శాలఁజేరి
 నీసారుమేను గా + స్పింపమి జీవముల్, చెదరిన గతి సొమ్మ + సిల్లె విమల
 కరుణామయుండు దుః ఖంబొంద వేటొక్క, కత మింతకంటెను + గలదెభువిని?

తే॥ అవల సేనును వెదకి ప్రత్యక్షముగను, రమణఁ గాంచితి నీకుభ + ద్రమగుఁగాక
 ప్రభుఁడు రాముఁడు జీవముల్ + పాయలేడు, కారణంబును నీవును + గాంచలేవె?

ఉ॥ నిక్కపుఁ బ్రాణమై చెలఁగు + నీవు తొలంగ నసత్య జీవముల్
 చెక్కినయట్లు నిల్పు రఘు + శేఖరు చిత్తమునంద యిప్పుడున్
 జెక్కుచెమర్చ కుంటి విఁకఁ + జేటొనఁగూడుట యెట్లు? నీవు ని
 ట్లిక్కడనుండ నాతఁ డట? + నేగతి నేయవి వీడు నమ్మరో! ౧౭౧

తే॥ అట్టి రాముఁడు కొండలు + నడవు లేళ్లు, వెదక యంత్రప్రతిమ వోలే + వెడలి చనుచు
 జగము కీర్తింపఁ దనజీవ + సమితి వీడఁ, గాచియున్న జటాయువుఁ + గాంచె ద్రోవ

సీ॥ అతని మేనింగాంచి + యడలుచుఁ దండ్రి! నీ, కిట్టి దుస్థితి యెట్లు + లెనసె ననుడు
 నిను రావణుఁడు దొంగ + నియతిఁదెచ్చుట తెల్పు, చున్నంతలో నల్క + మిన్నుముట్ట
 జగములనెల్ల మ + చ్చరవహ్నికీలల, బూది గావించు నం + చూఁది నిలిచి
 కోదండమును గాంచు + కొమరు జటాయువు, వీక్షించి యొక యవి + వేకి చెడుగు

తే॥ సేయ జగముల నాశంబు + సేయఁదగునె?, శాంతినొందుము తొందర + చనదు తండ్రి!
 ధర్మచరితుఁడ వని సమా + ధాన పఱుప, రామచంద్రుండు కోపభా + రంబు వీడి.

ఉ॥ ఎచ్చట నుండువాడు? మఱి + యేభువనంబున నిల్చువాడు? వాఁ
 డెచ్చటి కేగినాడు? దను + జేంద్రుడు పోయిన దారియేది? నా
 కచ్చపడంగ దెల్పు జన + కా! యన నాతఁడు చెప్పబూని నో
 ర్విచ్చుడుఁ బ్రాణముల్ నెగసె + వీరవరేణ్యులు వంది కుందఁగన్. ౧౭౨

తరల. తలరి మిక్కిలి రామచంద్రుఁడు + తండ్రికిం దగు నంత్య క
 ర్మలు సురావళియున్ భ్రమింపఁ గ్ర + మంబుగా నెఱవేర్చి యా
 ఖలుని రోయుచు బర్వతంబులు + కానలున్ భ్రమియించుచున్
 దెలివినొందక నిన్న గానమి + దీనఁగ గడియించుచున్. ౧౭౩

తే॥ పోవు త్రోవలు కన్నీటఁబురదగాఁగ, వహ్ని మైనంబు కరఁగిన ♦ వహిని మనసు
కరఁగ రాముఁడు మతిచెడిఁకలవరించి, పలవరించుచు మిక్కిలి ♦ పనవి పనవి.

తే॥ జనులలోఁ గర్మముల దాటుఁజూడలెవరు? వీరలక్ష్మి వసించెడు ♦ వినుతభుజుఁడు
మతి కలంగ నర్పంబు నుఁమొత్తను దాల్చు, చిత్తజాతవైరివలె నుఁస్మత్తుండయ్యె.

ఉ॥ నీ వనమందు మాపటను ♦ నిక్కముగా మునిఁగెన్ మదీయ రా

జీవదళాక్షి కల్లయని ♦ చెప్పెదవే? మదిరాక్షి రోసి నా

కేవగనైన నీవలయు ♦ నీయక తక్కితివేని నీవు గో

దావరి! నిప్పువై మఱిఁగి ♦ తప్పక మాఁడెద వీక్షణంబునన్. ౧౩౧

ఉ॥ పర్వతరాజమా! వడిని ♦ బాలకురంగమనేత్ర నేత్ర సం

పర్వముగాఁగఁ జూపు మటు ♦ పాయక చూపవయేని నీవృథా

గర్వము సర్వముం జెడఁగఁ ♦ గాలిచి బూదియొసర్ప మన్మహా

ఖర్వ శరం బొకండె యొడి ♦ కంబుగఁ జాలుఁ జెడంగఁ జూతువే? ౧౩౨

ఉ॥ బంగరులేడి చూయలను ♦ చన్నుటచే హరిణాక్షి కేడు నా

కుం గనరాక పోయినది ♦ క్రూరకురంగములారి! నాదు త

స్వంగిని చూపరేని కఠి ♦ నాత్ముండనై మిము దుంపతోడఁ ద్రుం

గం గసిదీఱఁ జంపెద ను ♦ కర్మము గాకిది ఘోరకర్మమే! ౧౩౩

తే॥ డెంద మగల నీరీతీదాఁ ♦ గుందికుంది, రాఘవుఁడు వాడుచుండ ని ♦ ర్మలమనస్కు
తమ్ము చల్లని వాక్సుధా ♦ ధారచేతఁ, జిత్త మొక్కింత తేటయైఁచింతవీడె. ౧౩౪

తే॥ కీశకుల శేఖరుండు ను ♦ గ్రీవుఁ డుండు, ఋశ్యమూకంబు చేరిరి ♦ సృపకుమార్
లచట నెల్లప్రాణుల మనో ♦ వ్యధ తొలంగ, మిత్రకుల మిత్రపుత్రులఁమైతికుదిరె.

సీ॥ శ్రుతులచే జ్ఞానవి ♦ శ్రుతులచే నిజరూప, మెఱుంగరాకుండు లో ♦ కేశ్వరుండు
తనకుఁ గల్గిన దుఃఖఁమునకు హేతువును మా, యెదలు పుండ్లుగఁ జెప్పిఁయుదిలగొనఁగ

నీతోడవులఁ జూప ♦ నాతండు మూర్ఖిల్లి, మావచనంబుల ♦ మరలఁ దెలిసి

యరసి నీతోడవుల ♦ సమృతంబు చల్లిన, నాటని పెనునొవ్వి ♦ నందినాఁడు

తే॥ ఆమనోవ్యధ మున్నె తాఁనందియున్న, నపుడు మఱిమఱి త్రొత్తలై యడరె మేము
మది సమాశ్వాస పడఁజూపఁమఱియుఁ బెరిఁగె, నేమిచెప్పుదు రామునిఁయెడఁద వనట,

సీ॥ ఆపర్వతంబున ♦ కావలిగిరి నున్న, వాఁడు శైలనిభుండు ♦ వాలి యనెడు

కపిరాజు నీదుఃఖ ♦ తఱికిఁ గారకుడఁగు, పంక్తికంతుని దన ♦ వాలమందు

వ్రేలాడఁగాఁ జుట్టి ♦ పృథివీధరంబుల, వననిధులం దాటి ♦ వచ్చినతఁడు

వాని నొక్క శరాన ♦ వడిఁ గూలఁగా నేసి, తన మిత్రుడగు మిత్రఁతనయునకును

తే॥ రాజ్యమొనఁగి సేనలఁ గూడిఁరాఁగఁ బనిచి, వచ్చు దాఁక నాలుగు నెలల్ ♦ వానలేగ
మాల్యవంతంబునందు లఁక్ష్మణునితోడ, జరపె నాలుగు యుగములుఁజరపులీల.

తే॥ కపిబలంబు చేరినది దిక్ కతులు వెనుకఁ, బడఁగ వెదకంగ వారలఁ బంపి నన్ను
దక్షిణంబున కంపె నాతరలి రాక, కిదియ హేతువు జనకరాజేంద్రశనయ !

చ॥ చనవున నిట్లు రామ స్మృత ధన్యుని తీరు మరుత్సుతుండు ప
ల్కిన విని భర్తృ దుఃఖ మగ ధన్యుని డెందము నొచ్చియున్ ముదం
బును కుతుకంబు నొక్కదెసఁ బొందుచు మూలగయుం గరంగ నా
హనుమని నీ యపారమగు ధన్యుని నెట్లు తరించి తీవనన్. ౫౭౩

మ॥ జననీ ! రామ పవిత్ర పాద సరసీ ధన్యుని లుల్లంబునం
దనిశంబున్ జపించు ధీవరులు మా ధన్యుని సాగరంబుం దరిం
చిన చందంబున మీకృపా మహిమచేఁ జేకూరు చేవన్ దరిం
చిన వాడీ కపియన్న శంకయె చుడిం ధన్యుని జింతించుచున్.

చ॥ కదుకొను నాణిముత్యముల ధన్యుని వెన్నెలకంటె మిన్నయా
రదనరుచుల్ చెలంగిన ధన్యుని మారుతిగాంచి నాయనా !
పొడఁడవు నీవు దొడ్డది న ముద్రము దాటఁగ నెట్లులయ్యె నె
మ్మదిని తపోబలంబునన్ ధన్యుని బలంబునన్ వచింపుమా. ౫౭౪

—: హనుమ స్వస్వరూపముం జూపుట :—

తే॥ అనుడుఁ గేల్గొడ్డి హనుమంతుఁ ధన్యుని, దాఁకఁ బెరిగి మఱియుఁ బోవఁ
దల దగులున్
యను భయంబున వినతుడై తనదు రూపు, తోవఁ జూపె జానకి శంకఁ తొలగి పటవ.

తే॥ పొగడఁదగు గురుత్వము పంచభూతములకుఁ
గలదో? కపి వరేణ్యునియందు ధన్యుని యెందు
గలదు? నిజము నూహింపంగఁగలమె? యనుచు
ద్రోపులాడంగఁ దగిన దా ధన్యుని మహిమ.

క॥ పెరిగిన బంగరు గిరిగల, తరువుల ఖద్యోత వితతి ధన్యుని ననఁగ వా
నరవరు రోమంబులలో, గురుతరగతి మెఱసె ఋక్ష ధన్యుని లరయన్.

క॥ కనులను జ్ఞానంబును కడ, చిన రూపము గొన్న హనుమ ధన్యుని కుండలముల్
ఘనముగ గ్రహముల వెలిగెడి, దినకర శశధరుల తోడ ధన్యుని నిలిచెన్.

చ॥ జగములఁ గొల్చి నిల్చిన భు ధన్యుని తల్పుడె యొర్పుతోడఁ గీ
డగు నొక వానరంబని య ధన్యుని బొనరింపరాని య
క్షుగ శిఖరాణి బోలు కపి ధన్యుని యున్నతెగాంచెనేని లో
కగురుత యొక్కవాసకె స్వ ధన్యుని గొడని యెంచి నిగ్గిలున్.

తే॥ అన్ని లోకజాలములందు ♦ నన్నిదిశల, నన్నిప్రాణులు గాంచె నా ♦ హనుమనవుడు
పొనగగఁ బైలోకములనున్న ♦ పుణ్యగుణుల, నందఱనుదన కన్నుల ♦ నతఁడు గాంచె.

తే॥ పరవి పెరిగిన మారుతి ♦ పాదయుగళి, నణఁపఁగా లంక సంధ్రంబు ♦ నందు మునిగెఁ
బొరలి ప్రబ్బెఁ దెల్లని యలల్ ♦ భూమిమీఁద, మీలు తళతళ మెఱయుచు ♦ విట్టఁబడియె.

చ॥ గరితలమిన్నయైన జన ♦ క ప్రభువుత్రిక వాయువుత్తర ద
చ్చరణ సరోజ యుగ్మమును ♦ సైతము గానగలేక సోఁకు లీ
ల్గిరయని యుత్సహించి నుబ ♦ లీ! భవదీయ మహాస్వరూప బం
ధురతను చూడఁగా జడియు ♦ దుఃఖ వడిగా నుపసంహరింపుమా. ౧౬౮౯

తే॥ అయ్య! నీయనంతాకృతి ♦ నరయఁదగిన, సత్త్వమొందదు జగ మున ♦ సంహరింపు
మనుచు జానకి విభు పరిష్కృంగ సౌఖ్య, సమ ముదము గాంచి పరవశ ♦ త్వము భజించె.

తే॥ అంతఁ జిత్తమనుచు సమీ ♦ రాత్మజండు, వెంటనే చూడదఁగు నొక ♦ పిన్నరూపు
దాల్చి వినతుఁడై యాయమ ♦ దాసి నిలువ, నిట్టులను మణి దీపంబు ♦ నెనయునీత.

సీ॥ పవన జవన వీర! భువిఁ గులాద్రులతోడఁ, బ్రదులక తలను ధ ♦ రించి తన్న
లీల స్వర్గముఁ బెక ♦ లించి యెత్తితివన్న, లోకంబు లన్నింటి ♦ జోక మోచు
శేషుని డాపలి ♦ చేత నీడ్చితివన్న, వనధిని నడచియే ♦ వచ్చితన్న
భవదీయ మహిమకు ♦ ఫలవంతమగు గొప్ప, పనికాదు లజ్జనే ♦ పాదుకొలుపు

తే॥ నీజలధి దాఁటి వచ్చుట ♦ యేమిగొప్ప, విభుని కరుణయు యశమును ♦ పెక్కుకల్ప
ములు తిరంబుగ నెలకొనఁ ♦ బూనినేయ, నీవ యొక్కండవై యుంటి ♦ నియతచరిత.

సీ॥ ఈలంక నీపేర్చి ♦ కేడు మున్నీళుల, కవల నుండమియుఁ ద ♦ క్కువయె గాదె
ఇట్టిదే విజ్ఞాన ♦ మిట్టిదే నీమాన, మిట్టిదే శమము నిట్టిదియె దమము
కార్యంబు నిట్టిదే ♦ వీర్యంబు నిట్టిదే, తెల్వి యిట్టిదె యిట్లె ♦ తెల్విఫలము
తలఁపు నిట్టిదె నీతి ♦ మెలపు నిట్టిదె మఱి, గెలుపు నిట్టిదె యిట్లె ♦ కీర్తిగరిమ

తే॥ ఎల్ల సుగుణముల్ నీకిట్టి ♦ వే యటన్న, నింక లోకపాలకులయి ♦ యెనఁగుచుండు
నజహరామరాదులు నద్గు ♦ ణాలియందు, హీనులే యగుదురు కదా ♦ మాననీయ!

సీ॥ మెఱుపుకొఱలు మేర ♦ మీఱిన బలమొందు, కర్పరూపలి వృద్ధి ♦ గాంచినప్పు
డమ్మహావీరున ♦ కనుజఁడొక్కఁడు తక్కఁ, దోడు లేదను చింతఁ ♦ దోఁగుచుండు
వీడితి నాశంక ♦ వీడెఁ బ్రాణాపద, కొదువలేదని తృప్తి ♦ పొదలె నిపుడు
నీయట్టిమహిమాధ్యు ♦ సాయమబ్బినమీఁద, నీరక్కసులు లంక ♦ యేమియగునో?

తే॥ ఇంక నేమరణించిన ♦ నెగ్గులేదు, నన్ను నలఁచిన రాక్షసా ♦ న్వయము తూలె
నేఁడె చెఱవీడె నాథుని ♦ నేఁడె గంటి, యశమె గాక నిందయునాకు ♦ నబ్బునేమి?

సీ॥ అనియిట్టు లామోద ♦ మున నాడు జానకి, పాదంబులకు మ్రొక్కి ♦ పావనియను
నను, గానుని గాను ♦ లగు కనినగుంబు, కడలి యినుక కంఠై ♦ గలగు మోగు

వారలలో నొక్క ♦ వనచరుండను భవ, దాజ్జలఁ దలమోచు ♦ నడియఁడేను
 ఏడుపదుల వెల్పు ♦ లెట్టపో గది సము, ద్రంబందు నీరు మొ ♦ త్తమ్ము నొక్క
 తే॥ చేతఁ ద్రావంగఁ జాలునే ♦ నేనకెల్ల, రాక్షసుల లంక కానంగ ♦ రాకపోవు
 కతన నింతవఱకు నిల్వఁగలిగెఁగాక, తెలియు పిమ్మట నింకను ♦ నిలఁచునేమి ?
 సీ॥ కమలా ప్తపుత్రుఁడఁగదండమైందుద్వివి, దుఁడు నీలుఁడునుకుము ♦ దుండునలుఁడు
 వృషభుండు శంఖుండు ♦ వినతుండు గవయుండు, శరభుండు ధూమ్రుండు ♦ జాంబవంతుఁ
 డుగ్రుండు కుముదాక్షుఁడురుబలుఁడగు శత, బలి గవయూక్షుండు ♦ పనస కాంబ
 దధిముఖ గంధమా ♦ దనులు దుర్మర్షణ, దులు సైన్యనాయకుల్ ♦ దుర్జయులును
 తే॥ రామబాణమువలెనె కార్యంబు గొండు, జగములెల్ల నొక్కటిచేయఁ ♦ జాలువారు
 వాని లెక్కింప దానవ ♦ వర్గమెల్ల, సలుగకై నను జాలను ♦ జనని ! నిజము. ౧౧౭౬

౩. చూడామణి పటలము. (౧౯)

తే॥ దుఃఖితయు రాము ప్రాణముల్ ♦ దొరయునదియు, శ్రీసమానయు సగుసీతఁ ♦ జెఱ
 వెడల్పి
 కొంచుఁ బోవుటే తగుకర్ణ ♦ మంచుఁ దలఁచె, నట్టి హనుమ కుపమ సెప్ప ♦ నైతియగునె?
 తే॥ బంటువార్తను వినుము కో ♦ పంబు వలదు, రావణుని గెల్పు టరిది కా ♦ ర్యంబుగాదు
 నిన్ను నీపతి కడఁజేర్చి ♦ నెమ్మిమిఱ, మీపదంబుల భజియింతు ♦ నేవు గనుము.

చ॥ అతి మృదురోమముల్ గల మ ♦ దంసముపై వసియించి నెమ్మదిక
 వెతవిడి నిద్రపొ మ్మనిల ♦ వేగముతో నెడ నిల్వకేగి నీ
 పతి గల మాల్వవంతమునఁ ♦ బ్రన్నన వ్రాలెద నీకు భద్ర మ
 బృత భవదీయ సేవకుని ♦ పోడిమిఁగొంచుము తల్లి! లెమ్మికొక ౧౧౭౭

ఉ॥ దైత్యులు కాంచి యడ్డుపడఁ ♦ దప్పును కార్యమె యందువేమొ? సం
 స్తుత్య బలంబుతో నరుల ♦ దోర్బలముల్ నశియింపఁ గూల్చి నా
 యత్యురుకోప మార్చికొని ♦ యప్పుడ తేటఁదనంబు గాంతు సం
 ప్రత్యయ ముంచు మమ్మరొ! భ ♦ వత్థితి గాంచియు పైఁపనేర్తునే?

చ॥ పెలుచన లంకతోడఁగొని ♦ వే చనుమన్నను కెల్లగించి యే
 జలుకన నొక్కచేతఁ గొని ♦ చుట్టిన దైత్యుల నొక్కచేతఁ బె
 జలమున నుగ్గుచేసి రఘు ♦ నాయకు పాదసరోజ సన్నిధిం
 దొలకక క డించువాడ నిది ♦ దొడ్డు గు కార్యము కాదు చేయఁగక.

చ॥ మరలుచు లోకమోహనుని ♦ మందట మీయమృతంబుఁ బోలు నుం
 దరి దితిజేంద్రువై చు చెఱ ♦ దప్పు నుపాయము లేక మిక్కిలిం

బరిపరి రీతులతో మనసు ♦ మాడఁ దపించుచు నున్నదన్న నా
వెరవరి దాత్యమేమి యొద ♦ వించినదా? వచియింపు మమ్మరో!

ఉ॥ గాయములేని పీనభుజ ♦ కాండముతో నటకేగి శాత్రవ
స్వీయ బలంబు నేర్పజిచి ♦ చెప్పగ నెట్లగు? దోడికొంచునే
నాయమఁ దేరలే దకట! ప్రాణము మాత్రము గాచుకొంటి మీ
నాయికఁ గాంచి పల్క జతఁనం బొనఁ గూడద యందునా? యటన్.

ఉ॥ రక్షితసాలమైన నగ ♦ రంబును కాలిచి బూదిచేసి యీ
రాక్షసవర్గముం బద క ♦ రంబులతో నలిగాఁగఁద్రొక్కి నే
యీక్షణమందె సర్వము న ♦ దీశుని పొట్టను పెట్టి రావణుం
దక్షతఁ జంపుమన్న వడిఁ ♦ ద్రమ్మెద నాజ్ఞ యొసంగు మమ్మరో!

ఉ॥ శ్రీరఘువీర శేఖరుఁడు ♦ చెల్వుగ నిప్పుడె నిన్నుగూడి మున్
గూరిన తాపమెల్ల విడి ♦ కోరికతోడఁ బ్రసన్నవిస్ఫుర
చ్ఛీరమతోఁ జెలంగి మఱి ♦ చెన్నటి దానవ వంశమెల్లఁ బో
కారిచి లోకజాలముల ♦ కష్టములం దొలఁగించు టొప్పగున్. ౧౬౧

ఉ॥ ఇందుల కొక్కయడ్డు వచి ♦ యింపఁగఁ దగ్గది లేద యట్టి భా
గ్యేంద్రిర నాకు లభ్యమగు ♦ నిమ్ముల నీవు దలంచితేని రా
ముం దగఁజేరి దుఃఖములఁ ♦ బోకడపెట్టి సుఖింతువమ్మ! న
న్నుం దయఁజూచి మూఁపుపమునూల్కొన నెక్కమ యంచుమ్రొక్కినన్.

తే॥ పూన్ని యుక్తవాక్యంబులఁ♦బొసఁగఁ బలికి, తల్లికడ నిచ్చులేగనాఁ♦దనరి నిలుచు
హనుమఁ గాంచి నిర్దుష్ట వాక్యముల మృదుల, ఘక్కి నిట్లనిపలికె నా♦వద్దగంధి.

శా॥ అన్నా! నీకిది దుష్కరంబగునె? యో ♦ గృహప్రాధి నీశక్తికిన్
మన్నింపందగు భంగి నెంచితివి సా ♦ మర్థ్యంబు మెచ్చయ్యె నీ
కన్నన్ దిక్కిట లేరు లేరయిన ము ♦ గ్ధాత్వంబుచే నిట్టి నీ
పన్నాగం బసమంజసం బనుచుఁదె ♦ ల్పం బూనితిన్ మారుతీ! ౧౬౨

ఉ॥ అంబుధి మధ్యమందు దను ♦ జావళి క్రన్ననఁ జాట్టు ముట్టి కూ
రంబుగ నస్త్రశస్త్రముల ♦ రాయడి చేసిన వారితోడఁ భూ
రంబుగఁ బోరెదో? మఱియు ♦ రక్షణచేసెదొ నన్ను? రెండు నం
తంబునఁ గష్టమే యొసఁగఁ ♦ దప్పును కర్జ మొకండ వౌటచే. ౧౬౩

చ॥ మఱియొకమాట రాఘవు న ♦ మంచిత కాద్యుకవిద్య యాడికం
బొరయును చాప మాటడిని ♦ పొందును పక్ష్యపు టోగిరంబుఁ గు
ర్కురములు దొంగిలించుకొనఁ ♦ గోరిన రీతిగ నొప్పుఁ గార్యమున్
వెరవరియైన నీవును ప ♦ విత్ర మనంబున నిట్లు లెంతువే? ౧౬౦

శా॥ ఘోరామోధనమందు రాఘవు మహా ♦ కోదండ పాండిత్య మే
పారక వేల్పులు చూచుచుండ, నను చొ ♦ ర్యప్రౌఢి సాధించుచుం
గారాగారమునందు కూర్చిన మహా ♦ కష్టాత్ము కన్నుల్ సమి
ద్భూరంగంబునఁ గాకముల్ పొడవ సం ♦ తోషించి వీక్షించెదన్.

ఉ॥ రాముఁడు లక్ష్మణుండును దు ♦ రంబునఁ గార్ముక హస్తలౌచు న్న
స్థేమముఁ జూపి దైత్యుల వ ♦ ధిపంగ ముక్కిఁడిఁ బోలి రాక్షస
స్వామినులెల్ల దైన్య విధ ♦ వాత్సము లొందినఁగాక నాయెడన్
రామతనంబు నానయును ♦ రాజిలునే ? గురుత్ గడించునే ? ౧౬౨

ఉ॥ కనకమయ త్రికూటమునఁ ♦ గ్రాలెడు లంకయే నేను చూడ దై
త్య నికర శల్య సంచయ యు ♦ తంబుగ నిల్వడయేని జీవితం
బును సుచరిత్రమున్ గరిమ ♦ మున్ మహిమాన్వితహా సతీత్వమున్
జనులకు నెవ్విధిం దెలుపఁ ♦ జాలుదు నీవ వచింపు మారుతీ ! ౧౬౩

శా॥ ఈ రక్షో నిలయంబ కాదు మఱి యీ ♦ యీరేడు లోకంబులఁ
శ్రీరామాశ్రమమోలెఁ గాల్తు నివుతై ♦ చిందన్ సతీత్వాగ్నిచే
నారామప్రభు నేర్చినట్టి విలువి ♦ ద్యా ప్రౌఢికి న్నూనతన్
గూరంజేసిన దాన నాదు ననియే ♦ కోపక్రియన్ మానితిన్. ౧౬౪

తే॥ మఱి జితాక్షమునిన్న సమ్మాన్యఁడనుచు, జగము వినుతించు; రామువర్షంబుదక్కు
దక్కు మేను దాఁకుట నాకుఁదగదు నీకు, రాముకీర్తికి భంగ మోర్వంగఁదగదు.

తే॥ ఉదరి నను రావణుఁడు తాఁకియుండునేని, వానిమేన నిన్నాభులుఁప్రాణమున్న
ప్రాణములు త్రుటిలో వీడుఁననియెవాఁడు, నేలఁ గెల్లగించిశాని విఁస్వది నేగ.

తే॥ తన్ను చేర నిష్టపడనితరుణిఁదాఁకె, నేని శీర్షముల్ తెగి యిలఁపైని గూలు
ననుచు నలువ యిచ్చిన శాపఁమరయ నాదు, ప్రాణముల నిన్నినాళ్లు కాపాడెనయ్య.

తే॥ అట్టి శాపంబు గలదనియరసి సత్య, వంతుఁడగు విభీషణు పుత్రిఁపరమసాధ్య
ప్రేమ నాయెడఁ గలదియాఁత్రిజట చెప్పె, నాకు భయము దీర్చెడు జతఁనంబుతోడ.

క॥ అది కలుగుటచే ధర్మము, వదలదనుచు నిశ్చయించి ♦ పతి శౌర్యంబున్
మదినమ్మి నిష్కలంకత, పదిలమ్ముగఁ దెలుపనుంటిఁ ♦ బ్రాణమ్ములతో. ౧౬౫

ఉ॥ అచ్చటినుండి రావణుఁ డ ♦ హమ్మతి ధాత్రిఁ బెకల్చి తెచ్చి నాఁ
డిచ్చటనుంచె లక్ష్మణుఁ డ ♦ హీన గుణుం డొనరించి నట్టి యీ
పచ్చని యాకుటింటిని కృ ♦ పామతిఁ జక్షువులారఁ గాంచి నా
యొచ్చెములేని మానస మ ♦ హోన్నతి నమ్ముము నీవు పావనీ! ౧౬౬

ఉ॥ ఇచ్చటవీడి యెచ్చటికి ♦ నేగెడు దాననుకాను రాము మే
నచ్చముగాఁగఁ బోలు నమ ♦ లాంబువు లున్న సరోజనన్దమున్

జొచ్చెద వే చలించెడు న ♦ సుప్రకరంబుల నిల్వంగోరి యు

ద్యచ్చితుఁ రఘూత్తము ము ♦ దంబునఁ బొందెడు నాన నొక్కటఁ.

తే॥ కాన నియ్యది యుక్తంబు ♦ గాదు నీవు, వేదనాయకు నెదుటికి ♦ వేగపోవు

ఔన్నఁ గార్యమనుచు నీతఁ యిట్లు పలుక, విని మహామతిమంతుఁ డివిధివచించె

తే॥ కలుగు సందేహ తాపముల్ తొలఁగ హనుమ, రామచంద్రునకుం దగుఁ రానినైతి

తల్లి ! నీ తపోనిష్ఠ చందముమేలు, మేలనుచు నుత్సహించుచుఁ మించి పొగడి.

ఉ॥ చింతిలకమ్మ ! యిచ్చట వ ♦ సింఁచట నిక్కము కొంతకాలమే

సంతమసంబు రావణు వ ♦ శంబున నిండిన లోకమెల్ల ని

శ్చింతఁ బ్రసన్నతం బొదలఁ ♦ జేయుము చింతిలుచున్న రామ భూ

కాంక్షునకుఁ వచింపఁదగు ♦ కార్యము నానతి యిమ్మనఁ వెనక

—: నీత రామునకుఁ బంపు సందేశము :—

మ॥ హనుమా ! యింకొకమాసమే యెటులొ నేఁ ♦ బ్రాణంబుతో నుండెదఁ

వెనుకఁ రాముని యాససుమ్మి యనువుల్ ♦ నిల్పంగఁ జాలఁ నిజం

బనుమా నావచసంబు లవ్వభునకే ♦ యంగంబునం బల్కుఁ దా

నెనరుం బూనునొ యాప్రకారమున వి ♦ స్పింపందగుం బావనీ !

మ॥ అతిలోకుండగు రాఘవేంద్రునకు భా ♦ ర్యారత్న మొక్కర్తు దు

ర్గతిపాలై తపియింపఁ జల్లని కృపా ♦ రంభంబు లేకున్న భూ

పతివంశస్వము డ్మత్రధర్మమును గా ♦ పాడంగనైనఁ వరిం

చితిఁ బ్రార్థించితి నంచుఁ దెల్పుము కపి ♦ శ్రేష్ఠా ! దయావారిధీ ! ౧౮౬

తే॥ లలిత గుణ శీలుడైన మాఁలక్ష్మణునకుఁ, దేటపడఁగ శ్రీరాము నాఁదేశమునను

నన్ను గాచుచునుండఁగాఁనడుమఁ దొడరు, చెఱను విడిపింప విధియనిఁచెప్పమయ్య.

చ॥ ఒక నెలతోడ నేనిచట ♦ నూను వ్రతంబు సమాప్తి చెందు సం

తకు మును రాముఁ డిచ్చటి కు ♦ దాత్తమతిం జనుదేరలేనిచో

నకలుషమైన గంగదరి ♦ నాతని కెందలిరాకుచేతఁ ద

ప్పక తిలతర్పణం బొనరు ♦ పం బతిమాలితి నంచుఁ బల్కుమా. ౧౮౭

మ॥ వరధర్మాధిక్యతుండు రాఘవుఁడు నా ♦ పైనించుకంటేనియ్యఁ

గరుణాభావము లేకయే మఱచినఁ ♦ నామీఁద నిండాను ప్రే

మరసాత్మల్ ముగుర త్తవారలకు మీ ♦ మన్నించు వైదేహి తాఁ

జెఱలో లంకను వ్రుందుచోఁ గరము మో ♦ డ్పే భక్తి సంచాడుమా.

చ॥ మిథిలకు వచ్చి సన్నచట ♦ మీఱిన ప్రేమఁ బరిగ్రహించుచో

బుధులు వచించు మార్గమునఁ ♦ బోయెద రెండవ కన్యహస్త మీ

[వధిత భవంబునం దొడరి ♦ పట్టను నెమ్మదివైన నెంచ నం
చధిక ముదంబుతో ననుట ♦ యాద్యునకు వినిపింపు మారుతీ! ౧౯౦

ఉ॥ చిక్కులఁబొంది యిచ్చటనె ♦ జీవములం ద్యజియింతునేని వే
తొక్క భవంబునందయిన ♦ నుత్తమవీరు పవిత్రదేహమున్
దక్కక దాకు నిష్కలుషి ♦ తంపు వరంబును కేలుమోడ్పుతో
మిక్కిలి కోరుదాన నని ♦ మేదిని భర్తకు విన్నవింపుమా. ౧౯౧

చ॥ నలువుగ రాజ్యపాలన మొనర్ప ననర్హులై ఖచించు తా
వశములఁ దాల్చు భద్రమద ♦ వారణ రాజముపై రహించి వీ
ధులఁ దగ నేగు వేడుక కు ♦ తూహలివై కన నోచకుండు నే
నెలసి వృథా వచించి ఫల ♦ మేమి? పురాకృత మిట్టులుండఁగన్. ౧౯౨

తే॥ తన్నుగూర్చి జనంబులు ♦ తలరుచుంట, తల్లిచింతయు భరతుండు ♦ తనకుఁగాఁగ
ననుభవించు నొవ్వియునెంచియచటికేగుఁ, గాని యిచటికి నెట్లు రాఁగలుగు నతఁడు.
తే॥ తల్లిదండ్రులకును బంధుఁతతికి నాదు, కేలుమోడ్పు లందింపు నుగ్రీవుతోడ
రాముతో నయోధ్యకుఁ జనిరాణచెడిన, పురికిఁ బట్టము గట్టఁగై ♦ మొగిచెననుము.

—: హనుమంతుడు సీతకు ధైర్య వాక్కులాడుట :—

తే॥ వెగడుపడి యిట్లు పలుకు పృథ్వీజఁ గాంచి, తల్లి యింకను దుఃఖానఁదలరెదేల?
యనుచు మృదు మధురములు సమంజసములు, నైన గంభీర వాక్కులఁననియె హనుమ.

క॥ స్రుక్కెదు సీవీలంకనె, స్రుక్కక రాముండు బ్రతికిచొచ్చు నయోధ్యన్
జక్కని మకుటము చాలుచు, నెక్కడి మాటలివి! చింత ♦ యేటికిఁ దల్లి!

చ॥ విడివడి పోవ మానవులు ♦ వేడ్క వహించెడు కారయందె శ్రీ
త్తడితన మించుకేనియును ♦ తాఱని నిన్ను గలంచు పంక్తికం
తుండు తనశీర్షముల్ భువీ ♦ దుల్లక కాచిగొనున్ రఘూత్తముల్
వడి ననినుండి పాటుదురు ♦ పాతక మిట్లును సిద్ధి బొందునే? ౧౯౩

ఉ॥ అన్నుల మిన్న! యెల్లరము ♦ నక్కటికం బినుమంత లేక నిజ
బన్నము నొంద జేయు బలు ♦ పాపులఁ గూల్పక మాశరీరముల్
మన్ననఁ గాచిగొంచు నృప ♦ మాన్యని ముందటి కేగ నాతఁడున్
గన్నన వింటితోఁ దన పు ♦ రమ్మనకున్ మరలం దలంచునే?

క॥ భరియింపరాని వెతలం, బరితాపము నొందసీకప్రాభవమును మా
కిరవుగ నొనఁగిన నృపతికి, మరల న్నిన్నొనఁగకున్న ♦ మహితులమె కదా!

చ॥ వ్రతులగు మానివర్యులను ♦ వ్రచ్చి భుజించెడు దైత్యపాళి శో
ణిక పాలాంశరాసుల గు ♦ ణించి పిశాచ స్వగాల గ్నాద సం

- తతులు గ్రసింపఁ జంపక వృ + థా విలుపూని యయోధ్య కేగనన్
 ప్రతిన యొనర్చు వానికొక + పాటియె యీపని? రాజనందినీ! ౬౦౦
- క॥ అడఁగని పగవారి చెఱం, బడు నిను గైకొనక వదలి + మరలితి మేనిన్
 జడులును పెద్దలు పిన్నలు, నడరి హాసింపరొకొ? తల్లి! యదియొక బ్రతుకే?
- క॥ క్రొత్తడియగు గృహిణి మదో, నృత్తులు తాఁకుటకు మున్నె + నాశిలె నంచుం
 జత్తము మదిమది మరలిన, యుత్తము విక్రమ మదెంతయెప్పురునొకో?
- క॥ జెడితిం జెడితి నసువులం, చెడఁబాసితివేని నిశిత + విశిఖమ్ములచేఁ
 దొడిఁబడ నకల జగమ్ములఁ, బొడిపొడి నేసినను కొడిమెఁపొవునె తల్లీ? ౬౦౩
- క॥ మునుపే ముజ్జగములఁ గల, దనుజులఁ బరిమార్తు ననుచుఁ + దలపడు నతఁడో
 జనకజ! నీస్థితి యెఱింగిన, వెనుకను నెమ్మది వహించిఁగొనె? తల్లీ! ౬౦౪
- క॥ ఊరక రాని యమర్షము, క్రూరుల జీవములమాత్ర + గొని శాంతిలుచో
 వేరేది దాని కావలతి?, ధారణియుం దివియుఁ గ్రుంగి + తాటి నమయదే?
- క॥ లయకాల వహ్నివోలెన్, రయమున భవనముల సాగ + రముల నివులు చే
 సియె వీడుఁగాక యడఁగునె? నియమిత రామాస్త్ర వితతిఁనీస్థితి విన్నన్. ౬౦౬
- క॥ దేవారాతులఁ ద్రుంచెను, కావలముల మాన్పె సుజన + గణములఁ గాచెన్
 ధీవరుల కొనఁగె సద్గతి, శ్రీవరలక్ష్మి యను కీర్తిఁచెలఁగఁ దలఁపవో? ౬౦౭
- ఉ॥ నీవలనన్ జగంబులు వి + నిశ్చల వృద్ధి భజించునమ్మ! శో
 కావలినే గ్రహించి శ్రమ + లంది యొకించుక కాల మిట్టులే
 త్రోవుము లోక మంగళము + తూకొని చేసెడు వారె పెక్కులౌ
 హావడు లొందువారు భువి + హాయికి నోర్పుట భావ్యమేకదా!
- తే॥ రోయఁదగు లోక కంటకఁదుధిర పూర, మునను ప్రేతభూతాదులు + మునింగి క్రీడ
 నేయ దాఁగిన సురలు హార్షించి పొంగు, సత్కృతిని నీవు చూడంగఁజాలవేమి?
- మ॥ ప్రళయాంభోద తటిన్మహారుచుల ని + ఘాతంబులం బోలె రా
 మ లసద్భీకర బాణరాజి దనుజ + మ్రోపాల సైన్యంబులన్
 దొలుపం గాతెడు నస్రపూరము పయో + ధు ల్నిండి ఘోషింప వీ
 నుల విందారఁగ నుత్సహింపుము వినఁన్సొన్నాళ్లలోఁ దల్లిరో! ౬౧౦
- చ॥ కరువులు జాటు నట్లసుర + కాంతలు కడ్పుల మోదికొంచు వం
 దురుచును దుఃఖబాష్పములఁ + దోఁగుచుఁ ద్రెంచిన తాలికూటువల్
 గిరులయి మింటి నంటి వడి + ఫేచర లోకవిమానముల్ చనన్
 దెరువున కడ్డమై నిలువఁ + దేకువఁ జూడఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౧
- తే॥ నింగి కానఁబడక కప్పిఁనిండు భూత, ములును కంకగృధ్రము లన్రజులధి మునింగి
 వైత్యవనితల బాష్ప నదంబులందు, స్నానమాడుట గాంచ నుత్సాహముంచు

ఉ॥ వీణల మించి గాత్రములు ♦ వెల్వడ మర్దశముల్ ధ్వనింపగా
జాణలు వేల్పుసానులు ప ♦ సందుగ నాట్యము సేయుచోటులన్
బ్రీణాన ముల్లసిల్లఁ గపి ♦ వీరులు వీరరవంబు సేయుచున్
గ్రేణిగ మోదనృత్యమున ♦ కేఁగుటఁ జూడఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౩

చ॥ కొడిమలు మీఱ నైచ్యములు ♦ గూరిన కూరుల మేలు వీలఁగా
వెడలెడు రక్తవాహినులు ♦ వే కొని పోయెడు కొండలట్టి పె
స్పడుగుల కుప్పతిప్పలు ను ♦ పర్వులు వెక్కనమంది చూడఁగాఁ
గడలిని సిండి పొద్దుటను ♦ కాంచఁగ నీమది నుత్సహింపుమా. ౬౧౪

తే॥ అవనిజా వహ్ని రామ శరానిలమున, నల త్రికూటమన్ కుంపటి ♦ యందు షోఁగి
కూర దానవులనెడి బాఁగ్గులను కాల్చు, లంకయను పైఁడి కరఁగుటఁలక్ష్మీ! కనుమ
తే॥ భునన కంటకుండగు దశఁముఖుని తలల, వ్రాలి పుణ్యఫలముఁ బోలిఁపావన మగు
నీశరీరంబుఁ గాంచిన ♦ నేత్రపంక్తి, నొలిచి కాకులు దినఁ జూడఁనుత్సహింపు.

చ॥ మును సురవైరి కోడి బిడె ♦ ముంగొని మాఱు మొగంబుగొన్న ది
గ్గున గజ వాల సన్నిధి దిఁగాలు మనంబడ రాఘవాంక మా
ర్గణములు పంక్తికంతుని శి ♦ రంబులఁ ద్రెంచి తొలంగఁద్రోవఁగా
గుణవతియైన యోజనని ! కోరికఁ గాంచఁగ నుత్సహింపుమా. ౬౧౫

ఉ॥ ఖంబు చెమర్చెనేమొ యని ♦ గాదిలి నష్టపు డల్ల వీచు శ్వే
తాంబరముం బలెన్ వెలయు ♦ నట్టి ధ్వజావళి యొప్పు లంకలో
నంబుల వర్షముం గురియ ♦ నల్లరి సేయుచు లేచు భూతముల్
పంబిన ధూళిలో వికృత ♦ భంగుల నాడుట గాంచు మమ్మరో!

ఉ॥ నల్లని రేయి ద్రిమ్మరుల ♦ నల్లల వెల్లువలెల్ల వాడ్లి జొ
బ్బిల్లి తలంబులేమి నటు ♦ వెస్కకు మల్లుటయన్ సమస్తమున్
ద్రెళ్లు యుగాంత వేశలను ♦ తృప్తి వహింపని మృత్యు మూర్తియన్
గొల్లగ మెక్కి కక్కుటయుఁ ♦ గూరిమిఁ గాంచెడు గాక తల్లిరో!

ఉ॥ వేలుపుబోట్లవంటి యలి ♦ వేణులతో నసురాళి క్రీడలం
దేలు సుగంధ కల్పవన ♦ దీర్ఘికలన్ గపిమూఁక వక్ర ణం
గూలము లొండొకళ్ల వడిఁ ♦ గూరిచికొంచు వినోద లీలలం
బోల మునుంగుచుండుటలు ♦ పోడిమిఁ గాంచెడుగాక తల్లిరో! ౬౧౬

ఉ॥ పెక్కులు పల్కనేల? రఘు ♦ వీరుని దివ్య శరాళి లంకలో
నెక్కిను దైత్యకాయములఁ నిల్వక యవ్వల డుస్సి సోఁకు లె
య్యొక్కడ నుండు రయ్యచటిఁకేపున నేగఁ ద్రిలోక వాసులౌ
రక్కసి మూఁకలెల్ల సమఁరంబునఁ గూలుటఁ గాంతు వమ్మరో! ౬౧౭

చ॥ ఒకనెల తీటు లోపలనెయుమ్మలికంబు రవంతయేని పొం
దక సుఖయింతు వమ్మ త్వరి తంబున నే జని రాముఁ గాంచుటే
యొక తడ వంత మీఁద నిట తొందఁగ రాఁ దరితీపు గల్గునే?
యొక క్షణమేని భూరమణుఁ తొప్పరికించునె యొకఁ దల్లిరో! ౬౨౨

తే॥ ప్రాణ మున్నదని వచించునంతెకాని, తన శరీరము తాఁకిమాఁడని సుమవసులు
చివుభులును లేవు పేలాలుఁచెదరకుండు, తరువులును లేవు వల్లు లంతకును లేవు.

తే॥ తెలివి తేటలుండినఁ గదాతీవురు వంత, మొగులు పిడుగులతోడఁ బైఁదగులుచున్నఁ
నైదుతలల సర్పము తొమ్మునంటి కఱచు, చున్న నెఱుకగల్గదు రాఘవోర్విపతికి.

తే॥ చిలుకఁబడు దధికై వడిఁగలఁతనొంది, యెడను తడఁబడు ప్రాణంబులింద్రియములు
గందనగు పైత్యమును వియోగంపు వంత, యెంత కలదొ లెక్కగ వచియింపనగునె?

తే॥ ఇట్టి శోచనీయస్థితిఁనెనయు రాముఁ, డుండె సుఖముగ ననుమాటయొప్పుకాదు
పలుకునవి యెల్లఁ గరతలామలకముగను, చూపెదను చూచెదవు గాకనుగుణచరిత!

శా॥ తల్లి! నిర్మలుండైన దాశరథి యు తద్దండుండు సుగ్రీవుఁడు
దెల్లం బారఁగ నీదువార్త విని తృప్తి జెందు మున్నే కపుల్
ప్రోల్లాసంబున వార్ధిదాటి నగరం తుం జుట్టి హుంకారముల్
మొల్లంబొప్ప నొనర్చుచుంట విని న తొమ్మిదింతు నిక్కంబుగ ౬౨౩

శా॥ దేవీ! లెక్కిడరాని వానరులు ప్రో దీప్తి దగ రేపె లం
కావాటిక వడిజేర మధ్యమున నా తాశంబునం దాత్మ్యపై
శ్రీవిష్ణుంబలె నా భుజంబులపయిం జెన్నారు రామప్రభు
నీవింపారఁగఁ గాంతుగాక కనులు నేర్పవస్థితిం జెందఁగ. ౬౨౪

ఉ॥ అంగదు మూపుమీఁద నుద యాద్రిపయిం గనుపట్టు బాల భా
నుం గనులీల లక్ష్మణుఁ గ నుంగొని మోదము నొందెదమ్మ! పో
రుం గొన వానరేంద్ర నికు రుంబము నాయితమై చెలంగు నీ
యంగదయుం దొలంగు నురి యాటయు నీగు వియోగముం జెడు.

ఉ॥ ఈమెయి నీవు పల్కి గడు విచ్చిన మాసములోనె వచ్చి శ్రీ
రాముఁడు నీచేఱక విడుగ రం బొనరింపఁడయేని నిందచే
రాముఁడె రావణుండగును రావణుఁడు మఱి రాముఁడే యగు
శ్రీమహిళామతల్లి! కొద చెందెదవేల? వహింపు నెమ్మది. ౬౨౫

తే॥ తొడరి మోదకరములు నిర్దుష్టములును, పొరుపోచితములు నగుపలుకు లాంజ
నేయుడాడఁగ నుప్పొంగి నెమ్మది గొని, యుర్వితనయ యిట్లని పల్కెనుత్సుకతను

—: నీత యానవాళ్లు తెలుపుట :—

శా॥ అయ్యా! యేగెదుగాక వైశముగ శ్రేయఃపాలి నిన్నొందుఁగా
కయ్యైవిఘ్నములం దరించెదవుగా ♦ కార్యండు శ్రీరాముతో
నెయ్యంబారఁగ నానవాళ్లడరు వా ♦ నిం బ్రీతి వాక్రుచ్చు మా
యియ్యాదం దొలఁగించు భారమది నీ ♦ చే కాదె ప్రాభంజనీ! ౬౩౨

ఉ॥ ముందటఁ జిత్రకూటమున ♦ మ్రుక్కడికాకము వాడి ముక్కుతో
డం దగ నాయురమ్మునఁ గ ♦ డంగి పుటుక్కునఁ గాటుసేయ నేఁ
గుండఁగఁ జూచి నెత్తుగని ♦ కూర్చివిభుం డొకపూరిఁ గొంచుఁ బ్రే
పొందఁగ బ్రహ్మమంత్రమున ♦ నుగ్రత నేయుడుఁ గాకి భీతిమై. ౬౩౩

చ॥ కొదుకుచు సత్యలోకమున ♦ కుం జని ధాతయు రొప్పి త్రోలనా
ప్రదరము వెంటనంట వడిఁ ♦ బాటుచు శంభుని డాసి యాతఁడుం
బదరఁగ మల్లి దిక్పతులవల్లను రక్షణమొందలేక యె
య్యదియును దోఁప కేడ్చు నెడ ♦ నాత్మల వేల్పులు పిచ్చలించుచున్.

ఉ॥ ఇంద్రసుతా! జయంత! యిటు ♦ లేల చరించితి నీతిమాలి ని
న్నింద్రుడె కాఁడు సర్వభువనోద్రులు చేరియుఁ గావనేర్తురే?
రుంద్ర యశస్వి శ్రీరఘువంశున్ శరణంబని చేరు మా దయా
సాంద్రుడె కాచు నిన్ను రభ ♦ సంబునఁ బొమ్మని పల్కనాతఁడున్.

చ॥ భయమునఁ బాటివచ్చి రఘువర్య! భవత్పద పంకజంబులే
దయగల వంచు నే నభయ ♦ దానము వేడితి నన్న సత్కృపా
శ్రేయుడు క్షమించి వానిదగుచక్షు వొకండు గ్రహించి యస్త్రమా
పయి సుపసంహరించుటలు ♦ పావని! నాథునకున్ వచింపుమా.

తే॥ నీ చరణములే శరణముల్ ♦ నిఖలనాథ!, యనఁగ దొనఁగు మన్నించితిఁనవనియందు
కాకి రెండుకన్నుల కొక్కకంటిపాప, యుండు నీవల్ల ననుటయుఁనొగి వచింపు.

తే॥ మొక్కి సెలవంది కాకంబుఁపోయె దివికి, సురలు పువ్వుల వానలుఁకురిసినారు
దీని సౌమిత్రి సుంతయుఁదెలియఁడయ్య, యింపు పలుకులతో వచియింపు మిదియు.

ఉ॥ ప్రేముడిఁ బెంచు నాచిలుక ♦ పిల్లకు నెవ్వరిపేరు పెట్టుదున్
శ్రీ మహితా! యన నిమిగులఁ ♦ జిర్నగవార మదీయమాత న
త్రేమమయాత్మయా కయిక ♦ పేరిడుమా యని నాఁడు పల్కు నా
యామెత గూర్చు వాక్యముల ♦ యాదరమున్ వినిపింపు మారుతీ!

ఉ॥ ఇన్నియుఁ బల్కుమీఁద వచి ♦ యింపఁగఁ దగ్గది యెండు లేద యం
చెన్ని ధరించు వస్త్రమున ♦ నింపుగఁ గట్టిన మానికంబు పై

నున్న జగంబు క్రింది జగఁ ♦ మొప్పుగఁ గల్గిన కాంతి సంతతిఁ
గ్రన్న జయించు దాని నటఁగైకొనె మారుతియుఁ భ్రమింపఁగన్.

తే॥ హనుమ యచ్చెరు పాటొంది యరయసాగె, సప్తలోకంబుల తమంబుననుసిపోయె
రవియు భయపడ కీనగఁగరంబు చేరె, సేమి! యని దైత్యులును శంకఁనెనసినారు.

ఉ॥ శోకమునొందు జక్కవలు ♦ సుక్కుట వీడె ముడింగియున్న ప
ద్మాకరమందు పంకజములన్ని యెలరెన్ను సూర్యకాంతముల్
తూకొని నిప్పు లుమ్మినవి ♦ దుఃఖముతో ముకుళించె గల్వలుక్
వే కనుపట్టె నయ్యెడ ర ♦ విప్రభుఁ దోచెడు చిన్నె లన్నియున్.

చ॥ మృదువగు కేశపాశమను ♦ మేఘముపై గ్రహరాజుఁబోలి య
మ్మదిత మనోజ్ఞసంహనన ♦ ముంబలె రాగమునొంది రాగ సం
పదగల రామపాదముల ♦ బాగున వెల్లు శిరోమణిం గుణా
న్నదయగు నీత చూపె గనె ♦ వాయుసుతుండు ప్రమోదమందుచున్.

చ॥ వెదకుచు వచ్చి జీవముల ♦ విందుగ నిచ్చిన పుణ్యమూర్తి! నా
కిది యొక కంటిపాపవలె ♦ నింబుగ నుండు జరంబు వల్లవో
విదుఃక చుట్టియుంచితి న ♦ భిక్షగఁ గైకొను మంచు సత్యవా
క్పదయగు నీతయిచ్చెఁ గడు ♦ భక్తిని గాడుపుపట్టి చేకొనెన్.

ఉ॥ కైకొని వస్తుమందు దుసి ♦ క్రమ్మక యుండఁగ ముడ్చి వీడికోల్
కైకొని మ్రొక్కి ముమ్మటు వ ♦ లంగొని చాఁగిలి లేచి వీసనల్
కైకొని ధీరవాక్యములు ♦ క్రమ్మఁ బల్కి మఱి మఱి నుతుల్
కైకొని యుబ్బి గంతులిడి ♦ గంధవహాత్మజుఁ డట్లు క్రమ్మఁబెన్. ౩౪గి

2. వనభంగ పటలము. (౬౦).

చ॥ వనమును గూర్చి యుత్తరపు ♦ వైపునకుం జననెంచి దొడ్డ రూ
పును ధరియించినట్టి కపి ♦ ముఖ్యుఁడు స్వల్పకృతిం బొనర్చి యే
జనుట వివేకలక్షణమె? చయ్యన నచ్చటికేగి రాఘవుం
డును ముదలించు వాని కొకఁ ♦ డున్ సరి పల్కమి దూత లక్షమే?

ఉ॥ ఏపునఁ గాలుసేతులనె ♦ యెల్లర నీచులఁ ద్రొక్కి చంపి లం
కాపురి వాఢి నూఁకి జన ♦ కప్రభు పుత్రిని గొంచు రాఘవ
శ్రీపదపద్మ సన్నిధిని ♦ చేర్చనయేని తలంప నెవ్వధిన్
లోపములేని యుత్తమ గు ♦ ణుండగు దూతుఁడ నాదు నిధరన్.

ఉ॥ వంచకుడైన రావణుని ♦ వాలముచే దశ మస్తకంబులున్
మించిన చేతు లిర్పదియు ♦ మిడ్కఁగ నుక్కఁగఁ గట్టి కారలో

నుంచిన వాడఁగాను గడు ♦ నుద్ధతిఁ దాకి జయింపలేదు మా
ప్రాంచిత రామ భానుజ ప ♦ రస్వరమైత్రి ఫలించు తెల్లగుఱ్ఱ ? ౬౪౮
చ॥ బలయత్తమైన యీ యసుర ♦ వర్గముఁ గాడ్పడఁజేసి కూల్చి దో
ర్బలు దశకంఠుఁ బట్టికొని ♦ క్రశ్చుగ మోఁది యతండు కన్నులం
బులుకునఁ జూచుచుండ మయ ♦ పుత్రి శిరోఽములం గదించి వె
ల్వలగొన నీడ్చితెచ్చి చెఱ ♦ వేయుట దోసముఁ గూర్చుకార్యమే ?

ఉ॥ వీరల హింస చేసి పృథి ♦ వీభరముఁ రఘువీరు భారముఁ
దీఱ నడల్చి దూతకృతి ♦ తీరుగఁ బూర్తి యొనర్చుటే తగం
గారియ మంచు భావమున ♦ గట్టి యొనర్చి దితి ప్రజాతతిఁ
బోరొనరింప రేపు విధ ♦ ముం దలపోసె మనంబు లోపలఁ. ౬౪౯

తే॥ కడఁగి యిప్పుడే యివ్వనిం ♦ గాడుపఱుతుఁ, బఱుచు పెనుదొనిచెవిఁబడఁ ♦ బలభుజులు
కోపులై యెదిరింపంగఁ గూల్చువాడ, నిదియ తగిన యుక్తి యనుచు ♦ నెంచె మదిని.

చ॥ పొదివిన దైత్యులఁ మరలి ♦ పోవఁగ నీయక కూల్తుఁ గూలిరే
నెదురఁగ రావణాసురుఁడు ♦ నేపున దుస్సహ సైన్యయుక్తుడై
కదలును వచ్చెనేని కడు ♦ కావరముం జెడ మస్తకంబులఁ
జమరలు చేసి నాకసి న ♦ శింపఁగ నెమ్మది నఁది మల్లెదఱ. ౬౫౦

చ॥ అని తలపోసి రేవగలి ♦ కాఢ్యులు త్రిమ్మరు మేరుశైలముఁ
జెనయు భూభర్తలుండు మును ♦ చెన్నుగఁ గొమ్మున భూమినెత్తు నా
మనకిఁగి బోలి దొడ్డ యడ ♦ గైకొని వేలకువేలు కావలిఁ
గనిన యశోకికా వని న ♦ గంబులఁ గాళులఁ ద్రొక్కె వీలఁగఱ.

తే॥ విజిగెఁ జీలెనువ్రాలెను ♦ పెల్లగిల్లె, నడఁగెఁ బొడియయ్యె మడఁగెఁ బెల్లవిసె నెగసెఁ
జెదరె మండెను మాండెను ♦ పిదిలెఁ బ్రేలె, బొగ్గులగుచు ఛిన్నాభిన్న ♦ ములుగ రాలె.

తే॥ కొన్ని వేళ్లతో లేచెను ♦ కొన్ని కాలె, గొన్ని మొగుళులలోఁ జేరెఁ ♦ గొన్ని చీత
కొన్ని మున్నీటఁబడిపోయెఁ ♦ గొన్ని తేలె, గొన్ని దేవలోకముఁదాఁకెఁ ♦ గొన్ని తూలె.

తే॥ చుట్టి వినరిన మబ్బులఁ సుడిసి కొన్ని, దిక్కరుల కాకు మేతగా ♦ దిగువ వ్రాలె
నడుగు పట్టి వీచిన కొన్ని ♦ యాకనంబు, దాటి యిందు నందనమును ♦ త్రమ్ము చేసె.

తే॥ వాలి యలలచే జలధి కఁల్లోల మయ్యె, దైత్యుల విశాల సౌధముల్ ♦ ధరణిఁ గూలె
గులగిరులు తుముర య్యెను ♦ కుసుమచయము, పట్టు దప్పి రిక్కలతోడఁ ♦ బడి యడంగె.

చ॥ పొడవగు వేళ్లతో నడరు ♦ భూజములఁ వడిఁ బెల్లగించి త్రొ
క్కుడుపడి లోకముల్ ప్రిదుల ♦ గోటున వైచిన కొన్ని దిక్కరుల్
పిడులకు నందియాయఁ దమ ♦ బెట్టిదమా రదనాంతరంబునఁ
బెడఁకుచు వ్రేలు తుండముల ♦ వీర ధరించిన రీతి భాసిలెఱ. ౬౫౧

ఉ॥ క్రూరుని పంక్తికంధరుని ♦ శోమల వృక్ష వనంబులోనివౌ
సౌరభ పుష్పసంచయము ♦ జక్కుల పర్వతమందు దేవతా
వారములుండు స్వర్గమునఁ ♦ బద్ధదళాక్షులు మూఁగి వచ్చి యిం
పారఁగ నొళ్లునిండఁ జదు ♦ మాడిరి యెండొరు మించి వేడుకన్.

తే॥ కనకరత్నమయంబులై ♦ క్రాలు తరులు, దిక్కులకు మించులంబోలెఁ♦దిరుగుచుండె
గొన్ని సూర్యకాంతులఁబోలెఁ♦గొన్ని నడుమఁ, దాఁకిరాలురిక్కలవలె♦ధరణిఁగూలె
తే॥ పక్షులునుజుంటియీఁగలుఁభ్రమరములును, మొగ్గలుఁజివుళ్లుఁదేనెయ్యఁబూలుపండ్లు
కడలిఁబడ మీలు మ్రుంగుచు♦మడిసియాడె, బచ్చి చెట్లంతలోఁ బడఁ♦బచ్చడయ్యె.

క॥ చెదరిన పూవులఁ దాలిచి, నదమల గంధంబు వీచి♦జలధులు వేల్పుల్
సుదతులతోఁ గ్రీడించు ప్ర, మదావన సరోవరముల♦మాడికి నొప్పెన్.

మ॥ హనుమంతుండు పెకల్పి వైచు మణిహే♦మాంచత్ప్రభా నేడులున్
ఘన భూజ ప్రజముం బాదల్లు పెనుపె ♦ క్కంజొచ్చి నిండారుటన్
జనముల్ దాఁటియె పోవఁగాఁదగు ననం ♦ జాల్పంద్ర మవ్వేళఁ గా
లి నడన్ దాటఁగఁ దగ్గదయ్యె ననఁ జా ♦ లెన్ జూక్కి క్షంబుగన్.

తే॥ గ్రీష్మభానుని పోలి య ♦ గ్రిమమరీచు, లడర మింటి కెగసి యుర♦వడిని మరలు
తరులవలన దానవుల సౌ♦ధములు తునురు,లయ్యె నశనిచేఁ గుధరంబు♦లవియునట్లు.

తే॥ హనుమ పెకలించి వైచిన♦యగచయంబు, క్రిక్కిరిసి మబ్బువలె దోఁపఁ♦గినుకచేత
రావణుని వనమెల్ల స్వ♦ర్గంబుచేరఁ, బంపు క్రియదోఁచె నప్పటి♦యతని చెయిది

ఉ॥ తేనియ తుంపురుల్ చెదర ♦ దిక్కిటి పక్షులు రంపునేయఁగా
సూనచయంబు నిండుకొన ♦ శోభిలు రత్నమయావనీజముల్
మానుగ మింటఁ గ్రిక్కిరిసి ♦ మంజుల కాంతులు కత్తులట్లు సిం
గాణులరీతిఁ గ్రాలి వడి ♦ గాఁ జనె మేటి విమానపంక్తిన్.

ఉ॥ వారణరాజముం జెనయు ♦ వాయుకుమారుడు చుట్టివైచు భూ
మీరుహముల్ సుడింబడుచు ♦ మింటను నిల్వక క్రమ్మటిల్లి పెన్
వారిధి వ్రాలుచుండుటలు ♦ పట్రిలి తోయదముల్ పయోధిలో
నీరము నానఁగా దొడఁగి ♦ నిండుగ వ్రాలిన లీలఁ గన్పడెన్.

ఉ॥ పాపముచేసి మధ్యమ భు ♦ వంబున జన్మముఁగాంచి జ్ఞానులై
తాపములన్ జయించి విను ♦ తంబగు ముక్తిని పొందు వారి య
క్లేపున నూడ్చి పై కెగుర ♦ నేసిన కల్పకజాల మట్లు స్వ .
ర్గోపరి భాగ మేగి మఱియొందెను మున్నటి స్వస్థులంబులన్.

తే॥ గుటిగ మణికుట్టిమంబులఁ♦గూలఁదన్ని, చదిపి చవికలు దీర్ఘికల్ ♦చదునుచేసి
కుడ్యములను క్రీడాద్రులఁ♦గుదియఁద్రొక్కి, చేయ దుస్సాధములన్లెఁ♦జేసివై చె

తే॥ సాల సర్జకాదులఁ ద్రోచిఁపూలతోడఁ, జంపకశ్రేణి గెలఁచి పంజను గలట్టి
చూత సాలంబు లూడ్చియఁచోట్లఁ జెలఁగు, ఫలతరూత్కరం బెల్లనుఁపాడుచేసె.

ఉ॥ కంతు వసంతు మోముల వి ఁ కానము లెల్లఁ గృశింప నా హనూ
మంతుని పాదముల్ దగుల ఁ మంజుల పుష్పవనంబు తారు మా
తెంతయు నొందఁ జందన మ ఁ హీజము లింధనభంగిఁ గాల న
య్యంతర భాగమెల్లఁ బొగ ఁ యై నివుతై కనఁ గాడు పోలికన్. ౬౭౧

క॥ రొదసేయుచు భ్రమరంబులు, చెదరఁగ భూజములు గలసెఁజేడ్పడి మంటన్
మదవతుల నృత్యశాలలు, కదిసిన విరి లతలతోడఁగాలెఁ బదడుగాన్. ౬౭౨

చ॥ తలరెడు పూలకొమ్మలు ల ఁ తాపితతుల్ పికముల్ రహించు క్రొం
దలిరులు గల్లు మావులును ఁ తావులఁ జమ్ముచు నల్లిబిల్లిగా
నలమిన తీగలం జెలఁగి ఁ యందము చింద నమర్చు ద్వారముల్
పులుగులతోడ గుల్మముల ఁ పుంజములున్ జెడె నుగ్గు నూచమై. ౬౭౩

ఉ॥ వైచు ప్రవాళ వల్లరులు ఁ వారిదపంక్తిని మించు లట్లు చు
ట్టేచిన కొండలంబడి ర ఁ హించె మహీధ్రము వంటి యేనుఁగుల్
మోచిన మోము పట్టములఁ ఁ బోలి హిరణ్మయ చూత శాఖిల్
వే చని యందు దంతులకు ఁ వేడుక యోగిరమయ్యె నయ్యెడన్. ౬౭౪

తే॥ పిట్ట లఱచు శబ్దంబులు ఁ వృక్షచయము, విఱుగు నవ్వడి మారుతిఁపెలుచఁజేయు
సింహనాదంబు పెనురోద ఁ సిం దరించి, యండగోళంబులం దాఁటియవలికేగె.

క॥ కూలెను పాటల కుజములు, వ్రేలెను వర గోఁగులును ద్వి ఁ రేఫ రవంబుల్
మాలెను విహగ రుతంబులు, గ్రాలెను రోదనముగాఁగఁగడలిం బడుచున్. ౬౭౫

క॥ అడఁగెం బొడవగుమేడలు, మడఁగెం బందిళ్ల లతలుఁమఱి వృక్షంబుల్
పడియెం గావేరీనది, జెడియెం గంగాజలంబు ఁ చేరఁగఁ జేకుల్. ౬౭౬

క॥ అందము చిందెడు కొలఁకులు, చందనముం గలిపినట్లు ఁ చెడెఁ బంకముగాఁ
బెందరువులు కూలిన యా, సందర మొక పూలతోటఁచందంబయ్యెన్ ౬౭౭

ఉత్పా. సిందువార వారమేగి ఁ చెదరి చేరె వారిధిన్
చందనములు తివ్వమంచు జరగిఁదైత్య సౌధముల్
పొందు మేల్కవాటములను ఁ పొడిచి విఱిచె నుగ్గుగా
నందు రక్క సీంధ్రు జడిసి ఁ యఱచి పఱచి యేడ్వఁగన్. ౬౭౮

ఉ॥ ఆకనమందు మించి వెలుఁ ఁ గారెడు రిక్కలఁ బోలి నందన
ప్రకట వృక్ష పుష్పములు ఁ పైఁబఱపై విలసిల్లెఁ దింతిణుల్
ప్రేకనఁ జుట్టి చుట్టి కడ ఁ లిం దిగబాఁదఁగ శంఖ కీటముల్
వ్యాకులమంది ముత్తైముల ఁ నయ్యెడ రాల్పుచుఁ బాతె భీతిమై

తే॥ ఆకసమునకు వీచిన యందమైన, కొమ్మలం గల్లు మణిమయ ♦ కుజము లచటఁ
దివిరి దైత్య వినాశ దుష్టిన నిమిత్త, మైన యింద్రధనువు వోలెఁగఁగఁబడియె
మ॥ చతురంభోధులలోఁ బడెన్ వినరు నాచాంపేయ వల్లీ తతుల్
చితుకంబాటుచు రాలుచుండుటలు పీ ♦ క్షింపన్ దిగం జొచ్చుచున్
సిత జీమూత వితానముల్ జలములన్ ♦ సేవించు వారాశి నా
తతరీతిం బ్రసరించు భానుకర సం ♦ తానంబునా భాసిలెన్. ౬౮౨

తే॥ మ్రాఁకులం దిప్పివైవఁ బురంబునందు, లాయములు రథశాల లాఁలాన శాల
లాటవట్టులు పానశా ♦ లాదికములు, నేలమట్టంబులై పేరు ♦ మాలికూలె
తే॥ మ్రాఁకులును కొండలును తారుమాటుఁగాగ, వైచుటంజేసి బంగారుప్రహరులెల్ల
జలిపడ మేడలగ్గిచేఁజటిలి పెటిలి, యతల కుతలమై పురమెల్లఁనడలు గుడిచె.

చ॥ అవనిజ్ఞకై వగం బొగుల ♦ నట్లుడికించితి విష్ణు నాకు శా
త్రవులగు వారు నవ్వఁ బ్రమ ♦ దావన నాశము సేయుచుండ గా
రవమునఁ గాంచుచుంటివని ♦ క్రాఁగి చిరాకు గడించునంచు దా
నవపతి కల్కి డాఁగొనె న ♦ నన్ హరిణాంకుఁడు డాఁగె బై దెసన్.

చ॥ కనకము రత్నరాజ రవికాంతములున్ శశికాంతముల్ మణుల్
మునుకొని వెల్లు మ్రాఁకులుగఁ ♦ బొల్చిన యావనవృక్ష సంతతుల్
హనుమండు వెల్లగించి కకు ♦ బంతరదేశములం బడంగ వై
చిన కతనన్ జగంబు విల ♦ సిల్లెను పట్ట పగంటి చాడ్చున్. ౬౮౬

చ॥ మెకములు భీతిమై జెదరి ♦ మిక్కిలి భ్రాంతి వహించి యార్చుచున్
గకవికచెంది మ్రాలె నెఱ ♦ కల్ గల పక్షులు కొన్ని పాతెఁ గొ
న్ని కడలిఁ జెట్లతో నడఁగె ♦ నిచ్చలు పాతిన వెల్లఁ గొంత మే
రకుఁ జని తత్తటిల్లి ధర ♦ వ్రాలెను పక్షములన్ విదుర్చుచున్. ౬౮౭

ఉ॥ పువ్వులతోడ భాసిలిన ♦ భూజములన్ హనుమంతుఁ డుగ్రుండై
తివ్వన వీవ నత్తరుల ♦ వ్రేలెడు గూఁడులతో విహంగముల్
త్రైవ్యక కొన్ని చేరినవి ♦ దివ్యపదంబు నతం డనుగ్రహం
బువ్వన నూనెచేని మఱి ♦ యున్ దగనెట్టి ఫలంబు గూర్చునో! ౬౮౮

తే॥ రాక్షసులు కాచుచున్న యాఁరామమందు, శ్రమల నొంది తపించు భూజాతయున్న
వృక్ష మొండు మాత్రము నిల్చెఁబిలయవేళ, విష్ణుఁడు పరుండు వట వృక్షవిధముద్దోప.

ఉ॥ మిక్కిలి కాంతిగల్గు నొక ♦ మేటి శిరోమణి భూమిజాత తా
నిక్కడ నానవాలుగఁ బ్రి ♦ యేళున కొండఁగ నిచ్చి పంచె నిం
కొక్కటియేని భూషణము ♦ నొందద యంచుఁ దలంచి సాగరుం
డక్కటికంబుతోఁ బనిచె ♦ నన్నవిధంబునఁ దోచె భానుఁడున్ ౬౯౦

చ॥ ననిచిన యవ్వనం బటులు ♦ నాశముచేసి మనుత్పుతుండు పొ
ల్లున విలసిల్లె నొక్కడయి ♦ పోడిగ లోకములెల్ల గొల్చి ని
ల్చిన జగదీశు పోలికను ♦ క్షీర మహోదధి మధ్యనొప్పు మం
థన నగముం బలెం బ్రథయ♦దాహ రుషానల నేత్రు కైవడిక. ౬౯౧

శా॥ ఈలీలక వనమెల్లఁ గూల్చి హనుమం ♦ డేహరు నవ్వేళ దై
త్యాలోలాక్షులు లేచి హా యనుచు న ♦ త్యంతంబుగా నుల్లముల్
ప్రీలక మేరువువోలె నిల్చు నతనిక ♦ వీక్షించి ఏడవ్వడే?
బేలా! కాంచితి వేమె? యన్నఁ గని పు ♦ ధ్వజాత దానిల్లనుక.

చ॥ కొడిమెలు సేయు రక్కసులు ♦ కూడని మాయలు చేయుచుండ నా
చెడుగరులే యెఱుంగ మఱి ♦ చెప్ప సమర్థులు గాక యన్యులుక
నుడువ సమర్థులే? మునుపు ♦ నూల్కొని దైత్యుడు జంకయై కనం
బడ వలదంచు లక్ష్మణుడు ♦ పల్కిన సత్యమ యంచుఁ గోరితిక. ౬౯౩

చ॥ అని జనకాత్మజాత పలు ♦ కాడఁగ తొమ్ములు మోదికొంచు న
వ్వనితలు నేలయుం జదలు ♦ వారిధులుక వడకొండఁ బాఱగా
హనుమయుఁ జెంత స్వర్ణమయ ♦ మై పొలుపారెడు హోమ మండపం
బును గని దీనిఁ గూల్తునని ♦ పూనికఁ జేతులు సాచి పట్టుచుక. ౬౯౪

సీ॥ కనులఁ జూడను గాదు ♦ కాలువెట్టునుగాదు, స్తంభముల్ లెక్కింపఁదరముగాదు
నిసులందు జీకటుల్ ♦ నెఱయవు ధరణియుఁ, గడఁగి మోయుటయన్నఁగానిపనియె
యాకాశమంబు హేమాద్రియు సిగ్గిలి, మదినొచ్చి పుండగుమాడ్కిఁ బెరిగి
క్రమముగా వర్ధిల్లికళల సంపాదించి, దుగ్ధంబుఁబోలు కాంతులను కురియు

తే॥ శీతకరుఁ డాఁకు కందను ♦ చీకటులను, వారి తినునట్లు వింశతిఁబాహునాజ్ఞ
బ్రహ్మదేవుండె స్వయముగా ♦ బంగరు గొని, మానుగాఁ గట్టినట్టిదామండపంబు.

సీ॥ స్తంభంబులెల్ల రత్నమయంబులగుఁ జాట్లు, ప్రక్కలు మొత్తిమ్మున్వర్ణతార
మయములు వెనుక సం ♦ ప్రధిత మహోపల, మయములు రవికినిమండనములు
దశకంధరుఁడు మున్నుతారాద్రి నెత్తుట, విన్న మారుతి యదివెలితి పలుప
మేరువునే తోడిమోదికెత్తినయట్లు, దీర్ఘ బాహులతోడఁదివిరి యెత్తి

తే॥ లంకపై వైచె మేడలుక్రుంకె నిప్పు, మిడుగులులు లేచి కొన్నింటినడరి కాల్పె
బూడిద మ్రగ్గిరి కొండలుపొలనుదిండ్లు, చెడుగరులకు వచ్చెడునవిచెడుగులెకద!

సీ॥ అయ్యశోక వనంబునరసి కాపాడెడు, యడ్రుతుదైవతములునాశ్రుపూర్ణ
ముఖపద్మములవస్త్రములతోఁ దుడిచికొంచు, దుఃఖాగ్ని మనసులఁద్రొక్కి కాల్చి
ప్రీలి నెత్తురుకాటుపెను దేహములతోడఁ, దడఁబడి పెనఁగు పాదములతోడఁ
బురమెల్ల గగ్గోలుపొరయ రోదించుచు, బరుగున రావణాసురుని దఱిసి

తే॥ చరణములఁ బడి దానవసార్యభామ! వనము నేడు కావగలేనివారమైతి
మొక్కపెనుకోతియారామమూడ్చివిటువ, నగ్గిబడువస్త్రముంబోలెనవిసెద్రుటిని.

కవిరాజు. పలుకఁగఁ దేలికయా పని గాదిది ♦ పాద కరంబులతోఁ గనవున్
నలుసులు దూసియులే కలునట్టు లొ ♦ సర్పి మహా క్రతు మండపమున్
బెలుచ నగల్చి వెనక్ విసరెం బుర ♦ వీధుల మేడలు కొన్నియ పో
నిటువ సమస్తము నాశమొనర్చె వ ♦ నేచర మక్కట! యిక్కరణిక్.

చ॥ అనవిని రావణుండు పరి ♦ హాసముతో నొకకోతి చొచ్చి యా
కనక తరూత్కరంబుఁ గడఁ ♦ కక్ విదళించి మఱాగ్నిశాల భూ
మిని పడఁద్రోచి గొప్ప కడి ♦ మిన్నగరంబును కాడునేసెనే?
దనుజుల పేర్నిమెచ్చఁదగుఁ! దప్పి వెడంగులు నిట్టు లందురే? ౨౯౯

చ॥ అనవుడు వారలిట్లనిరి ♦ యయ్యరొ! యాప్లవగంబు మేను మో
చిన ధరణి న్నుతింపఁదగు ♦ శిష్ట గణార్చితలౌ త్రిమూర్తులం
దున నొకఁ డీతఁడన్న నది ♦ తోచును న్యూనతగాఁగ నక్కపీం
ద్రుని కడిమిక్ గణంప నెవ ♦ రుం బనియేమిఁకఁ గాంచ నేర్పడున్.

ఉ॥ ధారణి చీలి యానెఱియ ♦ దందడిఁ గంధి జలంబు నిండ ది
గ్వారణముల్ సురాసురులు ♦ కక్కిరిబిక్కిరిగాఁగ దైత్యనా
రీ రమణీయ గర్భములు ♦ వీలఁగ రోదసి బూరటిల్ల న
మూర్ఛితు హుంకరించె దశ ♦ మస్తకుతో నటు వారు పల్కు చో.

౩ కింకరవధ వటలము. (౩౧)

చ॥ కులగిరి గహ్వరంబున న ♦ ఘోర మహాశని పాత ఘోషమున్
జలనిధి ఘోషణంబు శివ ♦ చాప విదారణ భీషణారవం
బిల సరిపోలు నారుతి న ♦ మిద్ధ మణిమయ శీర్షక స్ఫుటా
కలిత దశాస్య మస్త దశ ♦ కం బదరన్ వడిఁ జొచ్చె వీనులన్. ౩౦౨

మ॥ చిటునవ్వించుక యోర్వలేమి యలమం ♦ జంఱించి యాకోతి యం
బరపీఠిక్ మఱి యెట్టులుం జనని లే ♦ వక్ జాట్టుముట్టాడి దు
ర్భరమా పోరొనరించి యేని త్వరగా ♦ బంధించి తోతెండు పొం
డురచా నేనలతోడ నంచు సుభట ♦ పూహంబులం బంపఁగన్. ౩౦౩

తే॥ శూల కుంత తోమర భిందిపాల మునల, పరశు పట్టిసాదులఁ దాల్చి ♦ కఱకుసోఁకు
మూఁక లయకాలమున వార్ధిపొంగి లేచు, కరణి నడది బయలుదేఱఁగఁగిని పట్ట
సీ॥ ఆలంబుపేరు వి ♦ న్నంత మద్యముకంటె, సతిశయోత్సాహంబునందువారు
అడవికంటెను పరపై న వారలు పెను, ఘోషచే జడధికిగొప్పవారు

గిరికంటె నున్నతవర దృఢదేహులు, యశమున నాకసమందువారు
 దేవదానవకీర్తి ♦ దీధితులను తమ, హుంకృతిచేతనే ♦ యూడ్చువారు
 తే॥ స్వల్పవైరంబు నిర్లక్ష్య ♦ సరణి విడుట, యాపదలకు మూలంబని ♦ యరసి దాని
 కోఁతివలనఁ దీర్చుకొనఁగఁగిగుందిసిగ్గు, పడినహృదయంబు గలవారు ♦ బాహుబలులు.
 సీ॥ కిత్తులు గలవారు ♦ కవచముల్ గలవారు, వీరచిహ్నంబుల ♦ వెలయువారు
 వసుధ నడఁగ ద్రొక్కు ♦ పదములు గలవారు, కడలనంటెడు కేలుగలుగువారు
 గగనమంటెడు మస్త ♦ కంబులు గలవారు, కాళ్లతో మలలను ♦ గడపువారు
 పిడుగులకంటెను ♦ పెడబొబ్బ గలవారు, వారి కరుల మ్రొంగు ♦ నోరివారు
 తే॥ శ్రొన్నెలంబోలు కోఁతలఁ ♦ గొఱలువారు, గుణకిణాంకిత భుజులు మాధుర్య నివిధ
 పాద పాణి వక్షఃఫల ♦ భాగులైన, వారు దివ్యభూషణముల ♦ నఱలువారు.

ఉ॥ కేల గదాది సాధన వి ♦ కీర్ణ మయూఖము లెండగాయఁగా
 లీలగఁ బోవలేమి నద ♦ లించుచు బొండనిత్రోవ ముందు వా
 రేలాకొ సాగరంచు బయ ♦ లీదుచు నూకుచుఁ ద్రుల్లి నేలకుఁ
 వ్రాలుచు నల్లు వ్రాలుటకు ♦ వైనము లేక శ్రమంబు నొందుచున్.

ఉ॥ సాధనముల్ తటిత్తులుగఁ ♦ జాపము లింద శరాసనాలుగాఁ
 గ్రోధముతోడి యూరుపులె ♦ ఘోరమరుత్తుగ మేనులెల్ల ధా
 రాధర పంక్తిగా నడరి ♦ రక్కసి మూఁక యుగాంతకాల వా
 ధోధరసాళి తారసిలు ♦ తోయమునం జనుదెంచె నత్తటిన్ 20౮

చ॥ నురుచిర భూజయుక్తమయి ♦ శోభిలు నివ్వని నెల్లఁగూల్చి భా
 స్వర మఖ మండపంబు నొగిఁ ♦ బగ్గము పాడుగఁ జేసినట్టి దొం
 టరియగు కోఁతియటై! విక ♦ టంబుగ నున్నది నిర్జరారి వి
 స్ఫురదురు శౌర్యమున్ మన య ♦ శోవిభవంబులు గాల్పనే యిఁకన్?

మ॥ అని అంపిల్లుచు నాయుధ ధ్వనులు శిం ♦ జారావముల్ సింహ గ
 ర్జనముల్ దంతుల ఘోరకృతుల్ తురగపే ♦ పల్ గూడి పెక్ మోతయె
 శ్వనరన్ దర్జన భర్జనంబులఁ గపిం ♦ దట్టుండు కొట్టుండు చం
 పినఁ జంపుండని యార్చి రయ్యమర వి ♦ ద్వేషుల్ వడిం బోవుచున్

సీ॥ వీధులలోఁ జనవెరవితగానక, యెగసి మింటనె పోవఁనెగడువారు
 భూమలు విండులు నొక్కపోలికగా వంచి, పొగయు నిట్టూర్పులుపుచ్చువారు
 ఒకరి నొండొకరు త్రోచికొని ముందేగుట, గని వీరుడే! యసికనలువారు
 లంకలోఁ దమకుఁ బోలఁగఁ జాలినంత తా, వమర దే యని పెద్దయఱచువారు
 తే॥ తూణములనుండియమ్ములుదూయువారు, నొఱలచుండికత్తులనూడఁబెఱుకువారు
 నెఱసి చోటింతలేక క్రిక్కిరియువారు, కుటిలదంతముల్ పటపటఁగొఱుకువారు.

సీ॥ అల్పతపస్వతా ♦ నహులు ♦ పోరగలేక, పాటుచో నవ్విన ♦ వారువీరు
 ధనదుని కీర్తి పాఠ ♦ తటవేయ నలకను, పాడొనరించిన ♦ వారు వీరు
 దురము సేయుట లేక ♦ దురద పుట్టిన కేలఁ, బోరుగోరి తిరుగు ♦ వారు వీరు
 పూర్వయుద్ధంబులముక్కాఁకలం దీటి, వీరమద్దలఁ గొన్న ♦ వారువీరు
 తే॥ కొండలం బలెఁ జలియింపకుండువారు, సమరదోహాలులు కృతాస్త్రులమరవరులుఁ
 బెక్కుసారులు గెల్చినవీరవరులు, పుడమి నడుము విటుగునట్లునడచినారు.

ఉ॥ కొండలఁ ద్రోయుఁ డన్న వడిఁగుంభిని గూలఁగఁ ద్రొక్కఁడన్న మా
 త్రాండుని నేల కీడ్వఁడననబ్బములన్ వెనఁ బిండుఁడన్న నొ
 క్కండొకఁడే సమర్థుఁడయిక్రాలు మరుత్తమ వేగవంతు లు
 ద్దండబలుల్ రణక్రమ వి ♦ దగ్ధులు సాహస శౌర్యధుర్యులు 2౧౩

ఉ॥ పాదరజమ్మ స్వర్గపుర ♦ వాసుల కన్నులుగప్ప శౌర్యమే
 మోదము తోడ రూపమును ♦ పొందిన చండము దోష మత్త నా
 గాదన సంఘముం బలెను ♦ వ్యాఘ్రు కదంబమువోలె నీల మే
 ఘోదయ మట్లు దైత్యులు మ ♦ హోద్ధతి నేగిరి బాణవేగులై. 2౧౪

చ॥ మిడుఁగులు కన్నులం దురల ♦ మిక్కిలి యూర్పుల ధూమమొప్పఁగాఁ
 దొడిబడు నాయుధంబుల ద్యు ♦ తుల్ మిటుమిట్లు గడింప రక్కసుల్
 పిడుగులఁ బోలె నార్పుచును ♦ వీఁకున నుబ్బుచు గంతులేయుచున్
 సుడిసిరి చూచి పాడగు న ♦ శోక వనంబు మనంబు కాడ్పడన్. 2౧౫

ఉ॥ భానుఁడు పూర్వచర్య మదిఁ ♦ బాటఁగ భీతిలి మింటఁదాటఁగా
 మానుగ రేగి వర్ధిలిన ♦ మారుతి కాహళ తూర్య శంఖ భే
 రీ నినదంబు మ్రోఁగ విని ♦ రేగి సశాచరు లాజి సేయఁగాఁ
 బూనిక వచ్చుచుండుటలు ♦ పోలునటంచుఁ దలంచి మోదిలెన్.

చ॥ వనమును గూల్చుటే తగిన ♦ పద్ధతియంచుఁ దలంచె మున్నె యా
 పని యనుకూల మార్గమును ♦ పట్టుటచేఁ బెనుపోరు గల్గె నీ
 దనుజుల తోడ నియ్యదియె ♦ తాఁ దలపోసిన వైనమాట నె
 మ్మనమున మోదమంది హను ♦ మంతుఁడు వారలఁ గాంచెఁ దేకువన్.

చ॥ పగటనె రాత్రి తోఁచు చెలు ♦ వంబగు నల్లని సోఁకుమూఁక యా
 పగతుఁడు వీఁడె వీఁడె వెనఁ ♦ బట్టుఁడు కొట్టుఁడు కట్టుఁడంచుఁ డెం
 పుగ నటుచొచ్చి వాఁడిమియుఁ ♦ బోఁడిమి వెల్వడ నార్చిరెల్ల భూ
 గగన ధరాధరంబులును ♦ కంధియు లంకయు బిట్టు కంపిలన్. 2౧౬

సీ॥ జలనిధి బెడిదంపు ♦ టులిపు కీడ్వడ శంఖ, భేరీరవములు గా ♦ వించువారు
 గుహలఁబోలిన నోళ్లుఁరహిఁ దెఱచినవారు, పొగరేగు చూపులనెగడువారు

భుజగేంద్రు మెడయును భుజము లొక్కటిగాఁగ, నడఁగంగఁ బుడమిపై నడచువారు
బహువిధాయుధ మహాప్రభలు వంశాటవి, నలమినగతి వెల్లనడకువారుఁ
తే॥ గనిమసంగి యాలము సేయఁగడఁగినంతఁ, బావనియు నొక పెనుపాదపంబుమిత్తు
పగిదిఁగని కేలఁదాలిచివారి కడలి, నడిమి మందరమన వారి నడుమ నిల్చె.

ఉ॥ కొండల ప్రీల్పునట్టి పిడుగుల్ నహితంబు వడంకు పోటు దో

ర్దండ బలంబునం దరు వ రంబున రక్కసి పిండు దాఁపఁగాఁ

గొండల వాగులం బలెనె కొండలఁబోలు భుజాలు వ్రచ్చి యం

దుండి మహాన ధార లిల నోడిగిలం బడి చచ్చి రుక్కటా. 2-90

తే॥ కొండఱతనిపైఁగై దువుల్ గూర విససి, పొట్టలవియఁండ్లునుపోవ మొగము లగలఁ
దొక్కఁబడి రక్తమాంసముల్ దుక్కిగాఁగఁ, జడిసి కూడఱ జచ్చి రాస్థలమునంద

చ॥ ఒరపిడిచేత రాజున మహాజ్వల వహ్ని యెసంగి వెండ్లుకల్

చుఱచుఱఁ జూడఁ గంతవలు సుక్కఁగ గన్నలువోవ మూఁపులున్

విరవిరవోవ వీఁపులును ప్రీలఁగ నిట్టటు వోవలేక దు

ర్భరమగు తాపముం బొరసి పాసిరి కొండఱు జీవితంబులన్. 2-91

క॥ అక్కునఁ దన్నఁగ నెత్తురు, గ్రక్కుచు తొమ్ములును పగుల బాహులు విఱుగన్
సుక్కుచు విలవిల వోపుచు, ముక్కుచుఁ గొండఱు నలంగి ముగిసిరి సోకుల్.

ఉ॥ పొందుగఁ జెంతఁ గానఁబడు భూధ్రము మీఁదికి వైవ నందుచే

గొండఱు నాకలోకమునఁగొండఱు గుహ్యక పట్టనంబునన్

గొండఱు వ్యోమమందు మఱి కొండఱు సందరమందుచేరి యే

చందమునన్ నివర్తిలఁగఁజాలక యీర్షిరి పోవు త్రోవలన్. 2-92

తే॥ కాళ్లుచేతులు విఱిచి యొక్కడనైవైఁతెక్కలూడిన కొండలఁరీతిఁబడిరి

తివిరి వాలంబునం జుట్టిఁత్రిప్పివిడువ, గిరిగిరం దిర్గి రుర్విం బొంగరములట్లు.

ఉ॥ కొండఱ ఖడ్గముల్ విఱిగెఁ గొండఱ చాపగదాదు లుక్కటాన్

గొండఱ బాహువుల్ తెగియెఁగొండఱ మోములు నల్లి రూపతెన్

గొండఱ పండ్లురాలె మఱి కొండఱ కాళ్లులువోయె మధ్యముల్

గొండఱ కుక్కె నెమ్మకలు కొండఱకుం బొడియయ్యె నయ్యెడన్.

ఉ॥ కొండఱ చర్మముల్ చినిగెఁ గొండఱ వర్మము శీర్ణమయ్యె వే

గొండఱ మేలు చీలె మఱి కొండఱ దేహము లయ్యె నజ్ఞుగాఁ

గొండఱ మస్తముల్ చిదిసెఁగొండఱ కాయము లయ్యె బజ్జుగాఁ

గొండఱ గాత్రముల్ మునిగెఁ గ్రొత్తగ నొత్తిలి పాలు నెత్తుటన్.

సీ॥ కాలఁ గొండఱ రాచి కేలఁ గొండఱ దాచి, వాలుతోఁ గొండఱ వైచి వైచి
చూపులఁ గొండఱ దాపులఁ గొండఱ, రాపులఁ గొండఱ వ్రాల్చి వ్రాల్చి

లాగి కొందఱఁబట్టి మేఁగి కొందఱఁ జాట్టి, సాఁగి కొందఱఁ గిట్టి చదిపి చదిపి
తడవులఁ గొందఱఁ ఖరువులఁ గొందఱ, బరువుల గొందఱఁ నుఱిచి నుఱిచి
తే॥ వా॥ యాయుధముల తోడఁ వచ్చివచ్చి, వేర్చి యొకనిపై నొక్కనిఁ వ్రేసివ్రేసి
కఱచి విఱిచి నులిమి టక్కిఁచఱచి చెఱచి, తిరిగి పఱచి రాకాసులఁ దివిరి చంపె.

ఉ॥ తాఁకినవారిఁ దాఁకుచును దాసిన సోఁకుల మూఁక దాయుచుఁ
నూఁకిన వారి నూఁకుచును ధూర్జిన వారలఁబట్టి నూర్చుచుఁ
దూఁకిన మీఁద దూఁకుచును తూల్చిన దైత్యులఁ గొట్టి తూల్చుచుఁ.
గాఁక నెదుర్చు వారలను ధూర్జిన నెదుర్చుచు గూలఁద్రోయుచుఁ.

చ॥ మఱిగినఁ జంపు దాఁకినను ధూర్జిన చంపుఁ దలంపఁ జంపుఁ గ
న్నుఱిమినఁ జంపుఁ బైకెగుర ధూర్జిన మందును చంపుఁ బాఱిన
దొఱగినఁ జంపుఁ దూకొనిన ధూర్జిన చంపు నియత్నభంబునఁ
దఱిమినఁ జంపుఁ దార్కొని యు ధూర్జిన మహాగ్రహ భీషణాకృతిఁ.

చ॥ మెదడును క్రొవ్వు మాంసము న ధూర్జిన రక్తముతోడఁ బంకమై
నదులుగఁ బాఱి యెల్లడఁ గ ధూర్జిన నంబడ లంకయె వాయుసూను బె
ట్టిదమగు పోటుచే వెత ధూర్జిన టింపఁగ రక్తము బొమ్మ బొమ్మ మం
చదవద గ్రక్కుచున్నదన ధూర్జిన రణస్థితియే యఘోరమై. 230

చ॥ కరములఁబట్టి వాలమునఁ ధూర్జిన పదంబులఁ దన్ని నెవ్వడి
దరువుల పైకి వ్రేయఁ బడి ధూర్జిన దైత్యులు గానుగ లోని యించు వై
ఖరిని నలంగి పాలవలెఁ గాఱిన రక్తము పాఱి సంద్రమ
గరగను నించి చుట్టు నధి ధూర్జిన కంబుగఁ బొంగె సురాళి మోదిల.

చ॥ అనురుల దేహముల్ విసర ధూర్జిన నంబరవీధిని పోయి లెక్కెముల్
కొసరి చలించు మేడలును ధూర్జిన గోపురముల్ వర మండపంబులు
వసుమతిఁ గూలఁజేసినవి ధూర్జిన వారణరాజముల నలంచె ర
క్తసులను మోఁదె గుఱ్ఱముల ధూర్జిన గాత్రముల ధరఁజేర్చె నజ్జగ.

ఉ॥ కొందఱ వారియిండ్లఁ బడఁ ధూర్జిన గూల్చెను వారల మేను దూదిగాఁ
గొందఱ వైచె వారి యెల ధూర్జిన కూసల వారి సరాజి త్రంపగాఁ
గొందఱనిచ్చె భార్యలకుఁ ధూర్జిన గ్రొత్తగఁ బెండిలియైన వారికి
గొందఱనిచ్చె దారకులు ధూర్జిన గోరిన వారికి వారి తండ్రుల. 231

చ॥ అరుగులమీఁద నిండ్లపయి ధూర్జిన సంగడి వీధులయందు దొడ్లలో
దొరువులయందు వాడల చ ధూర్జిన తుష్కముల నడుతోపలందు స
బరమున సూతుల దిగుడు ధూర్జిన బావుల బెద్ద జలాశయంబుల
శరనిధియందు నిండ్ల శవ ధూర్జిన సంచయ మా మానుమందు వైవగ.

పోరం గింకరవర్గముల్ మడిసెనా? ♦ పోరాటమున్ మానెనా?

పాటంజొచ్చెన? యేమి యయ్యె? ననుచుంబ్రబిల్లింప నవ్వారబున్. ౭౪౬

తే॥ వాడు బెగ్గిలి పాటిసఁవారుగారు, ప్లవగ మని యలక్ష్యంబున ♦ వదలలేదు
తెలిసి కల్ల సాక్ష్యంబిచ్చుఁములుచకొలము, మాడ్కిఁ గోఁతిచే వారలుఁమాడిరనుడు.

మ॥ తనయాజ్ఞాన్ దరిఁజేరి సేవ లను వొం ♦ దం జేయు దిక్పాలురం

గని లజ్జించుచు రావణుండు వన ర ♦ డ్రాదక్షులం గాంచి కూ

రిన చందం బిది యంచెఱుంగక విచా ♦ రింపంగఁ బ్రాల్భాలి నో

రను వెల్వడ్డదియెల్లఁ బ్రేలదరె దుఁర్భాంతాత్ములై ముంగలన్. ౭౪౮

తే॥ అనుడు వా రడలున సేమిఁయనఁగలేక, వడఁకుచు న్నిల్వ కోఁతి యిఁపగిదిచేతఁ
మీరు విన్నదా? కన్నదా? నీరునమల, కంతయును దెల్పఁగోరెదఁననఁగ వారు.

ఉ॥ ప్రక్క కొదింగి నిల్చి భయ ♦ భావమునం దనువుల్ కుదించి సేఁ

డక్కట! సేమిసెప్ప దను ♦ జాధిస! కోఁతియొకండ్ల కింకరుల్

క్రిక్కనకుండఁ జాప నొక ♦ వృక్షముకై కొని త్రిప్పి త్రిప్పి య

మ్మక్క! సమస్తముం జదిపిఁయచ్చట నున్నది పాట దెయ్యెడన్. ౭౫౦

—: జంబుమాలి వధ పటలము :—

మ॥ వనపాలోక్త విధానము న్వినిన దే ♦ వద్యేషి కోపించి క్ర

న్నన బిట్టూర్పుచు జంబుమాలిఁ గని పై ♦ న్య కేణితో నేగి కో

తిని గర్వం బడఁగించి పట్టుకొని వే ♦ తెమ్మిట్లు నామ్రోలకున్

ఘనమోదంబును నాకుఁ గూర్పు మిది నీ ♦ కార్యంబనన్ దైత్యుఁడున్

ఆ॥ మ్రొక్కి లెక్కలేనిఁమూఁకలో నన్ను నీ, పనికిఁ దేర్చిపంపుఁభాగ్య మొదవె

ధన్యఁడైతి ననుచుఁదైత్యు కోపంబెరూ, పొందెననఁగ నేగెఁయద్ధమునకు

మ॥ తనపై న్యంబులతోడఁ బంక్తిముఖుఁ డొం ♦ దం బంపు పైన్యంబుతో

జనకుండంపిన సేనతోడను సుహృ ♦ త్రైన్యంబుతో నేగి సే

డని సేయంగల భాగ్యమబ్బె నను న ♦ త్యానందవృత్తిం బ్రహ

స్తుని పుత్తుండగు జంబుమాలి నడచెన్ దోపాటు లగ్గింపఁగన్ ౭౫౩

సీ॥ పిడుగుల మొగులఁబెనచి ప్రాణమువోసి, నిలిపెనా నొప్పు నఁసేకపములు

ఉఱుములు మెఱుములుఁనొక్కటిగాఁ జేయఁ, బరఁగిన వననొప్పుఁనరదములును

గాలిని నాలుగుఁకాళ్లుగా నొనరించి, ధరనిల్పె నన నొప్పుఁవారి చయములు

వజ్రంబు వినుము హృద్వపువులు గాఁగొని, క్రాలిన వననొప్పుఁకాల్బలములు

తే॥ గుహలనుండి పులులు వచ్చుఁకోపుదోప, ఖడ్గ శర శరాసన తూణఁఘనగదాది

సాధనంబులు మెఱయంగఁజంబుమాలి, పైన్యములు సాగె మేదిసీఁచక్రమదర.

తే॥ చిటుకటారు లీటియలును సిడము లంబు, దంబు నొరయంగనైన రంధ్రములనుండి
కాటు జలములు రజముతోఁగలిసివ్రణము, లందుగాఱుర క్తంబునానతిశయిల్లె.

తే॥ సేమిరవములు శంఖధ్వనియుఁ దురంగ, హేషణములు వివిధ వాద్యఁ ఘోషణములు
కింకిణుల నిండ్లరుతులు ఘోకృతులు మిగులఁ, గలిసివేల్పుల పలుకులఁగలఁతపటిచె.

తే॥ కనకమయమైనలంకానగరము ప్రిదిలి, యెగురు ధూళిపైఁబడఁ గొండఁలెల్ల స్వర్ణ
గిరిని పోలెను తక్కిన ధ్రువరములు, నాక లోకంబు బోలి వి న్నాణమొందె

తే॥ రక్కసుల సేనఁ బదివేలఁరథములుండె, వాని కినుమడియై యుండఁవారణములు
వానికిమ్మడియై యొప్పెవారువములు, వానికిబ్బడి యయ్యె గాల్పలములెన్న.

ఉ॥ అందఱు నాటితేటిన మ హహవ యోధులు మాయలందు పే

రందినవారు సేత్రముల యందు మహోగ్రత చూపువారు చే

వం దనరారువారు తత వక్షములం గవచంబు దాల్చినా

రెందును సాటిలేని విజ యేందిరఁ జేకొనినారు నిచ్చులుక. ౭౫౯

తే॥ వారణారోహణక్రియా ప్రథితు లస్త్రు, శస్త్రవిద్యాప్రవీణులు చతురమతులు
వ్యూహనిర్మాణచతురులు సాహసులును, నిర్మతివంశ్యులు తరణి సన్నిభులువారు

తే॥ రథగజాధిరోహకులశిరంబులపయి, నెగిరిపోవు మనోవేగమెనయువార

లాల్విక్కులు వారిగుఱ్ఱమ్ములట్టివయగు, వివిధగతులనెఱింగినజవనహరులు. ౭౬౦

చ॥ అరయఁగ జంబుమాలి చతురంగబలంబులు చుట్టిరాఁగ ని

ర్జరులు భయంపడం గనులు చండ్ర మిడుంగులు లట్లు వెల్లఁ బె

న్నరదము మీఁదఁ గొండవలె నాతఁడు గ్రాలఁగఁ గంకటంబు పే

రురమునఁ గారుచిచ్చువలె సుజ్జ్వలమై వెలయక వెసం జనెక. ౭౬౧

చ॥ రణమొనరింప రక్కసులు రారోకొ? యేలొకొ తామసంబు ప

ట్టణమున నున్న వీరుల కి డంక నశించెనొ యింతకం చవా

రణగతి మారుతాత్మజుఁడు క్రన్న నశోక వన ప్రధాన తో

రణ ముఖసీమ దానవుల రాకఁ బ్రతీక్షణ సేయఁగాఁ జనెక. ౭౬౨

చ॥ స్ఫటిక శిలా హిర్మణయ వి భాసుర సౌధ విశేషకాంతి చీఁ

కటులఁ జెదర్పఁగాఁ జకచ కల్ గల రత్న మయూఖ జాలకం

బటనట వన్నెచిన్నె లెన లారఁగ మారుతి యందుఁ దోఁచె జొ

క్కటమగు వేవెలుంగు నడు కంధిని భాసిలఁ దోఁచు రీతిగక. ౭౬౩

చ॥ పిడుగులతోడ మేఘములు వ్రీలఁగ సంద్రము కొందలింప ము

వృషదరిన దంచు పర్వత గు హంతర సీమల సర్పముల్ వినం

బెడలఁగఁ గ్రక్క రక్కసు ల హీనభయంబు భజింప వేల్పు పి

డడలఁగ నాంజనేయుఁడు మ హారవముం బొనరించె నయ్యెడక. ౭౬౪

తే॥ దిగ్గజములు విశ్రాంతిఁ బొందెను జముండు, దద్దటిల్లె ఋక్షంబులుఁధరణిరాలె
బర్వతంబులు భూమియుఁబ్రద్దలయ్యె, నలఁగెఁ గడలియు మానుమ బాహుఁపృథింప.

తే॥ అంతదైత్యులు కదలి పెల్లార్చి పీఠు, పెంబులును రక్తవాహినుల్ పెరిగివారి
నాఁకపెట్టుటవలన నాహనుమఁజేర, ననువుదోపక మిక్కిలియడిచిపడిరి. ౭౬౭

తే॥ జంబుమాలి సైన్యము విభజనముచేసి, రెండుప్రక్కలఁబంపి యాదండ తాను
రథికుండై దాయ మానుమ వారలనుగాంచి, సంతసింపఁ బూరించె భుజంబులంత

చ॥ అమలిన దీప్త దీపశిఖియందమునొంది వెలుంగు నూర్ధ్వపుం
ద్రముగల ఫాలమే మొదటి ధాన్యవగా నఖరాజ నిట్ట రో
మములు చెలంగు బాహువులమధ్యమసేనగ వాలు వెన్నెసె
న్యముగఁ బొసంగఁ బావనియుఁనాయితమయ్యె రణంబుసేయఁగన్.

ఉ॥ కాహళముల్ చెలంగ నెన ధాన్య వాద్య విరావమొప్ప మా
యాహవ దోహతుల్ బహు వి ధాయుధ వర్గము నాంజనేయుపై
నోహరి సాహరిక వయిచి రుద్ధతి నాతఁడు చూచి లోక వి
ద్రోహులు కుండఁ దూల్చె నొక దోరణగంబముతోడ నన్నిటిన్.

ఉ॥ దోరణగంబమున్ సమర ధాన్యములై కొని తాను దిగ్గుటల్
పోరుట గానలేక వెఱఁ బొందుచు గుంపులు గూడుచున్ విడం
బాటుచుఁ దాటుచున్ మరలి పైకొనుచున్ దిరుగాడు విద్విష
ద్వీరులఁ గాలసద్దమున విందులుగాఁ జనునట్లు మోందుచున్. ౭౭౦

తే॥ ఏయునవి క్రుమ్మనవి యగుఁనాయుధముల, నెడమచేత నలంచుచుఁగుడికరమున
పోరు సాగింప నంజనేపుత్రకుండు, దొరలె రథములు గజములుతురగములును

తే॥ మోందుదిన్నయేనుంగులుఁమోదితెక్కెములనుదంతములనుతోండములనుచెవులఁ
గాళ్ల మద జలంబులను ఘోరములను, కినుకలెల్లను పోఁగొట్టుకొనియె నపుడు

తే॥ వీరు లెక్కివచ్చిన రథవితతి నొగలు, ప్రక్కలును శిఖరములు చక్రములు కింకి
ణులునుధ్వజములు వారువములునునలఁగి, మహినిచెదరిపడియె హనూమంతుచేత.

ఉ॥ కొన్నిటి కుత్తుకల్ దెగియెఁ గొన్నిటి పొట్టలు పీలఁ బ్రేవులున్
గొన్నిటి కీఁగఁ గొన్నిటి య కుంతితవేగము క్రుంగెఁ గాళ్లు వో
గొన్నిటి ముచ్చలే విటిగెఁ గొన్నిటి యెమ్ములు వ్రస్సి నుగ్గుగాఁ
గొన్ని నశించెఁ గొన్నివడెఁ గొన్ని యడంగెఁ దురంగబృందముల్

ఉ॥ కొందఱు విహ్వలించుచును కొందఱు కుందుచుఁ గొందఱేడ్చుచు
గొందఱు దిగ్భ్రమంగొనుచుఁ గొందఱు పోరుచుఁ గొందఱొర్పుచుం
గొందఱు పాటుచుం బొరలి కుప్పలు గూలుచుఁ జచ్చుచుండఁగాఁ
గొందఱు దవ్వునుండి కని కొంకుచుఁ బాటిరి తిర్గిచూచుచున్ ౭౭౬

ఆ॥ కరుణచేతఁ గరుల ♦ హరులచే హరులను, కాల్బలములతోడఁ ♦ గాల్బలముల
స్యందనములతోడ ♦ స్యందనంబులఁ గూల్చె, గదనమందు హనుమ ♦ కసిమనంగి.

ఆ॥ కాళ్లు తలలు తునిఁగెఁ♦గంధరంబులు తెగె, భుజము లూడివడియె♦బురదయ్యె
మెదడు నెత్తు రురలి♦నుదగజావళులందు, మునుక వేసి యల్లె♦మునిఁగిపోయె.

తే॥ దనుజవరులను వక్రదం ♦ తములతోడఁ, గరులతో విండ్లతోడ భి ♦ డ్యములతోడఁ
గడిమితో గర్జనలతోడఁ♦గఱకుతోడ, నలఁగఁద్రొక్కి-చంపెను మరు♦న్నందనండు.

చ॥ మిడుఁగులు ముందుగాఁ జెదరి ♦ మేఁగ జరించెడు వాయుపుత్తుఁ డా

సిడములచెంత వేనుఁగులఁ ♦ చెంత రథంబులచెంత గుట్టపు

దడములచెంత బద్ధ సము ♦ దాయముచెంత మతేడఁ జూడ న

క్కడఁ గనవచ్చె నచ్చెరువు ♦ గాఁ గనువారల కుగ్రవేగుడై . ౭౮౦

తే॥ కరుల తలలపై వీరవ♦క్షములమీఁద, వారునముల వీఁపులపయి ♦ దేరులపయి

విలయకాలాశనియొ నాఁగ♦వెలసి దుమికె. హనుమ నజ్ఞనజ్ఞగ నవి♦నవసిపోవ.

మ॥ జగతిన్ నిశ్చలరీతి వర్తిలు నృపా ♦ జ్ఞాచక్రముం బోలె ము

జ్జగముల్ పొంపిరివోవు నజ్ఞుల వి ♦ జ్ఞానప్రభంబోలె బా

డిగకున్ దేహము నొప్పగించు ధనచే ♦ టి చిత్తముం బోలె నా

శుగపుత్తుం డెటఁ జూడఁ దానయయి నం ♦ శోభిల్లె రంగస్థలిన్ . ౭౮౧

మ॥ భగవచ్చక్తులు సర్వదా హరిని సం ♦ భావించి సారూప్య మొ

ప్పుగ సాధించెదరన్న యర్థమును సం ♦ పూర్ణంబుగాఁ జూపుచున్

గగనంబందున ధాత్రియందునను ది ♦ గ్భాగంబులన్ ముందరన్

దగ డెందంబునఁ గానిపించెను మరు ♦ త్సంజాతుఁ డయ్యెయెడన్ . ౭౮౩

మ॥ ధ్వజరాజద్రథపంక్తి రధ్యములతో ♦ దాచేత మత్తద్విప

ప్రజమున్ వేటొకచేత గుట్టముల ను ♦ గ్రక్రోధులై పోరు పు

ణ్యనాళిం బద సంప్రఘాతముల భ ♦ గ్న ధ్వంసముల్ చేసి య

క్కజుడై పేర్చె యుగాంతకాల లయరే ♦ ఖం బొల్పు రుద్రుండనన్ .

తే॥ చక్రఖడ్గతోమర పర ♦ శ్వధరధాశ్వ, గజ లసచ్ఛత కేతన ♦ కాండమెల్లఁ

గుప్పలై కూలి నెత్తుటఁ ♦ దెప్పదేలె, పూచి విలసిల్లు పెను జల ♦ పూరమట్లు.

తే॥ దొరకు నాయుధములఁ గొని♦తొడరియేయఁ, దెగినతలలును కొండలఁ♦బగులుతలలు

నెగురుతలలు నొండొంటికిఁ♦దగులు తలలు, తటపటాయించె సంగర♦స్థలమునందు.

తే॥ జమునికరణి విజృంభించి ♦ జంబుమాలి, కుపితసింహంబు కగిఘటం♦గూల్చిత్రోయ

మిగిలియున్న యూధపముట్లు♦మెఱసి తేనె, వంటి కన్నుల నిప్పుకల్♦వజలఁదాఁకె

ఉ॥ వీనుఁగు లడ్డదిడ్డముగఁ ♦ బెంటగఁ గూలిన సంగరస్థలిన్

జానుగ స్యందనం బరుగఁ ♦ జాలని తీరు నెఱింగి వేఱుగాఁ

- పో నెడలేక యుండియును ♦ పోరునకుం ద్వరసేసెఁ బాప మా
దానపవీరు దుస్థితి వి ♦ ధంబది యొప్పెను శోచనీయమై 2౮౮
- ఉ॥ పూచిన కింశుకాకృతిని ♦ పొల్చిన పావని జంబుమాలితోఁ
జూచిన న్యందనమొక్కటి ♦ సొమ్ముగ నాయుధ మొక్కటయ్యె నిన్
గాచుట కేగుడెంచిన ని ♦ కాయముఁ గావక యొంటివైతి ని
న్నేఁచుట నీతిగాదు మఱి ♦ యేగుము వీడెద నన్న దైత్యుడున్ 2౮౯
- శా॥ కారుణ్యమృతమూర్తి వీ వదియు ని ♦ క్కంబిష్టు నాపైని దై
వాటం జూపితి మేలుమేలు భళి యె ♦ వ్యాడంచు నన్నెంచితో
పోరాటంబున కేను జంకుదునె పో ♦ పొమ్మంచు దర్పించుచున్
గ్రూరాస్త్రంబులు పెక్కులేసి యొడలంఁగ్రుచ్చెం గ్రుధామగుండై. 2౯౦
- ఉ॥ మారుతి జంబుమాలిఁ గని ♦ మాయురె యాయుధహీనుతోడ వే
పోర వలంతి వాదనుచుఁ ♦ బూనిన దోరణ గుంజఁ ద్రిప్పి దే
వారి శరంబులన్ జల క ♦ ణావలి వాయువు దూల్చు లీలఁ బెం
దూరమునం బడంగ వడిఁదూల్చి హసింపఁగ వాఁడు హుంకృతిన్ 2౯౧
- చ॥ అదలిచి తేరు వాయుసుతు ♦ నండకుఁ దోలఁగఁ దెర్వులేమి నం
గదగొని కిన్క వాయుజుని ♦ కాయము మొత్తము నొవ్వఁ గర్కశ
ప్రదరములేసి చేతఁ బొల ♦ పంబగు దోరణగుంజ తున్నలై
చెదరఁగఁ గొట్టి యార్చెఁ గపి ♦ శేఖరుఁ డంతట కేగి యుద్ధృతిన్ 2౯౨
- ఉ॥ లెక్కకుమీటి పైఁబడు శి ♦ లీముఖముల్ గణియింపకోర్చి పే
రుక్కున వాని తేరిపయి ♦ కుగ్రతరాకృతి నుద్గమించి వి
ల్లక్కనుతోడ లాగి గన ♦ యమ్మునఁ గొంతు దగిల్చి నెత్తురుల్
గ్రక్కుచుఁ గూలి చావఁగ న ♦ రాలున నీడ్చెను దోర్బలంబునన్ 2౯౩
- ఉ॥ ఆవలఁ దేరినుండి దిగి ♦ యారథమున్ రథచోదకుం దురం
గావళి నుగ్గునూచముగఁ ♦ గాల్గనుద్రొక్కి విదిర్చి తోరణ
స్థావరగుంధ మెక్కెను న ♦ దాగతి పుత్రుఁడు తీటువృత్తమున్
గావలివాండ్రు కాంచి కలఁ ♦ కం జని రంతయుఁ దెల్ప తేనికొన్. 2౯౪
- చ॥ పరుగున శోక విహ్వలత ♦ వచ్చి దువారములందు చూచు న
త్తురుణులు భర్తృదేహముల ♦ దారుణరీతిగ నీడ్చుకొంచు నె
త్తురు వఱదల్ రహింపఁగని ♦ దుఃఖము చెందిరి లంకయెల్ల దు
ర్భరమగు నాలగోడుగను ♦ బాలురగోడుగ నయ్యె నయ్యెడన్ 2౯౫
- ఉ॥ ఏగిన కావలీండు దను ♦ జేంద్రుని సన్నిధిఁజేరి తెల్పఁగా
వీఁగుచు వెక్కసంపడుచు ♦ వెక్కుచునుండఁగ భీతియేల? మీ

రేగతి గాంచినారో? యన ♦ నిట్లని పల్కిరి జంకి వారు దే
వా! గతియించి రెల్ల రొక ♦ వానరుచే మన జంబుమాలితో. ౭౯౬

ఉ॥ ఆపలు కాలకించి దను ♦ జాధిపుఁ డుల్లము మండఁ గన్నులన్
దేపకు రక్తబిందువులు ♦ దీర్ఘత రాలఁగ నిట్టులయ్యెనే
నాపని? సేనవచ్చి జత ♦ నంబునఁ బట్టెదఁ గోఁతినన్న సే
నాపతు లేవు రిట్లనిరి ♦ నాయకు కోపము సుంత శాంతిలన్. ౭౯౭

౧౦. సేనాపతి పంచక వధ పటలము. (౬౭)

సీ॥ సార్వభౌమా! నీవు ♦ సాలీండులం దిని, మనుకోతితోఁ బోరఁజనెదవేని
వర్షహీనతచేత ♦ వనటిన సెలయేల్లఁ, గల పర్వతంబుల ♦ కరణి నున్న
దిక్కరుల్ క్రమ్మఱఁ ♦ దివిరి సాగరదాన, నీధువు లొప్పారఁజెలఁగకున్నె?
ఉరుజవ నత్త్వండు ♦ గరుడుఁ డుద్ధతి మళ, కములపై నేగెడు ♦ కరణిఁగాదె?

తే॥ అల్ప వానరుపై నీవఁయరిగినంత, నీభుజబలంబుఁ జింతించి ♦ నిసియుఁ బవలుఁ
గొదుకు తారాద్రి తనదు సంఘోచవృత్తి, మాని యెప్పటి సంస్థితి ♦ నూనకున్నె?

సీ॥ ఈవ యాకోఁతిపై ♦ నేగితివేని ని, న్నెదిరించి ఫలమేమి ♦ యొదవకుండ
నీపేరు వినుటకు ♦ నోపక భీతిల్లి, పాటు త్రిమూర్తులఁవదనములకు
మందహాస రుచులుఁకందళింపవె? దీన, ఫలము సుంతేనియుఁ ♦ గలదెనీకు?
నదిగాక నీ వన ♦ హాయుఁడవైతంచుఁ, బరులు తలఁపఁ దగ్గఁపని యదేల?

తే॥ మున్ను కొందఱఁ బంపితిఁమోఱకులనుఁగిప్పు డుచితంబుఁ బాటించి, యెలమినించి
మమ్ము పంపుమా యనుచు నఁమస్కరింప, లెస్సయని సమ్మతించె నిఁలింపవైరి

తే॥ అఖిల జగముల కాధిపఁత్యము వహించి, నంత సంతసమంది సేనాధిపతులు
వలసినంత బలముగొనిఁబవరమునకు, నేకరినవారు రండనిఁయెఱుక పఱుప.

తే॥సంద్రముంబలెఁ దెరలెనుఁసైన్యసమితి, మొగులులంబలెదుందుభుల్ఁమోఁగెఁ

బెలుచ

కారుమబ్బుల మెఱపులఁకరణిమెఱసె, ననురల కరంబులందలిఁయాయుధములు

తే॥ గగనముం దాఁకు పొడవై నఁకాళ్లుగలవి, నింగి వాఁక యలలఁబోలెఁనెగడునవియు
నై నఁకెఱ్ఱముల్ చచ్చినఁయనురకీర్తు, లట్లు గాలికిఁ దటపటఁలాడుచుండె.

తే॥ పనేడి గుండపెండరములుఁబాణపూర్ణ, తూణ కవచాదుల ధరించిఁరాణనొప్పి
యరదములకు గుఱాలకుఁవాస్త్రముటకు, స్వేచ్ఛకొలఁది వేడుకగఁ గైఁసేసినారు.

ఉ॥ ఏఱులఁజేసె మార్గము మఁదేభ గళస్మదధార లేఱులన్

దేరులు త్రొక్కి దమ్ముగను ♦ తీర్చె దురంగ ఖుర ప్రఘాతముల్

మాటిచె దుక్కిగా మరల ♦ మావుల చొంగలు చేసె రొచ్చుగాఁ

దోరము క్రింది వారల గ ♦తుల్ విపిధంబులు భూతలంబునన్. ౧౦౮

తే॥ స్వందనధ్వని హరుల హేఁషలును కరుల, ఘోరకృతులు తూర్వవాదన ♦ భాంకృతులును

సింహనాదమ్ములొక్కటై ♦ చేరియెనఁగి, కడలిఘోషంబుకంటెము ♦ మృదుఁగుమీఁతె

క॥ ఏఁబదివేల రథంబులు, నేఁబదివే లిభచయంబు ♦ నిమ్మడి తేజుల్

ధీఁబలయుతమై లక్షకుఁ, బైఁబడిన పదాతిసేన ♦ బయల్ వెడలెన్ ౧౦౯

సీ॥ సేనాపతులు చీరఁ ♦ జెచ్చెరరాఁ ద్రోవ, లేక క్రిక్కిరిసిన ♦ మూఁకయందఁ

కైదువు లొఱసెడు ♦ కతన వెల్వడిన యిం, గలములు మొగుళ్ళులఁ ♦ గాల్పుచుండ

మదగజ ఘంటికా ♦ మాద్యద్విరావంబు, పిడుగుల కంటెను ♦ భీతిఁగొలుప

నిప్పులవలె నున్న ♦ నేత్రముల్ భూషామ, ణులు మబ్బువిడు రవి ♦ చెలువుదోఁప

తే॥ మద మతంగజంబులపయి ♦ మావులపయి, నరదములపయి వెడలు వీఁరాళిఁగాంచి

చెలులు లోహాభిసారంబు ♦ సేయవచ్చి, పతులఁ గనుఁగొని యల్లముల్ ♦ పల్లటిలఁగ.

చ॥ వెడలిన వార లొక్కరును ♦ వెన్నకురారు ప్లవంగవీర్యమో

బెడిదము పోవకుండనుడు ♦ వీరు లుపేక్షయొనర్పఁ జెల్వలున్

బడిబడిపోయి కీశునకె ♦ ప్రాణము నిత్రము భర్తృయోగ మె

య్యెడలను వీడకుండు నని ♦ యేగిరి కొందఱు కొందలంబునన్-

సీ॥ కాలమేఘముకంటె ♦ ఘనదేహములవారు, పంచభూతంబులే ♦ యంచితముగ

రూపుగొన్నవి యన ♦ రూఢికెక్కినవారు, మహితసైన్యాంబుధి ♦ మధ్యగతులు

పంచసేనాపతుల్ ♦ భాస్వద్రథము లెక్కి, పంచ భాస్కరులు నాఁ ♦ బరిఘవిల్లి

పంచేంద్రియంబుల ♦ పగిది నెల్లర కువ, ద్రవము లెల్లప్పుడుఁ ♦ దడవువారు

తే॥ వజ్రవజ్రము వరుణుని ♦ పాశము యమ, దండమును వ్యర్థపఱచు దోర్తండులెదుట

మొనసి పెక్కు వాద్యంబులు ♦ మ్రోఁగుచుండ, నారి మొరయించుచుబయలు ♦ దేతినారు

తే॥ తారకుని కూల్చినట్టి కు ♦ మారునెక్కి, రింత యీఁకలతోడ వి ♦ రించియంచ

తెక్కలను పేనినట్టి నూ ♦ తికల వీర, పట్టములను ఫాలంబులఁ ♦ గట్టినారు.

తే॥ రావణుని వక్షముం దాకిఁ ♦ వ్రస్సివడిన, దిక్కురుల రదనములఁ జిఁత్రింపఁబడిన

కుండలములు గలారు దిఁక్కుంభివదన, పట్టములనె నొసల్లకుఁ ♦ గట్టినారు. ౧౧౦

తే॥ నవనిధీశుని లంకాధి ♦ నాయకుండు, గెలిచి యలకాపురము కొల్లఁ ♦ గొలుపునాఁడు

తేర్చిమూట గట్టుకొనిన ♦ దివ్యభూష, ణములఁ దాల్చి వెలుంగు నం ♦ గముల వారు

తే॥ అమరవిభుఁ డోడిపాఱ వెఁన్నంటి తఱిమి, వెల్లచొదంతి వాలంబు ♦ వెనుకీడ్చి

పట్టి జాణవయేని వేఁపాఱుమనుచు, నిలువఁబెట్టిన ఘన భుజి ♦ బలులువారు.

తే॥ బ్రహయాజ్ఞచే నమవ ర్తి ♦ ప్రాణములను, గొనుచు భవదాజ్ఞ దాఁటినాఁ ♦ డనుచులంక

జనులుపల్క విభునియాజ్ఞ ♦ శమనుఁబట్టి, కట్టి బంది నుంచిన పరా ♦ క్రములువారు.

తే॥ కరువలంగేరు వీసవక్షములవారు, ఉదధియలల హాసించు బాహువులవారు
జముని మించి తత్కార్యంబుజరపువారు, కొలిమిసిప్పులవంటి కన్నులుగలారు.

మ॥ విలయోత్పాతముగాఁగ బాడబము పృథ్వీభాగముగ గప్పినన్

బలువాతోద్ధతి ఘోరమై పరవినన్ ♦ వారాసు లుప్పొగినన్

జలద్రవేణి భువిం గలంప నడగన్ ♦ సత్త్వంబుచే వానియ

గ్గలికన్ మాన్పు సమర్థులున్ శ్లఘగుణ ధ్వాంతి వ్యథాదూకులున్. ౮౧౬

తే॥ వెడలితోరణంబునుసమీపించిచుట్టి, వాహినులవ్యూహముగ నిల్చిపతులునిలువ
వారి పనులను కనుల నేపారఁగాంచి, హనుమ యొకసారి గర్జించెననురు లడల.

తే॥ దళమొ యధికంబు మొనగాండ్రబలమొ పెచ్చు, పావనియొ యొంటియయ్యె నే
పగిది ముగియు

సనుచు నింద్రాదిదేవతలొకసమున, జంకుకొంకును పొంది రాసమయమందు.

తే॥ నచ్చిరీరక్కనులు జమువాతఁబడఁగ, ననుచు మారుతి చుట్టు సైన్యములఁగాంచి
తనభుజంబులఁగని మదివనజనేత్రుఁ, గొని మహోత్సాహమున లేచిఁకొప్పరించె.

తే॥ కోఁతియొక్కటి జరిగినఘోరసమర, మందు జయమంది వేలుపులొందుకీర్తిఁ
గ్రుంగఁజేసిన రాకాసికూటువలన, డంచెనే యని కుందె నక్తంచరాళి.

తే॥ నందనమునుండి తెచ్చివనంబునందు, రావణుండు నాటించు తోరణముమీఁదఁ
గాతుకంబునఁబెరిగెనుఁగగనమంట, భువనభీకరుడై వాయుపుత్రుఁడవుడు. ౮౨౦

తే॥ వర్ధిలిన మారుతిని కనిభ్రమమునొంది, విమతులై బొమల్ ముడివైచివిండ్లువంచి
నిశిత నారాచముల నాంజనేయు మీఁదఁ, బరపి రయ్యెడ శంఖరావంబుప్రబల.

తే॥ తక్కురక్కను లగ్నులుగ్రక్కువాడి, కైదువులనేసి రవి కపికాయ మంటి
దురదవోవ గీజినగతిదొరయ హనుమ, కొంతసేపు కనుల్ మూసికొనియెసైచి

తే॥ మతియుఁగొట్టవచ్చినయంతమారుతియును, తక్కువారలుపోరరాదరుణ మొనఁగి
యెదుటివారలవడిమడియింపఁదలంచి, యందుగలయుక్కుకంబంబునందికొనియె.

తే॥ కంబమును గొని వైచినకైదువులను, వీరులను వారువంబులవారణముల
రథచయంబుల బలు దుమాధంబు లేఁగఁ, జితుకఁగొట్టి క్షణంబునఁజెలఁగియారై

తే॥ రథసమూహంబువిడిచిచక్రములఁగొంచు, దంతంబులఁజదిపివానిదంతములఁగొనుచు
ననురులం జంపి వారి కఠరాసులఁగొని, చీల్చె నశ్వచయంబు నాశ్వీకులతోడ.

తే॥ రెండుపెద్ద తేర్ల ♦ రెండుచేతుల నెత్తి, రెండు కరులు చదిసి ♦ వీలవైచె
రెండు కరులనెత్తి ♦ రెండు గుఱ్ఱంబుల, నలఁగఁగొట్టె వీరనాద మొనర ౮౨౭

అ॥ పెద్దకొండ యొందుపెకలించి కొని వేయి, పొడవుతేరు లడఁగఁబూడ్చివైచె
బెద్ద సాల మొండుపెకలించికొని వేయి, నాగసముదయంబునలియఁ గొట్టె.

తే॥ ద్విపములం దన్ని తేరులఁదిరుగవైచి, తేజుల నలంచి పిడుగులఁయోజ దుమికి
వీరవరుల శిరంబులుఁవీచు లగల, నలంచి పొడిచి అక్కి కఱచిఁపొలియఁ జేసె.

తే॥ వేగముగఁ బాటు రథముల ఁ నాగములను, వింటికిని దిగంతములకుఁవిసరివైచె
స్వారిగుఱ్ఱంబులను వానిఁపైని మగల, బలిమి నొక్కటిగాఁజేసిఁనులిమివైచె.

చ॥ ఎగురఁగ వైవఁబడ్డ ద్విరఁదేంద్రము లంబుధిలోనఁ గూలుచున్
దగఁ దెఱచాపతో మునిఁగిఁతాటు కలంబుల భంగిఁ దోచె న
ఘ్రేగసిన స్యందనావళులు ఁ హేమమణి వ్రభ లుల్లసిల్ల నం
దగపడె నప్పడే పొడము ఁ నంబుజమిత్రు రథంబు కై వడిన్. ౧౩౧

ఉ॥ మారుతి మింటికిన్ విసరు ఁ మావులు రక్తము గ్రక్కుచున్ మహా
వారిధిఁగూలి వహ్ని విడు ఁ బాడబ సంఘముఁబోలె వాఱుతోఁ
దీరుగ దిద్దిరం దిరుగఁద్రిప్పుచు వైవఁగఁ బడ్డ రక్తసుల్
కోరికఁ ద్రిప్పఁబడ్డ తఱిఁగొండక్రియం దిరుగాడి రంబుధిన్. ౧౩౨

తే॥ వడిగఁబాటిన రక్తప్రవాహతతులు, హనుమ విసరివైచిన ద్విర ఁ దాదీకములు
కడలిఁ బడుటకు మున్ను గాఁగడచిచేరె, గొప్పధ్వనితోడఁ బంతంబుఁగోరినట్లు.

సీ॥ ఘనతొరణ ద్వారఁమున కిరుప్రక్కల, నెలరేకవంటి కోఁటలను గుహలఁ
బోలు నోళ్లు రక్తఁమును నిప్పులను గ్రక్కు, జంకెన చూపులఁచక్షువులును
బొమముడి వీడినిఁమొగములు పెదవులఁ, గొఱుకుచు నున్నట్టికఱకు పండ్లు
గల రక్తసుల పీనుఁగులు గగనంబును, దాఁకు కొండలమాడ్కిఁవీరకఁ బెరిఁగి

తే॥ చూచు వారల చూపులుఁసురిఁగిపోవఁ, గాంచువారల మనసులుఁకరఁగిపోవ
మకర తొరణ ద్వారమ్ముఁమఱుఁగువడఁగ, నిండిపోయె బెటలు గనిఁబెండుపడఁగ

చ॥ తరువులు కంబముల్ గిరులు ఁ దండిగ నుండఁగ దండపాణియుం
దరుణము వేచి పాశియుయి ఁ దండనె యుండఁగ గోపమూర్ఖులై
దురమునకు న్నిశాచరులు ఁ దూఁకుచు నుండఁగ దున్నహంపు దు
ర్మరణముగాక పల్క మఱు ఁ మాటయు వేటొకరుండు గల్గునే? ౧౩౩

క॥ భవునకు శూలముకై వడిఁ, బవనసుతునిచేతి కొక్కఁపరిఘము దొరకన్
దవిలి కసిమనఁగి దానవ, నివహముఁ బరిమార్చె నొక్కఁనిముసములోనన్.

క॥ సేనాపతి పంచక సే, నా నివహంబట్ల సమసి ఁ నం దెలిసిన లం
కా నగరమెల్ల గగ్గోఁ, లూనఁగ దళపతులు కినిసి ఁ యుల్లము నొవ్వన్.

చ॥ శవములఁ ద్రొచికొంచుఁ జన ఁ సాగిన నెత్తుటిలోనఁ జక్రముల్
దవిలి నిదానమై చను ర ఁ ధంబుల సేవురు డాసి యార్చుచున్
బవనజ్ఞపై ననేక శిత ఁ భల్లములేసి యలంప నిశ్చలుం
డవు హనుమంతుఁ డంత నొక ఁ స్యందన చక్రము లూడఁ దన్నుడున్.

సీ॥ రథము పాడగుడు దుర్ధర్మణుఁ డాకాశ, మున కేగ హనుమండుఁకినిసి యొక్క
యినుపకంబముతోడఁ నేనె వాఁడును దానిఁ, దనవింటితో నొడ్డితలఁగఁజేయ
సింగిణి విఠిగఁ గొంఁడం గొని వాఁడేయఁ, బదరక యినుప కంఁబంబుతోడఁ
జదిపి దుర్ధర్మణుఁజంప నానల్వరు, కాలాగ్ని కీలలకరణి మండి

తే॥ కన్నులను పొగల్వెల్వడఁగార్చుకముల, బాణవర్షము గురిసి పావనిని పొదువ
సతఁడు పెనుబండవై వ వారడఁచివైచి, వికటహాసంబుతో విజ్ఞప్తపీఠిగాను ౨౩౯

ఉ॥ వారల బాణముల్ హనుమ ఁ వక్షము శంగు మనంగఁ దాకి ని
స్సారము లౌచు వెన్నలకు ఁ న్రగై మరుత్సుతుఁ డంతఁ గిన్నమై
గూరఁగ డాసి యొక్కరథ ఁ కూబరముం బదిలించి పట్టి యా
హారవమొప్ప దోర్బలత ఁ సంబరపీఠికిఁ ద్రిప్పి వైచుడుక. ౨౪౦

ఉ॥ రాక్షసుతేరు నింగి కెగు ఁ రం గని లోపలనున్న యా విరూ
పాక్షుఁడు లాఘవంబున న ఁ హార్యముకై వడి వాయునూనుపై
కక్షముఁడై వడిం దుముక ఁ నాతఁడు నాగముమీఁదికేగు హ
ర్యక్షము మాడ్కి వానిపయి ఁ కామిక దాటి నలంచె దొక్కుచుక.

చ॥ నలిగులియై యతండు మర ఁ ణంబు భజింపఁగఁ దక్కు మువ్వుర
త్యలఘుతర ప్రకోపమున ఁ నార్చుచు వానర ! యెందువోయె దీ
తులువతనంబు సాగదని ఁ తూపులు కోపులుగాఁగ నాట దో
ర్బలమున నేయునంతటఁ బ్ర ఁ భంజనపుత్తుఁడు కేగి హుంకృతిక.

ఉ॥ ఆక్షణమంద డాసిన శ ఁ తాంగయుగంబును రెండుకేల ని
ర్లక్షముగాఁగఁ బట్టి యత ఁ లంబునకుం గొనిపోవుచుండ యూ
పాక్షుఁడు భానకర్ణుఁడు త ఁ దంతరమంద తొలంగఁ గాంచి గ
ర్యక్షయ మొంద వైచెను క ఁ రంబుల నుండిన రెండుతేరులక. ౨౪౩

చ॥ ఖరువులు సారధుల్ నలఁగఁ ఁ గార్చుకముల్ విఱుగంగ వార లు
ద్ధురతర రోష భీషణతఁ ఁ దూకొని మల్లరణంబు సేయఁగా
నరవడి భాను మ్రింగుటకు ఁ నుద్ధతి వచ్చెడు రాహుకేతువుల్
పరిగొను వైఖరిం బొదివి ఁ పట్టుడు మారుతి వాలు పెంచుచుక. ౨౪౪

ఉ॥ కంఠములక బిగించి యొడి ఁ కంబున నొత్తుడు నుక్కిబిక్కియై
కుంతిత నత్తుడై ధరణిఁ ఁ గూలి నశించిరి రాహుకేతు లు
త్కంఠతఁబట్టి వీడఁగ వి ఁ కర్తనుఁ డయ్యెడ వెల్లు పోలికక
కుంతలు చావఁగాఁ బవన ఁ సూనుఁడు శోభిత సంగరస్థితిక. ౨౪౫

తే॥ మిగిలియున్నట్టి ప్రఘనుఁడు ఁ మీఠిరాఁగ, ఘనతరాకృతి నూనినఁగూలికొడుకు
కరువమీఁదికి దుముకు సింఁగంబుమాడ్కి, వానితల నలిగులిగాఁగఁనూనిదుమికె.

ఉ॥ వంచన దుష్కృతంబులు స్వ ♦ భావముగా జనహింసనేయు న
 క్తంచరు లెల్లరుఁ మడియఁ ♦ దత్పతు లేవురు చావఁ జింతలం
 గుంచెడు దుఃఖసంతతులు ♦ ఘోరతరేంద్రియ పంచకంబు ని
 శ్చించలతఁ గుదించి చను ♦ జ్ఞానిక్రియఁ మానుమండు భాసిలెఁ. ౮౪౭

తే॥ నమరమున నొక్కరై ననుచావుదప్పి, మిగులకుండుట దశపతుల్ ♦ మిడికి యుటుట
 కన్నులారంగఁ గని భయఁకంపితులయి, తడయఁ జంపునో యనియెంచి ♦ దవ్వునుండి.

సీ॥ వనపాలకులు వడి ♦ వడి నేగి రావణు, శుద్ధాంతసౌధంబు ♦ చొచ్చియచట
 మైథిలిపైఁ బ్రీతిమమ్ము గన్నెత్తియుఁ, గాంచడంచు నెడందఁ ♦ గలతచెంది
 యున్న కాంతలఁ జూచియుడుకుచు దూషించు, చున్న ప్రభునిగాంచియుల్ల మెరియఁ
 గర్జరంధ్రంబులు ♦ గాడ సేనలును సే, నాపతు లేవురు ♦ నాశమొంది

తే॥ రయ్య! యొక్కోతిచే నదియడవిన్బట్టు, గాదు లయకాలుడగు ననుకంప మమ్ము
 విడువ వచ్చితి మింకను ♦ వీరవచ్చు, వారు లేరా యనుచు నుండె ♦ బద్ధకించి.

—: అక్షవధ పటలము :—

మ॥ అను పల్కుల్విని దానవేంద్రుఁ డొడలఁ ♦ వ్యాపించు రోషంబుచే
 ఘన హారంబులు మాడ నార్చి యటులా ♦ కానిమ్ము! తద్వానరం
 బును నేనే యెదిరించి పట్టెద రథం ♦ బుం దేరఁగాఁ బల్కుండీ
 యన నక్షుండు నమస్కరించి యనియెఁ ♦ వ్యాహార గంభీరిమ౯ ౮౪౮

మ॥ అది ఫాలాక్షుని నందియా? హరికి వా ♦ హంబా? భుజంగేంద్రుఁడా?
 పదరఁ దిక్కరులం దొకండాకొ? మహా ♦ ల్పంబైన యాకోతిపైఁ
 బ్రదరంబుల్ గొని తేరిపైఁగడగి పో ♦ ర న్నీవు పోఁ జూచుటా?
 ఇది నీబోటికి యుక్తకార్యమగునే? యీయక్షుఁడుం జచ్చెనే? ౮౪౯

మ॥ మును వృద్ధశ్రవుఁబట్టి తెచ్చుటకు నిం ♦ బుఁ డంబు పెంపార మా
 యనఁ బంపించి కొఱంత గూర్చి తది యిం ♦ దైనం దొలంగింపుమా
 నను శాఖాచరు మీఁదికైనఁ బనుప ♦ న్నాణెంబు గాదయ్యెనే?
 అనుమానింతువె? నక్క యుప్పతిలునేహర్యక్ష గర్భంబునఁ? ౮౫౦

క॥ చిచ్చుట కంటియె మనకొక, పొచ్చెము గూర్పంగఁ బ్లవగ ♦ మూర్తిం గొని తా
 వచ్చినయేనియు నేఁగొని, తెచ్చెద నీమెచ్చు గొనెద ♦ దితిజాధీశా? ౮౫౧

మ॥ అవనిం గోటల గ్రుచ్చియెత్తిన వరా ♦ హస్వామి యాఁగాక దా
 నవ సంహారమునేయఁ గంబమున జ ♦ న్నంబంది వంచించు మా
 నవ సింహంబగుఁ గాక పోరిన నజాం ♦ డం బావలం దాఁటినఁ
 దవులం గట్టియె తేకయుండిన ననుఁ ♦ దండింపు దై త్యేశ్వరా! ౮౫౨

చ॥ అని యిటుపల్కి యాజ్ఞయిడు ♦ మంచు నమస్కృతినేయు పుత్రకుం
గని రథమెక్కియే నిలుము ♦ కార్ముకముం గొని పోరునేయు మా
వనచరుఁ డాయఁబోకు మెటు ♦ వచ్చిన యేని నియుద్ధ పద్ధతిం
జనకుము పోయి రమ్మనుడు ♦ జక్రసహాయుఁడు వాఁడు వెల్వడెన్.

చ॥ మునుపటి యుద్ధమందా సుర ♦ ముఖ్యుఁ డొసంగిన దార్శ్యమైన తే
రను తగ రెండువందల గు ♦ తాలను గట్టిన దాన నెక్కెదీ
వన లిడి రెల్ల దానవులు ♦ వాద్యరవంబులు మిన్న ముట్టె వా
హినులును వాహినీ పతు లఃహీన సముద్రము వోలె నుబ్బగన్. ౮౫౬

సీ॥ వనధిని మకరంబు ♦ లను లెక్కవెట్టుచో, వారణంబుల లెక్క ♦ పఱుపవచ్చు
గడలి మత్స్యంబులు ♦ గణనకుఁ దెచ్చుచో, న్యందనంబుల లెక్కనటుపవచ్చు
జలధి యిసుకరేణు ♦ వుల నెంచనైనచో, గాల్బలంబుల నెంచఁగడఁగవచ్చు
శరధి వీచీ సముత్కరమెన్నఁ దగినచో, నచటివాజుల లెక్క ♦ యరయవచ్చు

తే॥ నన నసంఖ్యాకమై యొప్పెనందుమఱియు, దావ కీలలఁ బోలినతన యనుంగు
కాండ్రు పండ్రెండువేల రఃకన్దులుచుట్టి, యరుగు దేరంగఁ జనియె దేవారిసుతుఁడు.

తే॥ ప్రగ్గడల కుమారులు దళపతులనుతులు, వేల్పుపడఁతుకలకు నుద్భ ♦ విందినట్టి
రావణుని కొడుకులు చేరిరథములందు, నాల్గులక్షల వీరులునడచివారు. ౮౫౭

చ॥ ముసల మునుండి శూల ఘన ♦ ముద్గర తోమర చక్ర కుంత ప
ట్టిన ధనురాది సాధన ప ♦ టిష్ఠులు కైదువు లెండగాయ ధూ
ళి సముదయంబు పైకెగుర ♦ లేఖుల లోకమువోలె భూమియుం
బసిఁడి మయంబుగా వెలుగ ♦ బంధురవైఖరి సాగి రయ్యెడన్ ౮౫౮

సీ॥ కాకులు గ్రద్దలు ♦ ఘన పిశాచంబులు, కాలుండు సంచిత ♦ కర్మచయము
వెన్నంటిరా నన్ను ♦ మిన్నల దృష్టులు, కలువ పూసరముల ♦ కరణి నెఱయ
విధవల యేడ్పు ను ♦ దధి ఘోషమును వాద్య, సేనారవంబులు ♦ చెవుడు పఱుప
పోయిన వారలు ♦ పోవుట కాని క్ర, మృజ రంచుఁ దమ సతు ♦ లఱచుచుండ

తే॥ దర్పణదోహలత్వముల్ తఱుముచుండ, నీర్వ్యయునుకిన్కతమకు మున్నే గుచుండ
వాహినీరాజు బలసి రాఁబంక్తివదన, తనయుఁ డయ్యెడ సంగరస్థలికి నడచె.

చ॥ రవి కిరణాళిఁ గప్పె బహు ♦ రత్న విభూషణ కాంతి పంక్తి కై
దువుల వెలుంగులన్ మఱిగెఁ ♦ దోరపు భూషలఁ గ్రాలు డాలు దా
నవ ఖర దంష్ట్రికా సుషమ ♦ నాఁడెపు వాలుల యొప్పుఁ గప్పఁగాఁ
బవలును రాత్రియుం గలిసి ♦ భాసిలు చందము దోచె నత్తఱిన్. ౮౫౯

సీ॥ కుదిరలు రథములఁగునుకుపా టొందంగ, నెడమ కన్నులు కేలునెడఁ జలింప
రక్తవర్షంబు నిర్జలదంబు గురియంగఁ, బిడుగులు పైచుండిపెటిలి పడఁగఁ

బరంగఁ గృతాంతుండుఁభావి నాలోచింపఁ, గంక గృధ్రంబులుఁకడకుఁ దిరుగ
భూతగణంబులుఁపొంగి నాట్యము సేయ, భేచరుల్ మిగుల సంకోచమొంద
తే॥ నొక్క వెల్లువ సేన తన్నొలసిరాఁగ, భువన భీకరుఁ డగుచు వైభవము తోడ
వచ్చు దశముఖ నుతు నక్షుఁవాయుపుత్రుఁ, డించుకంత దూరాన గఁణించికాంచి.

ఉ॥ వచ్చెడువాఁడు రావణుడొ ఁ వాని కుమారకుఁ డింద్రజిత్తో కా
వచ్చు మదీయ పుణ్య ఫల ఁ భాగ్యము సేఁడు ప్రసన్నమయ్యె నీ
వచ్చు రణంబు కీర్తియును ఁ వచ్చును రాముని మెచ్చు వచ్చు నా
కచ్చుగ నంచు మోదిలి భు ఁ జార్గళముల్ తగఁ గాంచి వెండియున్.

ఉ॥ శ్రీరఘు వీర శేఖరుని ఁ సీతను చిత్తమునందు నిల్పి కై
వారముచేసి నాతపము ఁ పండఁగ సిద్ధముగాఁగ నుంటి నా
చేరువఁ గాలుఁడుం బడటు ఁ సేయుచుఁ గాచియె యున్నవాఁడు నా
కారియ మిప్పుడే యదను ఁ గాంచి ముగించెద దాపురించుడున్. ౧౬౪

మ॥ పదిశీర్షంబులు లేవు గానఁ దలఁపం ఁ బొలస్త్తుఁడా కాఁడు మా
య దల్పిరం బురుహూతుఁ గెల్చిన మను ఁ ప్యాదుండాకో కాఁడు దు
ర్గమఁ డెవ్వఁడాకొ నుందరుండగుఁ గుమా ఁ రస్వామియుం గాఁడు పెం
పొదవం గాటుకకొండ యట్టిఁడు మహాో ద్యోగుండు వీఁడెవ్వఁడో?

మ॥ అని సంతోషము నంది తోరణముపై ఁ నాసీనుడై యున్న పా
వని నక్షుండు గణించి చూచి యిదియా ఁ భంజించి యుద్యానమున్
దనుజాసీకముఁ గూల్చినట్టి ప్లవగేం ఁ ద్రం బంచు నిర్లక్ష్య భా
వనతో నవ్వఁగఁ గాంచి సారథి యిటుల్ ఁ వాక్రుచ్చె నయ్యత్తుతోన్.

శా॥ ఈ లోకంబునఁ గల్గు వింతలు సదాఁవిక్షింపుచున్ సేటికిన్
లీలామాత్రముగాఁ దలంపఁదగ దా ఁ లింపందగున్ వాలియుం
బోలం జూచిన నొక్క కోఁతియె గదా ఁ పొంగార్చె మీతండ్రి నా
పాళంబుం దగ జ్ఞప్తి నుంచుకొని సం ఁ భావింపు మియ్యాలమున్. ౧౬౫

ఉ॥ సారథి వాక్కులన్ విని ని ఁ శాచర రాజ కుమారుఁ డీట్లున్
వారక మాపురంబునకు ఁ వచ్చియు నూరక పోక యిట్టి వ్యా
పారము చేయు దీని నిట ఁ వ్రచ్చుటతో మదమర్ష మింత చ
ల్లాటదు రోసి రోసి ప్లవ ఁ గావళి వంశమె రూపు మాపెదన్. ౧౬౬

శా॥ కానిండంచు స్వసైన్యముం దఱుమ లం ఁ కానాథ పుత్రుండు త
త్సేనల్ మారుతిఁ జుట్టుముట్టి బహు హే ఁ తివ్రాతముల్ వైవఁగా
భూనాక స్థలు లల్లలాడెను మరు ఁ త్పుత్రుండు తప్పించు కొం
చేనుంగుబో రథముల్ హయంబులను మా ఁ యించెం బద క్రీడచేన్.

ఆ. ఎండు గడ్డిమీఁదఁ నెరగలి పడినట్టు, లనురవరుల మీఁదఁ హానుమ యడఁ
వారి ప్రాణములనుఁ వారి కొంపోవఁ గిం, కరులు చాలఁ గలరెఁ కాలునకును? ౮౭౦

ఉ॥ వచ్చుట కాఱితంబయిన ఁ వారును వచ్చుచు నున్నవారు మున్
వచ్చినవారు లెక్కయిడ ఁ వైనము గామి యటుండఁ బోరిలోఁ
జచ్చినవారుఁ జచ్చుచును ఁ చచ్చియుఁ జావక కూలువారు నై
పెచ్చుగ నెమ్ములేని మయి ఁ వీరక నలంగిరి దైత్యులయ్యెడన్. ౮౭౧

ఉ॥ మిక్కుటమైన శోణితము ఁ మీటి ప్రవాహముగాఁగ దానిలో
సుక్కటి ప్రీతి కూలిన మ ఁ దోతకుట వారణముల్ తురంగముల్
మిక్కిలి పంకిలంబుగ గ ఁ మించెఱ్ఱ మారుతి నాఁడె లంకలోఁ
గొక్కిరి మూఁకఁ గాలునకుఁ ఁ గొల్ల యొసంగిన రీతి దోఁపఁగన్. ౮౭౨

ఉ॥ కొందఱు చచ్చుచుండ మఱి ఁ కొందఱు ముందఱి కేగుచుండఁగాఁ
గొందఱు పాటుచుండఁగను ఁ కొందఱు దవ్వుల నిల్చి చూచుచుం
గొందలమందె దేకులనిఁ ఁ గూలె మదావళి రాజియంచు వే
ప్రమందె దురంగపాళి యని ఁ మాఁడె బదాతి యటంచుఁ బల్కుఁగన్.

చ॥ చిలికెడు కుండలోని దధి ఁ చెన్నున నొప్పె నిశాచరావళుల్
చిలుకాచునుండు కవ్వమను ఁ చెల్వున నొప్పె మరుత్కుమారకుం
డిలఁగల జీవసంచయము ఁ లెల్లను సోకులె గాఁగఁ దోఁపఁగా
విలయ నముద్ర మట్లయిరి ఁ వీరకు మారుతి బాడబాగ్నిగాన్. ౮౭౪

ఉ॥ వచ్చెడువారు పైపయిని ఁ వచ్చుచునుండఁగ వెంటవెంటనే
చచ్చుచునుండ నొక్కరును ఁ చావక తప్పినవారు లేమిచే
హెచ్చుగ భీతినొంది యెడ ఁ యీగిరి పాటిరి తక్కువారు వి
వ్వచ్చమె రూపుగొన్న క్రియ ఁ భాసిలి యత్నుఁడు తాకె మారుతిన్.

ఉ॥ అత్తుఁ డెదిర్చె నొక్కదిన ఁ మందె నిశాచర రాజు నుద్ధృతిన్
లక్షలకొద్ది చంపిన వ ఁ లంతి యొకం డెదురయ్యె దీని మా
యత్నుల మూయరాని విధి ఁ నందిన మేము కనంగనయ్యె మా
కక్షమ మయ్యె నంచు నుర ఁ లందఱు మూసిరి కేలఁ గన్నులన్.

ఉ॥ అయ్యెడ నత్తుఁడేసె వడి ఁ నగ్గులఁ గ్రక్కుశిలీముఖింబులన్
దయ్యక వాయుజుం డినుప ఁ దండముతో నెగఁదట్టె నుగ్రుండై
దయ్యముఁ బోలు నాయినప ఁ దండము నుగ్గుగఁగొట్టె దైత్యజం
డోయ్యనఁ గేల బాణముల ఁ నూడ్చుచుఁ బావనియేగె మందలన్.

చ॥ అరదము మీఁదికిం దుమికి ఁ యాతని సారథిఁజంపి వాజులన్
ధరఁ బడఁదన్న నత్తుఁడు ను ఁ దగ్రతరాస్త్రము లేసి కీశు పె

న్నరము భుజంబుల న్నలఁచె ♦ నుక్కున మారుతి లెక్కనేయ కు

ద్ధరతర గోష భీషణతఁ ♦ దోరపు వింటిని పట్టు గట్టిగఁ. ౮౭౮

తే॥ పట్టుకొన్న వింటిని దనఁబలిమి లాగ, పెట్టుమంచు రెండుగ నదిఁవిటిగిపోయె

చిక్కటాఁటితో నక్షుండుఁచీల్చు బూన, వీరక బట్టి దానిని లాగిఁవిటిచివైచె

ఉ॥ విల్లు కటారియున్ విటుగ ♦ వీరకున దైత్యకుమారుఁ డంతటన్

మల్ల రణంబునేసి పరి ♦ మార్పఁగ మారుతఁ బట్టె బట్టుడున్

గొల్లగ వాడి రోమములు ♦ గ్రువ్వగ వాలము వెంచి వాని మే

నెల్లెడ నందులేక బిగి ♦ యించి తటాలున నెక్కె వానిపై. ౮౮౦

ఉ॥ చెంపలఁ గొట్టె దంతములు ♦ శీర్ణముగాఁగ మెఱుంగు లట్టు లా

కంపిత దేహమందు మణి ♦ కాంచన భూషలు రాల నాంతమున్

జంపుగ జాఱఁ గ్రుమ్మి రభ ♦ సంబునఁ గంతము వంచి క్రుంచి వి

ల్వంపుగ మేను వంగఁ గటి ♦ భాగము జానువు నూఁది త్రొక్కుచున్.

చ॥ సమరతలంబు సన్నెకలు ♦ జాతిన నెత్తురు నీరు గాత్రమే

యమరిన నానఁబ్రాలు తన ♦ హస్తమే పోత్రముగాఁగ జీవమున్

యమునకుఁజెంద నూతె నని ♦ లాత్మజుఁ డత్తుని మిన్నుమన్న వా

రమర మనుష్యవర్గ మరయం గని విస్మృతి చెందకుండఁగన్. ౮౮౨

సీ॥ కొందఱు నెత్తురు ♦ చిందు గాయములతో, డాగిరి భూత భం ♦ డారములను

కొందఱు భీతిచేఁ ♦ గుంది మ్రందిరి పోవు, వెరవు దోఁపక చాల ♦ విహ్వలించి

కొందఱు సాధన ♦ బృందంబు దిగజాఱఁ, బోయిన పోకగాఁ ♦ బోయినారు

కొందఱు మీఱై య ♦ కూపారముం జొచ్చి, రావులై కొందఱుఁత్రోవలందు

తే॥ పూరి మేయసాగిరి కంకఁవారమగుచు, దిరుగసాగిరి కొందఱు ♦ ధరణిసురుల

రూపములు కొంద యానిరిఁపూపచనుల, పడుచులై కొంద యిరిగిఁపతులఁగనుచు.

సీ॥ కొందఱు వారలే ♦ కూడని వారలు, మేము గామనిరి సా ♦ మీరితోడ

గొందఱు సతిసుతు ♦ లొందంగ నలమిన, మేము చుట్టాలము ♦ గాము నురల

మని దూరమేగిరి ♦ మనుజుల మనిరి కొం, దఱు తేఁటులైరి మం ♦ దార వనిని

కొందఱు దిగ్భ్రమఁగొందలించిరి కొంద, ఆరసి దంష్టికలనుఁ విటిచికొనుచు

తే॥ వెంపుకలను నల్లనగఁ గాఁవించుకొనుచు, వేషముల మార్చికొనిరి దుఃస్థితిచేతఁ

గొంద తెదురగు వారినిఁగూడఁ ద్రొచి, పరుగులై త్తిరి పోవుచోఁటెఱుంగరాక.

సీ॥ కుండలకర్ణలు ♦ కుంకుమపంక ప, యోధరత్ మధుర ర ♦ సాధరలును

క్రొమ్ముడుల్ వీడి పదమ్ములఁ బెనఁగ తొ, మ్ములు మోదికొంచు నెఁమ్ములు నలంగఁ

బలవించు రోదనఁధ్వని లంకయే గాక, భువి దివి గడచుచుఁదివిరి నిండ

బాలభాస్కరుఁ బోలుఁపదనంబు లొప్పారు, పతుల పాదంబులఁపైని వ్రాలి

తే॥ తూలి సోలులోలాక్షులఁతులుములూడి, తమయుఁదమపతులయు శరీరములఁగప్పఁ
దచ్చిరోజంబులకు రక్తఁధారలకును, నుంతయేనియు భేదంబుఁచూడలేదు.

తే॥ దురమునందుచచ్చినతమఁదొరలమీఁదఁ, బ్రతిమలంబోలుచెలువలుఁపడుచునూర్పు
పుచ్చుచును తెప్పలార్పకఁమొట్ట యిడిరి, తనువు వేటగు కతనఁగాఁమొనయునిద్ది?

తే॥ అనువులను రోయు దేహంబుఁలట్లు పరుగు, లిడిరి రాణివాసము వారఁలెల్లఁగుణప
నివహమున వెదకిరి ప్రేమఁనిగుడు కతనఁ, బతులఁ జేరి రంభాదులఁబదరినారు.

క॥ తరలాక్షి గోల యొకతుక, దురమున నటియించు నట్టఁతోఁ దచ్చిరమున్
సరి నిలిపి మొక్కి వేడెను, వరుఁ జూపుము నీకుఁ బుణ్యఁఫలమగు ననుచున్.

క॥ చెలువ యొకర్తుక నాథుని, తల గైకొని యెగురుచుండుఁతనువును గని మే
నలసెను రమ్మని పిలుచుచు, నలమి బిగియఁ గవుఁగిలింఁచెనారట పడుచున్.

ఆ॥ వెదకి పతుల మేలుఁనుదతులు గనిపెట్టి, కడఁకఁ బ్రాణములనుఁవిడిచినారు.
దితిజనాథుఁ జేరిఁబుత్తు దేవతలు కడ, చనిన వృత్తమెల్ల ఁ వినిచినారు.

తే॥ మయుని తనయ మండోదరిఁమందగమన, తులుమువీడంగ బాష్పబింఁదువులు గనుల
జాఱఁగా వచ్చి తననాథుఁచక్కిఁ జేరి, కడుపు బాఁడుకొనుచు నేడ్పెఁగవళించి.

తే॥ లంకలో నున్న కాంత లెల్లరును వచ్చి, యెడ్చి రురలిరి వై త్యేంద్రుఁనెదుట; లోన
ముదము నొందియు వెలువలఁగదురనీక, తెరలి చాలఁ గుందిరి ఋతుఁదేవతలును

౧౨. పాశ పటలము. (౬౩)

తే॥ శక్రుగెల్చిన యురు కీర్తిశాలి తమ్ము, మరణవార్తను విని మదిఁమలఁగి మండి
కనుల నిప్పులు రాల జఁగంబు లడల, రోష భీషణుడై చలఁద్బృకుటి యడర.

క॥ మది యెరియఁగ మిడుఁగులులం, జెదరుచు నిట్టూర్పు లుబ్ధిఁచెలఁగఁ బురంబుల్
పడలునఁ గలిపిన రుద్రుని, పదురున నెఱిఁ జూడరానిఁపద్ధతి లేచెన్.

చ॥ అమర జగంబు పై సరుదు ఁ నంటెడు వేయి పిశాచ పంక్తు లం
దముగ నమర్చి కట్టిన ర ఁ థంబు పయిన్ వెన నెక్కి వీర వా
క్యములు వచించుచున్ జన ని ఁ కాయము భీతిలి పాట సింహ నా
దము లొనరించుచున్ జనియె ఁ దారుణ చర్యల నాచరించుచున్.

ఆ॥ వీర మద్దియలును ఁ వీర కింకిణులును, భేరు లులిసె నశనిఁబృంధ మడల
నింద్రు ననువు లూర ఁ కెగసిపోవఁగ నని, బలిసె నని త్రిమూర్తులలఁగి మలఁగ

ఉ॥ తమ్ము మృతిం దలంపఁగనె ఁ ధారలు ధారలు గాఁగ వేడి బా
ష్పములు గాఱ నొక్కయెడ ఁ వాసము లేక తరూత్కరంబులం
దిమ్ముగ గంతుచుండు నొక ఁ యెల్లిదమా ప్ల వగమ్ముచేత నా
తమ్ముడు గూలెనా? నమసె ఁ దానవనాథుని కీర్తియుం గదా?

- చ॥ అని తలపోయుచున్ జరుగ ♦ నాతనితోఁ జను విల్లువీరులన్
ఘన గదలన్ ధరించి చను ♦ కర్బురులన్ గుధరంబు రెండుగాఁ
దునుమఁగఁ జాలు దోర్బలులఁ ♦ దోరపు లెక్కలఁ దెల్పలేము స్వం
దనములు వారువంబులును ♦ దంతిఘటల్ పదిరెండు వేలగున్. ౮౯౮
- చ॥ మఱియును సైన్యనాయకులు ♦ మానుగఁ జేరుచునుండఁ గన్నులన్
విరివిగ బాష్పముల్ కినుక ♦ పెచ్చుగ నించిన యింద్రజిత్తు త
త్తఱమున వచ్చి చేరెఁ దన ♦ తండ్రి వసించు కన ద్వితాన నుం
దరతర సౌధమున్ గనక ♦ దండ భటాలి మహా నిరోధమున్. ౮౯౯
- ఉ॥ చేరి నిశాచరేంద్రునకుఁ ♦ జేతులు మోడ్చి యనుంగుఁ దమ్ముకై
యారటమందఁ బంక్తిముఖుఁ ♦ డాదట నాతని గాఁగిలించి క
న్నీరొలికించెఁ జెంతఁ గల ♦ నీరజ నేత్రలు దుఃఖమొంద న
వ్వారలఁ దేర్చి యవ్వలకుఁ ♦ బంపి సుశేంద్రజితుండు తండ్రితో. ౯౦౦
- చ॥ ఇతరుల చేవఁగూర్చి యొక ♦ యించుకయైనఁ దలంప కిప్పు దుః
ఖతమతి వొట యేఱికికిఁ? గీశుని చేవయు నేర్పు పెంపు నూ
చితమయి యుండియుం జనుడు ♦ నేయుడు పోరని పంపి పంపి నీ
దితిజ బలంబు నెల్లఁ గడ ♦ తేర్చిన వాడవు నీవ కావాకో? ౯౦౧
- ఉ॥ కింకరు లాదిగాఁగఁ జని ♦ గీటడఁగం జనినార కాక యీ
వంకకుఁ గ్రమ్మఱిల్లిన దెవండు శరీరముతోడ నయ్య! మీ
నాంకుని పోలు సూనుని వ ♦ నాటుని వాతను పెట్టి చూచెదే?
యింక జయింపమా! యనుట ♦ యేటికి? నయ్యది తెల్వికార్యమే?
- ఉ॥ దిక్కరులన్ జయించితివి ♦ తేకువ నెత్తితి శంభు భూధరం
బుక్కున లోకముల్ గెలిచి ♦ తొక్క ప్లవంగముకై తపించుటల్
చక్కటియే? వహింపుము ప్ర ♦ శాంతము వానరుఁబట్టి యేనె నీ
చక్కికిఁ దెచ్చెదన్ బరవ ♦ సంబున నుండుమయంచుఁ గ్రమ్మతెన్.
- ఉ॥ ఓడిన చీకటుల్ మరల ♦ నుగ్రతపం బొనరించి చేవతోఁ
గూడిన మేను లొంది రవి ♦ ఘోర కరంబులె భూషణాలిగాఁ
బోడిమిఁ దాల్చి శత్రు పల ♦ మున్ రుచిచూచిన శాత ఖడ్గముల్
నాఁడెముగా ధరించిన వ ♦ నందగి వచ్చెఁ జమూ సమూహముల్. ౯౦౪
- ఉ॥ మావులు తేరులుం గరులు ♦ మత్తులు చేరిన దైత్య సైనికా
రావము వార్ధిఘోషముఁ గ ♦ రంబు జయింపఁగ వీర ఘోర సే
నా వనరాశి మధ్యమున ♦ నాణెముగా వెలుఁగొందు మేరువన్
కైవడి నొప్పె వీరవర కర్మము ♦ నూనిన మేఘనాదుఁడున్. ౯౦౫

చ॥ జనములు వేల్పులు మునులు + జంకు వహింపఁ బ్రయాణ భేరికా
నినదముతోడ లేచు రజ + నీచర నాథ కుమారుఁ డప్పు డ
య్యనువునఁ బోరినట్టి యని + లాత్యజు ధైర్య పరాక్రమంబులకొ
మనమున మెచ్చె శాత్రవు ను + మాళము శూరులు మెత్తురే కదా?

సీ॥ శవమయమైన యీ + సంగరస్థలి గొప్ప, రక్తపంకమున న + రాజు లొనరఁ
గదలుచుండుటచే నఁగంబులు నదులు కా, ననములు గల భువఁసంబుఁ బోలి
వెలయుచున్నదిగదా? వీరవర్ములు లోక, ముల జయించిన దైత్యకులమువారు
పెక్కండ్రు నశియించిరొక్క వానరుచేత, నేమి చోద్యం బిట్టులెన్నడయ్యె?

తే॥ నింకరాముడే తమ్ముతోఁనిటకు రాఁగఁ, బ్రజ్జలం బల్కి యే వీరఁబలము గొనుచుఁ
గలన నెదిరించి విజయమ్ముఁగాంచువార, మనుచుఁజింతించె. గొంతనేపనురకొడుకు.

సీ॥ కనులఁ బోలినవారుఁమనముఁ బోలినవార, లలవు బలము గల్గియరయువార
లై యట నీలినయసురవరుల ననఁ, ఖ్యాకులఁ గని నిల్చియౌడు గఱచి
కోలను వ్రణమునఁగ్రుచ్చిన క్రియ నొచ్చి, తపియించి రోషంబుఁదర్పమొంది
వనమున నత్తుకు + నొనరిన యవమతి, ఖరదూషణాదుల + కాడుపాటు

తే॥ ప్రాణధనమైన తమ్మునిఁపఱుచుపాటు, తక్కువారల మరణంబుఁదలఁచి తలఁచి
నరులచే నొక్కకోఁతిచేఁజరిగె నింత, ప్రాభవం బేటికని చాలఁబరితపించె. ౯౦౮

సీ॥ మరణించు దైత్యులుఁమండెడు చోటుగాఁ, గనిపించు నట నీడ్వఁగాని కుణప
పర్వతంబులు నట్టుఁపఱుపంగ జరగు పు, రందరజిత్తు నూఁటంగఁ బడిన
యనుజు కళేబరఁమును తన కన్నులు, కరచిన తామ్రంబుఁకరణి వెలుగఁ
గినుకతోఁ గని తారఁకుని నెత్తు రనఁదగు, వెల్లువ బీభత్సవిధముదోఁప

తే॥ ఖర నృసింహ నఖర దంష్టికా విదారి, తోగ్ర కనకకళిపు తనుఁవృశ్రమంబు
కరణిఁ గనఁబడఁ దన తేరుఁసురక నిలువఁ, జేతి ధనువును జాట నిశ్చేష్టుడయ్యె.

ఉ॥ నీరును నిప్పు నెత్తురును + నేత్రములకొ వెలివాట దుఃఖ దు
ర్వార మనస్కుడై యసుర + రాజ నిదేశము మీఱి చంపఁగా
నేరఁడు కాలుఁ డీ జగము + నేరదు తండ్రికి లోకువౌట నీ
వేరహి నెందు దాఁగితివో + యించుక నేరను కాదె తమ్ముడా! ౯౦౯

చ॥ అని నహింపలేక మతి + యల్లల నాడఁగఁ గుందువేళఁ గో
పన గుణమొండె కాదె పరి + భావ వికారములెల్ల మాన్పు? న
య్యనువున నింద్రజిత్తు వగ + యంతయుఁ బైకొను మేకు క్రింది మే
కును వడిఁగించు వై నమునఁ + గోపముచే మఱుగయ్యె వ్రేల్చిడి.

అ॥ అట్టి తరుణమంద + యరదంబుపై నున్న, యింద్రజితుని గాంచె + సీరసమునఁ
ద్రిపుర దాహమునకుఁదీకొని లేచిన, యుగ్రుఁబోలి హనుమ + వ్యగ్రుడగుచు

ఉ॥ వచ్చెడువాడె గావలయు ♦ వానపు గెల్చిన జోడు మున్ను నే
నచ్చుగఁ గాంచినట్టి విజ ♦ యంబు సరాలున వీనిఁదెచ్చె నేఁ
డిచ్చట గెల్పుటో యటుటో ♦ యెన్నఁగ నొక్కటె తక్కియుండు నా
క్రచ్చును దీటవచ్చె నిది ♦ గాదె మహోదయ వేళ నాకగున్. ౯౧౩

ఉ॥ వీడు నశించెనేని యది ♦ విశ్రుత రావణ నాశహేతువౌ
వీడును జానకి విడుచు ♦ వేల్పుటతేడు మనోవిభీతియున్
వీడును దైత్యసంఘ మవి ♦ వేకవుఁ జేష్టల లంక యిప్పుడే
వీడెను రక్ష రావణుని ♦ పేరిమి గెల్చినవాడ నయ్యెడన్. ౯౧౪

చ॥ అని తలపోయుచుండ దను ♦ జావళి మావులుఁ దేరులుం గరుల్
మొనయుచు మూఁడులోకముల ♦ ముమ్మటు లోరిచి కాఁక దేటు మే
ఘు నినదు ముంగలై భయద ♦ గర్జనముల్ పొనరింప నంజనీ
తనయుఁడు కోపగించి యొక ♦ తాలము గైకొని కొప్పరింపఁగన్.

సీ॥ తాఁచిన కరులునుఁత్రోచిన కరులును, పొరలిన కరులునుఁమరలు కరులు
దొరలిన కరులు పైఁనురలిన కరులును, త్రుల్లిన కరులునుఁత్రెల్లు కరులు
విడిగిన తేరులు ♦ తఱిగిన తేరులు, ముడిగిన తేరులు ♦ నుడిగినవియు
ఁదరిన తేరులుఁనదగిన తేరులు, పగిలిన తేరులు ♦ నగలి నవియు

తే॥ నుగ్గులై బొగ్గులై యిగ్గ ♦ ముగ్గఁ బడిన, యిరును లూడిన చక్రంబుఁలilకుఁగ్రుంగి
వాలి కూలిన యవియునై ♦ వారణములు, న్యందనంబులు నలఁగె నాఁసనురభూమి

సీ॥ తలలు నలఁగి కుత్తుఁకలు వ్రేలవైచి క, స్సృష్టు చెదరి కాళ్లు ♦ కుదియఁగూలి
నడుములు విడిగియుఁగడుపులు తఱిగియు, తొమ్ములు పగిలియుఁనెమ్మై లగలి
కీళ్లూడి నెత్తురు ♦ బొట్లన గ్రక్కి కు, ప్పలుగూలె బవరాన ♦ వారువములు
పట్టువడినవారు ♦ గిట్టి పడినవారు, క్రుంగఁబడినవారు ♦ మ్రంగువారు

తే॥ కఱచి వాలంబుతోఁ జట్టిఁచఱచి తన్ని, మెథల నుల్చి తోఁతులనొల్చిఁకడుపువ్రల్చి
నడుము విడిచి శిరము వచ్చిఁనలఁచుచుండఁ, గూలినారు న క్తంచరఁకోటులెల్ల.

చ॥ గుడుసుగ విండ్ల వంచి విడుఁకోలలు తక్కిన యాయుధంబులున్
బడి హనుమాను మేనిపయి ♦ వ్యర్థములయ్యె నయశ్వలాక లు
గ్గడువుగ గ్రాఁగి డాకలిని ♦ గాల్చి తీరున నెట్టి లేచుచున్
మిడుఁగులు లుప్పతిల్లి ధర ♦ మీఁదఁ బడెన్ నశియించె వానితోన్.

చ॥ అదిగని యింద్రజిత్తు మది ♦ యట్లుడుకన్ జ్వలదగ్ని సంయుత
ప్రదరము లాంజనేయు పయి ♦ వైవఁగ నయ్యవి కాలి మాఁడుచుం
జెదరుట గాంచి యొంటిమెయి ♦ నిల్చిన దోర్బలశాలి నవ్వుచున్
బెదరక రమ్మ రమ్మనుచుఁ ♦ బిల్చుచు డాసె మహోగ్రమూర్తియై.

ఆ॥ పిడుగులెల్లఁ బెటిలిపడఁ బురందర శిర, మదర శేషు శిరములటమటింప
నండ కుహర మడలియల్లలనాడఁ డం, కృతి యొనర్చె గడఁకనింద్రజిత్తు.

ఆ॥ అండగోళమెల్లనడలి బ్రద్దలువాఱఁ, గొండ లదరి దొరలఁగువలయంబు
దిశలు పగులఁ దెగయుఁదెగ నార్చె శ్రీరామ, దూత యప్పలించి దోర్మగంబు.

ఆ॥ మేలుమేలు మిగులమెచ్చితి నీవంటి, వీరులెవరు తెంపు పెంపునందు?
నేడు ముగియ వచ్చెనీజీవితపు మితి, యనుచు మేఘునాదుఁడార్చియాడె.

చ॥ తులువల జీవితంబులకు ధుష్ట విచేష్టలకుఁ గళంక దు
ష్కులములకుఁ సుకార్య విని ధూదన ధృష్ట మహాయుధాళికి
జెలఁగె ముగింపుకాల మది చేయఁగ వచ్చితిఁ జూడు నన్ను నా
బలమున కెల్లలేదు బల వైరిని గాననె నాంజనేయుడు. ౯౨౩

ఆ॥ పరఁగ వీనికున్నబలమందు నమ్మిక, తొలతునంచు వాడితూపు తేసి
యురము శిరము నొంచివిరివిగ నెత్తురు, వజ్రం జేసె నింద్రవైరి యంత.

ఆ॥ చిన్నతల్లి పలుకుశిరసాపహించి రా, జ్యంబు వదలి ధర్మమందు నిలుచు
రాము కీర్తివోలెఁరహి నాకనము నంటఁ, బెరిగి నిలిచె హనుమభీకరముగ.

తే॥ భూరి దశదిశా యుతములౌభువనములకు, నాయకుండగు హరిహాయునలఁచికట్టి
నట్టి మేఘునాదుడు గాలిపట్టి రూపు, పూర్తి గనలేక దిగ్భ్రాంతిఁబొంది నిలిచె.

ఆ॥ దీర్ఘ భుజము చాచిదితివంశ్యుఁ డేసిన, యలుఁగు లొడిసి పట్టి యతనినేసి
వానిరథము తురగపంక్తితో సారథిఁ, జావమోదె రామసేవకుండు. ౯౨౪

ఆ॥ పవన జవన వాజినివహంబుఁ బూంచిన, వేటు తేరి నెక్కివిదిత బలుఁడు
పవనసుతుని మీఁదబహువిధ చక్ర న, న్నిభ శరంబు లేసినించి కప్పె. ౯౨౫

ఉ॥ మారుతి మేనినంటి పలు ధూర్జణముల్ తగ వ్రేలుచుండ న
మ్మీఱిన సాయకావళులమేను విదిర్చి తొలంచి ధీరతం
దేరికి దాటి లోకములఁదేకువ గెల్చిన వానివిల్లు దో
స్సారముచే వడిం దిగిచి చాఁగఱలాడె నిలింపు లుబ్బఁగ.

ఉ॥ పెళ్ళున చేతి విల్విలుగు భీకర శబ్ద మడంగు నంతలో
ద్రుళ్ళుచు నింద్రు నోర్చిన దు ధుద్ధర సంగరమందు గొన్న పె
న్విల్లు ధరించి రావణియునిండు తెగఁ శరరాజు గూర్చి వే
వెల్లిగ నేయ మారుతియువెక్కన పాటున సోలి యంతలో. ౯౨౬

ఉ॥ లేఖలు సంతస్విల్ల వడి లేచి మహోద్ధతి నార్చి యుల్లస
వైఖరి నొక్కసాలము జ వంబునఁ గైకొని పేర్చి లోక జీ
వాఖల భీకరంబుగ ను రారి శిరంబును చూచి వైచె ద
చ్చాఖలఁ జిక్కి నొచ్చి వివ శత్రుము నొంది యతండు తేలుచు.

చ॥ పటపట పండ్లు గీటుచు సుఖవర్షలు దిగ్భ్రమి చెంది నిల్వ ను
 త్కట గిరి కై వడి న్నిలుచు ♦ గాడుపు పట్టి యొడల్ చలించి లం
 పటగొనఁ బుంఖపుంఖ మను ♦ బంధముగాఁ గొన రింగు రింగునన్
 జటపట శబ్దముల్ పటవ ♦ సాయక జాలము లేసి నొంపఁగన్. ౯౩౨

చ॥ శిరము నురంబు బాహువులు ♦ చివ్వన గ్రుచ్చుచు నొంప నొచ్చి యు
 ధ్ధరతర రోమ భీషణత ♦ దూకొని శ్రీ రఘు వీర బాణ వై
 ఖరిఁ జని మారుతాత్మజుడు ♦ కర్బురు తోడను వాని తేరి నం
 బరమన కేగ మీటి ఘన ♦ బంధుర గర్జ యొనర్చి మించఁగన్. ౯౩౩

క॥ కనుమూసి తెలుచునంతనె, ఘనుఁ డింద్రజితుఁడు శతాంగగతుఁడై మిన్నె
 ల్లను గాంచి నెత్తు రొలుకుచు, దనుకుచు ధరమీఁద బడెడుతత్పమయమునన్.
 తే॥ ఎక్కుటకుఁ దేరు నెదిరించుకున్నతేమి, మదిని కుములుచు నప్పం క్తివదనసుతుఁడు
 వేటుమార్గంబు గానమిమాటులేక, చంపు బ్రహ్మాస్త్రమును ప్రయోగింపఁదలఁచె

—: హనుమంతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రముచే గట్టువడుట :—

మ॥ విరి పుష్పంబులు ధూప దీపములు నై ♦ వేద్యంబు ధ్యానంబుతో
 స్థిరభక్తి మది నర్చనల్ సలిపి దృ ♦ గ్ధృశ్యాది శశ్వచ్చరా
 చర సృష్టి దగఁజేయు ధాతృశరమున్ ♦ సంధించి భూనాక భీ
 కర లీలన్ హనుమంతు బాహువుల ల ♦ క్ష్యం బుంచి యేసెన్ వడిన్.

ఆ॥ అమరు లడల వచ్చి ♦ యయ్యమోఘాస్త్రంబు, సర్పరాజ రూప ♦ సరణి మెఱసి
 ఖగకులాధి పతియుఁగదిరి దిగ్భ్రమఁ జెందఁ, బవన సుతుని కేలుఁపట్టి చుట్టె.

మ॥ బల సంపన్న శరీర మావిధమునన్ ♦ బ్రహ్మాస్త్ర బద్ధంబుగా
 విలయాంతోగ్ర విఘంతుడ గ్రసిత ని ♦ ర్వీర్య ప్రభాయ క్తిమై
 నిలకుం ద్రెల్లిన చంద్రుఁడో యనఁగ నుగ్రగ్రేక్షాంశుఁ డవ్వేళ నొ
 త్తిలి వెన్నంటిన ధర్మదేవతయు నా ♦ ర్చిం బొంద భూమిం బడెన్.

మ॥ వనవాటీ బహిరంగణంబున జగ ♦ త్ప్రాణ ప్రమోదుండు త
 ధ్ధనపాశంబు విరించనాస్త్రమనియున్ ♦ దన్నుక్తి, దా నేర్చియున్
 వనజాతాసను వాక్యముం దలఁచి ని ♦ ర్బంధంబు నంగీకృతిన్
 గనుల న్మూసెను డాసె నింద్రజితుఁడు ♦ గౌతూహల స్వాంతుఁడై.

మ॥ అనువుల్ దక్కినఁ జాలునంచు వడి ము ♦ స్నత్యంత భీతాత్ములై
 దెనలం దూఱిన దైత్యు లప్పుడు మహా ♦ ధీరాత్ములై డాసి వె
 క్కనమై చుట్టిన నాగపాశమును వీఁకంబట్టి యాడించుచుం
 గసి దీఱుం గని తిట్టి రార్చిరి మహా ♦ గాంభీర్యముల్ సూపుచున్,

ఉ॥ కోఁతిబలంబు క్రుంగె నని ♦ కూతలు వెట్టుచు గంతులేయుచుం
బ్రీతి వహించు లంక యొక ♦ భీకర వారిధి పొల్పుదోచె న
వ్వాతసుతుం గవించు నహి ♦ వాసుకి బోల నిశాచరుల్ సుర
వాతముఁ బోల నొప్పెనఁగె ♦ వాయుజుఁ డయ్యెడ మందరాద్రినాఁ.

మత్త. నాగపాశ నిబద్ధ మారుతి ♦ నవ్య కాంచన దేహమున్
బాగుగా గమనించి చూడఁ బ్ర ♦ భంజనుండు కదల్చుగా
భోగిరాజు కదించి చుట్టిన ♦ భూరి భూధరమో యనన్
రాగిలెన్ స్థిర చిత్తతన్ రుచి ♦ ర ప్రభా లన దంగితన్. ౯౪౩

చ॥ పురుషులు చెల్వలుం గలిసి ♦ మూఁగిరి దిక్కులు భూతలంబు సం
బరమును సందులేక వడి ♦ వాయుజుఁ గాంచిరి పొంగియార్చి ర
ప్పుర మపుడొప్పె మున్ను సుర ♦ ముఖ్యుండు పట్టువడంగ నైన నం
బరమును సంతసంబు నెఱ ♦ పాటును పొంది రహించు కై వడిన్.

౧౩ పాశముక్తి పటలము (౧౦౦)

సీ॥ ఏయుండు నటకుండు ♦ వ్రేయుండు పొడుపుండు, చీల్చుండు వ్రేపులు ♦ వేల్చుం డనుచుఁ
ద్రెంపుండు త్రుంపుండు ♦ తినుండు మ్రింగుండు కొంది, పచ్చడి సేయుండు ♦ బ్రదికెనేని
మన జీవితంబులు ♦ మూడు ననుచు డాసి, పురుషులు తరుణులు ♦ మునరి కసరి
యిందాఁక నునుఱుండ ♦ నిత్తురే యనుచును, తలను రోఁకండ్లతో ♦ దంపుఁ డనుచు

తే॥ నగ్నిలోనై చికాల్చుండీ ♦ యనుచునంజు, కొనుడియంచు నేలను రాచుఁ ♦ డనుచుతాలు
కట్టి కడలిఁ ద్రోవుండని ♦ నెట్టుఁ డనుచు, వారివారికిఁ దోచిన ♦ పగిది ననిరి.

క॥ నాతఁడిని నాయన్నల, నాతమ్ముల నొప్పగించి ♦ నడుపు మనుచు వీఁ
డితీరు రాఁగతము స్వ, స్వాతుల దీకనుచు వారిఁ ♦ జంపుం డనుచున్. ౯౪౬

ఉ॥ కొండలపంటి దార్ధ్యము న ♦ కుంతిత సత్త్వము గల్గు భర్తలన్
గొండాక వీడియుండ మిఁక ♦ గోడుగ నేడువనేల కోఁతి పె
న్నుండము ద్రొక్కి నిల్చి పెడ ♦ మోముల నూడ్చుము తాళిబొట్టులన్
ముండలమైతి మంచు వెత ♦ ముచ్చిరు చెల్వలు పల్వురయ్యెడన్. ౯౪౭

తే॥ ఈడ్చుకొని పోవువారికిఁ నెదురు వచ్చు, లంక జనములు సేయు కో ♦ లాహలంబు
షతులు మరణింప విలపించు ♦ సతులకెల్ల, నించుకంత సమాశ్వాసఁ మెనయఁజేసె.

ఉ॥ వీరుల గౌరులన్ హరులఁ ♦ బెంపగు తేరుల నెత్తివైవ బృం
దారకనాథ వజ్రహత ♦ ధాత్రిధరంబులమాడ్కి బడ్డ సిం
గారము గల్గు వీరుల న ♦ గారములన్ గని సంతసిల్లుచున్
మారుతి పోవుచుండె శల ♦ మానుష భోజను లీడ్చు త్రోవలన్. ౯౪౯

ఉ॥ చీమల కూటువల్ ముసరి ♦ చెట్టును చుట్టిన యట్లు సంగర
 స్థేమము నొందు బాహువులు ♦ దివ్య భుజంగ నిబద్ధమాట కాం
 తామణు లారఁ గానక వి ♦ తాకున నీకపి వచ్చె నీడ క
 మ్మా! మనకేది దిక్కనుచు ♦ మాసిరి చేష్టలు కొందఱు త్తజ్జి. ౯౫౦

చ॥ పలువురు చూచి నివ్వెఱగు ♦ పాటున నేడ్చిరి విహ్వలించుచున్
 పలువురు వెన్క నేమిగతి ♦ పట్టునొ యంచొగిఁ బాటి రవ్వలన్
 బలువురు పాఁపత్రాళు లొక ♦ పాటియె యంచు వచించి రొయ్యనన్
 బలువురు కీరితించి రల ♦ వాయుజ వీర విహార లీలలన్. ౯౫౧

ఉ॥ కొందఱు పిచ్చలించి కని ♦ క్రూర భుజంగమ పాశ మీ మరు
 న్నందను మేనఁ బూసరము ♦ నాణెముగాఁ బెనవై చినట్టు లిం
 పొంద వెలుంగుచుండెను న ♦ మున్నతి నాస్యము సత్ఫలంబులన్
 డెందములందు తేఱిచి ఘటించుట మేలని యూడి రయ్యెడన్. ౯౫౨

తే॥ రాజకడకుఁ గొంపోవుట ♦ రాణకాదు, క్రుంగి వీడుంట కట్టుల ♦ లొంగికాదు
 వెనుక యాలోచనమువేటు ♦ వెతలుగలుగు, ననుచు వాయుజుఁగని మొక్కి యణఁగినారు.

తే॥ వై నతేయుని మించిన ♦ బాహుబలులు, దైత్యు లేబదివేలు గంధవహుతనయుఁ
 గట్టినట్టి పాశంబును పట్టి లాగి, కొనుచుఁ బోవుచుండిరి వేడ్కఁగొనలుసాగ.

క॥ అంతకుఁడు బల పరాక్రమ, వంతుల దైత్యుల నడంప ♦ స్వాకృతితో రా
 స్వాంతమున జడిసి యీ వహి, వింతగు రూపంబు గొని కఠించెనొ యనుచున్.

చ॥ దనుజ చిరంజీవీ ఘన ను ♦ ధా ధవళంబగు సాధ వీధులన్
 మునుకొను చంద్రశాలలను ♦ ముంగిళ్లులందున దిడ్లయందు వా
 దనములు గల్గు చోటుల ము ♦ దం బలరారఁగఁ జూడవచ్చి యీ
 వనచరుఁ డెందు వాఁ డితనిఁ ♦ బంపిన దెవ్వరొ యండు నివ్వెఱన్.

తే॥ మడఁతి సీత పాతివ్రత్య ♦ మహిమచేత, రేపఁగా ఖండపరశు వీకృతిమంపు
 రూపుగొని యందమైన లంకాపురంబు, మాలుపంబూని వచ్చెఁ గాఁబోలుననిరి.

తే॥ అమరకాంతలు విద్యాధిరాంగనలును, భుజగకన్యలు చక్కెరఁబోడులైన
 సిద్ధవనితలు మత్తకాశినులు జక్కి, నులును కలకలమని వచ్చి యెలసిచూచి.

తే॥ వారిధిని యోగనిద్ర నొప్పారుచక్రి, సృష్టికర్తయై వెలయువీరించియుఁ బగ
 పూని తమతమ రూపముల్ మాని యొక్క, దేహముంగొని భూమికిదిగిరొ యనిరి.

ఉ॥ దైత్యులు దైత్యకామినులు ♦ దక్కఁగఁ దక్కిన యక్ష కిన్నరా
 దిత్య భుజంగ సిద్ధ నుద ♦ తీమణు లెల్లరుఁ గాంచి డెందమం
 దత్యనురాగలై కనుల ♦ నశ్రులు నిందిరి ధారణీ సుతా
 నిత్యహితంబు గోరుటనొ? నిర్మల ధర్మము నాశ మాటనో? ౯౬౦

క॥ వీరుడు మారుతి యిదియే, కారణముగ నిట్లు వేఱు + గాక చనుచు లం
కా రమణుం గాంచుట నా, కారయ లగ్గనుచు నెంచియటులే యరిగెన్. ౯౬౧

ఉ॥ నాజనకుండు వాయు కరు + ణ్ రఘురామ పదారవింద మృ
త్పూజను తల్లి రామునతి + పూర్ణమతిన్ దయసేయు దీవనన్
జేజె లొనంగు సద్వరము + చేతను వారిజగమ్మ నస్త్రు మి
య్యోజనె త్రెంచికోగలను + ప్రోద్బల పద్ధతి జేయ నియ్యెడన్. ౯౬౨

తే॥ రాక్షసేంద్రుని సంధించి + రాజిత గతి, నెల్ల రెఱుంగంగ రఘురాముఁనీడ్యశక్తి
సంభవించు పరిస్థితుల్ + చక్కఁదెలుప, దిటవు చెడి జానకిని వీడఁదిపురవచ్చు.

ఉ॥ అంతియకాక వాని సచి + వాప్త చమూబల సంపదాళియన్
సంతనగా నెఱుంగనగుఁజక్కటి దెల్పఁగవచ్చు రావణ
స్వాంతము జాడయున్ దిటవు + సంస్థితి గానఁగవచ్చు వాడు త
త్స్వాంతము దాచినన్ మొగము + తప్పక చెప్పదె యెల్ల రీతులన్ ?

తే॥ వాలి నిధనంబు మఱి సాలభంజనంబు, వానర బలంబు రవిజు నఁవార్యగరిమ
తెలియఁ దెలుపఁగవచ్చును + తెలిపినంత, మదికి నాటినఁ జెడుగులుమానవచ్చు.

ఉ॥ కావున నేగుటే తగిన + కాగ్యము రామ పరాక్రమ స్థితుల్
రావణుఁ డాలకించి తగు + రాణఁ జరించిన లెస్స కాదయే
నావలఁ గొంచెకొంచెముగ + నల్బిన దానవసేనఁ గూల్చి ధా
త్రీవరుఁ జేరుటే తగిన + తీరని మారుతి యేగ వారితో. ౯౬౩

ఆ॥ గొప్పసేన తన్నుఁగొలిచి రా వృషభంబు, పగిదిఁ గట్టువడినఁవాయునుతుని
రాజ సాధమునకుఁరాణతోఁ గొంపోయె, నెల్లవాగు చూడఁసొంద్రజత్తు. ౯౬౪

క॥ దూతలు మున్నుగ వెనఁ జని, దై తేయప్రభుని గాంచి + తలిరుచు భక్తిన్
వాతూలి కట్టువడె జల, జాతాసను నస్త్రమునఁ బొసంగఁగ ననుడున్. ౯౬౫

తే॥ వినిన యతఁ డుత్సహించి యువ్వినచుచారి, కిచ్చె దిగ్గజ రదనంబుఁబీడ్చికొన్న
తారహారంబు తనతోమ్ముఁసూర చంద్ర, రహిత గగన స్థలంబనుఁరహి వెలుంగ.

తే॥ లిమిత కాతూహలమున బాహులి వొంగ, గందోవలు వికసింప లంకావిభుండు
సత్వరంబుగ మీఁదేగి చంపకుండఁ, గోతి నిటకుఁ దోడ్తేరఁ బల్కుండని పంపె.

క॥ వార్తాహరు లరిగి విభుని, వార్తను తనయునకుఁ దెలుపఁబరవిన యది య
వ్వార్తపురమెల్ల నది పిని, యార్తిని మదిగుంది సీతయమిత వ్యథచే. ౯౬౬

ఉ॥ కావలిగల్గు సీవనముఁ + గాడుగఁ జేసెను పట్టవచ్చు దై
త్యావళిఁ గూల్చెనంచు విని + యప్పటి కప్పుడ సంతసించితిన్
బావని యిట్టి యాపదల + పాలగుటం దలపోయ దుర్విధుల్
పోవవు నన్ను వీడి యని + బుద్ధిఁ దలంచెద నంచుఁ గుందుచున్ ౯౬౭

అ॥ ఒడలు ధూళిఁ బ్రుంగఁనొడిదంపుఁ జిత్రంబు, పొగచు కరణి నొప్పిఁ భూమిపుత్రి
చెడుగు మృగయుచేతఁ జిక్కిన పోతంబు, కొఱకు నేడ్చు హంసిఁకరణి పగచె.

తే॥ మింటి సంఘడి పొడవగుఁ మేను గలిగి, సర్వ విద్యల నేర్చినఁచదురు గలిగి
జలధి దాటిన యలపునుఁ బలుపు గలిగి, యక్కటా! చిక్కితివె యొకఁయసురుచేత

చ॥ తగవె జయించు నిక్కమను ఁ తదజ్ఞుల పల్కులు పొల్ల యయ్యె నీ
దగు బలశక్తు లిక్కరణి ఁ నాతెనె? పాపమె గెల్పు నొందెనే?
జగతిని ధర్మమే నిలువఁ ఁ జాలక తాతెనె? యక్కటక్కటా?
నెగుఱుటపై నెగుఱు లిటు ఁ నిల్వనఁ గాల్పునె నన్ను నిచ్చులు? ౯౭౫

ఉ॥ ముద్రిక నిచ్చి ప్రాణములు ఁ ముచ్చట నిల్పిన నీకుఁ బ్రీతిమై
భద్రములం జరాయువును ఁ పల్కితి నయ్యది తప్పదంచు నీ
క్షుద్రుల గీటడంప భుజ ఁ శూరతఁ జూపఁ దలంచి యిట్లు సో
పద్రవ మార్గగుండవయి ఁ ప్రబ్బు గడించితి వాయునందనా! ౯౭౬

మత్త. ప్రాణదాతవు నీవు నాపడు ఁ పాటు లచ్చటఁ దెల్పి నా
ప్రాణనాథుని తోడి తెత్తువు ఁ రాముఁ డాజిని రావణ
ప్రాణముల్ తొలగించి నాచెఱఁ బాపునే యని యో జగ
త్ప్రాణనందన! నమ్మియుండఁగఁ ఁ బాడు చేసితి వన్నియు. [వడిన

తే॥ అనుచుఁ బలువార్తలాడుచుఁ మనసు కరఁగఁ, బ్రాణములు చలింపఁగఁ గేవుఁకట్టు
గోవువలెఁ దపించుచు మ్రంగి ఁ కోమలాంగి, నీత మేదినిపై సొమ్మఁసిల్లి వ్రాలె

అ॥ అట మహాత్ముడై నఁయంజనీ పుత్రకు, నితీయఁ గట్టినట్టి ఁ యింద్రజిత్తు
తొలి తపఃఫలమునఁ దొడరి జగంబుల, గెలిచినట్టి యసురుఁకొలుపుచేరె. ౯౭౮

సీ॥ ముల్లోకముల వెల్లుఁముద్దు చంద్రుండనఁ, గ్రుచ్చి యెత్తిన వెండిఁకొండ యనఁగ
ముత్యాల గొడుగు సఁమున్నతి వెలుంగఁ జ, క్ర పవి శూలంబులఁ ప్రణ వితాన
మతివల నఖి రేఖఁలలరారు వింశతి, బాహుల నంగద ఁ ప్రభలు వెలయ
నురుకోప వహ్నిచేఁ నూర్చుల పొగలచే, వడగాలి వడఁపెనఁనడరె సనఁగ

తే॥ మరకత ద్యుతి ప్రతతితోఁ మణుల శోభ, నరకమున కేగి దాఁగినఁ యిరులమ్రుంగ
శేషుఁ డన్ని దిక్కులకును ఁ శిరము లలరఁ, ద్రిప్పి పేరోలగంబునఁ నొప్పెననఁగ.

ఉ॥ తేర్చి ఖచించినట్టి మణిఁ దీప్తులు కాసియ నుండి పర్వఁగాఁ
బేర్చి దివాకర ద్యుతిఁ గ ఁ వించు విభూషలు బాహుకీర్తుల
దీర్చి వెలుంగ వారినిధి ఁ దివ్య సువర్ణ గిరింద్ర శృంగముల్
మార్చి కిరీట పంక్తిగ న ఁ మర్చి ధరించిన చెల్వ దోపఁగ.

ఉ॥ చెందిర వన్నె మీఱు కటి ఁ చేలము కచ్చముతో వెలుంగఁ దా
రేందు సర ప్రకర్ష మురు ఁ హీర మణి ద్యుతి నెచ్చరింపఁగా

డాంధ తమంబు సాంధ్య రవి ♦ సంతరమందు ధరించి తారకా

బృందము భూషగాఁగఁ జలి ♦ వెల్లును ఛత్రముగా ధరించెనాక.

తే॥ సౌరునకు వేదములకు గం ♦ భీరిమకును, తావలంబగు మొగములు ♦ దశదిశలకు
దృష్టులం ద్రిప్పు నపుడెల్లదిగిభ పాల, కులకు ధ్రువ శేషులకు భీతిగొలుపుచుండ.

సీ॥ లోకైకనాయకుకాకుత్స్థు దేవిని, కాంచిన పిదప నాగంబునుండి
సత్యమ్ముదాఁక సీజగముల తరుణులు, పురుషులవలెఁ దోచుపొలుపు నిలువ
వానర హరి హరమానవావళి తక్క, బెరవారు కేల్కోడ్చిబిరుదులాడ
వేణు వీణాదికవినుత రవంబుతో, రంభాదు లించు సర్తనము సలుప
లయకు ననుగుణంబుగ మద్దైలయు ధ్వనింప, హస్తములు నేత్రములు బొమల్
హరువుమీఱ

మునులు సైతము ముక్తిపై మనసు రోసి, యాడు మేనకపైఁ జూడ్కులలర నిలువ

సీ॥ ఒకమోము పొలయల్కనూనిన సతి ముఖా, బ్రాత మరంద మానక్తి నాన
ఒకమోము తనతోడఁగొగిఁగూడి యలసిన, చెలి యధరామృతమొలసి యాన
ఒకమోము తనియ గీతికఁబాడు కామినీ, తారుణ్య మోహామృతంబు నాన
ఒకమోము నర్తనమొనరించు మగువల, యభినయ రస సుధనాన నాన

తే॥ ఒక మొగము వేల్పులకు నాజ్ఞలొసఁగుచుండ, నొక మొగము మంత్రణంబుల

నొనరఁ జలుప

నొక మొగముఘోరపాపచిహ్నికలవెలుప, నొక మొగముజానకీరూపమూహనేయ.

తే॥ ధరణిజాత సతీత్వమొశరధి నీఁది, దరిని చేరు పెట్లని యొకశిరము దలఁప
మలయజ స్తనుల్ తనచుట్టునిలిచిచూపు, ముకురమునఁదనసారొకమొకముచూడ.

చ॥ తొఱటను తేనెకై చను మ ♦ ధువ్రతమట్లు ధరాత్మజాతపై
పరుగులు వాటు డెండమును ♦ భావనసేసి తపించువారు చ
న్నిరులను బాష్ప బిందువులు ♦ నెట్టన రాలఁ గృశించువారు నా
తెఱవల చూపు తూపులు ప ♦ దింబది బాహులమీఁద వాలఁగన్.

ఉ॥ పుష్పొడిఁ బూసికొంచు మధు ♦ వుం దగఁ ద్రావుచుఁ దమ్మిమ్మొగ్గల
ట్లోప్పిన చన్నుదోయి పయి ♦ నొందిన చందనమందు డిందుచున్
గుప్పన వచ్చు తెమ్మెరలు ♦ గొప్ప ప్రతిక్రియ సేయు కై వడిన్
విప్పగు పుష్పబాణ శర ♦ విద్ధ మహా వ్రణరాజిఁ దూటఁగన్.

తే॥ వాలుగఁటుల యానసపద్మములకు, భాస్కరుంబోలు వాడై సుపర్వ వరుల
కేలుఁ దామరలకు శశిఁబోలియున్న, వైశ్రవసుఁ గాంచె ముంగలవాయునుతుండు.

ఉ॥ కాంచి భుజంగముం గను ఖ ♦ గప్రవరుం బలె నుగమూర్తియై
సంచిత కర్మబంధముల ♦ జ్ఞానముచే బలె నాగపాశముం

ద్రెంచి విదిర్చి మైథిలికిఁ ♦ దీనిని శోకము గూర్చినట్టి న
క్తంచర నాథుఁ ద్రుంతునని ♦ తత్తఱమందుచు వెండి యిట్లును ౯౯౦

శా॥ నిద్రం బొందిన వాని యావి గొనుటల్ ♦ నింద్యంబుగా నెంచి యీ
క్షుద్రుఁ వీడితి రేయి నిప్పుడొ యిటంఁగొల్పున్న వాఁడేల య
మ్మాదిఁ మానుట వీనిఁ జంపి జనక ♦ త్సానాథ సంజాతకుఁ
భద్రంబుల్ సమకూర్చి రామునకు నొ ♦ ప్పంజెప్పుటే యుక్తమా. ౯౯౧

ఉ॥ రామునిదేవిఁ గైకొని జె ♦ అం బదిలించుటఁ జూచుచున్న దై
త్యమరపాళి యిష్టు కను ♦ లారఁ గనుంగొన వీని శీర్షముల్
దామెనగట్టి యీడ్చికొని ♦ తామరసాక్షుని చెంతకేగ కి
ళ్లేమని రిక్త హస్తముల ♦ నేగుదు? నేమని విన్నవించెదన్? ౯౯౨

చ॥ వెదకుచు వచ్చినట్టి యొక ♦ వీర వసేచర ముత్సహించి తా
మది గొను మానినీ మణులు ♦ మస్తములం దగ మోదికొంచు ది
క్పదముల కేగఁ బంక్తిముఖు ♦ బంధుర వక్త్రము లుర్విఁ గూల్చి బె
ట్టిదముగ సింహనాదము ఘ ♦ టించిన దన్న యశంబు పిన్నయే?

చ॥ ఎదుటనె కాంచి దానవ కు ♦ లేళ్వరు జీవము లుజ్జగించి ప్ర
ల్లదములు గొన్ని పల్కి మర ♦ లం జనినాడనయేని అవ్యయే
కుదురు; నెదిర్చి గెల్వ కిలఁగూలిన యేనియుఁ గీర్తిగాక వే
తొదవునె? యెట్లులెనను శు ♦ భోన్నతి గల్గుట నిక్క మివ్వధిన్.

తే॥ నాగపాశంబు తెగిపడఁనగము మీఁది, కుఱుకు మగ సింగముం బలెఁగఁగటకు టసుర
పైకి లంఘింతునని తలఁపడుచు సుంత, తగదనుచుఁ గూడ వగచె నాశుగ సుతుండు.

మ॥ అమరారాతి వధింపఁదగ్గ సులభం ♦ డౌనేమి? సాహాయ్య పై
న్యములం జూడ నలంతిఁ బోవఁ డితనిన్ ♦ సక్తంచర శ్రేణి పం
శముతోఁ ద్రెంపఁగ రాఘవుండె తగు; నెం ♦ చన్ సాహసోద్యోగి శ్రే
యచు.లం గాంచునె? మించిపోవునొకొ దై ♦ త్యాధీశుఁ డింతింతలో?

మ॥ గెలువన్ శక్యముగాదు వీనికి ననున్ ♦ గీర్వాణులుం దోడ్పడన్
బలవంతుండగు వీని నేనును జయిం ♦ పం గాదు డీకొన్నచోఁ
దలఁపం బెక్కు దినంబు లేగు; ధరజా ♦ ధ్యక్షుండు నారాకక్ష
తలఁకున్ శంకిలు నట్లు సేయుటలు స ♦ త్కర్మంబొకో దూతకున్?

చ॥ జగములు సంతసిల్ల భవి ♦ శాశ్వత ధర్మము పూని నిల్చు న
ప్పగతుని రావణాసురుని ♦ బాహులు శీర్షములెల్ల మేదినిం
దెగిపడఁ గూల్తు నేనని ప్ర ♦ తిజ్ఞ యొనర్చిన రాము వాక్యముల్
తగ విని యిట్టి నేతకును ♦ తార్కాను టేటి హితంబు నాకగున్?

ఉ॥ ముమ్మరమైన సంగరము * పూని యొనర్చుచుఁ గాలమెల్ల వ్యర్థముగఁ ద్రోచుచుండిన ధ * రాసుత పక్షము లొక్క రెండె ప్రాణమ్ముల నిల్పు దాన నని * నాథుని పేరఁ బ్రతిజ్ఞ నేసె నే

నిమ్మొయినైన నాజనని * యీల్గుట నిక్కము నిక్క మక్కటా ! ౯౯౯

తే॥ కాన బవరంబు తగినది * కాదు నాకు, దాతృమే యిందు చూడ ను * త్తమ మటంచు నిశ్చయించి రాఘవదూత * నిర్భయమున, రావణుని కొల్వు లోనికి * రాణఁ జనియె.

ఆ॥ దానవేంద్రుఁ గాంచి * తగ నింద్రజిత్తు పా, వనిని చూపి వీడు * వనచరుండు

కాఁడు హరుని వంటి * కడిమి గలాఁడు వ, నంబుఁ జెటిచి యత్సు * నలఁచెననుడు.

మ॥ కన నుంకించిన నేత్ర తారకలఁ బ * ల్కం బూను నాన్యంబునన్
ఘన ఖద్యోతము లుప్పతిల్లి హనుమ * ద్దాత్రంబు గాల్పంగ నూర్చిన నిట్టూర్పుల ధూమజాలము వెసం * జిత్రంబుగా నూత్న బంధనమై కాల దశాననుండు పలికె * దర్పంబుతోఁ జూచుచున్.

చ॥ కులిశివా శూలివో హరివో * గూఢ పదాధ్యక్షుడవో యముండవో
జలజహితుండవో శిఖివో * శక్తి ధరుండవో పొట్టి మహానివో
పలువలు మహాను లిప్పగిదిఁ * బంపిన కృత్తివో ధాత లంక నిట్లలమఁగఁ గ్రొత్తగాఁ బడసి * యంపిన యుద్ధట ధైర్యమూర్తివో ?

—: హనుమంతుఁడు రావణునకు నీతి గట్టపుట :—

చ॥ ఎవఁడవు నీవు ? వచ్చుటకు * హేతు వదెయ్యది ? పంపినట్టి వారెవరు ? నిజంబు తేల వచి * యింపుము నాపుడు నాంజనేయుఁ డీ పవిది వచించు నీవనిన * వారల నెవ్వఁడఁ గాను రాజ పుం గవుఁ డనమాన ధన్వి పని * కై యిట వచ్చిన దూత రావణా ! ౧౦౦౪

చ॥ అతఁ డెవఁ డందువేని యజ * రాదు లజాదులు మహాని బృందముల్ తత నుగుణాధ్యులుం బహు వి * ధంబులఁ జర్చ యొనర్చి నేయఁగా జత పడకుండు నక్క * జవుఁ * జక్కటి దీర్పఁగ దీక్షపూని యుద్ధతిమెయి నుద్భవించిన యు * దార జగత్పరి రక్షకుండగున్. ౧౦౦౫

చ॥ బలము తపః ఫలంబు పరి * వారము ధాతృవరంబులున్ యశః కలిత గురుత్వమున్ జయము * గర్వము శౌర్యము ధైర్య కార్యముల్ కలిమియు దుష్టచేష్టలు న * కాండముగా నొక యమ్ముతోన యియ్యలఁ గలుపం గలట్టి ధను * రింద్రము చేకొనినాఁడు రావణా ! ౧౦౦౬

ఉ॥ కాండతఁ డాదితేయుఁడును * కాండసురుండును కాఁడు దిక్కరుల్ కాండల వెండికొండయును * కాఁడు త్రిమూర్తులు కాఁడు దిక్పతుల్

కాఁడు మునీంద్రులు జడలు + కాపుల పున్నెము శంబరాదులం
దాడన నేయు నా దశర + థ క్షితిపాలుని పట్టి రావణా! ౧౦౦౭

ఉ॥ జ్ఞానము సర్వశాస్త్రములు + సత్తపముల్ సకలంబు మానుగాఁ
దానెది నిశ్చయించు మదిఁ + దత్ఫలమే యొసఁగు జగత్ప్రయోగ
మానవమాత్రుఁడా యతఁడు + మైవడి ధర్మము వేద శాస్త్రముల్
పూని నుతించుచుండు పరి + పూతుఁడు నిర్మల ధర్మ మూర్తియున్.

సీ॥ వేదంబులందును + వేదశిరస్సుల, యందుఁ బూర్తిగఁ జూడ + నందకుండు
విజ్ఞానమునకును + విజ్ఞాన మగువాఁడు, ముగురు మూర్తులకును + మొదలివాఁడు
మూఁడు కాలములకుఁ మూఁడు గుణములకు, మూఁడు తావులకును + మొదలివాఁడు
గజరాజుఁ గాచిన + కరుణామయుఁడు సుర, ప్రార్థనంబును విని + వారికొఱకుఁ
తే॥ జక్ర శూల కమండలు + సాధనముల, వదలి విలుదాల్చి ప్రాతవౌ + వటదశంబు
వెండికొండను గమలంబుఁబీడి క్రొత్త, దగు నయోధ్యా పురంబున + నవతరించె.

మ॥ తన పాదాబ్జముల నిర్మలతరము చి + త్తంబందు ధ్యానించు న
జ్ఞన హృద్వాసుఁడు ధర్మ వద్ధతుల నం + స్థాపించి తాఁబోవు తె
న్నన లోకంబు చరింప దుర్జనతతిన్ + నుగ్గాడి నన్యార్థ వ
ర్తనులం గావ జనించె నాతఁడు జగ + ద్రక్షామతిన్ రావణా! ౧౦౧౦

తే॥ అతని దాసుఁడహనుమంతుఁడండ్రునన్ను, ధరణిజనురోయఁజను హరి + వరులయందు
వచ్చె దక్షిణదిశకు మా + వాలిసూనుఁ, డతఁడు పంప వచ్చిన వాఁడ + ననుడునతఁడు

ఉ॥ వాలి సుతుండు నిన్ననుప + వచ్చిన దూతవౌ నీవు? ధీరుఁడౌ
వాలికి నేమమే? ప్రభుత + పద్ధతిగా నెఱవేఱుచున్నదే?
పోలఁగఁ దెల్పుమా యనుడు + పూత చరిత్రుఁడు రామదూత వా
తూల సుతుండు దంతములు + తోఁపఁగఁ బక్కున నవ్వి యిట్లునున్.

ఉ॥ వీల భయంబు రాక్షస కు + లేశ్వర! డెందము నిల్వరింపు మ
వ్వాలి దివంబుచేరె రఘు + వర్యుని శాత శరం బొకంట న
వ్వాలి మరించునాఁ డతని + వాలును తోడనె పోయె గ్రమ్మఱం
జాలదు మాకు నిప్పుడు త్వి + మాంపతి పుత్రుఁడు రాజు నాపుడున్. ౧౦౧౩

తే॥ వాలి నొక కోలచే నేల + కూలనేసె? రాముఁ డిపుడేడ నున్నాఁడు + రాముడేవి
వెదక నంగదుం డరుదేరు + విధ మదెట్లు? తెలియఁ గోరెద ననుచు వై + తేయుఁ డడుగ.

మ॥ ధరజాన్వేషణ తత్పరత్వమునఁ గాం + తారంబులన్ వచ్చు భా
స్కర వంశాధ్యుల రామలక్ష్మణుల వే + డ్కంఁగాంచి సుగ్రీవుఁ డ
క్కఱతో న్నేహముచేసి తాఁబడిన దుఃఖంబుల్ ప్రసంగింపఁగాఁ
గరుణాభండయి రాఘవుండు తునిమెం + గావేయ రాజ్యప్రభున్. ౧౦౧౫

మ॥ రుమతో రాజ్యరమ౯ రథూత్తముఁడు కా ♦ రుణ్యంబుతో నిచ్చి మి
త్రముతో నాలుగు మాసము ల్కడపి చే ♦ రక్ వచ్చియున్నట్టి సై
స్యములం గొంచి ధరాత్మజ్జ్ వెదక నా ♦ నాదిక్కులం బంప సే
మముతో నేమిట వచ్చినార మిదియే ♦ మాకార్యముల్ నావుడు౯.

ఉ॥ మీ కులనాయకుం దునిమి ♦ మీ కపకారము చేసినట్టి ని
శ్రీకృనితోడఁ గూడి కుల ♦ శీలము బూదిని గల్పికొంటి ర
స్తోక యశంబుఁ గోలుపడి ♦ తోరపు నిందను మోచినారలే
కాకయు నిట్టులొటయు జగత్థితి స్త్రీత్వమె యొందెనంటకా? ౧౦౧౭

ఉ॥ అన్నను చంపఁగాఁ గొలిపియట్టు లొనర్చిన వానితోడనే
మిన్నక మైత్రి చేసికొను ♦ మీప్రభు ఁపున నాకుఁ దెల్పుఁగా
నున్నది యేది? నీవు దను ♦ జోత్కరముం బొరిపుచ్చు నేలరా?
నిన్ను వధింప జంకకుము ♦ నిక్కము తెల్పుము వానరాధమా! ౧౦౧౮

ఆ॥ అనుడు సద్గుణాధ్యుఁడౌ హనుమంతుడు, పంక్తిముఖుఁడు పల్కుఁపల్కుల విని
యించుకంత వగచియిట్లును మాధ్యస్థ, నీతి దెలుపుటచితఃరీతి యనుచు. ౧౦౧౯

తే॥ దూతయై వచ్చినది రవిఁసూతి హేతు, పుననె యుక్తంబులును ధర్మపులును నీతి
మంతములు హితములును సంభావ్యములును, గలుగు పలుకులు గలవు పెంపలరవినుము

ఉ॥ జీవితము౯ వితావితగఁ ♦ జేసితి వించుకయేని రాజ ధ
ర్మావధి గానకుండితి వ ♦ హా! పలుగాకులు నేయు నై చ్యముల్
హవిరిఁ జేసి తిప్పు దిగఁ ♦ బాతెడు వేళయు వచ్చె నైన నో
రావణ! నాదు మాటవిని ♦ రాజ్యము నేలుము కొంత కాలమే౯. ౧౦౨౦

ఉ॥ మిక్కిలి కష్టపెట్టినను ♦ మీఱని నిశ్చల మానిసీత్యము౯
జొక్కము గాఁగఁ గల్గినదిశుష్కముకంటెఁ బవిత్ర జానకి౯
జిక్కులపాలు చేసితివి ♦ చిక్కని యింద్రియపాళి గెల్చి పెం
పెక్కఁ దపించి తత్ఫలము ♦ నిట్టులు నాశము నేయుటాప్పునే! ౧౦౨౧

తే॥ వఱదఁ బోయెను నీగౌరవంబు నేఁడె, యించుకంత శేషించినఁనితీయు రేపె
నిర్దుల జయించితి ననినిట్టినీల్లు, గర్వ మగ్గలమాట నీ ♦ కరణి జరిగె.

ఉ॥ పాపము పుణ్యము౯ గెలిచి ♦ పైకొన లేదను నార్యవాక్యము౯
బాపమతిం దలంపక త ♦ పఃఫల సంపదలెల్ల జానకి౯
దాపము పాలుచేసి విత ♦ ధం బొనరించితి వట్టి కృత్యముల్
నీపయి మాత్రమే చనునె? నీ యనురాన్వయమెల్లఁ గాల్పజే? ౧౦౨౨

చ॥ తగవు తొలంగినట్టి పల ♦ తాపముచే మతి పాడుగాఁగ నీ
జగతిని నిందనొంది మఱి ♦ చచ్చి యధోగతి నొందినట్టి నీ

నుంగుల గణింపఁగాఁ దరమె? ♦ నూల్కొని యొక్కఁడు బాగుపడ్డ వా
డగవడునేమి? లోకముల ♦ నారసిన్ బరమేష్ఠి వంశజా! ౧౦౨౧

ఉ॥ కాంచన కాంచనాంగులెడఁ ♦ గామముగాక మహాంధకార మొ
క్కించుక వేటు గల్లునని ♦ యెన్న రుదార దయాగుణా నివృత్తుల్
కాంచన కాంచనాంగులెడఁ ♦ గామము వీడుట గాక వేటుగా
నంచితమైన తెల్విగల ♦ దంచుఁ దలంపరు తత్త్వ విద్వరుల్ ౧౦౨౨

తే॥ మరులుగొని పరదారపై ♦ మనసునిల్పి, యెల్లిదంబొంది బిడియంబు ♦ కొల్లవిడిచి
మిసిమిమేనుకార్చ్యము నొందఁ ♦ బ్రబ్బునొందు, నీచ పురుషత్వమున మేల్గి ♦ నగడునేమి?

చ॥ శరధి పరీత భూతలము ♦ జానుగ నేలిన రాజులందు నీ
కరణిని నీతిమంతులును ♦ కానరు వేదము లభ్యసించి య
త్యురుతర ధర్మముం దెలిసి ♦ యున్నతి నొందిన నీవ యిట్లు వెం
బరవలె నీతిమీఱఁ దగ ♦ వా? తలపోయుము సుంత రావణా! ౧౦౨౩

తే॥ ప్రియములేని యొకర్తును ♦ వేడితెగడు, వడిన పిదప జీవములతో ♦ బ్రతుకుకంటె
ముక్కుతెగి మనుదళయును ♦ మురువు గలదె, యనుచుఁ బలుకుటయును యుక్త ♦
మగునె చెవుమ?

తే॥ జగములనశింప జేయంగఁ ♦ జాలినట్టి, భుజములును శిరంబులు వేయి ♦ పొనఁగియున్నఁ
గావఁజాలునే యవి యూరిఁ ♦ గాల్ప రేగు, నగ్నిలోఁ బడు వలువలట్లుగను గాక.

తే॥ మెచ్చి త్రిపుర దాహకుఁడు నీ ♦ కిచ్చినట్టి, గొప్పవరములు దప్పినఁ ♦ దప్పుఁగాక
పాడి తప్పని శ్రీరామ ♦ భద్రద్రుశరము, తప్పునని మదిఁ దలఁచుట ♦ తప్పు తప్పు.

చ॥ చెదరఁగనీక కావఁదగు ♦ సిగ్గుచెడంగ నహీన రాజ్య సం
పదలు నశింప నీచగుణ ♦ పద్ధతి నన్య సుమాంగి నిట్లు నీ
యెద వలపింతువే మఱియు ♦ నెల్లిదపుం బనులందు చాల బె
ట్టిదుండయి యాఱితేఱితి క ♦ డింది యవాంతము లబ్బు రావణా!

ఉ॥ పుట్టినవారు పుట్టు చెడ ♦ ముక్తిని పొందినవారు వేల్పులక
నెట్టి తరించినారలును ♦ నిర్మలబుద్ధులు నీవు తప్ప నే
కట్టిఁడులేని రామపద ♦ కంజయుగంబును విస్మరించు వా
రెట్టులు నెందుఁ బుట్టరిక ♦ నెవ్వరుఁ బుట్టనుపోరు రావణా!

ఉ॥ పంబిన రాజ్య సంపదను ♦ బంధు జనంబును జీవితంబులక
వెంబర విత్తవై చెడఁగ ♦ వీడెద వేల? వివేహకన్య చి
త్తం బుపశాంతి నొంద విడి ♦ దాశరథి శరణంబు వేడు వ్య
ర్థంబుగఁ జావనేల? యని ♦ తావక మిత్రుఁడు తెల్పె నావుడుక. ౧౦౨౪

తే॥ కొండలంబట్టి తిరుగాడుఁకొఁతికాదె? తెలుపఁబె నీతాకు నీతులను నాకు
మేలుమేలని వికటంపులీల నన్వే, నపజయం బెన్నఁ డెఱుగనియసురవిభుఁడు.

తే॥ కొఁతి మాటలు మనుజులఁగురు జయంబు, తొనకుఁగాక యట్లుండనీదూశవగుచు
వచ్చినాడవు వనమునుభంగపఱుప, నేల రక్కసులను చంపఁనేల యనుడు. ౧౦౩౬

తే॥ నిన్ను చూపు వారెవరు లేకున్న కతన, రాక్షసేంద్రు దర్శనము దుర్లభ మటంచు
వనము పాడుజేసితిఁ జంపఁవచ్చువారి, నాత్మరక్షణార్థము చంపుననువులసె.

తే॥ మరలఁ బాశబద్ధుడనై తిఁదరిసెనంబు, కొఱకు నన రావణుఁడు పండ్లుకొఱికి వీనిఁ
జంపుడన నూనరులు లేచునమయమందు, వీడుడని యడ్డువచ్చె విభీషణుండు.

ఉ॥ అన్నకుఁ గేలుమోడ్చి నయఁ మాఁరఁగ నిట్లను వేదశాస్త్రుసం
పన్న! తపఃఫలంబున భుఁ వంబులు సృష్టియొనర్చు ధాతయుఁ
మన్నన సేయఁగాఁ దగినఁ మార్గ మెఱింగి త్రిలోక రాజ్యముఁ
గొన్న మహాయశుండ వొకఁ కొఁతిని దూతను చంపఁ బూనెదే?

చ॥ అవని నజాండగోళములఁ కావల లోపల సత్యధర్మముల్
తవలిన యెల్ల చోటుల నుఁ దార గుణాశయులందు చూడగా
యువతులఁ జంపినట్టి జనుఁ లుందురు గాని నిబద్ధి రాయబా
రి వధముసేయు పార్థివ వఁ రేణ్యుల నెందును గాన మింతకుఁ. ౧౦౪౦

చ॥ పగఱ పురంబుచేరి తమఁ పంపిన వారల వార్తఁదెల్పి యా
పగఱకుఁ గల్గు కింకలకుఁ బాల్పడి సత్యము ధైర్యవాక్కులఁ
సొగసుగఁ దెల్పఁబూను మతిఁ శూరుల నిష్కపట ప్రబుద్ధులఁ
దెగఁ దలపోయ నెల్లిదముఁ తీఁగలు వాఱదె లోకమెల్లెడఁ? ౧౦౪౧

మ॥ పెరవారంపిన దూతఁ జంపునెడ విఁ ద్వేషంబు శాంతించునే?
పెరుగం జొచ్చునుగాక శాత్రవులకుఁ వృత్తాంతముల్ సేరమిఁ
సురుగంబాఱక శత్రుశేష మిల నిఁ ల్పుంగాన నీతిజ్ఞ లీ
తెరువుం ద్రొక్కరు నింద్యమం చరసి దైఁ తేయేంద్ర చూడామణి!

ఉ॥ వీరులు నీతిమంతులు విఁ వేకులు ధీరులు రామలక్ష్మణుల్
వారక ముక్కుగోసి తమఁ వార్తలు దెల్పఁగఁ జుప్పనాక నీ
చేరువ కంపినా రటులుఁ శ్రేయము నాత్మను కొరెదేనియుఁ
ధీరత నిన్ను దెల్పఁ జనుఁ దేరఁగ వీడుము నేడు మారుతిఁ ౧౦౪౩

ఉ॥ నావుడు లెస్సవల్కితివిఁ నాణెముగాఁ గపిఁ జంపరాదు నిం
దావహమంచు వాయుసుతుఁ నారసి నీవు బిరాన సేగి యా
కావరులఁ వనేచర నిఁ కాయము తోడను తెత్తుగాక యో
సేవకులార! రండితనిఁ చెన్నగు వాలముఁ గాల్చి యంతటఁ. ౧౦౪౪

చ॥ పురము జనంబు లీ కపిని ♦ పోలంగఁ జూడంగఁ దిప్పి త్రిప్పి యీ
నరుదుల దాట వీడుడని ♦ చయ్యన రావణుఁ డాడ నింద్రజ
త్తురవడి నాగపాశముల ♦ నూడ్చెను మోఁకులఁ దెచ్చి కింకరుల్
తరముగఁ గట్టి లాగిరి ము ♦ దంబునఁ గేకలు వెట్టు చుద్ధతిన్. ౧౦౪౬

క॥ తేరుల గౌరుల కుదిరల, దారము లుయ్యెలలఁ గట్టు ♦ దారంబులు వే
కూరిచిరి నాఁడు పురమున, దారము కఱవయ్యె వాయుతనయుని కతనన్

చ॥ పరములుగాఁగఁ గొన్నవి ను ♦ పర్వతలచుండియుఁ దక్కువారలన్
దురమున నోర్చి కైకొనిన ♦ తోరపుఁ బాశము లప్పనంబుగాఁ
బరఁగిన వెల్లఁ దెచ్చి ముడి ♦ వైచిరి కట్టిరి దార కంఠ బం
ధురతర నూత్రరాజములె ♦ త్రుంగక తక్కిను నాఁడు వారిచే. ౧౦౪౭

చ॥ క్రమమును మీటి తెంచుకొను ♦ కష్టములేకయె నాగపాశమున్
దమకముతో విదిర్చి రిక ♦ దైత్యుల మోదము నొక్క వ్రేల్కిడిన్
జమరుదానా ? యతేల ! రభ ♦ సంబున వీరలు తోఁకగాల్పు ను
ద్యమమున లంకగాల్పుమను ♦ దారిని నేర్పుట గాదె యారయన్ ?

చ॥ అని తలపోసి తా నదనుకై కనుపెట్టుచు వారుగట్ట దీ
నునివలెఁ గ్రుంగి ప్రక్కలకు ♦ నొవ్వంగ నీడ్వంగ నోర్చి బ్రహ్మవి
ద్యను ప్రకృతిం జయించియు న ♦ తంబు జగజ్జన సంగ్రహార్థమై
యనువుగ లొంగు నుత్తము క్రియన్ హనుమంతుఁడు లొంగె వారికిన్.

సీ॥ మోకులఁ బట్టి యాఁముక్కడుల్ ముందటి, కీడ్వ నీడ్చినయట్టులేగుచుండ
దశముఖ మందర♦ద్వారంబు వెలుపలి, కమ్మారుతిని దెచ్చియతనివాలు
నిండ బేలీకలు చి♦నింగిన వలువలు, పాగాలు పెద్ద దోవతులు చుట్టి
చమురు నేయియుఁ బోసి♦సంపూర్తిగా ముంచి, నిప్పువెట్టి రగిల్చినిగుడఁజేసి
తే॥ కోయనుచు నార్చి పెద్దమోకులను పట్టి, పోకు లీడ్వంగ సాయుధుల్♦నూరెలందు
నడవఁ దేరు నడచు గతి♦నడచె హనుమ, చూచు వారెల్లెడల నిండిచూచుచుండ.

సీ॥ పనితతో మాటాడివనభంగ మొనరించి, కర్బురవరులఁ బెక్కిండఁ జంపి
మనుజుల దిటవును♦మన రాజునకుఁదెల్ప, వచ్చిన కపి తుదిఁదెచ్చుకొన్న
సిలుఁగులఁగనుల వీక్షింతురు రండని, ప్రతిగృహ ద్వారంబు♦పజ్జ నిలిచి
తప్పెటల్ గొట్టుచు♦దనుజులు కొందఱు, ముందుగాఁ జనుచుండ♦మూఁగె జనము

తే॥ పేర్చి రార్చిరి కొందఱుభీతి గొనిరి, కొందఱేగి మైథిలికి వాక్రుచ్చినారు
వాడె దపియించె బలవించెవ్రాలె నూర్చె, జాతవేదుని ప్రార్థించెజనకజాత.

ఉ॥ శ్రీరఘురాముదూత నిటు ♦ చెన్నటి పోకులు కష్టపెట్ట ని
మ్మారుణికుండవై కనుట ♦ కర్జమె నిర్మల ధర్మసాక్షివై ?

ధారిణి నేఁ బత్రివతల * ధర్మము దప్పని దాననేని యీ

మారుటికిఁ హిమాంశుక్రియ * మానుగ నుండుము వహ్ని ! మ్రొక్కెదన్.

తే॥ కుందరదనయా సీత యా * చందమునను, పలుక భయమంది మనమునఁ బావకుండు

మేను చలిచే గగుర్ప సా * మీరి వాల, మెమ్ములం దాఁక జల్లనై * యెసఁగె నపుడు

సీ॥ పెక్కులాడఁగ నేల ? * భీకర బడబాగ్ని, భూమియందు గల జ్వాలాముఖాగ్ని

అమరలోకపుఁ గరా * భాగ్నియు మునుల త్రే, తాగులు రుద్రు నే * త్రాసలంబు

సరసిజగర్భుని * కరతల వహ్నియు, సర్వాగ్నులును భువి * జల్ల నయ్యె

బిడుగులు చల్లనై * వెలసె జ్యోతిర్మండ, లంబు హిమంబు క్ర * మంబునొందె

తే॥ కరువఁ గప్పిన కరణి మ్రొ * గప్పినట్టి, యగ్ని కాల్పక యెలయుట * యనిలనుతుండు

తల్లి జానకి క్రొ * త్తడితనమువలన, శీతలం బయ్యెనని సంత * సింపె మదిని.

చ॥ తొలుతటి రేయి తెల్విమెయి * దూఱని చోటులఁ జూపనెంచి కా

వలయు నొకండొకండుగ నె * వాడల వాడల మూఢ దానవుల్

తలకొని త్రిప్పచుండఁ దొలు * తం జను నిందియపాళి వెన్నలన్

మలపున నేగు బుద్ధిక్రియ * మారుతి యేగుచుఁ గాంచె నన్నిటిన్. ౧౦౫౫

చ॥ కడపటి పీఠిలో నిలిచి * కావలులం గికురించి యేను పీ

డ్వడ నదనిద్ది యంచు మది * బావని భావనచేసి గట్టిగా

వడమును పట్టుకొన్న బహు * బాహులు మిన్నన వేల లేచి య

చ్చెడుగరులన్ విదిర్చె వడి * జెట్టునఁ బండులు దుల్చుకై వడిన్. ౧౦౫౬

తే॥ విద్రువ రక్కసుల్ భుజములు * విజుగ నేలఁ, గూలిమాలిరి పాశ బం * ధాలతోడ

మింటఁ గానంగ వచ్చె సా * మీరి సర్ప, వర్గ పరివృతాండగు ఖగ * వర్షుఁబోలి.

తే॥ పగఱ త్రిపురముల్ గాల్చిన * భవుండు నతని, సాధనంబులు మిగుల ల * జ్ఞను వహింప

పాపులకుఁ గాఁపురంబు లం * కాపురంబు, వహ్ని కొనఁగంగఁ దన పెను * వాలు విడిచె

శా॥ వాలం బప్పుడు వాలె బన్నములు న * ల్పంబూను దైత్యాలితోఁ

బ్రోలిం గాల్చెద నంచు రోష కలిత * ప్రోత్తుంగ కాలానలా

భీలంబైన పరశ్వథంబు గిరిశున్ * వెన్నంటు చందంబునన్

జ్వాలాదీర్ఘ కరాళ మాలికలతో * సర్వంక పోద్యేలమై. ౧౦౫౭

తే॥ ప్రోలి నన్ని దెసల నొక * త్రుటిని గాల్చు, కతన వాలంబు పురముల * గాల్చుమేరు

ధనువు తెగ తెగలాగి యు * ద్ధతి మృడుండు, విడుచు వైష్ణవాశ్రుంబన * వెలసెనపుడు

సీ॥ కల్పాంతమందు లో * కంబులఁ గాల్చు నె, క్కుడు కంటిమంటల * నడర విడుచు

చెయిది నోభ్యాసంబు * సేయుటఁబోలి య, తుంత బలుండు కా * కుత్స్థుడూత

గర్వితులైన రా * కాసుల పురము గా, ల్పంగ నెంచి తనదు వా * లంబు పెంచి

మణి కనకాంచిత * మయముగ సురశిల్పి, శిల్ప చాతుర్యంబు * నిల్పియున్న

తే॥ గొప్ప సౌధంబులను పెనుఁకుధరములకు, వజ్రపాతంబుఁబోలి యఁవ్వాయునుతుండు
వాడవాడకుఁ దిరుగుచుఁ మేడమేడ, పైకి లఘించుచుఁ దగిల్చెఁవాలచిచ్చు.

చ॥ కఱకు నిశాచరావళుల ఁ కార్యముచేఁ గ్రతువుల్ త్యజింప దు
ర్భరమగు నాఁకట న్నలఁగు ఁ పావకుడున్ హనుమంతు వాల మా
దరువుగఁ జేసికొంచుఁ బురిఁ ఁ దత్తఱ మింగఁ దొడంగె నఁగ్రుఁ డా
దరమున విందువెట్టఁ బ్రమ ఁ దంబున లోకము మింగు చాడ్పునన్.

౧౪ లంకాదహన పటలము. (౬౪)

తే॥ భీకరాగ్ని సుందర సౌధఁవీధులందు, ధ్వజములం గాల్చి పిదప లోఁపలనుచోచ్చి
మేలుకట్ల దహించి కంఁబాల నలమి, కప్పలం డుల్చి బూడిదఁకుప్పచేసె. ౧౦౬౩

తే॥ రత్న తోరణ ద్వార వాఁరముల ముసరి, వస్తు జాలంబుఁ గాల్చి లోఁపలి జనములు
వెలికి రాలేక యీవ లాఁవలకుఁ దిరిగి, యలసి సొలసి రోదనచేసిఁయడఁగి రట్లె.

తే॥ మణి కనక వేశ్మ కాంతులుఁమలసి వీవ, మండుచున్న యిండులు మఱిఁమండనివని
తెలియఁ జాలక యన్నియుఁ దీడిరించి, రగులు కొనెనని యేడ్చిరిఁమగుఁవ లరసి.

తే॥ ఫుల్ల మకరంద తుందిలఁపుష్ప కీర్ణ, సుందరోద్ధాన కేకులాఁమందగమన
లెల్లయెడలఁ బాగలు గ్రమ్మఁనేది త్రోవ, యనుచుఁ దెలియక పలవించిఁరడలునిండ.

తే॥ స్త్రీల కొప్పులఁ బురుషులఁసిగలయందు, మిడుఁగులులు చేరి చిటపటఁనడరియొడలి
మీఁద విరియఁ గేశములకుఁమిడుఁగులులకుఁ, దారతమ్యంబు తెలియకఁతల్లడిలిరి.

తే॥ బ్రహ్మవిద్యచేఁ బ్రకృతి సంఁబంధమూడ్చి, స్వస్వరూప విజ్ఞతనొందుఁజనుల పోల్కిఁ
దద్ద్రహఁగున్ లాజ్ఞప్తి బంధముల వీడి, స్వస్వరూపంబులొందినఁసరణి మండె.

క॥ ఆ పాగల గములు వామన, రూపములై యలమి యెసఁగెఁరోదోంతరమున్
శ్రీపతి వామన రూపం, బేపున ముజ్జగము లలమఁనెనఁగిన మాడ్కిన్. ౧౦౬౪

క॥ తెల్లిన యేనుఁగులెల్లను, త్రుళ్లుచుఁ దమమేన నిప్పు ఁ తొట్టగిలంగం
దోఘాడి యొఱగి యెమ్ముల, గూల్చె యైరావతంబుఁకొమరుందాలెన్. ౧౦౬౫

క॥ మంచువలె నడరి ధూమము, మించఁగ నగ్నులును తొట్టఁమిడుకుచు నెనుముల్
ప్రాంచ నేఁగు నికాయము, సంచున లోఁతైన కడలిఁజలయులఁ జొచ్చెన్.

క॥ మిడుఁగులులు చిటపటించుచు, బిడుగులవలె నెల్ల కడలిఁవిరిసి పడుటచేఁ
గడలి జల ముడికె నందుం, దొడిఁబడి జలచరము లవిసిఁతువులు మాలెన్.

ఆ॥ కాఁగి కాఁగి కరఁగిఁకనక పదార్థముల్, వఱద పాటిపాటిఁవనధిఁ జేరి
కమనలీడు కరఁచిఁకడ్డీలు చేసిన, కొమరు చాల్చి మరలఁగోపులయ్యెన్. ౧౦౬౬

తే॥ ఝణములో లోకములఁగాల్చుఁజాలిఁబట్టి, బెట్టిదప్పు జచ్చుచే రత్నఁవేశ్మసమితి
వనములం బలె బొగ్గులఁవఱకుఁ గాలి, నిలిచెనే ? పైఁడిమయమాటఁనిలయు మండె.

తే॥ అమితముగఁ బొగ గ్రమ్మ వృత్తాఁజగముఁ, గటికి చీకటులలమె లంకాపురమున
నాపతాకా రథాంతమై న్యందనములు, కాలి బూడిద కుప్పలై గాలిఁ గలసె.

తే॥ పానశాలలలో నిల్చి పావకుండు, మ్రుక్కడులు ద్రావు మద్యంబుఁ గ్రోలె విడక
యుత్తములు దుష్టులం గూడి యుండి రేని, చెడుగు పనుల నభ్యాసంబు నేయరొక్కొ!

ఉ॥ లంకను మ్రుంగి మండు నకలంక మహోజ్వల వహ్ని వీవ న
ల్వంకలఁ జుట్టియున్న పెనువారిధి నీరము త్రెల్లఁ గ్రాఁగె నా
జంకవజీరు జ్వాలికలుఁ జిహ్వాలు చాఁవఁగ నీరదంబులఁ

గంకణరాజ యత్రైసరుకై వడి గ్రాఁగి ధరాస్థలిం బడె. ౧౦౨౨

తే॥ ఒడలి నలమిన యగ్నిచేనుడికి నింగి, కెగసి రాక్షసస్త్రీలు దవ్వెలయఁ జూచి
యడవిలోఁ బాటు వెల్లువయని తలంచి, యెండమావులకడకుఁ బర్వతినారు

తే॥ మధువనంబుల నిప్పులు మలసి రగులఁ, బూలతోఁ గూడియుండిన ముసరుఁ దేటు
లంటుకొని వచ్చు దగ్గఱి మంటఁజూచి, యెట్లు దామరలని యెంచి యెగసిపడియె.

తే॥ నాథుఁ డొక కోఁతిచేఁగూలె నాణెమైన, జీవితము చెడె వీధులఁ జేరరాదు
ఇంటఁ జచ్చుటే తగవని యెంచి కొంద, అనుర కాంత లా నిప్పున నడఁగినారు.

తే॥ పూలు మాఁడి పల్లవములు బూది యగుచు, దళము లెరిసి రెమ్మలు మండి ఫలము
లుడికి

కొమ్ములును వలవలు వేళ్లు గూడఁ గాలి, తోటలయ్యెను బొగ్గుల కూటువలుగ.

తే॥ వనదముల ముంచుకొని లేచుననల కీల, లలమి స్వర్గముం గాల్చుట వలనఁ గరఁగి
కాటు బంగారు ధారల తీరు చూడ, స్వస్థరువు వేళ్లు విడిచిన చందమొందె.

క॥ భీకర కీలలు లేవ ను, ధాకరుఁడుం గలఁగి యమృత ధారలు కార్పక
రాకాసుల కొని మేనులు, జోకగ జీవంబు లొందెఁ జోద్యముగాఁగన్.

క॥ ఇనబింబము దాఁకఁగ లే, చిన యనలము వలనఁ గాలఁజీమూతంబుల్
గనగన మండెడు బొగ్గుల, యనువుగ నినుఁడొప్పె గరఁగు నపరంజి యనన్.

తే॥ కాళ్ల త్రాళ్లను గాల్చి తోకలను గాల్చి, మూఁపులం గాల్చి తోట్లాడ్చి
మొగముముట్ల

గాల్చి భద్ర లక్షణ తురంగమ్ము లురలి, కుప్పగూలెను నిప్పులు కొప్పరింప.

తే॥ జముని మ్రుంగఁ జాలిన నిశాచరులు నెగసి, పోవఁజాలక మితిమీఱి పొగలు గ్రమ్మ
నూపిరాడక మ్రుంగుచు నుక్కిబిక్కి, యగుచుఁ గూలి నాశిల్లి రాఁయగ్నియందె.

చ॥ అనుర లతాంగులన్ బలిమి నంటి సువస్త్రము లూడ్చి పైటలం

దనుకున జార్చి పై నలమి నత్కక కొప్పలఁ బట్టుచున్ విభా

వసుండు భుజంగు పోల్కి నెగఁ బ్రాఁకఁగ దిగ్భ్రమనొంది చేష్టలున్

వసమఱి లోక్కువై విలయ న భావము నంది కరంగి రచ్చెలున్. ౧౦౨౩

చ॥ పొడమెను దొండపండునను ♦ ముత్తైపు బంతు లనంగ నొప్పి సాం
పడరిన విస్మితంబు గల ♦ యంగన లొందిన యల్క తీరగా
విడివడియుండి చేరుతటి ♦ వెన్నెల నాఁజను చేల గాలఁగాఁ
దొడిఁబడి మోద వారినిధి ♦ దూఱక తూటిరి దుఃఖవారిధి. ౧౦౮౮

చ॥ చిలుకలు పంజరంబులనె ♦ చిక్కి తపింపఁగఁ గంటిసీరు చ
న్నులపయి మిట్టిమిట్టి పడ ♦ నొచ్చుచు నాథులఁ గొంద ఁంగనల్
వలగొని కౌగిలించికొని ♦ వారిదమంతునఁ జంచలా లతల్
మలిగిన కైవడికి బొగల ♦ మాటున ముగ్ధిరి దూపటిల్లుచు. ౧౦౮౯

తే॥ పెద్దమేడలు గాలఁగఁవింటి కెగయు, మగువ లయ్యెడఁ బొగలలోఁదగులుకొనుచుఁ
దెర మఱుంగునఁ దోచు పాఠ్రికలఁ బోలి, కానఁబడి కూలి మాలిరికడఁకచెడఁగ.

తే॥ లగురు చందనాదికములయందు పొడము, తావియలముకొనం బ్రమదావనములు
ప్రళయ వహ్ని నడుకు నెకూపారమట్టు,లుడికి బొగ్గయి మసియయి యుర్వి గూలె.

తే॥ లోకముల మ్రుంగఁజాలినభీకరాగ్ని, విస్ఫులింగ ప్రకీర్ణమైవిరియఁ గల్ప
కములయందు కాలిన వివికాలకున్న, వివ్వయని యెఱుంగంగరాకెనసె బొగలు.

తే॥ కసిమనఁగి మునఁగిన పొగల్కడలిసీటి, నింకజేయ మీ లవ్వలికేగ మొగులు
గములు తెలియక గిరి శిఖరముల వ్రాలి, రాలు పూలునాఁ బలపలరాలిపడియె.

తే॥ అతిశయంబుగ ధూమంబులడరుకతన, వెండికొండ నీలాద్రియైవెలిఁగె హంస
గములు కాకులె యయ్యెఁ బాల్కడలి తక్కు, కడలులం బోలె నితరంబుఁదడవసేల ?

చ॥ బెడిదపుఁ జిచ్చు మేనులనువేఁచఁగ జర్మములూడఁ దప్పికో
దుడుకునఁ బాటి రక్కసులు ♦ దున్నహ తాపము దీఱు కోర్కిమైఁ
గడలిసి చొచ్చి ముగ్ధతటిఁ ♦ గానఁగనయ్యెను వారికేతముల్
జడలును పర్వి యెల్లెడల ♦ సంద్రమె మండుచునుండు చందమై. ౧౦౯౦

ఉ॥ కొండికవానిఁ జంక నిడు ♦ కొంచు మఱొక్కనిఁ జేతఁగొంచు నిం
కొండొక బాల వెంటఁబడి ♦ యుమ్మలికించుచు రాఁగఁ జుట్టుముల్
గుండెలు బాఁదుకొంచుఁ గడు ♦ గోడుగఁ జుట్టును రా శిరోజముల్
చుండఁగ నుల్మి కొం చసుర ♦ జోటులు వోయిరి వార్ధి దూఁకఁగ.

తే॥ చాప ముద్గర కంతాదిసాధనములు, కరగి పాళలై క్రమ్మఱఁ గార్మికులకు
వలయు వస్తువులకు ననుగలముగాఁగ, నేరుపడియె మహాయుధాగారములను.

మ॥ మగయేన్దుల్ తమదేహముల్ కమరుచు ♦ మాఁడంగ నాలానముల్
నిగళంబుల్ పెకలించి తెంచికొనుచు ♦ న్నివ్వంద గంధంబుతో
రగులం బోలున యంచు వాఁములఁ గ ♦ ర్ణద్వంద్వ మల్లార్ప కె
త్తుగఁ దొండమ్ముల నెత్తికొంచుఁ బఱచె ♦ దొట్రిల్లి గీపెట్టుచు.

మ॥ చదలం బోవఁగనీక ధూమ వితతుల్ ♦ సంధిల్లఁగాఁ బుల్లు లం
గదతోఁ దోయధిఁ గూల వాళ్చరము లా ♦ నందించి భక్షించె ది
క్కెదియుం గానక నొచ్చి వచ్చి శరణం ♦ బిమ్మన్న దీనావళి
మది శంకింపక చంపి సంతసిలు ధ ♦ ర్మభ్రష్టు చందంబునక. ౧౦౯౯

మ॥ జలముం ద్రావి వసుంధరం దడవి భూ ♦ జశ్రేణులం గాల్చి కొం
డలఁ గొల్లాడుచు మ్రింగి కాంచనగిరికొడకొన్న కాలానలుం
బలెఁ జండంబుగఁ బేర్చి ప్రజ్వరిలి య ♦ వ్వాల ప్రభూతాగ్ని యొ
త్తిలి యాపోవక యాక్రమించె దనుజాధీశాను శుద్ధాంతముక. ౧౧౦౦

ఉ॥ వేలుపుబోటులుక బెర వి ♦ భీత మృగాక్షులు దిక్కు దోఁప కే
లీల మొగఁబువోవు నటు ♦ లే పరుగెత్తిరి నేవనేయు దే
వాలి కకావికం గలఁగి ♦ యార్తత నూడనిఁబాడె దైత్యరా
జ్యోలి దివంబుఁ గొల్లయిడు ♦ నాఁటి దళక భజించి యత్తటిక.

ఉ॥ కస్తురియుం గలాపములు ♦ కల్పసుమంబులు కాలి ధూమముల్
నిస్తుల లీలఁ బర్వ మధు ♦ నిర్గత మేఘముఁ బోలు దివ్య ది
బ్బస్తక దేవతా లన ద ♦ సంత సువాసిత కేశ పాశముల్
ప్రస్తుత భంగిగా మఱియుఁ ♦ బ్రబ్బె గుమంగుమలాడు వాసనల్.

తే॥ దావ పహ్ని శైలము గ్రమ్ము ♦ రేవ దోఁప, నవ్వరిని చేరనీయకఁ యేనరేగి
కాల భయదాగ్ని యేడు లోకములఁ గాల్చు, కరణి మేడ నిలుపులేడుఁ గాల్చివై చె

శా॥ బొన్నత్యంబు విశాలముక దిటవు నే ♦ డంతస్తులుక బ్రన్ననల్
విన్నాణంబు చెలంగు రావణు లన ♦ ద్వేష్టంబు చొక్కాటపుక
సొన్నంబై తనరారుటక గరఁగి య ♦ చ్చుం బోలి హేమాద్రి యు
త్పన్నం బయ్యెనొ దక్షిణంపు దెన న ♦ వ్యస్ఫూర్తి నా రాజిలెక.

ఆ॥ దానవేంద్రుఁ డవుడుఁదారలతోడఁబు, వృకము నెక్కి తప్పి ♦ బ్రదుకఁ గలిగె
దలఁప నార్ప ననువుఁదెలియని చందానఁ, బొలుపు గలుగు లంకఁబూదియయ్యె.

తే॥ పట్టపగలింటి వేవెల్లఁపగిది మండి, యసుర వర్యుండు సోఁకులఁనట్టెచూచి
విలయకాలంబు దాసెనా? వేఱు హేతు, వుండునే లంక గాలఁ దెల్పుండి? యనుడు.

ఉ॥ అన్నలఁ దమ్ములక గురుల ♦ నావుల బంధుల నాలు బిడ్డలక
బ్రన్నని వస్తునంపదలఁ ♦ బాసి యలంగుచునుండు దుఃఖ సం
పన్నులు దేవ! యాకనలు ♦ వాసర వాలముఁ గాల్చు మంటచేఁ
గ్రన్ననఁ గాల్చివై చె బ్లవ ♦ గంబనఁ బంక్తిముఖుండు మండుచుక.

ఉ॥ కోఁటికి నింతశక్తి యొడఁగూడుట యెన్నఁడు గాన మీపురిక
బ్రాఁతిగ మ్రింగి త్రేనువులఁ ♦ గ్రక్కుచునున్నది యగ్ని! సౌధ సం

ఘాతము మండి బూదియయి ♦ గాలికీ బోవుచు నుండె! నిర్జర
వ్రాతము నా పరాక్రమము ♦ రట్టొనరించి యలర్చి నవ్వదే?

మేఘనిన్దనము॥

కాల్చిన యగ్నిని ♦ కాంచి వెదకి తే, డుల్పెదఁ బండ్లను ♦ డొక్క యెలిచెదన్
జీల్పెద డాడలఁజేప దొలఁచెదన్, వ్రేల్పెద దేహము ♦ వీడకుఁ డతనిన్.

అరవిందము॥

పురముం గాల్చిన ♦ ముక్కుడి క్రోఁతిన్, దెరలం బట్టుఁడు ♦ తెంపుఁడు వాలున్
సురుఁగం దంచుడు ♦ సున్నము గాఁగన్, బరఁగన్ మింగుఁడు ♦ పంశము మీఱన్.

ఇంద్రమణి॥

అని యనుర విభుం ♦ డానతి యొనఁగన్, దనుజ వరులు రా ♦ ద్రస్థితి తొనఁగన్
విని సెలవనుచున్ ♦ వీరవచనముల్, మొనసి నుడువుచుం ♦ బోయిరి పెలుచన్.

పంక్తి॥ మేర గణింపక ♦ మీఱిన యా, వీరులు తూపులు ♦ విండ్లును సం

భారముగాఁ గొని ♦ వాయుజుతోఁ, బోరొనరింపఁగఁ ♦ బోయి రటన్.

పంక్తి॥ సారథులం ద్వార ♦ నల్పుచుఁ బె, స్నిరధి పొంగిన ♦ నీటునఁ బెం

పారఁగ నేడుగు ♦ రాధ్యులు సా, మీరిని పట్ట గ ♦ మించి రటన్.

దోదకము॥

నింగిని ధాత్రిని ♦ నిండిరి బ్రాఁతిన్, బొంగిరి చుట్టుచుఁ ♦ బోయిరి క్రోఁతిన్
ముంగలఁ గాంచిరి ♦ మూఁగిరి త్రిప్పన్, తంగని నారుల ♦ టంకృతు లొప్పన్.

తే॥ మిగులఁ గనలిన దనుజులు ♦ మిగిలి తగిలి, పట్టు పట్టుఁడు కట్టుఁడు ♦ కొట్టుఁడనుచుఁ
జూతురేల యనుచు డాసి ♦ చుట్టినారు, కాంచె జిఱునప్పుతో వారి ♦ గాడ్చుపట్టి.

తే॥ చుట్టి డాసిన వీరులు ♦ చుమ్మ చుట్ట, మండుచున్న లాంగూలంబు ♦ మలయుఁ జుట్టి
బిగియ నీడిచి పై కెత్తి ♦ పృథివి మీఁద, మోఁది మోఁది తదాయువుల్ ♦ మూఁడఁజేసె.

క॥ మారుతి మోఁదఁగఁ జచ్చిన, వీరుల రక్తంబు చెదరి ♦ వీధులలో నే

పారిన చండానల మొక, తీరున నొకవంక నాటె ♦ దేమ యెఱర్పన్. ౧౧౧౭

తే॥ కంటఁబడు వారిలోపల ♦ గెంటుకొనక, మిగిలియున్నట్టి మెఱికల ♦ పగిది నొప్ప
దనుజు లొక్కుమ్మడిం దాఁక ♦ హనుమఁ డంత, యమునికంఠైఁ గ్రూరుండయి ♦
యడరి చంపె

క॥ జీమూత సన్నిభులు బల, సామర్థ్యంబులు చెలంగు ♦ సైనికు లిలుగన్
స్థేమములు చెడఁగఁ దక్కిన, యామినిచరు లడలి పాఱి ♦ యడఁగిరి కడలిన్.

క॥ తడిపెను వాలము పావని, జడధియు నుడుకంగఁ మునుఁగు ♦ జనములు చావన్
దుడుకున నాయకు లేద్యురు, బిడియము చేటనుచు నెదిరి ♦ వేసి రలుఁగులన్.

క॥ విలువిద్దె నేర్పు చూపిన, బలియర నేడుగుర నొక్కపాదపమునఁ గ
ర్వలి కొడుకు గొట్టె వారలు, పాలిసిరి గ్రుడ్లుఱుక నాల్కఁ మొదలికిఁ మనుఁగఁ.

క॥ మింటఁ జనెడి విద్యాధరు, లంటిన పెనునిప్పు లంకఁయంతటఁ గాల్చెన్
బంటించి కాల్పదది వా, ల్గంటి ధరాజాత యున్నకానన మనుషుఁ.

హంసశ్రేణి॥

సంతోషించెన్ శ్వసన సుతుండున్, స్వాంతం బారన్ జనియెను కాంచన్
శాంతిం బొందెన్ జరణ సరోజా, క్రాంతుం డయ్యెన్ గలికి యెలర్పన్.

తే॥ కాంచె జానకి కాంచినక్షణములోన, నారటిల్లిన మానసమూఱడిల్లెఁ
జెప్పవలసిన దేమి? సెలపు గొనుచు, మరలె మారుతి తలికి నమస్కరించి.

తే॥ పావనుండగు పావనితావు విడిచి, మరలె వంచకుల్ కాంచినమన్నిగొందు
రనుచుఁ గాఁబోలు నగ్నియునందునుండి, చూడ్కికిం గనరాక దిచ్చు మొగమయ్యె.

౧౧ శ్రీ పాదవందన పటలము. (౯౩)

తే॥ వడిగఁ జనవలెవని చేరువం గలట్టి, పర్వతంబును భానుని పగిదిఁజేరి
హనుమ భువనోదరుండగు వారి విధమునఁ, బెరిగి రాముని మదిలోనఁ నెరఁగి యెగసె.

చ॥ ఎగసి హిమాద్రి పుత్రు నెడకేగి జనించిన వార్త విన్పి యా
శుగగతి నేగుదెంచి తన చొప్పు ఫణంబుల నిక్క నెత్తు వ్యా
ళ గణము పోల్కి నెత్తి మెడ లం దిలకించుచుఁ గీళుండు త
న్నగమును చేరి దూఁకె జతనంబున మారుత పుత్రుఁ డత్తతీ ౧౧౨౭

క॥ నోరులు తడఁబడ నేగిన, కారియ మీడేతె నన్నకాతుకమునఁ బె
ల్లారవము సేసె బోతము, లారూఢిం దల్లెగన్నయట్లయి కోతుల్. ౧౧౨౮

సీ॥ కొందఱు డాసిరికొందఱు మ్రొక్కిరి, కొంద తేడ్చిరి మేలుకొందఱు నిరి
కొందఱు తాడిరి మఱికొందఱు పాడిరి, కొందఱు మ్రొంగెడుకొమరు చనిరి
కొందఱు కౌగిలికొనిరి కొందఱు మూఁపు, పైఁగొని యిటునటుపరుగులిడిరి
కొందఱు నీమోముకొమరు తేటఁదనంబె, తెల్లంబుగా గెల్పుదెల్పె ననిరి

తే॥ కనియు పండ్లును మధువుచుగందములును, దెచ్చి యిచ్చిరి కొందఱుతివిరి కిసల
మంజరుల వీచి యతని క్లమంబు దీర్చి, రొక్క కొందఱు పాదంబులొత్తినారు.

క॥ కరచరణంబుల సురమున, శిరమునఁ గరతలములందుఁచెందిన వ్రణముల్
పరికించి మనములందున, బరితాపము నొంది రశ్రుభరిత నయనులై ౧౧౩౦

తే॥ మొదట సంగదునకు మ్రొక్కిపిదప జాంబ, వంతున కెఱిగి తక్కినవారి సుచిత
రీతి మన్నించి మారుతినృపునిదేవి, పంపినట్టి మంగళములఁబలికి యంత. ౧౧౩౧

తే॥ లేచి కేల్గొడ్చ నందఱు॥లేచి నిలిచి, కాతుకంబున సటియించి॥గాడ్చుపట్టి
యేగినది మొదలుగ మఱి॥యింత దనుక, జరిగినది తెల్పు వేడిరి॥చనవుతోడ.

మ॥ తెలిపెన్ మారుతి జానకీ హృదయ పా + తివ్రత్య దార్ధ్యంబు తా
దెలియన్ దేవికి బల్కుటాదిగ మణిం + దీపింపఁ దానిచ్చు న
కొలఁదిం దెల్పె దురంబు నాగుటలు ర + షో వారముం గూల్పుటల్
దెలుపండయ్యెను తన్ను దా బొగడికోల్ + తీయంబు గాకుండుటన్.

చ॥ అది విని వారు సీకచట + నల్పులు దైత్యులతోడ సంగరం
బొదవుట మేని గాయములె + యొప్పుగఁ జెప్పెడి లంకఁ గాల్పుటల్
కదిరిన ధూమ జాలములె + గట్టిగఁ దెల్పెను వారి బల్మియున్
ముఠితను తేరకుండుటయె + పొందికఁ దెల్పెను గాదె పావనీ! ౧౧౩౪

శా॥ కర్తవ్యం బింక నేదియంచు నడుగన్ + గణ్యుండు శ్రీరామ భూ
భర్తం గాంచి యయోనిజాత సుగుణప్రఖ్యాత యా సీత యే
వార్త ద్విల్వగఁ బంపె నయ్యవి మహాభక్తిం బ్రశంసించి రా
మార్తిం దీర్చుట యుక్తమానని జగత్ప్రాణ ప్రియుం డాడుడున్.

తే॥ లెస్సయని వాసరావలి॥లేవ వెడలి, రామవిభు ధనుర్ముక్త శరంబు రీతి
గగనపీఠిని చనుచు భా॥స్కరుండు సడిమి, సీమజేర రా మధువన॥సీమ దిగిరి.

ఉ॥ ప్రాణము లింక లేవనుచు + వాడినవాని నొసంగు నో జగ
త్ప్రాణ కుమారకా! గడువు + దాటినదంచుఁ దలంచి భీతిచే
ద్రాణచెడంగఁ బస్తుపడి + తాటితి మాకలి మేరమీతె నం
త్ప్రాణము సేయుమా యన నతండాగి నంగదు డాసి యిట్లనున్.

—: వానరులు మధువనమును పాడుసేయుట:—

తే॥ సీదుసేన లాకటఁ గుంగి॥నీరసించె, వీనికిం దగు ఫలములు॥తేనె నలయు
ననుడు నతడును వలసిన॥యంత గొనుడి, యనగ వనచరు లుత్సాహ॥మందియార్చి.

సీ॥ కీచుకీచని పెడ॥కేకలు వెట్టుచు, నొకరికి ముందుగా + నొకరు చనుచు
తేనెపెరలు వ్రేలు॥తీయ మామిళ్లున్న, మధువనంబును చేరి॥మ్రాకులెక్కి
కొమ్మల విఱుచుచు॥కూలంగఁ ద్రోచుచు మధుపంబులంబోలి॥మలసి ముసరి
కడుపారఁదేనియ॥లడరంగఁ గ్రోలిత్రే, స్పృచుఁ జిట్టుమని యుమ్ము॥చును కడంగి
తే॥చల్లుకొని వెక్కిరించుచు॥గొల్లగొనుచు, నుత్సహించుచు వ్రేలుచు॥నూగుచును గ
దించి దాటుచు॥దోకలె॥త్తికొనిపరుగు, లిడుచు దాటుచు నంటుచు॥నెలమినాడి.

సీ॥ ఒకఁడురాల్చినపండ్ల॥నొకఁడుకై కొను వాని, నొకఁడులాగునువాని॥నొకఁడుమ్రొంగు
నొకఁడుకై కొను తెన॥నొక్కఁడాడిసికొను, నొకఁడందునోరుంచు॥నొకఁడుత్రోచు

వాలుగేలును గాంగలీల వ్రేలుమరు వీ, పంగం గూలుచు లేనియంగవింక్రు
అనంద మానందముని యాడుమరు శేక, లిడుమరు ఐదుమరువడిగ లేతు
తే॥ రిట్లు కోలాహలంబుగా నెనంగుచుండ, గావలింక్రు పరీక్షించికనలి వచ్చి
యుగ్రశాసను సుగ్రీవునోజ విసరొ? జీవముల నొల్లరో? దుష్టచేష్ట విడరొ?

చ॥ అని యదలించియున్ ఫలము ♦ నయ్యెడ గాంచక వాతేగి య
వ్వనచర చేష్టలున్ వనము ♦ పాడొనరించుట ధిక్కరించుట
గొనకొని మేటియా దధిము ♦ ఖుం గని సర్పము పోలఁబెట్టి గా
రి నడచు శక్తి యెల? యెది ♦ రించెడు చేవయు లేదు నావుడు. ౧౧౮౧

తే॥ ఎవ్వ రెక్కడి వారలొ? యెఱిగి నారె?, తెలుపుడీ చూపుడన వారుపలికిట్లు
లంగదు డాదిగాంగ విద్యాప్రవీణు, లైన వానర వరులె పోయరుగుడెంచి

ఉ॥ అంగదు నాజ్ఞచేతఁ గలి ♦ యం బడి కొమ్మలఁ ద్రుంచి పండులన్
ద్రుంగఁగ రాల్చి తేనియలు ♦ తొట్టు పెర వ్విదిలించి పాడు చే
యం గని మేము డాసి ప్లవగాధిపు నాజ్ఞను తెల్పి పొండనన్
జెంగక మమ్ము దూఱి యట ♦ చేతుల మోదిరి దేవతా! యనన్.

చ॥ దధిముఖు డుగ్రుడై తొడరి ♦ తక్కటి వారలఁ గూర్చుకొంచు న
మృధువని జొచ్చి వాలి మృతి ♦ మర్కట పోత మెఱుంగదేమొ? యీ
దధిముఖు ముందునా వితథ ♦ దర్పము చూపుట? యంచుఁ ద్రోల నా
ప్రథిత బలుత్ బలీముఖులు ♦ పాటిరి యంగదు డన్న చోటికి. ౧౧౮౨

ఉ॥ దేవ విభుండు వాలికి న ♦ తి ప్రియమార నొసంగ నెప్పుడున్
గావలిగాచు మేము కడఁ ♦ కం బనిసేయఁగ నిగ్రహించి ను
గ్రీవుని చండశాసనము ♦ కీడొనరించెదె? యింత ధైర్యమే?

జీవితమెల్ల నేటికె న ♦ శించెన? ప్రాణము లింత చేదొకో? ౧౧౮౩

సీ॥ అని పెనుగుండు చేకొని దధిముఖు డార్చి, వారిపై వైవంగవాలి సుతుండు
పాపాణముం దట్టివైచి వానింట్టి, కొని ప్రభుతో జెప్పికొనుచు యనుచు
మోము నెత్తురు గ్రమ్మముప్పి ఘాతం బిచ్చి, దధిముఖు వనిసుండితటిమివైచి
వానివారలఁబట్టిమేను లిటియంగట్టి, నలఁగఁబొడిచి నెత్తురొలుక విడిచి

తే॥ మీరు మీ మొనగానితోఁజేరిపోయి, తెలిపికొనుడు దిక్కగుచోటఁదేటిచూతు
రేని మీప్రాణములు పోకమానవనుచు, దఱుమ వారలునడఁకుచుఁబటచినారు.

తే॥ ప్లవగములు వసంతములాడుపగిది దేనె, గొల్లలాడి చల్లికొనుచుఁగోసినట్టి
ఫలములనునాయకులకుఁగాన్కలుగనిడుచు, నెండ వేడి తగ్గెడుదాఁకఁనుండెనచట.

తే॥ శూలికేనియు నరుదై సలీలయనగఁ, దోచు దుష్కరంబులు రామదూత తీర్చి
యిచట నిటులుండ నితనికై యెదురుచూచు, చుండెనుత్కంఠ భాను కులోద్భవుండు.

- ఆ॥ రవిసుతుండు జనకరాజపుత్రిని గాంచి, యరసి రండటంచు హనుమదాది
వనచరాలిఁ బంపిమనుకులాధ్యక్షుని, డెందమలర చూఱడించుచుండె. ౧౧౮౯
- ఆ॥ భానుసుతుండు ప్రసవణగిరియందుండి, యనునయోక్తు లెన్నోయాడుచుండ
రామవిభుండు పెక్కుప్రాణంబు లొందిన, తీరుగాఁగ సోలి తేలుచుండె. ౧౧౯౦
- ఆ॥ అరయ మూడు దెసలకరిగిన వానర, వరులు వచ్చి సీత ధొరకదన్న
వార్త కలఁప రామభద్రుండు పావనిం, దలఁచి సుంత జీవములను నిలిపె.
- ఆ॥ వనటఁ గుంది భానుతనయుని గని మన, యతనమెల్ల విఫలమయ్యె సింద
సుస్థిరముగ నిలిచెనుడిసెను ప్రాణముల్, మనియు నేను వారుకొనునదేది ?
- తే॥ గడువుపెట్టిన దినములో ధడచిపోయె, నరయ నేగినవారలో మరలిరారు
చిక్కులేవేనిఘటియింపఁజిక్కినారోమరణమొందిరోమటియేమిపొరసెనొక్కొ?
- తే॥ ధరజ మరణించె ననువార్తమరలివచ్చి, తెలుపుకంటెను చచ్చుటేతెఱఁగటంచుఁ
జర్చచేసి ప్రాయోపవేశంబు చేసి, రేమొ? వెదకుచునే యుండిరేమొ! తెలియ.
- తే॥ రక్కసులఁ గని కోపంబుమిక్కిలిగొని, ముమ్మరంబుగ జగడించిముగిసినారో?
వంచకులమాయఁజిక్కితప్పించుకొనఁగ, లేక చెఱఁజిక్కియచటదూలిరోమతేమొ?
- తే॥ గడువు దినములలోన నెక్రమృతమికి, వగచి తనువులపై నాసడిగిచి తపము
నేయఁబూనిరో? మటియేమిసిలుఁగు గలిగె? నేమి నీమదిఁ దోచు? దిసేంద్రతనయ
- తే॥ అనుచుఁ బరితపించుచునుండునవనరమున, మోము నెత్తుటితో దధిముఖుండువచ్చి
కీశనాథుని సన్నిధిఁగేలుమోడ్చి, వినయ భయ సంభ్రమంబులుపెనఁగొనంగ.
- తే॥ దేవ! నేటితో మధువనస్థితి నశించె, ననుడు నాతని రక్తసిక్తాననంబుఁ
గాంచి జరిగినదేమి? కావించువార, తెవరో? తెల్పుమ యనఁగ వాఁడట్టులనియె.
- సీ॥ అంగద జాంబవదాంజనేయ కుముద, నీలాదు లేతెంచిలీలఁ బేర్చి
మన మధువనము పాడొనరింపఁ దొడఁగిరి, వలదని వారించువారిఁ దఱిమి
వాలిసూనుండు మిమ్ముతేలికగాఁ బల్కి, తన్నాశమునకుఁ బ్రోత్సాహమొనఁగఁ
నేనొక శిలగొనియేయ నంగదుఁ డడ్డి, తనకరమున దానిఁదట్టివైచి
- తే॥ దావపావకువలె మండిదఱిసి నన్ను, తాచి క్రుమ్మి నెట్టుచు నీవుత్స్వరగఁ బోయి
దిక్కుగలచోట మొఱునివేదించుకొనుమ, యనుచునాడవచ్చితి దేవయనుడునతఁడు.
- తే॥ సంతసంబున శ్రీరామచంద్రుఁ గాంచి, వసుమతీజాత యుత్తమవ్రతముతోడ
జీవములతోడ నున్నట్టిచెలుపు దెలియఁ, బలుకుచున్నవి వారలతులువపసులు.
- తే॥ శుభచరిత్రను బాగుగాఁజూచినారు, వార లమ్మధువనమునుపాడుచేసి
తేనె లానుట జనకపుత్రికను గన్న, కుతుకముననె యా నిక్కంబుకుండు విడుము.
- తే॥ అనుడు శ్రీరామవిభుఁడించుకంత తనిసి, యేమి తెల్పుదురో వారలేగుదెంచి
యని ప్రతీక్షించె నుత్కంఠనర్కసుతుండు, దధిముఖుని గాంచి పలికె నాదరముమీఱ.

సీ॥ అంగదుండు చెడుగులాచరింపడు పావ, నియు జాంబవంతుండు సీచమతులు
 కారు వారలు రామకార్యంబు తలమోచి, భువియెల్ల ధారణిపుత్రి పెదకి
 యామెను గొనిపోవుననుకుల నాశంబు, గావించి వచ్చిరికడక చెడక
 కనుక వారేమిచేసినఁ జెల్లుబడి యయ్యె, నదిగాక చిన్నరాజంగదుండు
 తే॥ అతని నీవెదిరించుటయర్హమగునె? ముందు వెనుక లెటుంగక మొనసితింక
 మేలు కోరెదవేని యవ్వాలిసుతుని, శరణు వేడుమ యదే సమంజస మనంగ,
 తే॥ ముడుంగు మేనితో వాడినయెడఁదఱోడ, వదనమును మూసికొని వనపాలకుండు
 ప్రభునకుం జాగ్రమ్మిక్రితత్పరిజనముల, తోడఁగ్రమ్మి మధువనిఁదూఱునంత.
 తే॥ అతనిఁగని యంగదుండు కట్టలుక పొంగ, మరలఁదొడఁగినచో వీనిమన్నిగొందు
 ననుచు మనమునఁ దలపోయునంత వాడు, శరణు శరణ మనుచుఁ బట్టెఁజరణములను.
 తే॥ ఎటుకమాలి చేసిన తప్పుమఱచికావు, మనుచు వేడఁగ నంగదుఁడతనినెత్తి
 మిమ్ముపఱచినయదియునుమీరుమఱపుఁ, డనుచునోదార్చియంతటహనుమఁగాంచి.
 చ॥ గడువు తొలంగె నంచు గతిగానని దుఃఖ పయోధి మున్న మా
 కుడుపమువోలె సాయపడియోపికఁ గాచిన యట్లు రాముడు
 గడ గనకుండు దుఃఖముల గాసిలకుండఁగఁ దేర్చ ముందుగా
 నడువుమ యంచు బల్క రఘు గాథుని గానఁగ నేగె నాతఁడు.
 క॥ సూర్యసుతుఁ డుడిగెఁ గోపము, సూర్యుండును క్రుంచికొనియెఁజూకుఁడనము నిం
 కార్యుని గానఁగఁ బోవుట, కార్యంబని నడచెఁ గపి నికాయంబెల్లఁ.
 క॥ అట రాముడు రవిసుతు వి, స్ఫుట ఘక్కిం గాంచి వచ్చుపుణ్యలు సీతఁ
 బటిమంజూచితిమందురొ? యెటఁ గన మందూరొకొ? యేమొ? యెటుఁగంగలవే?
 తే॥ అనుచు నాతనిఁ బ్రశ్నించునంతఱోన, హనుమ దక్షిణ భానూదయంబు పగిది
 గానవచ్చె రాఘవుడు సుతత్కంఠతోడ, నతని ముఖ బింబ మెగదిగనరసి చూచె

—: మారుతి శ్రీరామునకు సీతావృత్తాంతము తెలుపుట:—

ఉ॥ మారుతి చేరెఁ జేరి యలమాన్యుపదంబుల మొక్కలేదు పం
 కేసుహ సద్గమున్ దొలఁగఁ గీగిన యిందిర సీత దిక్కు కై
 వారము నేసి భూస్థలిని వ్రాలి నమస్కృతి నేసి కేలు మో
 డ్పార ఘటించి పల్కె విన యంబున మంగళ వాక్యజాలముల్.

ఉ॥ జాడలచేత నింగితము చక్క నెఱింగెడి రామచంద్రుఁ డా
 గాడుపు పట్టి చేష్టలను కాంచెను జానకి భద్రయుక్తయే
 యాడిక లేక యొప్పు సతి నారసె సీతఁడు నిక్కువంబు నే
 నోడక గెల్వఁగంటి నని యుత్సహనంబు భజించె నయ్యెడఁ. ౧౧౭౨

తే॥ హనుమ చెయ్యులే కొలతగా హరువుగాఁగ, జరిగినది యెఱింగిన రామచంద్రు కనుల
నీకు నిండ్ బాహువులుబై నెంజలి చనె, వలపు నిండాఁరె; మారుతిపలికె నిట్లు.

మత్త॥ కాంచినాడ సతీత్వ భూషను ♦ గణ్యవర్తన జానకీ
గాంచినాడ మదీయ దైవము ♦ గన్నులారఁగ లంకలోఁ
గాంచినాడను శంక వీడుము ♦ కాంచుమా మది నెమ్మదిక
గాంచితిక మఱి మాటలాడితిఁగ్రమ్మతిల్లితి రాఘవా!

ఆ॥ మీకుఁ దగిన దేవిమీ తండ్రి కోడలు, జనక రాజతనయ ♦ యనఁగఁ దగిన
గారవంబుతోడఁ ♦ గ్రాలుచు నున్నది, నీకు భూషణంబు ♦ నాకుఁదల్లి.

సీ॥ బంగారుతో సాటి ♦ బంగారమే తక్కు, నన్యంబు జగతి లేదనఁగ నొప్పి
తన సాటివారలుతాఁదక్క జగముల, నరసిన లేరు లేదనఁగఁ దనరి
తన కన్నివిధములఁదగియున్న నిను పోలు, ఘనుఁడు నీకంటెలేదనఁగ నమరి
నన్ను పోలిన వారు ♦ నాకంటె లేరను, నాణెంపుఁ గీర్తినినాకొనంగె

తే॥ ధరణి జాత ప్రపూత క్రొత్తడుల పంట, లోక దీపంబు నిఖిల లోకైకమాత
భువనవంద్య ష్టేమప్రదభూరి సుగుణ, రాశి కరుణామయాత్మక ♦ రామచంద్ర!

సీ॥ నీవు జన్మించిననీకులంబును నీకుఁ, దగినదిగాఁ జేసి ♦ ధరణి తనయ
జనకుని కులమునకనుపమ విఖ్యాతి, నాచంద్ర తారార్క ♦ మమర నిలిపి
తన్నెడఁ బాసిన ♦ దసుజుని కులమును, మెప్పుగా నమవర్తికొప్పగించి
యిల్లు వాకిలి వీడి ♦ యిక్కట్టులం బడు, వేల్పుల కొలము జీ ♦ వింపఁజేసి

తే॥ నా కులంబున నాకు మాన్యత నొనంగె, నింతకంటె నాయమ చేయనేది గలదు?
చేయవలసిన దెల్లనుచేసి యుంచె, దానిఁ గాపాడుకొన నీకుఁదరుణ మిచ్చె.

ఉ॥ చూచితి లంకలో భువన ♦ సుందర దేవతయైన జానకీ
శ్రీ చెలువారు జన్మ కుల ♦ శీల మహత్త్వము భూరి శాంతము
బూచు తపఃఫలం బనఁగఁబోలిన భవ్య పతివ్రతాత్వము
బైచన సేచి లోకసుత ♦ పద్ధతి నుద్ధతిఁ దాండవింపఁగ.

ఉ॥ ఆయమ కన్నులందు మన ♦ మందును వాక్కునయందు దర్పకుం
డేయఁగ నైన గాయముల ♦ నెక్కడఁ జూచిన నున్నవాడ వ
త్యాయతనేత్ర నిన్ను విడనాడిన దంచు వచింపఁబూనుటే
న్యాయముగాఁగఁ దోఁప దది ♦ యర్యమ వంశ పయోధి చంద్రమా!

చ॥ తపమె స్వయంబుగాఁ దప ము ♦ దగ్రతఁ జేసి యపూర్వ రూప మా
తపము ఫలంబుగాఁ గొను వి ♦ ధంబున నున్నది భూమిజాత ర
క్తపుల పురమ్మనం గనకకల్ప మహీరుహ వాటి లక్ష్మణుం
డువమరి కప్పియుంచిన తృణోత్కర భవ్య కుటీరమందునక. ౧౧౯౦

చ॥ వలవని నుందరాంగులను ♦ బల్కిని దాకితి వేని నీతలల్
వలవల వ్రక్కలై పుడమి ♦ వ్రాలంగఁ జచ్చెద వంచు నుగ్రతఁ
జలజ భవుం డొనంగె మును ♦ శాపము గావున సీత యున్న భూ
తలమును పెల్లగించికొని ♦ తల్లె నిశాచరుఁ డార్య సన్నతా !

ఉ॥ తొయ్యలి నాతఁడంటఁ డను ♦ స్తుత్య వచస్సు నజాండ గోళముల్
వ్రయ్యపు శేష శీర్షములు ♦ వ్రక్కలు గావు సముద్ర నీరముల్
క్రయ్యపు సూర్యచంద్రులును ♦ గూలరు లోకము మాయదింక నీ
వొయ్యన వీనిఁ గాంచి నిజ ♦ మొప్ప నెఱింగెదు గాక రాఘవా! ౧౧౮౨

సీ॥ శోకాకలితచిత్త కాకుత్స్థుడేవి పా, తివ్రత్య మహిమంబు ♦ తేజుకతన
బ్రహ్మాది విబుధుల భార్య లొప్పిదమగు, క్రొత్తడి తనమున గురుతగనిరి
శివుని సామేన వసిించు నుమాదేవి, శిరమునఁ గూడ వసింపఁదగియె
పంకజాలయ విష్ణు వక్షమందే కాక, వేయి తలల మీఁద వెలయఁదగియె

తే॥ పురుషులకు గౌరవముదక్కిం బుడమియందుమాని నులకు నుమానంబు మానమయ్యె
మనసు నిలుకడ యందుట మానినీత్య, మహిమ యెల్ల వారలకు నమ్మాన్యమయ్యె

శా॥ లంకాపట్టణ మెల్లెడం దిరిగి యిం ♦ క్లం జొచ్చి శోధించి యా
తంకం బేమియు లేక రావణుని శుద్ధాంతంబు గాలించి యా
వంకం గల్లు నశోకవాటి నడుమన్ ♦ బాష్పాపగా వీచికా
పంక క్షాళిత శుష్క గాత్రిని మహా ♦ భవ్యాత్మికం గాంచితిక. ౧౧౮౩

మ॥ అకటా! దేవి యనేక రాక్షసుల మ ♦ ధ్యంబందు భూతంబు లం
జక నొందం గల గర్వ గర్జనముతోఁ ♦ జేకూర్చు నిబ్బందు లో
పికయే చేడియ రూపమొందె ననఁగాఁ ♦ బెంపొందు శాంతంబుతో
నొకటం డెప్పుర మొర్చుచున్నయది నీ ♦ యుద్యోగ మీక్షించుచుక.

చ॥ గురు గుణముల్ స్వభావగతిఁ ♦ గూరిన యుత్తమ సాధ్వీ సీపయిన్
హరువుగ నుంచు నత్యతిశ ♦ యాంచిత భావముఁ గన్నలారఁగాఁ
బురికొని కాంచఁగా జగతిఁ ♦ బుట్టుటచే నొకరుండ వీవ పో
పురుషుడవై జనించుటకుఁ ♦ బోలిన భాగ్యము నొంది తిమ్మహిన్.

చ॥ దనుజపురంబునం దతుల ♦ దైన్యము నొందుచు నూర్పు పుచ్చుచున్
బానుపడి జీవ సంచయము ♦ వ్రుంగుచు నుయ్యెలలూఁగ దైత్య సే
వనములు సేయుచుండెడు ను ♦ పర్వ లతాంగులు మున్ను చూడకుం
డిన నిపు డొర్పుమై దృఢకు ♦ టిం గనువారలు సాధ్వీ తత్త్వమున్.

ఉ॥ దేవిని గాంచఁగాఁ దగిన ♦ తేకువ కాలము వేచియుండఁగా
రావణు డయ్యెడం దొడరి ♦ ప్రార్థనచేసి నమస్కరించి యెం

తో వడి దేవులాడియును ♦ తొయ్యలి వానిఁ దిరస్కరింప నా
పై వడి వాడు మైథిలిని ♦ ప్రాణము తీయఁగఁబూనె రాఘవా! ౧౧౮౮
ఉ॥ దేవి పతివ్రతాత్వమును ♦ దీటు గడింపని నీ ప్రసాదమున్
గావలియైన ధర్మమును ♦ కావఁగ రాక్షసకాంతలన్ బ్రభూ
తావహ రోష భీషణత ♦ నారసి యామెకు బుద్ధిసెప్ప నా
జ్ఞా విధి సేసిపోయె దద ♦ సంతర మేనును చెంది నెమ్మదిన్. ౧౧౮౯

ఉ॥ నాదగు మంత్రశక్తి కత ♦ నన్ దనుజాంగన లెల్లఁ గూర్కఁగా
మేదినిపుత్తి యత్తటిని ♦ మేకొని ప్రాణము వీడఁ దీవియల్
మీఁడుగఁ గట్టి కంతముఁ ద ♦ మిం గొని కూర్చుగఁ బోవునంతలో
నీను పవిత్రనామమును ♦ నే వచియింపుచు డాయఁబోయితిన్. ౧౧౯౦

చ॥ జడిగొని బాష్పముల్ గురియఁ ♦ జాల వెతంబడు భూమిజాత న
న్నొడికముతోడఁ గాంచి యిది ♦ యుత్కట రాక్షసమాయ యంచుఁ దా
నెడఁదఁ దలంచెయిన్ వపువు ♦ నీఁగెడు వేళను రామనామమున్
గడఁకను పల్కి యడ్డుపడి ♦ కాచితి వెవ్వఁడ వీవు తెల్పుమా. ౧౧౯౧

చ॥ అనవుడు నేను పూని యడి ♦ యాలము లెల్లను దెల్ప నామెయున్
దనుకఁగ నాలకించి తమ ♦ దాసుని చిత్త విశుద్ధిఁ గాంచి పెం
పున నడుగంగఁ బూనునెడ ♦ ముద్రిక నిచ్చితిఁ జెప్పనేల? త
స్మనమున కద్ది యాయు విడు ♦ మందుగ నొప్పెను జానకీశ్వరా! ౧౧౯౨

చ॥ క్షణమున రెండు చూచితిని ♦ సారసలోచన యంగుళీయముం
గొని తన తొమ్మునం దడఁచి ♦ కొన్నది నీయెడఁబాటుచేతఁ గ్రాఁ
గిన మది తాఁకుచేతఁ గరఁ ♦ గెన్ మఱి చేతము చల్లఁగాఁగ నం
దనుకఁ గరంగినట్టిది య ♦ థాస్థితి నొందినదయ్య! వెంటనే ౧౧౯౩

మ॥ అపవిత్రుల్ గల పట్టనంబునకుఁ బెం ♦ పారంగ నేతేరఁగా
నపవిత్ర స్థితి నొందె నంచుఁ దన హ ♦ ర్షాపూర్ణ బాష్పావలిన్
వ్యవనోదం బొనరింప నార్చె నొడలున్ ♦ వర్ధిల్లె నేత్రంబు లా
రుప కుత్కంతను గాంచె ముద్దులిడె నూ ♦ ర్బుల్బుచ్చె సమ్మోదిలెన్.

సీ॥ పావని నిన్నెడఁబాయుట మొదలుగా, జరిగిన యదియెల్లసారిదిగాఁగ
నెఱిగించి తల్లి! నీ ♦ వెట నుండునది యెఱుఁ, గక యింతకాలంబుకడఁచిపోయె
నని నీవు పడు వెతలను దెల్ప నామెయు, సాంత్వన మొంది యిచ్చటఁ గలట్టి
స్థితిగతు లాలించిఁదేవియు నచ్చటి, తన స్థితియును నాకుఁదనరఁదెలిపి

తే॥ యింక నొకనెల జీవించియెట్లా యుండు, నినకులేశుండు కరుణ వఃపింపఁడేని
పిదపఁ దనయాన జీవముల్విడుచుదాన, ననుచు నీపాదములకు వంఁదన మొనర్చె.

తే॥ ముదిత తన చేలకొంగున ♦ ముడిచియున్న
ఘన శిరోరత్న మానవా ♦ ల్లా నొసంగె
గన్ను లలరఁ గాంచుమ యని ♦ గాడ్పుపట్టి
జానకీజాని కొనఁగె హ ♦ ర్షము తలిర్ప.

సీ॥ కాంచినయంత రో♦మాంచమయ్యెను మేను, కన్నీరు మున్నీరు♦గాఁగఁ బరవె
భుజములు వక్షంబు♦పూరించె జెమరించె, నూపిరి లోపల♦నూజడిల్లె
గామంబు మెలమెల్ల♦సోమించి వడ్లెల్లె, దాపంబు దూపిల్లి♦యాపుమాసె
మోదాబ్ధి మది ముగ్ధ♦భేదంబు వడి క్రుంగెఁ, బెలుపంగఁ దరమె యా♦తీరులెల

తే॥ చేతనున్న చూడామణి ♦ ప్రాతచనవు
తోడఁ జూడంగ జానకి ♦ తొల్లిఁ దన్ను
ముదముతోఁ బట్టు కేలె యన్ ♦ మొగిఁదనరై
ధర్మ సంస్థాపకుండగు ♦ దాశరథికి.

తే॥ అప్పు డంగదాదులు వచ్చి ♦ యనఘులై న
రామలక్ష్మణులకు దిన ♦ రాజ సుతున
కెఱుగి తమ కార్యమునఁ గృత ♦ కృత్యులగుటఁ
బూర్ణచంద్రాభ వదనులై ♦ పాలువు గనిరి.

తే॥ అవల సుగ్రీవుఁ డలరుచు ♦ నవనిజాత
సులభురాలయ్యె మనమిఁకఁ ♦ జూడ ననుడు
గడచెఁ గాలంబు మఱియును ♦ కడపవలెనె ?
యనుచు రాఘవుఁ డనఁ ద్వర ♦ గొనుచులేచి.

చ॥ తరలఁగ వచ్చు నేన యనిఁ ♦ తప్పెటతోఁ గపివర్గమెల్లఁ ద
త్తఱవడి లేవఁ జాటిరి ము ♦ దంబుగఁ గొందఱు కీశు లంత నొ
త్తరముగ వాహినుల్ గదలె ♦ దర్పముతో వనరాశి పొంగి యీ
కరణిని లేచి వచ్చెననఁ ♦ గాఁ దగి దక్షిణ దిబ్బుఖంబుగన్. ౧౨౦౦

తే॥ తగిన రీతిని మ్రోగెఁ బ్ర ♦ స్థానభేరి
శత్రువులనుండి చెడుగులు ♦ జరుగకుండ
నడపుమా నేనలను దగు ♦ నడవ చూపి
. యనుచు నీలు నాజ్ఞాపించె ♦ నర్క కులుఁడు.

చ॥ హనుమండు కేలుమోడ్చి యిది ♦ యల్ప వనేచరమంచు నెంచ క
త్యనఘమతిన్ మదీయ భుజ♦మందు వసింపుము మోతునంచు వం
దన మొనరించి వేడ గుణ♦ధాముండు రాముడు మంచిదంచు నా
తనిపయి నెక్కి మారుతి యు♦దార గుణంబుల నగ్గలింపఁగన్. ౧౨౦౧

మ॥ అకలంకాత్మక! నాభుజంబుల పయింఁ బ్రార్థింతుఁ గూర్పుండుమా
సుకరస్ఫుర్తి వహింతు నంచు వినతింజూపించుచున్ వేడు వా
లి కుమారుం దగ నెక్కి లక్ష్మణుఁడు నోలిన్ సైన్య సందోహముల్
ప్రకటానర్హ శీతి నేగె దగు త్రోవ న్నాయకుల్ చూపఁగన్. ౧౨౦౩

తే॥ గరుడ వృషభ పృష్ఠము లెక్కు ధనులఁబోలి
హనుమపై నంగదునిపై వి ధ హారరీతి
రామ లక్ష్మణు లిరువురు ధ రమణ నేగ
సురలు దీవించి చల్లిరి ధ సుమ చయంబు. ౧౨౦౪

తే॥ ఊరి త్రోవల నడచిన ధ నొత్తిడి యగు
నంచు రాముఁ డాజ్ఞాపింప ధ నలరుఁ దేనె
పండ్లు కందముల్ లభియించు ధ పర్వతముల
త్రోవ నడచెను గీశ సం ధ దోహమెల్ల. ౧౨౦౫

తే॥ రాక్షసుల సత్త్వములను ప ధ రాక్రమముల
వాయు నూనుండు తెలుపంగఁ ధ బ్రాతి వినుచుఁ
జాలదూరంబు నడచెను ధ శ్రమ మెఱుంగక
కపి సమూహంబు రామ ల ధ క్ష్మణులతోడ. ౧౨౦౬

తే॥ పాడవు త్రోవను భాస్కర ధ పుత్తుతోడ
రామలక్ష్మణుల్ ప్లవగ వ ధ ర్గంబు తోడ
నడచి కనిరి పండ్రెండవ ధ నాడు తమకు
దారి యొసఁగక నిలిసిన ధ దక్షిణాబ్ధి. ౧౨౦౭

శ్రీ

శ్రీ

శ్రీ

కంబరామాయణము .

యుద్ధకాండము :: పూర్వభాగము .

మ॥ విమలంబై యొకటన్న నొక్కటయి వై ♦ విధ్యంబనం బెక్కులై
సుమహత్తై తగునన్న నొననుచు నె ♦ చోఁగదనం గానిదై
రమణన్ నేడన నేడెయై కలదనన్ ♦ రాజిల్ల నున్నట్టిదై
యమరంగా నెటునమ్మి యేవిధమునన్ ♦ ధ్యానంబు గావించుమో ! ౧

౧ సముద్ర దర్శన పటలము (౧౧)

మ॥ జలనిధి తీరభూమి గపి ♦ సైన్యము చేరంగ నుత్తరంబునన్
విలయము వేళ నాశిలని ♦ పృథ్విధరంబు పయోధి భూమియుం
జలుకన లేచి యాకసము ♦ సూటిగఁదాఁకెను దక్షిణంపు భూ
స్థలియు మహీధరంబొదిగి ♦ తాతె రసాతల మంటసిల్లఁగన్ . ౨

ఉ॥ చింతము వోలు స్వచ్ఛగుణ ♦ శీల మహీజను పాయు పిమ్మటన్
బందుగులైన తామరన ♦ వర్గము కూరికి మోడ్చు సెందు వే
ళం దన కన్న మూయని ద ♦ శత్రుమలాక్షుఁ డపారవాహినీ
బృందము తన్ను చుట్టి చరి ♦ యింపఁగ నయ్యెడఁగాంచె వారిధిన్ . ౩

చ॥ అలల నమూహమే విభవ ♦ మైన పయోధి వియోగ మొంది చి
క్కులఁబడి స్వీయతల్పమున ♦ కూరిమిచే జనుదెంచు మాయి ని
శ్చలుఁ డగునంచు బుష్పములఁ ♦ జల్లి యమర్చిన సెజ్జెబోలె నా
తలమున ఛేన మాక్తిక వి ♦ తానముఁ జల్లుచుచుండె దెమ్మెరన్ . ౪

చ॥ బలితపు దుఃఖివార్ధిఁ బడి ♦ బాష్ప జలంబులఁ దేలు సీత నె
వ్వలఁబడి వేగుచుంట నప ♦ వాదునకున్ స్మర శాసనాయకా
వలికిని లక్ష్మ్యమైన రఘు ♦ వర్యుని సుందర బాహు యుగ్మమున్
గొలిమిని లేచు నిప్పుకల ♦ కోపునఁ గాల్చెను వార్ధి తుంపురల్ . ౫

చ॥ గుఱుతిడరాక స్రుక్కిన ర ♦ ఘుప్రభుఁగాంచి మనంబు సుంతయుం
గరఁగక భేదబుద్ధి గడఁ ♦ కన్ రొదనేయు మహాబ్ధి నుండి వై

- విరియుచునుండు వీచికలఁ ♦ బేర్చి మునుంగుచు లేచి వచ్చుతే
మొర సురపొన్న పుప్పొడిని ♦ మేవక పోవ దొక్కొక్క సారియున్. ౬
- చ॥ పొగడువడన్ శరాసనము ♦ పూనిన బాహులు జానకీ వియో
గ గురుత రార్తిచే గృశతఁ ♦ గాంచి మహీధర సన్నిభంబులై
నెగడుచు నుండు రామ ధర ♦ ణీధపు చెంగట నీత నోటి సో
యగము వహించి కాలుని క్రి ♦ యం గనుపట్టెఁ బ్రవాళ వల్లరుల్. ౭
- ఉ॥ మత్తగజేంద్రయాన జన ♦ మాన్య చరిత్ర వసించుచోటు నీ
కిత్తటి దవ్వులేదనుచు ♦ నిచ్చ గమింపఁగ మాన వీర్యముల్
చిత్తము లొగ మిక్కిలి కృ ♦ శించెడు రాముని చంప నెంచి యో
ముత్తైమ! దైత్య సంగతిని ♦ పూనెదె? జానకీ నవ్వుచూపెదే? ౮
- ఉ॥ కన్నకుమార్తె శాత్రవుని ♦ కారఁ దగుల్కొని సంతఁ గుందుచున్
గన్నగచ్చాట్లు గొన్నయది ♦ గా యని దుఃఖమునొంది మిక్కిలిన్
గన్నుల నీటి ముత్తైములు ♦ గార్చి కరల్లను కేలనెత్తి తాఁ
బన్నుగ రామపాదములఁ ♦ బట్టిన యట్ల పయోధి గన్నడన్. ౯
- చ॥ వసుధయె నన్నెకల్లుగ ని ♦ వంబను నీరము చల్లి వార్ధిలోఁ
బొనఁగిన ద్రవ్యమున్ మెదిపి ♦ పొందిక ఘనము పేరి గందమున్
విసిగి తపించు సూర్యకుల ♦ వీరుని తాపమువోవఁ బూయఁగా
లన దురు వీచికా కరములన్ వడి నూటిన తీరు గన్నడన్. ౧౦
- చ॥ స్తనములు గల్గు కోకిలము ♦ చందము నొందిననీత దుఃఖమున్
బొనుపడఁ జేయఁ వేల్పులకుఁ ♦ బూర్ణసుఖంబుల నీయ హస్తమం
దున శరచాపము ల్గొనుచు ♦ దుర్దమలీలను దాడిసేయు రా
ముని గని వార్ధి సంతనము ♦ పొంగ నటించిన సౌరు గన్నడన్. ౧౧
- ఉ॥ వారిధి డాసి రాఘవుండు ♦ వారిధి కంటెను మించి మానమున్
గూరిమి దుఃఖముల్ మిగులఁ ♦ గూడఁగఁ జేయఁగఁ దగ్గ చెయ్యియున్
వారక చిత్తమందు తలఁ ♦ పం దొడఁగెం; ద్రిదశారి లంకలో
మారుతి చన్నమీఁదఁ దన ♦ మంత్రులతోఁ దలపోసి యవ్వలన్. ౧౨

౨ రావణ మంత్ర పటలము. (౧౧౮)

- ఉ॥ శిల్పిని మామఁగాంచి కడు ♦ శీఘ్రము న్రవ్వను గూడి లంక మున్
బొల్పుగ నున్న తీరునకు ♦ ముమ్మడుగై విలసిల్ల మీ మనః
కల్పనము ల్బయల్పడఁ ద ♦ గన్ ఘటియింపుడి యన్న వారలున్
వేల్పులు భ్రాంతినొందఁ దమ ♦ నేరుపుచూసి సృజించి రత్తటిన్. ౧౩

- క॥ బంగారము మణి సంతతి, రంగారంగ వెలుగు తనపు + రము త్రిదివము క
న్నం గొమరగుటం గాంచి మ, దింగల కోపంబు మానె + దితిజాధిపుడుకా, ౧౮
చ॥ పరంగఁ ద్రిమూర్తులందు తొలి + వాడగు బ్రహ్మయే ముందు నిచ్చి నుం
దరతకు మేరచూపి ఘన + తం దగు శక్తియు నిచ్చె ధర్మముల్
కొఱవడ లోక జాలములఁ + గూల్చుచుఁ జేయుచుఁ బెక్కుసార్లు చే
దిరిగిన వానికే సాగసు + జేఱని కార్యము లున్నె యిద్దరకా? ౧౯
- క॥ అరుదుగఁ గట్టిన నగరము, నరుదుగ వీక్షించి నిర్జరారి యజుం బే
రరుదుగ నర్చించి మయున, కరుదగు వస్తువుల నొసఁగెనాదరణమునకా. ౨౦
- తే॥ మొఱుపువంటి యలల మిఱుమిట్లు గొలుపు, కెంపు తాకంబముల దీప్తి కెరలుచున్న
మండపమున సింహాసనమధ్యపీఠి, నిండుకొలుపు దీరెను నాడునిర్జరారి.
- తే॥ సురసతులునై చుచుండు వీచోపు వలనఁ, గదలు పూమాలదాల్చినత్రిదశనైరి
సచివులనుభవవృద్ధులు సై న్యపతులు, బంధువులు చుట్టియుండ రావణుడు కాంచి.
- తే॥ తలఁచు కార్యంబు తగిన పద్ధతిని తెలిపి, వృద్ధమంత్రుల తలఁపులు వేడ్కఁ దెలియ
వెలదులను పిన్నవారల వేలుపులను, ప్రకృతి జనముల నెల్ల నవ్వలికిఁ బంపె
- తే॥ ప్రాభవంబుచే నాజ్ఞచే బంధరముల, తోడ గాలిని సైతము తొలంగఁ బంపి
యనుభవజ్ఞులు వాక్యజ్ఞులైన సచివ, వరులతోడ నాలోచనాపరతనొప్పె.
- తే॥ వీరులై బహుశ్రుతులయి ప్రేమచూఱ, గొన్న వారయ్యుఁదమ్ములు కొడుకులట్టి
యాత్యబంధులఁదక్క వేఱైన జనుల, నెల్లరను వెలికంపె స్వహితము గోరి.
- ఆ॥ జగములెల్ల నొక్క మొగినెత్తి వచ్చిన, నలఁపఁదగిన వీరనాయకులను
కడలఁ దిరుగుచుండఁగావుంచె మృగపక్షి, చయము చేప్త మానఁజంకునొంది.
- తే॥ ఒక్కకోఁతిచే గౌరవముర్వి గలిసెఁ, బాలనము బలగర్వముల్ పాడుపడియె
నింతకంటె వేఱొండేదియెనఁగు సిగ్గు, చేటనుచుఁ బ్రెగ్గడల తోడఁ జెప్పఁదొడఁగె.
- ఉ॥ అగ్గియె కొల్లవెట్టఁ గపి + యక్కట! యొక్కటి నిప్పువెట్టఁగా
బొగ్గుల కాడె యయ్యె బుర + ముక జయభూతి వెలార్చు శుక్రముల్
బుగ్గిగఁ దూలె బంధులును + పుత్రులు మిత్రులు గూలి నార లి
ట్లుగ్గడువయ్యె నిందగొని + యుంటిని నేను శవంబు పోలికా. ౨౪
- తే॥ బావులను నిండి నెత్తురుపాఱుచుండె, నగ్నియింకను ప్రోలఁ జల్లాటలేదు
అగురు పొగవీచు మగువలయలకలందు, చుండు కంపు కొట్టుచునుండఁజూచినారె?
- ఉ॥ ఏవొ విశేషకార్యముల + నీడ్యతఁ జేయకయున్న మానె నీ
భూవలయంబునం బొడమి + పుట్టనివారలలో గణింపఁ బా
లై వగఁగుంది నిందయు న + పాఖ్యయుఁ గైకొనినార మాజిలోఁ
జావము వానరుం బొదివి + చంప మిఁ కేమి యొనర్పనేర్తుమో? ౨౬

తే॥ అనుచు రావణుఁ డాడంగఁనంతరింగ, మండు నొచ్చి నేనాపతియపుడు లేచి
కేలుమోడ్చి నామనవినిఁగేలి గొనక, వినఁగ వేఁడెద నని యిట్లుఁవిన్నవించె.

ఉ॥ దేవరవా రెఱుంగనివి ఁ తేఱిచి చూచినలేవు ధాత్రి మా
యావిధి మాననీయుల న ఁ రాధ్యుల వంచనచేసి జానకీ
దేవినితెచ్చు సేత యది ఁ ధీరులపద్ధతి గాదటంచు నాఁ
డే వివరించినాఁడ గణి ఁ యింపక తెచ్చితి రీబెడందలక. ౨౮

చ॥ చెలియలి మోము సొరుచెడఁ ఁ జేసి మహాబలులక ఖరాదులక
గలుషముతోడఁ జంపు కడు ఁ కావరులక గసిదీట భూమిక
బలి యొనరించి పక్షులకుఁబారణసేయక పాలనంబు దు
ర్బలమయి కూలెనంచు మది ఁ నందుట పోలునె నిన్ను బోఁటికి? ౨౯

ఆ॥ చంపఁదగిన చోరఁనంతతి దొరకినఁ, జంప కూరకుంటఁచనదు పతికి
ఒగఱ గొప్పబలముఁబరికించి పరిమార్చ, కొదిగి యుంట పౌరుఁపోచితంబె? ౩౦
తే॥ జయము బల విక్రమములు యశమ్ముగురుత, వేలుపుల గెల్పు చేతనా? విక్రమంబు
వీడి యొర్పుట చేతనా? వెలసెమీకుఁ, దెలుపుఁడయ్య నిశ్చయముగఁదేటపడఁగ
క॥ పగఁజంపి తృప్తివొందుట, తగవుగఁ దలపోయకట్లు ఁ తగుసౌఖ్యములం
దగిలినఁ గపి పనితో నిది, తెగునే? తోలుదుమె యెదురుఁతిరిగిన దోమక?

ఉ॥ పోయిన కోఁతి వెంబడినె ఁ పోవుచు దానిని పంపువారి పే
రాయువులం గ్రహించి మదిఁనందిన దుఃఖము తీర్ప కివ్వధిక
వాయిడి ప్రేలుచున్న మన ఁ వన్నెయు నాసియుఁ గ్రుంగకున్నె? పై
నేయది యుక్తమో? యెఱుంగుఁ ఁ డీ యని యాతఁడు కూరుచుండఁగక.

తే॥ ఒనర సభఁగాంచి పల్కె మహాదరుండు, సైన్యవతి పల్కుచందంబుఁనర్పవిధులఁ
జక్కనైయుండు; నాపల్కుఁనరణి వినుము, తప్పులున్న మన్నింపుముఁదైత్యరాజ!
క॥ అడఁగిరి వేల్పులు యక్షులు, మడఁగిరి పన్నగులు వైరిమర్దన! విడువం
దొడఁగిరి గర్వము లోకులు, కడఁగిరి వడఁకంగ నెదుటఁగన్న త్రిమూర్తుల్.

తే॥ అఖిల జీవంబులం జంపుయముడుఁ గూడఁదనకు నీవ యముఁడవనిఁతలఁచి జంకి
నీమహాజ్ఞలఁ దలఁదాల్చిఁనెగడుచుండు, నింతకంటె గౌరవ మిఁకఁనేది కలదు? ౩౧

మ॥ భవుతోడక రజతాద్రి నింగి దగులక ఁ బాహా బలాధిక్యతల్
మివులం దాలిచి సామగానమున పే ఁ ర్మిక శర్మ మెప్పించు దా
నవ వీరా! భవదీయ శౌర్యమహిమక ఁ మాతోడఁ గ్రుంగించి యె
క్కువ ప్రాథోక్తుల నొక్కవంది పగిదిక ఁ గ్రోఁతిం బ్రశంసెందువే? ౩౨

ఉ॥ కంటికి గానరాక త్రిజఁగంబులఁ దప్పిచరించువారు దు
ష్కుంటకులై యజేయులయి ఁ కానఁగవచ్చిరె? దోర్బలాధ్యులై

యొంటని వారిపట్ల వడి ♦ యోచన నేయఁగఁ దగ్గ తీరు చె
న్నంటుల పట్లఁ జేయఁ దగు ♦ నా ? యిదిపోలునె నిన్నుబోఁటికిఁ ?

అ॥ సంకటమ్ము వచ్చెఁ ♦ జావేది? బ్రదుకేది? యనఁగ నేల? నన్నె ♦ యంపితేసి
వనచరులను నరుల ♦ వధియించి నీపగ, రూపు మాపి వత్తు ♦ రూఢిగాఁగ. ౩౯

క॥ అనుచు మహోదరుఁ డాడఁగ, విని కన్నుల నెత్తు రొలుక ♦ వీక్షించుచు రు
ద్రనిభుండు వజ్ర దంష్ట్రుఁడు, దను జేంద్రుని దిక్కుదిరిగి ♦ తాత్పర్యమునక. ౪౦

చ॥ మనుజులు వానరుల్ మిగుల ♦ మాన్యత చూపఁగఁ దగ్గవారె? యో
దనుజ వశేణ్యులార! చని ♦ దర్పముతో వెనఁబట్టి మ్రొంగుఁ డం
చనుమతి యిచ్చి యిచ్చటనె ♦ హాయి వహించుట మాని యిట్లు మీ
మనమునఁ జింతిలం దగునె? ♦ మాపయి సమ్మిక మీకుఁ బుట్టదో? ౪౧

అ॥ ఆజ్ఞ మీటువారి ♦ నప్పుడ తెగటార్చి, లోకములను మీకు ♦ లోఁగఁ జేయు
నేను మిమ్ము మీటి ♦ యెన్నఁడు నడచితి? సుత్తురువు నొసంగ ♦ కండుటేల?

అ॥ అనుడు నుండు మనుచు ♦ నావజ్రదంతు నా, క్షేపణంబు చేసి ♦ భూపు మొగము
గాంచి దుర్ముఖుండు♦కడు నల్పువలె నుండ, నేల? యనుచు మఱియుఁ నిట్టులనియె.

తే॥ దిక్కురులు దుర్బలంబులై ♦ తేజ మాసె, వేల్పు లుడిగిరి రజతాద్రిఁ బెండువడియె
నట్టి నీకు నృపులు కవు ♦ లధికులైన, మెచ్చఁ దగినదే నీ బల్మిఁ యిచ్చకొలఁది!

తే॥ బాగుగాఁ జూడ నీ తీరు ♦ బలవిహీను, లైన వారల తీరగు ♦ నయ్య నిజము
పగలు బలవంతులే యైనఁ♦ బ్రాణరక్ష, ణంబుకై వారి కడఁగి యుం♦డంగఁ దగునె?

క॥ మనుజులు నెలుఁగులుఁ గవులును, మన కాహారములు; వానిమామొక్కొన దిగులుం
గొనుదుమయేనిక జగమున, మనకంటె వివేకులెవరు? ♦ మగ లెవ్వారల్? ౪౨

తే॥ ఒక్కకోఁతి సంధ్రము దాఁటి యూరఁజొచ్చి, నిప్పు వెట్టి పల్వరఁ జంపి ♦ నగడి మరలె
రాక్షసులమైన మనకుఁ బురంబు వీడి, దాడి నేయుట తగదేమి? దానవేంద్ర!

తే॥ మన పురికి వచ్చి సౌధముల్ ♦ మంటఁ గలిపి, సైన్య బల పరాక్రమముల ♦ సరణిఁ దెలిసి
ప్రాణములతోడ మరలిన ♦ వారలెవరు, గలరు జగమునఁ గోఁతి యొక్కండు దక్క?

తే॥ తగవు కర్తవ్య జయములఁ♦దలఁచి తీరు, మానముగఁ జేయఁ దగ్గది ♦ మనుజవర్ష
లున్న కడ కీగి వారల యునుఁ బూడ్చి, పద్ధతియె యొప్పు నన మహా ♦ పార్శ్వఁడనియె

తే॥ కోఁతి యొక్కటి పురి నాలఁగోడు బాల, గోడుగాఁ జేసి పోవఁ గ ♦ న్నొనుచునున్న
మనము పొందక నిజముగ ♦ మానియున్న, వేదతనమేది? నిలిపిన ♦ పేర్ని యేది?

తే॥ మొదటిపోరున బలహీన ♦ పురుషులొక్క, కొందఱా కోఁతిచేతులఁ♦ గూలినంత
తక్కువారల చేవయ్యు♦దఱిఁగెనేమి? లంకతో శౌర్యమును కాలి♦క్రంకె నేమి?

తే॥ పంపినారలో మనుజులు; వచ్చినదియె, తరుచరము; చేసినది పురఃపాహమయ్యె
దానికై దైత్యవర్యులుఁ తలరిరన్న, నింక నేమేమి తొడరునోయెన్నగునె?

తే॥ ఇచట నిలిచి మాటాడుటఁకిష్టపడను, వెంటనే యేగి వారల ఁ పేరు లేక
చేసి తనివారఁ దినుటయేఁచేయఁ దగిన, కర్ణ మింక వేఱు యోచనలోఁకానివనియె.

తే॥ ప్రభువు జంకి కర్తవ్యంబు ఁ ప్రశ్నచేసె, నేగి తలకొక్క దిక్కుగా ఁ నీల్లు టింకఁ
గొడువ! యని వినుగొంది యంఁగదను మండి, చాలుననె బిశాచుడను నిశాచరుండు.

తే॥ ఇంతగా విభు పేర్చి శంకింతుమేని, కార్యమిదియేని మనకంటెఁఘనులు వారు
మనము తక్కువ వారమేయచుచుఁ బలికె, సూర్య శత్రువనెడు దైత్యవర్యుడొకఁడు.

క॥ మన మాలోచించెడు నది, మనుజులఁ గూరిచియె కాన ఁ మనచేవయుఁ బా
లన శక్తి చెడియె నను వి, న్నన కిది చాలునని యజ్ఞనాశకుఁ డనియె.

తే॥ జ్వలిత నేత్రుడౌ శివుపైకిఁజరుగుటన్న, నవ్వఁ దగియుండుఁ గపి పైకిఁనరులపైకి
వెడలుకంటెను వార లిఁవీడ్చునేడు, సంత కోర్చియుండమని ధూఁమ్రాక్షుడనియె.

తే॥ తక్కువారలు పాము చందమున బుసలు, కొట్టి యిదియె లెస్సనుచు వాక్రుచ్చినారు
పిదప నెల్లర వారిఁచిఁవినతి తోడ, నిలిచి కుంభ కర్ణుం డిట్లుఁపలుకఁ దొడఁగె.

—: కుంభకర్ణుడు హితము పలుకుట :—

తే॥ వెనుకముందారయఁగలేని ఁపిన్న లెల్లఁ, బలుకుకంటె నూరకయుంటఁపాడియగును
తమ్ముడని యెంతువేని హితమ్ముదెలుపు, వాడఁ గటు వేని మన్నింపఁవలతు నిన్ను

ఉ॥ పుట్టితి బ్రహ్మవంశమునఁ ఁ బోడిమి వేదము లభ్యసించి య
ప్పట్టున విద్యకుం దగిన ఁ ప్రజ్ఞయు శీలము నొందినాడ ఏ
కట్టెడినేత నీకు నవుఁ ఁ గాదననేల? విరాళి వహ్నిపైఁ
బుట్టె నికింత మాత్రయును ఁ పొందకయున్నె ఫలంబు దానిచే? ౬౦

ఉ॥ అందముచిందు లంక యెరి ఁ యంగఁ బ్రభుత్వమె కూలినట్లు నీ
డెందమునం దపించితి క ఁడిందిగ రాముని దేవీ దెచ్చు నీ
చందము మంచిదేమి? ములు ఁ చల్ కడుచాపులు పొందఁదగ్గ యీ
నిందకు మించి రోయఁదగు ఁ నీచత ధాత్రి నొకండు గల్గునే? ౬౧

చ॥ నగరము రూపు మాసెనని ఁ నాన వహించెడు ధర్మపత్నులౌ
మగువలు నీపయి రుచిర ఁ మందతర స్మితకాంతు లూన్ప న
న్యగరిత కాల్వపైఁ బడుచు ఁ నోర్వక యామెయుఁ బ్రువ్వఁదిట్ట నో
ర్పుగొని సహించుచుండుటయుఁరూఢ యశంబు నొసంగఁ జాలునే? ౬౨

శా॥ ఏనాఁడిట్లు లధర్మరీతిని కృపా ఁ హీనుండవై క్రొత్తడి
మానంబార్పఁగ నీచపద్ధతుల నం ఁ భావించుచుం దెచ్చితో

యానాఁడే మన వన్నెవాసి తఱిగెన్ ♦ హైస్యంబు చేకూరె లో
కానన్ దుష్కృతముల్ పొనర్చి యశముం ♦ గాంక్షింపఁగార బోలునె ?

చ॥ అకలుషశీలయా నొకని ♦ యంగనఁ దెత్తము కార నుంతమున్
బ్రకటిత కీర్తిఁ గోరుదము ♦ వాక్కుల శౌర్యము వెల్లడింతమున్
వికలత గూర్చు కామమునఁ ♦ బ్రీతి వహింతము మానవాళికిన్
గకవిక లౌదమున్ జయముఁ ♦ గాంక్ష యొనర్తము మేలుమేలుగన్. ౩౪

ఉ॥ పెద్దలునేయు కార్యముల ♦ వీడితి వంశవినాశ కార్యముల్
పెద్దగఁజేసి తా పయిద ♦ లిన్ విడిపించుట యెల్లిదంబుగా
బుద్ధికిఁదోఁచె గాన నిక ♦ భూషకుమారులు వచ్చి కీర్తియున్
దొద్దకుఁబోవఁ జంపినను ♦ దోసమె ? నిందయు రాదు ధాత్రిపై. ౩౫

చ॥ వనమున నొక్కఁడే ప్రబల ♦ వాహినిఁగూలిచి తమ్ముఁజంపిరే
పెను పెనువైర మియ్యదియు ♦ వెల్లిగనున్నది యింక ముఖ్యమా
పని సమరంబు నేయుటకు ♦ వాహిని సిద్ధముచేసి యుంచుటే
మనకు హితంబు; వేటొకటి ♦ మాన్యత గూర్చదు చింతచేసినన్. ౩౬

తే॥ మనుజు లల్పులేయైనను ♦ వినుము వారు, వచ్చుదాఁక నోర్తమయన్న ♦ వారితోడ
నమరులును లోకములు నొక్కఁటైన యెడల, మనకు నావద తప్పదు ♦ దనుజ నాథ.

తే॥ సేన మితిమీఱ వారికిఁ ♦ జేరుమున్నె, వనధిదాఁటి నేడే సర ♦ వానరులను
అవలికేఁగనియక చుట్టి ♦ యవియఁజేయు, కర్ణమే ముఖ్యమని కుంభ ♦ కర్ణుఁడనియె.

చ॥ అనవుడు దానవేంద్రుఁ డను ♦ జా! కడులెన్న వచించి తీవు నా
మనమున నున్నవాని నను ♦ మానములేక గ్రహించితెల్ల ; వే
రనుకొనుటెల ? నేడే విజ ♦ యధ్వజ సుందర సైన్యరాజితోఁ
జని పగఱన్ వధించి పెలు ♦ చం జనుడెంచుట మేలు లెండనన్. ౩౭

—: ఇంద్రజితుని ప్రతాపోక్తులు :—

తే॥ అంతమేఘనాదుఁడు లేచి ♦ యనియెఁ దండ్రి ! నీవ వైశమ దండ్రి త్తి ♦ నీచజనులఁ
జంపఁ దగినంత స్థితి యేమి ♦ సంభవించె ? మాబలంబులు కృశియించి ♦ మాఁడనేమి!

క॥ భవుఁడును సహస్రదళ సం, భవుఁడు ప్రసాదించి యొసఁగు ♦ పాశాదికముల్
మివులఁగల దనుజు లుండిరి, తవిలి యలయుచుండు నొకఁడు ♦ దానుఁడ నుంటిన్ ౨౦

అ॥ మూఁడు లోకములును ♦ మొదటి వేలుపుతోడ, నెదిరినేని గెలుపు ♦ నిత్తు నీకుఁ
గాదయేని కొడుకు ♦ గాను నిజము పులి, కడుపునందు మేక ♦ పొడమునేమి ? ౨౧

చ॥ వనచరు లాజిఁ గూలఁగఁ గ ♦ బంధము లెల్లెడ నాట్యమాడఁగా
మనుజులు చింతిలన్ జన న ♦ మాజము జాలి వహించు తీరుతో

జనకజ యేడ్పుచుండఁ గడు ♦ జాల్ముల రాఘవులక వధించి నేఁ
డనువుగ వారి శీర్షములనర్పిలిఁ గానుక యిత్తుఁ జూడుమా. 23

ఉ॥ చుండు ముఖంబు రోతవడఁ ♦ జూచెడు కోతులు మన్నహోగ్ర కో
దండ విముక్త చండ నిశి ♦ త ప్రనరంబులు ముంచి నొంచఁగాఁ
బండు లిగిల్చి దిక్కులకుఁ ♦ బాటుట గాంచి మనంబులోపలక
నిండుగ మోదమంది వెన ♦ నీఁగెడు నీదగు చింత చూడుమా. 24

చ॥ కరిఘటలుక రథంబులకుఁ ♦ గట్టఁ దురంగములుక బదాతులుక
బారపగు పూర్వజన్మ కృత ♦ పుణ్యము రాజ్యములేని శత్రులా ?
విరివిగ గూన్తులైన యట ♦ వీచర వర్గముఁ గూడి గెల్తురా ?
సరిసరి యట్టులైన దను ♦ జవ్రజ శౌర్యములేల కాల్పనే? 25

తే॥ పాంచ భౌతికమై యొప్పుఁప్రాణి కోటి, నెల్లఁ గూఁకుడు వేల్లతోఁగెల్లగించి
నరులు వానరులను పేరుధరణిలేక, చేసి గాక క్రమ్మఱఁగ నాసింపఁ జమ్ము 26
తే॥ అనుచుఁబదములఁబడిలేచియంజలిఁగొని, సెలవు వేడఁగనిఖిలదుఁష్కృత్యములను
గెలిచి తత్త్వజ్ఞుడై లనఁతీర్తి గను వి, భీషణుం డాడుగఱచి యివ్విధి వచించె

—: విభీషణ నీతి :—

చ॥ నెఱి వివరించి పల్కు జత ♦ నించిన కుఱ్ఱుడ! మూర్ఖబుద్ధిమై
నెఱిఁగిన వారిఁబోలె వచి ♦ యింపఁ దొడంగితి రాఁగలట్టి కీ
డఱిఁగితే? ముందువెన్నలోక ♦ యించుక యారయ కిట్టు లిచ్చమై
వెఱిమొఱి పల్కులాడి యొద ♦ వింతువె కార్యము పిల్ల చేష్టలక? 27

ఉ॥ గ్రుడ్డి యొకండు చిత్తరువు ♦ కుంచయతో లిఖియించు తీరుగా
నెడ్డె తనంబునం బలుక ♦ నెంచితి కార్యము చంద మారయక
దొడ్డ గుణంబులుక తలఁపు ♦ తోరము కార్య విచక్షణత్వముల్
బిడ్డలకుక బలంపడునె? పెద్దల కూటమి నుండఁబోలునే? 28

చ॥ విమల గుణమ్ములక వెలసి ♦ విశ్రుత సత్య పథానువర్తులై
యమరిన పెద్దలేల? యను ♦ రావళిలో గుణ శీల సంపదల్
క్రమమునఁ బొందుచేతనొ? తి ♦ రంబుగ వంచన చేతనో? పరా
క్రమముననో? మహత్త్వమును ♦ గాంచిరి కొందఱు నీవ చెప్పుమా?

తే॥ నిర్జరుల మాయచే గెల్చునేర్పు నీకు, నిచ్చినది తపంబో? మఱియేదోచూడు
కలువముల నీఁగి ధర్మమార్గముననడచు, వారెనుమ్ము నీ కొనఁగిరిబలము నలవు.

తే॥ పాప శీలురు జగములఁబరిధవిల్లి, బ్రహ్మ ముఖ్యామరులగెల్చిపరును ముదురఁ
బాపములఁ జేసి తుదిఁ గూలిపడిరిగాక, తిరముగా స్వర్గ మేలినధీరులెవరు?

తే॥ పూర్వమును తరువాతనుఁబుద్ధి నిలిపి, చెడుగులం ద్రోచి మోక్ష సంస్థితి గన్న పెద్దలెందఱు గలరు భావించి చూడ, వారిలో నొక్కరే జెడువారు గలరె?

తే॥ ఎఱుక లేని బాలుడ వాటఁ నిట్లుపలికి, తంచు బలయుతు సుతు మందఁలించి యవల రావణుం గని పల్కు నార్థంబు గేలి, సేయ కాలింతు వేని ప చింత ననుచు.

ఉ॥ తల్లియు నీవె తండ్రియును ఁ దైవము నన్నయు నీవె చూడఁగా
నెల్ల సుఖంబు లీవగుడుఁనింద్రనుఖంబుల నొందుచున్న సం
పల్లలితార్థమూ పదవి ఁ పాడఁజేసెద పంచు మించి చిం
తిల్లెద దుష్కృతంబులకుఁ ఁ దీఱకయున్నె నురేంద్ర భోగముల్? ౧౫
చ॥ చదివినదానికిఁ ఫలముఁసచ్చరితంబున లేదయన్న ని
ష్టాదవిన కార్యమందు తగు ఁ యోచన శక్తియు లేదయన్న నొ
ప్పిదమగు కార్యనిశ్చయ వి ఁ వేచన లేకయయున్న నానుడుల్
తుదివఱ కాలకించి మఱి ఁ దోనము దోచినఁ గోపగింపుమా. ౧౬

క॥ జానకి యను పేరొందిన, మానవతి పతివ్రతాన్ని ఁ మాడ్చిన యది లం
కా నగరము గాకున్న నొ, కానొక వానరము కాల్పఁగా యనఁజనునే? ౧౭

క॥ ఎవరెటు యోచించిన గొ, రవమును పోగొట్టు కొనుటఁరమణుల వలలోఁ
దవిలి; యటుగాక యున్నను, భువికై; యివి రెండు గాక ఁ పుడమింగలదే?

క॥ శరధిపరిఖమగు లంకా, పురి కధిపు తపః ఫలంబుఁపూర్తిగఁ జెడుటల్
నరతరుణి కొకతెకై యని, పరులాడఁగ విని నహింపఁబొల్పడ నగునే? ౧౮

క॥ ఉరుతపము చేసి యజుచే, వరములఁ గొనునాఁడు మనుజుఁవర్యులచే నొ
టారయక గెల్పొందుటకుఁ, వర మడుగవు పొనఁగుటెట్లుఁవారింగెలువ? ౧౯

క॥ మనుజుల వలనఁమన మొం, దిన వానిని చింతసేసిఁతెలుపఁగ వలెనే?
విను వేయికేల వానిం, జెనసి నిలువ కడఁగి తిప్పుడుఁచేయుట గలదే? ౨౦

చ॥ పొడవయి యంబరస్థలము ఁ ముట్టిన తారగిరిం బెకల్పు నాఁ
డడరి చతుర్భుజుండగు మ ఁ హత్కొండు నంది యొసంగు శాప మి
య్యెడ ఫలింపఁగాఁ దొడఁగెఁనింతకు హేతువు వాలిచే బలం
బెడలి కృశించునాఁడె గ్రహి ఁ యించితఁ బెద్దలవాక్కు తప్పనే? ౨౧

ఉ॥ నిప్పునఁగూలి ప్రాణముల ఁ నీగిన క్రొత్తడి యిచ్చు శాపమున్
దప్పికొనంగ నేర్తుమొకొ? దందడి దుఃఖము నీకుఁ గూర్తు నం
చప్పుడు పల్కు వేదవతి ఁ యంబుజసద్మ యయోనిజాతయై
యిప్పుడు నీతగాఁగ జని ఁ యించె నిజంబిది దానవేశ్వరా! ౨౨

క॥ దశరథుడను నరపతి తన, వశమున నీజగము నడవఁవర్తించి మహా
యశుడయి శంబరుఁ జంపి త్రి, దశపతికిని స్వర్గమును పదంపడి యొనఁగెన్. ౨౩

సీ॥ వృషభ రూపుండై నఁయింద్రుపైఁ జనిదై త్యకులము రూపడఁచు కఁకుత్ స్థ నృపుఁడు
ఉర్వి గోవుగఁ జేసిఁ యోషధుల్ పిదికించి, జనులఁ గాచిన పృథుఁచక్రవర్తి
జలనిధిం ద్రవ్విన ♦ సాగరులును గంగఁ, గ్రిందికిఁ దెచ్చు భ ♦ గీరధుండు
పొడమిన కులమునఁబుట్టి జగంబున, శత్రులఁ దునిమి వి ♦ శ్రాంతి నొంది

తే॥ ధర్మముం గాచి న్యాయపథమున నిలిచి, యబల కొనఁగిన వరము లేదనఁగలేక
సత్యమునకుఁ బ్రాణము వీడుఁజన శరణ్యు, దశరథుని పుత్రులు వారుఁదానవేంద్ర !

క॥ వార లసామాన్యులు ముని, వీరులకును వేలుపులకుఁవేతై యెఱుంగం

గా రాని వారు మన క, రా్యరంభముచేత సులభు ♦ లైరి మనుజులై. ౯౬

తే॥ బ్రహ్మతోడ న్నర్ధించి ప్రపంచమొండు, సృష్టి చేయంగఁ బూను కాశికుండు పూర్వ
మభవులన నొందిన యమోఽఘాత్రములను, వారికొనఁగె యజ్ఞము గాచుఁపట్టునందు

తే॥ దేవ దానవులకుఁ బోరుఁదివురునాఁడు, గరుడు నెక్కి విష్ణువుగొన్నఁకార్ముకమును
పుర విదాహంబు నేయు శంకరు శరమ్ముఁ, గుఱ్ఱుఁడై న యగ స్త్వచేఁగొన్నవాఁడు.

చ॥ అతని శరాహులో జగము ♦ లన్నిటి లేహన నేయు దిక్కులక
జతనముతోడఁ గొల్చును వి ♦ సంబును గ్రక్కును ఘోరదంష్ట్రికా
యుతములు తూణ భూకముల ♦ నుండు మహాత్ముల హింస నేయు దు
ర్మతులను దక్కఁ దక్కుగల ♦ ప్రాణుల నాహుతి నేయ నొల్లవుక.

చ॥ ధనువులు రామలక్ష్మణులు ♦ దక్కఁ బరుల్ గదలింప లేరు శిం
జనులును చేవయుం జెడవు ♦ శ్రేష్ఠము లౌ మనవిండ్లు పెద్దవై
నను తమ విండులక విటువఁనాటఁగ లేవవి కల్పకంబులో ?

కనుపు వెదుల్లి? మేరువులొ? ♦ కాక కులాచల సత్త్వ మూర్తులొ? ౧౦౦

తే॥ వాలి వక్షంబు పగితె భువంబుఁ గ్రమ్ము, నేడు మద్దులు గూలె దై ♦ త్యేంద్రులైన
ఖర విరాధులు మడిసిరిఁకదన మైనఁ, బగలు తెగి మాలుటయె కాకఁబ్రతుకుఁగలదె ?

ఉ॥ కాంతులకెల్ల నెల్లయగు ♦ కార్ముక వీరులు రామలక్ష్మణుల్
స్వాంతములం జలింపక వి ♦ శంకట వృత్తిని తోడులేకయే
మంతురు లోక జాలములఁమానుగ సోకులమూఁక దుంపతోఁ
ద్రెంతు రటంచు నమ్మియె తఁజిం గని మానులు వేడి రిమ్ములక. ౧౦౧

చ॥ మనసునఁ జింతచేఁ గుమిలి ♦ మాఁడుచు నీయెడఁ బల్క జంకి యీ
దనుజులు లేబవల్ నిదురఁతక్కి కృశించుచుఁ గల్గరింత్రు నె
మ్మనములఁ జింతనూని గతి ♦ మాలిన వేల్పులు సీత యన్విషం
బును గొనువారు నిశ్చయము ♦ బ్రుంగెదరంచు మదించినారలుక. ౧౦౨

ఉ॥ కీరితి మాయ నోర్పుగొని ♦ కీడ్వడి చిర్నవు మాని తేజముం
దేరకుఁ బోవఁ గాంతి చెడి ♦ దీనతఁ బ్రాణము మాత్రమొంది చిం

తారతిఁ గుందుచుం బగటి ♦ తమ్ములదాయను పోలియున్న వా
రారయఁ బూర్ణిమా విధుని ♦ యందము నందిన వారు నిర్జరుల్. ౧౦౪

చ॥ ధరణిని దాటి యావలికిఁ ♦ దాటిన కాలుఁడు దేవ యక్ష కి
న్నర ఫణి ముఖ్యులెల్ల రఘు ♦ నాయకుడేవి విదేహపుత్రి యీ
పురిఁ జెఱ నున్న దంచు ♦ విని ♦ మోదమునొంది భయంబు వీడి చె
చ్చెర నపుడప్పు డిందలి వి ♦ శేషము లారయుచుండ్రు శ్రద్ధమై. ౧౦౫

చ॥ చెడు శకునంబు లెన్నియొ వ ♦ చింపఁగరానివి కానవచ్చె నొ
క్కడఁ బగయూని యోటువడి ♦ యేడ్చిన వేల్పులు దానవేంద్రు లిం
దెడనెడఁ గాన వత్తురు మ ♦ దేభ తురంగము లిప్పు డింద్రలో
నెడమ పదంబు వెట్టి చరి ♦ యింపఁగ వచ్చెడు రాక్షసేశ్వరా !

చ॥ వరఁజెను జిహ్వికల్ దనుజ ♦ పాళికి నక్కలు సంచరించె మం
దిరములలోఁ జిరంటికల ♦ తీరగు ముంగురులందునన్ విప
త్కరముగ మిక్కిలిం గమరు ♦ కంపు బయల్పడె నింతకంటె దు
ర్భరతర సూచనల్ గనఁగ ♦ వాంఛ యొనర్తువె రాక్షసేశ్వరా ! ౧౦౬

సీ॥ ఖరుఁడు దూషణుఁడు త్రిశిరుఁడు మారీచుండు, వాలి విరాధుండుఁకూలు తీరు
నారసి చూడంగ ♦ సారంగ పాణియు, జక్రపాణియు వారిఁసములె ? చెవుమ
వారితోఁ గూడినఁవానర వరులు దే, వతలు వారలతోడఁవైరమేలు ?
ఇది మంచి పని యని ♦ యెంచుట తగవె ? నీ, కీర్తి భోగంబులు ♦ కీడు పడును
తే॥ ప్రాభవము మ్రాలు నపవాదుఁపైకి వచ్చు, నెల్లిదంబగు బంధులుఁహితులు సుతులు
చెడెడి చేతలు తగదయ్య ! సీత వీడు, మింతకంటెను మేలు నీఁకెదియు లేదు.

ఉ॥ మేలు దలంచి తమ్ముడిటు ♦ మేవడి నాడిన పల్కులన్ రణ
భీలుఁడు రావణుండు విని ♦ పెద్దగఁ జేతులు దట్టి వక్ర దం
ష్ట్రాలి వెలుంగ నేత్రముల ♦ నగ్నికణంబులు రాలఁగా భుజా
పాళి యురంబు గ్రక్కదలఁ ♦ బక్కున నవ్వి గణింప కిట్లనున్. ౧౦౭

ఉ॥ మేదుర రీతిమై హితము ♦ మీఱ వచించెద సంచుఁ బూని యు
న్నాదుని పొల్కిఁ బల్కితివి ♦ మాయురె ! నన్ను మనుష్యులంట ! పెం
పేదక గెల్తురంట ! విని ♦ యెవ్వరు నవ్వక యుండు వార ! లీ
పేదతనంబు గల్గినది ♦ భీతినో ? ప్రేమనో ? యెందు చేతనో ? ౧౦౮

తే॥ మనుజ పశువుల గెలుపొందుఁమాడ్కి యడుగ, లేదటంటి దిగ్విస్తులఁలీల గెలుచు
నాఁడు కైలాసగిరి నెత్తుఁనాఁడు నేమి, వరము లొందితిఁ దెప్పంగఁవలతు నిన్ను.

తే॥ ఇంచుకైన యోచింపకఁయిట్లు వ్యర్థ, వాక్కులాడితి గాక కోపంబు గొన్న
త్రిదశు లేమైరి తెలియవే ? యిది యటుండ, నిమ్ము నీకంటె మానవుఁలెచ్చువారె ?

తే॥ పలుకఁ దగిన వాక్పద్ధతిఁదెలియవీవు, జయము నొకసారియైన నిర్జరులు గొనిరె?
నింగి నెత్తంగ ధరణిఁ జీల్చుంగ నేర్తు, నన్ను నరులు గెల్తు రనుటఁనాయమగునె?

తే॥ దేవవరములచే నైన సంతేజమందు, వేని హరి హరులను మున్నుఁదేన గెలిచి
నాఁడఁ జెల్పుము! పిఱికి తఁనంబు లేల? నన్ను నరులు గెల్తురని యెన్నంగఁదగునె?

తే॥ సందిశాపంబు గలదసిఁయందువేని? కలుగు శాపంబులకు లెక్కఁగలదె? యేమి
చేసె? నింద్రాదు లిప్పుడు నాఁచెడుగు గోర, కుండ్రఁ పిల్లి శాపంబులఁకుట్లు తెగునె?

తే॥ కనకసభను నర్పించెడుఁకాలకంఠు, వలన వరము నొందుట మున్నెఁతెలియనైతిఁ
గానవాలి కోడితిని నిఁక్కంబె? యైనఁ, దక్కుకపులు గెల్తు రటంచుఁదలఁచితేమి?.

క॥ హరిహరులైనను వాలిని, దురమున నెదిరింప వారి ఁ దోర్బలము కపీ
శ్వరుఁ జేరు దాని నెఱిఁగియె, నరుఁడు మఱుఁగునుండి కూల్చెఁనారాచమునన్.

చ॥ చివికిన చాపమున్ విఱిచి ఁ చేవ తొలంగి పగుల్లువాటు సా
ల విటపవర్గముం దొలిచి ఁ లభ్యపదం బొక తాఁగయుక్తిఁ బో
వ విడిచి కానలం బడి యు ఁ పాయము పన్నఁగ నాలిఁ గోలు పో
యి వెతల డిందు మానవుని ఁ యీ వొకరుండవె మెత్తు విచ్చమై

తే॥ అనుచు నజ్ఞాని యని విభీషణుని పలికి, లెండు దాడిసేయుదము రాఁరండటంచు
నుదుటు గొను నన్నఁగని యూరఁకుండలేక, వెండి నుడివె నీరీతి విభీషణుండు.

శా॥ అన్నా! రాఘవుఁ డప్రమేయుఁడు జగ ఁ ద్వాప్తుండు నిర్ద్వంద్వఁ డా
పన్నానీకశరణ్యుఁ డర్థిజన క ఁ ల్పప్రాయుఁ డాద్యుండు భ
క్తి న్నాకేకులు కోరఁగా దనుజులన్ ఁ గీడ్పాటు సేయంగఁ బు
ట్టై న్నాపైఁ గరుణించి మానుమని పట్టెం బాదముల్ ఖిన్నుడై ౧౨౦

మ॥ దనుజేంద్రుండు వచించు నిట్టు లనుజా! దైత్యురి లోకేశ్వరుం
డనెదామోటుకు నెన్నిసారులొ రణ ఁ వ్యామోహి నై తాఁక నో
డినవాఁడై యెట డాఁగెనో యెఱుఁగరాఁ ఁ డే! వాఁడు నిర్భీతుడై
మనుజాకారము దాల్చి వచ్చెనొకొ? నన్ ఁ మందింపఁగా నియ్యెడన్?

మ॥ అమరేంద్రుం డెఱుఁగించుచో దివముఁ గొల్లాడించుచో దిగ్గజేం
ద్రములం బట్టి రదంబులం బెఱుకుచో ఁ దైత్యద్విషుం దోలుచో
సమరంబందున శత్రులం దునుముచో ఁ సాధింపఁగాలేని బా
ల్యము నందుండెనో? యేమిగాఁ దలఁచెనో ఁ యంబేదయై? తెల్పుమా.

క॥ హరిహర విరించును సుర, వర నర నాగులు నడంగివర్తింపఁగ్నే
దిరముగఁ ద్రిజగము లేలుట, నరుఁ డీతఁడు పుట్టకుంట ఁ నా? తెలుపఁగదే?

మ॥ బలవంతుండగు శౌరి వేయిశిరముల్ ఁ బాహా సహస్రంబు ని
య్యిలఁ గొల్పందగు పాదముల్ గలుగు యా ఁ పెన్నంగఁ బిన్నంచు ని

చ్చలు యోచించి నిశాచరావళికి భ + క్ష్యప్రాయమై యున్న దు
ర్బలమా మానవ రూపముం గొనియెనే ? పల్కాడ వే తమ్ముడా ? ౧౨౪

చ॥ భవుడు విష్ణుడు సంగరాంగణమునక + భ్రాంతాత్ములై పాటుచో
నెవులుం బూనిన నందిపై గరుడుపై + నే వీపునం బూన్చు బా
ణ విశేషంబులు హాదినీ సమములై + నాయొద్దనే యుండ మా
నవులా నన్ను జయించువారలు ? జగ + న్మాన్యా ! భ్రమం బొందితే ?

తే॥ రావలదు నీవు మాతోడఁగణమునేయ, లంక పెద్దది పెను విశాఁలంబు గలది
భయపడక యుండుమని పల్కిఁపరిజనములఁ, గాంచియెక నక్కెముగనవ్వెఁగనలుతోడ
తే॥ అప్పు డా విభీషణుడు దశాస్యుఁ గాంచి, పలికె నీకంటె నతిశయఁబలము గలుగు
వారు బంధులతో వెన్నుఁవలన మున్ను, చెడిరి వినుము వారల కథఁచెప్పు వాడ.

—: హిరణ్యకశిపు వధ పటలము :—

చ॥ అకలుషమూర్తి బ్రహ్మ శ్రుతు + లన్నియు నేర్పె దపంబు మెచ్చి కో
రికల నొసంగె శంభుఁడు వి + రించి రమేశుఁడు దొడ్డ భూత పం
చకము వహించియుండు గురు + సత్త్వము లెల్లను తాల్చి యా హిర
ణ్యకశిపు దానవేంద్రుఁ డమ + రాది విరోధుల గెల్చె వ్రేల్చిడిక. ౧౨౭

చ॥ కమలజ శౌరి శంకరులు + కాంచి భరించి నశింపఁజేయు నీ
కమలజ గోళ మొక్కటియెఁకాదు గణింపఁగరాని పెక్కు గో
ళములఁ గలట్టి ప్రాణు లవ + లంబముగాఁ దననామమే నదా
విమల మనస్కులై తగ జ + పింపఁగఁ బాలన నేసె బల్లిమై. ౧౨౯

తే॥ రెండు దిగ్గజములఁ గేలఁరెంటఁబట్టి, యీడ్చి చేరంగ విడుచు లోఁతెన్నరాని
కడఁగు లేడింటి నొక యంజఁగడచునట్లు, దాఁటిపోవుచునుండు నాదనుజవిభుఁడు.

ఉ॥ వండలి వెట్టుచుం బొరలి + పాటు తరంగిణులెల్లఁ జిన్నవం
చండకుఁబోఁడు మేఘముల + యంబువు చల్లన గాదటంచు వా
డండు పయోధి యుప్పని క + డంగి యజాండముఁ దూఱుచేసి వే
జండములోని వారిధి ప + యన్ను చొరం జలమాడు నందునక. ౧౩౧

ఉ॥ నాగభవంబుఁ జేరి యట + నాగ వరాంగుల తోడ నింపుమై
నోగిరమాని నాకమున + నుండి దినంబును వుచ్చి రాత్రియం
దేగి విరించి లోకమున + కిమ్ముగ నచ్చటఁ గొల్వసేయు ను
ద్యోగి సమస్తలోక భయ + దుండు నిశాచరరాజు నిత్యముక. ౧౩౨

చ॥ ఇనుని రథంబునెక్కి యట + నేడైఱఁ ద్రిమ్మరుచుండు శీత భా
నుని చవికం గ్రహించుచు వి + నోదముగాఁ బయనించు దిక్పతుల్

మునుకొని సేయు కార్యములు ♦ పూర్తిగఁ దానె యొనర్చు మేరు భూ
మిని కొలువుండి బ్రహ్మవలె ♦ మేకొని పాలనసేయు వీరుండై. ౧౩౩

తే॥ పంచభూతాధిదేవతాపదవులెల్లఁ, దాన కైకొని సకల భూతముల కార్య
ములను మేఘుని పనుల నిఁమ్ముగ నొనర్చు, సర్వశక్తుండై యామిసీచర విభుండు.
క॥ కమలాక్షుని నామస్మర, ణము నిఖిల జగంబులందు ♦ నడపక తన నా
మమె జపియింపఁగఁ జేయుచు, నమరుల భాగము హవిస్సునతఁడే కొనియె.

శా॥ ముమ్మార్తుల్ తమకార్యపాళి సతత ♦ మ్ముం జేయలే రన్నచో
నెమ్మిం దక్కిన వారి కార్యముల పూ ♦ నిఁ జెప్పఁగానేల? యో
గమ్ముం బూనిన మానులుం బదవులం ♦ గాసిల్లి కోల్పోయి ని
త్యమ్ముక్ దానవ సార్వభౌము పదముల్ ♦ దక్కొండు పూజింపరు.

మ॥ అమరుల్ నేరిచి పల్కుచుండుదురు దై ♦ త్యస్వామికి మేలు! ని
త్యము వేదంబులు సర్వశాస్త్రములు నే ♦ యాద్యుక్ జగద్వంద్యు త
త్త్వము వాక్రుచ్చెడు నాహిరణ్యకశిపుక్ ♦ దాత్పర్య మేపార స్తో
త్రములం జేయుచు మ్రొక్కుచుండుమని యు ♦ ద్యద్భక్తిమై నిచ్చులు.

తే॥ త్రిదశు లనురులు క్షీరాంబుధిని మధిపఁ, దెచ్చు మందరగిరి తనదీర్ఘబాహు
వులను దాలిచి తనదగు ♦ బలముచూపఁదగిన దండము కాదనితలఁచి విడిచె.

క॥ రవి యుదయాస్తాచల గిరు, లవి చూడ హిరణ్యనేత్రు ♦ నన్నకు సాబగౌ
జెవి పోగులె యగు నాతని, జవ సత్త్వము లుగ్గడింప ♦ శక్యమె? యరయ.

ఆ॥ అప్రమత్తుడై నయాహిరణ్యకశిపుఁ, డడుగు మోపెనేని ♦ యహి వడంకు
నిలుచునేని శిరమునింగిని దాఁకు భూ, తాలి వెంటఁ దవులునంగ లిడిన. ౧౪౦

సీ॥ స్త్రీలచేఁ బురుషులచే నపుంసకులచే, బృథివి జరాచర ♦ వితతిచేత
దృశ్యవస్తువుల న ♦ దృశ్య వస్తువులచే, సురలచేఁ దక్కుఫే ♦ చరులచేత
నజ హరి హరులచేనగ్నిని గాలిని, పుడమిని చదల నం ♦ బువుల నింట
వెలుపలఁ బ్రాణంబుగలవాన లేని వా, నను కేలఁ బగలఁ జావొనరకుండు

తే॥ నస్త్రశస్త్రాదులను వానికఱుటలేదు, మునుల తిట్టు లాదిక్కునఁబోవలేవు
శమనుఁ డాదెనఁ జూపులఁజాఁపలేడు, వాని యునుఱు గొనఁగఁ జాలువారలేవరు?

తే॥ చావఁ డభిచారములకునుజనకుండేని, యొంటరిగ వచ్చి చంపిననునుఱువోదు
సకలలోకంబులందునసాటిలేని, మేటి ప్రభువయి యతఁడొకపాటినుండు. ౧౪౨

సీ॥ ఆ హేమ కశిపున ♦ కరుదుగాఁ బుట్టిన, ధీరుండు జ్ఞానుల ♦ మేరుపూన
శ్రుతులకంటెను శాస్త్రమతులకంటెను సత్య, సూక్తికంటెను పరిశుద్ధ గుణుండు
సర్వేశ సంబంధసంపూర్ణ విజ్ఞాని, శీలవర్తనులలోమేలుబంతి
భూతదయను తల్లిఁబోలిన సుగుణుండు, యుగముల దాఁటు నాయువు గలాఁడు

తే॥ జగములెల్లను పూజింపఁదగినవాఁడు, లలిత మోహన మూర్తి ప్రహ్లాదుఁడనెడు
తనయుఁ గని సంతసించి విద్యను గడింపు, మనుచు నొక దేశికుని యొద్దఁ నప్పగించె.

తే॥ అంధుబోలిక నున్న వాఁడన్నదీయ, చరిత మీతనికిం దెల్పిచక్కఁజేసి
కన్ను దెఱపి తెమ్మని పంపఁగరుణతోడ, నొజ్జగొనిపోయి నేర్పంగఁ నుత్సహించి.

సీ॥ ఓం నమో దనుః కుఁలోదధి చంద్రదాయ, సేమ కశిపవే మః హేశ్వరాయ
యనుమన నతఁడు రయంబునఁ జెవులను, మూసి మీషద్ధతిఁబాసఁగలేదు
వినఁగఁజాల ననుచుఁ వేద శిరోర్ధవహా, నిత్యవస్తువు పేరుఁనియతి చుడివి
చేతంబు కరఁగ నిశ్చేష్టుఁడై రోమహ, ర్షణమొప్పఁ గనుల బాఁచ్ఛములు జాఱ
తే॥ నాడలు మఱచి నటింప నాబుడుతఁగాంచి, చెనఁటి! నిను గాక నన్ననుఁచెఱచెదేమి?
వేలుపులకును పలుకంగఁవీలుకాని, పలుకు పలికితె యని వడఁవడ వడంకె. ౩౪గె

సీ॥ తత్త్వ విజ్ఞాన నిఁ ధానంబు ప్రహ్లాదుఁ, డిట్లను నన్ను నీఁడేర్చుకొంటి
జనకు నీడేర్పితి ఁ నిను గడతేర్పితి, నెల్లలోకముల నీ ఁ డేర్చునట్టి
నారాయణుని దివ్యఁనామంబు ప్రణవంబు, తోఁ జేర్చి పలుకుటఁదోసమగునె?
నాఁగ నీతండ్రి సఁనాతనులగు సుర, లకుఁ ద్రిమూర్తులకు నాఁయకుఁడునుమ్ము
తే॥ అతని శ్రీనామమును జపమర్ధిఁ జలుపు, విప్రుఁడైన నాకంటెనుఁవిజ్ఞఁడగుదె?
యొనర నీపేరు మఱిమఱియుచ్చరించి, నన్ను చెఱుపకుమయ్య! నాఁయన్న కాన!
తే॥ అనుచు గురుఁడు వేడంగఁ బ్రహ్లాదుఁడనియె, నకలలోక నాయకుపేరుఁనన్ను తింతుఁ
గాక యొండెఱుంగను నేర్పఁగా నొకండు, లేదు నిక్కచ్చి పఱచినఁలేదు ఫలము.

చ॥ శ్రుతులకు నెల్లఁగాఁ దెలియు ఁ శుద్ధ పరాత్పరుఁ డెల్లవేళ సం
గతమతి నాయెదన్నెలవు ఁ గాఁ గొని పాయకనిల్పె వేఱు సం
స్తుతమగు వాక్యముం గలదె? నూనృతమున్ సుకృతంబు సుస్థిర
స్థితిగల శ్రొత్త వాక్యములఁ ఁ దెల్పుము నేరిచికొందు భక్తిమై. ౧౪౪

తే॥ శిష్టు లేదై వమును విమర్శించి పలుకు, వార లుపనిషత్తులు దెల్పుఁవస్తువేది?
కర్మ ఫలములు సళియింపఁఘనులు వేని, నామమును జపియింతు రాఁనందమునను?

ఉ॥ వేదము లభ్యసించి క్రతుఁబృందము లెన్నియొ యాచరించి సం
పాదిత తత్త్వ విజ్ఞతను ఁ వాంఛిత సిద్ధి భజించినట్టి వి.
ద్యా దయితుల్ జపించు జగదాశ్రయు నామము పల్కినాఁడ నీ
వాదట నేర్చినట్టి శ్రుతుఁలందున వేటొక వస్తువున్నదే? ౧౪౫

చ॥ వనబిల పర్వతంబులను ఁ వాసముచేసి మృగాజనంబులన్
గొని ధరియించి యాకులను ఁ కోరికతో భుజియించి శీర్ష ముం
డన మొనరించి పెక్కులు జడల్ ధరియించి శ్రమంబులోర్పి కై
కొను ఘనులొందు భాగ్యమునుఁకొంటిని వేటొక టున్నె కోరఁగన్?

తే॥ భక్తులకు సేవసేయు పాపనులు శాస్త్రవిషయ మెఱుంగక యున్నను వేదసార
మైన యర్థ ద్వయంబు మేలరసియుండు, వారె కవులు తత్త్వార్థ విద్వరులునిజము.
తే॥ అవనిసుర! నాకు బ్రహ్మగుహామరులకు, నరయరాని యేకైక నాయకుఁడు నన్ను
చేరె గామిత సంసిద్ధిఁజెందినాఁడ, నీవు నతని భజంపు మేలెనయఁగలవు.

చ॥ అనవిని విప్రుఁడేది బదులొడఁగ లేక యెదం గలంగి నా

కును చెడు కాల మబ్బె నిఁకఁగుఱ్ఱఁడు బాగుపడండు తామసి

చినఁ జెడునంచు బాటి విభుఁ ధీరీ యనెన్ ; నమయోచితంపు వ

ర్తనము మహీసురావళుల ధగ్గఱకంటెను గల్గునే భువి? ౧౫౪

తే॥ ప్రభువరా! నీ సుతుండు కర్మద్వయంబుఁ, ద్రెంచు పలుకులు నాకు బోధింపనాగె
నించుకైనను వినఁడు కావించు బోధ, వేఱుమార్గంబు లేదని విన్నవింప. ౧౫౫

తే॥ మనకుఁ దగనిది క్రొత్తదితన తెలివికి, దోచినట్టిది బాలుఁ డేతోయమునను
పలికెఁదెలుపుమాయనవిప్రవరుఁడువడఁకి, కేలుమోడ్చియిట్లనియెఁజెనయలంప.

తే॥ దానవేంద్ర! నాశ్రవణరంధ్రములయందు, క్రూరవిష సర్పములఁబోలెఁదూఱినట్టి
వాక్యములఁదెల్పినరకంబుపడయఁజాల, నాలుకయు మొట్ట మొదటికేఁప్రిలుననియె.

తే॥ వానిఁ దోడితెండని రాజుభటులఁ బంప, వారు చని తోడితేరఁగాభక్తవరుల
జనకుఁ డగు విష్ణునామంబుసంస్మరించి, యొడలు మఱచు కొడుకు తండ్రికడకువచ్చి

ఉ॥ మొక్కిన నూను మూర్ధమును ధూర్జుని మేని కలాపమంటఁగా

నక్కునఁ జక్కఁ జేర్చి యొడి యందునఁ బ్రేముడి నుంచుకొంచు నీ

వెక్కడ నేర్చితో విన న హింపని వాక్కుల నాడితంచు నే

నక్కజమంద నీ గురు కు లాఘ్యఁడు పల్కె నదేదో తెల్పుమా?.

తే॥ అనుడుఁ దనయుఁడిట్లును శ్రుతులభ్యసించు, నెడలఁ దొలుత వచించు లోకేతు పేరు
జన్మ దుఃఖముల్ దొలఁగింపఁజాలుపేరు, పలికినాఁడ నంతకు మేలుగలదె? యరయ.

తే॥ అనఁగఁ దండ్రియిట్లను, గురుఁడరసి యుక్త, మే వచించు నట్లుండనీ యీవు పలుకు
పేర దెయ్యది తెల్పుమువినఁగవలతు, ననుడుఁ గొడుకు ప్రియంబునననియెనిట్లు.

సీ॥ వలచిన పురుషార్థముల నిచ్చును త్రివర్గ, మును దాటఁ దోడ్పడిముక్తి నొసఁగు
నక్షయం బొద్దయంబునజ హారాదులకు స, దా చింతనీయం బుదారతమము

సత్యలోకము దాఁకనకలలోకంబుల, స్థావర జంగమసమితియందు

దెందంబునం గల్గుతెలివితే ధ్యానింప, నలవియ్యెయుండు సప్తాక్షరముల .

తే॥ మహిమ వివరింప నరదియామఱచువారు, నిజము జీవచ్ఛవములు విఁస్పింతుఁబూత
నామమోన మోనారాయణాయగును, అసదృశంబై సమంత్రముయ్యదియెతండ్రి!

మ॥ భవ వారాశిని పూర్వ కర్మమను నా వర్తంబు నందుండి జం

తువులం దీరము చేర్చు నావ జగి దొం తుల్ గూర్చు మైమర్చు న

దృవికంబుల్ పొనగించు నామము ముసేం ♦ ద్ర స్తుత్యమున్ వేద శీ
ర్ష వధూ మస్తక రత్న మీ విమల మం ♦ త్రం బన్య దుస్సాధమున్.

శా॥ నీకు న్నాకు నమస్త జీవులకు గ్లా ♦ ని న్మాన్చి భవ్యంబు ల
స్తోక ప్రాభవ మొప్ప నిచ్చునదియంచుకొ విజ్ఞలే పల్కు వా
రేకీభావముతోడ నంచుఁ దనయుం ♦ డిమ్మాడ్కి భాషింప రా
ద్రాకారుండయి చూచి దానవకులా ♦ ధ్యక్షుండు దట్టించుచుకొ. ౧౬౨

శా॥ ఓరీ మోఱకు! నేటిదాఁక నొకడే ♦ నొక్కప్పు నా ముంగలక
ధీరత్వంబునఁ బల్కులేడు పలుకకొ ♦ దీండ్రించి నాయాజ్ఞ దు
ర్వార ప్రక్రియఁ గాల్చివైచుఁగద యె ♦ వ్వారిట్లు బోధించి రె
చ్చో చూడంబుగ నేర్చితో తెలుపుమా ♦ శుంతా! వడి స్నిక్కమున్.

క॥ అజహర ముని దివిజాధిపు, లజనము మదీయ నామమర్థి జపిత్రా
రజమున వారలుఁదెలుపరు, నిజముగఁ జాదలఁచి యెవఁడునేర్పెఁ దెలుపుమా?.

క॥ కదనము సేయఁగఁ బలుమా, తెదిరించియు విఱిగి గరుడునెక్కి యుదధి నె
ల్లిదముగఁ జేరి యివల రా, కొదిఁగిన యాపంద నామమొసఁగునె మేల్మిన్?

మ॥ మన వంశంబున వారలెందఱో మహా ♦ మాయావియా విష్ణు వం
చనచేఁ గూలిరి నాదు తమ్ముని జగ ♦ జ్జాలంబులం గర్భమం
దునఁ దాల్చుం దగువానిఁ బోత్రియయి యా ♦ ముష్టుండె చంపెన్ ధరి
త్రిని నర్పంబును మూషికం బలరు భ ♦ క్తిం గొల్వ మేలొనొకో? ౧౬౩

చ॥ సకల చరాచరంబులకుఁ ♦ జావును పుట్టువు గూర్చువాడ నే
నొకరుండ నెందులేడు మఱి ♦ యొక్కఁడు కార్యముచేతఁగాక తోఁ
పికల నెఱుంగు లెక్కడి వి ♦ వేకము? నేర్పిన వాడెవండు? వా
నికి మఱి నీకు జీవితము ♦ నిక్కము డాసె నిఁకేల చెప్పఁగన్? ౧౬౪

చ॥ శ్రుతిహిత కార్యముల్ సలుపు ♦ శూరులు మేల్పడుచుండువారు; దు
ర్గతులకుఁ బోవుచుండ్రు చెడు ♦ కార్యములే యొనరించువారు; ని
శ్చితము జగత్స్వభావమునఁ ♦ జెడ్డది మంచిది రాజు నాజ్ఞచే
గతులు వహించు నాది తుది ♦ గల్గదు లోకమునందు దేనికొ. ౧౬౫

ఉ॥ గొప్ప తపంబుచే నమర ♦ కోటి త్రిమూర్తులు మేల్మినొంద నే
నొప్పుగ వారికంటె దప ♦ ముత్కటరీతిగఁ జేసి మించఁగా
నిప్పుడు తాము మేల్పదవు ♦ లెల్లను ముందటఁ గోలుపోయి నా
రప్పటినుండి వారి పను ♦ లన్నియు మానిరి చుల్కునొటచే. ౧౬౬

ఉ॥ జన్నములుం దపంబులును ♦ శత్రుల కక్షయ సౌఖ్యదంబులొ
ట న్నెఱిసెంచి వానిని క ♦ డంక నొనర్పఁగనీక మాన్చితిన్

బన్నగ వార లిప్పుడు త + పంబు మఖంబులు లేమి సత్త్వసం
 పన్నత డింది దిక్కటిరి + పాయక నిన్నెటు కావనేర్తురో? ౧౭౦
 తే॥ క్రించ! నీతప్పు నిపుడు మ+న్నించినాడ, వ్యర్థవాక్కుల నింకిటులాడఁబోకు
 గురులవాక్కులు శ్రేయంబు+గూర్చుననుచు, నమ్మిపతియింపుమ నెహిర+ణ్యకశిపుండు
 తే॥ చదువులకు నెల్లఁ జేమిరి+చందమగుచు, గ్రతువులకు శ్రుతులకుఁగట్ట+కడపటిదగు
 నెఱి యొకండు దెల్పెదను మ+న్నించి యరయు, మనుచుఁ దెలుపంగఁదొడఁగె
 [బ + హ్లాదుఁడిట్లు.

తే॥ విత్తులేక వృక్షము పుట్టి+వెలయఁబోదు, భ్రాంతి గొలుపు నజ్ఞానంబు+వదలి సత్య
 మెఱుంగఁ దలఁచినఁ దెల్పెద+హెచ్చరికను, తెలియుమా దీనిఁగరతలా+మలకముగను.
 మ॥ తనలోనుండి నమ స్తలోకముల ను + ద్యల్లిల సృష్టించి యం
 దున వెవ్వేఱుగఁ బెక్కురూపముల జం + తుశ్రేణియై వానిలో
 నన తైలంబును నువ్వలంబలెనె యు + న్నాఁడైన భేదంబులం
 గొనఁ డా యాద్యుని తొంటియున్ని తరమే + గుర్తించి వాక్రువ్వఁగఁ?
 తే॥ వస్తు తత్త్వంబు విభజించి+పలుకు సాంఖ్య, యోగములు రెండు త్రోవలా+యునికి
 పూర్తి

గా నెఱింగిన వారికిఁ+గాక యాది, పురుషు నుచ్చస్థితి నెఱుంగఁ+దరమే? తండ్రి!
 సీ॥ వేదాంతశాస్త్రముల్+విజ్ఞానమయుఁడని, తనరఁ దెల్పెడు పర+తత్త్వ మతఁడు
 తమ్ము దామెఱిగిన+తద్విజ్ఞ లీయర్థంబు, నెఱుంగుదు రజ్ఞాను+లెఱుంగలేరు
 తెలియనివారు ము+క్తిని కాంచలేరు ప్ర, త్యక్షాది సుప్రమా+ణాదులఁ గొని
 కొలువంగరాని యా+కూటస్థుఁడగువాని, మాయ నెఱుంగ నె+మ్మాడ్కిఁగాదు
 తే॥ త్రిగుణరూపుండు త్రిజగదా+కృతి చరాచ,రాది రూపుఁ డేకాకృతి+నందియుండి
 భిన్న రీతులఁ దోచు న+వ్యభుఁ డనుగ్ర,హించు కర్మముల్ చులుకన+నెఱుంగనగునె?
 క॥ క్రియలును ఫలములు ఫలదా, తయుఁ గర్తయు భోక్తయైన+తత్త్వంబును ని
 శ్చయముగ నెఱిగిన చతురులె, నియతి భవ జలధి దాట+నేర్తురు తండ్రి!
 క॥ తపములు మంత్రములు జపము, తపఃఫలము కుడుపు నగుచు+ద్రష్టయు దృగ్గు
 శ్య పరి జ్ఞానంబులు నగు, నపరుని మాయాబలంబు+నగునే తెలియఁ? ౧౭౧

మ॥ తొలి కర్మంబులకుఁ ఫలానుభవముల్+తోల్తం బ్రసాదించు న
 వ్యతి కర్మంబులకుఁ ఫలంబు నవలఁ + బ్రాపింపఁగా జేయుఁ ద
 త్ఫలముల్ ముందులు వెన్నలై వెడ తడం+బాటొందుటల్ తప్పియుం
 దొలఁగం బాటుట లేదు చిత్రముగ నొం + దుం గర్మ సంబంధముల్.

తే॥ పాప పుణ్య కర్మంబుల+ఫలములెల్లఁ, బరిమితంబులు పరమేశు+భక్తితోడఁ
 దలఁచు ఫలములు కొఱతలే+కలరుచుండు, నింతకంటెను మేలేది+యెఱుంగఁ గలదు?

అ॥ యాగములను తుదినిఁ యోగేశ్వరునకొక, వేల్చి వేల్చుచుండఁ విజ్ఞులెల్ల
నది చరాచరంబులందు చేరుననుచు, శ్రుతులు దెలుపు ఫలముఁ నూటి యదియ.

సీ॥ ఆ పరబ్రహ్మమేయానంద లీలకై, మూల ప్రకృతినుండిఁ మొట్టమొదటఁ
గార్య రూపంబైనఁ చరాప్రాప్తపంచంబు, సృష్టి గావించె విచిత్రరీతి
శాస్త్రంబులందు చరాప్రాప్తపంచంబులనొనర్చి, సర్వంబులన్నియుఁ నాద్యమైన
ప్రకృతియొనంగినఁ వికృతులచేసెనై, భేదంబులే కానిఁ వేఱుకావు

తే॥ బ్రహ్మ మొదలగు నీ జీవఁరాసులెల్ల, బంధురంబైన తన్నాభివంకజమున
నతిశయంబైన బీజంబునందయొక్క, భాగముననుండుఁ బూర్తియాఁ బ్రహ్మక నెనె?

చ॥ అనదృశుఁ డప్రమేయుఁ డజఁ + డాద్యుఁడు మేరయె లేనివాఁడు ని
ర్వ్యసనుఁడు కన్నులం గలఁడు + పర్విన చూపులనుండు విజ్ఞ మా
నసముల నిండియుండు గగఁనంబున భూమిని సర్వభూత హృ
ద్వసతులలోన బాహ్యమున + భాసిలు సర్వ జగత్ప్రపూర్ణుడై. ౧౮౩

క॥ తలఁపునఁ బలుకులఁ జేతల, గలఁ డింద్రియములను గలఁడుఁ గలఁ డొంకారో
చ్చలిత స్వర సంధులలోఁ, గలఁడు త్రికాలములఁ గలఁడు + కలఁ డనుకేంద్రా!

క॥ అరిషడ్వర్గము భక్తుల, దరిఁజేరఁగనీక కాచిఁదరిఁజేర్చెడు స
త్కరుణానిధి నామమె త, త్వరులకు భవజలధి దాటఁదరణిమహాత్మా! ౧౮౪

క॥ పటబీజ న్యాయంబున, విటతాటములేని మహిమఁ వెలసిన హరి యు
త్కటకాలము స్థానమ్మును, పటు సాధన శీలములునుఁ ఫలమును తండ్రి! ౧౮౫

క॥ వీణియ సుస్వరముం బలె, నాణియమగు శీల మడరుఁ నారాయణు వి
న్నాణంపు మహిమ సర్వాం, గీణంబగు నంటకుండుఁ గించిత్తైనక. ౧౮౬

సీ॥ ఏకాక్షరంబయిఁ యెనఁగు నొంకారంబు, సందాద్యకారమైఁ ప్రాణమైన
యక్షరార్థంబగుఁ నాదిదేవుఁడు జ్ఞాన, మునకు జ్ఞానంబుగాఁ నొనరువాఁడు
నిఖిల లోకములందుఁ నిండిరియుంటచే, బాగయు నిప్పునుపోలెఁ నెగడువాఁడు
నవ్యమాలా నుమఁ నస్సులఁ బోలిన, వివిధ మతములందుఁ వివిధగతులఁ

తే॥ దరిచి వాదించువారలుఁ తనరుకతనఁ, గలుగు పలుభేదములు గాకఁ గలదె యతని
కిన్ని భేదంబు లింతేలఁ యెంచిచూడ, కడలి కలలకు భిన్నతఁ గలదె? తండ్రి!

తే॥ ఇట్టి యసమాన విభవు నీఁ వెల్లిదంబు, చేసి సంపదాయువులనుఁ క్షీణపఱచి
కొందువే యని చింతింతుఁ గొదవలేక, వినుతి చేసి ధన్యుడనై తినినవిచింప.

—: తండ్రి ప్రహ్లాదు వివిధోపాయముల శిక్షించుట: —

మ॥ విని వైతేయ కులేంద్రుఁ డుగ్రుండయి ని + ర్భీతి వివాదించు పు
త్రుని ధాత్రిస్థలి ద్రొబ్బి నేత్రముల ఖద్యోతంబు లుల్లంగఁ జూ

చిన భూగోళము కంపిలెన్ గ్రహములుం ♦ జీకాకులయ్యెన్ గిరుల్
వణఁకెన్ నవ్వడి లేకయుండె నభయుం ♦ బంకించె బ్రహ్మాండమున్.

ఉ॥ ఇంతకు మించి నాకుఁ బగ ♦ యేదియులేదు శరీరమండె దు
ర్దాంత రుజా ప్రరోహము వి ♦ ధంబునఁ బుట్టె నెఱుంగనేల యీ
భ్రాంతుని చిత్తవృత్తి? హరి ♦ భక్తుండనంచు వచించువాఁడు ని
శ్చింతముగాఁ దెగం బొడిచి ♦ చీల్చుఁడు త్రుంపుడు చంపుఁ డుద్ధతిన్.

చ॥ అని దనుజేంద్రుఁ డాడ హృద ♦ యంబున సక్కటికంబు సుంతయుం
జెనయని రక్కసుల్ ప్రభుని ♦ చిన్నికుమారు మృగేంద్రు లేన్లు గు
న్నను గొనిపోవు లీల జత ♦ నంబున వాకిటి కీడ్చితెచ్చి యొ
క్కనువున వాఁడి కత్తులు గ ♦ దావళి వీచిరి పిచ్చులించుచున్. ౧౯౨

తే॥ నదయుఁ బ్రహ్లాదు నదయులు♦నరగఁజాటి, వైచు కైదువుల్ జగదీశభక్తవరుని
శాత్రవులు తిట్టు తిట్టుల♦చందమగుచు, నిష్ఫలంబు లయ్యెను రజఃసీచ రేంద్ర !.

ఉ॥ కాలిచి వైచి క్రుమ్మి కడి ♦ కండలుగాఁ దెగనేసి రెండుగాఁ
జీలిచి త్రోచు కైదువులు ♦ చేడ్పడి భేదిలి నుగ్గునూచమై
బాలునిమేనిపై దురద ♦ పావిన కోపున నొప్పె నాతఁడున్
దీలక సోలిపోక హరి ♦ దివ్య పదంబుల నిల్పె నాత్మలో. ౧౯౩

ఉ॥ అంతట దానవుల్ చని ను ♦ రారికి సంతయు విన్నవించి యా
వంతయు నొవ్వఁ డాయుధము ♦ లన్నియుఁ జూర్జములయ్యె నన్న బ
ల్వంతగ నాలకించి పడ ♦ వేయుఁడు నిప్పులగుంటలో ననన్
గంతులు వైచుచుం జనిరి ♦ కట్టిడి దైత్యులు సంతసంబునన్. ౧౯౪

తే॥ పెద్దగుంటలోఁ గట్టలు♦పేర్చి చమురు, పోసి నిప్పు రగిల్చి యా ♦ బుడుత డాసి
పట్టి త్రోసిరా మంట శ్రీవరుని కరుణఁ, జందనము చందమునఁ జాలఁజల్ల నయ్యె.

ఉ॥ సోకులు తైల వస్త్రములు ♦ చుట్టి రగుల్ప మరు త్తనూజ పెం
దోకకు మైథిలేంద్ర సుత ♦ దుర్దమ తీక్ష్ణ సతీత్వ వహించే
నాఁకయి వేడి చల్లనయి ♦ నట్టులు రక్కసి మూఁక రాల్చు నా
భీకర వహ్ని బాలునకుఁ ♦ బేరిన మంచును పోలె నయ్యెడన్. ౧౯౫

ఆ॥ అవల వారలేగియనురేంద్రునకుఁ దెల్పఁ, మండిపడుచు జగముమాడ్చు వినము
గలుగు నవలలఁ దెచ్చి♦కఱపింపుడని యాజ్ఞ, యిడఁగ దనుజ భటులు♦వడిగఁ జనిరి

తే॥ అప్టనాగంబు లనురేంద్రునాజ్ఞవచ్చి, వినము లుమియుచు హరిభక్త♦వీరు మేనఁ
గోఱలూనంగఁ గఱచె గుఁమార వరుఁడు, మదిని వెన్నుని సన్నుతిమానఁడయ్యె.

ఉ॥ డగ్గఱ నున్నవారలు పడంకుచు నెత్తురు గ్రక్క సాంద్రమై
మ్రొగ్గిన నీరదంబుననుఁగ్రొన్నెల చొచ్చినలీల మేనిలో

నిగ్గడి కోటలూనికనునీగి పదింబది తుండులై ధరణ్

మ్రుగ్గెను వానిలో విసము + మా అమృతంబు స్రవించె వింతగణ్. ౨౦౦
తే॥ దనుజు లావంత తమ ప్రభువునకుఁ దెలుప, రాక్షసేంద్రుండు కనలి యై రావతంబుఁ
దెచ్చి త్రొక్కింపుఁ డన వారుఁత్రిదశరాజు, నడుగ నాతండు భయమున నట్టె
యొనఁగె.

తే॥ కాలు సేతుల తొమ్మునఁ గంతమందు, నితీయఁ బాశంబులం గట్టియేన్లు నెదుట
దొరలఁ జేయఁ బ్రహ్లాదుండుఁదొడ్డబుద్ధి, నిట్లు వాక్రుచ్చె జౌదంతి నెనఁగఁ గాంచి.

క॥ భుజగకులాధిపతయనుఁడు, భుజగారిధ్వజుఁడు భుజగభూషనుతుఁడు మీ
గజరాజుఁ గాచినాతఁడు, త్రిజగద్వంద్యుండు నామఁదిం గలఁ డన్నన్ ౨౦౩

క॥ దంతి తలవ్రాల్చి యాగుణ, వంతునకున్ మ్రొక్కి మరలెఁబ్రభు భటు లావృ
త్తాంతముఁ దెలుపఁగ మండుచు, సంతకువలెఁ గనలి దానినడువుం డనియెన్.

క॥ రక్కసులు చంప డాయుడు, నక్కరి ప్రహ్లాదు నురమునంటఁగఁ బొడిచెన్
మిక్కిలి యనంతి బోదెల, ముక్కలవలె విటిగె మేన + ముట్టిన దంష్ట్రుల్.

క॥ దనుజులు వడివడిఁ జని జరి, గిన వార్తం దెలుప వేనఁగిని మండెడు నూ
ర్యుని పోలె మండి జనకుఁడు, తనయుని వనరాశిఁ ద్రోవఁదైత్యులఁ బంపెన్.

ఉ॥ ఈ దనుజేంద్రుఁ డెట్లయిన + సీతని చంపక మానఁడంచుఁ బ్ర
హ్లాదుని పట్టి యొండొక య + హర్యముతో జతగట్టి యగ్గభి
రోదధి మధ్యమందు సుగుఁణోత్తరుఁ ద్రోచిరి భక్తవర్యుఁ డా
శ్రీదుని పాదపద్మములఁజంతన సేయుచు నుండె నిచ్చలున్. ౨౦౭

క॥ జడధి యొక మడుపువలె నే, ర్పడ గిరి కలమగుచుఁ దుంబిఁఫలముపగిది నా
బుడుతను తేల్పఁగ నాతఁడు, కడలిని వటవత్తశాయిఁ కరణిని వెలసెన్.

మ॥ కరుణావారిధి ! యప్రమేయ మహిమాఁ గంభీర ! లోకేశ్వరా!
దురహంకారిని? దుష్ట మానసుడనో? దుర్వంశ జాతుండనో?
యరయం జాలవో? భారమో? తగఁ బరీక్షార్థుండనో? మాధవా!
పరదా! దీనశరణ్య! యస్య మెఱుంగఁభక్తావనా? ప్రోవవే. ౨౦౯

క॥ పంచకుల పంచకుండపు, పంచలమత్తినైన నన్ను + సంశోధింపన్
ప్రౌంచ త్పద్ధతి యగునే, పంచముఖాదులకు నెఱుంగఁ + బడవు మహేశా !

మ॥ పరమేశు నిను పొందఁగాఁ దగు మహో + పాయంబె విజ్ఞాన మం
చరయం గల్గిన తత్త్వవేత్తలును ని + న్నందంగ లేకుండి బ
మ్మొరకున్ లోగిరి నేనో పాపిని మదా + త్మీయుండ దై తేయుడన్
శరణం బంటిని దీనవత్సలత నీ + స్వమృత్యు మన్నింపవే! ౨౧౧

క॥ స్థిరుడను నే నిశరము ల, స్థిరము లహం బ్రహ్మమని వచించుతురు పలుకం
జొరవయగుఁ గాని పలికిన, కరణి జరగునే ప్రపంచ ♦ కర్మము తెల్లక ? ౨౧౨

మ॥ జగదాద్యంబగు వస్తు వున్నదనుచుం ♦ జర్చింప లేదంచు రెం
డగు రీతుల్ వచియింపుచుకొ శ్రుతులు భి ♦ న్నార్థంబులై యొప్పు భూ
రి గుహంతస్థము ధర్మ తత్త్వ మది గుర్తింపంగ దుస్సాధ మి
ట్లగునే నీకు నిగూఢ పద్ధతిని మా ♦ యా నాటకం బాడఁగక ? ౨౧౩

మ॥ తెలియన్నేరని నన్ను బోటులు విధా ♦ తృండంచు రుద్రుండుగాఁ
బలుకం జెల్లునె ? కాయలాకులు పువుల్ ♦ పండ్లుం గొమల్ బీజమం
దలి వైనట్టులు నర్వ జేవతలు నీ ♦ తత్త్వంబునం దోచు వా
రలు నీ వాదిమ బీజమై వెలయు దీ ♦ రాద్ధాంతమే నిక్కమా ౨౧౪

క॥ వెలువడి నీనుండి జగము, పలుభేదము లొందినంతఁ ♦ బరఁగునె వేతై ?
పలు భూషలు పలు పేరులు, గలవైనను కనకమగును ♦ గాకేమి యగుక ?

క॥ తలిదండ్రులక్రియఁ బ్రేమను, కలిగించితి వీవు వెలయఁ ♦ గల హృదయంబే
కలవాడను భవ దుఃఖం, బుల నొనఁగిన నీవ తీర్చు ♦ బోలుదు తండ్రి !

క॥ అని వినుటించుచు నుండిన, తనయుని స్థితియెఱిగి దనుజ ♦ దయితుండు వానిం
గాని తెమ్మని హాలాహల, మును పోలిన వినము నొసఁగెమున్నగఁ ద్రావక.

క॥ విషధర శయనుని భక్తుడు, విషముం గొని త్రావె భవునివిధమున నది ని
ర్విషమై సుధ యయ్యెను ని, ర్విషయునకుకొ విషము ఫలమువృథ గాకున్నే ?

క॥ రక్కసులు గదల మోడఁగ, నుక్కఱుడును కందికుండఁడుల్లంబునఁ దా
నొక్కొక ముకుంద నామము, చెక్కు చెదరకుండ నిలిచిచింతన చేయుక. ౨౧౫

ఆ॥ సాటిలేని మాయఁజావకుండెడు నుపా, యమ్ము నై జముగనెయమరినాడు
వీని నేన చంపివిశ్వంబులో నప, భ్యాతిఁ దొలతునంచునతని డాసి. ౨౧౬

మ॥ అసురేంద్రుం డదలింపఁ దండ్రికి సుతుండత్వర్థమై మ్రొక్కి నా
యసువుల్ నీయవికావె ? యైనను జగద్వ్యాప్తుండు నారాయణుం
డెనకంబారఁ దలంచినకొ జరగు గా ♦ కిట్లెన్ని చందాల నీ
రసచేఁ బూనిన నొనొకో భవన సం ♦ త్రాణుండు తా నుండఁగన్ ?

శా॥ చూడం జూడఁ దలంపుఁగొన్న దనుజే ♦ శుం డంత మూఢాత్మకా !
నాపేరే జపించుచుం బ్రదుకుచు ♦ న్నారైన ముమ్మూర్తులో ?
ప్రోవుం గోల్పడినట్టి వేలుపులొ ? యా ♦ భోగీంద్రుఁడో ? మానులో ?
యేపాటిం గలవారొ ? తెల్పు జగముల్ ♦ సృష్టించు నానేర్పరుల్ ?

నీ॥ అనిన తండ్రికిఁ బుత్రుండను లోకములనెల్ల, సృష్టించినాడు లెక్కిడఁగరాని
ప్రాణులఁ గల్పించివాని యన్నిటిలోనఁ, బూవులఁ దావి నూపులను నూనె

పోడిమి నిండి యున్నాడు మానాయకుఁ, డతఁడు నాకనులకుఁనరయఁదగిన
కరణి నెల్లెడలనుఁకానవచ్చెడువాఁడు, చూడుమా చూచెడుఁచొప్పుడెలువ
తే॥ నమ్మకున్నావు నిజము నీఁతమ్మునాఁడు, జీవములఁగొన్న యాహరిఁనీవుచూడ
దగినయంత చుల్కనయయిఁతనరువాఁడే? సర్వజీవాంతరాత్మయాఁసత్యమూర్తి.

ఉ॥ మూఁడు గుణంబు లాతనివెఁ మూఁడు పనుల్ మఱి మూఁడు మూర్తులున్
మూఁడగు నేత్రముల్ స్థితులు ఁ మూఁడును మూఁడు జగాలు వానివే
మూఁడగు కాలముల్ దెలియు ఁ ముఖ్యుఁ డతఁడె నమస్తసాక్షియా
ప్రోడ యతఁడె సత్యమిది ఁ ముమ్మఱు సత్య మనంగ నాతఁడున్. ౨౨౮

మ॥ వినరా మూర్ఖ! నమస్త లోకముల వెఁ వేర్వేలైన వస్తు వ్రజం
బున నొక్కండె కలం డటంచు మిగులన్ ఁ మూర్ఖించుచున్నావు నీ
వను మాటల్ నిజమైన దొంగయగు నా ఁ యబ్బాక్షు నీ కంబ మం
దునఁ జూపింపుము పిమ్మటన్ దగిన యు ఁ ద్యోగంబు గావితమున్.

సీ॥ అనుడు జగన్నాథుఁడణువున నున్నవాఁ, డణు శతాంశంబునఁనణఁగినాఁడు
మేరువం దున్నాడుఁమింట నున్నాడు నీ, వాక్కునఁ గలఁడు స్తంభమునఁ గలఁడు
చూడంగ వలతేనిఁచూచెడుగాకని, ప్రహ్లాదుఁ డనఁగఁ గ్రహ్వాదనాథుఁ
డోరి! నీయనుకూలుఁనొప్పుగ నీ స్తంభ, మంద చూపుము చూపఁకుందువేని

తే॥ కరి శిరంబును హరి చీల్చుఁకరణి మెఱసి, నిన్ను నీఖడ్గమునఁ జీల్చి నెత్తురాని
మ్రుంగి వైచెదనని పెనుఁమేఘమట్లు, గర్జనము చేసెఁ దర్జనభర్జనముల. ౨౨౯

మ॥ జనకా! నాయుసుఱంత చుల్కనగునే? సర్వేశ్వరుం డీవు కో
రిన యాతావులనెల్లఁ గానఁబడఁ కా ఁ ద్వేరంబునం డాఁగి యుం
డెనయేనిన్ బ్రదుకంగనొల్లఁ దనువు ఁ నేనే విసర్జించెదన్
దన దాసుండను కానటంచుఁ దుదిఁ బం ఁ తంబాడఁ బ్రహ్లాదుడున్.

—: సృసింహమూర్త్యావిర్భావము :—

తే॥ అసురనాథుండు మేలు మేలనుచు నవ్వి, హస్తమున నొక్కకంబంబుఁనంటఁజఱచెఁ
బెలుచ దిక్కులు గోళముల్ బీటలెగయ, సింహగర్జన మందుండిఁచెలఁగెనపుడు.

మ॥ అరవిందాసన శంకరాదులును ది ఁ వ్యాబంబు లెన్నేనియున్
స్థిరభక్తిం దపమాచరించియును వీ ఁ క్షింపంగ లేనట్టి శ్రీ
హరి నవ్వున్ విని యుబ్బి గంతులిడి ప్ర ఁ హ్లాదుండు కేల్పోడ్చి త
త్పరుడై పాడెను వేఁడె నేడిచె గగు ఁ రాబొందె జొక్కె న్నగెన్.

చ॥ పటపట పండ్లు గీటి సుర ఁ వైరి యదల్చుచు నవ్వినట్టి నీ
విట నెట డాఁగినాడవుర ఁ యీతఁడు పల్కిన కేళవుండవా?

కిటివయి తమ్ముఁ జంపితివి ♦ కీడ్పడి జంకి పయోధి దాఁగి తి
ప్పటికి మగండవైన వెలి ♦ వాఱుము రమ్మని కాలుద్రవ్వఁగఁ. ౨౩౦
శా॥ స్తంభం బప్పుడు పెళ్లునం బగిలె ది ♦ జ్వాలంబు లూటాడ నం
రంభుండై హరి వెల్వడె న్ననుజ హ ♦ ర్యక్షాకృతిఁ వాని పా
దాంభోజంబులు భూమినుండఁ బయి లో ♦ కాలిఁ వెసం దాఁటి యా
యంభోజాసనుఁ డడ్డె పుట్టిన విధం ♦ బందెం దదీయస్థితుల్. ౨౩౧

ఉ॥ లెక్కయిడంగరాక పొద ♦ లెక శిరముల్ కరముల్ నురారి కొ
కొక్కని కొక్కమోము కర ♦ యుగ్మము కన్నులు మూఁడువారిధుల్
గ్రుక్కగొనంగఁజాలు పెను ♦ ఘోర ముఖంబులు గల్గి యెల్లరఁ
జక్కఁగఁబట్టి నొక్కుచును ♦ జందఱవందఱ చేసె నుగ్రతఁ. ౨౩౧

తే॥ విలయకాలవహ్ని నిమించి ♦ వెలిఁగెజాలు, విలయవాయువులనుమించి ♦ వెలసెనూర్పు
అవ్వె రెండు సృసింహుని ♦ యందనిలిచె, గాని చిత్రము జగములఁ ♦ గాల్పలేదు.

చ॥ పొదిగి ప్రిదిల్చి పిల్లలను ♦ పోషణ చేసెడు తల్లి కోడి యా
పద తఱి టెక్కలం దడఁచి ♦ పట్టుగఁ గాచెడు లీల నండముల్
కుదురుగ లోనఁదాల్చి వెలి ♦ గూర్ప వసించెడు జీవులెల్ల న
య్యదన సృసింహు నాన్యమున ♦ యంద యడంగె భయంబు డిందఁగఁ.

చ॥ నలువను దొట్టి వచ్చిన న ♦ నాతన ధర్మపథంబు సుంతయుఁ
వలవని దుష్ట రాక్షసుల ♦ వారలఁజేరిన వారిఁ గూల్చి సా
ధుల నుదరంబునంద యిడి ♦ దొడ్డకృపామతిఁ గాచె; సజ్జనుల్
తొలుత సిలుంగు లొందఁ దుడిఁ ♦ దూకొని సౌఖ్యము గాంతురే కదా!

సీ॥ దంష్ట్రులఁ జీల్చి కొండఱఁ జంపెఁ గొండఱ, నండ్రకటాహంబు ♦ నంటవై చె
ధరణిని రాచె గొండఱఁ గొండఱను మేరు, గిరికిఁదాఁకఁగఁ బట్టితిరుగవై చె
గొండఱ జలరాశి ♦ యందు పాఱఁగవై చె, గొండఱ బడబాగ్నిఁ ♦ గూల్చికాల్చె
జులచుఱఁజూచి కొండఱత్రుళ్లడంచెగొం, దఱ హుంకృతిని తూలి ♦ తెరలనడఁచె

తే॥ రెండుగాఁజీల్చె శిరములు ♦ చెండెఁజర్మ, మొలిచెనలఁచెఁ బ్రేవులఁజుట్టి ♦ మెలియనూడ్చె
కన్నుగ్రుడ్లను పెఱికిను ♦ కాళ్ల నఱకె, జెలఁగి లయరుద్రుభంగి సృసింహమూర్తి.

తే॥ దంతి రథ వాజ భటుల నుద్ధతినిమింగుఁ, దోయధిఁ జలంబు చేపలతోడఁద్రావు
మేఘములఁ బిడుగులతోడ ♦ మింగివై చు, ధర్మదేవతయును చాల ♦ దద్దఱిల్ల. ౨౩౨

తే॥ కొండఱనుకులగిరులపై ♦ గూలమోఁదుఁ, గొండఱనుచక్ర వాళాద్రిఁ ♦ గూలమోఁదుఁ
గొండఱనుగోళకుడ్మంబు ♦ గూలమోఁదుఁ, గొండఱదిగంతములుదాఁటి ♦ కూలమోఁదు

తే॥ శిరములం గిల్లి కొండఱ ♦ దొరలఁద్రోచు, నిప్పు పుట్టంగఁ గొండఱ ♦ నేలరాచు
జలము నింగి కెగురఁబట్టి ♦ జలధి వైచు, దోచినట్టి తెఱంగులఁ ♦ దూల వీచు.

తే॥ జగములను మూఁట ననురులఁమిగులసిక, కడఁకఁ జంపి వైత్యాంగనాఁగర్భములను
నాశ మొనరించి యట వారిఁనలుసులేమి, యటి యండంబులకుఁ గేలుఁపరఁగఁజూచె.

క॥ నరసింగఁడు ప్రహ్లాదుని, హిరణ్యకశిపువును దక్కఁనెల్లరఁ దునుమన్

గురుకోపంబున రాక్షస, వరుఁ డుఱుముచు నతనిఁగాంచివారని కడిమిన్. ౨౪౧
తే॥ వజ్ర ఖడ్గంబు నొఱచుండిఁనఱల దూసి, డాకరంబున దొడ్డ ఫేటకముఁదాల్చి
యమరులులుక సంద్రంబులుఁనద్రులదర, నార్చి పేర్చి యకాడుగఱచియతనిఁడాసె.

మ॥ అమరస్తుత్య యకోభిరాముఁడగు ప్ర + స్తోదుండు తండ్రీ ! జగ
ద్రమణుం గాంచియు నించుకంత హితముం + దర్శింప వేమయ్య ! డెం
దమునం దప్పులఁ ద్రోచి కాచు భువనా + ధ్యక్షున్ రమానాథు మ్రొ
క్కుము మేలొందెదు పాప జాలము తొలంగున్ లెమ్మనన్ రాద్రుండై

ఉ॥ పిల్లను గ్రుడ్డు గేలి గొను + వీక వచించెదు చిత్రమైన యీ
కల్ల మెకంబు చేతులను + కాళ్లను త్రుంచి వధించి యంత నిక
దెల్లఁగ జంపి యవ్వలనె + తీవ్ర తరాసిని వ్రాల్చు నాయెడన్

మెల్లన వ్రాల్చుటల్ గలదె + మెల్తుక లల్కు వహించి నప్పుడున్. ౨౪౨

సీ॥ అని కాలునేతులఁనడిదంబున నోటఁ, బొగలు నిప్పులు గ్రక్కఁనెగడి డాయ
దనుజమాయలఁ దలఁదన్నెడి మాయల, యందు నేర్పరియౌ ముఁకుందుఁ డంత
గణకుల కరిది లక్షణములు గల కాలు, నేతులతో వానిఁజేర్చిపట్టె
బెడిదుండై నిర్భీతిఁబెనుపారిన హిరణ్య, కశిపుండు మేరు నంగంబుఁ బోల

తే॥ ఖర నఖరముల తోడభీకర విరావ, గర్జతో నృసింహుండు పాలకడలి పొంగి
బ్రహ్మలోకంబు దాకంగఁబరవు పగిది, నొప్పి మేరువు ముంచినఁచొప్పుదాల్చె.

మ॥ భుజముల్ ఖడ్గములుం గిరీటమును సం + శోభిల్లి పైనున్న తో
యజ గర్భాండ కటాహ కుడ్య మొరయన్ + వ్యాపించి జ్యోతిర్గ్రీవా
వ్రజముల్ మేరువుఁ జుట్టు చందమున దీ + పృథత్న భూషాలి యీ
రజమై రాజుల దానవేంద్ర చరణా + గ్రం బెత్తి త్రిప్పెన్ వడిన్. ౨౪౩

తే॥ వ్రేలుచుండిన పోగులుఁరెండు చెదరి, పడినవై యిప్పు డుదయాస్తఃపర్వతములు
గాఁగ వెలసె నందలి పద్మఁరాగ కాంతి, యే కదా నాంధ్యరాగమైయెసఁగుచుండు.

ఆ॥ ఉగ్రమూర్తియైనవ్యగ్రు నృసింహు క, రాగ్ర ఖర నఖరముఁలానినంతఁ
గర్భురేంద్రు వజ్రఁకఠిన వక్షమునుండి, నల్ల బయలు వెడలెఁవెల్లిగాఁగ. ౨౪౪

శా॥ మాయమేయ జగన్నియామకుండు దు + ర్మానిన్ నిలింపద్విష్ణున్
సాయంకాలమునన్ దదీయ నగరిన్ + రత్నప్రభా దేహళిన్
మాయింపం దొడపై నఁ జేర్చికొని సే + మంబుల్ జగంబొంద దై
తేయ శ్రీ కిరవైన వక్షము సము + ద్భేదించి చంపెన్ వెనన్. ౨౪౫

తే॥ కనకగరాక దాఁగిన మూఁడునెనిమిదియును, వేయి కన్నులు గలవారువెండి దిక్ప
తులును ఋషులును గుంపులై కలిసి వచ్చి, చేరి రే కంటితోఁజూచువారమనుచు.

తే॥ కాంచన గాంచగ నెల్లడఁగానవచ్చు. కాలునేతులు మోములుగాఁగ నిండి
మనసుచే వాక్కుచే జ్ఞానమహిమచేతఁ, గడ యెఱుంగలేని రూపంబుకనిరి జడిసి.

తే॥ పండ్ల సందులే దిక్కులుపట్టవచ్చు, ననకఁదగు మొగములుకోటులగుచు వెలయు
నారసింహు రూపము కనులారఁగాంచి, బ్రహ్మ తత్కీర్తి నీరీతిఁబ్రస్తుతించె.

తే॥ నిన్ను సృష్టించు కొనువాడునీవ యనెడు, సత్య మీరూపమున నిష్ఠుఁస్సప్తమయ్యె
నిట్టులైనచోఁ బ్రాణులసృష్టి నేయ, నన్ను పుట్టించుటేటికో ? నారసింహ ! ౨౫౩

తే॥ బుద్బుదంబుల కరణి నీభువన వితతి, ప్రబలు నీయంద యెల్లరూపములు నీవ
యిట్టి రూపంబు నొక దానినీవు పూస, నాది మధ్యాంత రహితత్వమమరుఁడెట్లు ?

తే॥ పరఁగి యేకమై నామ రూపములు పెక్కు, లందుదువునీవతోలిహేతువగుచునండ
నెవరి సృజయింతు ? కాచెదఁవెవరి ? నేరి, నంహరింతువు ? తెలియంగఁజాలనయ్య !

శా॥ నీపే నన్ను సృజించినాడవు తోలికఁ నిన్నుండి నీ సత్కృపా

భావం బబ్బుటచే జగంబుల సృజం పక్ష గల్గినాడక్ష జగం

బీపే కర్తవు నీవె భర్తవును నీ వే హేమ మీవాదు వం

దావిర్భావము నొందు భూషణము నే నాదుక్ష జగన్నాయకా !

క॥ అసి వినుతంచుచు బ్రహ్మాయుఁ, బీనాకియును దిక్పతులునువేల్పులు మునులుక
వినతులయి కేలు మోడ్పఁగ, వనజాక్షుండుగ్ర కోపవర్తన మానె ౨౫౪

తే॥ జగము లెల్లను నేడె నాశంబు నొందు, ననుచు వడఁకెడు దివ్యులఁగని ప్రసన్న
మూర్తియై సరసింహుఁడుపూర్ణ కరుణ, తనర హస్తమందభయముద్రను వహించె.

సీ॥ అందఁబులకు నెల్లనాభరణంబు న, మస్త్ర జీవులకు సంపదయుఁ దోడు
నీడయుఁ గారుణ్యనిలయ లోకజనని, యమృతంబు తోబుట్టువమృత హస్త
పద్మాలయను హరిపజ్జుకఁ జనుమని, ప్రార్థించి వేల్పులుపంప నృహరి
తావి గుబాళించుతలిరువంటిది యగు, కమలను నెనరునగారవించె

తే॥ మునులు వేలుపు లంతటఁమూఁగి వేడ, వారిఁ గరుణించి ప్రహ్లాదుఁజేరఁజీరి
వారుకొని వత్స ! నీభక్తిమేర మీతె, దీనికిం బ్రతికృతి యెద్దితెలుపుమయ్య !

సీ॥ నీ యెట్ట యెదుటనేనీతండ్రీఁ జంపఁగా, నిశ్చలబుద్ధితో నిలిచితయ్య !
ప్రాణముల్ వెదకు కైండి నొడల్ చీల్చఁగా, దుఃఖమింతయు లోనఁదొడరవయ్య !
నీకులంబున వారినిఱుగాఁ జేయఁగా, నొక్కింత యాకాటమొందవయ్య !

నీవంశమునఁ బుట్టునిర్జర వైరులు, దుష్టులైనను వారిఁద్రుంపవయ్య !

తే॥ నీవు నాభ క్తవరుడవై నెగడుకతన, వలయు మేలేదియో తెల్పవలతునయ్య !
దాంతిమై భవ జలధినిదాఁటితయ్య ! యనుచుఁ బ్రేమతోఁ బలుకఁ బ్రహ్లాదుఁడంత.

శా॥ ఓ కారుణ్యపయోధి! నీకరుణ నే నో మేఘు నేనొండెరిక

లోకంబందున బొందఁగాఁ దగిన మే యిం గల్గుచే యొందు? నా

కే కష్ట ప్రభవంబు నిచ్చిన సరే యింపారు నీభక్తి యు

స్తోకంబై విలసిల్లనిచ్చు మది నం యోషింతు మానాయకా. ౨౬౧

సీ॥ అంజలి ఘటియించి యుల్లు వేడిన దైత్య, తనయుని గని హరితనిసి యనియె

పంచభూతములు నశించిన సర్వదా, స్థిరుడవై నావలెఁజెలఁగుచుండు

భక్తవరులు నన్నుఁప్రార్థించి పడసెడు, ఫలము నిన్నర్థించి పడయఁ గలరు

లోకత్రయము నీకుఁబడియుండు నా, భక్తులెల్లరును నీభక్తులగుదు

తే॥ రసురులకె కాదు సురలకుఁనధిపుఁ డగును, వితర దుర్లభ మిది చుమ్ముఁక్రతులు భర్త

సత్యములు కరుణయు శీలఁసమితి సుఖము, నిన్ను నేవించుచుండఁగా నెగడఁగలవు.

క॥ అని వర మొసఁగుచుఁబ్రహ్మ, దున కభిషేకంబు సేయఁ దోడ్తోఁ బనులం

బొనరింపుఁ డనుచు వేల్పుల, కనుమతి యిడె నెల్లవార యానందింపన్. ౨౬౨

చ॥ సురపతి ముఖ్యు లెల్లరును యూటిగఁ గార్యము లొగ్గిసేయఁ దా

మరసభవుండు హోమము క్రమంబుగఁ బూర్తి యొనర్చుచుండ నా

గరకులు నచ్చుతంప సుర యాహుత దుందుభి ఘోషమొప్ప నా

సింహుఁ డుల్లసిల్లి యభి యేక మొనర్చె సురారి సూతికన్. ౨౬౩

క॥ మును జరిగిన చరితం బిది, మనమున నా వార్త సంత యన్నింపక త్రో

చినఁ జెడుగులు తప్పని సరి, యనుచు విభీషణుఁడు పలుక యన్నయుఁ గినుకన్.

౪. విభీషణ శరణాగతి పటలము. (౧౫౫)

తే॥ విని విమర్శింపఁ జాలకఁవీగి నిజము, తెలియనేరక భేద బుద్ధిని గ్రహించి

కనులఁ బారాణి పూసినఁకరణ నెట్ట, చేసి నిప్పుక ల్లరియుచుఁజెప్పఁదొడఁగె.

తే॥ మృత్యువిజయ తపోబల! మేటి బలము, గలిగి నాతఁడగు హిరణ్యఁకశిపు నర్థి

జనులఁ గాచెడు హరి చంపెఁనని తలంచి, యతని యెడ భక్తిగొంటి పీవయ్య! లెస్స!

క॥ కని పెంచిన జనకుని తొ, మ్మును మాయలమారి చీల్చి మోదించిన యా

తనయుఁడు మన శత్రువునెడ, నెనరూనిన నీవు సములుఁనిజము మతేరీ? ౨౬౪

క॥ ఆ రామలక్ష్మణులతో, బోరి మడియ నాదు రాజ్యభోగంబులఁ బెం

పారఁ గొనఁ దలఁచితే? పితృ, మారకుబలె నీవు భ్రాతృమారకుఁ డగుచున్.

సీ॥ ఇది ఫలియింప నేరద యైనఁ బేరాస, మునుపె వారల యెడఁనెనరుఁ గొంటి

మనుజులవలె నీవుఁదనుజులయెడ గొప్ప, యోర్వలేని విరోధఁమూనియుంటి

వెమ్ములు కరఁగు ప్రేమమ్ము రాఘవులందు, తెలుపుచు నుంటి స్తుతించుచుంటి

వానంద బాష్పమ్ములధిక్కుమ్ముగా వారి, వినుతింను నపుడెల్ల విడుచుచుంటి

తే॥ శరణమగుదుడు వారలానరుల కడకు, బొమ్మ కర్తవ్యమదియ నిజమ్ము నన్న
గలుచు వెరవు నాలోచించి తెలిసికొంటి, నీకు నుంచిన శత్రుండునాకుఁగలఁడె?

ఉ॥ నాఁడొకకోతి వచ్చి వసనాశము సేయుదుఁ జంపుఁడంచు నే
నాడఁగ దూతఁ జంపుటలున్యాయము గాదని పల్కినాడ వా
నాడె భవిష్యద్ధర్మము మనంబున నెంచియె యడ్డుకొంటివా
నేడది వెల్లడించితివి నీ కృతకంబు ఫలానుమేయమా. ౨౭౧

చ॥ అరులకు భీతిఁజెంది తటుఁతాటను పోటరి కావు నిక్కమా
నరులకు భక్తిఁ జూపి పెను నమ్మకముంచితి వంచకుండనై
పురుషుని తోడ వచ్చు గుణ నమ్మము లెల్లను మార్పుకొంటి నీ
గరునగు చెల్వొకంటె భుజంగంబు మెడం గొనుటెన్న మేలగున్. ౨౭౨

తే॥ జగము నిందకు జంకి నికఁజంపకుంటి, వదరుటింకను మానవుఁవడిగ నన్న
విడిచి పొమ్ము పోవక వెండినుడువఁబూను, దేని నిన్ను చెండాడకమాన ననుడు.

క॥ తలపోసి యేమి చేయం, గలనని తమ్ముండు మిత్రతతితో గగన
స్థలమున నిలిచి విడక నయ, కలితములగు వాక్యములనుక్రమ్యుట ననియెన్.

క॥ బ్రదుకం దలంచిన యన్నా! మదిమది సుఖసంపదలనుమనఁదగియుండన్
వదరల పలుకులఁ జెడియెదు, బ్రదుకు గలదె నీతిచెడినపాణులకెందున్?

చ॥ సుతులును బంధు మిత్రులును స్త్రీత్రము చేసెడు బుద్ధిహీనులున్
హితులును శూర కేసరులున్లెల్లరు రామ శరాళిచేత భూ
పతితులు గాఁగఁ జూచి మఱిపాణము వీడఁ దలంచినాడవే?
హితము వచించు నన్న గణింపువక శత్రువుగాఁ దలంచితే? ౨౭౩

ఉ॥ తేరువఁ జూచితిన్ హితము దెల్పి సహింపక నీతిమాలి న
న్నారక దూఱులాడితి హితోక్తులు నీచెవిఁ దూఱవయ్యె; వి
న్నారము పూర్వమున్ గరిఁటెనాకి వ్రతమ్మును కోలుపోవు చొ
ప్పాయనయ్యె నొక్క చెలికై కులనాశము దెచ్చిగొందువే? ౨౭౪

క॥ మన్నింపుము నాతప్పుల, నన్నా! సెలవిమ్ము పోదునని వెడలుటయున్
గ్రన్నన మిత్రులు నలువురు, తన్ను విడక వెంటనంటితరలిరి ప్రీతిన్ ౨౭౫

క॥ అనలుఁడు సంపాతి హరుం, డనిలుండను వారితోడననువుగ నాలో
చనచేసి విభీషణుఁ డ, య్యనకులుతో నెయ్యమాడనేగె ముదమునన్. ౨౭౬

క॥ ఇంబుగ వసథిఁ గడచి దీ, పంబులు విలసిల్లి దుగ్ధవారాన్నిధి య
జ్జంబులు పూచె ననెడు చం, దంబున వికసిల్లుకపికదంబముఁ గాంచెన్. ౨౭౭

క॥ ఒక ప్రక్కను గపి సంఘము, నొక ప్రక్కను జీవకోటినుంచి గణింపన్
దుకము మిగులు వానర సై, న్య కదంబమె యనుచు మఱియునతఁడిట్లనియెన్.

సీ॥ ధర ధర్మమార్గ సంస్థాపకుడగు దాశ, రథి యెడ నామనోరథము పాతె
 కీర్తిదంబగు శుద్ధవర్తనంబునఁ గాక, యే మార్గమున నేగినిచ్చుఁగింప
 సోదరుండగు నాదు ♦ సూక్తి గైకొనని మా, యన్న చే విడంగఁగనదనైతి
 నీయదనందు నేఁజేయంగఁ దగిన దె, య్యది వచింపుడు మీరలనుఁగూలార !
 తే॥ యనుడుఁ బుణ్యపురుష! బురుషార్థ దాయి, యైన శ్రీరాము దర్శించుట బధికముఖ్య
 మనుచు శాస్త్ర విజ్ఞానులొత్తనదు హితులు, పలుక నాతఁడు సమ్మోదకలితఁ డగుచు.

మ॥ శుభదంబా ఫణితిక్ వచించితిరి మీ ♦ సూక్తుల్ హితంబయ్యె మా
 కభయం బిమ్మని వేడఁ బోవుదము నీ ♦ తాధీశ్వరుం డర్థి మ
 ర్లభుడే ? వేటొక తీరు నేసినను ♦ త్రోలన్నేర్తుమే ముష్ట దై
 త్యభవంబుల్ ? మన కిద్దియే యిపుడు క ♦ ర్తవ్యంబు చింతింపఁగన్.

మ॥ మును దర్శింపఁగ లేదు విన్నయదియుం ♦ బొల్పార దెన్నందు నె
 మ్మనమం దిట్టులు ప్రేమగల్గఁ గతమే ♦ మాత్రంబుఁ గానంగ రా
 దనయంబుం దలఁపన్ శరీరము గగు ♦ ర్పందున్ గరంగున్ మనం
 బినరాజన్యఁడు దైత్యదేహి కరి యం ♦ చీమాత్ర చింతించెదన్ ౨౦౪

తే॥ అయిన సర్వజ్ఞఁ డీమాత్రచురయకున్నె ? దైవభక్తి ధర్మము నీతితత్పరియును
 భూతదయయుబ్రహ్మవలనఁబూర్వముననె, పడయువరములుఫలియించునెడయువచ్చె

తే॥ మేలె పల్కితి రీరు సఁమీక్షచేసి, శ్రీశు పదములఁ బొంది యభీష్టములను
 గొంద మిప్పుడు చీకటిఁగొఱలు కతన, నుదయమునఁ గాంతమని వనినండునంత.

తే॥ కడలి దాటు నాలోచనఁగలుగఁ గలువ, కంటి జానకీ దలఁచి దుఃఖమున మనసు
 చలన మొందుచునుండభాస్కరుఁడుపొడమె, రాముఁడునువచ్చె వార్ధితీరంబుచేర.

తే॥ తమమునం దటఁ గల యుష్పశముల సైక, తములఁ బున్నాగములఁ దమా
 లములఁ గంజ

ములను కలువల వేడ్కమైనలరు హంస, మిథున సంతతిఁ గాంచెనుఁమిహిరకులుఁడు

తే॥ పసిఁడి రంగు నిండారినవనచయములు, సికత వేదికా స్థలుల నెట్టుకొని వచ్చి
 కెరటములుచేర్చు మణినముత్కరము మదికి, నింపుగూర్చంగఁ గనె జానకీశ్వరుండు.

ఉ॥ అందలి సుందరుల్ మెఱుపు ♦ నందము చిందెడు భూషణావళుల్
 చందముగా ధరించిన ప ♦ నందగు వ్రేళ్లులు రాయ బాష్పముల్
 క్రందుగఁ గాఱుటన్ సుడియ ♦ కాల్యులఁ బూడ్చుచుఁ గాలివ్రేళ్ల భూ
 మిం దగ గీచు గీతలును ♦ మిక్కిలి గల్లు వనంబులం గనెన్. ౨౦౫

తే॥ ఇంచు గేదంగులందుండిఁహిమకణములు, జాఱఁ బెంటులఁ జీరి వక్షముల నదిమి
 కొనుచుఁ దూగెడి హంసలగుంపుగాంచి, యుల్లమున నొచ్చి గొప్ప నిట్టూర్పుపుచ్చె.

తే॥ తీస రుచించుమీలను పట్టి తేరఁ జనిన, గండు పులుఁగువచ్చెడు దిక్కుఁ గాంచి యింపు
మీఱఁ గూయు నారణవక్కిఁ తీరుగాంచి, చింతగొనియె శ్రీరాముఁడుఁ చిత్తమందు.

తే॥ ఒక్క పెట్టపై వలపూనిఁ యుల్లమందు, మచ్చరము పెచ్చురేఁగ దీమనముతోడ
రెండుపుంజులు పోరాడుచుండఁ జూచి, కనుబొమల ముడివెట్టై రాఘవవరుండు
తే॥ ఆద నిండిన నెయ్యంపుటల్కుయందు, గెలుపు గొనలేని యొకహంసిఁ కలయికందు
జయము నొందుట గని రామఁజనవిభుండు, పవడముం బోలు నధరంబుఁ బంటనొక్కె.

తే॥ డాసి హనుమదాదులు సమాఁశ్వాసపఱుప, చింతవీడి తెలివి తెరఁచేరు పిచ్చి
వానికై వడి నాచోటుఁ వదలిపోయె, శ్రీవిభుండు సీతాకాంతఁ చిత్తుడగుచు.

తే॥ ప్రాజ్ఞులైన వానర మిత్రఁవరులు బలిసి, రాఁగ నడచు వాహిని కొకఁ ప్రక్క నిలిచి
శంక లేని మదిని విభీషణుఁడు కడఁకఁ, గాంచుచుండి యిట్లనియె రాఘవుఁడు వినఁగ

క॥ నీకంటెను సుశరణ్యము, నాకెద్దియు లేదు రక్షణం బీవె యనన్
గాతుత్తుఁడు విని మిత్ర వ, నొకసుల మొగమ్ము లరసిఁ యల్లన ననియెన్.

క॥ శరణము తండ్రి! యని యిపు, డరుదుగ వచియించు వారలరయంగా నే
తరమునవారలొ మీమీ, యరసిన తెఱఁగెంత వట్టొయరయుద మనుడున్.

తే॥ అచటనవ్విభీషణుఁ గాంచి యసురలిందు, చేరిరిఁకఁ బట్టుకొనుఁడు హింఁసింపుఁడుగ్ర
గతులఁ జంపుఁ డనుచుఁ గపిఁగణము వారిఁ, దర్జనముల భర్జనములఁ దాసిచుట్టి.

తే॥ పాడి దేవతయే వీనిఁ బట్టితెచ్చె, నితఁడు పాపాలపుట్ట లంకేశ్వరుండు
మన తలంపులు నేడె చయ్యనఫలించె, తెరలకుండని వారి నెదిర్చినారు. ౩౦౦

క॥ తలలు పది చేతు లిరువది, గలుగవు దౌర్భాగ్యునకునుఁ గతియించెనొకో!
తెలియ మనువారు మాతోఁ, దలపడు మని త్రోసికొనుచుఁ దాసెడు వారున్.

క॥ పట్టి పెడతెక్క లీడిచి, కట్టి నలఁగఁ బొడిచి రాముఁకట్టెదుటికిఁ బో
నెట్టుదమ యనెడు వారును, తిట్టుచుఁ జెడుమనుచు నెదురుఁ తిరిగెడి వారున్.

క॥ గగనమునకు నొకత్రుటిలో, నెగసినఁ జేయునది యేమి? యిప్పుడు వీనిం
దెగటార్తము రూపఁ జిదు, కఁగఁ బొడుతము తామసింపఁ గాదను వారున్.

తే॥ పలు విధమ్ముల నీరీతిఁ బలుకుచుండ, గణన కెక్కు నైంద్ర వ్యాకరణ విశార
దుండు హనుమంతుఁ డంప మైందుండు ద్వివిదుఁ, డనెడు వానర వీరు లాతనిని డాసి.

తే॥ ధర్మపద్ధతు లెఱుఁగు మైందద్వివిదులు, వానరుల నవ్వలికిఁ ద్రోచి పదరవలదు
వీరి మోములు వంచనాదురము లగు, ననుచు వారలతోడ నిట్లనిరి యవల.

క॥ మీరెవ్వ రిటకు వచ్చిన, కారణ మదియేది? రణముఁ కాంక్షించితిరో?
వేరొక తలఁపు గలదొ? మీ, తీరులు మదిదాచకుండఁ దెలుపుఁ డనంగన్.

మ॥ అనలుం డిట్లను ధర్మవర్తనుఁడు స + త్యాచార సంపన్నుఁ డీ
 ఘనుఁ డ్వైసన పౌత్రుఁ డార్యహిత స + త్కర్ముండు పేరక విభీ
 షణుఁ డీరాఘవ పాదపద్మములు వాం + ఛం గొల్చి జన్మంబు పా
 వనతం గాంచఁగఁ గోరి వచ్చెఁ గరుణా + వష్టంభులారా! వెనక. ౩౦౭

ఆ॥ పాడి తప్పకుంట + పరమాత్ము పై భక్తి, సత్యవాక్య నిష్ఠశ్రమ దమాదా
 లబ్ధభవుని వలనఁనరుదైని తపమున, వరముగాఁగఁ గొన్నఁవాడితండు. ౩౦౮

ఆ॥ ప్రజ్వరిల్లు నగ్ని + వస్త్రంబునం జుట్టి, నట్లు లోకనాథుఁడైన రాము
 పత్నిఁ గార నిడితి + వదలి బ్రదుకు గను, మనుచు హితము దెలుపఁనన్న కితఁడు.

తే॥ విగత సద్బుద్ధి దానవ + విభుఁడు కినిసి, తమ్ముడవు గాన బ్రదికితి + తావుచుండి
 తొలఁగి పొమ్ము పోవేని మృ + త్యువు నిజంబు, పలువ!యని పల్క నీతండు + వదలివచ్చె.

ఆ॥ అనుచు ననలుఁ డాడ + ననుజుని సేనను, గాంచి హెచ్చరికను + గనుచునుండుఁ
 డేను రాఘవునకు + నీవార్త దెలిపెద, నంచుఁ బలికి మైందుఁ + డచలు వీడె. ౩౦౯

తే॥ పాడియుఁదపంబుజ్ఞానంబు + ప్రహరులుగను, గౌరవంబు శాంతంబును + ద్వారములుగ
 కరుణయను దేవశంబునఁ + బరఁగు లోక, మోహనుని పద కంజాత + ములకు నెఱఁగి

తే॥ తెలుప వలసిన దొకవార్త + గలదు దేవ! ఏమి ఫలియించునో మాకు + నెఱుంగరాదు
 వంచకుండగు రావణు + వదలి యతని, తమ్ముడగు విభీషణుఁడు మీ + దరికి వచ్చె.

తే॥ పట్టి కట్టుఁడు కొట్టుఁడు + వచ్చుఁడనుచు, మన చమూబృంద మాతనిఁ + జెనయసేచు
 వారి నదలించి వచ్చిన + మీరలెవ్వ, కేమి పనియన నొక మంత్రి + యిట్టులనియె.

తే॥ తనకు వ్యతిరేక గుణుఁడగు + దశముఖుండు, మనసు.పోయిన త్రోవనె + చనెడుకతన
 దగిన శరణ ముదారుఁడొ + దాశరథియె, యనుచు నాశ్రయింపఁగ నిట + కరుగు దెంచె.

తే॥ ధర్మమార్గ వర్తనమును + దైవభక్తి, సత్యనిష్ఠయు ఘన తపశ్శక్తిచేత
 వీత దానవగుణుఁడు విభీషణుండు, బ్రహ్మవలన వరంబుగాఁ + బడసినాఁడు ౩౧౦

చ॥ అలఘుపతివ్రతామణి కు + లాంగన రాముని ధర్మపత్ని ని
 ట్లలయఁగఁ గారలో నునుప + నక్షయసంపద లీను లంక యె
 మ్ముల గిరుతాను నీమకుట + భూషిత మస్తక సంఘముల్ ధరా
 స్థలి దొరలు న్నిజంబని హి + తంబు వచింపఁగ నన్న కిన్నమై. ౩౧౧

తే॥ ఇటు విరుద్ధవాక్కుల వచి + యింతువేని, చంపువాడఁ బొమ్మవలి కీ + క్షణమునందె
 యనుచుఁ దలుమఁగొట్టంగ మి + మ్నాశ్రయింప, వచ్చినాఁడట! యిదికల + వార్తయచుడు.

తే॥ రక్షణీయుఁడొకాడొయీ + రావణాను, జుండు మీనూక్షమతులకు + నూటిగాఁగఁ
 దోఁచువిధము దెల్పుండుమి + త్రులరుమీర, లనినరఘువర్ముఁగనిరవి + తనయుఁడనియె

—: హనుమంతుడు తన యుద్దేశమును తెలుపుట :—

- సీ॥ సర్వసామాన్య విజ్ఞానంబున కతీతుఁ, డైన శ్రీరామ భూజాని యవల
మతిమంతుఁడగు హనుమంతుని గని బహు, శ్రుతుఁడ! నీ తలఁపునఁచొప్పువినఁగ
నెంతు నీవారెల్లఁరేక వాక్యులె యయి, రను నూచకంబుగఁనరయునంత
నాలోచనమున వీరజ్ఞానులైనను, దగు గౌరవింప బాంధవ్యరీతి
తే॥ ననుచుఁగృతమతి మారుతియవనతాంగుఁడగుచుహస్తముల్కుళించియాననమున
కడ్డముగఁ జేయియిడి పెద్దఁలందఱొక్క, పద్ధతిగఁ బల్కు మీఁద నేఁబలుకవలెనె ?
తే॥ కృతమతులు మంత్రులెల్ల రీరీతి తీర్చి, పలుకుటెన్న భావ్యంబగుఁఫక్కియైన
నితఁడు దుర్గుణుడని సంశయింపఁజాల, దీనికిం దగు హేతువురఁదెలియ వినుఁడు.
- క॥ వంచకుల వక్రవదనముఁ, లంచించి పరీక్ష నేసియరయఁగ వచ్చున్
వంచనము వారు దాచిన, సంచిత హృదయంబు మోమునం దెడలించున్.
- క॥ పగవారు శరణుచొత్తురె?, పగటం జీకటులు కానఁబడునే? మదిలోఁ
దగులుకొను చౌర్యమునకున్, మొగమే యద్దమయి స్పష్టముగ వెలిపుచ్చున్.
- తే॥ వాలి స్వర్గలోకముచేరఁనేలయెల్లఁ, దమ్ముఁ డొందఁగఁజేయు నీధనువుబలము
జయము శీలము సర్వమ్ముఁచక్కనెఱిగి, రాజ్యకాంక్షచే నితఁడు చేరంగ వచ్చె.
- తే॥ దనుజుడుష్పాలనమునకుఁదాశలేమి, తమ్మునకు రాజ్యమిచ్చు నుదారబుద్ధి
సత్య వాక్పాలనము ధర్మసంస్థితియును, తీరుగా నెఱింగియె మిమ్ముచేరవచ్చె.
- తే॥ ఇతఁడు కాలదేశంబులఁనెఱిగి నీవు, వాలిఁ జంపుట దెలిసి రావణునకింక
నాశమే నిజమని లోకఁనాయకుఁ డగు, నిన్ను చేరఁగోరియె వచ్చెనన్నవీడి.
- క॥ దానవ నైజము మాయలు, వాని నెఱుంగు వలఁతు లిపుడుఁవశులైరి జయం
బే నిక్కువమగు మనకింక, దీనికిఁ జింతింపనేల? ధీరవరేణ్య! 3౮౪
- చ॥ దనుజులు మానసంబులను ఁ దాచిన క్రూర గుణవ్రజంబులన్
గనుఁగొన దుష్కరంబ యగుఁ ఁ గాక నృశంసులు వీరిలోన నుం
డినఁ దగ నుండవచ్చును క ఁ డింది మగంటిమి గల్లు వైరిచేఁ
దనుకఁగ బన్నమొందిన క ఁ తమ్మున నయ్యవి యెన్నఁగూడునే? 3౮౫
- మ॥ నను దైత్యేంద్రుఁడు చంప నాజ్ఞయిడ న ఁ న్నంగాంచి యీతండు దూ
తను చంపించుట పాడిగాదు మతి త ఁ త్కార్యంబుచేఁ బూర్తిగాఁ
జనునే శాత్రవ శేషమంచు నబలా ఁ జాతిన్ బలంబేది యుం .
డినవారిన్ వధియింపరాదనుచుఁ జా ఁ టింఁచెన్ సభన్ ధీరతన్. 3౮౬
- తే॥ రాత్రి నీవీభీషణు మందిరమున కేగి, నపుడు దరువాత నాత్రోవఁనరిగి నపుడు
మంచిశకునంబులయ్యెనామదికినించె, మతియునితనిగూటిచికొంతయెఱిగినాడ.

తే॥ సజ్జనానర్థమైన మాంసంబు నింద్య, మైన మద్యంబు సితని గృహంబునందు
కానరావు దైవార్చనలో దానధర్మ, విధుల నొప్పారె నుక్మతాత్మక వేక్మమనంగ.

తే॥ ధరణిజాత దుఃఖంబ సీతని కుమారి, పాపి యనురకు బ్రహ్మశాపంబు కలదు
నిన్ను బలిమిమై దాతంగనేరడనుచు, డిందుపడవలదని యూటఁజించుచుండె.

మ॥ దనుజాధీశుడు పొందినట్టి వరముల్ * దర్శంబు మోసంబు తి
క్కిన దుర్జాతిగుణంబులక వెలికిఁ గ్ర * క్కింపంగఁ దానొప్పు నీ
ఘన కోదండ విముక్త శాత శర సం * ఘాతం బమోఘంబుగా
నని యూహించియె వచ్చినాడు రఘురా * మా! భక్త చింతామణీ!

చ॥ తన వరముల్ గుణంబులు కృ * తార్థత నొందంగఁ జూచి యందుమై
ననితర సాధ్య కార్యముల * నారసి యాపదవేశఁ గావుమా
జనవర! యంచు వచ్చిన ని * శాచరునైనను పోవ వీడినక
వననిధి బావి నీటిఁ గని * వారని శంక యొనర్చి నట్లుగుక. ౩౫౫

చ॥ అరులకుఁ జేరువారలు న * హాయలు కారని యీ విభీషణుక
దొఱగినచో నయజ్ఞు లిల * దొడ్డగ నవ్వరె? యన్నదమ్ములొ
పురుషులకారె వైరమును * పూనుచు నుండ్రొక వెంట కోసమై
యిరవిది తెల్పితిం బిదప * నిష్ఠము వచ్చినయట్లు చేయుడీ. ౩౫౬

—: శ్రీరాము సభిప్రాయము :—

చ॥ అను హనుమంతు వాక్యముల * నారసి దేవ సుధం గ్రహించు చొ
ప్పన మది నుల్లసిల్లి కడుఁ * బోడిమితోఁ గొనియాడి తక్కువా
రిని గని యీతఁ డాడినది * కృత్యము మీరలుఁ జర్చ సేయుడీ
వనచరులార! నా తలఁచు * పద్ధతి యియ్యదియే నిజంబుగక. ౩౫౭

ఉ॥ నిర్వహణ ప్రభావమును * నెక్కిన వచ్చిన వేశయుక మనః
పూర్వక రాజ్యకాంక్షయును * ముఖ్యములై తగియుండె పీని ని
ర్గర్వము మెచ్చు దగ్గది తి * రంబుగ నిల్చిన కార్య దీక్షయుం
బర్చిన బుద్ధి గొప్పయవి * పాప మొకండును లేనివాడగుక. ౩౫౮

ఉ॥ మారుతి పల్కులెల్లను న * మంజసముల్ పలుమాట లేటికిక
వేరగు తీరుచే గెలుపు * వీడినఁ బ్రాణము లేగినక జయం
బేరహిగల్గినక బహు సు * రేశ్వర భోగములబ్బినక సరే
కోరికమీఱ నక శరణు * గోరినఁ గాచుట నా వ్రతంబగుక. ౩౫౯

చ॥ శరణము గోరి నాతఁడొక * శాత్రవుడైనను క్రొత్తయైన ము
ష్కర గుణుడైన మాతృ పితృ * ఘాతుకుడైనను భ్రాతృ హంతయేక

శరణమునొంది పిమ్మటను ♦ జాతిన దాన యశంబకాశ దు
ర్భరమగు దుర్యశంబు మన ♦ పాలఁ బొసంగునె యెన్నఁడేనియున్! ౩౬౦

చ॥ ఇనకులచంద్రుడైన శిబి ♦ యిచ్చెను మేను కపోతపక్షి కా
ఘనుని యశంబు నేటికిని ♦ గల్గెదె? నాశరణమ్ము గోరి యొ
ప్పిన సుఖమొంద వచ్చిన వి ♦ భీషణు చేవిడునాటికంటె నా
యన కపటంబుచే మరణ ♦ మందిన నాడెకదా కృతార్థుడె? ౩౬౧

ఉ॥ హాలహాలంబు మ్రొంగి యమ ♦ రావలిఁ గాచిన శంభువృత్తముం
బోల నెఱుంగరో? యిడుమఁ ♦ బొందిన వాసిని వీడువాఁడు భా
గ్యాలిని దాచువాఁడు శర ♦ ణార్థిని గావనివాఁడుఁ గాంచఁగాఁ
చాలెడువారె ధర్మఫల ♦ సంపదఁ బిమ్మటఁ జంతునొందినన్. ౩౬౨

ఉ॥ దారసు బుట్టఁబెట్టికొని ♦ తన్నును పట్టఁగ నున్న బోయకుం
బేరిమి నగ్నిఁగూర్చి చలి ♦ వీడిచి యాఁకలి బాధవోవ నా
హారముగాఁగ దేహము న ♦ మర్పణసేసిన పిట్ట సత్కథన్
ధీరులు మేలుమేలని ను ♦ తింపరె నేటికి మంచి వేళలన్? ౩౬౩

క॥ కరి మకరముతోఁ బోరఁగ, సరిరాక యలంగి నొచ్చి ♦ శరణార్థిని శ్రీ
వర కావనె యన విష్ణువు, కరుణించిన కథను మఱవఁగలరే సుజనుల్? ౩౬౪

చ॥ కరుణను సృష్టిచేసి తగఁ ♦ గాచెడు విష్ణువు సర్వలోకముల్
చరములు స్థావరములును ♦ సత్యము ధర్మము తత్ఫలంబులున్
గర మరుదారఁ దానయ్యి ♦ కావఁగఁ గోరిన వారిఁగాచు శ్రీ
వరమఁడు గాఁగ నొప్పెనన ♦ వార్తల నాడఁగనేల దీనికి? ౩౬౫

తే॥ తక్కువగ జీవితంబును♦దాన యొసంగి, యవలఁ జావ భీతిలి యభయంబువేడఁ
గాలుఁ గాలమర్దించి మృతకండసుతున, మృతిని మాన్పఁడె శంభుండు♦మేలుగూర్చి?.

ఉ॥ దిక్కొక యింత లేదనుచు ♦ దీనత జానకి యేడ్వ నీకు నే
దిక్కయి యుంటిగా యని యె ♦ దిర్చి సురారి కులేంద్రు దోర్బలం
బుక్కఱఁ జేసి ఘోర కద ♦ నోర్చి యశస్కరరీతిఁ బ్రాణముల్
దక్కిన పక్కిరాయని వి ♦ తంబది మాకును పాటి కాదొకో? ౩౬౬

చ॥ శరణము వేడువానిఁ దన ♦ చందమునం గయికోనివాఁడు మేల్
మఱచినవాఁడు నిష్కలుష ♦ మానవమందునఁ దత్త్వచింతనం
బరమరలేక చేసి భవ ♦ నాధ్యుడు లేడను నాస్తికుండుఁ బెం
పటి మరలంగలేని నిర ♦ యంబునఁ గూలెడు వారు నిచ్చలున్. ౩౬౭

చ॥ పనివడి దేవమానుల కు ♦ పద్రవముల్ పొనరించు రావణున్
జెనకి దురంబునందు పదిశీర్షములన్ దెగవైతునంచు నే

ననుట విదేహకన్య కొఱు ♦ కా? ముసలెల్లరు వేడఁ బద్దుగా
ననిన వచస్సు తప్పఁగల ♦ నా? యని మానులు తప్పనేర్తురే? 319

చ॥ తలఁచిన కార్య మొక్క నుప ♦ ధంబున సంతనఁగాఁగ సాగనీ
యలవడకుండని కృపగ ♦ లట్టి జనాభికి మేల్మి గూర్చఁగాఁ
గలిగిన కార్య మింతకును ♦ కల్లునె? కావుమయంచు వేడు న
ల్పులకయి జీవము ల్విడుచు ♦ పుణ్యులు ధారణి నెందఱుందురో? 320

ఉ॥ కావునఁ గావుమా యని యొ ♦ కం డభయమ్మును కోరినప్పుడే
త్రోవక కాచుటే తగవు ♦ త్రోవ సమంచితు లేరు నాయెడన్
వావిరి ప్రేమచే నిటులు ♦ పల్కితి రై నను తప్పులేదు ను
గ్రివ! బిరాన నీవ చని ♦ ప్రీతిని తేవలయున్ విభీషణున్. 321

తే॥ శంక సుంతయు లేక ప్రసన్నమైన, మనసుతో రాముఁ డిట్లు పల్కినఁ గపిఁద్రుఁ
డెడఁద తేటదనంబుతో నేగె నతనిఁ, బిలుచుకొని వత్తునని మోడఁకలితుఁడగుచు.

ఉ॥ వచ్చు కపిఁద్రుఁ గన్గొని య ♦ పార కృపారసభాముఁడైన యు
ద్యచ్ఛరితుండు రాముఁడు న ♦ మంచిత రీతిని నిన్నుతోడి తే
నిచ్చును రాజు సంపె నని ♦ యెన్ ద్వివిదుండు విభీషణుండు దా
హెచ్చు ముదఁబుతోడ నెదు ♦ రేగె వికస్వర మానసంబుతో, 322

చ॥ చిరముగఁ జేరియున్న మదిఁజేరరు శుద్ధగుణంబులేని వా
రదుడుగఁ జేరినంతఁ గలి ♦ యం గల వారలు శుద్ధ మానసుల్
త్వరగ మనంబు లొండయినఁ ♦ దార్కొన నిర్దురు రేయియుం బవల్
దరికొని చేరునట్లు నము ♦ దారతఁ జేరిరి కౌఁగిలింతలన్, 323

ఆ॥ తరణి వంశజులకుఁ ♦ దగినపద్ధతిని ము, దాన నీకు నభయఁదాన మొనఁగు
రామవిభుని పాదఁరాజీవముల నాశ్ర, యింప వెడలుమనియెఁనిన సుతుండు. 324

ఆ॥ ఎడఁదవలెనె యొడలుఁకడుఁజల్లనయ్యె దా, నికిని మించి గగురుఁనెఱసెఁ గనుల
సంతకెక్కుడయ్యెఁనానంద బొప్పముల్, ప్లవగనాథు పలుకుఁచెవులఁబడఁగ.

శా॥ పారాణిం దలపంగనే యెఱుపులొ ♦ పాదంబులం గల్లు నీ
తారామం బెడఁబాపు పాపమతికిం ♦ దమ్ముండనొ నన్ను నిం
పారం జేరఁగఁ బిల్చెనే? యభయ మేఁ పారం బ్రసాదించెనే
శ్రీరాముండు? కృతార్థుఁడైతి హరుఁడ ♦ ర్థిన్ మింగు డ్వేళక్రియన్.

ఉ॥ రాముని మానసంబునఁ ది ♦ రంపుఁ దలంపిది యయ్యెనేని త
త్రేమము నిట్టిదైన నవి ♦ వేకి దశాస్యుఁడు నా హితోక్తులన్
దామసవృత్తిమైఁ గొనక ♦ తక్కి చెడెన్ జెడితిన్ మహోద్ధతిం
దామరసాప్తుఁడొకఁ బ్రమ ♦ దంబున లంకపయిం జరింపఁడే? 325

తే॥ త్రోవరాని కీడులు సేయఁదొడ్డవారు, నైజమగు కృపాశుతను మానంగలరె?
మందరము నాటి మిడుగుఱుల్ చిందుఁట్లు, చిలికినను సురలకు సీదెజలధి సుధను.

చ॥ ముని హితుఁడైన రాఘవుఁడు * మోదముతో నను సమ్మతించి చే
కొని యింక నెప్పుడుం జెడని * కూరిమి నాకభయం బొసంగె నే
మనంగలవాడ? గీడు లన * యంబును మాయలతోడఁ జేయు నీ
దనుజభవంబు వీడితిని * తప్పెను నారకముం దరించితిన్. 350

చ॥ అనవుడు సూర్యపుత్రుఁడను * నయ్య! రఘుప్రభుఁ డొడ్డయందు స
ద్గుణములు దుర్గుణంబులును * కోరికి నారయు వాడయయ్యు న
ర్థిని తనప్రాణముంబలె మ * తించు దయాభువు నిన్ను కాంచు నా
స నెదురు చూచువాడగు వె * సం బదమా యని వెంబడింపఁగన్.

తే॥ వడికిఁ దరువులు గిరులును*వడఁకునొంద, నీలగిరియు మేరువు వచ్చు*నెఱి రహింప
వినుత పూర్వపుణ్యులు కపి*దనుజ విభులు, చెలఁగి సాలభంజను కడఁజేరినారు.

—: శ్రీరాముఁడు విభీషణున కభయ మొసంగుట :—

సీ॥ ఇల నాకసంబున*కెగుర వైవఁగఁ జాలు, బలయుతులగు కపి*వరులు గొలువ
పొడవైన విల్లు చేఁబూని మేరువుక్రియ, వహియించి సౌమిత్రి*ప్రక్కనిలువఁ
బాలకడలి చుట్టి*పరవ వికచ పద్మ, యుత నీలవార్ధి నా*నొప్పు వానిఁ
జతారబ్ధి వేష్టిత*సర్వసర్వంసహ, నాయకుఁడగు నర*నాథ సుతుని

తే॥ వేలుపుల వేడికోలునఁ*బాలవెల్లి, పాఁపసానువు వీడి యి*వ్వసుధకేగు
దెంచు శ్రీశ్వరుఁబోలఁ దో*తెంచువాని, విశ్వ మోహనాకారుఁడై *వెలయువాని.

సీ॥ భూలతక్రియ వంపు*పాలుపారు వీచికా, తతుల పరంపరల్ *తాఁకుచుండ
ధరియింపఁదగిన ము*త్యాలకై వడి డాలు, సవరించు పైకత*స్థలమునందు
ధవళిమమై యున్న*తలమును తనమేని, కాంతలు నీలిమ*గాఁగఁజేయ
నర్ధేందుఫాల సీ*తాంగన కనుపాప, వలె నొప్పిదంబుగ*వెలయువాని

తే॥ రతనపున్నిల్లులేని సీ*రదముభాతి, రత్నహారముల్లేని యు*రంబువాని
నరయఁ దర్కితాడు లేని మం*దరముకరణి, బౌహువురిలేని భుజములఁ*బరఁగువాని.

తే॥ అమృతవృష్టి మానుచుఁ గరు*ణామృతంబు, గురియు నిందు చందపు మోము *
పరఁగువానిఁ

దండ్రి యిచ్చిన మకుటంబు*తమ్ముఁ డొందఁ, దల్లి యిచ్చిన జడలతోఁ*దనరువాని.

తే॥ ఎలమి దర్శించి యొడలెల్ల *బులకరింపఁగనుల నీరుకాఱఁగ మది*కరఁగ నిలిచి
కాంత మినుమును లాగిన*కరణి నామ, నంబు నీడ్చు నీతఁడు లోక*నాథుఁడనుచు.

సీ॥ ఎఱ్ఱని కనులతో నెలరారి కనువారి, యాత్మల లాగు సీలాద్రియే మొ ?
 రక్తాంబుజంబులు రాణః బుష్పించి క్రొ, మ్మించుఁ బాసిన కాల మేఘమేమొ ?
 తనియంగఁ గరుణామృతంబు వర్షించుచుఁ, బాలుపుమీడినధర్మ మూర్తియేమొ ?
 యననొప్పు శ్రీరాముఁగనులారఁ గంటిధ, న్యతగంటిఁ గలుచు మా యంగఁగంటి
 తే॥ మిడుగుఱుం బుర్వ పగిదిని మెఱయు భవ ప, రంపరల నీఁగఁగాఁ బద్మ రాగమకుట
 మునువిసర్జించిపాదుక ల్లానినయితనిఁ, గొలువఁబంపునన్న యుజాల కూర్చికొండె.
 తే॥ తాపసులకును నీఁగఁగాఁదరముకాని, భవరుజం బాపు మందునాఁబరిధవిల్లు
 రాఘవుఁడుతానెవాడినా రాచములను, పరపించంపరక్కనులెంత భాగ్యయుతులొ :

చ॥ రతనపు బొమ్మికంబు పయి రాజులు చేతులతో దరుల్ శిలల్
 మెతుకనయై కరంగ మితి మిడిన భక్తిని తన్ను రాఘవుం
 డితవుగఁ జూడ నొగ్గుచు మ హీస్థలిఁ జాగుచుఁ జేరి మొక్కె వాం
 చిత మణు లిచ్చు వార్ధిక్రియఁ జెన్నరు తత్పద కంజ నన్నిధి. ౩౮౯

చ॥ తొలఁగెను జన్మ బాధలని తోచు మొగం బెలరార నుబ్బుచు
 వెలువడ మోద బాష్పములు పృథ్విని ఎక్షమునాక మొక్కఁ జి
 ప్పిలు కరుణా విభీషణుని శీర్షము దాకుచు రాఘవుఁడు పెం
 పొలయఁగఁ గూరుచుండుమని యొప్పుగు తావును కేలఁ జూపుచు.

మ॥ భవనంబుల్ రవిచంద్ర తారలు మహా భూతంబులు భవ్య రా
 ఘవ నామం బది యెంత దాఁక నిలుచున్ సున్నంబు గాకండ సం
 స్తవలీల భరియింపు మంతదనుకన్ దైతేయ రాజ్యంబు సం
 చు వచించె గరుణాభుడై త్రిదశులు గూరుల్ ప్రశంసింఁగన్.

మ॥ అకలంకాత్మకుడైన రామ కరుణా వ్యాపారముం గాంచియో
 ప్రకటాత్ముండగు నవ్విభీషణుని ధ ర్మప్రోన్నతిం గాంచియో
 యొకట రెంటిని కాంచియో జగతి భూ తౌఘంబు నంతోష తా
 రకమయ్యె రఘురామ భూవరుని వా ర్త విన్న యప్పట్టునన్.

ఉ॥ దానుఁడు ధన్యుడయ్యెనని డండము వెట్టిన యవ్విభీషణున్
 డాసిన లక్ష్మణుంగని క డంకను నిద్దుర మాను తండ్రీ! సం
 త్రాసము పాసినట్టి మన తమ్మునకు మకుటాభిషేకముం
 జేసి ప్రమోదమాననుగఁ జేయుమ యంచు ననుజ్ఞ యాయఁగన్.

చ॥ అదను నెఱింగి కార్యఫల మారయునట్టి విభీషణుండు న
 మ్మదమున రాముఁగాంచి జన మాన్య! తఱుంగని శ్రేష్ఠసంపదల్
 ముదమున నిత్తువే ననుర ముఖ్యభవంబు తగుల్ తొలంగఁగా
 నొదవుచు గైకవత్తునకు నున్నతి నిచ్చు కిరీట మీయవే! ౩౯౦

సీ॥ అనుడు శ్రీరాముఁ డిట్లను విభీషణ! మున్ను, పరసోదరులము నఁల్వరమె యుంటి
మావల గుహునితోఁ నేవురమైతిమి, పదపడి వానరఁప్రభునితోడ
నార్వురమైతి మీఁయదనున నీతోడ, నేడ్వరమైతిమిఁ యింపుమీఁ
నీతండ్రి దశరథఁ నేత కాంతారంబు, నాకిచ్చి సుతులచే నలుపునొంది

తే॥ వెలసె నని పల్కు విన్న విభీషణుండు, నన్ను మీసోదరులోనఁ నెన్నుకతన
బానిసలయందు మేటివై పరఁగినాఁడ, ధన్యుడైతిని భయములుఁ శూన్యమయ్యె.

మ॥ అని సందేహము వీడి రామపద చి ఁ హ్నంబై లనద్రత్నశో
భనమై యొప్పిన హేమశీర్షకము నొ ఁ ప్పందాల్చి భానూదయం
బునఁ బూర్వాద్రి యెలర్చు లీల వెలసెన్ ఁ బుణ్యండు సౌమిత్రి త
క్కిన కీశాదులు మోదమందిరి దివిఁ ఁ గీర్వాణు లగ్గింపఁగన్. ౩౯౬

క॥ విరిసోనలు వర్షించెను, శరధులు ఘోషించె మేఘఁనముదయ ముఱిమెన్
సుర దుందుభి శంఖాదులు, మొరసెఁ బసిఁడి కురిసె గండఁపొడియును రాలెన్.

చ॥ అమృతము లొల్కు పల్కు లల ఁ రాఁడెడి జానకిపట్ల ధర్మమున్
సమయుటచే గృశించిన ప్ర ఁ శస్తగుణంబును నేడు గౌరవం
బమరఁగఁ గాంచె నంచు విధి ఁ వార్షమునొందె దశాన్యు దుష్ట కా
ర్మములును సంపదల్ పొలిసెఁనంచు నెలర్చెను ధర్మవైవమున్. ౩౯౭

తే॥ శత్రురాజ్యసంపద విభీషణుని పొందు, టింబుగా నెల్ల రెఱుంగఁ బొఁశెంబునందు
మెఱవడిం జేయుఁ డీవునుఁమిహిరసూనుఁ, డనుచు రాముఁ డాజ్ఞాపింపఁనాత్మణమున.

క॥ గుణనిధి విభీషణుని ల, క్షుణుండు రవిసుతుండు పెను విఁమానంబునఁ బే
రణితో ముదమున వానర, గణములు మోవఁగ మెఱవణిఁగావించి రొగిన్.

ఉ॥ ఏ జగదీశు పాద రజ ఁ మెల్ల ముముక్షులు పొందఁగోరు వా
రా జనవంద్యు పాదముల ఁ నారసి బ్రహ్మ యజింపఁ బుట్టు గం
గా జలమందు మున్న నర ఁ కంబును పొందరు తత్పదంబులె
రాజిలఁ డాల్చు వారెనయు ఁ ప్రాజ్యపదంబు వచింప శక్యమే? ౪౦౦

తే॥ సురలు మౌనులు దానులుఁ సోమయాజు, లాత్మవిజ్ఞులు దేవర్షులమరవరులు
తక్కుపెద్ద లీదైత్యుచంఁదమున మేల్చి, నొందినట్టి వారెవ్వరిఁ యుర్విఁగలరు?

చ॥ మెఱవడియైన యప్పిదప ఁ మెల్లన నాతఁడు వచ్చి భక్తిమై
నెఱఁగినఁ గేలనెత్తి వను ఁ ధేళుండు దీవనలిచ్చి నిర్వఱగా
నుఱవగు తావుచూపె నట ఁ సుగ్రకరంబులచేత వారలం
బఱచితి నంచు లాగిఁకొనె ఁ భానుండు స్వీయ మయాఖిజాలమున్. ౪౦౩

—: లంకా వృత్తాంత పటలము (౨౩). —

తే॥ నాంధ్యకృత్యముల్ రాముడు * సలిపివోనియె
మనసుతపియింపఁబూనిల్లు * మదనుఁడైతై
నాకసంబెల్ల నెఱ్ఱన * యయ్యె మఱి జ
గమ్మునం జమ్మ చీకటుల్ * క్రమ్మనయ్యె.

తే॥ దిక్కులకొ డాగియుండిన * తిమిర సమితి, జలధి జలము భూమిని ముంచు * చందమునను
పరవె నిండు కొలఁకు పూచు * పగిది మిన్ను, తేజరిల్లె నక్షత్ర దీ * ధితుల వలన.

తే॥ మహిత వివిధ సుందర వేణి * మహితనూజ, దలంచి తపియించు రాముని * నలంగఁజేసి
నినులఁ బూచు మల్లికలు రా * ణించు వనము, ఋక్షయుతమైన గగనంబు * రీతినొప్పె.

చ॥ తన యెనలేని నెమ్మొగము * తామర నీటుగఁ జూపి నన్ను చు
ల్కనయొనరించి గెల్చిన యి * లాతనుజాత విభుక జయింతు నే
నని పెను కందుతోఁ గినుక * నబ్జుడు వెన్నెల కత్తి దూసి చో
ర నికర భీతిదుండయి బి * రానఁ గనంబడెఁ దూర్పుదిక్కునక. ౪౦౭

తే॥ గోచరముగాక యెచ్చోట * గూఢరీతి, నున్న స్త్రీ ఛాయ యేరీతి * నున్నఁ జాలుఁ
బట్టెద నటంచుఁ జంద్రుండు * పరపునట్లు, వెన్నె లనియెడి పెనువల * వినరివైచె ౪౦౮

ఉ॥ మేలయి యొప్పు నాయొడలి * మేదురవర్ణము గొంటకాక కీ
శాలిని రేచి నన్నును ర * యంబునఁ గట్టఁ దలంచి రాముఁ డీ
లీలను డాసినాడని చ * లించి యుయుత్సుకతక దరంగలక
గేలఁ దటంబు మోఁదుచును * కేరినరీతి నెలరెచ్చ నభియుక. ౪౦౯

తే॥ ప్రాతదై ఘోష మొనరించు * వార్ధి ముదిమి, గొన్న మేనెల్లఁ దోలొల్పు *
కొమరు దోఁచు

సికతవేదులఁ బాలు పో * సిన విధానఁ, బండువెన్నెల లెల్లెడఁ * బరవఁదొడఁగె.

తే॥ మల్లికా విష దంష్ట్రలు * మధుప దుర్గ, మెఱ్ఱని కసులు శైల వి * హృతీయుఁ గలుగు
మలయ మారుత న్యాఘ్రంబు * మలయఁజొచ్చె, బెట్టు ధ్వనితో వియోగ హృ *
ద్భేదకముగ.

తే॥ వాలి యురమును ఖరు తొమ్ము * సాలములను, తొలిచినట్టిశ్రీరాముని * లలితవక్ష
మందు మదను నమ్ములతోడ * నిందుకిరణ, జాలమను శాతఖడ్గంబు * జాఱఁదూతె.

తే॥ బడలుచూచుఁబుడమిపట్టి * యెడఁదఁదలంచుఁ, గప్టములనెంచి చింతించుఁ * గడలిఁ
జూచు

దొంగయై చెలిఁ గొంపోవు * ధూర్తులంక, దిక్కుచూచు రాముడు వింటి * దిక్కుచూచు.

ఉ॥ చందము చిందు మేలినగ * చందము సందము నొందునీత మై
యందము డెందమందు పెను * పందఁ దలంచి తపించి విభ్రమం

బొందిన రాఘవుండు పోలు ♦ వుం దలపించెడు మాక్తికంబులం

జెందిన పద్మరాగమనఁ ♦ జెల్లు ముఖంబును విన్మరించునే? ర౧౪

తే॥ ఇట్లు పరితపించెడు రామునిననుతుండు, డాసి కర్తవ్యమును తలఁపొసి చేయఁ

దగిన నీవిట్లు చింతింపఁదగునె? హితుని, పిలిచి యోచింపు మన రఘువీరవరుండు.

తే॥ అంతఁ గొంత తెప్పిటి మదిఁచింతపీడి, యల విభీషణుఁ దోడి తెమ్మనుడు నతఁడు

పిలువ రాక్షసత్వము మానిఁవినతపథము, నొంది నాతఁడు శ్రీరాముఁనొద్దఁజేరె.

తే॥ వికసితాంబుజాత వనంబుఁవిధముదోచు, వార్ధి వేంద్రుండు తన పాదఁపద్మములకు

మ్రొక్కిన విభీషణాఖ్యుఁ గూర్చుండఁబెట్టి, మృదుల ఫణితి నిట్లఁ ప్రేమఁమీఱఁ బలికె.

తే॥ రావణుని స్వీయబలము దుర్గంపు బలము, నంగబలమును మారుతిఁయచటఁ జూపు

విక్రమంబును నే వినఁవిశదరీతిఁ, దెలుపుమా యన నాతండుఁనిలుచునంత. ర౧౫

తే॥వలదుకూర్చుండియే తెల్పఁవచ్చుననఁగ, నమ్రముఁడై యంజలిఘటించిఁనయముమీఱ

నడుగు ప్రశ్నములకు సంశయంబు నీఁగఁ, దగు సమాధాన మిట్లు పల్కఁగఁదొడంగె.

తే॥హనుమతండ్రియా వాయువుఁకనకశిఖరిఁ, బాఁపజేడూని యుండ లేఁపంగఁ బ్రతిన

చేసి యలఁత్రికూట శిఖరఁమీసమీప, జలధిలోఁబడవై చె నాఁస్థలమె లంక. ర౧౬

తే॥యోజనంబులు నూఱు లోఁలొలయుచుండు, నేడునూఱుతొ నాకోటఁగోడవెలుపు

పొడవు గలదు జ్యోతిశ్చక్రఁమునకు మించి, బలసియుండు లంకను చక్రఁవాళ మట్లు.

తే॥ప్రహరిపనితనమును యంత్రఁపద్ధతియును, బురుజులును తక్కుఁగలయవిఁపొగడిచెప్ప

మనసువిసుగొందుఁబరిఖయేఁవనధియగును, మీరుచూడఁగలరు దానిఁమేల్మినింక.

సీ॥ ఉత్తరద్వారమం ♦ దుండు వీరులు రెండు, కోటులు కాలాంత ♦ కునకు నములు

పడమటి వాకిటఁవారి కిమ్మడుఁగగు, వారు మృత్యువుఁబోలుఁశూరవరులు

దక్షిణద్వారానఁదగఁ బదునాఱు కో, టులు జము పంతంబుఁగలఁచువారు

తూర్పు గవని వారుఁతోమ్మిది యేడు కో, టులు దిక్కరుల నేలఁనలఁచువారు

తే॥నింగి గన్నులు మూయకఁనిలుచువారు, గండు గలవారు ముప్పదిఁరెండుకోట్లు

పగలు నిర్జరు లెప్పడోఁవత్తురనుచు, ధరణిపైనుండు లెక్కకుఁదాటువారు.

తే॥ప్రహరిలోపల వెలుపలఁబలసి కాచు, వారు లేకువగలవారుఁమారుతంబె

కుడుపుగాఁగల్గి పెను గాలిఁపడగలవలె, విన్ను వీధిఁ దిరుగువారుఁవేయికోట్లు. ర౧౭

తే॥నగర రక్షణ దుర్గముల్ సాగనుమీఱి, మూఁడు గలవు వానిని గూర్చిఁపొగడనేల?

వానిఁ దొంబది కోటు లఁవార్యబలులు, చెలఁగి రేయిం బవళ్లు రఁక్షించుచుండ్రు.

తే॥రాజసమ్మాన మొంది విక్రమమునంది, ధర్మదూరులై శత్రువుల్ తాఁకువేళ

వంచనము లేక సాహాయ్యఁపడెడువారు, పదియు నాఱు నూఱుల కోట్లుఁపరఁగుచుండ్రు

ఆ॥ వినముకాదు ఘోరఁపీక్షణ మనఁదగు, కనులవారు తిరుగుఁపనులవారు

అంతిపురము చుట్టుఁనఱువది నాలుగు, కోటు లసుర వరులఁక్రూరగుణులు ర౧౮

అ॥ వదరి వదరి మఱియుఁవర్ణింప ఫలమేమి? యుద్ధిం బంక్తివదనుఁడుంచయున్న
 సేన లోకముల నశింపఁజేయఁగఁజాలి, వేయి వెల్వలగుచుఁ వెలయుచుండు. ౪౨౪

క॥ ఒక్కుమ్మడి లోకమ్ముల, నుక్కునఁ బెకలింపఁజాలుఁనురుబలు లనురుల్
 మొక్కులులు మణుల వాకిటఁ, గుక్కులవలెఁ గాచువారుఁకోటుల కోటుల్. ౪౨౫

తే॥ పరఁగుఁ దేరులు పదివేలఁపద్మసంఖ్య, అంతకంటె రెండంతలుఁదంతిబలము
 అంతకంటె రెండంతలుఁహరుల బలము, అంతకంటె లొట్టియలు రెండంతలగును.

తే॥ నగరికోట యిట్టిదియ సేనాబలంబు, నిట్టి దీర్ఘరచేఁ గత్తిఁననఁగఁ గొన్న
 రావణునకుఁ దోడగునట్టిఁరక్కసులును, తపము ఫలముగా వర బలోన్ధతి గలారు.

చ॥ యుగములు చెల్లఁగాఁ జెడక ఁ యుగ్రతపం బొనరించివాఁడు పెన్
 జగడము లొండు దక్క మఱి ఁ సత్కృతు లేవియు లేనివాఁడు సే
 న గలుగువాఁడు వక్ర రదఁసంబులు గోళ్లును లేకయుండు ను

గ్ర నృహరిఁ బోలు వాఁడొకఁ డ ఁ కంపనుఁ డబ్ధిని ద్రావు జాణఁడున్.

తే॥ మేషవాహను గెల్చినఁమేటి యొక్కఁ, డున్నవాఁడు నికుంభుఁడొఁపిన్నవాఁడు
 కోపశీలుండు తొమ్మిదిఁకోట్ల మత్త, గజ తురంగ రథాదులుఁగలుగువాఁడు.

తే॥ సిద్ధులను చెఱసాల నుంచిన ఘనుండు, కుంభుఁ డనడి దైత్యుండు పదిఁకోట్ల బలము
 తనరువాఁడు కల్పాంత మాఁర్తాండుకంటె, వేడి గలవాఁడు దున్నహఁవీరవరుండు.

తే॥ కరి పిశాచ తురగ ఖరఁకాండయుక్త, రథము లొక పదికోట్లు పఁరంగువాఁడు
 తల్లినై న వంచనముచేఁబాటుమాటు, పలుపఁజాలు సేర్పరి మహాఁదరుండు గలఁడు.

ఉ॥ కొండలనుండు రెండు పది ఁ కోటుల సేనకు నాయకుండు సేఁ
 డుండెడు వాఁడు రేపు గలఁ ఁ డోయను నానుడి సార్థకంబుగా
 మెండుగఁ గన్నవారలను ఁ మ్రింగుచునుండును యజ్ఞనాశకా
 ఖ్యుండు భయంకరుండు బలిఁయుండు సురావలి గెల్చె వేమణుల్. ౪౩౬

తే॥ నరసురాదుల వెవ్వేఱుఁపఱచి నిలుప, నొక్క దినమునఁ దినఁజాలుఁనుక్కుడొండు
 సాయుధులు రెండుకోట్లతోఁనమరువాఁడు, సూర్యశత్రుండు క్రూరదృష్టులు గలఁడు.

తే॥ రునులు సుమనస్కులును త్రిమూఁర్తులును చేరి, వలకులం జూచి మాటాడఁవలసినట్టి
 బెట్టిదుండు మహాపార్శ్వుడొఁవికృతకోపి, కలఁడు పదునాఱు కోటులఁబలమువాఁడు.

తే॥ తలకుఁబై ప్రక్కసూర్యుచంఁదంపు మోము, గలుగువాఁడెనిమిదికోట్లఁబలమువాఁడు
 వజ్రదంష్ట్రుండు జమునకుఁబై ని జముండు, శూలపాణి కసాధ్యుండుఁసుకృతవైరి.

తే॥ చంచలతలేనిచదికోట్లఁసైన్యములకు, దొర యసామాన్యబలుఁడసాఁధ్యుండుయక్ష
 సిద్ధసాధ్యగుహ్యకులహింఁసించినాఁడు, మదయుతుండుపిశాచాఖ్యుండుఁనృత్తుఁ డొకఁడు.

తే॥ చదురుగల చతురంగముల్ఁపదియు నాల్గు, కోట్ల సైన్యములకు నాయఁకుండు కొండ
 లదర గర్జించువాఁడు తిర్యక్ప్రచారు, డధికకోపి దుర్ముఖుఁడనుఁనసురవరుండు.

తే॥ నాయకుఁడు పదికోట్ల సేనలకు ఖడ్గ, యుద్ధమునఁ బ్రసిద్ధుండు విశిష్టద్రృశుండు
మాపె విద్యాధరులకీర్తి మహిమలెల్ల, ఘనబలుండు విరూపాక్షుఁడ నెడువాఁడు.

ఆ॥ శవ సమూహముల శృంగానంబునకుఁ బోవ, నీక పట్టి పండ్ల నిఱుకువాఁడు
పద్మసంఖ్య సైన్య పతి ధూర్తవరుఁడు ధూ, మ్రాక్షుఁ డొక్కరుం డహార్యబలుఁడు.
తే॥ మందరముఁ బోలువారు దుర్మానయుతులు, కడలిఁబోలిన సైన్యంబుగలుగువారు
వారి పేర్విన్న లోకములృడఁకుచుండు, రణ శిరుండు వ్యమత్తుఁడొరక్కసీంద్రు.

తే॥ ఇట్టి యుద్ధవీరుల లెక్క యిడఁగరాదు, వీరికంటె నిమ్మడి సేన వెలయువాఁడు
సమరదోహలుఁడు సమస్త సైన్యములకు, నధిపుఁడు ప్రహస్తుఁడను నిర్జరాంతకుండు.

తే॥ ఇంద్రుఁడొదంతి దిగ్భ్రమ మెనసి యేడు, సంధ్రముల దాటి యవలికిఁ జావుపరువు
వెట్ట దిక్కున కొకరుగా వేలుపులును, పరుగులిడ శరవర్షంబు గురిసె వాఁడు.

ఉత్సా॥ తఱిమి వెల్లదంతి నాల్గు దంతములను వేరుతోఁ
బెఱికి వానితోడఁ గొట్టి వేల్పు లెల్ల దెసలకుఁ
వెఱచి పఱవ నరుణ సగము వైట్టియెత్తి తిరుగు నా
కరణిఁ దిరిగి నతఁడు కుంభ కర్ణుఁ డధిపు తమ్ముడౌ. ౪౪౭

ఉత్సా॥ చంద్ర రవుల జెఱునువైచె జయము వానిసొమ్ము తా
నింద్రుఁబట్టి కట్టువాఁత లిప్పుడుం గనంబడు
సాంద్రకీర్తి గొన్నవాఁడు చాల మాయలొప్పు వాఁ
డింద్రజిత్తు రావణునకు జ్యేష్ఠసుతుఁడు భూవరా! ౪౪౮

,, చెనకి పాడివేల్పు తన్ను చెఱచునంచు నెంచఁడు
వనజభవుని వలన విల్లు వరముగాఁగఁ బడసె వే
ఱనఘుఁ డింద్రుఁ డొకఁడు లేమి నన్న పేరు చాల్చలే
దనఁగనొప్పు నింద్రజితున కవరజుఁ డతికాయుడౌ. ౪౪౯

తే॥ ముగురు మూర్తులెదిర్చిన మొక్కవోని, యరిది నత్త్యంబుగలుగుదేవాంతకుండు
త్రిశిరసుఁడు సరాంతకుఁ డనఁ దిరుగువారు, రావణుని ముద్దు కొమరులు రాఘవేంద్ర !

సీ॥ అనురేకునకు సహాయ బల మిట్టిది వాని, దార్శ్వి మెఱింగి నందాఁక విసుతు
నజుని పుత్తుండగు నల పులస్త్యుని పట్టి, సుకృతియౌ విశ్రవసుని సుతుండు
బలు తపంబున బ్రహ్మవలనను హరు వల, నను వరాలొంది యున్నతి గడించె
బంధభూతంబులు పాంచభౌతికములు, నతని స్వాధీనంబులై యడంగు

తే॥ బార్వతీ పరమేశ్వరుల భక్త పాల, సంబు పొంటె వేంచేయఁగ నలుపుమీఱు
వెండికొండను పాదుతోఁ బెల్లగించి, నింగి దాఁకంగ నెత్తినతుంగ బలుఁడు.

తే॥ దిగ్గజంబుల దంతముల్ దివిరి భుజము, లందు డిగ లెక్క సేయనియతిబలుండు
నుర గరుడ యక్ష సాధ్యకింపురుషనాగ, వరులు దెసచెడి పాఱంగఁ దఱిమినాఁడు.

తే॥ మణి కిరీట మస్తకములు మహిని కూలఁ, గాలకేయల కలములఁ దూలఁజేసె
రావణుని పేరు విన్న మాత్రాన నిపుడు, నచటికాంతల గర్భంబులవియుచుండు.

మ॥ ఘన రాజ్యేంద్రియం మహానిధులు లంకారాజ్య సర్వస్వమున్
ఘనతం గోల్పడి బెబ్బులిం గనిన జింకంబోలె బొల్లాడి ఛీ
తీసి రాజ్యంబును పుష్పకంబు నెడగాఢీనత్వముం బొంది యా
ధనదుం డిప్పుడు దాగినాఁ డలకలోదై త్యాస్వవాయాంతకా! ౪౫౪

ఉ॥ త్రాణచెడంగ వీచుపయి * రక్తము లొల్పెడు పుండ్లఁ జూచుచున్
బాణ విఘాత జాత హతిఁ బొల్పడి యోర్వక యంతకుండు స్వ
ప్రాణములన్ హరించుననిపాటి దినంబులు లెక్కగొంచు గీ

ర్వాణ విరోధి నామమె జంపంబొనరించుచు నుండు రాఘవా! ౪౫౫

క॥ తరణి వజ్రకేల చెప్పఁగ, నరుణుని కన్నులును చొచ్చియరయపు లంకన్
వరుణుడు పాశముఁ గోల్పడి, శరణముకై వడిగఁ బాటిజడధిందూతెన్. ౪౫౬

ఉ॥ కొండలు పిండినేయ రణ * కోవిద కర్కశ బాహు దండముల్

కొండొకయు న్నలంగని యకుంతిత విక్రమశాలి రావణో

ద్దండ పరాక్రమంబు తుదిదాక వచింపఁ దరంబె? నీదు కో

దండవిముక్త బాణ శరదంబునఁగాక నశించునే యెటుల్? ౪౫౭

సీ॥ పావనిచేఁ గోటవాకిటి తోరణ, స్తంభంబుచే బలదర్శులైన

దనుజులు చదిసి చొచ్చినవారు నంద్రంపు, టిసుకకంఠెను లెక్కకెచ్చువారు

తదితరుల్ వ్యాఘ్రంబుతఱుమంగఁ బాటిన, డింకలక్రియఁ జెల్లఁచెదరినారు

రక్త మేదో మాంసరాసులు ప్రేవుల, ప్రోవు లెల్లడలనుతావుకొనియె

తే॥ వీరతోఁ దాకు నక్షునివింటితోడఁ, బట్టి నేలకు రాచినప్పటి యసహ్య

పలల మస్తిష్క శోణితపంక మింక, నాటకున్నది వర్ణించితీఱునేమి? ౪౫౮

క॥ అమరుల నగరముతో మా, నము చూటలు చేసినట్టి నాయకులను సై

న్యములను చుట్టంబుల ప్రా,ణములఁ జెఱచె దంటి చెదలనలఁచిన భంగిన్.

చ॥ ఎనుబది వేల సైనికు ల * హీన బలాధ్యులు కింకరాభిధుల్

హనుమని తాఁడఁగా మిగులనాఁకలిగొన్న మృగేంద్రు కై వడిన్

గినిసి పరాక్రమించి వడిఁగేలను కాలను వాలుతోడఁ గూ

లెను త్రిపురాసుర ప్రతతిలీలను రుద్రుఁడు త్రుంచువైఖరిన్. ౪౬౦

అ॥ జంబుమాలి గొప్పసైన్యంబుతో వచ్చి, యంపవాన గురిసిహనుమ భుజము

నొంచ నీతఁడు వానియంచిత ధనువుచే, తనె కృతాంతు వేశ్యమునకు నంపె.

తే॥ కనక దుర్గ వేష్టితము లంకాపురంబు, నందు నలగి తలలు పోయినట్టివారు

లెక్కలేరు హనుమ గాల్పలేచినట్టి, యగిని రక్తప్రవాహంబునిగురఁజేసె.

తే॥ నాఁడు దాల్చిన విరులు చంఁదనము నగలు, వస్త్రములు మార్చకుండి నభంబునంద
యేడు దినములు నిలిచె లంకేశ్వరుండు, నగరి కాలిన తెఱఁగునుఁపొగడనేల?

తే॥ నగరిఁగూర్చి కోటలఁగూర్చిఁతగినరీతి, వినిచితిని లంకకాలినఁపిదప తేని
యాజ్ఞచే బ్రహ్మ మునుపటియట్లే సృష్టి, చేసియున్నాఁడు జానకీచిత్త నిలయ!

ఉ॥ ఆలమునం దెదిర్చిన ఖరాదులఁ గూల్చుటచేతఁ గాద య

వ్వాలి నమోఘ బాణహతిఁవాల్చుటచేతను గాద సంగరా

భీలుఁడు వాయుసూతి తొలిఁపేల్చుల మూఁకలఁ గూల్చుటల్ పురిం

దేలిక నగ్ని కాహుతిగ ఁ దీల్చుట నమ్మిక గొల్ప వచ్చితిన్. ౪౬౫

ఉ॥ స్నేహముచే నెలర్చిన వి ఁ శిష్టగుణుండు విభీషణుండు సం

దేహము లేని తేవ నిగ ఁ దించిన పల్కుల నాలకించి వై

దేహిని పాయు హేతువున ఁ దీల్పడి నన్ననయైన బాహువుల్

దేహముతోడ నుబ్బ జగ ఁ తీపతి మారుతిఁ గాంచి యిట్లనున్. ౪౬౬

సీ॥ వీరవరేణ్య! విఁద్యేషి సైన్యంబులో, నగముపైఁబడ నీవఁచంపివైచి

రావణపురము పూర్ణంబుగాఁ గాల్చు నీ, ఘనపరాక్రమము నేఁవినుచునిండ

శుకవాణి జానకిఁజూచి తోడ్కొని రాక, మరలుట చూడ నాశరబలంబు

తెలిపింపఁగోరి యిఁత్రైఱఁగున వచ్చితి, వని మనంబున నెంచిఁతనిసినాఁడ

తే॥ నీవు చూపిన మగఁటిమిఁనిండియున్న, వైరి నగరాన మఱిగొన్నిఁపీరకృత్య

ముల నొనర్తము గాని నీఁపొగడు నెదుట, భాను నెదుటి దీపమువలెఁబ్రబలఁగలవె?

తే॥ మద్బలంబును రావణఁమహిత బలము, నీదిగాఁ జేసికొంటివిఁపుణచరిత!

వనజభవుపద మీజన్మఁమునకుఁ బిదపఁ, బడయుమా నీకుఁగాఁగ నేర్పఱచినాఁడ.

చ॥ అని రఘురామమూర్తి పలు ఁ కాడఁగ నంజలిచేసి యంజనా

తనయుఁడు సిగ్గునొంది వసు ఁ భాస్థలిఁ జూచుచు నూరకుండె నె

మ్మనముల నుబ్బి ముక్తిగొను ఁ మాన్యులభంగిని మోదవార్ధిలో

మునుఁగుచు నోలలాడి రిన ఁ పుత్రుఁడుఁ దక్కిన కీశబృందముల్. ౪౬౭

—: ౬. వరుణ ప్రార్థన పటలము :— (౪౫)

సీ॥ ప్రథిత విజ్ఞాన సంఁపన్న! విభీషణ! కడలి కట్టునకు లోఁబడునయేని

మూఁడు లోకములునుఁభుజ బలంబున నడ, చుటయు నాశంబు నేయుటయునరుదె?

ఉత్సాహవంతమైయున్న యీమనసేన, జలధి దాఁటుట యెట్లాఁతెలుపుమనఁగ

మఱువడియున్న నీమహిమంబు నెఱుఁగఁడీ, శరధి మీకులము సాగరుల వలనఁ

తే॥ ద్రవ్యఁబడె గానఁ బ్రేమ వఁరం బొసంగు, మనము దాటంగ మార్గమిమ్మని నముద్రు
వేడు టుత్తమపద్ధతిఁవిమల హృదయ!, యని విభీషణుఁ డాడంగఁనాత్మ నలరి.

తే॥ లెస్స వచియించి తంచు దా॥లిమిని పొగడి, అర్కనుత విభీషణ పవ॥నాత్మ బాదు
లెల్ల గ్రేవల రా నాప॥గేశతీర, మునకుఁ జనునంత నినుఁడును॥పొడమె దూర్పు.

తే॥ వేడి వెలుగుచే జీకలుల్ విరియునంత, పోడత కలాప్రపూర్ణుడౌ॥నుందర శశి
యరయ రాహువు మింగి వెల్వొలుచుచున్న, చందమునఁ దోచె గాంతులు ॥
సమసిపోవ.

మ॥ యువతీరత్నము సీతఁ దెచ్చుటకునై ॥ యుర్వీశ సింహుండు రా
ఘవ చంద్రుండొక త్రోవ యిమ్మునుచు గాం ॥ క్షౌ వేడెగాఁ గోరి శా
స్త్ర విశిష్టంబగు పద్ధతిం జలుపు ద ॥ ర్భప్రస్తరంబందు వే
డ్క నసించె జపియించె శ్రద్ధ వరుణాం ॥ కంబైన సన్నత్రమున్

ఉ॥ మేనఁ బరాగముం బొలయ ॥ మిక్కిలి యెండ మొగంబుపైఁ బడె
జానుగఁ గన్ను మోడ్చి యొక ॥ జాము యుగంబుగఁ దోప నేడు నా
హ్లాని వసించి తోయములు ॥ నోగిర మంటక వేడ నీరధీ
శానుడు సంతసింపడు ప్ర ॥ సన్నుడు గాడును పల్కరింపడున్. ౪౭౪

మ॥ బలవంతుండయి యీ నదీశ్వరుడు నన్ ॥ భంగించుచున్నాడు ని
శ్చలితుండై యవుఁ గాదనండు మది నా ॥ సంతాపముం గానఁ డీ
లలి భీష్మించుచు దాఁగినాడని కృపా ॥ లంకారూఁ డా రాముఁ డ
గ్గలికన్ జూచెదనంచు వంచె బామ లు ॥ గ్రక్రోధ దుర్విక్షుడై. ౪౭౫

ఉ॥ కోరనివారయైన నొక ॥ కోరిక నొక్కనియొద్దఁ జేరుచున్
గోరికఁ దెల్పఁగాఁ బిసిని ॥ గొట్టు స్వభావగుణంబు వీడునే?
వారిధిఁ ద్రోవ యిమ్మనినఁ ॥ బల్కుడు చూడఁడు మేలుమేలు! నా
శూరత వీనికింత రుచి ॥ చూపెదఁగాకని నవ్వె గిన్నమై. ౪౭౬

అ॥ దైత్యుఁ డపహరింప॥దారను గోల్పోయి, పరువుచెడిన వింటి॥బరువుమోసె
ననుచు నెంచి చుల్కఁదనము చేసినవాడు, గావలయును జడధి॥కరుణమాని

తే॥ తోడుపడికొంటపొగడిత॥తోడఁగొనుట, బలిమిగై కొంట యనుమూ॥డు॥పద్ధతులె జ
గంబునం గల్గు; వేడియు॥గౌరవంబు, పాడిచెడ డాగెఁ బలికియు॥ఫలముగలదె ?

తే॥ అడవులంజొచ్చి కాయలు॥నాకులుదిని, యొడలుపెంచువాడనియెంచు॥జడధి గొప్ప
తనము నల్పమానపుశక్తి॥తగ్గుహెచ్చు, లెఱుగుదురు గాక వేలుపు॥లెల్లనింక.

ఉ॥ నింద యటంచు జంకి ఘన ॥ నిష్ఠను వేడఁ దిరస్కరించి న
న్నెందును గాక చూచిన న ॥ దీశ్వరు లేడ్వరు మండి మాడఁగా
డెందమునందు పుట్టిన క ॥ డింది భయంబునఁ బంచభూతముల్
సందడిఁ బ్రాణభిక్ష గొని ॥ సాగఁ జరింతురు గాక వానరుల్. ౪౭౭

ఉ॥ మోక్షము నొందినట్టి ముని ♦ ముఖ్యులె యైనను చూచు వేడ్కతో
సిక్కితిఁ జేరిలేని ధన ♦ హీనత గాంచిన యంత గౌరవ
ప్రేక్షణముల్ పహింపఁ గన ♦ రెవ్వరు; కుట్టకయున్నఁ దేలె? భో
గక్షములెందునే నిపుఱు ♦ గప్పిన నిప్పును లెక్కగొందురే! ౪౮౧

చ॥ వనచరులెల్లఁ గాల్పడనె ♦ వారిధి దాటుదు రింక లక్ష్మణా!
ధనువిటు తెమ్మ యంచుఁ గడు ♦ దారుణ కోప పరీతచిత్తుడై
కనఁ దన తమ్ముడెట్టునగు ♦ కన్నులతో ఘనచింతతో శరా
సనము నొసంగ రాఘవుఁడు ♦ సవ్వడిగాఁగ గుణంబు నెక్కిడెన్. ౪౮౨

ఆ॥ ధనువు నెక్కువెట్టిగొనయమ్ము లాగఁగాఁ, గలిగినట్టి పేరుంటులివు హరుని
కొమ్మ యొందు ప్రణయఁకోపంబు నడలించె, జగము లొక్కసారిఁసంచలించె.

ఉ॥ మేలగువానిలో మిగుల ♦ మేలగు తూపులు వర్షధారలం
బోలి యుగాంతకాలమున ♦ భూమి జలంబులఁ ద్రావు భాస్కరుం
బోలి పురారినేత్రమును ♦ పోలి మహాలయ కాల పావకుం
బోలి నముద్రమెల్ల నొక ♦ మూర్తము లోపలఁ గ్రమ్మె దండడిన్.

సీ॥ కులశైలములకంటెఁబలమైన కోదండ, మును మండలాకారఁముగను వంచి
నిఖిల చరాచరఁనికరంబుఁ బ్రళయ వే, శను కాల్పు నగ్ని కీలలకు మించి
సగములు మత్స్యముల్ఁనాగు లింధనముగా, తదితరంబులు చిన్నఁచిదుగులుగను
కడలి నీరము నెయ్యిఁగా రామబాణాగ్ని, గొఱల వారిధి యగ్నిఁకుండమయ్యె

తే॥ నేడు జలధులలోఁ బొగఁలెగయఁగా న, భంబుఁ గప్పుచుఁ జక్రవాఁళంబు నవలి
చిమ్మచీకటిఁ బోఁగొట్టిఁబమ్మగోళ, మగ్నిగోళమయయ్యెఁ బోయనఁగఁజేసె.

క॥ నెఱఁకులు చుఱుక్కుమనఁగాఁ, జొఱమీలును చొక్కి యొఱఁగఁసురతరువులు చి
చ్చఱ పిడుగులక్రియఁ బడు తుం, పఱచే మాఁడంగ రామఁబాణము లడరెన్.

క॥ మిడుఁగులులతోడి జ్వాలలు, పొడమఁగ బొగ్గులయి రాలెఁమొగుళ్ళుల గములున్
జడధి బడబొగ్గివలెఁగా, వడిఁ గమరె నటించు వేల్పుఁపడఁతుల కురులున్. ౪౮౩

తే॥ లెక్కయిడరాక నెత్తురుల్ఁగ్రక్కితేలె, మకర నికరంబులును పెక్కుఁమడిసి తేలి
కెరలెఁ దిమి తిమింగిల తిమింగిలగిలములు, రామశరములు వారాళిఁద్రచ్చికాల్పు

తే॥ బూది మొగయంగ నగ్నులుఁపుట్టికొండ, లన్నియుం గాల వేకోట్లఁయంపగములు
చొరఁగ నదులతో బురదతోఁశరధి మాఁడఁ, బాఁపతేనితలలు గానఁవచ్చెనందు.

తే॥ మాటదప్పిన యొకదొడ్డఁమనుజకులము, సరణి నిర్మూలమయ్యె మత్స్యముల కులము
స్తంభములతోడ నావలుఁజరగునట్లు, వీఁపుపై బాణములతోడఁవెలసె మీలు.

తే॥ శ్రేణులై సిత శరములుఁచెలఁగుకతనఁ, గొన్ని యుడుకుచుమాఁడిబొగ్గులయి బూది
యయ్యె నల్లతో బాణాగ్నుఁలలముకతనఁ, గంధి యొప్పె సంధ్యాకాలఁగగనమనఁగ.

తే॥ రామ శితసాయ కాగ్నులుఃత్రావసీర, మున్నదో లేదో యననోష్ణఃసుదధి యొక్క
ప్రమిదఁ బోలఁగ నేతిలోఁగ్రాగినట్టి, వానిచోలెను జలచరఃప్రతతి చూడ.

తే॥ శిత శిలీముఖములు రక్తఃసిక్తముఖము, లగుచు జలమెల్లఁ దావరఃతన్నలిబయలు
పడఁగ జడనిధియుడుకు చాఃర్పంగరాని, మిడుఁగులులఁ జెదర్చుచునుండఃమితముమీటి

తే॥ ఎల్లయెడ బయలుగ జలఃమింకిపోవ, సంబరువునై చి దుంపలుఃశాకములును
వరుగులుగఁజేసి యుంచినఃకరణీనోష్ఠై, గ్రొవ్విసట్టి మత్స్యములునుఃకూర్మవితతి.

తే॥ ఉలివుతో వచ్చు బాణమ్ముఃలోండ్డొగండు, దాకి వెదురుటడవిఁబోలెఃదవములేవ
నెల్లజంతువు లుడుకుచుఁద్రదెట్లుచుండె, నవ్వి క్రక్కిన శోణితఃమలలుపాతె

ఆ॥ కొండగములనుండుఃకుజములు తుండ్యయి, కడలి జలము పైనిఁబడుచునుండ
మండుచుండఁ జమురుఃమతిమతి చల్లంగ, నాటకుండ మండుఃనంగమునను.

తే॥ రామవిభుఁడు పరపు శరఃస్తోమ మజుని, యస్త్రమట్టు లమోఘంబుఃలగుచుమనను
కింటె వడియయిమిడుఁగులుల్ఃగలుగఁజేయ, గొప్ప పద్మాకరముక్రియఁగొటలె శరధి.

తే॥ ఉత్తములు కోపగించినఃనొదవు మేలె, యనుట నిచ్చోట దృష్టాంతఃమయ్యె వార్ధి
యుప్పుకడలి యనెడిపేరుఃతప్పి శుద్ధ, జలధియయ్యెను శ్రీరాముఃచలము కతన.

చ॥ క్రమముగ నండగోళములు ఃగర్భమునం గొని కాచు విష్ణు సం
శమగు రఘూద్వహుం డనదృఢ ఃశ ప్రదరంబులచేఁ బయోధి తో
యముల నశింపఁజేయు టొక ఃయబ్రమె? లోకములన్ జలంబు నీ
రములను వహి మ్రింగునను ఃప్రాక్తనవాక్యము నిల్పె గట్టిగన్. ౪౯౯

చ॥ చిరముగ వార్ధిలోనన వ ఃసించుచు శ్రీశుని పాదచింత ని
బ్బరముగఁ జేయుచుండు ఋషి ఃవర్యుల కెగ్గొక యింత లేద; యు
ద్ధరముగ నన్నిదిక్కులను ఃధూమ సమూహము పర్వ దట్టమై
తరణి గుఱాలు నల్లనయి ఃదారి తడంబడ నిల్పె దిగ్భ్రమన్. ౫౦౦

చ॥ దురమున భీకరుండయిన ఃతోయజనేత్రుఁడు మా యవస్థ దా
నరసియు లెక్క నేయని యఃనార్యుని పోలిక నుండెనంచు సం
బరమున సంచరించు జలఃపక్షులు పెంటులఁ బాసి చింతమైఁ
గరఁగుచు నిప్పుముట్టి యెఱ ఃకల్ గమరం బడి చచ్చె సంబుధిన్.

ఉ॥ ఓరువు వీడ హేతువయిఃయొప్పిన వారిధి నిప్పు నిండఁగాఁ

. బేరిచి వేణుకాననముఃవీక వహింప వచింపఁ బోలునే?

తోరఁపు బేర్పులై యడరు ఃధూమ సమూహము చుట్టుకొంటచే

నాటిచెఁ గన్నుదోయి నమ ఃరావళి మేనులు చెమ్మరింపఁగన్. ౫౦౨

సీ॥ పూలపై నను పోవఁజాలని మృదుపద, కంజాత జానకిఃగతులకోడి

యవమతి నొందినఃహంసలెల్లను వహి, నెఱయని త్రోవ గాఃన్వింపకుంటఁ

బటవఁ జాలనివయిఁవరుణుని కీర్తి కై, వడి జడధింబడిఁయడఁగి పోయె
మొగుళ్ళు మండెడు ♦ నగముల కై వడి, నింగి నిల్వఁగలేక ♦ క్రుంగిపడియెఁ
తే॥ జచ్చి చచ్చి కూలఁగఁ గొన్నిఁచావకుండుఁ, గొన్ని పులుఁగులు గుడి దిరుఁగుచును
పొగలు

గ్రమ్మగ్రమ్మ పెట్టిన చోటుఁగానలేక, ముత్తైములఁగాంచి భ్రాంతిచేఁ ♦ బొదుగఁజేరు.

మ॥ జలజాతేక్షణు రామచంద్రు నరుగాఁసామాన్యగా నెంచియే
చులుకం జూచితి మింతవచ్చె ననుచుఁశుష్కించుచుం బెక్కు సి
ల్లులకుఁ లోనయి పండ్లి గుల్చుచును దిక్కుల్ దోఁప కల్లాడుచుఁ
జలశాఖా మృగసంచయం బడలెఁ బశ్చాత్తాపముం బొందుచుఁ.

ఆ॥ దుష్టకార్యములనుఁతూకొని చేయుచు, సంద్రమందు దాఁగిఁసంచరించు
చుండునట్టి వారఁలుగ్ర మాంసాశను, లబ్ధి యుడికి తెట్టెఁగట్టినారు. ౫౦౫

తే॥ గొప్ప పైఁడి విమానముల్ ఁకుండ లవిసి, పిదపఁ గరఁగుచుఁ బడినవిఁవేల్పుఁటటి
దండిజలము తుంపురులతోఁపండుగట్టి, యెండ నుడు గణ ముడుకుచుఁనిలకురాలె.

తే॥ చేవ గలవి నిప్పులు రేఁచుఁలేవ గలవి, పద్ధతిం జనునవి తపఁస్సిద్ధి గలవి
పెక్కురూపముల్ గొనునవైఁవిశిఖ వితతి, కంధి జీవన మానె నఁగస్తుబోలి.

క॥ వనధిఁ బాడము నగ్గిని దై, త్యుని పురిలోఁ బ్రహరి కరఁగఁనుప్పరిగలు మం
డినఁ గని పౌరులు పదపడి, హనుమానుఁడు వచ్చెననుచుఁనడలిరి పెలుచుఁ. ౫౦౮

తే॥ ఉదయభానునివలె వెలుఁగొందుచుండు, మలత్రికూటంబుబంగరుఁమాడ్కిఁగరఁగి
శోణితము పడనయ్యెఁగిఁశుకము కరణి, బొనుఁగువడి ప్రవాళంబులుఁబొగ్గులయ్యె.

తే॥ కులగిరులవంటివగు కొన్నిఁగొప్పమీలు, నెలపు నెమ్మదిచెడి లోఁతుఁసీటికేగి
జలముకంటెను వహ్నియేఁచల్లనైన, దంచు భూమిపైఁబడి తత్తఁళించుచుండె.

తే॥ కడలి కలగుండు వడ నుదఁకములఁ ద్రావి, మఱియు నీరు లేకుంటచేమనుజులెల్ల
దిగ్భ్రమమునొండఁ బాతాళఁతిమిరచయము, తలఁగనేగె నారాచముల్ తపనుభంగి.

తే॥ అంబుధులలోని యుప్పునీరంబుఁ ద్రావి, చాల దగయెత్తి శ్రీరామఁసాయకములు
త్రావ నీరులేమిని యండఁతతులఁ దొలిచి, కొనుచు వడినేగె నందలిఁవననిధులకు.

ఉ॥ లీల నయోముఖంబులు శిఁలీముఖము ల్లల రామబాణముల్
వాలి సముద్రముఁ బయలు ♦ వాఱఁగఁ జేయఁగ రత్న సంతతుల్
చీలిన భూమి గర్భమునఁ ♦ జందెడు రక్తము రీతి వెల్వడెఁ
మీలును నాగజాలములు ♦ మేవిన ప్రేవుల లేవ గన్పడెఁ. ౫౧౩

తే॥ అంబువులు వట్టిపోవ రఁత్నాకరములు, భాగ్యశాలి మణులు నించుఁభవనములను
పోలె నారనములు చిందఁములకుఁ బొడుచు, కొనఁగ నయ్యవి యబకలఁకొమరుదాల్చె.

తే॥ వేలకొలది చీలికలయివిద్రుముములు, మాక్తికంబులు రత్నముల్ మలసె జగతి
గొప్పవారు కోపించినఁగోపింపఁ, బడినవారు మేలొందక ఁ చెడుదురేమి ?

క॥ సలసలఁ గ్రాగిన యాజల, ములఁ జచ్చిన జీవవితతిఁముక్తిని పొందె
జలజాక్షునిచేఁ జచ్చిన, యలుపులకును ముక్తి దొరకు ఁ టకుదే తలఁపక ?

తే॥ అసల శరములు మిక్కిలియలమిగొనఁగ, ధారణేదేవి నీలంపుఁజేర విడిచి
యెఱ్ఱపూల రంగులతోడఁ నెలమి గులుకు, చీర నడుమునఁ గట్టినఁచెన్నుదోచె
తే॥ విజయ శీలుఁడౌ రామునిఁవిశిఖ వహ్ని, త్రావినట్టి కడలి పీడితావు వేఱు
వెదకిగొన లేచుక్రియ విజృంభించె బడబ, యితర పాండితి మెచ్చు పంఁడితులె యంచె.

తే॥ జగము నడఁగించుకొని యాకంసంబు గూడ, నలమి బడబాగ్ని యప్పుడుఁవిలయవేళ
లోకముల నాశమొనరింపఁపీఠలేచు, పెను మహార్ణవ మట్టులుఁపెఱిగి లేచె.

తే॥ ఊర్ధ్వముఖమైపురాణించియుడుకుచూపఁ, గ్రతుభుజులులేచినత్యలోకంబు దనుక
వెడలుచుండిరి వేడిమితోడఁకనీక, యింక భూజనములఁ గూర్చియేమిచెప్ప ?

తే॥ జగము సిలుగొందుననియెంచఁజాల నిపుడు, వరుణునిచటికిరప్పించుఁవాడ ననుచు
నధిక కోప సంయుక్తుడై యవని విభుడు, చెలసి బ్రహ్మాస్త్రమును కుడిచేతఁ గొనియె

క॥ వడఁకిరి వేల్పులు మొగుభులు, పిడుగుల వెడలించె బుడమిఁబీటలువాఁడ
తడఁబడి జీవులు వెలవెల, పడియెన్ నదులెల్ల నింకివండలి గట్టెన్. ౧౭౨

ఆ॥ అండగోళమునకుఁనావలి జలధులే, యుడికెనన్న భూమిఁనున్నవానిఁ
జెప్పనేల ? మఱిఁగఁగివుని జటాగంగ, యజు కమండలు జలఁమల్లనుడికె.

ఆ॥ లోకనాథుడై నఁకాకుత్స్థ వర్చుని, యరయలేక నునలఁవరుణుఁ డిట్టు
లితనికంటె మూర్ఖుఁలెవరని ప్రాజ్ఞులు, తలఁచి చింతనొందితల్లడిలిరి. ౧౭౩

చ॥ తలఁపునఁ జేసి తొట్టతొలు ఁ తన్ దనుదానె సృజించికొంచు న
వ్వల జగముల్ సృజించి పరిఁపాలనసేయు విభుడు కోప మ
గ్గలముగఁ బూనె నింక బ్రతుకం గలవారమి ? యంచు నెల్ల ప్రా
ణులు తపియింపసాగె వరుణున్ శపియించుచుఁ బ్రాణ భీతిచే. ౧౭౪

—: వరుణుడు రాముంజేరి శరణు వేడుట :—

మ॥ పొగచేఁ జూడఁగలేని నేత్రములతోఁ ఁ బుంఖానువుంఖంబులై
తగులం బాజీన మేని బాణములతోఁదైవాఱు జ్వాలాళితో
దిగు లిగ్గాడు మనంబుతో వణకుతోఁదీల్పడ్డ కేల్గొడ్పుతోఁ
దగు వేడ్కోలులతో నముద్రపతి నీఁ తానాథుఁ జేరెన్వడికె. ౧౭౫

తే॥ కడలి కడవలనుంటి లెంకనగు నేను, గాన నీపిల్పు విననైతిఁగరుణఁజూడు
మనుచు నిప్పుపై నడతెంచుఁజనుని పగిది, నలలపై వచ్చె నడచుచుఁజలధితేడు.

బటవఁ జాలనివయిఁవరుణుని కీర్తి కై, వడి జడధింబడిఁయడఁగి పోయె
మొగుభులు మండెడు ♦ నగముల కై వడి, నింగి నిల్వఁగలేక ♦ క్రుంగిపడియెఁ
తే॥ జచ్చి చచ్చి కూలఁగఁ గొన్నిఁచావకుండుఁ, గొన్నిపులుఁగులు గుడి దిరుఁగుచును
పొగలు

గ్రమ్మగుడ్డు పెట్టిన చోటుఁగానలేక, ముత్తైములఁగాంచి భ్రాంతిచేఁ ♦ బొదుగఁజేరు.

మ॥ జలజాతేక్షణు రామచంద్రు నరుగాఁసామాన్యగా నెంచియె
చులుకం జూచితి మింతవచ్చె ననుచుఁశుష్కించుచుం బెక్కు సి
ల్లలకుఁ లోనయి పండ్లి గుల్పుచును దిక్కుల్ దోఁప కల్లాడుచుఁ
జలశాఖా మృగసంచయం బడలెఁ బశ్చాత్తాపముం బొందుచుఁ.

అ॥ దుష్టకార్యములనుఁతూకొని చేయుచు, సంద్రమందు దాఁగిఁసంచరించు
చుండునట్టి వారఁలుగ్ర మాంసాశను, లబ్ధి యుడికి తెట్టెఁగట్టినారు. ౧౭౦౧

తే॥ గొప్ప పైఁడి విమానముల్ఁకుండ లవిసి, పిదపఁ గరఁగుచుఁ బడినవిఁవేల్పుటేటి
దండిజలము తుంపురులతోఁపండుగట్టి, యెండె నుడు గణ ముడుకుచుఁనిలకురాలె.

తే॥ చేప గలవి నిప్పులు రేచుఁలేవ గలవి, పద్ధతిం జనునవి తపఁస్సిద్ధి గలవి
పెక్కురూపముల్ గొనునవైఁవిశిఖ వితతి, కంధి జీవన మానె నఁగన్త్యుఁబోలి.

క॥ వనధిఁ బొడము నగ్గిని దై, త్యుని పురిలోఁ బ్రహరి కరఁగఁనుప్పరిగలు మం
డినఁ గని పౌరులు పదపడి, హనుమానుఁడు వచ్చెననుచుఁనడలిరి పెలుచుఁ. ౧౭౦౨

తే॥ ఉదయభానునివలె వెలుఁగొందుచుండు, మలత్రికూటంబుబంగరుఁమాడ్కిఁగరఁగి
శోణితము పడనయ్యెఁగిఁశుకము కరణి, బానుఁగువడి ప్రవాళంబులుఁబొగ్గులయ్యె.

తే॥ కులగిరులవంటివగు కొన్నిఁగొప్పమీలు, నెలపు నెమ్మదిచెడి లోఁతుఁనీటికేగి
జలముకంటెను వహ్నియేఁచల్లనైన, దంచు భూమిపైఁబడి తత్తఁళించుచుండె.

తే॥ కడలి కలగుండు వడ నుదఁకములఁ ద్రావి, మఱియు నీరు లేకుంటచేఁమనుజులెల్ల
దిగ్భ్రమమునొందఁ బాతాళఁతిమిరచయము, తలఁగ నేగె నారాచముల్ఁతపనుభంగి.

తే॥ అంబుధులలోని యుప్పునీఁరంబుఁ ద్రావి, చాల దగయెత్తి శ్రీరామఁసాయకములు
త్రావ నీరులేమిని యండఁతతులఁ దొలిచి, కొనుచు వడినేగె నందలిఁవననిధులకు.

ఉ॥ లీల నయోముఖంబులు శిలీముఖము ల్లల రామబాణముల్
వాలి నముద్రముఁ బయలు ♦ వాఱఁగఁ జేయఁగ రత్న సంతతుల్
చీలిన భూమి గర్భమునఁ ♦ జందెడు రక్తము రీతి వెల్పుడె
మీలును నాగజాలములు ♦ మేవిన ప్రేవుల లేవఁ గన్పడెఁ. ౧౭౦౩

తే॥ అంబువులు వట్టిపోవ రఁత్నాకరములు, భాగ్యశాలి మణులు నించుఁభవనములను
పోలె నారనములు చిందఁములకుఁ బొడుచు, కొనఁగ నయ్యవి యబకలఁకొమరుదాల్చె.

తే॥ వేలకొలది చీలికలయి విద్రుమములు, మాక్తికంబులు రత్నముల్ మలసె జగతి
గొప్పవారు కోపించినఁ గోపగింపఁ, బడినవారు మేలొందక ఁ చెడుదురేమి ?

క॥ సలసలఁ గ్రాగిన యాజల, ములఁ జచ్చిన జీవవితతిఁ ముక్తివి పొందె
జలజాక్షునిచేఁ జచ్చిన, యలుపులకును ముక్తి దొరకు ఁ టకుదే తలఁపక ?

తే॥ అనల శరములు మిక్కిలి యలమిగొనఁగ, భారణీదేవి నీలంపుఁజీర విడిచి
యెఱ్ఱపూల రంగులతోడఁ నెలమి గులుకు, చీర నడుమునఁ గట్టినఁ చెన్నుదోచె

తే॥ విజయ శీలుఁ రాముని విశిఖ వహ్ని, త్రావినట్టి కడలి వీడితావు వేఱు
వెడకికొన లేచుక్రియ విజృంభించె బడబ, యితర పాండితి మెచ్చు పండితులె యంచె.

తే॥ జగము నడఁగించుకొని యాకంబు గూడ, నలమి బడబాగ్ని యప్పుడుఁ బలయవేళ
లోకముల నాశమొనరింపఁపీఠలేచు, పెను మహర్ణవ మట్టులుఁ పెరిగి లేచె.

తే॥ ఊర్ధ్వముఖమైపురాణించి యుడుకుచూపఁ, గ్రతుభుజులు లేచినత్యలోకింబు దనుక
వెడలుచుండిరి వేడిమితోడఁకనీక, యింక భూజనములఁ గూర్చి యేమిచెప్ప ?

తే॥ జగము నీలుగొందుననియెంచఁజాల నిపుడు, వరుణుని చటికిరప్పించువాండ ననుచు
నధిక కోప సంయుక్తుడై యవని విభుఁడు, చెలసి బ్రహ్మాస్త్రమును కుడిచేతఁ గొనియె

క॥ వడఁకిరి వేల్పులు మొగుభులు, పిడుగుల వెడలించె బుడమిఁ బీటలువాఱక
తడఁబడి జీవులు వెలవెల, పడియెన్ నదులెల్ల నింకివండలి గట్టెన్. ౧౭౨

ఆ॥ అండగోళమునకుఁ నావలి జలధులే, యుడికెనన్న భూమిఁ నున్నవానిఁ
జెప్పనేల ? మఱిగఁ శివుని జటాగంగ, యజు కమండలు జలఁముల్లనుడికె.

ఆ॥ లోకనాథుడై నఁకాకుత్స్థ వర్యుని, యరయలేక నునలెఁవరుణుఁ డిట్టు
లితనికంటె మూర్ఖులెవరని ప్రాజ్ఞులు, తలఁచి చింతనొందితల్లడిలిరి. ౧౭౩

చ॥ తలఁపునఁ జేసి తొట్టతొలు ఁ తన్ దనుదానె నృజించికొంచు న
వ్వల జగముల్ నృజించి పరిపాలననేయు విభుండు కోప మ
గ్గలముగఁ బూనె నింక బ్రతుకం గలవారమె ? యంచు నెల్ల ప్రా
ణులు తపియింపసాగె వరుణున్ శపియించుచుఁ బ్రాణ భీతిచే. ౧౭౪

—: వరుణుడు రాముంజేరి శరణు వేడుట :—

మ॥ పొగచేఁ జూడఁగలేని నేత్రములతోఁ ఁ బుంఖానువుంఖంబులై
తగులం బాజీన మేని బాణములతోఁ దైవాఱు జ్వాలాళితో
దిగు లిగ్గాడు మనంబుతో వణకుతోఁ దీల్పడ్డ కేల్గొడ్పుతోఁ
దగు వేడ్కోలులతో నముద్రపతి నీఁ తానాథుఁ జేరెన్వడికె. ౧౭౫

తే॥ కడలి కడపలనుంటి లెంకనగు నేను, గాన నీపిల్పు విననైతిఁ గరుణఁజూడు
మనుచు నిప్పుపై నడతెంచుఁజనుని పగిది, నలలపై వచ్చె నడచుచుఁజలధితేడు.

మ॥ నురుగఁగ మాడిన మోముతో వెగవుతో * శోకంబుతో నన్యథా
శరణం నాస్తి యటన్న వాక్యములతో * శంకించుచుఁ గుడ్డి వై
ఖరిఁ దొట్టిల్లుచుఁ గుంగు పాదములతోఁగొన్నించు నబ్ధిశుఁ డ
క్కురుణావాఙ్మిఁ గాంచి యిట్లనియె నుత్కంఠంబు హెచ్చిల్లఁగఁ.

సీ॥ లోకేశ శీవె యీజోకఁ గోపించిన, మాకేది శరణ మీలోకమందు
నీకసాధ్యం బేది? నిన్నెదిరించు న, త్వము మాకుఁ గలదె? నిత్యప్రకాశ
నీరధు లీవ యగ్నియు నీవ విలయంబు, నీవలననె కదానెగడుచుండు
లోకంబులను నీవలోకాంతరస్థ భూ, తంబులు నీవ తత్త్వంబు నీవ
తే॥ జగములను పొడమించి రక్షణము సేసి, యుదరమునఁ బదిలంబుగఁనుంచుకొందు
నీవు కినిసిన లోకముల్ నిలువఁగలవె? సర్వలోకాంతరాత్మకశరణు శరణు.
తే॥ దిగ్భ్రమకుఁ గారణంబగుతిమిరవనముఁ, గిరణ ఖడ్గంబుచేఁ ద్రెంచుతరణిలోన
నుండు జ్యోతివి బ్రహ్మాదులొందఁ గలుగు, పొక్కిలి గలట్టి ప్రాక్షనపురుష! శరణు.
తే॥ సర్వ భూతాంతరాత్మకశరణు శరణు, సకల భూతకారణ భూతశరణు శరణు
సాధు జనచయ సంత్రాణశరణు శరణు, సామజేంద్ర సంరక్షణశరణు శరణు.
తే॥ తల్లియును తండ్రియును సమస్తంబు నీవ, మోక్ష సరకము లాద్యంతములును నీవ
యేను దాస దాసుండ నిన్నెఱుంగఁగలనె? నిన్ను నీవ యెఱుంగుండు నిష్కలంక!

ఉ॥ నేరక పిన్న వార లొక * నేరమి చేసిరయేని పెద్దవా
రోరిచి బుద్ధి చెప్పదగు * నో జననాయక! కావుమంచు మే
ల్వారము సూర్యతేజ నిభమైన దొకండు ధరిత్రినుంచి యా
సారసనేత్రు పాదముల * సన్నిధి వ్రాలె నిలాతలంబునన్. ౧౩౩

తే॥ వ్రాలి మంటలతోడి గాత్రంబు చూపి, పిచ్చుకపయి బ్రహ్మాస్త్రంబు విడువఁ దగునె?
యనుచు వేడ రాముని కోపమంతరించె, పొంగు పాలలో నీర్వడుపాలుపుదోవ.

క॥ గోపము వీడితి భయమును, తాపంబును విడుము భక్తితాత్పర్యములం
బ్రాపింప వేడ రాకిటు, కోపింపఁగ వచ్చు కతముకోరెదఁ దెలియఁ.

చ॥ అన వరుణుండు రాముఁగని * యూర్య! భవత్సతి శాంతరూప యశా
జనకజ చెందినట్టి యగ * చాట్లును నీవును కోరి పిల్చుటల్
మును విననైతి నేడవ స * ముద్రమునం గల మీలు కయ్యముం
బెనుపఁగఁ దీర్ప నేగితి క్ష * మింపుము హేతువు వేఱు లేదికఁ, ౧౩౪

తే॥ వరుణుపల్కుచేరాముఁడుకరుణచెంది, యైననగుఁగాక యాయమోఘాస్త్రమునకు
దేని లక్ష్యంబు చూపెదుతెలియఁబలుకు, మనిన బ్రతికితి నని యాతఁడనియె నిట్లు.

తే॥ అనఘ! విను మరుకాంతారమనెడి దీవి, యందు దైత్యులు పలుకోటులమరినారు
జగములకు నాకుఁ బీడలుసలుపుచుండ్రు, వారిపై నీ మహాస్త్రంబువదలు మనఁగ

క॥ పూతుఁడు శాస్త్రజ్ఞానా, తీతుఁడు రాముండు విడిచెఁదివిరి శరంబున్
ఘాతుకులను పరిమాటిచి, సీతాపతి కడకు నదియఁజేరె త్తణమునన్. ౧౫౦

క॥ పరిశీలన గుణమొప్పంగ, నెఱి దప్పకయుండు జనికిఁనెగడునె కీడుల్ ?
వరుణునిపైఁ బొడమిన కఱ, కరి దుష్టులు రాక్షసులకేకప్తము గొలిపెన్. ౧౫౧
తే॥ చాలదూరము పోయి ముఁమ్మరులఁ జంపె, శాంతమూర్తులౌ పెద్దలఁశాపమట్లు
రామచంద్రు నమోఘు శరంబు జగతి, ధర్మమె బలీయమనుట సార్థకముగాఁగ.

మ॥ జలధీశుం గని రాముఁడిట్టులను ర ఁ త్తన్ వేడ మన్నించితిన్
బలుదుష్టుల్ దితిజాళి నాకగడు గూ ఁ ర్పంబూని పాథోధియన్
పులుకాల్వన్ దమ కోటగాఁగొని మహా ఁ మోదంబుతోఁ జేయు తొం
గలి సృత్యంబులు మానునట్టు లొక మాఁగ్గం బీయవే మాకనన్. ౧౫౨

సీ॥ జగముల వ్యాప్తికి ఁ నరుదులు లేనట్లు, లోతునకును వెడ ఁ ల్పునకు మేర
లేదు నీరింక నె ఁ న్నోదినంబులు వట్టు, సంతకాలము నిల్వ ఁ నైతిగాదు
బండకై వడి ఘనీభావ మొందుదునన్న, మలఁగి నాలోని ప్రాణులు సశించు
నాపై నిడిన వృక్షఁనగ శిలాదికములఁ, దొలఁగనీయక తేల్చిఁనిలుపువాడ
తే॥ సేతు వొకఁడు నీపేర నాశిరముమీద, సమర నీసేన నడపింపుఁసమరభీమ !
రామ ! సద్గుణధామ ! దుర్జనవిరామ !. శుభదనామ ! మునిస్తామఁసూక్తిసీమ !

సీ॥ అని వరుణుఁడు పల్కఁచిని సంతసమునంది, కాకుత్స్థ వర్మండుఁకడఁకతోడ
నీమహా సత్కార్యఁమే చేయుదము వార్ధి, శ్రేష్ఠత మనచే సఁశించెనేని
తక్కిననాల్గు భూతములును చులుకఁడ, నంబు నొందును గానఁనయముమీఱ
పర్వత ఘనవృక్ష ఁ వారంబులం దెచ్చి, కట్టుడు సేతువు ఁ గట్టిగాఁగ
తే॥ ననుచు వానర వరులకుఁనాజ్ఞ యొనఁగి, యిరవునకు నేగ రామునిఁకరుణతోడి
వీడికోలు గైకొని యభిఁవిభుఁడు వోయె, నుత్సహించిరి వనచరుఁలుదధిఁగట్ట.

—: ౨ సేతు బంధన పటలము :— (౨౧)

తే॥ వానరేంద్రుఁడు రాక్షసేశ్వరుఁడు జ్ఞాన, సిద్ధులగు కపివరులు యోఁచించి నలుని
పిలిచి సేతుబంధనము గాఁవింపు మిదియ, యిపుడు ముఖ్యక ర్తవ్యమంఁచెఱుకపఱుప

క॥ పలుమాటలేల మేనువు, నలునును సమమగు తెఱంగుఁనాణెంబుగ నీ
జలధిం గట్టెద విరివిగ, శిలలు తరులు గిరులు దేరఁజెపుడి కవులకన్. ౧౫౩

క॥ అని నలుఁడన నజుపుత్తుఁడు, వనధిని పూడ్చుంగ రండుఁవనచరులారా !
యని చాటింపఁగ వచ్చిరి, గొనకొని యొండొకరు త్రోసిఁకొని యుత్సకులై.

తే॥ రామ లక్ష్మణ వానరఁరాక్షసేంద్రు, లరుదుగాఁ జూచుచుండ వఁనాటు లెల్ల
భుజశిరంబులపై గిరుల్ ఁ మోచి తెచ్చి, రుదధులాటొక్కటింబూడ్చునొలయుకరణి.

క॥ కొన్ని పెకలించుచుండఁగఁ, గొన్ని ప్లవంగంబు లీడ్చిఁకొనివచ్చెను వే
 కొన్ని శిరంబుల మోచెను, గొన్ని కడలి దించెఁ గొన్నిఁకూతలు వెట్టెన్ గి॥౧౯
 క॥ కొన్ని దొరలించెఁ గాఢులఁ, గొన్ని కరతలములఁ దెచ్చెఁగుందాడుచు వే
 కొన్ని తమ వాలములతోఁ, బన్నుగ నీడ్చికొని వచ్చెఁబటుతరశక్తిన్ గి॥౨౦
 క॥ అనఘుండగు నలుఁడు వడిగాఁ, గొనితెండని త్వరపఱచుచుఁగొండల నొకచేఁ
 గొని వరుసలుగాఁ బేర్చుచు, వనధిని కల్లోలపఱచిఁవడఁకం జేసెన్ గి॥౨౧
 క॥ † కరుణాకరుండగు విడువరి, శరణార్థుల రహి భరించుఁచందమునఁ గపులే
 తొరతొరఁ దెచ్చిన కొండల, భరియించె నలుండు కార్యభరణ నిపుణతన్ గి॥౨౨
 తే॥ చంద్రముఁడు కాళ్లఁ దడవెడుఁశైలములను, కెల్లగింపఁగ మేఘపంఁక్తియునుచెదరె
 నందు దిరుగు యక్షిణులునుఁయక్షవరులు, పడుచు లేచుచుఁ దడఁబడిఁపరుగులిడిరి.
 ఉ॥ పాదగలించి గొప్పగిరి ఁ పంక్తుల వీచుడు నొక్కటొక్కటిన్
 మోఁదఁగ నిప్పుకల్ పొడమి ఁ మున్నొని మాలిక తొచుఁ బోవఁగా
 వేదనచెంది వెండి రఘు ఁ వీరుని భీమ శరాగ్ని వచ్చె నే
 మో దరికొంచు నంచు భయ ఁ మొందె నముద్రవిభండు చూచుచున్.
 తే॥ కొండనగలించికొనిగ వాఁక్షుండుతెచ్చి, గుభిలుమనవైవనంబుధిఁగొఱలు మాక్తి
 కములు జలబిందువులతోడఁగగనీ వీధిఁ, జేరి నక్షత్ర మండలిఁగేరి వెలిఁగె.
 చ॥ కరులు వసింపఁగాఁదగిన ఁ కందర లున్న మహీధరంబులన్
 శరధిని వైచుచుండ రభ ఁ సంబున మింటికి లేచు ముతైముల్
 వరుసలుగాఁగ నేర్పడుచు ఁ వారిద పంక్తికి జల్లియయ్యె న
 ప్పరును జలేజమిత్రునకు ఁ వైచిన పందిరిఁబోలె నయ్యెడన్. గి॥౨౩
 తే॥ వెదురుగుములున్న కొండలఁవినరివైవ, నెగయు జలబిందువులఁ దడియెనయువలువ
 లంగముల కంటుకొనఁ గాంచియమర వనిత, లెడఁదలందున నాన పఁపించినారు
 తే॥ పెను తరులతోడి కొండలఁబెల్లగించి, జలధి వైవఁగ బిందువుల్ఁచాల దవ్వు
 పోయి మరలుటచేత వేల్పుల జగమ్ము, వాన కురిసిన చందానఁబరిధవెల్లె.
 తే॥ కడలి మద వారణంబులుఁపడుచునుండ, వాని మొనఁకులు గాంచి కాల్వట్టిలాగఁ
 దొండములనెత్తిగీపెట్టిఁతోల్లిగజవి, భండు హరిగూర్చి మొఱవెట్టుఁపోల్కినొప్పె.
 తే॥ అలరులునుతేనెవాఁకలుఁనగురుచంద, నములుతక్కుగందంపుద్రఁవ్యములుమిన్ను
 గప్పుచుం బడి దట్టంబుఁగాఁగఁ బర్వ, శరధి నీచు వానన వీడిపరిమళించె. గి॥౨౪
 తే॥ ఉత్తములకుఁ బూర్ణ వినాశఁముప్పతిలిన, నైజమైన యుదారగుఁగింబు విడరు
 ఫలతరులతోడ్పెల్లముల్ఁజలధిఁగూలి, మత్స్యములకుఁ దేనెలుపండ్లుఁమాంస మొసఁగె.

తే॥ క్రమఘలములఁ దినఁ గాంక్షఁగలిగి నోరు, తెఱచుకొని పేదలట్లు వాఁశ్చరములుండ
బురదలోఁబూఁడుకొనిపోయెఁగిరులు కొన్ని, మాచకులకేక దాఁచులోఁభాలిఁబోలె.

ఉ॥ గాలిపటంబుకై వడిఁ ద * గం దిరుగాడు స్థవంగముల్ మహా

శైలములం బెకల్చి రభ * సంబుగ సంబుధివై వ దంతులక

బోలఁగ నోట వైచుకొను * బుద్ధి భుజంగము లుండి చచ్చె మూ

ర్థాలి దొసంగెసంగు తఱి * నైన వివేకము చెందకేర్తులే? ౧౮౩

తే॥ తొండములఁ బెనవైచి దంతులును తమ్ము, పట్టనచ్చు నక్రమ్ములఁగిట్టి పొడువఁ
గరులు మకరులు పోరాటఁగలిగినట్టి, విరవ మొప్పారె జెవులు గింఁగిరులుపోవ.

తే॥ నిప్పు లురలంగఁ దాఁకుచుఁనీరధిఁ బడు, భూమిధర శిఖరము లల్పపుణ్యముగల
జనములం బలె న్వర్లోకమునకు నెగసి, నిలువలేక క్రమ్మఱిన వఁన్నియఁ జెలంగె.

తే॥ శరభ సింహ శార్దూలముల్ శరధిఁ జొచ్చి, మీలచే నోడి గుటుకునఁమ్రుంగఁ బడియె
నున్న చోటు వీడిన నెట్టియున్నతులును, బన్న మొందుదు రల్పులవలనఁగూడ

తే॥ బుద్ధి పూర్వకంబుగఁ దోడుపొనరకున్న, సుత్తముల సాత్తు బీదలకొదవుచుండు
మింటికెగసిన చేపలువెంట నెగయు, కొండతేనె ద్రావి కవులకొమరుకొవ్వె.

తే॥ మంచునీటిని చిందించు * మలలనుండి, దవమునించు వెదుళ్లు చిందంగఁజేయు
ముత్తైములకు వారిధి ముత్యములు వలమురి, చిందములును ప్రేమంబునవిందుచేసె.

ఉ॥ అంబరచుంచితంబులగు * నద్రులఁ దెచ్చి కపింద్ర సంఘముల్

డంబుగవై వ నందలి జడంబులు పొంగి ధరిత్రముంపఁగా

సంబుధి పంబు భూస్థలియె * యయ్యె ధరాస్థలి నంద్రమయ్యె లో

కంబున దుర్బటం బొకటి * గల్గునె? తారక నాముఁ డెంచినక. ౧౮౪

తే॥ దట్టముగఁ బడు కొండలందలి మృగేంద్ర, శరభ శార్దూల సంఘముల్ దిరుగుకతనఁ
దీరభూమి యధిత్యకతీరుదాలె, నిఖిలనాథుండు తలఁపఁ గానిదియఁ గలదె?

తే॥ మేము తిననివే యిచ్చటమిగులఁగలుగు, నంచుఁ దిండి మానినవి మృగాదులెల్ల
మెకములంటని నీర్వామిమీలచేతఁ, దినఁగఁ బడనివి లేవు ధాత్రీస్థలమున.

తే॥ క్రూరమృగములై నను పెంచువారియెడలఁ, దాలు ప్రేమను వీడంగఁజాలఁగలవె?
తమ్ముసాకు కొండలవీడితరలమన్న, చందమునఁ బడె మెకములుజలధియందు.

తే॥ తపము సుకరముగాఁజల్పఁదావలములు, ఫలదములు చల్లనివి యైనపర్వతముల
విడువలేక తోడనె పడఁదొడఁగినారు, బంధములఁ ద్రెంచినట్టి తాపనులుకూడ.

తే॥ పడెడు కొండలయందున్న పలలభుజులు, తలలఁ గేలుంచుకొనిచింతయలమిమొనఁగ
లంక కీగిరి కాణాచిలంకె వీడి, జన్మభూమి యేరికిని దుస్త్వజమకాదె? ౧౮౫

తే॥ మునిగినట్టి మలలమీఁదమునుఁగకుండు, శిఖరములఁ జేరి యుండినసింహ శరభ
వితతి గొప్ప సేతువునకుఁవంతయైన, మాలిక లమర్చు తీరునమలయుచుండె. ౧౮౬

అ॥ వైచు పర్వతములు వనధిని మునిఁగెను, చాలవనుచు మరలఁజైలములను
శ్రమము లెక్కయిడకఁచని తెచ్చియిచ్చుచు, నుండినారు కొండఁజుత్సుకతను.

అ॥ భూమిదేవి వీలవు పెద్ద రంధ్రము పడఁ, బెల్లగించి తెచ్చు పృథ్విధరము
లందునుండి జాటునవలులు వ్రేలె ధరిత్రి, వ్రేవులవలె గిరుల వేళ్లవలెను. ౧౭౭

తే॥ పద్మరాగమయాద్రులఁప్రక్క నీల, రత్నమయమహీధ్రములు పేర్పంగఁ బడఁగ
నెనఁగె రిక్తకంఠుఁడు సముద్రదేశ్వరునకు, రఘువరుండిచ్చు రత్నహారం బనంగ.

తే॥ స్థిరనివాసంబు నాత్మకుఁడెలియవెదకు, యోగులంబలఁ దోయధినురలినట్టి
కొండచిలువలువడిఁ బాటిఁగుహలఁజేరె, నడఁగునేయెన్నఁడునుకాణయాచిమరులు.

తే॥ సేతు మహిమకు నొప్పుగాఁజెప్పఁదగిన, వేటు కారణమొందు భావించుటేల ?
రామ దూతవైచిన గిరిప్రజమువలన, స్వర్గముంజేరె మీలునుజల కణములు.

తే॥ నీలుఁడేవున వైచిన సీలనగము, జలధి యడుగు వఱకుఁదాఁకి జలము పొరలి
నేలముంప జీవులు పాటులీల గొప్ప, కలకలంబును పుట్టించెఁగాటముగను. ౧౮౦

క॥ మైందుఁడు వైచిన గిరిచే, సందరము జలంబు లాకసం బొరసి పడఁ
దొందరపడి దిగ్గజములు, మందరగతిఁ దిరిగెఁ జెదరిమల్లటపడుచున్. ౧౮౨

క॥ పూనిక లక్ష్మణుని శరము, లైనను తొలగింపరానియద్రిని బలభి
త్తునుని కొమరుఁడు తెచ్చి య, నూనగతిన్ వైచె మఱియునుదధి గలంగన్.

క॥ హనుమని భుజమును పోలిన, ఘనగిరి భల్లూకరాజుకడిమిం బెకలిం
చెను వనధివైచె దుంపురు, లనువొందఁగ నెగసి పడఁగనమరుల తలలన్. ౧౮౪

క॥ శైలము కుముదుఁడు వైవఁ గు, శీలవు లాస్యమున కనువుచెడక ధ్వనించెన్
దమనగరఁ దుంపురులు పడ, నమరుల కమృతాశ క్రొత్తయై యుదయించెన్.

తే॥ వనసుఁ డేవున వైచిన పర్వతములు, పిడుగులంబలఁ బడుచుండఁవెగడు కుడిచి
యోర్వలేక స్వజీవితముజ్జగింప, నిరశనవ్రతముం బూనెనురగవిభుఁడు. ౧౮౬

తే॥ లెక్కలేని భల్లూకములొక్క మొగిని, పెక్కుమలలను వైవ నొండ్రిక్కదానిఁ
దాఁకి పుణ్యహీనునివ్రయత్నంబు పోల్కిఁ, గకవికలుగాఁగఁ బడిపోయెఁగడలియందు

తే॥ బహుళ యోజన విస్తృతిపరవియున్న, యొక తిమింగిల పృష్ఠంబు వికలముగను
కొండ యొక్కండు పడ నదిక్రంగి యవలి, కేగఁ గొండయు జడధియు నిమ్ముడపై.

తే॥ నేర్పుతోడ నలుఁడు శిలానిచయములను, పొందికగ నిడి విఱచి చేర్పుగను చేసి
మలలఁ బేర్చి యిసుక చల్లితలలుగాన, రాక కేలఁ దడవి యెత్తరంబు నదుము.

తే॥ వానరులు తెచ్చు భూధరపంక్తులెల్ల, నినుప కంబంబులం బోలియెనఁగుకేలఁ
గొనెడు సంతతోఁ దునుకలై కుఱుచలగుచు, నలరు నట్లుగఁ గాళ్లతో నలఁచి యడఁచు

తే॥ లీల శైలముల్ మోచు వలీముఖములు, పోవ జోలు లేకుండ సముద్రమందె
గాక తలలమీఁదనే యొకగట్టిసేతు, వొనరి యున్న చందంబునకొప్పుమీఁతె.

తే॥ పెద్దకొండల దాల్చినపెక్కుకవులు, వరుసలై నిల్వొడక్కినవారు పోవ
దోపలేమిఁగొండలతోడఁదోయధిఁబడి, యీఁది తెచ్చియిచ్చుచునుండి రెనకమీనఁగ్గ.

తే॥ పొడవు కొండల మోవఁగదొడఁగి కాళ్లు, సంచలింప నాకలిగొన్న శైలచరము
లల్లెమోచు మలల దించియందు గలుగు, మధువు దండిగఁ బ్రావిమైమఱచిసొక్కె.

తే॥ అన్నిదిక్కులఁ బరవినయగచరాలి, చొచ్చువారు మరలువారువచ్చువారు
నగుచు నెంత దూరము సేతువయ్యెననఁగ, గొందఁబందురు సగము చేకూడె ననుచు

తే॥ ఛాత్రధరముల యందున్న ధాతువులును, పేటలందున్న పెందేనెపెరలుఁ దరుల
మంజరులు తీరమందెల్లమలసియుండఁ, దద్భయంకరాంబుధి మధూదధిని పోలె.

తే॥ కష్టములు రేగి మిక్కిలికలఁచుచున్న, నోర్పుమై గుటుంబము గాచును త్తమువలె
గొప్ప భూమిధరములు పెక్కులుగలంపఁ, గలఁగఁడయ్యెను సుంతైనఁజలధితేఁడు.

తే॥ పరవియున్న ప్రవాళ వల్లరులు మునుగ, నుదధి వైచిన కొండలనుండి చెదరి
దరులఁ బడియున్న పెక్కురత్నాలకాంతు, లింద్రధనువుల కై వడినెనఁగుచుండె.

అ॥ వానరం బొకండువటవృక్షమును పెక, లించికొనఁగ నట వసించు వులుఁగు
లాదరువుగ నున్నయధిపుఁడు మరణింప, నడలు బంధులట్టులఱచుచుండె. ౧౯౮

తే॥ పాంథవిశ్రాంతి కెడమయిపరఁగుచుండు, మావిమాఁకులువనధిలోమఱుగువడఁగ
రక్షకులు గతియింప నిర్గతికులయిన, సేవకులక్రియఁ దుమ్మెదల్చెదరిపోయె.

క॥ చెల్లాచెదరై తుంపురు, లెల్లెడ వ్యాపించుచుండుఁటిక్ష్ణింపఁగ సొం
పిల్లు పయోనిధి పూడఁగ, మెల్లఁగ వేతెడకు జాఱుమీలం బోలెన్. ౧౦౦

క॥ వలపుగొని ముసరుచుండిన, యభిబృందము సంద్రమున మహాద్రులతో దం
తులు గూల విడిచి మరలెను, వలపెద లేకుండు పణ్యవనితలకరణిన్. ౧౦౧

క॥ ధరనూనిన వేళులతో, నురలింపఁగఁ బడి సిలుంగులొందినవయ్యన్
వరసతుల క్రియను తీవలు, తరువుల విడకుండి శర నిధానమునఁ బడెన్. ౧౦౨

క॥ జలకణము లెగుర నవ్వలి, జలధియు నుప్పయ్యె నశనిచల్లనయయ్యెన్
జలదములు గురిసె నుప్పని, జలముల వేవెలుఁగు కూడఁజలి వెలుఁగయ్యెన్.

తే॥ పరిమళించు పర్వతములవలన నెగురు, పసిడివంటి తుంపురులు గప్పఁగ నెలర్చి
వడిగఁ బైకి లేచిన తీగపగడములు తు, అంగలించెను మింటి మెఱుంగు లట్లు.

తే॥ పన్నిదంబులు వైచుచుఁబరుగులిడుచు, జ్ఞవగు లడవులఁ గల పాదపముల గిరుల
వెదకివెదకి తెచ్చి కడలివిడుచుకతన, మొక్కులును చూడఁ గనరాకపోయెధరను.

తే॥ నెఱపు కీరితి పఱపు వాఁనరుల పఱపు, గిరుల పఱపును వనములఁపఱపు డాలు
ధరణిఁ బఱపుటంబోలి చిఁత్తముల పఱపు, విరియ నొక శరధి పఱపుఁతెఱఁగు దోచె
తే॥ అరయఁ బగఁతులు మూఁడగుఁనంతలోఁద్రది, కూటముంజేరె నేతువుక్రోఁతు లపు డొ
సర్పు కోలాహలము గగఁనంబు బ్రద్ద, లుగ నొనఁచె; నియ్యది వేఱుఁగగన మేమొ?
తే॥ వేఱ యుపమ లుత్పేక్షలుఁవెదక నేల?, ప్రభుఁడు రాముఁడు సీత యాఁపదలఁ దీర్చు
నాపయిం బదాజ్ఞములుంచినడచుఁగాక, యనుచు శేషుఁడు నిల్చె నాఁనలరెఁగట్ట.
తే॥ సత్యవతియగు లంకయన్ సరసిజాక్షి, దైత్యు లొనరించు చెడుగులుఁతాళలేక
జలజనేత్రుని చేసాఁచిఁపిలుచు కరణి, జెలఁగె రణజయ హేతువుఁ నేతు వపుడు
తే॥ తనదు ప్రియ పుత్రి పడు బాముఁలను తలంచి, సైంపలేక భూదేవి హస్తంబు చాఁచి
సీతయున్ని చూపిన దనఁజెన్నుమీఱె, బంధవారిధి వారధిఁపాప రోధి. ౬౧౦
తే॥ కడల్పిపై సేన రాముండుఁనడపవలసి, యుండ నేను కాకెవరిప్పుఁడొదవు వార
లనుచు విష్ణు పాదోద్భవఁయవనికి దిగి, నట్టి చెలువున వంతెనఁయమరెఁ జూడ.
తే॥ మలలయందుండు రత్నరాఁసులు జ్వలింప, వానరులు గట్టు జలనిధిఁబంధనమ్ము
వేవెలుం గత్తమిల్లినఁవేళలందు, మెఱుపుఁదీఁగల కైవడిఁమెఱయుచుండె.
తే॥ కపులు పూర్తిగా వంతెనఁగట్టు పిదప, వనచరేంద్రుండు రాక్షసఁవల్ల భుండు
తక్కువార లావిషయంబుఁతనియఁదెలుపఁ, జనిరి కుతుకంబుతో రాముఁనన్నిధికిని.
తే॥ డాసి నేతువు నూతామఁడల పొడవును, వెలుపు పదియామడలుగాఁగఁవెలసెననుచు
శ్రీరఘూత్తము చరణ రాఁజీవములకు, మొక్కి విన్నవించిరి మోదఁపూర్ణులగుచు.

౮. చారిత్రవణ పటలము (౬౬)

ఉ॥ వారధియైన వార్తవిని ఁ వారిద వర్ణుఁడు మేరమీఱు ము
ద్వారిధిఁ దేలి వారల న ఁ పార కృపారస మారఁ గౌగిలిం
జేరిచి మేనులం దడవి ఁ నేతువుఁ జూడఁగఁబోదమంచు దు
ర్వార విరోధి రాక్షస వి ఁ రాముఁడు రాముఁడు లేచెఁ గన్ననన్.

క॥ ప్రానెలపు కడలి కెదుటను, నేనావారిధికి దిగినఁజీమూత మనన్
మానుగ నిలుచుచు నేతువు, జానకిఁ గన్నట్లు గాంచిఁసంతసమందెన్. ౬౧౬

సీ॥ పలు తరఁగలచేతఁగలగుండు పడుచుండు, జలధి నిండంగఁగొంఁడలను పేర్చి
వారధి నిర్మించుఁనేరుపు మెచ్చయ్యె, దీని లోఁతెంతయోఁతెలియవశమె?
నలువ నిర్మింప నెఁన్నాళ్లకు ముగియునో, యీలంక యేడు సంఁదాల కవల
నున్నను నలుఁడింకఁగొన్ని దినాలలో, నిక్కంబుగాఁ గట్టిఁనిల్వఁగలఁడు

తే॥ అనుచుఁగొనియాడికారువుఁనర్చిలిమెయి, నలమి నాఁడువరుణుఁడిచ్చుఁహారమొసఁగి
యింక జయమునిశ్చయమనిఁయెఱుఁగఁబలికి, బయలు దేఱఁగఁద్వరపడెఁబరమవిభుఁడు.

ఉ॥ మున్ను విభీషణుండు బహు ♦ మోదముతో నడవంగ జ్ఞాన సం
పన్నుండు వాయుసూతి కపి ♦ వల్లము వెక్కిలరాగ లక్ష్మణుం
డన్నను వెంబడింప మద ♦ హస్తీ క్రియక రఘురామ భూవరుం
డున్నడతెంచె వంతెన గ ♦ డుంగడు సంతసమంది చూచుచున్. ౬౧౮

ఉ॥ చారు చిరత్న రత్నములు ♦ చందనముల్ చరణాల గ్రువ్వగా
హరి వనంబులెల్ల నల ♦ లట్టులు ప్రక్కల నుల్లిసిల్ల గా
వేరిని పోలియున్న కడు ♦ విస్తృత సేతువుపై గపిండ సం
చారము రామచంద్రునకు ♦ సమృద్ధిగూర్చె ననేక భంగులన్. ౬౧౯

తే॥ కొండప్రక్కల గల తిను బండములను, వారుకొని మోచితెచ్చుట వలనజలధి
నడచు కతనను ప్లవగపై న్యంబుచూడ, గొప్ప కావేరి వడదనాఁగొమరుమీఁతె.

చ॥ నడవంగ బల్లము ల్వడిన ♦ నాడెపు జాడలలో దరంగముల్
నడుమను తూటుచుండ జత ♦ సంబున సంగర రంగమందు ప
ర్విడు తురగాల నెక్కి చనురీతి మనోహర లీలలన్ వడిన్
దడములు పోవసాగె గనుదమ్ముల విందుగ సందడించుచున్

తే॥ ఇటుకు గానున్న చోటులనేగలేక, యోరలం బోయి పడనున్న వారిబట్టి
చేయి యూత యొసఁగి దరిఁజేర్చినారు, కరుణ నిండిన కపివరుల్ కడఁకచెడక.

క॥ పలువురు ప్లవగులు రాఘవు, తలపై నాతపము వేడితగిలెడి నని జొ
బ్బిలు జొంపములగు తరు శా, ఖల గొడుగులక్రియను పట్టికడపిరి త్రోవన్.

క॥ కాకుత్స్థు మేను వాడగ, నీక ననిచియున్న విటపనిచయమ్ములతో
జోకగఁ జామరలవలెం, జేకొని వీచిరి చెలంగి ♦ సేనానాథుల్. ౬౨౦

తే॥ జానకీదేవి జేరంగఁజనుటఁ దలఁచి, యుత్కమైన మనంబుతో నుర్వివిభుండు
బలసి వచ్చు సేనలతోడఁజలధి దాటి, యవలి దరిజేరె వేల్పులు హర్ష మొంద.

చ॥ సురలును మానులుం గడఁక ♦ స్రుక్కక గొప్ప తపంబుచేసి య
త్యురుఫల మొందు హేతువున ♦ నుద్భట వానర సేనతో బ్రియా
వరజునితో నరుంధతియు ♦ భక్తిని మ్రొక్కగఁ దగ్గ సీత ము
చ్చిరు నగరంబు పొంత విడి ♦ సెన్ రఘువీరుండు వేనువేల్పై. ౬౨౧

క॥ శ్రీరాముండు మనసేనా, వారమ్మున కెల్ల వలయుపద్ధతి విడుదుల్
సేరువుతో దీరువుడని, యారగ నీలునకుఁ దెలుపఁనతఁ డగుననుచున్. ౬౨౨

చ॥ నలునకుఁ దెల్ప నాతఁడును ♦ నాల్గుముఖంబులుగా నమర్చి సే
నలకును దండనాథులకు ♦ నాణెము లేర్పడ వేటు వేటుగా
నెలవు లమర్చి దైత్యుల ♦ నేతకు భాస్కర సూతికిం గుతూ
హలమున రమ్యమైన నిల ♦ యంబులు దా సవరించె నెవ్వడిన్. ౬౨౩

తే॥ రామలక్ష్మణులకు మధ్యఃసమ్యములగు, తాలు మలిచి కఱ్ఱలు గట్టిఃపూ లతలను
గప్పి దర్భలఁ బఱపి చోక్షముగఁజేసి, యెలమి నిట్లు స్కంధావారఃమెల్లఁదీర్చు.

తే॥ లోకరక్షకు జానకీలోలు నెల్ల, వారు మనసుచే వాక్కుచేఁజెన్తుతించి
యెఱిగి తమతమ విడుదులఁకేగినంత, రాముఁడును తనవీడు చేరంగ సరిగె.

ఉ॥ వ్యాపన శీలులైన కపి ఁ వర్యులు కొండలు తెచ్చివైవ ని
ల్పొపక యబ్ధి వాఃకణము ఁ లుప్పర వీదికి వచ్చి విద్రుమ
శ్రీ పెనుపారు సంశువుల ఁ చెన్న తొలంగఁగఁజేసె సంచుఁ దా
నీవరిఁ దానమాడుటకు ఁ నేగిన కైవడి నేగె భానుఁడున్. ౬౩౧

క॥ దార రహితుఁడై యుండెడు, శ్రీరాఘవు నేయఁగోరిఁచిత్తజుఁ డెక్కుం
గురిచిన చెఱకు విల్లన, వారుణిఁ గనుపించె లేతఁవలివెలుఁగంతన్. ౬౩౨

ఉ॥ నీరజ పుష్పరేణువులు ఁ నిండఁగ నూఱుచు మంచు బిందువుల్
చేరిన మందమారుతము ఁ చేతను రేయను దావవహ్నిచే
మార శిలీముఖంబను న ఁ మాఖ్యవహించు కృతాంతుదూతచే
ఘోరతర ప్రతాపమును ఁ కోరికఁ జూపె విధుండు గొబ్బునన్. ౬౩౩

ఉ॥ కోపము చూపినన్ మిగులు ఁ కోమలికం బెడఁబాయకుండు ను
శ్రీ పెనుపారు మోముగల ఁ నీత యెడంపడ నిద్ర సౌఖ్యమున్
ద్రోపడియున్న రాఘవుని ఁ దోష్ఠలి వెన్నెలపాటుఁ కేకియుం
బై పడి వీడఁగా వెడలు ఁ పాప భుజంగము లీల నేర్పడన్. ౬౩౪

తే॥ లంక డాయుటచే రాముఁలలితగాత్ర, మతిశయోద్ధిత సంతాప ఁ మధిగమించె
నెఱ్ఱనోరు నల్లనికనుఁలెనయు నగ్ని, కాల్చె దవ్వులనే డాయఁగాల్పకున్నె ?

చ॥ తన చెడువేళ డగ్గఱిన ఁ దానవనాథుఁడు రావణుండు పం
పిన కొటికాండ్రు వానరుల ఁ వేషమునం జనుడెంచి పాలియం
బునఁ దిరుగాడుచుండఁ దన ఁ పూర్వులు చేయు తపఃఫలంబు రేఁ
పిన లలి వచ్చి యుండిన వి ఁ భీషణుఁ డొయ్యనఁ గాంచె వారలన్.

తే॥ వానరులవలె నేనలోవఱలుచుండు, వారిఁ గనిపెట్టె నప్పుడేఁప్రాజ్ఞవరుండు
కలశ వారాశిలో నీటిఁకణము పడిన, వేఱుపఱచి త్రోచెడు హంసఁవిధముగాఁగ.

తే॥ పరఁగ నణువై మహత్తయిఁవరవి నిండి, విద్యలకుఁ గట్టువడి తిరోవృత్తిఁ దనరు
జీవునీశ్వరుఁ గనుల దఁర్చించినట్టి, యోగిరీతి విభీషణుఁడొప్పె నపుడు.

చ॥ కడఁకను డెల్ప వానరులు ఁ కాఘలు నేతులు గట్టి వారలరి
బిడికిటి పోట్లచే నొడలు ఁ భేదిల నెత్తురు గ్రక్క గ్రుద్దుచున్
వడివడి రాఘవేశ్వరుని ఁ వద్దకు నీడిచి తెచ్చి చూపఁగా
నెడఁద దయారసం బతిశయింప నతండును గాంచె వారలన్. ౬౩౫

చ॥ కని పగవారలంచుఁ గినుకక వహియింపక నింద్యమైన చొ
ప్పున నగచాట్లు వానరులు * పూన్చిరె యంచు దయాంబురాశియై
కని పగవారయైన నొడికంబు చెడక శరణంబు వేడ నొ
ప్పని పని నేయఁగా దగునె? బంధములక విడిపింపుఁడీ యనక. ౨౮౦

చ॥ మనమున మార్దవంబుగల * మాన్యుడు రాముడు గూఢచారులక
గనులను నీరు చిప్పిలఁగఁగించినఁ జూచి విభీషణుండు శ్రీ
వనజదళాక్ష! రావణుడు * పంపగ వచ్చినవారు వీరు వీ
డనయుడు సారణుండగు శు * కాఖ్యుడు వీడగు నంచుఁబల్కుఁగక.

ఉ॥ మచకులైన వేగులు కృ * పారసథాముని రాముఁగంచి యో
యంచితరూప! వానర బ * లాతిశయంబు నెఱింగి గెల్వముం
గాంచుట దుర్లుటం బనుచు * గారడముల్ పచరించి మమ్ము చం
పించఁగ వచ్చినాఁ డితఁడు*వెడ్డరి నిక్కము నమ్ముమీ యనక. ౨౮౧

ఉ॥ భేదము గూర్తురా యని వి * భీషణుఁ డప్పడు మోహనప్రతి
చ్ఛేదక మంత్రముక బఠన * నేయఁగ గుట్టు బయల్పడెక వడిక
బాదరసంబుసోకి తెలి * పాటిన వైడి పుటంబు వెట్టఁగా
నాదిమ వర్ణముం జెనయు * నట్టులు వారు యథాస్థితిం గొనక. ౨౮౨

తే॥ భీతిచే వడఁకుచునుండు*వేగులఁ గని, దీనరక్షకుడైన యా*దిత్యకులుండు
మోమునక మందహాసంబు* మొలకలె త్తనలుకు వలదు వచ్చిన పని* తెలుపుడనఁగ.

తే॥ వార లేమియుఁ దోఁపక*నోరు మిడుక, శ్రీకరా! లోకమాతయా*నీత తనకు
మృత్యుచని యెఱుంగని దాన*వేశ్వరుండు, పంప వచ్చిన వంచనా*పరులమయ్య!

తే॥ అనుడు రాముఁడిట్లును మీర*లలుకులేక, చూడఁదగు వాని నెల్లను*చూచియవల
మీ దశాస్యుని కడకేగి*మేము తెలుపు, పలుకులెల్లను మఱవక*పలుకవలయు.

సీ॥ మేరలేకుండు లంకా*కారాజ్య నంపద, కీ మా విభీషణుఁ*డిశుఁ డనుడు
మక రాలయంబును*మలలచే బూడ్చి పెం, పెచ్చంగ వనచరుల్*వచ్చిరనుడు
నిన్ను నీవారిని*నీటుగాఁ జేయఁ బ్ర, తినగొన్న వీరు లే*తెంచి రనుడు
భోగానుభవమును*భూరి విక్రమ వైభ, వంబులు పూర్తిగాఁ*బాసె ననుడు

తే॥ అలు బిడ్డల బంధుల*ననుఁగువారి, నింపు దీఱఁగ నిపుడ వీ*క్షింపు మనుడు
అన్న యాసలఁ దెగఁగోసి*యనికి వచ్చి, ప్రాణముల నాశరాళికి*వదలు మనుడు

ఉ॥ గుత్తులుగాఁగ మస్తములు * గూడినరావణ! లంక వార్ధిలో
నొత్తిలి కానరాక పడి * యుండుటచే నుసుకుల్ భరించి పె
న్నత్తున దారపుత్ర హిత * మంత్రులతో మనఁగల్గి తింక నే
యెత్తులు చెల్లవంచు వచి * యింపుము తప్పక రాక్షసేశుతో. ౨౮౩

క॥ హరిహర హిరణ్యగర్భులు, గరుడోరగ సిద్ధసాధ్య ♦ గంధర్వాదుల్
దురమున నినుగాచిన నీ, శిరములు నాశరము లురలఁజేయు ననుండీ. ౬౮౯

మ॥ తన తండ్రికొ వధియించు హేతువున ను ♦ ద్యత్రోధుడై భార్గవుం
డనిలో బంధులతోడ నర్జునుని సం ♦ హారంబు గావించు తీ
రున నీవారల నాజిలోఁ దునిమి నీ ♦ శ్రొవ్వారు రక్తానఁ ద
ర్పణముం జేసెదఁ బక్కిఁజేసి కని నొ ♦ వ్వం బల్కుండి మీరటన్.

ఉ॥ మాయలమార్పివై తపసి ♦ మానిని యొంటిగఁ గాన నుండ న
న్యాయము మీఱఁ గొంచుఁ జెఱి ♦ యందు వసింపఁగ వై చు నీచు నిన్
న్యాయముతో సమూలముగ ♦ నాశముచేసి దురాన నారకా
భ్యాయతకారయందు తిర ♦ మారఁగ నుంచెదనంచుఁ దెల్పుండి

తే॥ వేరు కోరిక లున్నచోఁగోరికొనుఁడు, ప్రాణభీతి మానుండు మాఁవారలెవరు
మిమ్ము బాధింపకుందురుఁమీరు పోవుఁ, డనఁగ బ్రదికితిమని వారఁలరిగినారు.

—: రావణుఁడు రహస్యమందిరము చేరి యాలోచించుట :—

ఆ॥ వరుణుఁ డొందు భయముఁవారధి నిర్మించు, నేర్పు కపులు వచ్చుఁనెఱియువినిన
రావణుండు సగముఁరాతిరివేళ నే, కాంత మందిరంబుఁనందుచేరె. ౬౯౩

ఆ॥ రమ్యనంగఁ దక్కఁదెమ్మెరయును రాని, మంతనంబు సేయుఁమందిరమున
నున్న స్త్రీలు పురుషులొగి నవ్వలికినేగ, నతఁడు హితులతోడఁనందు చేరె.

ఆ॥ విజ్ఞ లక్షణంబుఁవెలయనివారు మూ, కులును చెవిటివారుఁగూనివారు
కుబ్జులైన వారుఁగూడి యచ్చట దీప, ములను మోచికొంచుఁనిలిచినారు. ౬౯౪

తే॥ వినత దానవ మస్తకవిమల మకుట, రత్నదీపిత చరణుండుఁరావణుండు
పగఱు నర వానరులు పురిఁపఱగడందు, చేరినారు కార్యంబు చఁర్చింపుఁడనుడు.

తే॥ మాల్యవంతుఁ డిట్లును దళఁమస్తకునకు, రామబాణాగ్నిచే నబ్ధిఁరాయఁ డుడికి
నడిఁకి హారమొక్కండు కాఁస్కగ నొనంగు, తీరు విన నామనంబు వేఁధించుచుండె.

తే॥ చీలికలుగాఁగ జలనిధిఁచీల్పఁబడఁగఁ, జూపులంబలెఁ బడు రాముఁతూపులకును
భంగపాటొంది భయమందిఁవనధిరాజు, త్రోవ యిచ్చుట నామదిఁదొలుచుచుండె

తే॥ కానవచ్చినవెల్లెఁ బెఁకల్పితెచ్చి, సృష్టి మల లింక లేవనఁజేసినట్టి
కపులు భుజ మప్పళించుటఁకడలి నడర, నీక యడఁచుట నామదిఁనేఁచుచుండె.

తే॥ వలఁతులైన వనచరేంద్రుఁలలవుమెఱయఁ, దెచ్చి యిచ్చు మలలఁజేతిఁతీటవోవ
నొక్క కపి యందుకొని యబ్ధిఁనుంచుటెన్నఁ, గడుపు చేవెట్టి కలఁచినఁకరణియయ్యె

క॥ కాల్చినది చూచినేతువు, దాల్చినయది చూచి కాన ♦ దానవవరులన్
మాల్చినది చూచి యెదుర, న్నిల్చిన యదిచూచి తలఁచుఁనియతియుఁ దగునే ?

తే॥ అనుచుమాతామహుడుపల్కుననురవిభుడు, కనులనిప్పులురలనాడుగఱచిచూచి
మేలుమేలు నీయోచనఁ చాలమేలు, తమ్ముతోఁ బొమ్మునీపందఁతనము మెఱయ.

అ॥ అనుచుఁ బరుషవాక్కులాడ నాతఁడు మూర్ఛ, పట్ల హితము హీనఁపఱచు నిజము
సత్యవాది బహుశఁజన విరోధియకాదె, యనుచు మానమునెఁసంతమీఁడ.

సీ॥ దండనాథుడు లేచిదర్పఁబుతోఁ జూచి, నఱువదేఁడులు దాటఁనరులొ మరులొ
యనుమాట నిజమాయెఁవినుము తాతా! కప్పు, లగడిత దాఁటినయలపు తక్కు
దిక్పాలకులు భీతిఁతిగువ నక్కుచువచ్చి, నేవించుచుంట వీక్షింపవేమొ?

పండ్లిగిలించుచుఁబరువెత్తు కోతులు, మలల మోచిన వంచుఁదెలుపుచుంటి

తే॥ గారి భయమంది పురవైరిఁగొఁగిలింప, రణజ్ఞతైరావణుండగురావణుండు
వెండిమల జల్లివేళ్లతోఁబెల్లగించి, నింగిదాఁక నెత్తుటయు నెఱుంగవేమొ?

చ॥ జరిగిన వానిఁగూర్చి యెలఁసంబుగఁ జర్చలు నేయనేల? ము

మ్మరులగువారు కొందఱు విశంకట దుర్విధి చంపఁబూని యీ

కరణిని త్రోవ సంగర ముఁ ఖంబున జావఁగనెంచి సింహ కం

దరమునఁ జొచ్చు గొఱ్ఱల విధంబున వచ్చిరి యంచు నుండఁగ

తే॥ వేత్రహస్తుఁడౌ కంచుకిఁవేగవచ్చి, దేవరంజూడ వేగులేఁతెంచిరనఁగ
లోని కంపుఁడనుచు విభుఁడానతీయఁ, జిత్తమని వాడు చారులఁజేరఁదెచ్చె.

తే॥ వానరులఁ దలంచిన యంతఁవడఁకువారు, పలుకు నపుడెల్ల నెత్తురుఁలొలుకువారు
చారు లా దశాస్యుండున్నఁనరస కరిగి, పాదములకడ సాగిలఁబడుచు లేవ.

తే॥ ప్రాణములఁ గొనఁబెదవు లల్లార్పుచుండు, యమునివంటి రావణుండు నయంబు
మెఱయఁ

దనుచరులఁ గూడియున్న సోమరుల తెఱఁగు, లెఱుంగఁబలుకుఁడియన్న వారిట్టులనిరి

ఉ॥ దానులమైన మేము వసుధావర సేనను పూర్తిచూచు పే

రాసను వాసరాకృతులఁ నంచితరీతి గ్రహించి పోయియున్

దోసముతో విశాలమగుఁ తోయధి విస్తృతి గాంచ బల్కిమై

నానలఁజుట్టి వచ్చిన ఖఁ గాధిపుకై వడి లేము దేవరా! ౬౬౯

అ॥ జలధి వేల గానఁజాలనిచింత తొ, లంగఁ బర్వతములఁగ్రుంగఁజేర్చి

నప్పు డార్చి లేచుసంబుకణంబులే, వచ్చి తెలుప లేదె? పలుకవలెనె? ౬౭౦

ఉ॥ కుట్టినఁ దేలు కుట్టమినిఁ కుమ్మరిపుర్వనునట్లు వేడినన్

నెట్టనఁ గానరాడు నదిఁ నేత యటంచుఁ బతంగవంశజుం

డటై భుజంబులన్ శర శఁ రాసనముల్ తగఁ గాంచినంతనే

బిట్టుడికెం బయోధి కడుఁ భీతములయ్యె జగంబు లన్నియున్. ౬౭౧

క॥ సీతమ్ముడు శ్రీరాముని, ప్రీతికిఁ బాత్రమయి పొందెఁ ♦ బేర్చిని లంకా
శ్రీ తరుణిని సూర్యేందులు, భూతంబులు రాముపేరుఁపొలిచెడుదనుకన్. ౬౨౨

క॥ దూతగ వచ్చిన హనుమని, ఖ్యాత బలము తెలిసియున్నఁకతమదియుండన్
నేతువు గట్టిన నేరువు, సీతటి తలపోసి వెఱ వఁహింపఁగ నేలా? ౬౨౩

తే॥ వేల్పు లమృత పానము నేయుఁవేళయందు, సూర్యచంద్రులు రాహువుఁజూపినట్లు
నీదు తమ్ముడు వానరఁనికరమునకు, మమ్ము గుర్తించి తెలిపె యత్నమ్ముతోడ

తే॥ దేహమెల్లను నలఁచి వేఁధించికట్టి, యీడ్చికొనిపోయి పగలింటిఁయినునిభంగి
వెలుఁగుచున్నట్టి జానకీఁవిభుని యెదుట, నిలిపినారు వానరవరుల్ఁనిర్జ్వరారి! ౬౨౪

ఉ॥ పావనుడైన రాముడు కృ ♦ పాశుడు గావున మమ్ము గాంచి స
ద్భావముతో వదల్చి మఱి ♦ పంపుచుఁ జిర్నగ వంకురింపఁగా
రావణు మున్ను పొందిన వ ♦ రంబులు తోడ్పడవంచు నాజి దై
త్యావళి చావు నిక్కమని ♦ యాడెను దైత్య కులాభి చంద్రమా? ౬౨౬

తే॥ అనుచురాముడు దెలుపువాఁకృములు సైన్య, బలము దెల్పిదొసంగులుఁతొలగుఁగాత
మసురవిభుడు చిరాయుష్కుఁడగుత మనుచు, విజయ గీతంబు పాడిరిఁవిపులభక్తి

—: ౬. లంకాదర్శన పటలము :— (౪౮)

ఉ॥ శాపమువంటి మేటి శర ♦ చాపములన్ ధరియించినట్టి యా
తాపనవేషు లీ జలధి ♦ దాఁటి పురంబునఁ జొచ్చుచుండఁగా
నోపికతోడ వేటొకటి ♦ యోచననేయఁగఁ బోలదన్న లం
కాపతిఁ గాంచి సైన్యపతి ♦ క్రమ్మట నిట్లను ధీరపద్ధతిన్. ౬౨౮

ఉ॥ సీతను వీడినన్ భయము ♦ చెందెనయంచు విరోధులం దప
ఖ్యాతి ఘటిల్లు సంగరము ♦ గల్గిన వైరము తీటవచ్చు దు
ర్నీతుఁడు నీదుతమ్ముఁ డొక ♦ రీతిని సంధి పొనంగనీడు చు
మ్మితటి యిక్కుపాటొదవ ♦ నీయక యోచన నేయఁగాఁ దగున్.

తే॥ మనము దండెత్తవలయు శ్రమమ్ములేక, పగతె యిచటికి వచ్చిరఁవ్యాంఛతోడ
వలసినట్టి శైలము పయిఁవానగురిసె, నింతకును మించి యనుకూలఁమేది మనకు?

ఉ॥ రక్కసి వేయి వెల్లువల ♦ రాణువ ప్రాణముఁ దీయఁబూనుచోఁ
దొక్కక నూలు మృత్యుమయ ♦ దేవతలైనను వచ్చి కావలెన్
దక్కువయేది నీవిచట దా ♦ రుణభంగిఁ గన ల్వహించినన్
గుక్కలు సింగముం గనిన ♦ కోపునఁ గోతులు పాటకుండునే? ౬౩౦

ఉ॥ వచ్చిన వానరావళులు ♦ వచ్చిన త్రోవనె పాటి తోయధిం
జొచ్చి నశింప దైత్యకుల ♦ శూరుల తోడుత నేను పోయి పె

స్మచ్ఛరమూని సేయు కద * సంబును కాంచెనుగాక యానతిం
 బుచ్చుము దేవ! నన్ను చి * మూఁటి యుత్సహనోక్తులాడఁగఁ.
 తే॥ మాటలంగాక పోరునఁబోటుచూపు, బుత్తముల లక్షణంబగు*నుర్వియఁదు
 కాఁగలది కాకమానదు*కాదె యనుచు, మాల్వవంతుఁడు వాక్కుచ్చె*మఱియునిట్లు.
 తే॥ జలధివేష్టిత భూతల*చక్రపర్తి, దశరథ సుతుండు జానకీ*ధవుఁడు శింశు
 మార చక్రంబుకంటె బై * నారనుండు, దేవదేవుఁడె యని మహా*ధీరులండు.
 తే॥ అతని తమ్ముఁడు పరతత్త్వ*మందునుండి, వీడకుండియు వీడిన*విధము తోచి
 ప్రాణులం బలు తెఱఁగులఁ*బరిధివిల్లు, విష్ణుశయనమే యని తత్త్వ*విజ్ఞు లండు.
 తే॥ కులగిరులలోని సారమొక్కొట గడించి, నలువ యారాముని శరాస*సంబుచేసె
 సల్లెత్రాడు శేషుఁడు నిశితా*స్త్రుతతులు, కాలచక్రంబు సైతంబు*గడచునండు.
 తే॥ అంగదును రేకుఁడనినీలు*నగ్నియంధ్రు, వాయువనిరుద్రుఁడనియంధ్రు*వాయుసుతుని
 చతుఁడుపిమ్మట బ్రహ్మయే*యగు నటండు, సకలవనచరుల్ దేవతాంశములవారు.

చ॥ నలువ పదంబు మారుతికి * నల్వుగ నిచ్చిన రాఘవుండు దై
 త్యులఁ దుదిముట్టఁ గూల్చుటకె * యొప్పుగ నివ్విధి వచ్చెనన్న యీ
 పలుకులు పల్కురాడుదురు * వారి గుణాదులఁ బట్టియో నిజా
 కలనముచేతనో తెలుపఁ * గా ఫలమేమది నీవెఱుంగవే? ౬౮౮

చ॥ నిజము నెఱింగియో తెలివి * నేర్పుననో మఱి భీతిచేతనో
 యజహర పూజ్యయైన యమృ * తాగ్రజ పద్మిని లోకమాత భూ
 మిజ యని పల్కుచుందు రది * మిథ్యయొ సత్యమొ తెల్పనేల? బే
 రజముగ నెల్లిదంబుగ ని * రాకృతి సేయఁగరాదు రావణా!. ౬౮౯

చ॥ అడవుల కేగుదెంచుటయు * నక్కట వేల్పుల ప్రేరణంబుచే
 బాడమిన కార్యమండు సుర * ముఖ్యులు వేడఁగ మాధవుండు కే
 రడమున నీవుపొందిన వ * రంబుల లోటు నెఱింగియే యటుల్
 పుడమి నరాకృతిం బడసి * పొల్చె నటండు మహాత్ము లెల్లరుఁ. ౬౯౦

చ॥ పలుమఱు దుర్నిమిత్తములు * పట్టనమందునఁ దోచుచుండె న
 య్యిల తనుజాత నారయఁగ * నేడైఱవచ్చిన దూత తాఁక నీ
 నెలవున నున్న దేవతయు * నీగినదందురు కల్లె యుద్ధముం
 బాలువుగ మేలుగూర్పు పని * ముఖ్యముగాఁ దలపోయు రావణా !

మ॥ భవకోదండ విఖండనంబున స్వస * త్వంబుఁ బయల్పొచ్చు రా
 ఘవ బాణంబులకుం బలాశనులె ల * క్ష్యంబైన వారండు దా
 నవ రాజేంద్ర! విభీషణుండు గురుక * న్నన్నించు విజ్ఞాని గా
 రవ మొప్పారఁగ మున్నె తెల్పియె కదా * ప్రాపించె సీతావిభుఁ.

మ॥ వినుమా యియ్యవి యెల్ల నేఁ దెలియుటకొ ♦ వెండికొ హృషీకేశుచే
మును నావారలు కూలుటకొ మనుమడకొ ♦ ముద్దుకొ మనోవేదనం
బును నన్నిమ్మడిఁ గట్టపెట్టఁగ శుభం ♦ బుం గూర్చు పల్కాడెదకొ
దనయా ! సీతను వీడుమా యనుచు నొం ♦ దకొ మాల్యవంతుండనకొ.

చ॥ పకపక నవ్వి రావణుడు ♦ బ్రాంతిగ సేవను పల్కులెన్న ! త
క్కు కలుదులుండనీ నరులు ♦ కోతులు పట్టుగ నింతకాల మె
య్యొకటియుఁ జేయలేక వెఱ ♦ పొంది మఱుంగుల డాగు దేవ నా
యక మణులంట ! నే నపజ ♦ యంబును పొందెదనంట ! వింతగుకొ ! ౨౯౪

చ॥ లతగుల మానవేశ్వరుల ♦ నల్పులు కీశులే కాదు తోడుగా
నితర మృగంబులన్నియు న ♦ హీనవిధిం గలియుంగనిమ్ము నకొ
క్షితిపయిఁగాదు నాగులు వ ♦ సింఱు భువంబుననైనఁ దాఁకనీ
క్షితిజకు నైనచో జూడిగి ♦ చెంగుదునే ప్రళయంబు గల్గినకొ. ౨౯౫

చ॥ చెడుగులకుం బ్రతిక్రియలు ♦ సేయునవై భువనంబులం గడుం
గడిమిని గెల్చి నిర్జర ని ♦ కాయము వీఁపుల డుస్సినట్టి వై
యడరిన మన్మహోగ్ర నిశి ♦ తాస్త్రము లక్కట కోతిమూఁకపై
వెడలఁగఁజాలవంచు నొక ♦ వేటిఁడియైనఁ దెగించి పల్కునే ? ౨౯౬

ఉ॥ శూలియు నొక్కక్రోతియుయి ♦ నూటిగ నన్నెదిరించి నిల్చినకొ
గేలిగ నెల్లవారు నగఁ ♦ గీడ్పడి పాటునుగాక గెల్పునే ?
మేలగు నా శరావళులు ♦ మ్రింగఁబడంగ జగంబు మ్రింగఁగాఁ
జాలిన వారిధిం బొడము ♦ చండతరంబగు హాలహాలమే ? ౨౯౭

చ॥ బవరమునందు మున్నొడిగి ♦ పాటిన చక్రియు వెండివచ్చి యు
క్కివుడయి తాఁకినంత నను ♦ గెల్వఁగ నేర్చునె ? మద్దను ర్విము
క్త విశిఖ సంతతుల్ శశి వి ♦ కర్తన ఋక్ష గణంబు మాడ్చుచుకొ
నివుడ భరింపఁగా నుదధి ♦ నీటను పుట్టిన కౌస్తుభంబొకో ? ౨౯౮

తే॥ జిహ్వఁడొక కపి రూపొందిఁచెలఁగె నన్నఁ, దాను వైచిన వజ్రాయుధంబుచేత
తెక్కలూడి లేవక పడిఁనక్కియుండు, కొండ తొనొకో మద్భుజాదండపాళి.

సీ॥ అని దశాననుడు గర్వాంధుడై నగుచు వీ, రాలాపములఁ దగఁనాడుచుండ
మనసులే దూతలైఁమునువేగు నభిసారి, కల మనంబులు చాలఁగలఁతనొందఁ
జక్రవాకంబులుఁసంతోష మొందంగఁ, బద్ధినీ వదనంబుఁపరిధవిల్లఁ
గనకశిఖరి దాఁకఁగ్రమ్మిన యిరులు ప్ర, వాహజలము తగ్గుఁపగిడి దొలఁగె

తే॥ నిట్టిదని తొంగి చూడనిఁయినుడు నాఁడు, రాము దాఁపున బంగరుఁప్రహరిఁజూచు
కోర్కి తన డెందమునయందుఁగుదురుకొనఁగ, మెల్లమెల్లన లంకపైఁమెదలసాగె.

—: రాముడు సువేలాది శిఖరముఁ జేరుట :—

మ॥ నుదతీరత్నము సీత లంకఁ గలదం ♦ చుం డెందమందున్న పె
ల్లిదమా ప్రేమము లేప నందమగు ప్రో ♦ లిం గాంచు సాకంబునక
నిదురక వీడిన లక్ష్మణుండు వెనుకక ♦ నిర్భీత కీశవజం
బెదురం బ్రక్కలరాఁ గకున్దొ కలజం ♦ డెక్కెన్ సువేలాదిపై. ౭౦౧

అ॥ కదన వీరవరులుకలసి ప్రక్కలరాఁగ, రాజయుగళి తోడిరామవిజుడు
పెక్కుపులులు చుట్టిప్రక్కల రా మృగ, రాజ ముద్రినెక్కురాణవోడె. ౭౦౨

చ॥ పుడమి సమస్తముక జలధిఁ ♦ బూడినకై వడిఁ గ్రమ్ము చీకటిక
వొడిబడ లంకయుక బొదలు ♦ తోరపు సంపదలు న్నశించు పో
బడి దెలుపంగఁ దూర్పుమల ♦ పై నుదయించుటమాని తాఱుమా
ర్వడ వలదిక్కు దోచు కఱి ♦ భానునిపోలెను రాముఁ డత్తఱి. ౭౦౩

చ॥ అనమ మహీధ్రముల్ వయిచి ♦ యబ్ధిని దాఱిన రమ్య మేరు శై
ల సదృశ ధీరుడౌ కపికు ♦ ల ప్రభు లందున నుల్లసిల్లె రా
క్షస కుల కాలుడైన ధర ♦ జా హృదయాంబుజ భాస్కరుండు మే
ల్పసిఁడి నగంబుపై వెలయుపచ్చలు నిండిన కూటమోయనక. ౭౦౪

చ॥ జనకజ పేరుపొందిన ని ♦ జంబగు ప్రాణము వీడ జంటఁ బా
సిన కురరింబలెక వగపు ♦ చే విలపించెడువాఁడు సేతువుం
గనుఁగొను పిమ్మటకొ గినుకఁ ♦ గన్నుల మానినవాఁడు రాఘవుం
డనువుగఁ గాంచె లంక నయ ♦ నాంబుజ యుగ్మముతో వెజంగుతో.

—: రాముడు లంకానగర సౌందర్యంబు లక్ష్మణునకుఁ దెలుపుట :—

మ॥ అనుజన్మా! గమనించితే మన యయో ♦ ధ్యం బోలు సౌందర్య ప
ట్టనముల్ వర్ణనసేయుచో సుకవి కూ ♦ టంబుల్ నురేంద్రస్థలిక
గొనుచున్నా రుపమాన వస్తువుగ నొ ♦ కొండేని లంకాపురిక
గొనమిం జూడఁగ గొత్తెదాఁపె యని వా ♦ క్రువ్వందగుక లక్ష్మణా!

సీ॥ దోసంబులేక వివోయ్మితిండు నపరంజి, మయమైన స్థలములఁమణి గణములు
ఖచియింపఁ బడి రవికాంతులు సిగ్గిల, దీప్తిమయంబుగఁదేజరిల్లి
ప్రాయ నలవి కానివైఖరి నొప్పారి, మిన్నంటుచుండు నమ్మేడలందు
కల శిల్ప మొకయింతకనులపండువుగాఁగఁ, గాంతమన్నను వీలుగాకయుండె

తే॥ నధిక రత్నదీప్తులు నిగిఁనంటుచుండ, ధ్వజ పటాంచితమగు లంకఁపవననూనుఁ
డుంచు నిష్పచే నిష్పడుఁమించి మండు, చున్న తీరున దోచుచునుండఁ గంటె.

చ॥ మొగుళ్ళు గ్రమ్మి యున్నతిని ♦ మూసిన పచ్చలమేడలక ధగ
ధగమను కాంతు లెల్లడ ను ♦ దంచితలీలలఁ బర్వమంచి వెం
డి గదులు హంసలట్లు పుర ♦ డింపఁగఁ బచ్చని యాకుజొంపముల్
నెగడి సరస్సునం దలరి ♦ నిండిన తమ్ములఁబోలుఁ జూడుమా ! ౭౦౮

మ॥ అనలజ్వాలలవంటి తేజములతో ♦ సంగారు మాణిక్యముల్
మునుఁగం జెక్కిన కంబముల్ గల గృహంబుల్ కాంతులక జమ్మఁగా
ఘన సంఘంబులు మింటఁబోవునవి లం ♦ కాపట్టనం బన్న కొ
ల్మిని గ్రాగించిన యెఱ్ఱనా నినుప ప ♦ స్థైర్యుల్ బలెక దోచెడికి.

తే॥ కరులు కాల్లతోఁ ద్రవ్విన ♦ కనకరజము, పైనిఁ జల్లికొనుటచేత ♦ వన్నెమీఱి
న్వర్ణగిరులవై ఖరి మెల్లఁజనుచునున్న, వింతతీరులఁ గాంచితే ♦ వినుతచరిత !

ఉ॥ అందపుఁ బైఁడికాడ లల ♦ రారెడు చామరలందునుండి పు
ట్టొందిన గాలిచే గదలు ♦ నున్నమిత ధ్వజముల్ వియత్తలం
బందు చరించు వారిదము ♦ లందలి మైల తొలంగఁ జేయుచుక
బొందిక సంచపిండువలె ♦ బొల్పెడి వింతలఁ గాంతె తమ్ముడా ! ౭౧౦

ఉ॥ ఈనగరంబు నూలిడిన ♦ యేపున శ్రేణులుగాఁగ నొప్ప మే
లైన కడాని చిత్రముల ♦ నందము చిందెడు సౌధపాళియక
మానగు తారహారమున ♦ నాయకరత్నముగా దశానన
స్థానమెలర్ప నభివతి ♦ చాల్చిన హారముగా వెలింగెడికి. ౭౧౧

తే॥ మించి గృహ రత్న కాంతులు ♦ మీఁదఁబడఁగ, వీధులందేగు గుఱ్ఱము ♦ వ్వింతరంగు
లీన నై జవర్ణము జాతి ♦ యెఱుంగరాక, యింద్రధనువులకై వడి ♦ నెనఁగుఁగంటె.

తే॥ చెఱకు విలుకాని సైతము ♦ చిక్కువెట్టు, పటికతాల మేడలు వేఱు ♦ వర్ణయుపడ
నెఱుంగనగుచుఁదక్కిన యప్పు ♦ డెఱుంగరాక, నీటిచేగట్టఁబడిన సం ♦ దియము దోచు.

తే॥ పండువెన్నెలఁ బోలిన ♦ నిండుకాంతు, లొలయుచున్న ముత్యాల పం ♦ దిభుల నడుమఁ
జెక్కిఁబడినట్టి పచ్చలు ♦ ష్టీరవార్ధి, పైని శయనించు వెన్నుని ♦ మేనిఁబోలు.

తే॥ వీరసింహమా ! తారక ♦ వితతిఁ దాచు, మేడలం దొక్కవేలుపు ♦ మెఱుంగుఁబోడి
గౌసెనం దీయ ముకురంబు ♦ గాననయ్యె, రాహు వెరగొని వీడిన ♦ రాజుకరణి.

తే॥ ధ్వజములొప్పారు మలల చం ♦ దమునఁదోచు, సౌధములలోని మాణిక్య ♦ దీధితులను
మావిచిపుఱులె యని భుజిం ♦ పంగఁ గోరి, పొడవు మెడల జాచెడునుప్త ♦ ములనుగాంతె

తే॥ కైశ్యవాసనకై కంబు ♦ కంతు లిడిన, అగురు ధూపమెల్లడఁ గ్రమ్మి ♦ యెగయుకతన
దంతిచర్మధారిని పోలి ♦ తనరుచున్న, పగడపు న్మేడలం గంటె ! పావనగుణ !

తే॥ విశ్వకర్మ నిర్మితములై ♦ వివిధగతులఁ, జెలఁగి లోభులౌ రక్కసుల్ ♦ చేర్చియుంచు
పాపపుం బొక్కనంబుల ♦ పగిదినున్న, నీలరత్న సౌధంబుల ♦ నెఱిని గంటె ? ౭౧౨

తే॥ హాని నిభ భీత దృష్టులయందము చెడి, పతి వియోగముచే జాలఁబరితపించి
మొగులుగనునెమిల్లకూలఁములనుపోలె, దేవసతులుమనలఁగాంచుతీరుగాంతె?

తే॥ సురలు సురకాంతలును మనఁచొప్పుగాంచి, మంచిదినములు వచ్చినఁవంచునెంచి
గొప్ప లంకాపురంబునుకూల్చి పాడు, చేసి పాతెడి క్రియనున్నఁచెన్నగంటె?

చ॥ తెలిపిన తీరు వెండియును * తెల్పకయుండెడు తీరు దోఁపఁగాఁ
బలు తెగలక దశాసనుని * పట్టణపు న్నెఱి నిట్లు తమ్ముతోఁ
బలుకుచు నుండునంత దశ * వక్త్రుడు రాముని సైన్యసంఘమున్
దలకొని చూడఁగోరి చనె * దత్తుర గోపుర శీర్షభూమికిన్. ౭౨౨

—: ౧౦ వానరసైన్య దర్శన పటలము :— (౩౫)

సీ॥ సీతయందలియానఁచే బచ్చవిల్కాని, శరము లుచ్చిన బాహులిరువదియును
శిరములు పది గొప్పశిఖరము లలరారు, పెనుపర్వతంబు నొప్పిదముతోఁప
వలపుచే గృశియించుబాహువు లాలంపుఁ, దలంపు మాత్రన నుబ్బిబలుపుమీఱ
దశముఖుఁ డుత్తరద్వార గోపురముపై, నధిక వైభవముననలరి యవుడు

తే॥ కలశములె శిఖరంబులుగాఁగ గోపు, రంబె మేరువుగాఁ బన్నిదంబు నేయు
ననిలు గెల్వంగ శిఖరంబునదిమిపట్టి, నిలుచు పాఁపరాయని మదిఁదలఁపఁజేసె.

సీ॥ దశదిశలను వానిదాపుల నీడల, మ్రుంగు ఛత్రము తలమీఁదఁగ్రాలఁ
జామర వాయు విప్రస్తోత్తరీయంబు, కొండకాల్వవలె నఁక్కునను వ్రేల
రంభాదినతులు ధరాజాత కెక్కు డం, దము గలిగించుచుదాసిరాఁగ
బాల్కడలి జనించుపదునాల్గువేల కా, మిను లింపుగాఁ బాడుకొనుచురాఁగఁ

తే॥ బాలచంద్రు లిర్వంఢ్రొకపర్వతగుహ, లందునుండి వెల్వడులీలనలరు దంష్ఠి
కల వెలుంగు నగలకాంతిఁగలిసియెలయ, రావణుం డొప్పె నీలాద్రిరాజుపోలె.

తే॥ కుండలములు దాల్చిన యొకకొండనుండి, శబ్దమే లేక వర్షంబుజాఱుతీరు
ననుకరించు వీనులయందుఁనల్ల కలువ, లోలకములు మిక్కిలి కాంతులొలయవేల

ఆ॥ సీత సీత యనుచుఁజిత్తంబు తపియించు, చుండుకతనఁ జాలనునులు క్రుంగ
సామవేద సుధనుఁచల్లుచు వీణతో, నారదముని పాడఁనాణెముగను ౭౨౩

ఆ॥ క్రూర చాప ఖడ్గధారులు హరుకంటె, నలపు బలము కలుగునసురవర్యు
లంగరక్షకులుగఁనధికంబుగాఁ ద్రావి, మైకమెక్కు కనులమలసిరాఁగ

తే॥ జగములంద్రవ్య యెత్తంగఁజాలువారు, నగరి లంకయుఁ బుట్టిననాటినుండి
పేరు పొందినవారు నిర్భీతులు నగు, యక్షవరులు కైవారంబులలరఁజేయ.

క॥ భూచరులు గగనచారులు, నై చెలఁగుచు దుందుభి మురఁజాదికముల ని
ర్మోచనముగ మొరయించుచు, నేచు కడలి యులివు చెడ ననేకులు రాఁగన్.

తే॥ వినము భీతిల్లు నట్టి చూపెనఁగుచున్న, నాగ కన్యకా మణులును నానయొంద
నరసురాంగనల్ పంచమన్వరమునందు, పరభృతంబుల కైవడిఁ బాడుచుండ.

తే॥ మేఘ గంభీరవములమించువారు, నిడుపు టంగీలు కలవారు నిర్జరేంద్ర
భీకరులు వేత్రహస్తులు వెనుకముందు, హెచ్చరికతోడ దూరాన నేగుచుండ.

తే॥ కంఠ గంభీరవము సకంఠిత భుజ, గిరుల వాసించు చందనాక్షిర్ణ మోద
వాయువుల మోచికోని గంధవహుడు దారి, మించి తనరాక మున్నెఱిగించుచుండ

తే॥ అగ్ని నేత్రులు చంచలులధికబలులు, సూక్ష్మబుద్ధులు వినతిమైచోప్పు దెలుపఁ
దోరణ ద్వార శిఖరమందారనిలిచి, వేదవేద్యుని దానవవిభుడు కాంచె. 233

తే॥ బొడుగఱచిన రావణునక్షులందు, నుండి మిడుఁగుఱుల్ చిటపటమండిరాలె
బెను విరావంబు దిక్కులవినఁగవచ్చె, మనసు మాఁడె నెడమకేలుఁగనులునదరె.

తే॥ ఇల్లు పెక్కు దుశ్యకునంబులెనఁగుచుండ, రామభూవిభుఁ గాంచిన రావణుండు
దుర్నిరీక్ష్యుడౌ సూర్యునెదుర్చు రావలు, పోల్కి నుడుకుఁదనంబుతో బొందెగినుక.

తే॥ పరవియున్నట్టి యీకపివరులయందు, రాముండితఁడని తన శరీరంబెఱెలిపె
దక్కువారల నెఱిగింపుత్వరితగతిని, యనిన విభునకు సారణుఁడనియె నిట్లు.

తే॥ ఇతఁడు లంకాధిపుని చెల్లెఱిమెయనుచు, పిన్నయంతనే తనకేలనున్న కత్తి
చేత దర్శితుడై ముక్కుచెవులుగోసి, లజ్జ నీకుఁ గల్గించినలక్ష్యుండు. 232

తే॥ ధర్మగతి తక్కుఁ దక్కినతానములకుఁ, గనుల బోసీయకుండెడుకర్మరుండు
కడలికొక చక్రవాళంబుకరణినుండు, దపసుల కసాధ్యమా నిద్రఁదఱిమినాడు.

తే॥ లక్ష్యునికేలు తనదు కేలంధరించి, యున్న ఘనభుజుఁ డండంబులదరునట్లు
వాలితో ననిచేసినవలఁతికాడు, కీశ కుల వశేణ్యుండు సుగ్రీవుఁ డధిప!

సీ॥ వానిప్రక్కనె యున్నవానితండ్రియె వేలు, పులు కోరఁ గలశాబ్దఁజలికినతఁడు
ఆ నడచెడువాడెయర్కుని చెంగట, నెగయుచు విద్వలనేర్చినతఁడు
ఇలను కోఱలతోడనెత్తిన వెన్నుని, సాటివాఁ డంబుధిదాఁటినాడు
అతనిచేతలు నీవునరసినవే కదా, అట నిలుచున్న వాఁడగ్నిసుతుఁడు

తే॥ దండపాశ శూలంబులుతనరకున్న, భయదమైన యొడలి రంగుపరఁగకున్నఁ
గార్యముంబట్టిశత్రువర్గంబులితని, జముఁడెయనిపల్కుచుండ్రరాక్షసకులేంద్ర!

ఉ॥ వేరుగ నిల్చినాతఁ డతివిశ్రుత కీర్తి నలుండు వార్ధి తే
డూరక గర్వమొంది తన కొప్పుగఁద్రోవ యొసంగఁడంచు నీ
తారమణుండు పొందిన క్రుధా బడబాసల మాటుమున్నె యీ
వారిధి బంధనంబు గరు వంబుగఁ జేసెను రాక్షసేశ్వరా! 2౪౧

చ॥ అరయఁ ద్రికాలవేది యనురామరు లంబుధిఁ ద్రచ్చువేళద
గ్గఱఁ దగ నుండి నాతఁడు జగంబులఁ గొల్పిన నాఁడు విష్ణువున్
గురుతర భక్తితోడ వల * గొన్న మహాత్ముఁడు వృద్ధుడయ్యు ని
ద్ధరణి సమస్త మెత్తఁగల * దట్టుఁడు భల్లుకరా జితండగున్. ౨౪౨

తే॥ నీలశైలంబు ప్రక్కనఁనిల్చు రెండు, పైఁడికొండలవలె నీలుఁప్రక్కనిలిచి
రామలక్ష్మణులం బలెరాజిలు కపు, లమర వైద్య పుత్రులు వారలమరనాథ !
సీ॥ ఆదూరమునఁ గానఁనగువాఁడు కుముదుండు, కుముదాక్షుండట నిల్చుకొన్న వాఁడు
గవయుఁ డీతండగుఁగవయాక్షుఁ డాతఁడు, బ్రహ్మరుద్రులఁబోలుఁబంబులఁన్న
సజ్జనహితుఁడు కేసరియగు నాతండు, సరసింహు బోలినఁమురభుండతఁడు
పెక్కుకొండలఁ బేర్చిపెట్టి యెత్తఁగఁజాలు, శరభుఁ డీతఁ డీతఁడుశతబలియగు
తే॥ మూఁడుకన్నలు లేని త్రిపురదహనుఁడు, పననుఁడనువాఁడు దురమనుపబ్బమెల్ల
జరుపఁ బూనినవాఁడు ఋషభుఁడు వాని, యెదుటివాఁడు సుషేణుండుహితగుణుండు.

సీ॥ కపిరాజు డాపలఁగలభంబు కై వడి, నొప్పినవాఁడు మహోద్ధతుండు
కొండల నొకచోటఁగూర్చి భూమధ్యంబుఁ, గ్రుంగింపఁ జేసినఁగురు బలుండు
దధి ముఖుఁడనువాఁడుతత్సన్నిధిని గానఁ, బడువాఁడు శంఖుండుప్రథితయశుఁడు
కడలి మీలను లెక్కఁయిడవచ్చు వారిధి, యిసుకను లెక్కించియెఱుంగవచ్చు
తే॥ చుక్కగమినైన లెక్కించిచూడవచ్చు, వానరుల లెక్కయిడ నేరివలనఁగాదు
దనుజ చంద్రమ! మేము గాంచిన తెఱంగు, విన్నవించితి మన వైత్యవిభుఁడు కినిసి.

ఉ॥ చేలఁ జరించుచున్ వికృతఁచేష్టలఁ జేయుచు నుండు కోతులన్
బోల నుతించుచుంటి వడిపోలునె? జంకలు కోటి గూడి ౨
ద్ధాలన శీర్ణ వార్ధక మృ * గాధివుఁ డాకి జయింపనేర్చునే ?
యేల వృథా వచింప? ననియెల్లిద మాడుచు నవ్వె ఘక్కునన్. ౨౪౩

౧౧. మకుటభంగ పటలము. (౧౬౨)

తే॥ రావణుం డట్టులుండ శ్రీరాముఁ డిచట, రావణానుజఁ గాంచి పురంబునుండి
మనలఁజూచువేడుక ద్వారమునకు వచ్చి, సట్టివారి గుణాదులనరయఁ దెలుపు.

చ॥ అనుడు విభీషణుండు ధరఁజాధివుఁ గాంచి వచించు బంధు లౌ
ఘను లను నాఱు నూడ్చి సరఁకంబున నాటఁగ న్నీయవంశమున్
గొనకొని మిక్కిలిన్ బురదఁగుంటగఁ జేసిన సీచకర్మి పా
వన కులకాంతలన్ జెఱనువైచిన రావణు డాతఁడే చుమీ. ౨౪౪

చ॥ అనుచు మఱొక్కనింగుఱిచియాడ దొరంకొను మున్నె భాస్కరుం
గనిసిన పండటంచుఁ దినుకొంతును దాటిన వాయునూను మా

డ్కిని కపిరాజు కన్నుల తొ డింబడి దూకంగ విస్ఫులింగముల్
మునుకొని దాటె రావణునిఁ మూర్ధము లంఘులఁ దన్ను కోర్కిమై
తే॥ కోతి తేడు సువేలాదిఁకొమ్మువీడి, రావణుండున్న పెనుగోపురంబుమీఁద
దాని బలమడంగఁగ దూకెఁదరణి యుదయ, గిరి విడిచి యస్తగిరి జేరుకరణిదోఁప.

చ॥ అరయగఁ బల్లమందు వడునంబువులంబలె ధాత్రుఁగూలి కుం
దొరయు త్రికూటముం జలన డ మొందఁగ దూకిన సూర్యసూతి మున్
ధరణిజ దుఃఖ మొందఁ గని డ దానవుపైఁ దన డెందమట్లు పె
న్నరవడి దూకినట్టి విహఁగోత్తము పోలిక నొప్పె నత్తటిన్. ౭౫౦

ఉ॥ నీరదగాత్రు తామరననేత్రు యుషధ్వజజైత్రు రాముఁ జె
న్నారఁగఁజూడ గొప్పవగునక్షులు గల్గుటకున్ మనంబులన్
మీఱిన యుబ్బుగొన్న దివిమెల్లలు పిడ్గు పడంగఁ బాటు మా
యూరములట్లు దిక్కునకునొక్కరుగాఁ బరువెత్తి రోటమై. ౭౫౧

తే॥ ఇన కుమారుండు రావణునెదుటనల్ల, మలయెదుటఁదెల్లమల యొండునిలుచునట్లు
దిగఁగ హాలాహలము లేవఁదిగులుగొనక, నిలుచు హరుచందమున నిల్చినిర్జ్వరారి

తే॥ వచ్చుకార్యమేమని కపివర్యు నడుగ, మాటుపలుక కాతేడు దశమస్తు నొడలు
పదరఁ దన బలిష్ఠంబగుబాహువతని, తొమ్మనం దిగఁబడునట్లుక్రమ్మునంత.

తే॥ వృక్షసాంద్రమహారణ్యవిధముగాఁగఁ, బెరిగియున్న బాహులతోడఁబిడుగుపోల్కి
దెసలు ప్రతిరావములతోడఁదిమ్ముపుట్టఁ, గినుక దైత్యుఁడు పొడిచె నుగ్రీవునరము

క॥ కొట్టినచోటున నెత్తురు, పుట్టఁగఁ గపిరాజు కోపపూర్ణనయనుడై
కిట్టి పదితలల మోముల, గట్టిగఁదాచెను కడిందికాలన్ గేలన్. ౭౫౨

తే॥ తన్నినట్టి సుగ్రీవుపాదములు రెండుఁ, బట్టికొని క్షణమున దృఢబలము చూపి
మదగజమును హర్యక్షంబుమాడ్కి నసుర, విభుఁడు గోడకుఁ జేరిచివినరి తాచె.

తే॥ తాప భానుజుఁ డొడికానఁదప్పికొనుచు, గొట్టినట్టి రావణమేనుక్రంగునట్లు
నేలకుందోచి కందరఁబోలు నోటఁ, గ్రక్కఁ బొడిచి నెత్తురువట్టికడఁకఁద్రావె.

ఉ॥ కాటుకకొండవంటి ఘన డ కాయము గల్గిన రావణుండు చొ
క్కాటపు నెత్తుద్రాపు ఘన డ కర్కుని దేహముఁ బాపతేడు మేల్
హాటకజైలమూనిన నయంబునఁ బట్టి బలంబుతోడ ది
క్కుట నగంబుపై నుదుకు డ కోపునఁ ద్రిప్పె మిడుంగుఱుల్ వడన్.

చ॥ త్రిపురములన్ దహించుతఱి డ రేగిన రుద్రునిమాది పొంగి య
క్కపికులకాంతుఁ డట్లు తనకాయముఁ ద్రిప్పిన వాని తొమ్మనన్
దపుకున వాడిగోళ్లు దిగ డ దాయఁగ గ్రుద్ది దశాస్యు మధ్యమున్
ద్రవగొనఁ బట్టి త్రిప్పి వడిఁదాచె గడంక నగడ్తలోఁ బడన్. ౭౫౩

ఉ॥ రావణుడుం బదంపడి తి + రంబుగ నచ్చటి కెక్కివచ్చి ను
గ్రీవునిపట్టి త్రోచి దరి + కిం జనుదెమ్మని పంతమాడ నా
త్రోవనె యాతఁడెక్కె వడి + దోర్బలు లిప్పురు బీటునొక యొ
క్కేవడిఁ బోరిపోరి పడి + యాఁగిరి యొక్క యగ డ్దలొనికొక. ౭౬౧

క॥ ఇరువురు కుడయెడమలుగాఁ, దిరుగుచు డాయుచును డాయఁ + దిగుచుచుఁదొలంగం
జరుగుచు నడఁగుచు లేచుచు, బారిపోరి శ్రమచీర్పుకొనుచుఁ + బోరి కడిమిన్.

క॥ లగడిత యను పెనుకడలిన్, సాగనుగఁ జలుకంగ నొక్కఁ + చుడి యేర్పడఁగా
నగచరపతి వాలిక్రియన్, దగఁ గవ్వపుఁగొండపగిది + దనుజుఁడొప్పెన్. ౭౬౩

తే॥ చెఱకుగానుగనుండి పాల్వొరఁగురీతి, గాయములనుండి రక్తంబు + కాటుచుండ
వార లెగసిరి పక్షుల + వలెనె మింటఁ, బురజనంబులు భీతిల్లి + పరువులెత్త. ౭౬౪

తే॥ గగనమందు పోరాడఁ + కపివరుండు, కట్టియొడలున్న రాక్షస + కాంతు పెక్కు
బాహువులచేత నడుమంగఁబడుచుఁ బరిధి, చుట్టియున్నట్టి సదుమింటి + సూర్యుఁబోలె

తే॥ మింటఁగోపంబుతోఁ బోరుఁ + మిహిరసుతుని, మైక ఘకు దన భుజముల + మఱుఁగుపుచ్చు
పంక్తికంఠుఁడొప్పెనుదిన + ప్రభునికాంతి, మఱుఁగుపడఁజేయుదొంతుల + మబ్బుమాడ్కి.

క॥ నూపురములు మ్రోయఁ జెలులు, కాపురములు వీడిపాఁ + గలత వడుచు లం
కాపురము చెడఁగ దాఁటెం, గోపురమడఁగ న్నొసింహు + కోపునఁ గపియన్

తే॥ మెఱువనెడి దంతములు గల + మేఘ మొక్కఁ, డనదృశంబగు పిడుగు వె + న్నాడుతీరు
తోఁప మ్రింగివై చెదనని + దుడుకుతోడ, వచ్చి రావణుఁ డాతనిఁ + బట్టికొనియె.

సీ॥ దాసిన రావణుఁ + ద్రోసి నేలకు రాచి, నుగ్రీవుఁ డార్వస + సుర విభుండు
యంత్రంబుక్రియ లేచి + యాతనినెత్తి య, వ్యలికి దిప్పుగ బాఱ + వై ప నతఁడు
చెండువలెనె లేచి + చెలఁగె నాపోరున, ధరణి బీటలువాతె + దరులు విఱిగె
గోడలు ప్రేలెను + గొండలు చలియించె, బ్రాకార మెల్లడఁ + బగిలి చెడియె

తే॥ గాలిపడగలవలె మింటఁ + గ్రాలుచుండు, వారి దేహస్థితులు దాసె + వదలె గలిసె
నెడసె వినరిరి పొడిచి రం + చెఱుగ లేక, రక్కసులు నోటగొనిరి దు + రంబుసేయ.

—: శ్రీరాముని చింత :—

తే॥ ఇట్లు వారికి సంగ్రామ + మెనఁగుచుండ, నీల నీరద వర్ణండు + నీతిమేర
ప్రాణమిత్రుఁడొ నుగ్రీవు + రాక గనక, తలఁపులెల్లను కలఁగఁజం + తను భజించి.

మత్త॥ ఈపు లేక యసూత్కరంబు వ + హించి యేనొక కార్యమున్

దావుకో జరుపంగ నేర్తునె? తత్త్వవిత్తమ! మిత్రమా!

దేవతాళికిఁ గూర్చినాడవు + తీవ్రదుఃఖము నీదు కో

పావలంబగు డెందమిట్లు జ + యంబు దైత్యుల కిచ్చెఁగా!

౭౭౧

మత్త॥ మాయలాని నిశాచరేంద్రుని ♦ మాయఁజిక్కితి తప్పిరా
నేయుపాయములేదొకో? యిట ♦ కీవు రానిని క్రూర దై
తేయపాళి జయించియుం గల ♦ దే సుఖంబు? వియోగిన్
మాయుచుండఁగఁ బ్రాణమిచ్చిన ♦ మాననీయ! సుహృద్వరా! 22౨

ఉ॥ కోరిక యొక్కటైన మఱి ♦ కూడిన దొక్కటియయ్యె నక్కటా!
భారణికిభరంబుగ వృ ♦ థా బ్రదుకన్ మది నిచ్చుగింప దే
వారియు నిన్వధింపఁ గడు ♦ నాటడి చేరఁగ నన్నగూడ నీ
ఘోర రణంబునందు తెగఁ ♦ గూల్చినవాడవు నీవ కావాకో? 223

ఉ॥ నేఁడిటులీవు బ్రుంగ నిట ♦ నిల్చి సురారులఁగూల్చి ప్రాణముల్
వీడుదునేని యాపదల ♦ వేళలఁ దోడయినట్టి మిత్రుఁ గా
పాడఁగలేకపోయెనని ♦ పామగలోకము నిందసేయదే?
నీడనుపోలె నన్న విడ ♦ నేరని చెల్వఁడ! యట్లొనర్తువే! 22౪

ఉ॥ ప్రాణముపోవునట్టి పని ♦ వట్టితి నాపయినన్నప్రేమచే
దాణ యొసంగి జీవములఁ ♦ దార్చి సుఖంబులఁ గూర్చి నాకు సం
ప్రీణనముం బొనర్చిన య ♦ మేయ గుణాకర! సైన్యమెల్ల వి
న్నాణముగాఁగఁ గ్రమ్మఱిన ♦ నామది నంగద పాయనేర్చునే? 22౫

మ॥ అని శ్రీరాముఁడు దుఃఖమొంద నట వీ ♦ రాగ్రేసరుల్ గెల్పు ని
ల్పును లేకుండఁగఁ బోరుచుండ నిక మే ♦ లుంగూర్చు జావైన సం
చును లంకేశ్వరుఁడెంచ శీర్షకములన్ ♦ శోభిల్లు రత్నంబులన్
దినరాట్పుత్రకుఁ డూడఁదీసికొని ప్రీ ♦ తింజేరె సీతాపతిన్ 22౬

ఉ॥ చింతఁ దపించుచున్న రఘు ♦ శేఖరు పాదసరోజ రేణు వ
త్యంతము శీర్షమంటఁగ న ♦ మర్పణసేసెను తన్మణిగణం
బంతట నెల్లవారలకుఁ ♦ బ్రాణము లవ్వల వచ్చినట్లు పె
సంతసమబ్బె నుబ్బె మది ♦ చక్షుల బాష్పముగ్రమ్మె నిమ్ముగన్. 22౭

ఉ॥ ఎమ్ములదాఁకఁ జీలిన క ♦ పీంద్రుని గాయములందు వచ్చు ర
క్తమ్మును రాక్షసేశ్వరుని ♦ తాఁకిన హైన్యమువోవ రాఘవుం
డిమ్ముగఁ గాఁగిలించి నయ ♦ నేంద్రియముల్ వెడలించు బాష్పపూ
రమ్మునఁ దానమార్చి యను ♦ రాగముతో వచియించె నివ్విధిన్. 22౮

తే॥ నన్ను నీ వెడఁబాయట ♦ నామనంబు, భేదన మొనర్చుటేకదా! ప్రేమపూర్ణ!
బడలు న్తంభించె మది చేప్ప్తుడిగె జీవ, ములును తల్లడిల్లెను దిగులలమికోనియె.

మ॥ కరుణాహీనుఁడు రావణుండు నిను వీఁ ♦ కం జంపి యున్నేని త
ద్గురుదోషంబుఁ దలంచి క్రూర శర సం ♦ దోహంబుచే మూలము

ట్టఱ రక్షోన్వయమెల్లఁ గూల్చినను నా ♦ ప్రాణంబులం గాచికో
ధర జీవించునయెస యోడుటయె గా ♦ దా ? మిత్రవాంఛాశయా !

మ॥ ఒకచిత్తంబున నెంతమేని యశమున్ ♦ యోగ్యత్వముం బ్రాయె యో
ర్మికి సత్త్వంబు నొసంగునట్టివికదా ♦ మేలంబు గారంబు నీ
వకటా ! యెంచ కిహంబు మోక్షమును మా ♦ యుంజేసెదే ? యూరకే
యొకటింగోరి మఱొందు చేసితివి నీ ♦ కొప్పునునే యీవిధుల్ ? ౨౦౧

శా॥ సంతాపస్థితిగొల్పి యింతదనుకన్ ♦ జాలంబునే పేయుచో
వంతం గుండెడు సీతచే ధరణిచే ♦ బ్రాణంబుచే నాకిటన్
నుంతైనన్ సుఖమబ్బునే ? యనువులన్ ♦ స్రుక్కింప లోకంబు వి
శ్రాంతిం గోరక నన్ను వెన్నొనును కా ♦ ర్యంబిట్టులుం గూడునే ?

తే॥ పిల్లతనపుఁజేష్టల నింక ♦ వీడు మనుచు, మందలింప రామునికడఁమందటిల్లి
శిరము వంచిన సింగంబుఁకరణినుండి, యిట్టు లనియెను సుగ్రీవుఁడీలగొనుచు.

శా॥ కాటంజేసిన గృధరాజుపనియుం ♦ గావింపలేనైతి నా
నాటం జేసిన బోయరాజుపనియున్ ♦ గావింపలేనైతి నీ
నాటం జానకి యొందుచున్న చెఱయున్ ♦ దప్పింపలేనైతి ని
వ్వీటన్ రావణుశీర్షముల్ పదియు న ♦ ర్పింపంగలేకుంటిగా. ౨౦౨

మ॥ బలియుండైన విరోధి ప్రాణములతో ♦ భాసిల్లుచున్నాఁడు కీ
శులకుం బోలిన చేష్టఁజూపి తుద కి ♦ చోచ్చగ్రుంగి నీకీర్తికిం
గలునుంగొల్పితి నావిరోధి ననిలో ♦ ఖండించి రాజ్యంబు నా
కొలయంగూర్చిన మీకె మీపగఱ నే ♦ నొప్పించితిక లేకినై. ౨౦౩

తే॥ దిక్కదుల దంతములకంటెఁదక్కువయ్యె, నాభుజంబులు నీగుబాఁణములకంటె
ముందుగానేగి ముక్కురుఁముగియఁజేయు, వాంఛనేగి వ్యర్థుండనైఁవచ్చినాడ.

తే॥ శాస్త్రబలుండగు నీదూతఁచనియొనర్పు, సమరమున నస్త్రబలమునుఁశస్త్రబలము
బాహుబలము శత్రులు చూపఁవాలుబలము, చూపె నాకాలిబలమిటఁజూపినాడ.

తే॥ అనుచు వినతశిరస్కుండైఁయర్కవంశ్యు, నన్నిధిని రవినుతుఁడున్నఁసమయ మరసి
అతనింగని రాముఁ డెఱుంగంగఁనసురనేత, యగు విభీషణుఁ డిట్లు పల్కాడఁదొడఁగె.

చ॥ పెకలిచి తెచ్చు రత్నములుఁబెట్టిదుండొ దివిజేంద్రునైరి మ
స్తక మకుటాగ్ర సస్మణి కఁదంబము కావున వానికంటె ను
త్సుకతనుకూర్చు వస్తు విఠఁజొప్పడునే దనుజేంద్రుకీర్తి పా
దు కలఁగఁజేసినాడపు సుఁదుష్కరమియ్యది యెట్టివారికిన్ ౨౦౪

చ॥ నలఁచి భుజంగమేంద్రుని ఫణామణు లూడఁగఁదీయవచ్చుగా
కలఘు ధనుకశాచణు ద ♦ శానను మస్తక రత్న రాజముల్

బలిమిఁ బెకల్చి తెచ్చిన చఁలంబు మగంటిమి దుద్రమూర్తి కే
నలవడునేమి? కీర్తికరఁమైనది యింతకు మించి కల్గునే? ౭౯౦

చ॥ హరుని శిరంబునం దమరుఁనంబుజునైనఁ బెకల్చవచ్చు శ్రీ
హరియురమందు కౌస్తుభము ధైవము బల్మిఁ గొనంగవచ్చు నా
కరణి పనుల్ మగంటిమివి ధగవు దశాన్యు కిరీట రత్నముల్
పరువడి తీయుటన్న సులభంబగుకార్యముకాదు మిత్రమా! ౭౯౧

చ॥ మెఱువులఁబోలు కాంతులను ధమించిన యంగద బాహువీర! సం
బరమునఁ జంద్రహాసము ను ధమాపతినుండి గడించినట్టి ని
ర్జర రిపు మస్త రత్నములు ధరాముఁడు నిల్పు జయేంద్రరా పదాం
బుకుహ మలంకరించుటకుఁ ధూనికఁ దెచ్చిన యందెయిల్ చుమీ!

చ॥ అనుడు దినేశవంశ్యుడను ధయ్య జయేంద్రుర చంచలాత్మ యొ
క్కనువుగ గెల్వమున్ శుభము ధలందవు మేలును కీడువచ్చుఁ గా
వున నిటు సాహసించి యటఁ ధబోవలదంటిని నీవు చేయు ని
ప్పుని సులభంబె భూమిఁ గొన ధంట ధరించిన పోత్రికేనియున్?

మ॥ జయశీలుండగు దైత్యరాజ మకుటా ధచ్చ స్ఫార రత్నవళుల్
భయమున్ వీడి పెకల్చె బుత్తుడని నన్ ధాధించునో యంచు సం
శయఁడై యయ్యెడ డాగువానివలె భా ధస్వంతుండు క్రుంకెన్ విని
ర్దయులౌ వారికి జంకకుండు రెవరీ ధధాత్రి జగత్సేవకుల్? ౭౯౪

తే॥ రాత్రిగాఁగ రావణ శిరోఽరత్న చయము, దీపములవలె మిక్కిలిఁ తేజరిల్లు
నగచరేంద్రుని విజయంబుఁబొగడి చులరి, రామచంద్రుండు తనశిబిరంబు చేరె.

ఉ॥ ఎన్నఁడు నిట్టి భంగములు ధనించుక యొందని రావణుండు తన్
బన్నగ నిర్జరావళి నె ధపంబిడి కాంచెనో యంచు సిగ్గుతో
సన్నులచూపులెల్ల మగఁలన్నల చూపులె యాచునుండఁ ద
త్కున్నయశంబుమాడ్కి దిగె ధధారణికి న్నడవీన్లు కైవడిన్. ౭౯౬

౧౨. వ్యూహ నిర్మాణ పటలము. (౨౮)

క॥ మాన నిహత మర్ముండగు, దానవ విభు మోము ముడుంగుఁ ధదామరవలెఁ గా
మానగు సాధమునకుఁ జని, పానాదికములను వీడి ధపడకకుఁ జేరెన్. ౭౯౭

నీ॥ వాఁడి కోటలచేత ధవీడు మణులచేత, నిట్టూర్పు పెనునోళ్ల ధనియతిచేత
తలల విరివిచేతఁదామోదరుని వీడి, పాలకడలినుండుఁదామువోలె
నుండ జననికంటెఁమెండుగ నలవాటు, పడిన వారలనై నఁభమలుపుచ్చు
శార్దూలుడను వేగుఁనరగున నటకురా, ద్వారపాలకుఁడు దైత్య విభుఁడేరి

తే॥ వైరులను డాసి వారలపనులెఱింగి, రమ్మనిన గూఢచారి ద్వారంబుచేరె

సెలవె! యనఁ దల పంకించి * చేతిసైంగ, నేయఁ గంచుకె వానినిచేరఁబిలిచె.

తే॥ ఎఱిగినట్టివృత్తమువచియింపుమనఁగఁ, బ్రభునిమోముజాడనుతాపపడుట దెలిసి

జంకుచును వేగుమెల్లఁ దాఁజన్న మొదలు, గాంచినది పద్ధతిగఁ జెప్పఁగాఁదొడంగె.

తే॥ పదియునేడు వెల్లువతోడఁబవనసుతుఁడు, మొనసి పడమటివాకిలిఁముట్టఁజనియె

బదియునేడు వెల్లువలతోఁజ్లవగరాజు, నుంచుకొనియె రాముడుతనఁయొద్దనధిప!

తే॥ పదియునేడు రాణువలతోఁవాలికొడుకు, దక్షిణంపుగవని ముట్టఁదరలినాఁడు

పదియునేడు చేరువలతోఁబరవి నీలుఁ, డరిగె దూరుపువాకిలిఁనాక్రమింప.

తే॥ వాహినీద్యయమును పోరుఁవారికెల్లఁ, బండ్లు గాయలు తేర నేర్పఱచె నీడు

తమ్ముఁ డన్ని గవంకులఁదనరు స్థితుల, నరసి తెలుపుచునుండునట్లాజ్ఞయయ్యె.

మ॥ అని శార్దూలుఁడు పల్కు రావణుఁడు రాఁద్రాకారుఁడై రేగి పం

డ్లను దర్పమ్మున గీటుచున్ బగఱఁ జంఁడ ప్రక్రియన్ రేపె తు

త్తునియల్ నేసి రణాంగణంబున మహా * త్తుంగంబుగా లేచు ధూ

ళిని క్రుంగించెద రక్తపూరమున నా * లీనంబుగాఁ జూడుమా. ౨౦౩

మ॥ తరుసాంద్రంబగు నీలశైలముపయిం * దార్కొన్న లేయెండ వై

ఖరి రక్తంబుల డాలు మైనొలయ లంకానాథుఁడవ్వేగు నం

పి రయంబారఁగ రేఁపు వృత్తిగల పూ * విల్కానిచే మాఁడు పూ

నరముల్ మాఱిచి యేగె మంతనముకై * సన్నిత వర్గంబుతో. ౨౦౪

సీ॥ బయలె యయ్యది యనిఁబమ్మెర గొలుపు ప, టికరాలచేతఁగట్టింపఁబడిన

సాధంబునందు పి * శాచగణంబులఁ, జుట్టుకావలిగాఁగ * సారిది నిలిపి

కర్తవ్యమును చక్కఁగా విమర్శించి వ, చించు నుత్తమ కులశీలవరులఁ

గని మహాద్వారంబులను కోఁతిమూఁతలు, ముట్టడించెను పెనుపోరుగలిగె

తే॥ వచ్చినది వలదన్ననుపదలఁబోదు, తలఁచి చేయంగఁదగినదితెలుపుఁడనిన

వారిలో నికుంభుండనువాఁడులేచి, పంక్తికంఠ మోమును కాంచిపలికెనిట్లు.

ఉ॥ డెబ్బదివెల్లువల్ వ్లవగ * డింభకముల్ మనకోట ముట్టుచున్

నిబ్బరమొందియుండెనని * నీవిటఁ జంతిలుచుంటివేల? మే

లబ్బెను నేయివెల్లువలు * హాళిగ సైన్యము వారికోరికల్

• దబ్బుటనేయఁ గాంక్షగొని * తత్తట మందుచునుంట గాంచవో? ౨౦౫

చ॥ ముసలి గదాది సాధన న * ముత్కరముల్ ధరియించి వచ్చి రా

క్షును తెదిరించి నిల్వఁ ద్రిద * శప్రకరంబులె శేలుమోడ్చి వే

దెసలకుఁ బాటుచుండు నన * దిక్కటి మ్రాలెడు కోఁతిమూఁత య

క్కనుగొని పట్టిచేతులను * కాంచు జయంబది మెచ్చఁగాఁదగున్. ౨౦౬

తే॥ అనిరణోత్సాహవాక్యంబుఁ లాడునతని, మాన్విమూల్యవంతుఁడు చాలఁ మనసునొంచి
వేధ మొనరించు కామమ్ముఁ వేరుతోడఁ, జెఱచె ననియెంచి యారీతిఁ జెప్పఁబూనె.

సీ॥ మననగరముచొచ్చి యనలంబు దరికొల్పి, నీఱుచేసిన యాంజనేయుచేత
శరములుండెనో శరాఁసనముండెనో వట్టి, కాలును కేలునుఁ వాఱుగాక
మలలట్టి యీదశఁమస్తకంబులనున్న, మణులఁ గొంపోయినఁ వనచరునకు
శూలముండెనో భిందిఁ పాలముండెనో గొప్ప, వాలముండెనో తలఁపంగవలదె?

తే॥ రామచంద్రుని బాణముల్ రాకమున్నె, యుర్విజనొసంగి సాయుధియుల మనాయు
ధియులను శరణుచుఁ బ్రార్థించుటొక్క, యిమ్ముదక్క వేటొక రక్షకమ్ముకలదె?

ఉ॥ నాశముగూర్చున్నవిధి ఁ నాలుకఁ ద్రిప్పుచునుండఁ జూచి లం
కేశుఁడు తాతపల్కులకు ఁ నీక్షణము ల్కడుఁ గెంపుచేసి నా
కీ శని దాపురించె జన ఁ విచ్చు కతమ్మున నంచు దుష్కృధా
వేశము గొల్పు పల్కులను ఁ వీడుము నా నతఁడూనె మానమున్. ౧౧౦

తే॥ అనిని తలనూపు కాలకేయాదుల మద, మడఁగఁజేసినవీర! ప్రహస్త! యారి
తేటియున్న సైన్యముల నిన్నూఱు వెల్లువలను కొనుచుఁ దూర్పుగవనిఁ వలనికరుగు.

తే॥ దురమునఁ గృతాంతు మోదంబుఁ తూలపుచ్చు, బల! మహోదరా! మన మహాఁ
పార్శ్వతోడ

రెండువందల వెల్వులఁ నండగఁ గొని, దక్షిణపుఁ గోట వాకిటిఁ దండ నిలుము.

ఉ॥ ఇచ్చటఁ బ్రజ్ఞలాడ ఫలఁ మేమియుఁ గల్గదు మేఘునాద! నాఁ
డచ్చుగ వాయుసూనుని పరాక్రమముం దగఁ గాంచి తేకదా!
నచ్చినవారితోడ జిత ఁ నంబున రెండగు వంద వాహినుల్
చెచ్చెరఁ గొంచుఁ బశ్చిమము ఁ చేరుము వారలకంటె మున్నగున్.

మ॥ అరుదా జీవితమెల్ల వేల్పులకుఁ గ ఁ ప్టేఘంబులం గూర్చనే
యరిగె న్నిసరివీరులెవ్వరు విరూ ఁ పాక్షా! యలంతుల్ వనే
చరులం గూల్పఁగఁబోవు తెల్లదమగున్ ఁ జర్చింపఁగా నీకు ను
ద్ధరమా మూలబలంబుతోడఁ బురము ఁ ద్యోగంబుతోఁ గావుమా.

ఉ॥ ఇమ్ముగ సత్యలోకమున ఁ కీవలనున్న జగంబులందునన్
ముమ్మరమైన పోరులను ఁ మున్ జయమందు శతాంగ వారణ
శ్వమ్ములుఁ గాల్చులంబు లిరు ఁ వందల వెల్వులఁ గొంచు నేనె ము
ఖ్యమ్ముగ నుత్తరంపు దెనఁ ఁ గాచెద నంచు వచించి పంచినన్. ౧౧౧

సీ॥ జగము కళంకమొండఁగ హేతువైన త, మంబు రూపొందు కల్పంబుమాయ
సర్వదా సుఖులయిఁ సంచరించెడు సుర, గణమూలు మాత్రమాఁ కాదుకాదు

ఇహభోగములఁ ద్యజి యించిన మాని ని కాయంబు మాత్రమాకాదు కాదు
అడవిడి కూడుగాగడియ యుగంబుగాఁ, గల సీతమాత్రమాకాదుకాదు
తే॥ కడకు రాముండు మాత్రమాకాదుకాదు, కర్పురేంద్రుండు మాత్రమాకాదుకాదు
ఎల్లవార లానందాననుల్ల సిలిరి, తిమిర మడఁగుచు భల్లునఁదెల్ల వాఱ. ౧౧౬
మ॥ కరుణాహీనుని చండశాసనము నీఁ + గకలేక యల్లాడు చి
ల్లర తేడెడుల్ తలయొగ్గి యుండఁదగు వే + శక సార్వభౌముండు ము
ష్కరులం గూల్పుగవచ్చుచోఁ గనెడు వీఁ + కక లోక ముత్కంఠతో
వెరవారం గనుచుండ వెల్వడెఁదమో + విద్వేషి వ్యోమంబునక. ౧౧౭
చ॥ తెలతెలవాఱుచుండఁగనె + దిక్కుల ముంపఁగఁ బాదధూలి పే
రులిపు నముద్రఘోషణము + నొత్తఁగ వానరసైన్యనాయకుల్
తెలిపిన పద్ధతిం బ్లవగ + ధీరులు మిక్కిలి యుత్సహించుచున్
దలకొని ముట్టి గొక్క మొగి + దానపనాథు పురంబు వాకిళుల్. ౧౧౮
తే॥ చుట్టి యండంబు లగలంగఁజుక్క లురల, నార్భటింపఁగ సౌమిత్రియగచ రేంద్రుఁ
డొనరముందుగా నడవ దీపనలు మఘవుఁ, డొనఁగ జానకీవిభుఁడాజికెనఁగనడచె.
తే॥ పాతకుండగు రావణుఁఁట్రుంబు, దైత్యసేనయక కడలిచేఁద్రావఁబడిన
కరణిఁ గనిపించెఁ గపిసేనకవియుతీరు, దాని క్షీరాబ్ధిచుట్టినఁదైసమయ్యె.
ఉ॥ లెక్కకు మీఱియుండిన ని + లింప విరోధుల గుంపు లగ్గమా
టెక్కునఁ గోతిమూఁత నెగ + డెక వల మీలకుఁ బన్నుకై వడిక
మిక్కిలి వాతఘాతమున + మీఱి నముద్రములేడు రేగఁగా
నక్కుచుఁ ద్రొక్కుడొ జగ మ + నంగఁదగెక దనుజేంద్రసైన్యముల్.

౧౩ అంగద చాత్య పటలము. (౪౩)

ఉ॥ జంకొకయింతలేని కపి + చంద్రులతో రఘువర్ష్యుఁ డుద్ధతిక
లంకను ముట్టడించి యక + లంకను సీతను దొంగిలించు ధూ
ర్తంకిలీసేయరామి హృద + యంబున భావనసేసి దైత్య కూ
లంకప మాక్తికంబున జె + లంగు విభీషణుఁ గాంచి యిట్లనుక. ౧౨౨
క॥ ఒకదూతను లంకేశ్వరు, నికటంబునకంపి ధార + ణీజను విడ నొ
ప్పికొనెదో? యని సేసెదో? యని, ప్రకటించుట రాజనీతిపద్ధతి యనఁగక. ౧౨౩
ఉ॥ మేలని యుద్విభీషణుండు + మెచ్చె విభాకరపుత్రిఁ డిద్దియే
పోలును నద్గుణాధ్యులగు + భూపులకంచును సమ్మతించె బా
ణాలిని గాక వాక్యముల + నల్పుని వేడుట కూడదంచు సం
శీలుండు లక్ష్మణుండు నిర + సించుచు వెండియు నన్న కిట్లనుక. ౧౨౪

చ॥ చెడుగులొనర్చె వేల్పులకు ♦ శీలఁ గులాంగన సీతఁ గారలోఁ
బడ నునిచెన్ మునీంద్రులకు ♦ బాధలు వెట్టెను ప్రాణి కోటికిన్
బెడఁదలుగొల్పె లోకముల ♦ వీకున నేలఁగ నింద్రభోగముల్
చెడనొడిసెన్ జరించె బహు ♦ చేష్టలఁ ద్రోవలుకాని త్రోవలన్.

తే॥ సిలుగులం గూర్చి మిగుల వంచించి నీకు, సతివియోగంబుగూర్చెనయ్యతివకడ్డు
పడు యుగాంతంబుఁ జూడఁజొప్పడుచిరాయు,వొప్పుతండ్రి జటాయువునుక్కడంచె.

ఉ॥ రావణుఁ డిప్పు నీవలపురాణిని వీడెనయేని వాని ర
క్షావిధిఁ గాతువేని త్రిజగంబుల నీదగు పేరునిల్పు కా
లావధి లంకనేలు మనుజా! యను వాక్యము రిత్తవోవదే?
యేవగ నిల్చుఁ దాపనుల ♦ కిచ్చిన నీ యభయప్రమాణముల్? ౮౨౭

చ॥ నెఱియును గౌరవంబు మది ♦ నిల్పి వచించిన యాప్రతిజ్ఞలన్
మఱచితేవేమి? లంకఁగలమానిత సంపదలెల్లఁగాంచి యి
త్రైఱఁగునఁ జేలుగూర్చు మది ♦ తీరద యేమి? యనేక రీతులం
దఱిమి తలంచినన్ దురమె ♦ నామదికిం దగునంచుఁ దోచెడన్

సీ॥ అనుడు రాఘవుఁ డిట్టులను లక్ష్యణా! నేను, మదిలోన నేదియుమఱవలేదు
నిక్కంబుగాఁ దుదిఁ నెగడునదియుఁ బోరె, కాన నానడి మనఁమూననేల?
గురుశుక్రులాదిగాగురుధర్మశాసకుల్, పలికిన పద్ధతుల్ దొలఁగఁదగునె?
వీరవర్ణుల కేనివిజయ హేతువు ట్లమ, రాచపాడియు ట్లమరాజనొందు

తే॥ మరలమారుతిఁబంపుటయ్యరవుకాదు, పగఱకును చుల్కునగుఁ గానవానిసుతుఁడె
పోయి రాఁదగువాఁడు పాపులు కలంగి, విక్రమించిన నోర్చి రావెరవరియగు.

తే॥ అనుచు నెల్లవారలు సరియన్న పిదప, నంగదునిపిల్చి నీవేగియసురయెదుటఁ
బలుకవలసిన యర్థంబునలుకులేక, తెలుపుమన నాతఁ డుత్సాహాధీరుడయ్యె.

మ॥ తెలివిన్ జానకి వీడి జీవముల ర ♦ క్తిన్ గాచికోల్పోలా? కా
కిల నీ మస్తకముల్ దినేశకులును ♦ గ్రేష్వాస నిర్ముక్త శా
త లనత్కూర శరమ్ములం దెగిపడన్ ♦ దర్పించి యాయోధన
స్థలి కేతెంచుట మేలొ? రెంటు నొకటిం ♦ దర్పింపుమంచాడుమా. ౮౩౦

ఉ॥ మోదముకై యడంగి వెఱు ♦ పూని వసించుట ధర్మమార్గమున్
గాదు పరాక్రమ క్రమము ♦ గాదు మగంటిమిగాదు మేలిమిన్
గాదు విరోధివక్షమునఁ ♦ గాడ శరంబుల నేయుశక్తి నిం
పాదిగఁ గల్గెనేని పోలు ♦ పార నెదుర్చుమ యంచు నాడుమా. ౮౩౧

చ॥ అని పనుపంగ మారుతికి ♦ నవ్వల నెన్నఁగఁదగ్గవాడ వీ
వను గరువంబు గల్గెనని ♦ యంగదుఁ డాద్యుని పాదపద్మ వం

దన మొనరించి యంబర ప ధంబున సింగము దాటుభంగి రా
ముని శరమట్టు లేగె నుర ధముఖులు కాంచి ప్రశంస నేయఁగఁ. ౮౩౩

ఉ॥ ఉగ్ర నిశాచరావళుల ధయుక్కుఁజేయఁగ ష్మీరసాగరో
దగ్ర భుజంగతల్పమునఁ ధదండరమాని యయోధ్యయందు సు
వ్యగ్రమతిం జనించిన కృ ధాళుని యాజ్ఞను వాలిపుత్రకుం
డుగ్ర మయూఖుఁడుం గనని ధయున్నతదుర్గముదాటి యుద్ధతిఁ. ౮౩౪

ఉ॥ రావణు కొల్ను చేరి నగ ధరస్థ జనుల్ హనుమండె వచ్చెనం
చీవల నావలం బరుగు ధలెత్తుచు బంధులఁ జేరుచుండ నే
నావలిఁ గాంచుచుఁ హీతుల ధయార్యుల మంత్రుల యుక్తవాక్యముల్
భావననేయు దైత్యకుల ధవర్యుని గాంచె సభా స్థలంబునఁ. ౮౩౫

ఉ॥ తాలును చెట్లు గల్గె జల ధరాళిని పూడ్చితిమన్న గర్వముం
బోలఁగఁ గల్గెఁగాక తల ధపోయఁగ రాఘవుకార్యకంబు నే
త్రాలకు గోచరింప నడ ధదృభయమందునుగాక క్రొత్తగాఁ
గాలుఁడు పుట్టెనేమి దశ ధకంకుని ప్రాణము దీయ నేటికిఁ? ౮౩౬

ఉ॥ భూషలులేకయుఁ సాగను ధపొందిన జానకిమీఁది యాసయఁ
దోషముఁ బాపి రావణుని ధద్రుంచెడువార లెవండు? సర్పవి
ద్యోపీబలెం బయిం దుమికి ధపేర్చిమణుల్ గొనితెచ్చినట్టియా
పూషనుతుండు చూడఁ బరి ధపూర్ణ బలాధ్యుఁ డటంచు నెంచెదఁ.

తే॥ అంగదుం డిట్లు తలపోసి ధయగ్ని విషము, కాలుఁడను మూఁటిచే బడధకరములొంది
యున్న కడలినాఁ జను దశాధస్యండు వజ్రులు, సింహపీఠికదగ్గఁజేరి నిలిచె.

చ॥ నిలిచిన యంగదుం దనుజ ధనేత ధఖలేక్షణపంక్తిఁ జూచి ని
శ్చలమతి వచ్చుహేతువది ధచక్కగఁ దెల్పుము నీవెవండ వీ
పొలదిన నేవకుల్ గనక ధమున్నె శుభంబగు వార్త లుండినఁ
బలుకుమ యన్న నాతఁడును ధపక్కున నవ్వి వచించె నివ్విధిఁ. ౮౪౦

ఉ॥ సిండిన భూతపంచకము ధనేత సమస్త జగత్ప్రభుండు మా
త్రాండకులుం డయోనిజ ధరాత్మజభర్త జితేంద్రియుండు ధో
దండధరుండు వేదముల ధదాటిన వస్తువు ధాతతాత శ్రీ
దుండగు రామచంద్రవిభు ధదూతగ వచ్చితి నేను రావణా? ౮౪౧

ఉ॥ అంగదుఁ డిట్లుపల్క నజఁ ధడా? హరియా? హరుఁడా? వనాటులఁ
సంగడికాండఁ జేసికొని ధసంద్రపుఁ గాల్వను పూడ్చివచ్చి నీ
తాంగన నిచ్చునేమొ కరు ధరాత్మకుఁడై యని పంపినట్టి యా
వెంగలియో ముకుందుడని ధవీకున దానవనేత సవ్యచుఁ. ౮౪౨

చ॥ నెలను వియన్నదిక నొసటి ♦ నేతముఁ దాల్చిన రుదమూర్తియున్
మెలుపుగ శంఖచక్రములు ♦ పూనిన విష్ణుఁడు లంకలోనికిన్
దలఁకొడువారు వచ్చుటకు ♦ దర్పముతో నొకమర్త్యుకై భయా
కులుఁడవు గాక వచ్చు మొఱ ♦ కుండ వదెవ్వఁడవో వచ్చిపుమా. ౮౪౩

తే॥ అనుడు నిను తనవాలునకంటఁగట్టి, వనములందెల్లఁదిరిగినవాఁడు సురల
కొఱకు క్షీరవారాశినితరిచినట్టి, యగచరేశ్వరు పుత్రుండనంగదుండ. ౮౪౪

క॥ అన రావణుఁ డిట్లను నీ, జనకుఁడు నామిత్రుఁ డీవు ♦ చనుడెంచుట మే
లెనసెను నరునకు దూతగఁ, జనునయ్యా రాఁగ మేముచచ్చితిమె? కటా!

ఉ॥ నీకిపుడే యొసంగితి వనేచరరాజ్యము తండ్రీ జంపు లుం
టాకుని వెంటఁ జేతులు మ ♦ డంచి మొగంబును వేలవైచి ని
శ్రేకునివోలె గారవము ♦ చేటుగ నెల్లద మొందుటేల? నీ
తా కమలాక్షిఁ గొంటినటు ♦ తప్పక గొందును నిన్ను పుత్రుగఁ.

చ॥ మనుజులు నేడె చత్తురను ♦ మానము మానుము మానసంబునన్
వనచరరాజ్య మీదినమె ♦ పట్టము గట్టెద సింహ పీఠిపై
దనుజ నిలింప వానర క ♦ దంబము సన్నతి నేయుచుండ న
త్యనపమ భోగసంపదల ♦ నందుము కల్పముదాఁక వేడ్కమై. ౮౪౭

చ॥ అనవిని వాలిపుత్రుఁడు భు ♦ జార్గళముల్ వదనమ్ము టొమ్ము ప
ట్టనమును సంచలింప నగి ♦ టక్కరి! యెంతటి మాటలాడె నీ
దనుజులకెల్ల నిందు మృతి ♦ తప్పనిదంచు నెఱింగికాదె నీ
యనుజుఁడు నిన్ను వీడి సుఖమందఁగ వచ్చెను మమ్ము చేరఁగఁ. ౮౪౮

ఉ॥ నోటికి వచ్చినట్లు పెడ ♦ నుడ్గులు వ్రేలుచు నన్ను లోఁగొనన్
గాటపు యత్నముం జలుపఁ ♦ గా వశమౌటకు బేలఁగాను నీ
యాటలు సాగవింక నృపుఁ ♦ డంపఁగ వచ్చుట నీచకార్యమే?
నీటుగఁ గుక్క యాయఁ గొను ♦ నే మృగరాజు మృగాధిపత్యమున్?

చ॥ అనవిని రావణుండు కడు ♦ నల్కను లేచియు నీచు వానరున్
దునుమఁగ నాయుధంబు గొన ♦ న్యూనత గల్గెదె యంచు నాయువున్
జనిగిన మర్త్య సమ్మి మృతిఁ ♦ జెంద మనోరథమయ్యేనేని వ
చ్చిన పని తెల్పుమన్నఁ గపి ♦ సింహము దానవుఁ గాంచి యిట్లనున్.

ఉ॥ ఇంకను నెమ్మది న్నెనరు ♦ నీగని రాముఁడు నిన్నుగాంచి నీ
లంకఁ గలట్టి నీ కుల బ ♦ లంబుల నాశము గోరి పోరికిన్
జంకి మరింప భీతిలిన్ ♦ సాగునె? నిప్పులు మ్రొంగి యెడ్వఁగా
నింకునె? నీత వీడు మది ♦ యించనిచో నని వీడు వ్రాణముల్. ౮౪౯

శా॥ నీయవ్వృ మడియించుచో మఖమునన్ ♦ నీమామ నుగ్గాడుచో
దాయన్వచ్చిన నీచుచెల్లియలి సాం ♦ దర్యంబు పోకార్పుచో
నీయాజ్ఞ న్నెఱవేర్చు తమ్ముల ననిన్ ♦ నిజించుచో రాని పం
దా! యీనాఁడీకక జూపు పోరుషము క ♦ ద్వా? దాఁగి జీవించువే?

చ॥ బదనిక సంతతంబు పర ♦ పాదప భుక్తి గ్రహించుభంగిఁ బె
ల్లిదమగు కల్పు సన్యతతి ♦ లేబరముం బొనరించుమాడ్కి దు
ర్మదులయి ప్రాణివర్ణముల ♦ మాడ్చుచునుండిన నీమ బంధులన్
గదనమునందు చంపుతఱి ♦ గావగరా విపుడేని వత్తువే? ౧౫౩

ఉ॥ తమ్ముని నన్న వంచన వి ♦ ధమ్మున దవ్వలకంపి దారఁ జొ
ర్యమ్మునఁ గొంచుఁబోవు కలు ♦ పాత్ముడు పోరొనరింప వచ్చునే?
నెమ్మది సీతఁగాంచి రజ ♦ నీచరులన్ సమయించి పుత్తుఁ బా
దమ్మున రాచి మారుతి ము ♦ దమ్మున లంకను కాల్చినన్ సశే. ౧౫౪

ఉ॥ వేగుల భీతిమాన్చి విడి ♦ పించినయప్పడు వార్ధిరాయఁడున్
జాఁగిలి మొక్కినప్పడును ♦ సమ్మతి లంకను తమ్ముడొందుచో
సాగరబంధనమ్ము వడి ♦ సాగెడునప్పడు రాని పంద యిం
కేగతివచ్చు యుద్ధమున ♦ కేడ్డెఱ డాఁగక యాటదింబలెన్. ౧౫౫

చ॥ చెఱఁగలవేల్పు చెల్వులు హ ♦ సింతుచుఁ జూడఁగ నల్వలంకులన్
బఱపుగ నున్న నాగ సుర ♦ పద్మదళాక్షులముందు నిన్న భా
స్వరసుతుచే వడిన్ మకుట ♦ భంగమునొందియు సిగ్గుమాలి వె
డఱుముచురాని భీరుకుడు ♦ ధైర్యముతో దురముం దలంచునే?

చ॥ అని తెలియంగఁ బల్కుమని ♦ యార్యుడు పంపెను మేలుగోరినన్
జనకజనిచ్చి రామ పద ♦ సన్నిధి వ్రాలి సుఖంబునొందు మా
పని తగదందువే వెడలఁ ♦ బాటుము నావెనువెంట నిప్పుడే
యనిమొనఁ బుత్ర బాంధవ హి ♦ తానుజవర్ణముతోడఁ జావగన్. ౧౫౬

ఉ॥ నీటను మంట మింట నగి ♦ నిం జనియించిన ప్రాణినంచయం
బోట భజింప నంగరము ♦ లోజ నొనర్చిన నీవు నేడు నీ
వీటనె చేరి శాత్రవులు ♦ వీరరవంబులతోడఁ బిల్వగా

నేటికిఁ గాంతయట్ల చరి ♦ యించెదు రమ్మికఁ జావ రావణా! ౧౫౭

క॥ అను నంగదు పలుకులు విని, దనుజేంద్రుడు జగము మ్రొంగుదారుణ కోపం
బున వీనిని పట్టుడు ధా, త్రిని మోందుడు చంపుడని విధించె నలువురన్.

క॥ నలువురు తను పట్టఁగ వా, రలతో వాలినుతుఁ డుప్పరమున కెగసి వా
రల తలల గిల్లి రావణు, తలకెదురుగ వైచి త్రొక్కితగ నిట్లనియెన్. ౧౬౦

క॥ గౌరవములకు న్నిలయం, బౌ రావణు పెద్దపరిఖః నగచర బలముల్
దోరుపఁగాఁ దోఁచెను నం, సాఁకిఁ బేదఱిమి కలిమిఁచంచల మనుచున్. ౨౭౫

క॥ అగడితఁ బూడ్చిన కోఁతులు, జగడించిన దనుజ బలముఁజక్కాడుచు బై
కెగసి బురుజులను చేరుచు, మొగులులు చెదరంగ మోదఁమున గడ్డంచెన్

క॥ బలువౌ కనకాచలమని, తలఁపందగి యాకనఁబుఁదాఁకెడు దుర్గం
బులపై నెక్కిన వనచర, బలములు తెల్లని ధ్వజాళిఁపొంది దోఁచెన్. ౨౭౬

చ॥ రతనపుఁ డెంకియైన గిరి ఁ రాజము మేరువు త్రాసుగుండుగా
జతునఁ దూఁచఁగా సమత ఁ సాగు వనేచర బృంద మొక్కటన్
మితి యెడమిఱి మెట్టఁగ న ఁ మేయ భరంబు సహింఁలేకయే
కుతిలిఁగ్రుంగె నాప్రహరి ఁ కూల్పఁగ నక్కట గూర్చ కత్తఱిన్. ౨౭౭

క॥ మురజముల మోయు మదకరి, వరచులపై వెలయు డాలుఁవరుసలచే నం
బరము మఱుంగయ్యె ధూళిం, గుఱుచయ్యెం దెసలు దనుజఁకోటి వెడలఁగన్.

ఉ॥ భేరులమోత సంబరము ఁ భేదిలె గర్జనచేసె సింగముల్
హారములుం జలించె నట ఁ దత్త్వ గళిస్తిత కింకిణీ రుతుల్
తేరుల గంటలుం గలిసి ఁ దిగ్బధిరత్వముసేసె దోడుగా
వారణ కంఠ ఘంటిక ల ఁ వారిత రీతిని వైచె దాళముల్. ౨౭౮

చ॥ కలములతో సమూలముగఁ ఁ గ్రూరులు దానపుల్లెఁ గూల ను
జ్జ్వలగతి దేవ మానవుల ఁ సంఘము తావుకొనంగఁ గాల మ
త్యలఘుగతి న్నిమిత్తముల ఁ నారయఁ దెల్పుచునుండ వానరా
వలియుఁ గుతూహలం బడర ఁ వచ్చిన సోకులతోడ డీకొనెన్. ౨౭౯

క॥ వానరసేనలు కరదం, స్త్రా నఖ తరు గిరులతోడఁజలమునఁ బెనఁగెన్
దానవసేనలు పోరెను, బాణ ముసల ఖడ్గ కంఠఁపరళు గదలతోన్ ౨౮౦

క॥ అమ్మలచే బాపాణము, లమ్మలు నురు తరులచేతఁసఱిముఱి యయ్యెన్
ఇమ్ముగ దూసి వెడలు కుం, తమ్ములచే దెగిన తరులుఁధరణిం గూలెన్. ౨౮౧

తే॥ కదనమునఁ గవుల్వైనఁకఠినశిలలు, తగిలి దైత్యులశిరములుఁపగిలి రుధిర
పూరములతోడ మెదడునుఁముక్కులందు, చెవుల నోటను వెలువడిఁచెదరిపడియె.

తే॥ చీకటులె యోడిపాటుమైఁచెన్నగలుగు, పొలసుదిండులశరములుఁపొడువఁగాటు
రుధిరధారలలో వానఁరులు మలంగి, కేలఁగల తాలతో ధరఁగూలినారు. ౨౮౨

ఆ॥ కోటకొనలసంఘిఁకోఁతులువైచిన, తాలు పిడుగులట్లుఁరాలుకతన
తాలు తగిలినట్టి రాకాసివీరుల, నొక్కరైన బ్రదికి ఁ యుండరైరి.

ఆ॥ మిహిర తేజమట్లుఁమిఱుమిట్లు గొలుపు క, న్నులు గలట్టి రక్కఁసులు కడంగి
వైచినట్టి యీఁతఁలేచిన కవుల తొ, మ్ములకు దవులఁబ్రహరిఁవెలికిఁబడిరి.

తే॥ కవులు మిక్కిలి కోపులై కటచి పొడిచి, మెడల నులిమియు గోళ్లతో నొడలు బరికి
కాలఁదన్ని వాలంబుల ధీలఁజుట్టి, కొట్టి పెక్కండ్ర సోకులఁ గూల్చినారు.

తే॥ పంచకులగుదైత్యులువీచి వైచియేసి, కొట్టి పొడుచుచు మూఁగఁ గాఁగోతిమూఁక
తగ్గి కాలును కేలును తలలు మెడలు, తునిసి వేఱయి నెత్తుట మునిగిపోయె.

ఉ॥ చిట్టునఁ జిమ్ము నెత్తుటను ధచెన్నగు బంగరుకోట చూడఁగా
నెట్టునయై ప్రవాళగిరి ధయేపునఁ జుట్టి నరీతి నేర్పడె
వట్టుగ నెత్తుటేళ్లు శవ ధ పర్వతపంక్తుల నడ్డుదిడ్డుగా
బిట్టున నీడ్చికొంచుఁ గడు ధ భీకరలీలఁ జనెం బయోధికె. ౨౯౦

తే॥ హరిహాయుండేని సాధింపఁ ననువుపడని, లంకపైఁ బలుజాతులఁ కంకగృధ్ర
వాయసాదులు గుమిగూడి వజరుకతనఁ, గ్రొత్తపందిరివై చినఁ కొమరుదోచె
తే॥ నిప్పులంబోలి వెలుఁగొందుఁ నెత్తుటేఱు, లనెడి సంజమింటను తమియను కబంధ
పంక్తిచేతులై త్తికొని యావలకునీవ, లకుఁ బరుగువాటి నర్పించె వికటలీల. ౨౯౧
తే॥ భయదమైపాటు రక్తప్రవాహమందు, మునిగెనట్టి పక్షుల పక్షములను తగిలి
పడిన కణములచేఁ బలువన్నెలున్న, తీగలన్నియు నెట్టునై తేజరిల్లె. ౨౯౨

తే॥ చేవతగ్గి రక్తము మేనఁ జిమ్ముచుండ, నిలువలేక ప్రాకారమ్ము తొలఁగవిడిచి
ప్లవగములు కనకాద్రిపై భాగము విడి, ప్రక్కలకు దిగు సంద్రంబు పగిది దిగియె.

తే॥ ప్రహరియందును బరుజులఁ వాకిభులను, తక్కువానరుల్ పట్టిన తలములందు
రాక్షసబలంబు పైఁబడి ప్రబ్బికొనియె, గోతిమూకలు వెఱచి దిఁకులకుఁ బాఱె.

క॥ నక్తంచరు లొత్తుటచే, రక్తాంబువు లీది వానరంబులు పోవ
శక్తులుడిగి పడఁ గొని యట, ముక్తాంబకములను కొన్ని ముడిఁగెను త్రోవ

క॥ కోటంబట్టిన వానర, కోటి బలము తగ్గ నసురఁ కోటి కడంక
బాటించియార్చు ద్రుతి, వాటముగా నెగసె విలయ ధ వారిధి రుతినా.

తే॥ పటహ కాహళ శంఖ తఁ మృగ మృదంగ, పణవ భేరి ప్రముఖ విరావములు చెలఁగఁ
జెవులు చిల్లులువోయె పిచీకలాప, యుత పయోధి సంక్షోభంబు నతకరించె.

తే॥ కమలగర్భుని నాల్గుమొగములనుండి, సకలలోకముల్ వెలివడ్డ సరణినపుడు
దనుజసేనానముద్ర మబ్దంబునొరయు, నాల్గువాకిండ్లనుండియు నడచె వెలికి
తే॥ మత్తగజఘటల్ నడతెంచు మలలపోల్కి, నడచి తెక్కింబులకుఁ దగుల్వడిన లతలు
కొమ్మలును త్రుంగిపడఁ ద్రోసి కొనుచువచ్చె, బిచ్చికిం దోడు భూతంబు రేచ్చినట్లు.

క॥ వారణ మదజలములచే, గూరిన పంకమున విలయ ఘోరానిల సం
చారము కరణిం బరుగిడు, తేరులు వన్నియల ధూళి తెరలగ లేపె. ౨౯౩

తే॥ ముట్టడించిన కవులచేఁ గొట్టఁబడిన, గట్టి కోటయన్ వలువను గట్టినట్టి
లంకయనుచెలి ద్రావిన వంకతేని, యలలనఁగ నొప్పి వెలువడఁ హయచయములు.

- తే॥ జరిగినట్టి దినంబులఁ బెరిగినట్టి, చీకటుల మొత్తమొక్కచోఁ జేరియుండ్రి
నడచివచ్చిన చందానఁ వెడలఁ బాతె, దనుజునై న్యంబు భాత్రీయుఁ దద్దఱిల్ల. ౯౦౩
- తే॥ కేగి వెలివడ్డ పెంఘూలిఁ శ్రేణులైన, తలలమీఁది శేషవిమోతఁ తగ్గునట్లు
విన్ను ముట్టడింపఁగఁ బోవుఁ విధము నండ, భిత్తి వెనుకడ దిక్కులఁ నొత్తి యలమి
- తే॥ క్రమ్ముకొని యనురులు నెట్టుఁ కతనఁ గవులు, విచ్చి వికవికలై నొచ్చిఁ విసిగి కలఁగి
గుట్ట కొకరుగఁ దిట్టకొఁక్కొరుగఁ బఱచి, యొదిగి చేరిరి సుగ్రీవుఁ డున్న యెడను.
- ఉ॥ చేవచెడంగ విక్లమము ఁ చెంది ప్లవంగులు పాతీరాఁగఁ గ్రూ
రావిల మానసుల్ దనుజు ఁ లంతట నంతట వెంబడింప ను
గ్రీవుఁడు కాంచి దంతములు ఁ గీటుచుఁ జెంతఁ గలట్టి యొక్క పెళ్
రావి యగంబు బీకకొని ఁ రక్కసి పిండు నెదిచ్చెఁ బోడిమిళ్. ౯౦౬
- క॥ ఒక్కొక రక్కసి పిండున, కొక్కొక నుగ్రీవుఁడగుచుఁ నురడించి తొలిక
వెక్కనమై కనవచ్చిన, యక్కరువలిపట్టివోలెఁ ననిమొనఁ దోచెళ్ ౯౦౭
- క॥ కరి తురగ పదాతులకుం, జరణంబులు విఱుగఁ దొరలిఁచనఁ దేరులు నె
త్తురు పేర్లు విరియఁ గపిపతి, కెరలుచుఁ గై నున్న తరువుఁ గిరిగిరఁ ద్రిప్పెళ్. ౯౦౮
- ఆ॥ ప్రభువు ముందు చొరఁగఁ జ్ఞవగవీరులు కసి, మనఁగి తెంపుమీఱఁ మరలివచ్చి
క్రూరదానవులనుఁ కొఱికి చీలిచి తన్ని, ఊక్తి వినరివై చిఁ మాల్చినారు ౯౦౯
- ఆ॥ లెక్కయిడఁగ రామఁ లీల తాలను అువ్వఁ, బ్రాణములను విడినఁ రక్కసిండ్రి
లెక్కయిడఁగ రామఁ లీల ధనుర్ముక్త, బాణవితతిఁ గూలుఁ బలిముఖముల. ౯౧౦
- ఆ॥ ముమ్మరించినట్టిఁ పోరున వానరుల్, బలము చూపి తాలుఁ వైవ మదము
తూలి కూలు రాక్షసాలి జీవంబులు, దక్షిణాశ నిండెఁ దలము లేక ౯౧౧
- క॥ సాడఁ బిశాచ సముత్కర, మాడఁ గబంధములు మింటఁ నఱచెఁ బత్రతుల్
కూడఁ జలధి ననంబులు, చేడఁ లచట వెదకినారుఁ చెలువుల మేనుల్ ౯౧౨
- క॥ ఏనుఁగుల మేచులెల్లడఁ, బీనుఁగులై పడియె నంపఁ వెల్లిని మునిఁగెళ్
వానరసైన్యము లొక్కెడ, వానఁ దడియు ప్రజల శేవఁ పఱలెం జమువుల్.
- క॥ అలుక వహించిన వనచర, బలగురు ఖర నఖర దీర్ఘఁ పలలాశి తనూ
గళ దన్ర పూరముల క, వ్వల సీచును కాటి కనులఁ బరువయ్యెనటళ్. ౯౧౩

—: సుగ్రీవుఁడు వజ్రముష్టిం జంపుట :—

- తే॥ అనురబలము క్షీణింపఁగఁ నరసి తక్కు, వారు పాఱఁ దొడంగినఁ వజ్రముష్టి
కాంచి యుగ్రుండై తేరిపైఁ గద్దమూఁక, వ్రాలుచుండఁ గడలినావఁ పగిదివచ్చి
- తే॥ ఏదిరి బాణవర్షము గురిఁ యించి కవుల, జెదరఁ గొట్టె దిక్పతులునుఁ బెదరిపఱవ
భాస్కరసుతుండు నొచ్చియుఁ వాని సుగ్ర, వీక్షణంబుల మిడుఁ గుఱుల్ ఁ వెడలఁ జూచి

అ॥ తేరిమిఁది కుఱికిఁ వారువంబులఁ జంపి, సారథి తలఁ దునిమిఁచండగతిని
 విండ్లు తూణములునుఁవిఱిచి వానిశిరమ్ము, పట్టి యూడఁబెఱికిఁపాటవైచె. ౯౦౧
 తే॥ కొండ దొరలినవడిఁ దేరిఁనుండి దొరలి, వజ్రముప్పి భూమింబడఁవానిసేన
 పదరి లంకాపురముఁత్రోవఁబట్టిపాతె, వనచరావళి ఘోషించెఁవార్ధిపోతె

—: తూరుపు వాకిటి యుద్ధము:—

తే॥ విలయ వారాళి యుప్పొంగులలనిరేగి, దనుజుపై న్యంబు పూర్వదిఁద్వారమందు
 ముట్టియున్నట్టి వైవగ సఁమూహములను, తాఁకి పెనుపోరు గావించెఁదర్పమొప్పు.
 తే॥ కాలకూటంబువంటి రాక్షస గణంబు, శూల కుంత తోమర భిందిఁపాల ఖడ్గ
 శర గదాదులు వర్షంబుఁచందమునను, కురియఁ గాలువాలులుతెగెఁగ్రోఁతిగమికి.
 తే॥ కొండలును పెనువ్రూకులుఁగొంచుఁదెచ్చి, వనచరులు చండ పవనంబుఁపగిదివీవ
 సాఁకుమూఁకలోర్వగ లేకఁస్రక్కికూలె, గరులుహరులునుధరఁజాపఁకట్టుగఁబడె.
 తే॥ దర్పమున దనుజులు శూలఁదండచక్ర, తోమరాది సాధనములఁతోడఁ బోర
 తఱుచు మైగాయములు నోళ్లుఁతెఱవ నిలువ, లేక వెనుకకుఁ దగ్గె వలీముఖములు.
 తే॥ సీలుఁ డొకగొప్ప నీపావఁసీరుహంబు, వేళ్లతో లేపికొని ఘోరఁవిలయపవను
 భంగి వీవఁగ రాకాసిఁబలము కుప్ప, తిప్పలై రణ ధారణిఁద్రెల్లిపడియె
 తే॥ రథములునురథికులునుసాఁరథులురథ్య, ములునుశరభముల్ పంచాన్యఁములునువార
 ణములు నేలకు దొరల వ్రాణములనుండి, వెడలు రుధిరంబు వజ్రయిఁకడలించె.
 తే॥ పొలికలను బీడుగాఁగ సఁపొలనుదిండి, పటలములు పాఱఁజూచి కుంభానుఁడనెడి
 పైన్యపతి సహింవక శరాసారపూర్వుఁ, డగుచుఁ గీశవారంబులఁదగిలి నొంచె.
 చ॥ అదిగని యెల్లుబంట్ల కొడ ఁ యండు హిడింబుఁడు చండకోపుఁడై
 కదిసి కరంబునం బెను స ఁ గంబును గైకొని వైవఁ దేరిపైఁ
 బొదలు పతాకఁదొట్టి హయ ఁ ముల్ రథచోదకుఁడు శతాంగమున్
 జదిసెను వాఁడు భూమికి వె ఁ సన్ డిగియెం గపులెల్ల భీతిలన్. ౯౦౬
 తే॥ డిగి వజ్రమువంటి పిఁడికిలితోడ, తొమ్మువొడుచు కుంభాను మాఁఱుగనుమోది
 రత్నమకుటంబుతోడిశిఁరంబువ్రాల, వానికేలు హిడింబుఁడుఁపట్టికొనియె. ౯౦౭
 తే॥ ఒడిసి నడుముపై రెండుకా ఁ భ్లాది యెక్కి
 తలనుపొడువ నాల్కయు గ్రుడ్లు ఁ వెలికిఁ బిడుక
 సగము తలయుఁ గంతమునకు ఁ దిగఁబడంగఁ
 బ్రాణములఁబాసి దొరలెఁ గుం ఁ భానుఁడవుడు. ౯౦౮

—: ప్రహస్తుని యుద్ధము :—

తే॥ తనదుదండనాథుఁడుతనఁ యెదుటఁబొలియఁ నలసుమాలినూనుండుప్రహస్తుఁడలుక
వింటి నెక్కువెట్టి గుణంబుఁవీనులదర, మొరయఁజేసి హిడింబుపైఁ మోహరించె.

ఆ॥ భువములుబ్బు బ్లవగఁముఖ్యులు బెగఁజొంద, విల్లు గుడుసుపడఁగఁవిస్తరించి
యంపవాన గురియఁనగచరుల్ మొగతప్పి, యోర్వలేక వెనుకఁకొదిలినారు.

ఆ॥ శరము లొడలినిండఁనెరవ హిడింబుండు, విహ్వలంప సేనఁవీఁగుటయును
కని కపర్దివోలెఁగనలి నీలుఁడు ప్రహ, స్తుని యెదిర్చి పేరుఁ కొనుచుఁ బిలిచి.

ఆ॥ ఒకఁడు తెచ్చుచున్నయొక తిట్ట గొనిచేప, చూపి యొడిసి వైవఁసోఁకు మూఁక
పఱచి విజుగ నచటఁబయలయ్యె దానిఁబ్ర, హస్తుఁ డమ్ములేసిఁయడఁచివై చె.

ఆ॥ మరల నీలుఁడొక్కఁతరువును గొనివాని, విల్లు పడగ తేరుఁవిజుగఁగొట్టి
వారుపములఁ జంపిఁసారథిఁ జదియించి, సింహనాద మొనరఁజేయునంత. ౯౩౩

తే॥ విరఘుఁడైన ప్రహస్తుండుఁవీఁక చెడక, దండముంగొని లంఘించిఁధరణికి దిగి
పరిధి వీడిన భానునిఁపగిది మెఱసి, దుర్నిరీక్ష్యుఁడై నీలునిఁతోడరి తాఁకె ౯౩౪

ఆ॥ ఔడు గఱచి కనులఁనగ్గులు గ్రక్కుచు, దాఁకు దనుజవీరుఁనాఁకపఱచి
వానిఁబట్టి యెగురఁవైచె నాకనమున, కమరులడలి కాంచిఁయవలఁబాఱ. ౯౩౫

ఆ॥ వైవవాఁడు మెలఁకుఁవను నొవ్వకుండఁగ, ధరకు దిగుచు సురలుఁత త్తళింప
దండముగొని మోఁదెఁగండని నీలుని, నేత్రములను నోటఁనెత్తొలొక. ౯౩౬

తే॥ మోఁదఁ జలనమందక కపిఁముఖ్యుఁ డడరి, వాని దండ మొడిసికొనిఁపాఱవైచి
నేఁటితోఁ దీఱితని త్రావుఁనెత్తురెల్లఁ, బొభుకు బొభుకని క్రక్కంగఁబొడిచె శిరము.

తే॥ శోణితము క్రక్కుచును ప్రహఁస్తుండుకడఁక, చెడక నీలునివక్షంబుఁబొడువనతఁడు
కినుక నట్లచేయఁగ నిర్వురును వదలక, పోరి రెచ్చుతక్కువ లింతఁపొందకుండ.

తే॥ వాలమున నీలుఁడవ్వలఁవాని యొడలు, కదలనీయక చుట్టి వక్షంబు పగుల
గాఢముష్టి బొడువవాఁడుఁకందరాద్రి, పగిది వదనంబు దెఱచి జీవముల వీడె.

తే॥ సైన్యనాథుండు పడఁగనిఁచదల వేల్పు, లెలమిఁబొడి విరులు గురిఁయించినారు
రక్తరోమముల్ వికృతదంఁప్తలు జ్వలించు, మబ్బుద్రిమ్మరు లుడ్డాడిమరలినారు.

తే॥ దక్షిణద్వారమున కేగుఁదనుజవితతి, నేఁచి యేడాటలాడించియేడు నదుల
నీరు ద్రావించి దళవాయినిహతుఁజేసి, యంగమం డార్వ హతశేషులచటువిడిరి.

తే॥ పోటుబంటుల మేటిదుఁర్ముఖుఁడు కేగి, పశ్చిమద్వారమున గాడ్పుఁపట్టి చేతు
లనెడి జమువాతఁ బడిపోయెఁననుచరులును, మరలలేదొక్కరై ననుపురముత్రోవ

తే॥ అంత నాలుగు దిక్కులఁయందు జరుగు, దురముగాంచి రా నరిగినఁదూతలేగి
దళముఖునితోడ జరుగువృత్తాంతమెల్లఁ, దెలియబల్కి రేతమునఁదేటపడఁగ.

క॥ వడి భవదాజ్ఞాచక్రము, నడఁబోలిన సైన్యముఖ్యునాయకుఁడు ప్రహ
స్తుఁడు తన బలములతో భువి, బడియెను తజ్జీవములు దివంబున కరిగెన్. ౯౮౪
క॥ శూలకరులు దనుజులు కాం, తాశముతో నడచి దక్షిణద్వారమునన్
వాలికొడుకుచే ధారణి, పాలై రని నడపు మన సుపార్శ్వం డీల్గెన్. ౯౮౫
తే॥ ఉత్తరపు గవకున కేగియున్న వజ్ర, ముష్టియును పడమటితట్టు మొనయు దుర్ము
ఖుండు నేఁబదివెల్పు లకుంఠితబలు, లడరి పెనుపోరు గావించియడఁగినారు. ౯౮౬
ఆ॥ మంటవైచు ఘృతముమాడ్కి నవ్వార్తలు, ప్రభుని మనము మిగులరగులఁజేయ
నుండియుండి యేమియును దోప కెడనెడ, వేడి యూరుపులను విడుచుచుండి.

ఉ॥ తూరుపు వాకిటన్ సమర ధోహాలు సైన్యపతిం బ్రహస్తుతోఁ
బోరిన వీరుఁడెవ్వఁ డది ధోలఁగఁ దెల్పుడి యన్న వారలున్
కారవకీర్తులన్ దిశలఁ గప్పిన నీలుండు వహ్నిపుత్రుఁ డం
గారము పూరిఁగాల్చిన ర కంబున సేనల రూపుమాపఁగన్. ౯౮౭

మ॥ విలయాదిత్యునిభంగి కేగి నమరో ధ్వేగంబు చూపించి బి
ట్టలుకం దాకి ప్రహస్తుఁ డుగ్రతర బా ధాసారముం గూర్చ మాం
సల దమ్యంబు జడిం జరించుక్రియ రో సంబార నీలుండు ని
శ్చలరీతిఁ జరియించె నిర్వరకు ము ప్తాముష్టి యయ్యెం దుదిన్.

ఉ॥ అంత దురంత దుస్సహ మ ధాశనిఁ బోలిన నీలు ముష్టిచే
సంతకు నింటి విందయి ప్ర హస్తుఁడు వోయెఁ దదీయసేనలో
నింతకు మేము దక్క మఱి యెవ్వరుఁ గ్రమ్మఱలే దనంగ దు
ర్దాంత పరీత రోషుండయి రావణుఁ డాశలు మండఁ జూచుచున్. ౯౮౮

ఉ॥ వింటిరె వింతవార్త యిది వీనులఁగాల్చె మనస్సు మాడ్చె వే
గంటిని గెల్చినట్టి రణ కర్కశు నొక్క ప్లవంగుఁ డాజిలో
గెంటెనె? యెల్కు పిల్ల హతి కిం గనకాద్రి ధరిత్రి దొల్లెనే?
మంటను గొల్పు మిడ్లు తొక మాత్రముగాఁ దలఁపంగ రాదెటన్.

—: రావణుండు రణమునకేగుట :—

చ॥ అని యొకకొంత చింతిలి ద శాస్త్రుండు బాణ కృపాణ పాణులన్
గని రణభూమికిం బడఁడు కంటు సమస్తము దీర్చికొంద మే
నును తగ వత్తునంచు వడి నూత్న కలాప ములంది మేలి భూ
షణ కుసుమాంబరాదులు భృ శత్ర్వరఁ దాలించి యెక్కెఁ దేరిపై.

సీ॥ ఆతేరు వేయి హయంబులఁ గలయది, శరనిధి యంతటిపరపుగలది
సురలోక మంతటఁదిరిగినయది యింద్రుఁ, డోడి నొచ్చిన యప్పుడొసఁగినయది

యిష్టదేవత రుద్రుఁ నెలమి ధ్యానించి డా, పలిచేత నున్నట్టి ప్రధిత ధనువు
 శింజనీ రవ విశేషంబున యముని యా, యుష్కాలమును గూడఁనూడ్చుఁగలది
 తే॥ మఱియుఁ గేల ధరించినఁ మహిత సాధ, నములు దిగధీశ దార్ధ్య వక్షములఁ దాఁకి
 మొక్కవోనివి తొడిగినఁ బొందడంబు, వజ్రమయమై యభేద్యమై వజ్రలిన యది.
 తే॥ వీరబడు చామరములచే విరిసి వార్ధి, నీరు నురుగుగట్టఁగ రజనీచరుండు
 రమణ ముత్యాల గొడుగు శీఠమునఁ గ్రాలఁ, బూర్ణ శశిక్రిందఁగల జలఁ ముచముఁబోలె
 తే॥ పటహములు మ్రోఁగె వానరఁ బలము కలఁగి, పరవ నిర్జరుల్ చెమ్మటఁ పట్టి నుసల
 నండభిత్తి కలగల శంఖాది నమర, వాద్యములు మొర సెను జీవభయదరీతి.
 క॥ వీరులు హరులును కరులును, తేరులుఁ గ్రీక్కిఁటియ నడచుఁ దితిజల నడుమన్
 వారిధులు పొంగి చుట్టిన, మేరువుక్రియ రావణుండుఁ మీఱి వెలింగెన్. ౯౫౬
 తే॥ ఏడుతంతుల వీణ రూపెనఁగు ధ్వజము, విలయకాలుని నాలుకఁ బలినిగ్రాల
 దనుజ వారాశి నేటికిఁ దాటఁగలిగె, ననుచుఁ జూడవచ్చిన సురఁలడలిపాఱ.
 తే॥ కనులకోపాగ్నిచే బొగల్ గ్రమ్మి నల్ల, సోఁకుమూఁకల యెఱ్ఱనిఁ జంజుతైన
 వెండుకలు తెల్లఁబాఱ దాఁపించు బంధు, సంఘములు గాంచి మిక్కిలిఁ సంశయింప
 క॥ అరదంబుల భటకరముల, ద్విరదంబుల మీఁది సిడముఁ తెట్టువ లొరయన్
 మరుదంబు శైవలిని ఘన, శరదంబులఁ గల జలంబుఁ నమయఁగ వట్టెన్. ౯౫౭
 తే॥ పూని వాడియాయుధములుఁ మోచికోనుచు, వేలకోలఁ దిపిశాచముల్ఁ వెంటరాఁగ
 గంటలులియఁ దేరులు వెంటఁ గదలిరాఁగఁ, గదనరంగంబునకుఁ బంక్తి వదనుఁడరిగె.
 తే॥ రావణుండు గొప్ప నేనతోఁ రణమునేయ, వచ్చెనని రామునకుఁ గపివరులు దెలుప
 భూమిజకు నేడు కారా విఁ మోచనంబు, గలుగునన్న యామోదంబుఁ గాంచె నతఁడు.

—: రాముండు రణ సన్నద్ధుఁ డగుట :—

తే॥ కర్మముల యెల్లఁ గాంచినఁ ఘనులు దివ్య, దృష్టిచేఁ గాంచుటకు ముఖ్యఁ దృశ్యమైన
 రామచంద్రుండు నారచీరను దిటంబు, గాఁగఁజుట్టి మధ్యంబునఁ గత్తిఁజెక్కి.
 తే॥ జగములం గొల్వఁజూచినఁ చరణములను, పడుకు నొక పడఁతిగఁ జేయుఁ పాదములను
 భక్త హృదయంబులను వెల్లుఁ పదములందు, చెలువు. పనిగల వీరమఁ దైలు ధరించి.
 తే॥ ఒత్తుగాఁ జక్క లలిరినఁ యుప్పరంబు, పగిది వెలుఁగొందు కవచంబుఁ బిగువుగాఁగఁ
 దొడిగె శ్రీవత్సమలరు నఁ యొడను లక్ష్మి, యెడయు కతన నొవ్వ దనుచుఁ నెంచెనే మొ?
 తే॥ శర్మద క రాంబుజములకుఁ జర్మ కవచ, మెనయఁజుట్టిన యొప్పిదఁ మెంచిచూడ
 నీవి మ్రాఁకుఁ గొమ్మల నెడఁమియకుండ, నల్లత్రాఁచు చుట్టిన లలిఁ నుల్లసిల్లె.
 తే॥ కేలఁబగఁకుల నొక్కఁ తుఁ రీతివెలయు, తామరలఁ దేలులుండు చందమున నొప్పి
 శ్రేణులై యొత్తుగా నున్నఁ ప్రేళ్లకంత, గోధికాచర్మ కవచంబుఁ గూర్చినాఁడు.

తే॥ బహుళపద్ధతుల్ గలిగినభాషలందు, నారితేటి శాస్త్రంబులనుసరించు
నుగుణులగు కపింద్రుల వచస్సులను పోలి, పొల్పు నక్షయ తూణముల్ దాల్చినాడు.

తే॥ మొగులునం దోచు మెఱుపనుపగిది మెఱయు, వీరపట్టంబు నుదుటను నెలయగట్టి
మలయు లేఁగాంతి గల వసమాలతోడఁ, దులసిమాలయు రణమాలతో ధరించి.

తే॥ సకలలోకంబులును చరాచరచయములుఁ, దాను వేఱుగానున్న పద్ధతియు నిట్టి
దనుచు నూహింప మనము సమర్థులమెక్కో? అతఁడు చేకొన్న పిల్లు వేఱగునె తనకు?

తే॥ సురలు నరులును మోదించివీరులు చల్ల, గొప్ప వానర సేనతోఁగూడి రామ
విభుఁడు పాలకడలితోడవెన్నుఁ డరుగు, దెంచి ప్రత్యక్షమైన రీతిగను దోచె.

తే॥ ప్రళయవేళను రుద్ర రూపంబునొంది, జగములను నాశ మొనరించుచుగిది నొప్పి
విపుల సేనాముఖంబునవిల్లుదాల్చి, నిలిచియున్న లక్ష్మణుని సన్నిధిని చేరె.

తే॥ అంత దక్షిణ దిక్షాభుఁడగు యముండు, తనదుకృత్యంబు త్వర నెడఁగొనక నడవ
నుభయ సేనలు కలసి యొండొంటిఁ దాఁకి, వనధి వనధి యెదిర్చినవై నమడర.

తే॥ అన్ని దెసల దంష్ట్రుల కాంతులలమిగొనియె, బడియె గనక రాసులపోల్కిఁగపి
శవములు

దనుజ కుణపముల్ సెల తెట్టులనఁగనొప్పె, వింత వాన కురిసినట్లు వెలసె దురము.

తే॥ తెగియె దలలు ప్రేవులు జాతెఁదేరు లురలె, గెడసె ఖరువులు కరులునుమడిసె
నమర

మేదినియుఁ బీనుఁగులచేతమిట్టయయ్యె, నెల్ల దెసలకు నెత్తురుఁజేల్లు పాతె.

క॥ ఘోరాకాండలు వానర, వీరులు హస్తములఁ బొడువవిటతాటముగా
వారువము లురలె రాక్షస, వారముల యురమ్ము లగలెఁబడగలు విఱిగె.

క॥ తతనేతువు తెగు లలి శో, ణితవాహిని విరియ దనుజనేత యడరి యు
ద్ధతగతిని శింజనీ టం, కృతి యొనరువ బెదరి చెదరెఁగీశచయంబుల్. ౯౭౬

క॥ పినుగు బెడిదంపు మ్రోతకు, నడఁగి యొదుఁగు సర్పరాజియనువునఁ బ్లవగుల్
వడి రేడ్చిరి పాటిరి తడఁ, బడిరి వడఁకి రురలి రాసనదలిరి భీతిక. ౯౭౭

క॥ నిర్దయుఁడగు దనుజేంద్రుని, దుర్దమ గుణరవము దివముదూఁటింపఁగఁ ద్రా
సార్దితులై రసురులె యన, నిర్దేశములేల ప్లవగనిచయము పాటుల్ ?

తే॥ భేదరులు పరువిడి తలదాచుకొనిరి, లక్ష్మణుండును ప్లవగ వల్లభుఁడు దనుజ
పతి విభీషణుండును తగుపగిది యరయ, నిలిచి రితరులు పాటిరినివ్వెఱవడి.

చ॥ అవనిఁ బెకల్పఁజాలిన బ లాఘ్యుఁడు రావణుఁ డీడ్చు శింజనీ
రవమునఁ బద్మకాండ వివ రంబును శల్లడమందె భీతిమై

దివిజులు కల్పకాల నము + దీర్ఘ మహాశని యంచుఁ బాటి రీ

పవిది సరామరాదులకు + బాధలుగూర్చుట తారకాణగాఁ. ౯౮౦

క॥ చండగతిఁ బడెడి విడుగనఁ, గొండనొకటి వైచే బ్రాద్ధుఁకొడు కద్దానిఁ

మండెడు కినుకను దశవద, నుండొక బాణమున నుగ్గుఁనూచము చేసెఁ. ౯౮౧

క॥ అందులకు భానుసూనుఁడు, డెందంబున రోసి వసుమతీ గర్భము ప్రి

లం దరు పురవడిఁ బెకలిచి, యందికొనియె హస్తమున నహంకృతితోడఁ.

క॥ చేపట్టిన పెను కుజమును, తూపులచే రావణుండుతునుకలు సేయఁ

గోపంబున నుగ్రీవుఁడు, దీపించుచు నొక్కగిరినిఁతేకువ వైచెఁ. ౯౮౩

క॥ దాని నొకమ్మునఁ దునియలు, గానేసి వనాటలెల్లఁగలఁగుచుఁ బటవఁ

బూని విలు గుడునువడ నొక, బాణపు మొదలంటి తూటభానుజు నేసెఁ.

క॥ ఆవేడియమ్ము చొర ను, గ్రీవుండు కలంగెఁ గలఁగిఁకీడ్పడు మున్నే

పావని తత్స్థితి యెఱిగిన, కైవడిఁ జని యడ్డుపడియెఁక్షణకాలమునఁ. ౯౮౪

చ॥ తెలిసిన మూర్ఖ! కీశ జగతీపతి క్లేశము తీటునంతలో

పల నను దాఁకి వీరక బహు + భంగుల సంగరముం బొనర్తె ముం

గల! నని వాయుపుత్రుఁ డడు + గంగఁ గృపాభుత మున్నువీడినఁ

వలనఱి వెండిఁ జచ్చుటకు + వచ్చితివే యని రావణుండనెఁ. ౯౮౬

ఉ॥ శైలమొకండు మారుతి వె + నంగొని వైచిన దానిమీఁది మే

ఘాలియు మాఁడి నింగి కెగ + యంగని పంక్తిముఖుండు సాయక

జ్వాలలచేత బూది నలు + పఁ మఱియొక్క నగేంద్రమెత్తి యు

ద్వేల బలంబునఁ విసరి + వేసె దిశల్ వడి రింగు రింగనఁ ౯౮౭

తే॥ కిడుగుకంటెను వడిగాఁగఁవెడలి శిఖరి, దనుజు నమ్ముల నొకలెక్కఁగొనకమీఱి

వాని భుజములఁ దాఁకి శాపంబువోలె, బాహుపురులతో నదియునుభగ్నమయ్యె.

ఉ॥ ఇంచుకనొచ్చి రావణుఁడు + పేలగ వేటొక శైలమెత్తి తా

టించఁగనున్న వాయుజుఁ గడింది బలంబున నారి లాగి పా

టించి యురంబుగాఁడ నిగిడించిన నొవ్వక గాడ్చుపట్టి యం

కించి కుజంబు వైచి యడఁ + గించెను సారథి పంచజీవముల్. ౯౮౯

తే॥ మఱొక్క చోదకుఁ డంతలోఁదఱిసి నడప, నసురనాథుండు వందసాయకములేసి

ఎరియు మోదుగువలెఁ గళేబర మొనర్చ, సుంతనొచ్చి కర్వలిపట్టిసామ్రుసిల్లె.

ఉ॥ ప్రేలుచు తాలు మ్రాకులనువీచుచు గోభులతోడఁ బండ్లతో

నాలమునేయు క్రోతులని + యక్కటికఁ మదినూని వీడుచో

నేలిద మింత యయ్యె నిక + నే ధనువుంగొని యాజి నిల్వఁగాఁ

దూలక మీరు ప్రాణముల + తో జయముం గొని యేగువారలే! ౯౯౦

చ॥ అని వికటంబుగా నగి యు ♦ గాంత వలాహక భంగిఁ గ్రమ్మ మా
ర్గణ గణ వర్షముం గురియఁ ♦ గాల సమీర మహేరితాబ్ధి మా
ఢ్మిని కలగుండు పొందుచును ♦ కీశులు పర్విడ లక్ష్మణుండు నా
ఘన శరపాళి వీనిఁ గడి ♦ కండలు నేసెద నంచు డాయుచున్. ౯౯౨

—: లక్ష్మణ యుద్ధము :—

మ॥ లయ కాలాంబుద ఘోషణంబుక్రియ లీ ♦ లన్నారి మ్రోయింప దు
ర్భయ సంతాపము లొంది మాయలను దు ♦ ర్వారంబుగాఁ గొన్న దు
ర్నయ దైతేయులు సింహగర్జనము నా ♦ ర్కవిన్న మత్తేభ సం
చయ భంగిం గడు విహ్వలించిరి రణో ♦ త్సహంబు చల్లాఱగన్.

మ॥ తన సైన్యంబుల తీరుగాంచి యమ నే ♦ త్ర భూనిభంబైన ల
క్ష్మణ బాణాసన రావమున్ విని మదిన్ ♦ జంకొంద కీ సీచుఁడున్
మనుజుండే యని నవ్వి రావణుండు స ♦ న్మాణిక్య దీప్తి ప్రభా
జనకంబుల్ ముకుటంబు లున్నతములై ♦ సాగన్ బడిన్ గర్జితెన్.

చ॥ పడియెడు వానచిన్ములొక ♦ పద్ధతి లేకయ క్రాలులీల నొ
త్తడిగల లక్ష్మణాశుగ క ♦ దంబము తేరుల గుంపుమీఁదఁ ద
త్తులపయిన్ మతంగజ వితానముపై దనుజ వ్రజంబుపై
నడర రణాంగణంబు రుధి ♦ రాశయమై కనుపట్టె నెల్లెడన్. ౯౯౩

తే॥ కరుల మదజల ముఖములఁ ♦ గాడినట్టి, సెలలు వెనుకటి కాళ్లలోఁవెలలి యరుల
వక్షములఁ దొల్చి తేరులఁయక్షములను, విఱిచి నిలువక యటనుంటిఁవెలికినేగు.

తే॥ పగలు రేచినకరులువాఁర్వములునమయ,వ్యూహమమరినయసురసంఁదోహమడరి
మొనసి కైదువులను లోకఁపుణ్యఫలము, వంటి శ్రీరాము తమ్మునిఁపై నివైచె.

ఉ॥ వైచి విరోధి మానవుఁ డ ♦ వార్య పరాక్రము దానవేంద్రుపై
నేచుఁచు డాసేనేని మన ♦ కేటికి బీరములంచుఁ బల్కుచున్
దాచక యిచ్చుచుండెడు ను ♦ దారుని చుట్టును మూఁగు పేదతా
యాచకులట్లు దానవు ల ♦ హమ్మతి లక్ష్మణు చుట్టుముట్టగన్. ౯౯౪

చ॥ ఎడపడకుండ దానవుల ♦ నేసి నురారుల వాడికైదువుల్
వడిఁ బడఁద్రుంచి తప్పివడు ♦ వాని భరించె సుమిత్రపట్టి ; యు
గ్గడువుగఁ బ్రాణము ల్గొనఁగఁ ♦ గాలుఁడుఁ జీడఱి నొందె రక్తముల్
కడలిని చేరనీక యన ♦ కట్టగ నేర్పడె నాజిఁ బీనుఁగుల్. ౯౯౫

ఉ॥ త్రుంగెను వీరమస్తములు ♦ త్రుంగెఁ గరంబులు వ్రేళ్లు పాదముల్
త్రుంగె నురంబులు గటులు ♦ త్రుంగెను శూలములున్ సరాజులున్

- ద్రుంగె శరాసనంబులును * త్రుంగె శరంబులు బాణ తూణముల్
 త్రుంగెను తక్కుకై దువులు * త్రుంగెను దానవ శౌర్యసారముల్. ౧౦౦౦
- ఉ॥ త్రైవ్యే శతాంగ సంఘములు * త్రైవ్యే దురంగమ పీర్లు కంఠముల్
 త్రైవ్యే మతంగజాంగములు * త్రైవ్యే బదంబుల వీరమద్దియల్
 త్రైవ్యే బ్రహ్మసమాలికలు * త్రైవ్యే హిరణ్మయ వజ్రవర్మముల్
 త్రైవ్యే ధ్వజ వ్రజంబులును * త్రైవ్యే సముత్సుకతా విరాసముల్ ౧౦౦౧
- చ॥ తరమిడి సంగరావనిఁ బ * దాతి వితానము గూల దానిపైఁ
 దురగ నికాయముల్ తునిసి * తూలంగ వానిపయి మదేభముల్
 దొరల మదేభరాజపయి * దొంతరలై పెనుతేరు లుర్లఁగా
 శిరములు వానిపైఁ బడఁగఁ * జీమకునేని యెడంబు కేదట ౧౦౦౨
- చ॥ పడిపడి లక్ష్మణుండు శర * పంక్తుల నెత్తుట కూర్పు టీచ్ఛుటల్
 విడుచుట యేదియుం దెలియ * లేక చిలింపులె మిట్టిచూచి రా
 విడిచిన బాణముల్ దనుజ * వీరుల మేనులఁ జొచ్చి పోక విం
 గడముగఁ గానరైరి మఱి * కాంచిన దచ్చటి పీర్లురానులే!
- తే॥ చండకోపు లనురులేయు * శక్తి చూల, పరశు పట్టిన కుంత తో * మర గదాది
 వివిధ సాధనములు భిన్న * భిన్నములయి, పడియెఁగాని తప్పినది క * న్నడఁగలేదు.
- చ॥ సమర ధర్మిని జేరిన య * సంఖ్యములైన మదేభముల్ తురం
 గమములు కేతన స్ఫురిత * గాంగ రథంబులు వ్యాఘ్ర ఖడ్గ సిం
 హములును తక్కు జీవములు * నమ్ములఁ గూలెనకాక సుంత స
 క్రమమున నిల్చినట్టివియు * గ్రమ్మఱినట్టివి లేవ యయ్యెడఁ. ౧౦౦౩
- మ॥ తనవారల్ తలలూడి కాళ్లుతెగి హ * స్తంబుల్ నగంబై రణా
 వనిఁ గూలం బెఱవారు డాఁగి పఱి వో * నం బంచబంగాశమై
 మొనయన్ నిల్వమి లక్ష్మణుండు విజయా * మోదంబుతో బేర్పుటం
 గని రక్షోధిపుఁ డత్తులం దనహనో * గ్ర కోధముం జూపుచున్. ౧౦౦౪
- మ॥ జవనాశ్వంబులఁ బూన్చినట్టి రథమున్ * సంగ్రామ రంగంబునం
 దవలీలం బఱపించి బిట్టలుక డా * యంబోవ నిర్భీతి రా
 ఘృపు తమ్ముండును గాంచి యోరి జగదొం * గా! యింక నేమార్ప నీ
 కవునే? యంచు నిశాత బాణములచే * నంగంబు నొప్పింపఁగన్. ౧౦౦౫
- ఉ॥ పసిన తూపులెల్ల శపి * యించిన సంచునఁ దాఁక సోకు బా
 ణానన మెక్కువెట్టి కొన * లంటఁగ నీడ్చి శిలీముఖంబు లు
 ద్భాసిత రీతిగాఁ బఱపి * తచ్చరముల్ నడుమన్ హరింప ని
 ట్లే సమరాన నిల్వమని * యేపున లక్ష్మణుఁడేసె దూపులన్. ౧౦౦౬

తే॥ వర్షముంబోలెఁ బటపినఁ బాణచయముఁ, దొలఁగఁజేసి సౌమిత్రినిఁ తూణమందు
శరము లెత్తనీయక చేసిఁ మెఱసె ధర్మ, మెల్లఁజదివియు మఱచు లంకేశ్వరుండు ॥

—: హనుమ ద్రావణ ముష్టియుద్ధము :—

ఉ॥ అత్తటి సొమ్మదేతిన మ + హాబల నందనుఁ డడ్డువచ్చి దు
ర్బత్తుఁడ ! నీచమాయలను + మానుము పండువుగూర్తు నిష్టు నీ
కెత్తిన కాలదండమిదియేఁడైఱ గల్గిన వాఁడవేని నీ
చిత్తము వేఱువంకలకుఁ + జేర్పక చూడుము నన్ను రావణా ! ౧౦౧౦

చ॥ గెలిచితి మూఁడులోకముల + గెల్పితి దిక్కులనెల్ల వ్రేల్చిడి
గలఁచితి వింద్రుకీర్తి కల + కాలము చెల్లద యొక్కతీరుగా
నలఁచెదఁజూడు నేడిట వి + నాశము తప్పదు నీకు నంచు న
గ్గలికముతోఁ ద్రివిక్రముని + కైవడి లాయుచుఁ గేలు సాచుచున్.

కా॥ చాపాద్యాయుధవిద్యలెల్లను విశే + వస్ఫూర్తి సాధించి తీ
వేపారంగ భుజంబు లిన్ని యలిశా + యిత్వంబునం బొంది దో
ర్వాపారాంచిత సత్త్వముఁ గలిగి వి + క్రాంతిక్ విజృంభించి న
న్నేఁచ న్నిల్పితి నిల్పు మన్నిటిని మా + యింతున్ వెనక్ ముష్టిచేన్

చ॥ పలుకులచే ఫలంబు గను + పట్టదు దిగ్గజ శంభుశైలముల్
బలువిడి నోర్చు ధీర ! యొక + పాటిది కింగిరి శోఁతి ముష్టికిన్
న్నిలుతువె ! నిల్పితేని విను + నీ పిడిపోటున కిత్తు తొమ్ము నీ
బలమున శోర్తుఁ గాని మఱి + వాఁడిమి చూపఁ దలంప నీయెడన్.

చ॥ అనవుడుఁ బంక్తికంఠుఁ డని + లాత్మజు పల్కుల నన్నుతించి నీ
గొనములు మెచ్చఁగూడుఁ బలు + కుల్ మగపాడికిఁ దగ్గయట్టి వీ
యనువున నీవుగాక మఱి + యన్యుఁడు నాయెదురన్ వచించునే ?
ఘనమగు నీదు కీర్తికి జ + గంబులె కొల్వఁగఁ గొల్తకొలతా ! ౧౦౧౪

చ॥ అనదృశ వీరవుంగవుఁడ + వాయుధ మొక్కటి లేక ధైత్యులన్
వనమఱుఁ జంపినాఁడవు త + పంబునఁ బొందిన చాపఖడ్గముల్
వెనలు భ్రమింపఁబట్టి పెను + తేరున నెక్కిన నాదు సన్నిధిన్
నుసలక పల్కి నిల్చిన ఘ + నుల్ నినుపోలెడు వారలుందురే ? ౧౦౧౫

చ॥ క్రతుభుజు లాదిగాఁగఁ ద్రిజగంబులఁ దిక్కలుదక్క నెవ్వరున్
బ్రతుకఁగఁ గోరువారు బవఁరంబున నన్నెదిరించి నిల్తురే ?
కొతుకక నిల్చి వక్షమునఁ + గ్రుమ్ముమటంచు వచించి తిట్లు ధీ
రత నివి పల్కఁగాఁ దగిన + ప్రజ్ఞలుగావు మహాబలాత్మజా ! ౧౦౧౬

తే॥ చేతు లిరువది కీర్తిగాంచి నవి కలవు, శయము లొక రెండె నీకుఁ గేసరికుమార !
కలుదులాడితి జయమింతకంటె గలదె? తగిలి నీతోడఁ బోరుటతగవు కాదు.

తే॥ సిక్కులం గెలిచిన కీర్తి తెఱఁగుమాయ, నింతకంటె వేటొందునాకిలను గలదె?
బాటు నక్షు నేలంబెట్టికాలరాచి, నట్టివైరి నామున్నిట్టులాడుచుండె?

ఉ॥ పగ్గలు పల్కిరాడ విటులల్కుట సాజమె మాటె గాలమున్

నగ్గిన మాటుపల్కినఁ బొనఁగెడు లాభములేదు జన్మచే

సిగ్గిలి నిన్నెదుర్చ నిరసించుచునుంటి జగంబు చూడఁగా

మొగ్గక వచ్చి పీదు పిడిపోటునఁ గ్రుమ్ముచు. తొమ్ముచూపెదన్

తే॥ అనురవిభుఁ డిట్టులాడ మేలనుచు హనుమ, లీలఁ దేవై కుఱికి నేత్రాల మిడుగు
లురల సరులతోఁ గవచంబునొడలు పొడిగఁ, బడఁగ వక్షమ్ము బొడిచెనువజ్రముష్టి.

తే॥ కొండ లిసుకయై రాలినకొమరుదాల్చె, పెరుగువలెనై మెదడునచ్చి వెలికినుఱిగఁ
దలలు పదియును మెడలపై నిలునలేక, న్రాలె ననురుల జీవముల్ వాలెదోడ.

ఉ॥ జాతెను వీరచాపములుజాతె గుణంబులు జాతె ఖడ్గముల్

జాతె మనస్థిరత్వమును జాతె జయాశయు నుత్సాహత్వమున్

జాతె శరీర దార్ఢ్యమును జాతె దెగింపును జాతె దేజమున్

జాతె బరాక్రమంబు దనుజ ప్రభు తొమ్మున నిప్పు జాఱఁగన్.

తే॥ ముష్టిపోటుచే నుకమునమున్ను విఱిగి, నాటియుండిన దిబ్బదనాగదంత
ములును దళవదను యశంబువలెనె వాని, వీరపునన్ దుస్సి పుటుకున వెలికినచ్చె.

చ॥ చిరిగిన కంకటంబున ఖి చించిన రత్నచయంబు రిక్కల

ట్లురవడి దిక్కులం బఱచె నుల్లమునందలి ప్రాణవాయు సం

చరణము తగ్గ రావణుడు శైలము తల్లడమందు భంగి ని

బ్బర మొకయింత లేక గరువంబు చెడఁ జలియించె మిక్కిలిన్. ౧౦౨౪

చ॥ అమరులు సంతసిల్లి కడు హర్ష రవంబులు నేసి న్వర్ణ పు

ష్పములను చల్లి దీవనలు నల్పిరి రక్కసు లీర్వనొంది రు

ల్లముల ముదాతిరేకమున లంగలు వేయుచుఁ గీశరాజి పం

క్తిముఖుని కీర్తి మాసెనని కేకలు వై చెను మై గగుర్పుతోన్. ౧౦౨౫

తే॥ వహ్ని నై జగుణము ప్రాణవాయు గుణము, ననుభవించి యెఱింగినఁ ఘనులు, వేటు
తనువునం జొచ్చి క్రమ్మఱఁదమ తనువున, జేరుకరణి రావణుడు మూర్ఛిల్లి తెలిసె.

తే॥ తెలివినొంది యూరుపుచ్చుతెరలి నోట, మాటరాక యుఱిమిచూచిసాటిలేని
మేటిమగని మూరుతిగనిమిడుకకింక, మద్బలంబును చవిచూడుమా కపింద్ర !

చ॥ జగతిఁగలట్టి సర్వబలశక్తులు నీయెడఁగల్గు! నీవ పో

మగల మగండవోడు హను మంత! కృతాంతుని చూచివచ్చితిన్

దుగినుడె వచ్చి నీవు భయ ధుఃఖములొందెదవన్న సుంతయుక
బెగడని యేను నీవలన ధీతి నెఱింగితి సంచలించితిక. ౧౦౨౮

ఉ॥ నిక్కము నన్ను గెల్చిన ను ధిశ్వల విక్రమ శాలివైతి; వే
ఱొక్కటియేల? నిల్వము న ముత్కట మత్కర ముష్టి ఘాతముకో
దక్కక నైచి జీవములఁ దాల్చితివేనియు నింతదాఁక ని
న్నక్కఱతో నుతించిన న మస్తము నిశ్చయమంచు నమ్మెదక. ౧౦౨౯

చ॥ అనుడు మరుత్సతుండు బిడి యంబును పొందెద నీవు జీవివై
ననుగని మాటలాడు కత నక జయమొందినవాడవే చుమీ
మొనసి మదీయ ముష్టి హతిఁ బొంది మరింపక నిల్చి నా బలం
బును వినుతించు దిట్టరిని మున్నొక సారియుఁ జూడ నెచ్చటక. ౧౦౩౦

ఆ॥ అప్పదీర్చికొనుమయని ఱొమ్ము చూప ద, శాసనుండు పెదవులంటఁ గొఱికి
నిడుదకేలు మిగులఁబొడవుగాఁజూచి పా, వని యురమ్ము బొడిచెబద్ధముష్టి.

ఆ॥ విలయమందుఁ జెడనివిజ్ఞానమతి జగ, త్రాణనుతుండు యక్షివదనుబలము
మునుపుగన్న రజతభూధ్రంబుకై వడి, వాని పోటువలనఁబల్లటిల్లె. ౧౦౩౧

ఉ॥ తూలఁగ వాయుసూతి దివితూలెను ధర్మము తూలె సత్యముం
దూలెను సద్గుణావళియుఁదూలెను కీర్తియుఁ దూలె వేదముల్
తూలెను సీతీయుక దయయుఁదూలె దపంబును తూలె భూమియుం
దూలెను బంచభూతములు ధి తూలెను తూలె సమస్త సత్కృతుల్.

క॥ అక్కడఁగల కపివరు లవు, డొక్కొక రొక్కొక్క నగమునొగిఁదెచ్చి వడిక
రక్కసులతేనిపై బయ, లెక్కడఁ గనరాక ముసరియేసిరి కడిమిక. ౧౦౩౨

క॥ బలసంపన్నులు ప్లవగులు, విలయాబ్ధముభంగి నింగిపిక్కటిలఁగ న
ద్రుల వైవ వియచ్చరు లొ, త్రిలి చెచ్చెర నవ్వలికి నొదింగిరి భీతిక. ౧౦౩౩
తే॥ మింటఁ జోటు లేకొండొడుగెంటికొనుచు, నవ్వలికిఁబోక నిలిచెనా యద్రుచయము
తరణిమఱుఁగయ్యె జగములనిరులుమింగె, రక్కసులు తగ్గిరిని సురల్ క్రమ్మిరవల.
తే॥ కొండ లొకటిపై నొక్కటికూలి విఱుగ, మిడుగుఱులు లేవ మెఱుపులు మెఱయఁ
లట్లుదాఁకి శిలావృష్టియట్లు రామ, భద్రు దివ్యాస్త్రవర్షంబుపగిది గురిసె. బ్రదుగు
తే॥ కర్షురుల పెన్నసైన్యంబుకలఁగి చెదరి, మలఁగె మింటిరిక్కలతో విమానపంక్తి
రాల్ మెడుఁగులచే నబ్ధికాఁగి మీలు, తేలి సోకుల కనుగ్రుడ్లలీలనుండె.

ఉ॥ లోకము నేడె కూలెనని ధి లొగ్గడిఁ గల్గిన రావ మెల్లెడం
త్రాణఁగ రావణుండు విని ధి పట్టని రోషభరంబునక నురా
స్తోక యశోవిభూతులను చూఱలు వెట్టిన దొడ్డవిల్లు బిం
బాకృతిదోపఁ దూపు లొల ధి యం బఱపించి చెదరై నన్నిటిక.

ఉ॥ అమ్ములు విండ్లు తుండ్లుగ హా + యమ్ములు ముందర వారణమ్ముల
 ప్పమ్ములుగాఁగ సింహ శర + ధమ్ములు వ్యాఘ్రము లా రణస్థలి
 దమ్ముగఁజేసి కుప్పలుగఁ + దాక్కిను పర్వతముల్ కుజంబులు
 దుమ్ముయి గాలిలోఁగలియుఁ + దూతె దళాస్సుని యంచవానచే గంఠం

- క॥ ఔరా! తీరగు శరణం, చారము! గిరి యొకటి లక్షశకలము లయ్యె
 సౌరగు కర లాఘవ మ, య్యాతే! యని విద్రిచిగొనిరిహస్తము లమకుల్
 తే॥ పంక్తిముఖుచేస పగ్గముపాడుచేయ, హరులు వైచిర నిరులఁ దచ్చరము లడరి
 త్రుంచి యన్ని దెసల వార్ధిఁముంచివైచె, నేల నైత్రు గప్పెను మేలఁధూళిఁగప్పె.
 క॥ వానరులతోడ నేడే, మానిను లిర్వురను రూపుమాపెద ననుచు
 దానవభిఘఁ డుగ్రుండై, పూనెం బది యెడమకేలఁబారిఁ బదివిండ్ల ౧౦౪౩
 క॥ పది దీర్ఘ బాహువులతో, బది ధనువులవంచి పదులుపదులుగ నమ్ముల్
 వదలి దశదిశలు కడలియుఁ, గదిరి శరమయముగఁ బంక్తిఁకంఠుఁ జొనర్చె
 క॥ పొలిసెను కప్పినైన్యము కు, ప్పలుగా నాకుప్పలపయివ్రాలె వనదముల్
 పొలికలను రక్తమయమై, వెలసెను సాయంతనంపువిన్ను విధమున ౧౦౪౪

సీ॥ నిలువంగలేడయ్యెనీలుండు నడవలేఁ, డయ్యె నలుండు లేవఁడయ్యె గజుండు
 కాలుఁ గానఁగలేదుగవయుఁ డంగదుండును, జీవించునా యనుస్థితి భజించె
 చలియింపలేడయ్యెజాంబవంతుండు కొఱ, మాలి పడియె గంధఁచూడనుండు
 గువ్వరీతి ముడింగిఁకుదికిలె శతబలి, పనసుని మెడ తూలిపడుచునుండె

తే॥ మఱియుఁగల గొప్పవీరులునెఱుకులఁట, దేజు మాసిరి కూలిరితికమకపడి
 పాఱి రదిగని సౌమిత్రిభయదరోష, భీషణాకృతితో విజృంభించి నడచి

తే॥ రావణుండు వైచినట్టి శరప్రకర్ష, మడఁచి వాని యహంకారమడగఁ బది శ
 రాసనమ్ములఁ బదితూపులేసిత్తుంచి, దనుజు లదరంగ సింహ నాదమ్ముచేసె.

తే॥ వేలుపులు చాల మోదించిఁకేలుతట్టి, విరులు చల్లిరి మునులు దీవించినారు
 ధర్మదేవత యత్సుకత్వమున నాడె, మెచ్చె లంకేశ్వరుండు సౌమిత్రి నేర్పు.

తే॥ మేలు సంగరోత్సాహంబు! మేలువిద్య! మేలు రణకార్య పద్ధతి! మేలు తెంపు!
 మేలు కర లాఘవంబును! మేలు నేర్పు! మేలనుచు మెచ్చె ముక్కుపై వ్రేలుచేర్చి.

ఉ॥ దండకలో ఖరాదుల మదంబు నడంచిన రాఘవుండు నా
 ఖండలు వ్రేల్చిడిక రణము + ఖంబున గెల్చిన నానుతుండు ను
 ద్దండ శరాసనంబు బెడి + దంబుగఁ దాల్చిన యేను దక్క బ్ర
 హ్మాండమునందు లేరు నమ + రావని నీ సరివచ్చు దిట్టరుల్

— . రావణశక్తిచే లక్ష్మణుడు మూర్ఛిల్లుట :—

తే॥ అనుచు వింటిచే గెలువంగననుభుగాద, టంచు వీనిని విడువరాదంచు నసుర
ధాత యొసంగిన శక్తి హస్తమునఁ గొనుచు, వైచే లక్ష్మణుపై నెల్లవారు బెగడ.

ఉ॥ వైచిన శక్తి లక్ష్మణుని ♦ బాణ నికాయములెల్ల లీలగాఁ
బూచిక లట్లు త్రుంచుచును ♦ పోయి యురమ్మున నాటె దాని పై
శాచిక శక్తిగన్న గుణ ♦ శాలి దురమ్మున వ్రాలి మూర్ఛితఁ
మోచిన చింతతోఁ గపులుముచ్చిరి రాచ్చిరి సోక్పు లుబ్బుమై గంగి౨

తే॥ ఎల్లసురలును దమసొమ్ముకొల్లవోయి, నట్లు వెలవెలపోయి రత్నాహితమున
మునులు విసిగిరి ధర్మ చింతనమునందు, ధరణి దిరిగెను మార్పడఁదరణికాంతి.

తే॥ దీని కితఁడు జంకఁగ లేదుత్రెళ్లలేదు, మూర్ఛవోయినాడని దశముఖుఁ డెఱింగి
యితని మేను గైకొని లంకకేగెదనని, క్రూరచిత్తుడై దిగివచ్చెఁదేరినండి.

తే॥ బాహు లిర్వదింటను కవికపట్టి మున్ను, తారగిరి నెత్తుటకు సిగ్గుమీఱు నిపుడు
మేరుగిరి నెత్తఁబూనినతీరుదోష, నెత్తె బలమెల్లఁ జూపి పండ్లీలకటచి. గంగి౩

తే॥ తాను పీతాంబరుండనుజ్ఞానగరిమ, మానకున్న హేతువున రామానుజుండు
శివ నగంబును చలియింపఁజేసినట్టి, హస్తముల కెత్తరాని వాడయ్యె నపుడు.

క॥ దశముఖుండు కడలిఁ బోలెను, దశముఖ హస్తంబు లబ్ధితరంగలఁ బోలెన్
దశరథ నూనుండు సాగర, శిశు వనఁదగు శశిని పోలిఁచెలఁగెం జూడన్, గంగి౪

తే॥ ఎత్తయత్నించి కదలింపఁచిమ్మువడక, యూర్పువిడువ వేటొక్కచోనున్న హనుమ
కని తటాలున వచ్చి రావణుని గెంటి, యవ్వలికిఁ గొనిపోయె రామానుజమ్మ.

ఉ॥ పావని జ్ఞానులం దధిక ♦ పావనుఁ డౌటను లక్ష్మణాఖ్యుఁ డా
శ్రీవరుడౌటచే మఱియుఁ ♦ బ్రేమబలంబును దొడ్డదౌట నం
భావిత భక్తిచేతఁ బసి ♦ పావను తల్లి వహించు కైవడిం
గైవడిఁ గొంచుఁ బోయెరఘు కాంతుని నన్నిధికి రయంబునన్. గంగి౫

— : రామ రావణ ప్రథమ యుద్ధము :—

తే॥ జానకీవిభు డాసి లక్ష్మణుని దించు, నంత నతఁడును తెలివందియలరి లేచె
రాముఁ డప్పుడు లయకాలభీము భంగి, నడరి రావణుతో బోరునడవ నడచె.

తే॥ దంతిమీఁదికి లంఘింపఁదలఁచు సింగ, మట్లు రాముండు వచ్చుటయసురవిభుండు
గాంచి రాఘవు నెదుటికిఁగనక రథము, పోవనిచ్చె నుత్సాహంబుపొదలుచుండ.

క॥ రణకోవిదుండగు దానవ, గణనాథుండు తేరిమీఁదఁ గ్రాలఁగ నమరాం
గణమున రాముండు నేలం, గణఁక నిలుచు టనువె? యనుచుఁ గదలె హనుమండున్.

తే॥ తనకు మున్నొసంగిన గంగఁదలను దాల్చి, పాపముండైన శంభుండుఁ పాపివితతి
మలయుచోఁ బదచారియశాఁమామఁ గాంచి, యూరకుండుట తఁదంగఁ మేరయశానె ?

తే॥ అనమరీతి రణము సేయఁనసుర తేరి, పై వెలయ నేల నీవుంటఁ పాడిగాదు
సేవకుఁడనగు నాభుజశిఖరియందు, కూరుచుండుమ యని వేడుకొనియె హనుమ.

తే॥ మంచిదనిరామవిభుఁ డెక్కెఁనంచితముగఁ, గొండపై నెక్కుసింగంబుఁకొమరుదోఁప
గనిన బిడ్డను మోచినఁజనని పగిది, హనుమ యలరె నురాలి దీఁవనలు చేసె.

తే॥ అలత్రివిక్రమ రూపంబుఁనరసియున్న, హనుమఁ డతిశయాచందంబుఁనందఁగాంచి
శ్రీహరికి వాహన శయనఁశ్రీలఁ దాల్చు, గరుడి లజ్జించె శేషుండుఁశిరము వంచె.

ఉ॥ మారుతి క్షీరవారిధి క్ర ఁ మంబున నొప్పె రఘూర్షహంబు నా
క్షీరపయోధిశాయి యనఁ ఁ జెన్నగు నన్నను యోగనిద్రకుం
దారఁడు; వాయుసూతి శ్రుతిఁతండము వేదశిరోర్ధ మాధరా
జారమణుండనంగఁ దగు ఁ సామ్యము చొప్పును నిశ్చయంబుగఁ.

తే॥ మతియుఁ జూడంగ నాహనుఁమంతఁడొప్పె, నకలలోకమూలంబగుఁప్రకృతినాఁగ
రామభూపాలుఁడొప్పెఁదఁత్ప్రకృతి శక్తి, కరయ మూలకారణ విరాఁట్పురుషుండనఁగ
జే వఁజూడంబు లెల్ల గఁర్భమునఁ గొన్న, దాశరథికిఁ గావలయు పద్ధతులఁ దిరుగు
మారుతి భుజాగ్ర దేశంబుఁమేరుశిఖరి, నెనసె నన్న న్యూనోపమఁమే ఘటించు.

తే॥ ధర్మ దేవత మోద నఁర్తనముచేసె, ఋషులు కేలెత్తి దీవనఁలిచ్చినారు
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతల్ఁరణము చూడ,వచ్చి మింట మూఁగిరి రఘుఁవరుఁడు కదియ.

తే॥ సంగరోన్ముఖుండగు రామఁచంద్రుండవును, కేలఁగోదండగుణము లాఁగిన రవంబు
వియు భవియు సమస్తంబుఁతివిరి మింగు, రుద్రమూర్తి సేయు మృగేంద్రఁ
రుతముఁ బోలె.

తే॥ యక్షులును రాక్షసులును ప్రాణానిలములు, వీడకున్నను నిలుకడఁయాడి నాల్క
లెండఁ గలఁగిరి మలఁగిరిఁయండచయము, నెలవు దప్పె బ్రహ్మదులఁతలలు నాడె.

సీ॥ విద్రుమ వర్ణముల్ఁవిలయాగ్ని నిభములు, జలధి నీటిని ద్రావఁజాలినవియు
దిక్కులఁ గొలువంగఁదివురునవియు మింటి, మంటిని తొలువ సఁమర్థములయి
యడరు నేడమ్ములఁనసురవిభుండేసె, వాని నేడమ్ములఁవనజ నయనుఁ
డేడేసి తుండ్లుగాఁ నెడలించి యొక్క సా, రిగ నైదు తూవులఁమొగిఁ దొడింగి

తే॥ పరప దశకంధరుఁడు నైదుఁశరములేసి, నడుమనేత్రుంచి మఱిఁపది తొడుఁగులంట
నీడ్చి విడువంగ నూర్యకుఁలేళ్వరుండు, విశిఖ దశకమ్ముచే వానిఁవిడిచివై చె.

తే॥ దగ్గటగనున్న రావణుఁదండువైచు, నాయుధమ్ములన్నిటిని పెఁక్కమ్ములేసి
వెండి వైచినఁ బొడిచేసిఁవీరమస్త్ర, కావళుల నొక తిట్టగాఁబ్రోవుచేసె. ౧౦౭౪

తే॥ సైన్యనాథులేసిన యస్త్రజాలములను, రావణాశుగమ్ముల వాసరావళిపయిఁ
జెదరసీయక తొలగించిశిత శరముల, నంగపతుల మస్తములు డుల్లంగనేసె.

చ॥ ఘనతర రామబాణముల * కంటెను డెందముకంటె దొందరక
జను హనుమానుఁ డీధర నె * సంగెడివాఁ డనునంతలో నభం
బునఁ గనుపట్టు రావణుని * ముందరఁ దోఁచు నెడంద లుడ్కు న
ద్దనుజుల కన్నులందు బెడి * దంబుగ వెక్కసమై కనంబడుక. ౧౦౭౬

ఉ॥ అడఁదొడంగె నట్ట లను * వందఁగ వేడుకతోఁ బిశాచముల్
పాడఁదొడంగెఁ గంకములు * ప్రబ్బి వియత్తలమెల్లఁ జుట్టి త్రో
పాడఁదొడంగెఁ బీనుఁగుల * యంగములం గొని నెత్తు తోయధిం
గూడఁదొడంగె రామ శితఁ ఘోర శిలీముఖ రాజి పర్వఁగ. ౧౦౭౭

తే॥ చక్రములు ఖండములయియ * క్షములువిఱిగి, ఖరువు లురలి ధ్వజంబులు * కెరలి తేను
బారు లెడసి తార్మాణుగఁబడియెఁ గరులు, తుండములు తెగిపడెఁ గొండ * పిండులట్లు
తే॥ బండ్లువోవ విండ్లును పోవఁబండ్లు వోవఁ, గరులువోవ హరులువోవఁగంకటములు
పోవ శౌర్యంబుపోవ గర్భురులు తుదకుఁ, దలలువోవఁ గూలిరి రణస్థలమునందు.
తే॥ సుతనుమధ్యలు రణభూమిఁబతుల తలలు, కరుల హరుల తలలు నొక * కరణినుండఁ
దెలియనేరక తచ్చిరంబులను చేచ్చి, కొనుచు నేడ్చి యేడ్చి యచటఁగూలినారు.

చ॥ అడఁగెను సింహనాదము ల * హంకృతు లాఁగెఁ జరాకు చూపులుక
మడఁగెను ధూళియుక * డిగియె * మందటిలెక బహుళాయుధా రవం
బుడిగెను టంకృతుల్ కడచె * నుత్కట ఘీంకృతులీఁగె హేవలుక
ముడిగెను సైన్యముల్ దనుజ * ముఖ్యుఁ డొకండయి నిల్చె నాజిలో. ౧౦౮౧

తే॥ నాల్గు విధముల సేనలు * నలఁగి తునిఁగి, యొడుదుడుకుగాఁగఁ గొండల * వడువుదోఁప
నున్న శవరాసులను కాంచి * యుడికి యనుర. వరుఁడు బునకొట్టసాగె స * ర్పంబుపగిది.

తే॥ నారి నాకర్ణముగ లాగి * ఘోర శరము, లేసి రాముని భుజముల * గాసిపఱుప
నతఁడు చిటునవ్వుతోడ సు * రాంతకు ధను, వైదు తుండ్లుగ విఱిచె నై * దంబకముల.

తే॥ వేటువిల్లందుకొని యెక్కు * వెట్టునంత, రామవిభుఁ డదియును త్రుంచి * రాక్షసేంద్రు
పవన జవన తురంగమ * పంక్తి గూల్చి, సారథిని చంపివైచె నిర్జరులు సొగడ.

తే॥ అసురమఱియు వేటొక * కైదు * వందికొనెడు, నంతలోనడుమన * త్రుంచి * స్వందనమును
గొడుగుతోడధ్వజముతోడఁ * గూల్చివాని, దృఢతన * త్రాణమునుగూడఁ * ద్రెంచివైచె.

తే॥ వేటువేటు తేరులు వచ్చి * చేరుచుండ, నెక్క * నీయక నడుమ మా * యించుచుండ
రాఘవుఁడు; రావణుండును * రాద్రమూర్తి, యయ్యెమృత్యువునటియించు * నాజియందు.

తే॥ రత్న ఖచితమ్మలైన శీ * ర్నకములపయి, బది లకోరీలఁ బఱప భా * స్వరునిమీఁది
శిగయు హనుమనికై వడి * నేగి విశిఖ, దశక మవ్వాని దోర్చె సం * ద్రమునఁ బడఁగ.

తే॥ మణులకాంతులు దిక్కులములయుచుండి, జడధిండినదై త్యేంద్రు శీర్షములపుడు నిగుడు చండ ప్రభంజననిహతిచేతఁ, గూలు మేరువు శిఖరాలలీలఁ దోచె.

క॥ రాముని నిశాత బాణము, లా ముకుటములఁ గొనిపోయియట్టిని విడుటలే ధామనిధిఁ గొంచు కావలపు, దీనునమున జలధిఁ ద్రోచుఁతెజఁగున నొప్పెన్.

క॥ అపజయ మెన్నఁడు నెఱుంగని, కృపణుఁడు ముకుటముల సేగిఁకీర్తియుఁ జెడఁగాఁ దపన నిశాకరు లలరని, యశక్తృష్టాహర్నిశములయనువున నొప్పెన్. ౧౦౯౦

తే॥ ముకుటములఁ గోలుపడు దశమ స్తంభండు, ప్రతిభబాధీల గురుత సున్నతుఁడయైనఁ బ్రవిమలాత్మకుఁడైన నుకవి శపింపఁ, బ్రథితకీర్తిని కోల్పోవు ఁ ప్రభువుచోలె.

ఉ॥ క్రిందికిఁ జూచు కన్నులును ఁ కీడ్పడు మోమును రిక్తికేలు ప్రే లం దిగి యూడమట్టి యన ఁ లంబు శరీరముతోడ నున్న దై త్యేంద్రు డధర్మచారులకు ఁ నిట్టిదె పాటని లోకులెల్లఁ లం దలవంచి నేలపయిఁగాలను రాచుచు నిల్చె నచ్చుటన్. ౧౦౯౧

తే॥ అట్లు నిలిచిన రావణునరసి ధీర, వరుఁడు సుగుణుండురాముండు ఁ వట్టికేల నున్న వాడని చంపంగఁనల్లమందు, తలఁచి కీటని పల్కె నొఁదార్యధణితి ౧౦౯౨

ఉ॥ ధర్మపథంబు త్రొక్కక య ఁ ధర్మవిధంబున సంచరించు చు మ్మర్దులు వెల్పులైనను య ఁ శంబు జయంబును గాంచ శక్యమే? దోర్మద ముజ్జిగిలెనె? వి ఁ ధూత బలుండవు నిన్ను చంప నీ యర్చిలివారిఁ గూడుకొని ఁ యందుము సౌఖ్యములెల్ల నేటికే. ౧౦౯౩

శా॥ నీవంశస్థులతోఁ గుమారకులతో ఁ స్నిగ్ధాళితో వెండియుం జేవంగల్గిన నేనతోఁ దొడరి యు ఁ త్రేకంబుతో నెల్లి ర మ్మీ వేశం బెనుపోరునం దలసి నీయేవుం బ్రపూర్ణంబుగా నావంకం గనిపింపవైతి వది గా ఁ సంగోరియే వీడితిన్. ౧౦౯౪

మ॥ సమరోత్సాహము గల్గునేని కడఁకన్ ఁ సైన్యంబుతో రమ్మ ప్రాణములం దాఁపఁ దలంతువే జనక క ఁ న్యం దెచ్చి యొప్పించి రాజ్యము నీతమ్మునకిచ్చి కొల్వు మతనిన్ ఁ జాకుంటకున్ వేఱు మార్గము లే దెన్ని విధాలఁ జూచినను ని ఁ క్కంబిద్ది లంకేశ్వరా? ౧౦౯౫

మ॥ దురమే నేయఁదలంతువేని బలనం ఁ దోహంబు చేకూర్చుకొం చిరవారన్ శ్రమదీర్చికొంచు పడి నా ఁ యిత్తంబుగా లేపె నీ శిరముల్ నాశరపాళి కావలతిగ న ఁ ర్చింపంగ రమ్మింక ని ల్వర్థమున్ లేదు నిజంబు మాయలును చె ఁ ల్లంబోవు రక్షోధిపా!. ౧౦౯౬

తే॥ నేడుకాంచితే గాలికిఁనగయు దూది, పింజలట్టులు నీనేనఁవిడిగి కలఁగి కూలుటలు నేటికేగి రేపాలమునకు, రమ్మనుచుఁ గరుణాభుఁడై ఁరాముఁడనఁగ.

౧౪ కుంభకర్ణవధ పటలము, (౩౬౩)

సీ॥ దిగ్గజంబుల పోటుతిపిరి యొర్చిన తొమ్ము, కైలాసమెత్తినఁఘన భుజములు
జగజాల తపసి మెచ్చుంగఁ బాడు నాల్కయు, శివుఁడిచ్చు కత్తియుఁశీర్షకములు
శౌర్య సంపదయునుఁనంగరస్థలి వీడి, త్రిజగంబు తేలినఁదితిజ విభుఁడు
తలయెత్తనీని యుత్తలవాటుతో భంగ, పాటుతో బిడియంపుఁబరువుతోడ
తే॥ భటులఁ గన్నెత్తి చూడకఁపజ్జఁ జేరు, సుతులఁ బ్రేమను కాంచకఁసతులఁ గనక
పరవి యున్న సేననుగూడఁబాటిగొనక, వెంటవచ్చు వారలను భావింపకేగె.
తే॥ కమలవదనలకనులు ఖిడ్గములపోల్కి, గప్టములెకూర్చెనుతులవాఁక్కిములురావ
బాణములవలె నొంచె జెల్వల పయోధ, రఝులుతన భుజములవలెఁబ్రమదమిడవు
తే॥ మంత్రములు తెల్పునృద్ధులుఁమందయాన, లైన భార్యలు సైన్యనాఁయకులు బంధు
హితులు ప్రతిమలవలె నిల్వఁదితిజవిభుఁడు, దంతివలె నేగి చేరె సంఠః పురంబు
తే॥ అచట నొక పైఁడిపీఁటపైఁనమరి చింత, యించుకంత కుదించి యోచించి పిదప
గంచుకిని పిల్చి వేగ వేగరులఁ దోడి, తెమ్మనుచు నాజ్ఞయిడ వాఁడుఁతీవ్రగతిని.
తే॥ వెడలి వాయువేగుఁడుమరుత్తుఁడుమనోగ, తియుమహామేఘుఁడాదిగాఁ ఁ దెలివి
దూతల నసంఖ్యజనములఁదోడితేర, వారలకు రావణుం డాజ్ఞఁపటలఁ జేసి. గలుగు
తే॥ ఏడుదీవులయందు మఁహీధరములఁ, జక్రవాళంబుమీఁదనుఁనర్చభువన
మందుగల రాక్షసుల వడిఁనరుగుదేర, నాజ్ఞ దెలిపి తోతెండనిఁయనిపి వారి.

చ॥ క్రమముగ నాజ్ఞమోచి యుడి ఁ గంబులు సేయు త్రిలోకవాసులుఁ
దమవిభు భావమిద్దియని ఁ తత్పరతఁ గమనింపలేక డె
దములఁ దపింప రామ శర ఁ దారుణ వేదన నోర్వలేక నా
గము తనసెజ్జఁ జేరుక్రియఁ ఁ గర్బురనాథుఁడు చేరె శయ్యకుఁ. ౧౧౦౧

ఉ॥ నుందరియైన జానకి వ ఁ నుంధరపుత్రిక నిండియున్న యా
డెందమునందు నిండుగ ఓడెంబు గడల్కొనఁ దోడఁ జింతయుఁ
గ్రందుగఁ జేర నించుకయుఁ ఁ గట్టిఁడి కూరుకురాక లోపలఁ
గుందుచు భంగపాటు వెలిఁగొల్పఁగ గొప్పగ నిశ్వసించుచుఁ. ౧౧౦౨

ఉ॥ పాటిన వేలుపుల్ నరులు ఁ పల్చన నవ్వుమరంచు శాత్రవుల్
మీఱఁగ నవ్వు వారనుచు ఁ మెట్టుకు సిగ్గు వహింపఁబోఁడు లం
కారమణుండు సీత నగుఁగా ఁ యని మిక్కిలిగాఁ దపించె నా
నారులు నవ్వ సైఁవనగు ఁ నా మగవారికి నిల్వరంబునఁ? ౧౧౦౩

అ॥ అంత నసుర తాతఁయగు మాల్యవంతుండు, వృద్ధు మేను విల్లువిధము వంగ
రావణునకు నగు పఁరాభవంబును విని, వచ్చి కూరుచుండిఁవానిపజ్జ. ౧౧౦౪

ఉ॥ వాని పరిస్థితికి దిగులు ♦ వాఁడ నేగాదిగఁ జూచి చూచి య
క్షీణ తపోనిధి ! కడిమి ♦ చేడ్చక ముమ్మరమైన పోరునం
దూనితి నోటునంచు దిగు ♦ లొంగి కృశించెదె? యేమియ్యె? నా
మానవు లెట్టిరో? తెలుపు ♦ మా విన నామది తత్తఱింపెడికి. ౧౧౦౯

ఉ॥ మనసును మేను కన్నులును ♦ మండఁగ శర్కరయైన ద్రాక్షయై
నను రుచి గానలేని వహి ♦ నాటుకయెండఁగ దైత్యనాథుఁ డి
ట్లనియెను తాపసాశ్రమముల ♦ నందిన మర్త్యులతో రణంబు కూ
రెను మన వంశశారవము ♦ వ్రేలెను నాస్థితి గోడిగంబుగా. ౧౧౧౦

—: రావణుఁడు మాల్వవంతునకు రాముని పరాక్రమాదులు తెలుపుట:—

క॥ తాతా! రుద్రుఁడు మొదలుగ, నాతత లోకముల వార ♦ లందఱు పెలుచుకొ
నాతోడైన సుమిత్ర, జాతుని బాణముల కాగఁజాలరు వింటే. ౧౧౧౧

చ॥ నమరమునం దగణ్యమగు ♦ సైన్య కదంబును చూపుమాపుచో
దమధముమాన్చి యోటమిని ♦ చార్చెడుచో నులి మట్టి యుండలక
దమకముతోడ మంథరకుఁ ♦ చాలఁగ నేసిన నాటి లీల చం
దమునన యుండె గాని భయ ♦ దస్థితిఁ దాల్పఁడు రాముఁ డయ్యెడక.

ఉ॥ రాక్షససేన దట్టమయి ♦ క్రాలిన లక్ష్మము దప్పకుండు రా
మాక్షయ బాణసంఘము శ ♦ తాంగ తురంగ మతంగజాదులక
బక్ష శిరోధి మధ్య కర ♦ పాదములక వడిఁ గ్రుంచుఁగాక యే
క క్షణమైన నేయెడను ♦ గాఁడుచు డుయ్యక యందు నిల్చునే? ౧౧౧౩

ఉ॥ రాముని చేతనుండి ప్రద ♦ రంబులు వెల్పుడు పిమ్మటక జగ
త్తోమముఁ జొచ్చుఁగాని వెను ♦ ద్రొక్కపు కల్పము చాటువచ్చుఁ ద
ద్భీమ శరప్రఘాతములు ♦ వీడవు దిక్కులఁ గాల్చు మాటు ప
ల్కేమనఁ గాల్చు వైర మెద ♦ నెంచినఁ గాల్చు లయాగ్నిఁ గాలుచుక.

ఉ॥ మేరువుఁ జీల్చుమన్న వడి ♦ మింటిని రంధ్రము నేయుమన్న నీ
ధారణి వ్రచ్చుమన్న జల ♦ దంబుఁ జెదర్చుమయన్న వారిధి
నీరముఁ ద్రావుమన్న దన ♦ నిస్తుల సాయకపాలి శక్తికిక
నేరువుగాఁగఁ దోచ వని ♦ నిల్చునొ నిల్వవొ వాని ధాటికిక? ౧౧౧౫

ఉ॥ అమ్ముల నెత్తికొంట గొన ♦ యమ్మునఁ గూర్చుట యేయుటక విలా
సమ్ముగఁ దోచెఁ గాని కెల ♦ నంబుగఁ గాంచెడు వేల్పులేని స్వ
ల్పమ్మును గానరైరి కర ♦ లాఘవముక శర లాఘవంబుఁ బ్రా
ణమ్ములఁ గ్రోలుడీ చనుడ ♦ నం దన సైన్యము వోలె వెల్పుడుక.

క॥ ధరణిజ నాథుని శర సం, చరణమ్ములు సుకవి వాక్యఃచరణ గుణాలం
కరణ ధ్వనులం గలిగియు, విరమణములు లేక విబుధఃవినుతికి నెక్కె. ౧౧౧౭

చ॥ భవుని త్రిశూలమున్ మఘవు ధ వజ్రము వెన్నుని చక్ర మాజిలోఁ
జవి గనినాడ భేదము ని ధ జంబుగ నెక్కువ యున్నదయ్య! రా
ఘవ శరవేగమున్ సయింపఁగాకయె క్రుంగితి నేనుగాక వే
తెవ రిఁకఁ దచ్చరాలిఁ గను ధ లెత్తి కనం గల వార లీధరన్ ? ౧౧౧౮

తే॥ ధద్రు బాహుప్తకంబు నింధ్రుని భుజద్వ, యంబు విష్ణుని బాహు సహస్రకంబు
నితని యొక వ్రేలి బలిమికిఁసీఁడురావు, తాళజాలవు తాకి యథార్థ మిద్ది.

తే॥ వీరు లెందఁతేనియు నుగ్రవిష్ణులైనఁ, గార్తవీర్యుఁ బోలినవారుఁకారు నిజము
అట్టి యర్జునుఁడును రాముఁననుజు పాద, ధూళికిని పోల్చు సాటి కాఁజాలఁడయ్య !

చ॥ త్రిపురములన్ దహించుతఱి ధ శ్రీగళుఁ డూనిన విల్లు దాని ముం
దెవుడును వేడ్కఁజేసి ధరియింపఁగ నొప్పదు దానికొక్క వే
ఱుపమితి పల్కలేదు శ్రుతు ధ లొక్కెడఁ దప్పినఁ దప్పుఁగాక యా
తపన కులేంద్రు చాపము వ ధ దల్చు శరంబులు తప్ప నేర్చునే? ౧౧౨౦

సీ॥ వెలుచో నాల్గుమోములవేల్పుఁ బోలును, చెదరుచోట సహస్రశీర్షుఁబోలుఁ
బగఱఁజేర యుగాంతఃభైరవుఁబోలు నా, చిలుకుల పనులు వచింప నరిది!

నా బలగర్వముల్ సశియింపఁ జేసిన, నన్న వేటొక సాక్ష్యమెన్న నేల ?

వాఁడు పట్టినవిల్లు ధ పడమటిదో? తూర్పు, దో? దక్షిణంపుదో? యుత్తరపుదో?

తే॥ మూలంబుదలిదో? విశాలఃభూమిఁ గలదో?, మింటిదో నమస్తంబునుఁమేవినదియో?
యెఱుఁగఁజాలకుంటిని కుడియెడమలందు, నిక్క మేవంకనుండెనో ధ నేర నిఁకను.

మ॥ వసుధాధీశుని వాహనం బనిలుఁడోవైశ్వానరుఁడో విభా
వనుఁడో కాలుఁడో కావలెం దెలియఁగా ధ వచ్చుం బ్లవంగంబుగా
వెన నక్కోతి యొనర్చు చేత లురగఁద్యేష్యుండుఁ గావించునే ?
యసమానోన్నతి నొంద దద్దియన నా ధ యజ్ఞత్వముం దెల్పదే ?

చ॥ కదనతలంబుఁ జేరి యెఱుఁ ధ గందగు నక్కటలేదు గౌరవా
స్పదయగు ధాత్రి కీడయిన ధ జానకి రాముని మేనుగాంచి భీ
తిదమగు వాని వీర విహృ ధ తింగని యుండుట మన్మథుండు నే
మొదలుగ నెల్లవా రతివ ధ ముందఱఁ గుక్కలు గాక యన్యులే?

క॥ నాశము గలిగెడి వేళను, శ్రీశ విరించన మహేశ్వ ధ రేంద్రాదులచే
నాశిల్లక యుత్తమ వసు, ధేశు నొకని వైరిగాఁగఁనెనసితఁ దాతా! ౧౧౨౫

చ॥ అనవిని మాల్యవంతుఁ డను ధ నన్న! వచించితి మున్నె నీకు నేఁ
జనవున వానిఁగైకొనవు ధ చాలఁ జిరాకును గొంటి వా యకో

పనుడు విభీషణుండు తెలు ♦ పక్ష వినికుంటివి కారణంబు లు
న్నను పరికింప కుంటి విచిత్ర ♦ నాతరమా వివరింప శ్రేయముల్ :

చ॥ కటువులుగాఁగ నున్నను నుభయంబులఁ గూర్చెడు పద్ధతుల్ విశం
కటగతిఁ జర్చచేసి యొడి ♦ కంబుగ నిక్కపు బంధులాడ నొ
క్కటియుఁ జెవిం గదింపక ము ♦ భిన్నుతి చేసెను మూర్ఖ వాక్కులం
బటిమగ విన్ను నీ గతిని ♦ వాడొనరించుచు నుంటి సర్వమున్. ౧౧౨౭

తే॥ అనుడునవ్వలనున్నమా యాపిమిన్న, యగుమహోదకుడెడనొచ్చి యతనినుజ్జిమి
చూచినొచ్చిన ప్రభు నిట్టులేచెదగునె, యనుచునుతానాహుకమునా నాడెదొడఁగె

ఉ॥ మేలు దలంచి మంచినని ♦ మేవడిగొన్న యనంతరంబు గె
ల్చే లభియింపనిమ్ము మఱి ♦ యెడ్డమిచే ననువుల్ తృజంప నో
తే లభియింపనిమ్ము తమ ♦ యెన్నిన పట్టున నిల్పుతే మహా
శీలుల లక్షణంబు వెను ♦ చెంగిన నిందయు రారవంబగున్. ౧౧౨౯

తే॥ అల త్రివిక్రముఁడును త్రిపురాంతకుండు, పోరి యోడిలి వైభవఁగూర్చి చెడఁగఁ
జంచలీకృత కైలాసశైల? నరుల, తోడి పోరున కీవు వెన్నాడుదేమి? ౧౧౩౦

చ॥ గెలిచిన వార లోడెదరు ♦ గెల్చెద రోడినవార లొక్కచోఁ
గలిమిగలారు క్రుంగెదరు ♦ కల్మి వహింతురు లేనివారలున్
బలమున కొక్కయెల్ల కను ♦ పట్టునె? యల్ప తపః ఫలంబుచేఁ
దొలఁకెడు రామలక్ష్మణుల ♦ దొడ్డగఁ బల్కెదు బట్టు పోలికన్. ౧౧౩౧

ఉ॥ నీతను వీడితేని యొక ♦ చెట్టయు రా దటు వీడకున్నచో
నీతముగాఁగ జీవముల ♦ నీగిన నీగఁగవచ్చు వేటు సం
పాతము గల్గునేమి? స్థిర ♦ బంధుర గౌరవ మింకిపోవఁ జిం
తా తలిమంబుపైఁ బొరలి ♦ తాపము నొందినఁ దప్పిపోవునే?. ౧౧౩౨

ఉ॥ ఊరక యిట్లు మున్నెనుక ♦ లుయ్యల లూఁగుచునుండ లంకలోఁ
బారులతోడ మమ్ము ఫల ♦ పాదపబ్బందము వోలె రాము దం
డారడ మొప్పు నార్పదె? జ ♦ లార్జవమందొక కొంత నీరమున్
నూరుఁడు త్రావ నంతయును ♦ శోషిలె సంచడలంగఁజెల్లునే?. ౧౧౩౩

మ॥ మును ముమ్మూర్తులు వేల్పులోడి పటవన్ ♦ ముల్లోకముల్ నీమహా
జ్ఞును పాలించుచునుండఁగాఁ దృణముపై ♦ నట్టాడు ప్రాతేయముం
జెనయంజాలని మానవాధముల వా ♦ సిం బెద్ద కొండాడి నీ
యనుఁగుందమ్ముని కుంభకర్ణ బల గ ♦ ర్వాదుల్ డిగం బూన్పెదే?

తే॥ కుంభకర్ణ రప్పించి సంరంభ మొప్పు, బంపుదేని యతనిఁ గాంచిపాటి డాగు
వారు; నిలిచినచో వారిప్రాణములను, తీసికొని రాఁగలండు దైతేయచంద్ర!.

ఉ॥ నావుడురావణుం డతని ♦ సర్విలిమెచ్చి కుమార ! వైభవ
శ్రీ విలసిల్లఁ బల్కితివి ♦ ప్రేమకు మేరయుఁ గల్గునేమి ? ర
క్షో వన పాలకుండ వని ♦ సొక్కి సమాహితచిత్తుఁడయ్యె ; వి
ఘ్నావలి వచ్చునేమి నడు ♦ మంతరమందు వినాశవేళలక ? ౧౧౩౬

—: కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుట :—

మ॥ ఇది మేలంచు వచించి రావణుఁడు మీ ♦ రింపారఁగా నేగి యె
వ్విదమైనం దగఁ గుంభకర్ణు నిదురక ♦ వేతోలి తోడ్పెండనక
బదఁడంచుక యమదూత లట్టు లసుర ♦ వ్రాతంబు నిద్రాఘ నిం
టి దరిక వాకిట నిల్చి లెమ్మనుచుఁ దాటింపంగ వాద్యంబులక. ౧౧౩౭

ఉ॥ లేవని కుంభకర్ణుఁ గని ♦ లెంకలు లోనికిఁ జొచ్చి తేకువక
గ్రేవలఁబోయి తోమర వరిష్ఠ గదాదుల మస్తకంబుపైఁ
జేవ యెలర్చ మోదియుఁ గృ ♦ శింపని నిద్దుర గాంచు దానవుక
నేవకు లంతఁ గన్గొని వ ♦ చించిరి చీడఱ యగ్గలింపఁగక. ౧౧౩౮

శా॥ నిద్రాదేవికి ముద్దుకూన ! విను ని ♦ ర్నిద్రుండు కాలుండు నీ
నిద్రాభంగము చేసినాఁ డలుపమా ♦ నిద్రాఘతక వీడి పె
న్నిద్రం బొందుము కాలుమందిరమునక ♦ నిండారు ప్రేమంబుతో
భద్రంబుల్ నమకూర్చె సగ్రజుఁడు నీ ♦ పాండిత్యముక మెచ్చుచుక.

మ॥ కొఱలేకుండిన దానివారి బ్రదుకుల్ ♦ క్షోభంబులం బొందఁగాఁ
గొఱవిం జేకొని నెత్తి గోఱికొను మూ ♦ ధ్ధంబోలె మీయన్న యి
కొఱగాముల్ పొనరించి దీర్ఘమగు కూ ♦ ర్గు న్నీకుఁ జేకూర్చె ని
కొఱయా నిద్ర యిఁకేల లెమ్మనుచు ర ♦ క్షోవీరు లుంకించుచుక

ఉ॥ నొచ్చిన కేలు మిక్కిలిగ ♦ నొవ్వఁగఁ గొట్టియు మేలు కాంచమిక
గ్రచ్చఱఁబోయి రావణుని ♦ గాంచి ప్రభూత్తమ ! తమ్ము నియ్యెడక
జెచ్చెర లేవ మావలనఁ ♦ జెల్లదటంచు వచింపఁగా నతం
డెచ్చుగ దంతిమూఁతలఁ బ ♦ యిం బఱపించుచు లేవుఁ డీయెడక.

తే॥ వారణములు త్రొక్కినను లేవకయయున్న, మీకుఁగల నేర్పులంజూపిమేలు
కొలుపుఁ

డనుచు వేపురు మల్లురఁననుప వారు, ప్రభునిచింత నీతఁడు తీర్పువలఁతి యనుచు.

చ॥ తలఁచుచు నిద్రలేపఁ జని ♦ ద్వారముతీయఁగ వాని శ్యాన మ
త్యలఘువుగాఁగ వీవ జడు ♦ లందు దగుల్పడి లోనికేగుచుక
వెలి కరుదెంచుచుం దగులు ♦ వీడమిఁ జేతు లొకల్లోకల్లు ని
ట్టలముగఁ బట్టికొంచును ది ♦ టంపు బలంబున దాఁటి రంకిలిక.

చ॥ ఇతనిని లేపు మార్గమిది ♦ నేదని నోటిని ముక్కుగొంచి భీ
మతులయి తాళకగా వెళచి ♦ మందలఁ గాహళ శంఖరావముల్
శ్రుతుల కడం గదించుచు ము ♦ నుండి గదాదులతోడఁ గాలు గే
లు తల నలంగ మోదియుఁ గ ♦ లుక్కున కండుట గాంచి వేనటన్.

తే॥ ప్రభునియు త్తరువొంది తుంగములను, తోలి త్రొక్కింప నది తల్లిఁజోలపాడు
కరణి నూగింప నా కుంభకర్ణుడంత, గుట్టుపెట్టి గాఢంబుకూర్చు నొందె.
తే॥ అనుకులంత నేలికయొద్దఁకరుగుదెంచి, చేయఁదగిన యుపాయముల్ ♦ చేయఁబడియె
గేలు నొచ్చె హరులు త్రొక్కిఁసోలిపోయె, నేమియును లాభ మగపడఁదెట్లు ననుడు.
తే॥ కరులుహరులు తేరులుద్రొక్కిఁగదలకున్న, కుంభకర్ణ శూలములతోఁగ్రుమ్మిగదల
మోదియైన మీకుం దోచుఁనేదియైన, జేసి నిద్దురలేపి పిల్చివొని రండు.

తే॥ ౫ త్ర రాకుండు పొండనిత త్రటింప, దనుజు ననుమతి నాశని ♦ యరుజుఁ జేరి
గూబలంట శూలములతోఁగ్రుమ్మిక్రుమ్మి, ముసలములతోడ దంచఁగానునలిలేచె.

చ॥ తలఁపునకంటె మించిన యు ♦ దగ్రశరీరుండు కుంభకర్ణుడ
మౌలపునఁ జచ్చినట్టి యొక ♦ మేటరి ప్రాణములొందు కైవడిన్
మెలఁకువ గాంచి లేచెఁ దల ♦ మింటిని తాళక ద్రివిక్రమేశ్వరుం
బలెఁ దనమేను దిక్కులకుఁ ♦ బర్వంగఁ గన్నులు వార్ధి మించఁగన్.

క॥ త్రిజగంబులు వడఁకఁగ ది, గ్గజములు చలియింప రవియుఁగలఁగంబాటన్
గుజగుజలువోఁ ద్రిమూర్తులు, గజవిజి సురలొండఁ గుంభకర్ణుండు లేచెన్.

ఉ॥ ఆకలి మీఱ మేలుకని ♦ యన్నము చాలమిఁ బేదమోముతో
సోఁకులు వండియున్న దిను ♦ సుల్ పలువందల బండ్ల యన్నమున్
మేకలఁ దొట్టి యేనుఁగులు ♦ మీలును మద్యము పండ్లు మెక్కి య
జ్ఞాకలి రేప దున్నలు న ♦ హాసము లాన భుజించి తేకువన్.

క॥ బెడిదముగఁ గనులు విచ్చెను, పిడుగుల నొకచేతఁ బట్టి ♦ పిండిగఁ జేయన్
జడనిధి వండలిసేయన్, గడిగా రవిబట్టి మ్రొంగఁగా నగు లీలన్. ౧౦౫౭

సీ॥ కూర్చుండియుండ రక్షోధీశు రావణు, నిలిచినంత పొడవునెగడువాడు
కడలి యలలవంటిఁకనుబొను ల్లలవాడు, వరి వెన్నవంటి వాల్చరగుఁవాడు
రక్తమాంసములు చర్మము లెమ్ములును చింద, జవిరి జవిరి తినఁదివురువాడు
మీఱిన యాకలిఁతీఱ నాయుధముల, నమలి వికావికనవ్వువాడు

తే॥ కఱకు శూలంబు కేలనుఁగలుగువాడు, నగము కాలి నిల్చిన తాడిఁపగిదివాడు
మదము గలవాడు స్తబ్ధరోమములవాడు, ఒడలి విటుపులు త్రేపులుఁవిడనివాడు.

తే॥ ఇంద్రు పండ్లురాల్చిన చేతులెత్తి ప్రహారి, దనరు బురుజుల మెల్లనఁదడవువాడు
శక్తి చేతఁదాల్చినవాడుఁచవికి సింహ, శరభ మాంసముల్ దిననోరుఁతెలుచువాడు.

తే॥ పడకయను వారినిధినుండిఁపైకిలేచు, తనదు నిడుపైన మేనిపైఁజెనకి యలము
బాడబాగ్నికీలలా యనఁబరఁగు నిడువు, జేగుతైన రోమంబులఁజెలఁగువాఁడు.

తే॥ దెనల గెలిచిన దశకంఠుఁనెనకమునకు, జంకి చండ మయూఖుండుఁజాతవేదుఁ
డడఁగి యుండఁ దగిన గుహఁలనఁగ నిద్ర, కప్ప వీడని లోతగుఁకనులవాఁడు.

తే॥ వారణంబులు చరియించుఁపర్వతగుహ, వంటి దోరముల్ గల ముక్కుఁవఱలువాఁడు
కొండ చిలువలు నిద్రింపఁగూడునట్టి, పెద్ద శ్రవణ రంధ్రంబులుఁవెలయువాఁడు.

తే॥ ఐన కుంభకర్ణుని గనిఁయన్న గారు, పిలుచుచున్నారు మిమ్మునిఁవిన్నవించు
సేవకులతోడ జనె దశశీర్షుడున్న, మందిరమునకు నగరానఁగ్రందువుట్టు.

తే॥ పెద్దకొండ పరుండినఁవిధముదెలియఁ, జాఁగి తమ్ముడన్నకు మొక్కుఁవేగయెత్తి
గుచ్చి కాఁగిలించికొనె రఁగ్గోవిభుండు, కొండ కొండను తడవినఁకొమరుదోవ.

తే॥ ప్రక్కఁగూర్చుండనిడుకొనిఁరక్తమద్యఘటఘటలుకొన్ని తెప్పించిఁకాంక్షనొసఁగి
పలల మిచ్చి తెల్లని పట్టుఁవస్త్రములను, రత్నభూషణముల నవాఁరముగఁ బెట్టి.

తే॥ ఇంద్రుఁడై రావతంబుతోఁసిగిపాటు, వేశఁ దప్పి జాఱిపడినఁవీరపట్ట
మమర ఫాలభాగమున లంఁకాధినాయ, కుండు తమ్మున కర్మిలిఁగూర్చికట్టె.

తే॥ మెఱువుకై వడి మేనెల్లఁమెఱయుచుండఁ, జెందిర మలందిన గజంబుఁచెలువుదెలుప
మొగులుఁబోని దేహంబునఁబుగులుతావి, చందనముపూసెఁ దనదుహఁస్త్రములతోడ

తే॥ వినము కసిమసఁగినరీతిఁవిన్నుత్రోవ, యొరయ నిల్చిన తమ్మునిఁయరమునందు
భవుండు ప్రేమతోనొసఁగినఁవహ్నిఁబోలి, వెలుఁగుకవచంబు దొడిఁగెనుఁవిబుధవైరి.

ఆ॥ ఎడమకన్న బొమయుఁనెడమ భుజంబును, కంపమొందఁ గుంభఁకర్ణుఁడంత
నన్నఁగాంచి నంగఁరాలంకరణమేల, నేసె దనఁగఁ బంక్తిఁశిరుండు తెలిపె.

క॥ నరపతి సుతు లిరువురు వా, నరసేనలతోడ వచ్చిఁనగరమ్మును పెం
పఱ ముట్టి యెవ్వ రెన్నఁడుఁ, బొరయని విజయమ్ము గొనిరిఁపొరిగొను వారిక.

—: కుంభకర్ణుండు రావణునకు హిత ముపదేశించుట :—

ఉ॥ నావుడుఁ గుంభకర్ణుండు ఘ ఁ నంబగు యుద్ధము సంభవించెనే ?
పావనియైన జానకికి ఁ బన్నము లింకను సీఁగలేదొకో ?
దేవ మనుష్య లోకముల ఁ దీపిత రాక్షసకీర్తి మాసెనే ?
యీవగ దాపరించెనే న ఁ మిద్ద కులంబునకు వివాళముల్ ? ౧౧౬౬

చ॥ సమరము డాసెనే ? యదియు ఁ జానకి కోసమె సంభవించెనే ?
కమలదళాక్షిపైఁ జెడుగు ఁ కామము వల్లని మున్నెయంటి నే
త్రముల వినంబు గల్గిన పృ ఁ దాకువుఁ బోలిన భాత్రిపుత్రి పైఁ
దమి విడకుంటివో ? విడక ఁ తక్కుటయు విధికృత్యమేయగుక. ౧౧౬౭

చ॥ పసుమతిఁ గెల్లగించి నుల + భంబుగ నెత్తఁగవచ్చు లోకముల్
కసిగొని మ్రొంగవచ్చు రఘు + కాంతుని సంగరమందుఁ గెల్వ మా
ననమున నెంచుటల్ జనక + నందిని మేను పరిష్కరింపఁగాఁ
బొనఁగునటంచు నెంచుటను + పోలును రాక్షస వంశ భూషణా !.

చ॥ గెలుపును గల్గునే ? మఱియుఁ + గీడ్పడుఁగాక పులస్త్య భాతృ స
త్కులమున మేలిమిఁ జెడఁగఁ + గోరి యొనర్చితి భూగుణంబుచే
జల గుణముఁ విభిన్నమగు + జానున నుత్తమ వంశ కీర్తి నీ
వలన నశించె సర్వమును + పాడుకడెం బలుభంగులం గటా ! ౧౧౬౯

క॥ ఇచ్చితి జయము మఘవునకు, గ్రొచ్చితి పల్లంబు బందుఁగులకు న్నికుఁ
దెచ్చితి పలువగలఁ జెడుగు, వచ్చితి చానిచ్చుఁ దొలఁగుఁపద్ధతి గలదే ? ౧౧౭౦

తే॥ మంచి ధర్మపద్ధతుల శ్రమించిచేసి, వన్నె మున్నగుర్చితి లలఁభాగ్యములకు
నట్టి ధర్మంబు నీవయిఁయడఁచివైన, నంచితంబుగ నెవ రుద్ధరించువారు ? ౧౧౭౧

చ॥ త్రికరణశుద్ధి యుల్ల సిలి + దీన శరణ్యత ధర్మవర్తనల్
ప్రకట పరోపకారమును + భాసిలు పుణ్యులమ్రోలఁ గల్గ బూ
టకములఁ బాపమందును వ + టారితనంబు వహించినట్టి మో
ఱకులు జయింపనేర్తురె ? తొ + అంగునె ధర్మ మధర్మ వీడచే. ౧౧౭౨

చ॥ మఱియొకమాట విన్నఁ గడు + మంచిదెయ్యా వినవేని లెస్స యొ
డ్డొఱకములేల ? యున్నది ప + యోధిని దాఁటిన కోఁతి, నీతయుం
జెఱవడె వాలి వక్షమును + చీల్చిన బాణముకడ్డు దైత్యులుం
గొఱవడకుండఁగా మనముఁ + గూడితి మేది కోఁత యెన్నఁగఁ ?

శా॥ నీతాదేవిని వీడి రామ పద రా + జీవంబులఁ వ్రాలి ప్ర
స్థిత ప్రాభవమొందు నీయనుజును + స్నిగ్ధుండవై కొల్చి త
చ్చేతోమోదన రీతి వర్తిలుము ; నీ + సేనాతఠిం బంపి త
ద్వాతంబుల్ నశియింపఁ జింతిలుట భా + వ్యంభానె ? లంకేశ్వరా !

తే॥ పేర్చి దళములఁ బూర్తిగాఁగూర్చికొంచుఁ, గదనరంగంబునకుఁ జనిఁకడిమిఁజూపి
శత్రుల జయించుటో లేకఁనమయుటో తగుఁ, గాక యిది యుక్తమగునె లంకాపురీశ !

తే॥ అనిన విని రావణుండు నిఁన్నక్కఱపడి, పిలుచుటెన్న భవిష్యత్తుఁదెలుపఁగాదు
వెడలి యల్పమానవులఁ జిక్కఁడఁపఁగాని, నీహితములెన్న ! తెలిసె నఁత్యాహితంబు.

క॥ విడిచితివి పౌరుషంబును, కుడిచితి వుదరంబు నిండఁగుదురుగ నింకఁ

నడవుము చల్లనియెడ కటఁ, బడి నిద్దరపొమ్ము కేలుఁపవళులు ప్రీతిఁ. ౧౧౭౩

తే॥ మానవులకుఁ గేల్గొడ్చిఁమస్కరించి, గూనిమ్రానిమస్కులకుఁ మ్రొక్కులనొనర్చి
బ్రతుకు మనుగడ తిండికైఁ బ్రతుకునట్టి, నీకు నీతమ్మునకుఁ దగుఁనాకుఁ దగునె ?

శా॥ ఓరీ నేవక ! సాయుధంబగు రథం ♦ బొంటించి తేప్పింపు దు
ర్వార ప్రోద్ధతి దేవ నాగ నర వర్గంబెల్ల నొక్కుమ్మడి
జేరన్వచ్చి మనుష్య వానరులకు ♦ జేడ్పాటు గాకుండఁగా
బోరక రండని యెల్లవారలకు డె ♦ ల్పుండీ మదీయాజ్ఞచే.

చ॥ అని పయనంబుకై తొడఁగు ♦ నన్న పదంబుల వ్రాలి శూలముక
మినమినలాడఁ గైకొని డ ♦ మింపుము గెల్పునె పొంది వత్తు నే
నని వచియింపఁజాల విధి ♦ యార్చుచు గెంటుచు నుండఁ జాపు త
ప్పని సరి చత్తునేని జన ♦ పాలక నందిని వీడు మేలగుక. ౧౧౮౦

తే॥ ఇంద్రజితుఁడును లక్ష్మణునిమృతచేతఁ, బడుట నిక్కము సేనయోపవనధూత
భూతియగు; భావిశుభములఁబొందు తెఱఁగు, చర్చచేసి యంచితరీతిఁజలుపుమన్న !

క॥ నను గెలిచిరేని పిమ్మట, నిను గెలుచుట నిజము; పిదపఁనెమ్మి దలఁచి నీ
తను వీడననుట వెడఁగఁగు, బనిగొని విడుటెన్న నీ తఁపఃఫల మన్నా !

తే॥ నేర్చి నేరక తొలినుండిఁనేటిదాఁక, నేనొనర్చు తప్పులు గలఁవేని సైఁపు
మన్న ! నీయెదుటికి వచ్చుటఁబరిది యింక, సెలవె? యని కుంభకర్ణుడుఁవెలలఁబాటె.

తే॥ నిలుచు రావణు కన్నులఁసీరె కాక, నెత్తురును చిందె నచ్చటిఁనెమ్మి బందు
గులును మిక్కిలి తపియించిఁకుమిలినారు, కుంభకర్ణుడు పోయెనుఁకోటదాఁటి.

తే॥ శూలధారియై చను మహాశూరుతోడ, వెడలుఁగాక సైన్యంబనిఁవిభుఁడు పలుక
దనుజ బృందంబు వెడలెవాద్యములతోడ, మింట నురలతలల ధూళిఁమేవుకొనఁగ.

తే॥ న్యందనములపై మాతంగఁబృందముపయి, గాలిబంటుల కేలనుఁగ్రాలు కేత
నమ్ము లాజని లేచు రఁజమ్ము దివిసి, మైలపఱుప వానిఁ దుడుచుఁలీలనొప్పె

తే॥ ఆయుధంబు లొండొంటి రాఁయంగ లేచు, నిప్పుకలు వీరుల కనులఁనిగుడు మిడుఁగు
ఱులును మిక్కిలి వెలువడిఁయలముకతన, వేడిచేత జీమూతముల్ మాఁడిరాలె.

చ॥ కరులు తురంగముల్ రథ ని ♦ కాయము దందడియై కడల్కొనక
ద్వరపడి ముంగల న్నడచు ♦ దండును వెన్నల సేగు సేన క్రి
క్కిటిసి కుదించి మధ్య నితి ♦ కింపఁగ లోపలి మూఁక సేలపైఁ
జరణము లూనలేక యెలఁసంబున వే చనె నంతరంబునక. ౧౧౮౧

ఆ॥ వేయి శరభములునుఁవేయి సింగంబులు, వేయి భూతములునుఁవేయి కరులు
కట్టఁబడిన దిగిభఁగణమీడ్వలేని తే, రెక్కి కుంభకర్ణుఁడగుడెంచె ౧౧౮౨

ఆ॥ పరశు చక్ర భిందిపాల గదాసి తో, మర నిషంగ చాపఁదర ఖరోగ్గ
ముసల శూల శస్త్రముద్గరాదులఁ దాల్చి, దనుజసేన నడచెఁధరణి యదర.

ఆ॥ వరున వరుసలుగనుఁవడివడి చేనూని, యంది యిచ్చు రాక్షసాలి మధ్య
పాత్రములను పక్ష్వపఱచిన మాంసంబు, నినుచు బండ్లతోడఁజనియెవెంట.

సీ॥ పెక్కండ్రు పనివాండ్రు వేవేగ బడిడికి, యరుగేల వారి యంధిచ్చుచుండ
గుహను చొప్పించు నంగున నోట నించుచు, గుంభకర్ణుడు రణక్షోణే జేర
వీని యీకొలపని వానర వితతితో, బూర్తియై నిలుచునో? పొడవుకొనునో?
వీని కడుపునిండఁ బ్రాణివర్గములెల్ల జాలియుండునె యనుశంక పొడము
తే॥ చరణ ముంచినచో పెల్లశవ మయబు, వీని మూలార సమర ర్తివేటుక్రొత్త
దారియెఱిగెనుయముఁడెఱత్యక్త మయ్యె, బాటుపెట్టించియనుచులు పరుగులిడిరి
తే॥ సర్పరాజు శిరమునుండి జాటి భూమి, తోడ మేరువు వచ్చినతోయ మొప్పు
కనక రథమెక్కి వచ్చు నాఘుశరీరు, గుంభకర్ణుని శ్యామలాంగుండు కాంచె.
తే॥ ఘన పతాకయందున వీణగానరాదు, సింగ మున్నది వారి విచిత్రతనువు
చిత్రవేగముతోడఁజూచినను పూర్తి, కాదు రాక్షసరూపుడీఖరు డెవఁడో?.

చ॥ ఒక్క భుజంబుదొట్టి మఱి యొక్క భుజం బగుదాఁక జూడఁగా
సిక్కము కొన్నినాళ్లు పయం నించును కాళ్లు జనించినట్టి గ
ట్టొక్కటి యిట్లు వచ్చెనొకొ? యుద్ధము నేయఁగఁ గోరివచ్చు పె
మొక్కలు డంచెదం దలఁపఁ బోలదు ఘోర శరీరు డెవ్వఁడో?

మ॥ ఉదయాద్రి మొలతెంచు భాను కిరణోద్వోగంబు మట్టాచ్చి పె
ల్లిదమా చీకటి నించు వీని తనువులెస్సం బరీక్షించి నె
మ్మది భీతిల్లి ప్లవంగముల్ దెనలకుంబర్వెత్తె నీసైన్యమున్
జెదరం దోలఁగ రావణుండు గొను నాభీల క్రుధాహుపమో?

—: విభీషణుడు రామునకుఁ గుంభకర్ణు నెఱింగించుట :—

మ॥ అని శ్రీరాముడు ప్రశ్న నేయ విని లంకాధీశు తమ్ముండు ప
ల్కును మాయన్న కృతాంతతుల్యుడు లయోగ్రుంబోలు వాడంబుజా
సను గన్నాతఁడు యోగనిద్ర మదిలో జాలింప దైత్యాళి నీ
ల్లును ; వేల్పున్ మరణింతు రీయసుర కూర్మస్విడి కన్వించినన్.

తే॥ లేప చేని కల్పముదాఁక లేవకుండు, నిదురపోతు గాలికి మించికదలువాడు
యమునకు యముండు హరిహాయనాజి దఱిమె, రోషశీలుండు కుంభకర్ణుడనువాడు.

సీ॥ పై నున్న యింద్రుండు పడకుండఁ జొరంతి, దేకువ గిరిగిరఁదిప్పినాడు
శ్వసనుబట్టి నలంచిసారంబు దీయంగఁ, బిడుచువాడు జలధిపడచువాడు
చేవకు దగు దృఢచిత్తం బు గలవాడు, బ్రహ్మచే వరములంబడసినాడు
శూలిని మెప్పించి శూలంబు గొనినాడు, సురల వీఁపులె సదాచూచువాడు

తే॥ ప్రబలి తాటియాకుల గాలిపడగవోలె, దిరిగినాడు జగంబులఁదిప్పినాడు
ఇంతదాఁకను నిద్రయందీతఁ డుంట, వలన జీవించియున్నది ప్రాణి వితతి.

తే॥ పాడితెరువు గాదిది దీనివలన మనకుఁ, బ్రాణహాని నిశ్చయమనియన్నతోడ
రెండు మాఱులు పలికె నీతండు దాని, వెడఁగు దైత్యుండు పెడచెవిఁబెట్టినాఁడు.
తే॥ సాధ్యమైనంతవఱకునుసామముననె, హితము బోధించి తుదకింతయేని విసమి
వినుగుచెంది మృత్యువు శిరోపీధి నిలిచె, ననుచుఁబల్కి నీయెదుటికినరుగుదెంచె
తే॥ అని విభీషణుఁ డాడ వఁనాటవిభుఁడు, వీనిఁ జంపిన లాభంబుగానఁబడదు
వచ్చునేని చేర్చికొని యవ్వల పలసిన, పనులు గావిత మిది నీకుఁజనునకాదె.
తే॥ అనుడు సతనియొద్దకుఁబోవ నర్హుఁడెవ్వఁ, డనుచు రాముఁడు పల్క నశ్చైత్య నేగి
కలుపుగోలుతనంబునఁబలికి వచ్చు, నేని తోడైత్తు ననె రావణానుజుండు.
తే॥ మంచిదని రాముఁడన దైత్యమాన్యుఁ డేగి, యతనిరాకను విని మోదమందుకుంభ
కర్ణు పాదముల్ తన మస్తంబు సోకఁ, జాగి మ్రొక్క నతఁడు నెత్తికాఁగిలిం చె.

—: విభీషణ కుంభకర్ణుల సంభాషణము :—

చ॥ కనుల ముద్రకు బిందువులు ఁ గాఱ శిరంబును మూరుకొంచు మె
ల్పున నురమానఁ జేర్చి యొడ ఁ లుం బలుమాఱులు దువ్విదువ్వి స
జ్జన తిలకాగ్రగణ్య ! శుభసంతతులెల్ల నొకండ వొంది తం
చును ముదమందు నాతలఁపు ఁ శోషిల వచ్చితివేల యజ్ఞతక్ ?

ఉ॥ నీ వభయంబు నొందుటయు ఁ నిర్జరు లేనియుఁ జెందరాని సం
భావిత సౌఖ్యముల్ చెడనిపద్ధతిఁ గాంచుట వీనులారఁగా
నే విని పొంగి పోయితి గు ఁ ణీ ! జమువాతను చిక్కియున్న మా
తావున కేలవచ్చి తమృ ఁ తంబును రోసి వినంబుఁ గోరితే ? ౧౨౦౬

చ॥ చెడి కృశించుచున్న కుల ఁ శిష్ట గురుత్వము నీ కతంబునక
దొడిఁబడకుండ వర్ధిలును ఁ తొల్లిటి కైవడి నంచు మోదనం
బడర వహించు నాతలఁపు ఁ లాఱడి వోవఁగ నాల్కయెండ ని
య్యెడ కరుదెంచితేల మది ఁ యెంతయుఁ దాపము నొంద నక్కటా !

మ॥ తనప్రాణంబులు వోవునట్టి దశ యు ఁ త్వాదిల్లినక లోక పా
వనుడో రాఘవుఁ డాశ్రితావళిని త్రో ఁ వక సాహసింపండు ము
న్నె నశించెక మరణంపుభీతి యిపుడా ఁ నిత్యాత్ము నేవించుటక
జననోద్విగ్నత వోయె నింక నెదియో ఁ సాధింప నీ వచ్చుటల్ ?

నీ॥ సద్ధర్మమూర్తి శ్రీ ఁ జానకీనాథుని, కలిసి నేవించు భా ఁ గ్యంబు నోచి
పాపకారణములైపరఁగు నజ్ఞానంబు, నన్యధాత్వము సంక ఁ యంబు ననెడి
మూఁడు దుర్గుణములఁమూలంబుతోఁ ద్రెంచి, భవ దోషముల నెల్లఁబాఱఁదోలి
నిర్మలమూర్తివై నెగడు నీవింకను, పరచారలను గోరుదురిత మతుల

తే॥ బంధువులఁగాఁ దలంతువే? బ్రహ్మవలన, నీతి ధర్మంబు జ్ఞానంబుఁ నిర్మలతయు
సమృతజీవితమును పొందియన్న! తుదకు, మన కులాచార వాసనఁ మానవేమి?

మ॥ దనుజధ్వంసి ధరాత్మజాధిపుఁడు కో ఁ దండంబు నెక్కుంచి హె
చ్చిన కోపంబున మాకుఁగా నటఁ బ్రతీక్షించెన్ దదీయానుజాం
డును కీశాలియుఁ జంపనెంచిన యముం ఁ కు చ్చిల్వఁ ద్రోవఁగనే
రని మామర్పిధి కాచియున్నది కుమారా! యేల నీవచ్చుటల్?

తే॥ నీవు రాము శరణుచొచ్చి నిలువవేని, రాక్షసులమేము రాము శరణజమున
నాశమొందంగ నుదక దాశము సేయ, నొక్కఁడైన లేకండుటయొప్పునయ్య?

ఉ॥ లంకకు నీవు వచ్చుట క ఁ లంక వహించిన దైత్య పంశముల్
క్రంకినమీఁద నెమ్మదిఁ గ ఁ కుత్తృ మహాన్వయుతోడనే చుమీ
శంకిల నేల? యక్షయ యశస్కర నంపద లందుమయ్య! నా
కంకిలి పల్క కింకఁ జను ఁ మా యన నన్నకుఁ దమ్ముఁ జిట్లనున్.

చ॥ వెడఁగగు నాయెడం గరుణ ఁవీ డని రాముఁడు నీవు వచ్చినక
విడువఁడు ప్రేమఁజూపుఁ బగ ఁ వీడు భవాంబుధి దాటఁజేయుఁ బెం
పడరఁగ నాకొసంగిన న ఁ మస్తము నిచ్చెద లంకతోడ నా
యెడఁ గరుణించి రమ్ము శుభ ఁ మింతకు మించియు నున్నె చూడుమా?

ఉ॥ తప్పికొసంగరాదు నయ ఁ ధర్మవిశారద! పాటి దాఁగఁగా
నెప్పు గనంగరాదు మర ఁ ణించుట నిక్కము రిత్త చావఁగా
నొప్పునదేది? సత్పథమ ఁ యొందఁగఁదగ్గది నీకు నింతఁగాఁ
జెప్పెడి పాటి వాడనె? వి ఁ శిష్ట గుణాకర! యెంచి చూడుమా.

చ॥ చెడుగులె యెల్లవేళలను ఁ చేయుచునుండిరయేని వారు తోఁ
బొడమిన వారలంచు బుధ ఁ పుంగవులంచును బంధులంచు నె
ద్దడి పడి యోర్వనొనె సత ఁ తంబును ధర్మ పథానువర్తికిన్?
బొడవగు నింటి దీపమని ఁ ముద్దిడ మూతిని కాల్చకుండునే? ౧౨౧గె

ఉ॥ ఉత్తమకార్యముల్ మిగుల ఁ నోర్పునఁ జేయఁగ నింద యబ్బునే?
క్రొత్తగు దుఃఖజాలములఁ ఁ గూర్పును సంసృతియంచు నిచ్చుటన్
బొత్తులఁ దల్లిదండ్రులను ఁ పుత్రుల భార్యల వీడువారు పె
స్సత్తిని ధర్మమున్ విడరు ఁ వారికి నవ్వియ యిచ్చు మోక్షమున్.

చ॥ చెడు గొకరుండు సేయ నటు ఁ సేయని వారును వానితోడనే
యడఁగుట మేలొ? కీడొ? వెర ఁ వార వివేకిత గల్గువాడవే
నుడువుము కన్నతల్లి నెఱి ఁ నూఁకుటచే గద భార్గవుండు చ
క్కడఁచె; భవుండు బ్రహ్మతల ఁ నక్కట! త్రుంచె దొసంగు గల్గుటన్.

ఉ॥ ఆటడి యొంద నారకము ♦ సం దడఁగందగు చెడ్డ కార్యముల్
వీటిఁడి చేయువాఁ డనుచు ♦ విజ్ఞులు చేయుదురే ? శరీరముం
దాటని పుండునందు చెడు ♦ సంగముఁగోసి తొలంచి కారముం
దూటిచి మాడ్పఁగాఁదగును; ♦ తోయధి నింగువ గల్పు టొప్పునే ?

ఉ॥ అన్నను కావఁదగ్గ వెర ♦ వారయ లేద యధర్మ వృత్తముం
గ్రన్నఁ దొలంతమన్న నది ♦ కాదిక దిక్పతులెల్ల నవ్వఁగా
బన్నము లొంది ప్రాణములఁ ♦ బాయఁగవచ్చును రారవంబునం
దెన్నిక నుండవచ్చు మఱి ♦ యేది యొనర్పఁగ వచ్చు దెల్పుమా !

ఉ॥ లోకములెల్ల గెల్చితివి ♦ లోఁగొని పాలన నేయలేదు భూ
లోకమునందు నిద్దురను ♦ లోలతఁగొల్చితి నేటిదాఁక న
జ్ఞాఁకలితోడ నాయువును ♦ యావనమున్ వృధగా గతించె నేఁ
డీ కరణిన్ దృఢింపఁదగు ♦ నే యనువర్గ మధర్మవృత్తికై ? ౧౨౨౦

చ॥ నెనరున రాఘవుండు కరు ♦ నింపఁగ నిద్రయు వీడి సౌఖ్య భా
జనమగు జీవితంబుగొని ♦ సార్వజనీనముగాఁగ రాజ్య పా
లన మొనరింప నర్హుడవు ♦ లభ్య పదంబిది కూడివచ్చె నా
మనవిని వ్యర్థ పుచ్చక న ♦ మంచితరీతి ననుగ్రహింపుమా. ౧౨౨౧

సీ॥ ధర్మ సంస్థాపనాధర్థంబు విష్ణువు రాముఁ, జై జనించెను భాస్కః♦రాస్వయమున
నాదిదేవుడె యాయఁనపవాదు గల్గునే ? యెల్లిదమానె? రాఁయిడియు నున్నె?
నీచుల పద్ధతుల్ సీఁగి విబుధ సంఘ, నియమముల్ గొని నీవు నెగడు దేని
రాక్షసాస్వయ మహావృక్షంబునకు వేఱు, పురువు దశాస్యండుపొలియు పిదప

తే॥ నీ కుమారులతోడనునా కుమారు, లన్న కొడుకులు సౌఖ్యంబుఁజరయువారు
మన పులస్త్య వంశంబు నిర్మలినమగును, తెలియవే యింతమాత్రంబుధీరచరిత !

సీ॥ మునులు ప్రేమింతురుదనుజ విరోధులౌ, నురలు ప్రేమింతురునూ డడంగు
శాత్రువులే నీకు ♦ జగతి లేకుందురు, పిందెలు పుట్టెడి ♦ వేళయందు
పూలు త్రుంచుట దొడ్డపురుషుల పనియానె? జానకీపతియె నై ♦ సర్గకమగు
కరుణచే నాయెడఁగల ప్రేమచేత ని, న్నర్థించి పిల్వ నఁన్నపినాఁడు

తే॥ రాముఁ జేరుటె మేటి కర్తవ్యమగును, కాన ధర్మంబుఁ గడపకకడఁకతోడ
వచ్చి మేలొందుమని వానిపాదములను, వినమితుండయి పట్టె విభీషణుండు.

అ॥ శిరము భూమి సోఁకనెరఁగి కాళ్ళులు పట్టి, కొన్న పిన్నతమ్ముఁగ్రుచ్చియెత్తి
యక్కు చేర్చి కనులనప్రముల్ రాల్పుచుఁ, గుంభకర్ణుఁ డిట్లుకుదురఁబలికె.

చ॥ జల లిఖితంబు వంటి నుఖ ♦ సంపద లందఁగఁగోరి యెల్లవే
ళలఁ దగఁబెంచి పోరికి న ♦ లంకృతిచేసి జయెచ్చుచేత న

న్నెలమిని పంపు నన్నకు వ ♦ హించిన ప్రాణము లీయకుండ శ
త్రులకడఁ జేర నాకొనరు♦దుఃఖముఁ దీర్తువయ్యేని పొమ్మికక్క. ౧౨౨గీ
తే॥ చెడని ధర్మమార్గము చిరంజీవితయును, ధాత వరమునఁ బడసినతండ్రి ! నీవ
జగములకుఁ బ్రభుండవు నీకెతగినదదియు, సమర మరణంబె నాకు యశస్కరంబు.

ఉ॥ యోచనలేని యొక్క ప్రభువొప్పుమినేయఁ దలంచెనేని యా
లోచన సెప్పి దిద్దు టది ♦ లోకమతంబు వినండయ్యేని వీ
రోచిత వృత్తినుండి విభు ♦ నోరెము మెక్కిన వార లాజిలో
దాచక ప్రాణముల్ విడుట ♦ ధర్మము; వీడుట కీర్తిమార్గమే ? ౧౨౨౯

చ॥ చెలువుగ దేవదాసవులు ♦ సేవలుసేయఁగ మూడు లోకముల్
బలిమిని గెల్చినట్టి రిపు ♦ వారణ సింహుడు రామబాణ ని
ర్మళిత తనూజ బంధు హిత ♦ తండముతో మరణించుచుండఁ ద
మ్ముల నొకరేని తోడ్పడక ♦ పూర్తిగ నీగుట భావ్య మనానొకో ?

చ॥ ఎదురొక యింతలేక విజ ♦ యేందరి నెల్లడఁ గొంటచే భయం
బెదగొనియున్న శాత్రువులు ♦ హేళనసేయ నుమా మహేశ్వరుల్
పొదలు నగంబు నెత్తిన ప్ర ♦ పుష్ట భుజంబులు కాలపాశ బ
ద్ధ దశ భజంప నొంటిగఁ గృ ♦ తాంతుని సద్గమ సేరఁబాడియే?

చ॥ బలితపు రాగికోటలను ♦ భాసిలు పట్టణ సంప దుద్ధతిం
దెలిసి మదగ్రజనువులఁ ♦ దీసిన విద్విషు సంస్తుతించుచున్
గలనిని మార్గణాహతిని ♦ కాయలుగాచిన తొమ్ముతో వడిక్
వలకడతేని దుర్మదముఁ ♦ బాపిన యేనుసు మ్రొక్కనేర్తునే ? ౧౨౩౦

సీ॥ హనుమంతు నంగదునర్కసుతుని వీర, మనుజులౌ రామలక్ష్మణుల నీలుఁ
గాయలు కసరులకై ప్రాచులాడు వా, నర ఋక్షచరులనుననుముచేసి
ప్రాలేయహరుడైనభాస్కరుకై వడిఁ, గదన రంగంబునఁబొదలువాడ
హాలాహలముఁ గన్నయమగులవలె హరి, సేనలు దెసలకుఁజెదరిపాఱఁ

తే॥ గడలి స్థితిదప్ప నగ్నియుగాలి పఱవ, విలయమంచు జగంబులువిహ్వలింప
శూలమును కేలఁగొని తాటిగాలిపడగ, పదురునం దిరిగెదఁ జూడుమెదురులేక.

తే॥ కలఁగి పాఱక సమర రంగంబునందు, నిలుచు వా రెట్టివారైనఁజెలగివైతు
నాదు పలుకుల మన్నించివాదు విడిచి, భాను కులఁల స్నేహంబు గాపాడుకొనుము.

ఉ॥ తమ్ముడ ! యేగు మాజి తుది ♦ దాకిన పిమ్మట రామువేడి త
త్సమ్మతి సంగరస్థలిని ♦ చచ్చినవారికి శాస్త్రయుక్తి నీ
తమ్ముగ నార్థ్యదైహిక వి ♦ ధానముల న్నెఱవేర్చి మమ్ముచే
రిమ్మున నారకంబునకు ♦ సేగఁగనీయక యుద్ధరింపుమా. ౧౨౩౩

తే॥ కాకమానదు కాఁగలకర్మ ఫలము, నిలిచి కనువిచ్చి కాచినఁనిలువఁబోదు
కలరె నీకంటె విజ్ఞానఁఘనులు? చింత, నేయవలదు మాయెడఁ; జిరంజీవి వగుము.

చ॥ అని మఱి చేరఁదీసి ప్రియ ఁ మారఁగఁ బ్రేమను బాష్పపూర్ణ పీ
క్షణములఁ జూచిచూచి పెలు ఁ చం దెగె నేటికి సోదరత్వ మి
ట్లని పనవంగఁ దమ్ముఁ డడ ఁ లాఁపఁగనేరక వ్రాలె నన్నపై. ౧౨౩౧

ఉ॥ నోరు మొగమ్ము డెందము క ఁ నుల్ వడినెండె శరీర జీవముల్
తాటి తపించె నిర్వురకుఁ ఁ దక్కక వాడు పెరుంగ మేలు చే
కూరదటంచు నగ్రజాని ఁ కోరి యనుజ్ఞను వేడి నేనలాం
బేరిమిఁ గేలుమోడ్పుఁగ వి ఁ భీషణుఁ డయ్యెడనుండి క్రమ్మఁతె.

ఉ॥ చౌర్యము గల్గు మమ్ముఁ దన ఁ జాతి గుణంబులు వీడి వేద వి
ద్యర్యుఁడు మా విభీషణుఁడు ఁ బాల్యము సైతము ద్రోసెనంచు నే
చర్యయు లేక క్రుంగిన వి ఁ చారముతోఁ గనునీరు రక్త సాం
కర్యము నొంది వెల్లువలు ఁ గా నటనిల్చెను కుంభకర్ణుఁడు. ౧౨౩౨

ఉ॥ వచ్చి విభీషణుండు రఘు ఁ వర్యుని పాద సరోజ యుగ్మమున్
హెచ్చిన భక్తి మొక్కి ధర ఁ ణీశ్వర! చావఁదలంచువారికిన్
నచ్చునె ధర్మచింతనలు? ఁ న్యాయము సౌమ్యము నేర్పుచూపి పె
న్నచ్చిక చేసితిన్ మనసు ఁ మాఱదు పోదు కులాభిమానమున్. ౧౨౩౩

తే॥ అంచుఁబలుకంగ శిరము పంకించిరామ, చంద్రుఁడనియె నీయెదుటనెఁజాలిమాలి
యాజి నీయన్నఁ జంపు టఁనర్హమనుచు, మంచిదేయంటి; విధికినిఁమాఱుగలదె?

—: కుంభకర్ణుని యుద్ధము :—

తే॥ అనుచు మెల్లన ననుచుండఁనసురసేన, వనచరావళిదఱిసి పోరునకుఁ దిగువ
నెగసినట్టి రజము నిండఁనీరరాళి, ఘోష మడఁగె దద్విధము కాఁకుత్స్నఁ డెఱిగె

ఉ॥ పాతెఁ దురంగముల్ కరులు ఁ పాతె రథంబులు పాతెఁ గొండలుం
బాతెను నెత్తు వెల్లువలు ఁ పాతె గబంధము లెల్లచోటులన్
మీఱి నటించె భూతములు ఁ మిక్కిలి గంతులు వైచెఁ డెక్కిముల్
తాతెను కంక గృధ్రములు ఁ తారె వియత్తల మెల్ల నిండుచున్. ౧౨౪౦

సీ॥ ఎమ్ములు మెదడు మాంసమ్ము రక్తము క్రొవ్వు, నలినలిగాఁగ దాఁనవులు పడిరి
శిరములు భుజములుఁతరులను గిరులును, పొడిపొడిగాఁ గపుల్ఁకెడిసి పడిరి
ఏసిరి రక్కసు ఁ లేసిరి వనచరుల్, వినరిరి దనుజులు ఁ వినరె హనులు
నలఁచిరి దైత్యులుఁనలఁచిరి ప్లవగులు, తిట్టఁ దిట్టిరి కొట్టఁగొట్టినారు

తే॥ చీల్చి జీల్చిరి చెలగంగఁజెలగినారు, క్రుమ్మి గుమ్మిరి కొఱుకంగఁగొఱికినారు
హెచ్చుతక్కువ లేకుండఁనెనకమెనఁగ, రణము నల్పిరి ఖేచరుల్ఁభ్రాంతినొంద,

- ఉ॥ వానసు తోలు గాలియును ♦ వాయువుతాకున కోర్పు వానయున్
మానగు తారకాణగ సమంబుగఁ బోలెడు పోకుగాంచి శ్రీ
మానిని నిర్జరేంద్ర పుర ♦ మార్గముఁ ద్రొక్కఁగనిని శూలముం
బూనిన కుంభకర్ణుడు స ♦ ముద్ధతి వచ్చె సమిద్ధఃక్రికిన్. ౧౨౪౩
- తే॥ విలయవాతంబునందుజీవులుభ్రమించు, ననువుదోషధూలినిదగుల్కొనియునెత్తు
శేటులం జక్రముల వారఁజేంద్రములను, తగులుకొని నేలఁగూలెనుతరుచరాళి.
- సీ॥ శైలముల్ వైచుచుఁస్యందనాగ్రమునకుఁ, బటతెంచు వానరఁప్రతతిఁ బట్టి
మొనసియొండొకటితోఁమోదనుతన్నును, నలఁచును మ్రొంగునుఁసమలి యుమియుఁ
ద్రెంచును చీల్చునుఁత్రిప్పి యెగురవైచుఁ, బిడిచి రక్తము మేనఁదడవిగొనును
నేల నడఁచివైచికాల రాచును నీట, ముంచును నిష్పనఁనుంచుఁ గ్రుంచుఁ
- తే॥ దేరునకుఁ గొట్టు జలనిధిఁజేరవైచు, దిక్తటంబులఁ దవులంగఁదివిరివైచుఁ
బొదల మ్రాఁకులఁబడవైచుఁగుదియవైచుఁ, బర్వతంబులఁ బడవైచుఁబాటవైచుఁ.
- ఉ॥ ఖేచరపాళి భీతిఁ గలఁ ♦ గెన్ మలఁగెన్ దొలఁగెన్ వియత్సలిన్
వేచెను కంకగృధ్రములు ♦ పీనుఁగులం దిన మూఁకమూఁకలై
మోచిన కొండలెల్లఁ బొలి ♦ వోయె గృతాంతుఁడు సాధ్వనంబునం
జూచెను కుంభకర్ణుడు వ ♦ సుంధరఁ గోతులఁ జక్కడంపఁగన్. ౧౨౪౬
- చ॥ విసరుట కొక్క తాయుయును ♦ వృక్షముఁ జక్కదు సేడె తెచ్చుకొం
డెనకమునన్ శుభంబు లుద ♦ యించెను రండని వానరాఘముల్
వెనఁ గొని తెచ్చి కొట్టినవి ♦ వేసిన తాలు గిరుల్ కుజంబు ల
క్కనపడకుండ దైత్యు భుజ ♦ కాండము లోర్చె నహాయన్ సురల్.
- ఆ॥ విసరుతాలు మట్టిపెల్లలుఁ దరుగిరుల్, నుగ్గునూచ మగుచుఁమ్రగ్గిపడఁగ
వైవ నెవియులేకఁవానరుల్ పండ్లీల, కఱచి డాసి త్రుళ్లితెరిలినారు. ౧౨౪౮
- ఉ॥ కొందఱు గుంపుగూడి యొకఁకొండను వ్రాలెడి పిట్టతెట్టెలన్
చందమునంది వానిపయిఁ ♦ జయ్యన నెక్కుచుఁ గేలునొవ్వఁగాఁ
గందఁగ గ్రుద్ది అక్కి పెడ ♦ కాలులు వైచి ఫలంబులేక చే
యం దగ నెద్దియుం గనక ♦ యంతలఁ బాఱిరి మూలమూలకున్.
- తే॥ నీలుఁడొక గొప్పముల నవ ♦ లీలనెత్తి, నిప్పు బురలంగ గిరిగిరఁదిప్పివైవ
శూలమున దానిఁ బొడిచేసి ♦ లీలనవ్వె, కుంభకర్ణుండు వానరుల్ కుతిలపడఁగ.
- తే॥ అవల నొకగిరివైచియుఁవ్యర్థమైనఁ, గవులు గలఁగుదురని శతాంగమున కెదురు
నడచి పిడుగును మించినపిడికిలిగొని, కుంభకర్ణుని పొడిచెను ♦ కుతిలమదర.
- ఉ॥ చేతులు కాలునొచ్చి తన ♦ చేతలు వ్యర్థముగాఁగ నీలు డు
ద్ధాతముసెంది కూలఁ దన ♦ దాపలికేలను తాచె దైత్యు డా

ఘాతముచేత నీలు నను ♦ కాండము తల్లడమందె నాయుధో
పేతుడుగామి శూలమున ♦ వ్రేయఁడు నిర్జరవైరి పాడిమై. ౧౨౫౨

చ॥ అదిగని యంగదుండు రభ ♦ సాతీశయంబున వార్ధినుండి బె
ట్టిదమగు కొండఁదెచ్చి పుర ♦ డించి నిశాచరుఁ డీలైనంచు స
మృదమున వానరావళులు ♦ మానుగ గంతులు వెట్ట వైచె న
ప్పదిలుఁడు తాచె దానిఁ దన వామభుజంబున దైత్యు లార్వగన్.

తే॥ తాఁప నక్కొండ ముక్కలై ♦ ధరణిఁ బడియె, నేది తెరువని హరులు పెం ♦ పేది పఱవఁ
బెరిమె ముందుంచు పాదంబు ♦ వెనుకఁ దివక, యక్కనును తానుగా నిల్చె ♦ నంగదుండు.

తే॥ కుంభకర్ణుఁ డంత నమోఘు ♦ ఘోరనిశిత, వజ్రదండ మెడమచేతఁ ♦ బట్టివైచెఁ
బ్రాణములు వీడఁగలవని ♦ పలికి దాని, నంగదుడు పట్టుకొనె బేల్పు ♦ లభినుతింప.

క॥ పట్టిన దండముఁ ద్రిప్పుచు, దిట్టండగు కుంభకర్ణు తీసి ♦ యునుఱులన్
నెట్టన గొనియెదనని పిడు, గట్టులు మిడుఁగుఱులు సెదర ♦ నతనిం డాసెన్.

చ॥ కదిసిన వాలిపుత్రకుని ♦ కర్పూరపర్యుడు గాంచి చావఁగాఁ
బదరెడు వానరేంద్రుఁడవో? వాలినుతుండవో? లంకయందు ని
ప్పు దవులఁబెట్టి రాక్షసుల ♦ పొంకమడంచిన వాయుజుండవో?
కొదుకక తెల్పుమా? యనఁగఁ ♦ గోరిక నంగదుఁ డంత నిట్లనున్.

మత్త॥ వాలపాశముతోడ రావణుఁ ♦ బట్టి దిక్కులఁ ద్రిప్పు నా
వాలిపుత్రుఁడ రామభక్తుఁడఁ ♦ బంతమారఁగ నిన్ను నా
వాలమందునఁ జుట్టి రాఘవు ♦ పాదనన్నిధిఁ జేర్పఁగా
లీల వచ్చినవాఁడ నం చద ♦ లించి పల్కఁగ దైత్యుఁడున్. ౧౨౫౩

చ॥ మఱుఁగున నిల్చి నీజనకు ♦ మ్రుందఁగఁజేయు మహాోపకారికిం
బెరసిన నూడు దీర్చి మఱు ♦ మేలొనరింపవయేని లోకు లె
బ్బెఱికముతో హసింపరె? వ్ర ♦ వీణతఁ జేసితి మంచికార్యమే
తెఱంగరు లైన శూరులు ను ♦ తింపరె దీనికి నిన్ను? బాలకా!

మ॥ వడి నీలావును వానరుల్ పొగడ నన్ ♦ వాలంబుతోఁ జుట్టి వెం
బడిఁ గొంపోవఁగఁ గాదుగాని నుమనో ♦ వక్షస్థలుల్ గ్రుమ్మి వె
ల్వడు శూలాగ్రమునందు గ్రుచ్చికొని వ్రేల్క మింటిపైకెత్తి ని
న్నడరన్ లంకకుఁ గొంచుఁబోవుటకె నీ ♦ యభ్యాగమం బర్భకా!

ఆ॥ అనుచు నుఱిమిచూచి ♦ యా కుంభకర్ణుండు, చేతవ్రేయ నూఱు ♦ చిదురలగుచు
వజ్రదండ మవనిఁబడిన నంగదుఁడును, కినుక నాఁపలేక ♦ కేలుసాచి ౧౨౫౪

ఆ॥ పొడిచి కూల్చు ననుచు ♦ మెడవంచి దుముకంగ, ననురవరుడు శ్రీర్థు ♦ మడఁగఁ బొడిచె
వానిపోటుతోడ ♦ వాలిపుత్రుఁడు సోలి, నేలఁగూలె నాంజనేయుఁ డడ్డె.

ఉ॥ వెండియుఁ గుంభకర్ణుఁడు కపిప్రభు పుత్రుని తొమ్ముగోడఁ జే
నుండిన శూలమున్ విసర ♦ నుజ్జనసేసెడు సంతలో నగం
బొండు వహించి వాని శిర ♦ ముగ్రత మోడుచు సింహనాద ము
ద్దండతఁ జేసి వాయుజుఁడు ♦ దాశరథి న్నవ మాచరింపఁగన్. ౧౨౬౩

క॥ తలపై మఱియొక తలవలెఁ, జెలఁగు మలను చేతఁగొనుచుఁ ♦ జిందఱతోఁ గ
ర్వలిసుతు తొమ్మున సమ్మెట, వలెఁ దగులన్ వైచి దనుజ ♦ వర్షుం దార్చెన్

ఆ॥ అపుడు కీశవీరు ♦ లంజక యంగదుఁ, గొనుచుఁబోవ గొప్ప ♦ కొండఁ గొనుచు
హనుమ కుంభకర్ణు ♦ నదటున నీక్షించి, పన్నిదంబు చఱచి ♦ పలికె నిట్లు.

క॥ వైచెద నీపై దీనిని, నీచేవయు నెల్లవారు ♦ నియతి నెఱుంగఁగాఁ
దోచితివేనియు నీతో, నేచి దురము సలుప కవలి ♦ కేగెదఁ జమ్మా. ౧౨౬౬

క॥ అన విని దనుజాధీశ్వరు, ననుజుఁడు రదనముల కాంతు ♦ లడరఁగ నగి నీ
పెనుమల నను సోలించిన, నని గెలిచినవాడ వగుదు ♦ హనుమా ! వినుమా !

చ॥ అనుటయుఁ బిన్ననవ్వు నగి ♦ యాశుగపుత్రుఁడు నీవు చేవ గ
ల్గిన దనుజుండవేని తమ ♦ కింపక నిల్వుము నిల్వలేనిచోఁ
జనుము రణస్థలిన్ విడిచి ♦ చయ్యనఁ బ్రాణముతోడ నంచు వై
చినఁ జలియింప కట్లె నిలిచెన్ భుజమొందఁగఁ జూపి వైత్యుఁడున్.

చ॥ తిరుడయి నిల్చి బాహుల విడిదిచ్చిన నమ్మల వేయి ప్రయ్యలై
ధరణిని రాలఁ గాంచి నయ ♦ దాంతుడు మారుతి వీని చేవకుం
బరిమితి లేదు రాఘవుని ♦ వాడి శరంబులె చీల్చుజాలుఁ గ
ర్బురుని భుజాంతరంబు ననిపోయెను దవ్వుగ వీడి యాస్థలిన్. ౧౨౬౯

సీ॥ డెబ్బది వెల్లువలుబుబ్బునఁ దాకి చ, చ్చినవారు పోవ కేఁపించియున్న
వానరు లందొకఁ రేనియు మిగులక, క్రూరుని శూలమున్ కొట్టునందు
కెడయుదు రని యొకఁగడియలో జగములు, కలఁగునం చమరులుతలఁగినారు
తాకినవారిలోదర్పించి గెలిచిన, వారు నొప్పించినవారులేరు

తే॥ కదనరంగంబునం గుంభకర్ణుఁ డడరి, యొక్క కపిజాడయైన లేకుండఁజేసి
బట్టబయలున విహరించిపౌరుషమునఁ, గీర్తికిం గ్రొత్తఁదనము గల్గించె నాడు.

తే॥ దుర్దముండగు కపివీరమర్దనుండు, కుంభకర్ణుండు తిరిగినగొప్పబయలు
మున్నగన్యుడు త్రావఁగాఁజెన్నుతఱిగి, యడఁగినట్టి పయోరాశి ననుకరించె.

మ॥ యమరాఢ్భీకరుడైన వైత్యుఁడు మహా ♦ హంకారుడై కీశ బృం
దము చావంగని రామలక్ష్మణులు యు ♦ ధక్రీడఁ గాంక్షించి రం
గమునందే కలరా? యెఱిగిరి? మఱొ ♦ క్కం దున్నదే లంక? ద
ర్పమునన్ రారొకొ? యంచు దా భుజము లా ♦ స్ఫాలించుచుం గర్జితెన్.

* —: లక్ష్మణ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

తే॥ తరులు గిరులును తాలునుఁ తగ్గిపోయె, గోతిమూఁకయు సగముపైఁఁగ్రుంగిపోయె
ననుచు ఖచరులు చింతింపఁవిని చిరాకు, గొనుచు సౌమిత్రి తన్ను పేఁర్కొనుచుఁ దాఁకె

మ॥ రణరంగంబున నిల్చి లక్ష్మణుఁడు ధ ♦ ర్జుల బెక్కు గావించుచున్
గుణరావం బొనరించె నూడిఁడ ర ♦ త్నోదార కంఠస్థలీ
గుణ సంఘంబులు కర్ణభేరు లగలన్ ♦ త్నోదీధరంబుల్ ప్రతి
కృణముల్ సేయఁగ భూతజాలము మహా ♦ త్కంపంబునం బొందఁగన్
చ॥ పరపిన లక్ష్మణ ప్రదర ♦ వారము నింగిని భూమి గప్పుచున్
దెఱపి యొకింతేక కడు ♦ తీవ్ర దురంత రుషా త్సుధార్తమై
యొకలతోడ నోట వడి ♦ నింగల ముమ్ముచు బోయిపోయి య
మొఱకుల రక్తమున్ వెగటు ♦ పుట్టఁగఁ ద్రావెను కెక్కి క్రక్కుచున్.

తే॥ తలలఁ ద్రెంచుచు నవ్వలఁదాఁటెఁ గొన్ని, తలల నొందిన రీతినిఁతనరికొన్ని
కడలకుం గొనిపోయెనుఁకరుల దూసి, యసురులం దూసి యవ్వలిఁకరిగెఁ గొన్ని.

తే॥ మొఱపుగుంపుల కై వడిఁమొఱయు పైఁడి, మొనలతూపులు పఱచి యఁమొనను
గలుగు

దనుజ ముఖ కంఠ భుజ భుజాంతర మహోరు, జాను జంఘా చరణ పృష్ఠఁసమితిసఱకె.

సీ॥ మొదలనుండిన వారిఁమోములఁ దూటి వె, న్కలఁగలవారి వీఁపులను దూసి
భేరుల కన్నులఁదూటి కాహళముల, నాశంబులం బాటి ♦ కాళెపట్టు
వారి చేతులఁద్రుంచిఁవారణ కంఠముల్, తఱిగి తేరులఁ గూల్చిఁనఱకి హరులఁ
జూచిన కన్నులఁజొచ్చి యేచిన కంఠ, ములఁ ద్రెంచి కడుపులఁగలఁచి వ్రచ్చి

తే॥ దంతములురాలవాలహఁస్తములువీలఁ, గాల్లువిటుగఁగన్నులువోవఁగరులగిరుల
కరణి దొరలించి సౌమిత్రిఁకాండచయము, లెల్లడం దామయై యిట్టుఁలేపుమీతె.

ఉ॥ నేలను మింటిపై జరుగ ♦ నేర్చిన వారువముల్ నిరంతర
జ్వాలలు గ్రక్కుచున్ వెడలు ♦ బాణ పరంపర నాట బమ్మెరం
గూలెను కొన్ని చుట్టికొని ♦ కొన్ని మడంగెను చాఁపకట్టుగాఁ
దూలెను కొన్ని నెత్తుటను ♦ దోఁగుచు వ్రాలెను కొన్ని ధాత్రిపై

ఉ॥ పెక్కు శిలీముఖమ్ము లొగి ♦ బెక్కు విధమ్ములఁ దాకి నొంపఁగా
సుక్కెను రథ్యపాలి రథ ♦ చోదకు లీల్లిరి స్యందన స్థితుల్
మక్కిరి రక్తవాహనులు ♦ ప్రబ్ధి రథమ్ములఁ ద్రోచుచుండఁగా
నొక్కటఁ బోవుఁ బోవ వొక ♦ యోజయుఁ దెన్నును లేక యయ్యెడన్.

తే॥ విధిని పోలిన నారాచఁవితతి గ్రుచ్చు, కొన్నవియుఁ ద్రెంచినవియునుఁకూల్చినవియు
రక్తఘటమువంటివి రక్తఁస క్తమైన, తలలు మస్తిష్క పంకంబుఁపాలుపుదాల్చె.

తే॥ పొడిచి త్రోచిన వడువునఁ బడిన తలలు, తుడుములం బడు జల్లుల తోయ మొందె
సర్వ లోకనాయకుని విజయ మహోత్స, వమున కుంచిన మొలకల పాలికలన.

క॥ శరములు నొసఁగులఁ దగులం, గిరగిర వడిచిరిగి కరులు ధీపెట్టును వా
నరసై న్య మసురసై న్యము, నరయక యరిగినదె పోక యై యెడచొచ్చెన్. ౧౨౮౩

ఉ॥ ఆమని మీనకేతసుని ధయందము నొందిన సుందరుండు శ్రీ
రాముని తమ్ముడేయు ప్రదఃరమ్ములు త్రుంపఁగ యామిసి చర
స్తామము లేసినట్టి పలు ధ తోయము లందిన కై మవుల్ రజం
బై మహిరాలె రిక్కలు ర ధ యంబున చాలిన చెన్ను దోపఁగన్.

తే॥ కలుకటమ్ములు శ్రేణులై ధ కరుల హరుల, తలలఁ దూటి తోకలమప్పి యిలను గూల్చి
సిడము లూనిన దడములఁ జెండి యరద, ములను దొలిచి జరీన న వ్వలికి నేగె.

మ॥ తలఁగించున్ సుఖదుఃఖ సంచితముఁ ద ధ త్వజ్ఞాన మంచాడు పె
ద్దల వాక్యంబునఁ బాపముం దొలఁచు కుంధస్సార వీరత్వమన్
లలితార్థం బుపలక్షణ విధిని సం ధ లక్షింపఁగా నయ్యె బై
త్యులకు న్నాక వరాంగనా సుఖ విభూతుల్ మించి చేకూరుటన్.

ఉ॥ పాపులు రక్కసుల్ భయద ధ వాత్యవలెం జెలఁజేగి రాఁగ నా
తూపులు వహిగుచ్చముల ధ తోయమునం బురడించి పైఁబడం
గోపులుగాఁగఁ గూలిపడి కుల్పితులెల్లరుఁ జేరుచుండఁగా
నేపున నిండకుండు దివి ధ కెచ్చుగఁ బల్క నొకండు గల్లునే? ౧౨౮౪

ఉ॥ ఒక్కరి పాదముల్ మఱియు ధ నొక్కరి చేతులు వేటు పొట్ట లిం
కొక్కరి శీర్షముల్ దొరకు ధ నొక్కొక యంగము లక్షణాస్త్రముల్
చిక్కిన యంతవ ట్టరులు ధ చిక్కిని యెద్దడిచే వడిం గొనన్
ఒక్కొకచోట యాచకుఁ డొ ధ కొక్క పదార్థముఁ గూర్చు కై వడిన్.

ఉ॥ కొందఱి ముక్కులన్ మఱియుఁ ధ గొందఱి వీనులఁ గొందఱి అంఘ్రులన్
గొందఱి దీర్ఘహస్తములఁ ధ గొందఱి కన్నులఁ గొన్న బాణముల్
పొందిక విద్యయన్ ధ నము ధ భూస్థలిఁ బెంచు కవిప్రకాండ సం
క్రందన వాగ్విరాజిత ని ధ రంకుశ ధార విధాన వర్తిలన్

చ॥ అనువుగ ధర్మదేవతకుఁ ధ బాణముఁ బోలిన లక్షణుండు గు
ప్పిన విశిఖాలిచే నసుర ధ వీరులు డాఁగి క్షణంబు నిల్చినన్
గనఁబడు మిత్రియే యని క ధ కావికలై పరుగెత్తి సంగరా
వని విడిపోయి రవ్వలికి ధ వారని నెత్తురు శేటులం బలెన్. ౧౨౮౫

మ॥ సమర్థున్ మరణించినట్టి జనమున్ ధ సౌమిత్రి దోర్నియ్య దు
ర్దమ పాండిత్యముఁ గన్నులారఁ గని యం ధ తం గుంభకర్ణుండు లో

కములం దెన్నఁ బురాంతకుం డయిన శ్రీ ♦ కంఠుండు సౌమిత్రియే
సమతం బొందని మేటి ధన్యులని యి ♦ చ్చుంబల్కెఁ బల్తోయముల్.

తే॥ గాలియెడఁదలకంటె వేగంబుగలది, జయ విలక్షణ సింహ ధ్వజంబుగలది
అన్నిదిక్కుల కేగున ♦ దైన తేరు, వడిగఁ దోలించి లక్ష్మణు ♦ కడకువచ్చె.

క॥ అనురుఁడు రథ స్థితుండయి, కసిమసఁగిన నేలనుండికయ్యము సేతల్
పోసఁగదని వాయునూనుఁడు, కొసరి నిలిచి తనభుజములఁ ♦ గూర్చుండుమనన్.

తే॥ కొదమసింగము గిరినెక్కుఁకొమరుదోవ, నెక్కె సౌమిత్రి వానరులెలమి విజయ
నాదములుచేసి రమరులు ♦ మోదపడిరి, హనుమ మూఁపు రథముకంటెననువుమీతె

తే॥ వెండికొండపై బంగరుకొండయట్లు, హనుమమూఁపుపై లక్ష్మణుఁడలరునంతఁ
గడిమికిం దగు విలు కుంభకర్ణుఁ డూని, యెక్కువెట్టి గుణధ్వని యెనఁగజేసె.

ఉ॥ రాముని తమ్ముడీవు మఱి ♦ రావణు తమ్ముడ నేను మింట సం
గ్రామము చూడ వేలుపులు ♦ కాంక్షను వచ్చిరి ధర్మపద్ధతిక
హామిక మీఱ గౌరవ బ ♦ లాతిశయంబులు వెల్లడించుచున్
భీమగతిం దురంబు జర ♦ పింతము వీరులు మెచ్చునట్లుగన్. ౧౨౯౬

ఉ॥ మా కులభూషణం బయిన ♦ మానిని ముక్కును గోసినట్టి వీ
రా! కలుషాత్మ! యాచెలి న ♦ హంకృతిఁ గొప్పఁ గదించు హస్తమున్
గాకులు మెక్కఁద్రుంచెద న ♦ ఖండ పరాక్రమశాలి వైనచో
లోకులు మెచ్చఁ గాచికొను ♦ లోపములేకని కాఱులాడఁగన్. ౧౨౯౭

చ॥ బలమె శరీర మందె నన ♦ భాసిలు లక్ష్మణుఁ డల్లనవ్వి నీ
పలుకులకున్ నదు త్తరము ♦ బాణము లిచ్చునుగాక ప్రల్లదం
బులకు ను వీర్యసంపదలు ♦ బ్రుంగఁగ నుత్తరమీయ మీవలెం
బలుకఁగ నేర్వలే దనుడు ♦ బాధ రుషా కలితాత్ముడై వడిన్.

ఉ॥ కన్నుల నిప్పుకల్ దొరఁగ ♦ గాటముగాఁ బరికించి ఖేచరుల్
మిన్నగలెం బెడిల్లు మని ♦ మేదిని కొండలు పిండియయ్యె నం
చెన్ని కలంగ వింటఁ బదు ♦ నెన్నిది తూపులు గూర్చి యేయఁగా
నన్నిటి నేసి కూల్చెఁ గమలాప్తకులుం డచలాభ ధీరుడై. ౧౨౯౮

తే॥ అంతఁ గుంభకర్ణుఁడు నిర్జరాంతకంబు, బ్రహ్మదత్తంబు బహుశరూపకమునైన
ఘోరశర మభిమంత్రించిఁకూర్చియేసె, జతురుండవ యైన మరలింపఁజాలుదనుచు.

తే॥ కన్ను మేర దూరంబదికాండవృష్టి, గురియఁ గాంచిన సౌమిత్రికొండొకవడి
సరసి యొక దివ్య శరమునఁనఱికివైవఁ, బెక్కు చూపులతో నదిఁపుడమిఁబడియె

ఉ॥ వాడిమి వేగముం గలుగు ♦ బాణములం బదిరెంట మారుతిం
బోడిమి తగ్గనేసి యిరు ♦ ముల్కుల లక్ష్మణు నొవ్వఁజేయుచున్

వేడిమిమీఱ నూలులుగ ♦ వేలుగ నొక్కొకసారి గూర్చి యా
తేడి మెలంకువం గనిన ♦ చిట్టరి కప్పె క్షణంబునక దిశల్. ౧౩౦౨

చ॥ దిశలను గప్పు బాణవిత్ ♦ తిం బ్రతి బాణములేసి లక్ష్మణుం
డనమునఁ దూల్చి నెవ్వడి ర ♦ థాంగములక విఱుగంగఁ గొట్టి క
ర్కశ విశిఖంబులం బరపి ♦ రథ్యములైన పిశాచ వాజి సిం
హ శరభ వారముం జదిపియయ్యసురోత్తమః గొట్టె నొవ్వంగల్. ౧౩౦౩

మ॥ పరివేషంబు నశించి నట్టి తెఱఁగై ♦ భగ్నంబుగాఁ గూలె న
య్యరదం బప్పుడ చచ్చె సారథియు నిఃష్వాసంబు నిండ్రదాయుధ
స్ఫురణంబుక మదిఁ గొల్చి త్రుంగె విబుధుల్ ♦ పూరించి రథ్యంబులక
శరముల్ త్రుంచెనొ ? మంత్రమో ? యనుచు నాశంకించి రప్పట్టునక.

మ॥ విరథుండై విగతాస్త్రచాపుడయి య ♦ వీరుండు దైత్యానుజుం
డురు కోపంబున రేగి లక్ష్మణు నను ♦ పూహంబు సేఁ జాని నం
గరముం బూర్తి యొనర్తునంచుఁ గొనియెక ♦ దర్పించి ముల్లోకముల్
పరంగల్ గెల్వంగ నిల్పు చిహ్నమనఁగా ♦ భాసిల్లు శూలంబొగిల్.

క॥ వనధివలె రేగి రావణు, ననుజుండు లంఘించె ధరణి ♦ యదరంగ వానిం
గని సౌమిత్రియు మారుతి, ఘన భుజములనుండి దిగియెగరువం బెలయక.

తే॥ తమ్మునకుఁ దోడుగా మున్న ♦ దశముఖుండు, పంపుసేనకు నినుమడి ♦ పంపనపుడు
తత్ప్రతన సాయుధంబయి తరలివచ్చి, యల సుమిత్రా కుమారు మున్న లమికోనియె.

క॥ వానరులు కలఁగఁబాఱంగ, దానవ చక్రంబు వచ్చి తలపడఁ గని రా
మానుజుండు చొచ్చి కలఁచుచు, మానక యెసరేగె మారి ♦ మనఁగిన కరణిక.

ఉ॥ మోదుగువంటి కేశచయ ♦ ముక నయనంబులు నొప్పుచుండు క్ర
వ్యాదుల శీర్షముల్ కరుల ♦ హస్తములుక దురగాంధ్రులుక రథాం
గాదులు దొర్లుచుండ రుధి ♦ రాపగలెల్ల శవంబు లడ్డు క
ట్టై దగులంగఁ ద్రెంచికొని యంబుధిఁ జొచ్చెను వన్నె మాఱంగల్. ౧౩౦౬

తే॥ చక్ర తోమర శూలాది సాధనములు, యామినీచరుల్ వైవ రా మానుజుండు
నడుమనే కూల్పఁ దున్నులై ♦ పడిన వాన, విఱిగి కూలిన కై దువుల్ ♦ పెక్కులయ్యె.

తే॥ హఠ కుండల మకుట కేశయూర కటక, వితతి లక్ష్మణ సాయక విద్ధమగుచు
ఖండఖండంబులై మింటి ♦ కడకు నెగసి, యినహిమాంశుబుక్షతతిమా ర్కొని వెలింగె.

క॥ సిడములు వింజామరములు, గొడుగులు కేడములు వీలి ♦ గొడుగులు విందుల్
నుడిసెడు నెత్తురులేలులఁ, బడ సేదెడు భూతగణము ప్రక్కలఁ ద్రోచెక.

—: సుగ్రీవ కుంభకర్ణుల యుద్ధము :—

తే॥ లక్ష్మణునకు దానవసేనలకును మిగుల, ముమ్మరంబగు పోరిల్లుఁ మొనయుచుండఁ
గుంభకర్ణుండు గని కిన్కఁగొప్పరింప, భానుసుతుఁడు వానికి నడ్డుఁపడియొగడిమి.

తే॥ అనురభుజములు విఱిగిన ఁవని తలంపఁ, దగిన తీరున ఘన పర్వతంబువైవ
దానినుండి భూమికి జాటుఁనేనుఁగులను, సేనలోని యేనుఁగులు భంజింపఁదివిరె.

తే॥ కొండచిలువలు పెక్కులంఁదుండి జాతీ, మదకరులఁ గవ్వికొనె నట్టిమలను పట్టి
కరతలంబున నక్కుంభకర్ణుఁడుంచు, కొనియె దాన రాకాసులఁగుంపుమనియె.

తే॥ అలవిలేని బలుఁడు రావణానుజుండు, కోఁతితేడ ! నీవైచినకొండ యిదియె?
యనిపరిహసించి పిసికి యుఁప్పనుచునూఁదె, వేల్పు లదిగని మిక్కిలిఁవెఱగొనంగ.

తే॥ భానుసూనుఁడు మఱియొకఁపర్వతంబు, వెదకుచుండ రావణుతమ్ముఁడుదుటుతోడఁ
జంపుమనఁ దపస్సుల శాపఁసరణినడరు, తన త్రిశూలమ్ము గుఱిచూచిఁతాఁకవైచె.

ఉ॥ కాంచిన వారలెల్లఁ గపి ఁ కాంతుఁడు మ్రందెను మ్రందె గావరే
యంచును మొట్టవెట్ట వడి ఁ నాశుగపుత్రకుఁ డడ్డువచ్చి యే
తెంచు త్రిశూలముం దిగిచి ఁ తేకువ జానువునూఁది వంచి కా
వించెను తుండ్లుగా; నిడుమఁప్రీల్పని దానుఁడు దానుఁడే భువి? ౧౩౧౯

తే॥ జానకీదేవి సౌందర్యమాని రామ, విభుఁడు మిథిలలో శివువిల్లుఁవిఱుచునాఁడు
పుట్టినట్టి రావమె నాఁడుఁపుట్టె గాడ్పు, పట్టి దైత్యుని శూలంబుఁపట్టి విఱువ.

మ॥ తన శూలంబు వృథాచనంగ హనుమ ఁ ద్ధార్ధ్యంబు చింతించి నీ
ఘన బాహుబల మన్నిచోటుల నమో ఁ ఘంబై మహాశార్యముల్
పొనరింపం దగియుండ నుద్భటుఁడవైఁపొల్పారుచున్నావు నీ

కెన యెవ్వారలు ? పోరుదేని విను నీ ఁ యిష్టంబ కావించెదన్. ౧౩౨౦

తే॥ అనిన కుంభకర్ణుని గని ఁ హనుమ పలుకుఁ, గలఁకు గావింపనని తొల్లఁబలికి పదపఁ
బోరు నీతోడఁ బూనుటఁతీరుగాదు, వలదటంచుఁ దొలంగి యఁవ్వలికిఁ జనియె.

క॥ శూలము విఱుగఁగఁ బెర కర, వాలము లేకయును కలతఁపడక నిలిచె హిం
సా లాలసుండు వానిం, దూలఁగఁ గపిరాజు వొడిచెఁదోర్బల మెసఁగన్. ౧౩౨౧

క॥ నొవ్వక రావణు తమ్ముఁడు, నవ్వి మదము నేటితో నఁణంగు ననుచుఁ దా
నువ్వునఁ గేలం జూచుచు, నవ్వలికిం బోవనీకఁయడ్డముపట్టెన్. ౧౩౨౨

క॥ ఇరువురు వలయాకృతిగాఁ, దిరుగుచు దొరకుచును దొలఁగఁఁదిక్కుచును పర
స్పర ముష్టుల నోళ్లను నె, త్తురు గ్రక్కుచు సొలపులేకఁత్రుంగనీ కడిమిన్. ౧౩౨౩

క॥ అదలించుచు హంసకృతులం, గదలించుచు బలిమిఁ బోరుఁకడఁకం దనుజుం
డదిమెను సుగ్రీవు నతం, డెడ నొవ్వగ సొలసి సత్త్వఁహీనుండయ్యెన్. ౧౩౨౪

- ఆ॥ దురము ముగియు నేటితో నాయకుడు లేని, నేన చెదరు ననుచుఁజంతచేసి
నైశ్రవసుడు ప్లవగఁవర్చుని గొని లంక, దెసకు నడచెఁ గప్పులుదిగులువడఁగ.
తే॥ బకటఁ దల్లిని డేగ తఁన్నుకొనిపోవ, నడలు పక్షిపిల్లలవలె + హరిగణంబు
బెగ్గలించుచుఁ జేతులుఁపిసికికొనుచు, మార్పుపుచ్చుచు నేడ్చి దైత్యులుచెలంగ.
తే॥ చెమటపోసి నాలుక యెండఁనమరులెల్ల, విన్నబోయిరి మనసులఁవిసిగొనుచు
నడఁద లెరియంగ నుత్సాహఁమడుగువట్టఁ, గ్రుంగి తపియించి కుమిలఁ జ్ఞఁపంగకులము.
తే॥ మనసు నుడికించు కోపంబుఁగొనిన కుంభ, కర్ణు డప్పుడు రాహువుఁకరణి నుండె
భాస్కరనుతుండు గ్రసియింపఁబడిన చంద్రుఁ, బోనివాడయి తేజోవిఁహీనుడయ్యె.
తే॥ దానవుని కటిమేసిపైఁభానుసూను, మేను తగ్గుచు మోచ్చుచుఁమేఘమందు
డాగుచును వెలివడుచునుఁడాలుచూపు, కలువతేని బింబంబనఁగానఁబడియె
క॥ తనతో దుర మొనరింపన, యని పంతము లాడినట్టి + హనుమానుం డా
దనుజున్నుఁ బ్రతిఘటింపక, వెనుచనియెను మనసు పెక్కుఁవిధములఁబోవన్.
క॥ వనచరవిభుఁ దనమూఁపు ప, యినుంచుకొని కుంభకర్ణుఁడేగుచునుండన్
మనకింకఁ బ్రభుఁ డెవండని, యినకులు పాదముల వ్రాలిఁయేడ్చిరి ప్లవగుల్
తే॥ నీల నీరద శ్యాముడుఁనిప్పుకంటె, నెట్టనైన కన్నులతోడఁనిపుధిఁ దొడిగి
ధనువు నజ్ఞంబు గావించిఁత్వరితగతిని, త్రుటిని పఱతెంచి నగరి వాఁకిటికివచ్చె.
క॥ నానెయ్యని నాప్రాణము, జానునఁగొని కోటదాటి + జరగిన మోసం
జానని రాఘవుఁ డమ్ముల, వానం గురియించి వానిఁపథ మరికట్టెన్. ౧౩౩౩
క॥ శరములు గగనము గప్పఁగ, మఱుంగయ్యెను దిక్కు లెండఁమలయదు లోనన్
జరుగఁగలేవయ్యె వియ, చ్చరములు సైతంబు దాటిఁశర దుర్గమ్మున్. ౧౩౩౪
తే॥ నెవ్వడిం జను నయ్యామిఁనీ చరుండు, తెరువు విడువక కుప్పలుఁతిప్పలగుచుఁ
గడకు నిండిన బాణదుర్గంబు చూచి, దీని దాటంగ నరుదనిఁతిరిగి కాంచె.
తే॥ కాంచి పద్మాకరము కాలుఁగేలు మొగము, కనులు కలుగఁ బూచి సొబగుఁ
ధనువునూని
నడచి వచ్చెనా యన నొప్పుఁనలుపుకాని, బురుష మోహను శ్రీరామఁభూవుఁగాంచె.
ఆ॥ మూసియున్న నోరుఁపొగల వెల్పుటచెను, పెదవు లదరెఁబొములుఁవికృతి నందె
గనులు నిప్పు లుమిసెఁగర్జనమునఁ గొండ, లగల మాఱుమ్రోఁగఁనవని వడఁకె.
ఉ॥ వాలి కభంధులం జెనయుఁవాడని యెంచి కపీంద్రుఁ గావఁగాఁ
బోలును నన్నెదిర్చితివి + పోరునఁ గీరితి రాదటంచు నే
మ్రాలుపలేదు నీయనుజు + మారుతి వానరనాథు; నిన్నె యీ
యాలమునం జయించి యశఁ మందఁగ నారయుచుంటి నెల్లెడన్. ౧౩౩౫

చ॥ వెదకుచుండ నీబలము ♦ వీరి దిగంతము దాఁకఁబాటె వే
యొదిఁగెను నీదుతమ్ముఁడు మ ♦ హోద్ధతితో నెదిరించి వాయుజం
డదరెను వాలిపుత్రకుఁడు ♦ సంకిలినొందెను చేవదక్కి మూ
ర్ఛ దొరయు వీని నెత్తుకొని ♦ సాగఁగ వచ్చితి వీవు దిట్టవై. ౧౩౪౦

చ॥ వనచరుఁ గావఁగాఁ దలఁచి ♦ వచ్చితివేమి? మదీయ భాగ్యమే
గొని యిటుతెచ్చెఁ గావలయు ♦ గొజ్జగ నిన్ను నలంచి యన్నకుం
జెనకిన వేదనం దొలఁగఁ ♦ జేసెద దివ్యులు చూచుచుండఁ గోఁ
తిని గొనియున్న పట్టు విడఁ ♦ దీసిన సీతయు వీడు బంధముల్. ౧౩౪౧

చ॥ అనవుడు రాఘవుండు దర ♦ హాస వికాసిత సుందరాస్యుడై
యను దనుజాధమా! వినుము ♦ ప్రాణహితుం గొనిపోవు బాహువుం
దునుకలు నేయనేని ఘన ♦ దోర్బలమేటికిఁ? జాపమేటికిఁ?

మొన వెనుదీయు వాడనయి ♦ ముట్టను కార్ముక మింతయేటికిఁ?

తే॥ అనుచుఁగుంభకర్ణుండంప♦యాకఁద్రోవఁ,బూనరెండమ్ములను నొసల్♦పాడువనేసె
నుదుటి యమ్ములతో నెట్ట♦నొసలితోడ,దైత్యుఁ డరుణోదయముఁబోలితనరె నవుడు
తే॥ ఫాలమున శోణితమ్ము ప్ర♦వాహమట్లు, కాఱఁ దడిసి చల్లనగాఁగఁ♦గపివరుండు
నిదుర మేల్కొన్న చందానఁ♦గదలి లేచె, దిమ్మదిరుగంగ దైత్యుండు♦సామ్మసిల్లె.

మ॥ నొసట న్నాటి వెలుంగువాని రవి నూ ♦ నుం డొప్పవీక్షించి యి
య్యసమాస్త్రంబులు రామ సాయకము లం చాత్మ్య విలోకించి చు
టైనలారంగని సర్వలోకములకుఁ ♦ హేత్వర్థమై యున్న శ్రీ
వసుధాధీశ్వరుఁ గాంచి జేయనుచుఁ జే ♦ వం బొంది యా వెంబడికొ.

తే॥ అనురమానంబు లజ్జయు ♦ నడుగుతోడ, నూడ నాసికయును చెవి♦నూడఁబీకి
కొనుచుఁ గపిరాజు మింటితో♦వను బిరాన, వచ్చి తనవారలకు మోద♦మెచ్చఁజేసె.

క॥ రవణించెఁ గపి సమూహము, రవణించె మహాద్రు లంబు ♦ రాశియు మొగుభుల్
రవణించెను వేలుపుగవి, రవణించెను పాడివేల్పు♦రంజల్లు మదికొ. ౧౩౪౨

క॥ వచ్చిన వానరనాథుని, హెచ్చిన మోదమున జాన ♦ కీశుండు కాంచె
గ్రచ్చఱ మైథిలి చెఱవిడి, వచ్చిన తఱి నొందునంత♦పండుగు నొందె.

తే॥ నొసలు పగిలించి ప్రక్కల♦దుసికిలిచన, రాముండు శరంబులేయఁగ♦రాక్షసుండు
చేవచెడఁగ నుగ్రీవుండు♦చెవియు ముక్కు, నూడఁగొటికి కొంచేగఁ గాకున్నఁ దరమె?

తే॥ దనుజు ననుజుండు తెలివొంది♦వనచరుండు, కరతలమున వాడవ్వలి♦కరుగుటయును
చెవియు ముక్కువోవు పెఱింగి♦చింతనొంది, చెలియలిఁ దలంచుకొని చాల♦సిగ్గునొందె

తే॥ నిర్దురమువోలెనొడలశోణితమువెడలఁ,గుంభకర్ణుండుధాతుయు♦క్కుధర మొండు
వృష్టి గురియంగ నీదతో♦వెల్లువలను, బయలు పఱచిన చందానఁ♦బరిధవిల్లె.

తే॥ పరపతిని గోరి వంచనఁపఱచినట్టి, చెల్లెలికి ముక్కుచెవు లూడఁసిగ్గుచెందఁ
బరసతిని గోరి వంచనఁపఱచువాని, తోడులకు నట్టు తాటలోఁదోసమున్నె ?
తే॥ తనకుఁ గలిగిన దుస్స్థితిఁదలఁచుకొనుచు, రోసి దైత్యుండు చెంతరాఁకాసులఁ గను
నిక్కిఱచరులఁగాంచునుఁముక్కుఁగాంచు, మునుపుగొన్న వాసినిగాంచుఁభూమిఁగాంచు

—: రాముఁడు కుంభకర్ణుని కూల్పుట :—

చ॥ చెలియలి ముక్కువోయె నని ఁ చింతిలు జ్యేష్ఠుఁడు కాంచుమున్నె నా
చెలియలు తగ్గ యన్నవని ఁ సిగ్గఱి డగ్గఱి చూచుమున్నె నా
చెలువఱు మోము రాముఁడు హఁసించుచుఁ గాంచెడు మున్నెవారికిఁ
జెలువఱఁ గర్ణనాసికలఁ జెక్కిడఁ గాకని యాగ్రహోగ్రుండై. ౧౩౫౪

చ॥ వడి నొక వాలు పల్కయును ఁ వారక కైకొని చేగ చాల దం
చెడముగఁ బాటవైవ నుడు ఁ బృందము రాలెను భేదరాలి పే
రెడఁదలు ప్రేవులుం గలఁగె ఁ నేచిన యీనునఁ గర్ణ నాసికల్
వడవడ నెత్తు జార్చె బహుభంగుల దైత్యులు పల్లటిల్లఁగన్. ౧౩౫౫

తే॥ మూఁడువేల పిశాచముల్ ఁ మోచితెచ్చు, వజ్రఖడ్గంబు వలకేలఁవారుకొనియె
వేయి భూతముల్ మోచినఁవిపులవేట, కంబు నెడమచేతం గొనఁగనలు తొనఁక.

తే॥ కొండఁబోలిన కుంభకఁర్ణుండు కేడె, మెలమి నంకించి వైచి చుఁక్కలను రాలెఱ్ఱఁ
గాల నేలను తాచి పాఁతాళభోగి, శిరములును ధరణియుఁ గ్రుంగఁజేసెఁ బెలుచ.

క॥ వీచిన భేటక ముఖమున, లేచిన పెనుగాలి కపుల ఁ లేపి దెసలకుం

ద్రోచిన లోతగు కడలియు, నేచిన మిట్టయ్యె ఖచర ఁ బృందము పఱచెన్

క॥ ఇతరు లెఱుంగుటకు మున్నే, మతిమంతుఁడు రామవిభుఁడు ఁ మరలంగొట్టెన్
శితశరమున నదియు మహా, దృఢముగఁ బటలాశి హస్త ఁ మునకే మరలెన్

క॥ డాలును నడుమనె క్రమ్మఱఁ, గాలుం బో ల్దనుజవరుఁడు ఁ కాలం దన్నెన్
గాలికిఁ గలఁగిన జలనిధి, పోలికఁ గపిసేన కలఁగి ఁ పొనుపడి చెడరెన్ ౧౩౬౦

క॥ పోరున నెదురై పడు కపి, వారంబును త్రుంచి రక్త ఁ వాహిను లడరన్
గూరిచి తిరిగెడు డాలును, శ్రీరాముఁడు విఱుగఁగొట్టె ఁ శిత భల్లమునన్

ఆ॥ పాఁపతేని యుచ్చి ఁ పంకంబు గావించు, డాలువోయె నదను ఁ డాయదింక
వీని నిపుడ చంపు ఁ విడువకుమని ప్రోత్స, హించె జాంబవంతుఁడినకులేశు.

క॥ వానర సేనావాళము, దానవ విజయంబు బలము ఁ దర్పము భూజా
జాని గని యమునో నేడే, వీనియెదుట నుంతు సనుచు ఁ వీరకం దాఁకెన్

తే॥ వాడివడిగల పదుమూఁడుఁబాణములను, రాముఁ డేసెను రణవిశాఁరదుఁడు కుంభ
కర్ణుఁ డవ్వాని గ్రద్దయీఁకల విధమున, రాలి పడఁగొట్టె దన కరఁవాలుచేత.

తే బలిమిఁ దొడరిక వేసంగి ధానుఁబోలు, తీక్షణ శరముల రాముఁడుఁజివిరియేయ
నవియుఁ దునుకలై చెదరంగఁననుర కొట్టె, జేతివాలంపుఁ బిడితోడఁపేతులెసఁగ.

క॥ దరహాసిత పదనుఁడై శ్రీ, వరుఁ డొకబాణమ్ము లాగిఁబలిమిని వీడఁ
గరుడుఁడు సర్పముఁ ద్రుంచిన, కరణిని త్రుంచె నదిఁవాని కర ఖడ్గంబుక. ౧౩౬౬

తే॥ విలయవహ్ని యాటఁగ నూర్పుఁవిడుచు కుంభ, కర్ణుఁ డప్పుడు తనచేతిఁఖడ్గమ్ము
యున్నదన వేటుఖడ్గంబుఁనూని ముగిసె, ముగిసె రాఘవుఁడని యెదురుగను నడచె.

తే॥ చేతఁబట్టి పట్టక మున్నెఁశిత శరమున, నరిగ కరవాలు రెండునుఁవిటుగఁగొట్టి
కంకటము చొరఁగూరాంబఁకంబులేసి, యొడలు చలియింపఁజేసె నఁప్పడమితేడు.

క॥ చారులచే జరుగు నమా,చార మెఱిగి రావణుండు ఁ సత్వరమున దే
వారులఁ బెక్కురఁ బంపెను, వారక తమ్మునకుఁ దోడుఁపడ నవ్వేశక. ౧౩౬౭

తే॥ దానవుని చంప నిదె మంచితరుణమనుచు, మదిని రాముఁడుతలఁచినయదనునందె
వచ్చె సేనయుఁ; జెడుగులుఁవచ్చినపుడ, వచ్చి తోడ్పడు సత్కర్మఁఫలములట్లు.

తే॥ నాల్గు విధములొందినపదుఁనాల్గుకోట్ల, బలమువచ్చి దానవునికాఁపాడఁ దొడఁగె
వడిగ రండుని రాముడుఁవారిఁ బిలిచి, తాకె మేను పూరింప నుత్సాహగరిమ.

తే॥ కాలమితియుఁ గాలుఁడు బహుఁకష్టము లను, మూఁడు మూలహేతువులె ముఁ
మ్మునలుగాఁగ

మూఁడులోకరిబుల జయింపఁమూలమైన, శూలమును కుంభకర్ణు డఁచ్చుగ ధరించె.

సీ॥ మండలీకరణ కో ఁ దండుఁడై రాముండు, భండనమున వీడు ఁ భల్లములకు
అట్టలు నటియించుటా కాదనుచు మ్రాని, మొద్దులనుచుఁ గొండఁబద్దలనుచు
నమరులు తలఁపంగ ఁ నాడె గబంధముల్, శిరముల కుప్ప ల ఁ చెచ్చరువు నించె
వ్రయ్యంగఁబడనివి ఁ రక్తంబుచే నీడ్వ, బడనివి తలలతో ఁ వెడలునవియు

తే॥ నిలిచియున్నవియును తూలిఁనిలుచునవియు, జీవములతోడ దురమునఁజెలగు ఁ
నవియుఁ

బాటిపోవునవియుఁ గానఁబడవు వెదకి, చూచినను మందునకు రణఁక్షోణియందు.

తే॥ మొగము లగలంగఁబ్రేవులుఁదిగఁ బడంగ,రదనములు వీలమావటింఁడకనుమించి
నుడిసి కూలునవియె కాకఁచూడఁజూడ, మదముతోఁబోవు హస్త లఁమ్మహినిలేవు.

తే॥ చక్రములు వీలఁ డెక్కిముల్ఁజాతి నిరును, లూడ ముఖభాగములు సొంపుఁ
వీడ హరులు

గూల రక్త మేదో మాంసఁజాలమందు, మునిగినవి కాక తిరుగు న్యంఁదనము లేదు.

చ॥ పదములు కంఠముల్ తునిసిఁవ్రస్సిన పొట్టలతోడ హేమలుం
గుదివడ హత్తి పీనుగుల ఁ కొండల కొమ్ములఁబట్టు నెత్తు పె

ల్లిదముగఁ బాటఁగా నుడుల ♦ లీనములై పరుగాడుఁ గాక యొ
ప్పిదముగ నంగరస్థలిని ♦ వెళ్లు తురంగము లేదు చూడఁగన్.

ఉ॥ రాముని యస్త్రనైపుణి తి ♦ రంబు నిరూపణ చేయు తెట్లగున్
నేమముతో రణంబుగను ♦ నిర్ణరులున్ గలనం గనంగలే
కామెతనేయఁ జూచి రను ♦ రాలికి స్వర్గమునందు, భర్తలన్
ప్రేమను నోయు కాంతలును ♦ వేనరి కాందిరి నెత్తుకున్నే. ౧౩౭౭

మ॥ తపనం గాంచిన మంచుపోల్కిఁ జెడియెన్ ♦ దై తేయసైన్యంబు వే
లుపులున్ మిక్కిలి యుల్లసిల్లి రనుచుల్ ♦ దుఃఖంపఁగః లోక సం
తపనండ్ దనుజేంద్రు తమ్ముఁడొకఁడై ♦ దర్పంబుతో నిల్వఁగాఁ
గృప యేపారఁగ రాఘవుండు గని ప ♦ ల్కెం జెప్ప దీపింపఁగన్

మ॥ వినుమా సాయుధసేన గూలె ననిలోఁ ♦ బెంపేది యొక్కండవై
కను మేలున్నదె? మా విభీషణునకుం ♦ గారంపుఁ దోబుట్టువౌ
టను గావించెద జీవదానమును వీ ♦ టం జేరెదో? క్రమ్మజం
జనుడెంతో? మఱి యిప్పుడే రణమునం ♦ జిత్తో? వివేచింపుమా!

ఉ॥ తక్కులు వీడలేక పిన ♦ తమ్మునిచే బిలిపింప రాక లోఁ
జక్కితి కాలు నానతికి ♦ జీవితకాలము రాజ్యభోగముల్
దక్కనివయ్యెఁ దెల్పి ఫల ♦ దంబగునే భువి మూర్ఖబుద్ధికి?
దక్కక నీమదిం గలుగు ♦ దానిని దెల్పుము రావణానుజా! ౧౩౮౦

చ॥ అనవుడుఁ గుంభకర్ణుఁ డను ♦ నర్కకులంబున నుద్భవించి పెం
పును జయ శీలముల్ నయము ♦ పోడియుఁ బాడియుఁ గల్గు మీరు మా
యనుజకు ముక్కు గోసితిరి ♦ యట్టులె నాకు నొనర్చివార లే
యనువున నీమొగంబు గొని ♦ ప్రాణముతోడుత నుందుఁ జెప్పరే?

శా॥ మాచే వేల్పులు దుస్థితిం బొరయ దు ♦ ర్మానంబు పాటించుచున్
నీచత్వంబిది సీత వీడుమనుచున్ ♦ నీతుల్ ప్రసంగించియున్
నాచే నన్నకు నొవ్వికూడదను వి ♦ న్నాణంబుతో వచ్చియున్
మీచే నిట్లయి వెండియున్ మరలఁగానేరన్ ద్రపాహీనతన్. ౧౩౮౨

శా॥ మీ మస్తంబుల దీర్ఘ బాహువుల భూ ♦ మిం గూల్చి మాయన్నకుం
ప్రేమంబారఁగ సీత నిత్తు ననుచున్ ♦ బీరంబుతో వచ్చి ను
త్రామాదుల్ కని కేరడింప వినమ ♦ ద్వక్తంబుతో జెల్లెలిన్
సోమింపం దనుజేంద్రు నన్నిధికి న ♦ శ్రుల్ గార్చుచుం బోదునే?

శా॥ ఈవిట్లాడఁగనేల? ధీరుడవు గా ♦ వే? మానముం బొందవే?
నేవాధర్మ మెఱుంగవే? యలుపులుం ♦ జిత్తంబునన్ మెత్తుచే?

నావాక్యంబులు విన్న మీశిరములఁ ♦ ఖండించియుం బిమ్మటఁ
దేవారాతి పురంబుఁ జేరఁదగునే ♦ తేజో విహీనుండనై ? ౧౩౮౪

మ॥ అనుచుఁ శూలము డా కరంబునకుఁ దా♦ నంకించుచుఁ ధాత్రి క
డ్చునఁ ప్రేపుల్ పెకలించులీల వలచే ♦ భూద్రంబుఁ గైకొంచు రా
మునకుఁ నూటిగవైవ నాతఁడును దు ♦ మ్ముం బిందనీకుండఁగాఁ
దునియల్ చేసి త్రిశూలముఁ శకల సం ♦ దోహంబుగా ప్రీలిచె. ౧౩౮౫

మ॥ కడలిం ద్రావఁగ మిన్నగుల్ప ఘన ని ♦ ర్హతంబులం గాల్పగాఁ
బుడమిం జీల్చఁగ మేరువుం దొలువఁగా ♦ భూలోకముం దాటఁగా
నడర న్నేర్చిన రామబాణతతి యా ♦ ర్యానాయకుండిచ్చు మై
తొడుగుఁ ప్రీల్చఁగఁ జాలదయ్యె మదికిం ♦ దొడ్డయ్యె దచ్చిత్రముల్

ఉ॥ రాము నమోఘ బాణములు ♦ రాజ కిరీట నభేద్య వర్మముఁ
స్థేమముచేతఁ దాఁకియును ♦ చీల్చిని హేతు వెఱింగి యంత సు
త్రామనుతుండు రాఘవుఁడు ♦ రాద్రమహాస్త్రము మంత్రయుక్తిమై
భీమబలంబునం దిగిచి ♦ భేదిలనేసె గపుల్ చెలంగఁగఁ. ౧౩౮౬

క॥ ఆపగిది మఱువు చెడఁగాఁ, గోపంబున నినుపకట్లఁగుదియంగొని యా
టోపమున రావణానుజుఁ, డేపడఁచెద నంచుఁ గాలిఁ నిలకుం దాంచె. ౧౩౮౭

తే॥ పరవిసవివేయిపడునవి♦పరఁగవేయి, తొలుచునవివేయిపొడుచుచుఁ♦బాలుచువేయి
యిషువు లీరితి ముసర లెక్కిడక భీమ, బలుఁడు తిరిగెను తర్జనభర్జనముల.

తే॥ వీనిచే దండముండిన♦సేన బ్రదుక, దనుచు నొకపెట్టఁ బదియమ్ము♦లంటనేసి
తుండములుసేయవాఁడుమా♦ర్తండుడాలు, గలుగుడాలునుక త్తియుఁ♦గడఁకఁదాల్చి.

తే॥ జడియఁజేయఁగఁగోఁతుల♦దడముకలఁగి, పిక్కబలముచూపిన రామ♦విభుఁడుకాంచి
దనుజు బాహుదండం బడి♦దంబుతోడఁ, దెగిపడఁగనేసె బ్లవగులు♦తేకమొంద.

తే॥ తుదకుదుష్కర్మములునించె♦దుఃఖములను, ముదమునిండించెత్కర్మ♦ములునిజంబు
లంకకును రావణునకు బలంబువేరి, చేయి తెగ రాక్షసులు కాందిశీకులైరి.

తే॥ తెగని చేతితోఁ దెగిన చేతిని భరించి, గర్జనముతో నసురవైవఁగపులు దాని
క్రిందఁ బెక్కండు మడిసిరి♦కికురుమనక, దుష్టుచెంత నెట్లుండిన♦దోసమె కద ?

చ॥ కడఁకను రాముఁ డక్కపి ని ♦ కాయముఁ గాచుచునుండఁ గాలుఁడే
కడిగొనఁ జూఱలాడుక్రియఁ ♦ గ్రందుగఁ గూలుట గాంచి సైన్యముల్
మడియును వీనిచే నిమిష ♦ మాత్రములోనని త్రుంగకుండఁ జై
నడరిన చేతికంటె దెగి ♦ నట్టి కరంబున కల్కి దెల్లరుఁ. ౧౩౮౮

ఉ॥ తక్కిన వానరుల్ చెదరి ♦ తాఱఁగ దూఁకెడి రక్త నిర్ఘరుల్
మిక్కిలి పీన్మలం దిగువ ♦ మింటఁ జరించు నురాళి భీతిమై

దిక్కటి పాట లంకంగల ♦ దీరులు దక్కినవారు దిగ్భ్రమం
జిక్కంగ రక్కసుండు రఘు ♦ శేఖరుమీదికి దాటె గ్రద్దనక. ౧౨౯
చ॥ మఱియొక చేయిగూడఁ దును ♦ మందగు నంచు నురాళి కోరఁగా
వెఱపున డాగియున్న జము ♦ బిమ్మిటిదీట విజేత రాఘవుం
డటనెల తూపులక దనుజ ♦ హస్తముఁ ద్రుంచి పయోధిలోపలక
మఱియొక నేతువో యనెడు ♦ మాడ్కిఁ బడంజనఁ గొట్టెదిట్టయై.

క॥ భుజీర్తి పాఁపతేఁడుగ, భుజమే కవ్వముగ వేలుపులు మును జలధి
గజబిజి జలుకఁగఁ గొను నా, రజమగు మల యనఁగఁ గలఁచిఁరాయిడిచేసెక.

తే॥ జలధివై చుటచేతఁ బక్షములతోడఁ, బరుగువాటుటచే రాముఁపంపునేత
చేతి శరములు గరుడునిఁచెనసెఁ గుంభ, కర్ణ భుజము మందరగిరికిఁబరినొప్పె

మ॥ కనకా ద్రింద్రముఁ దొల్చి తమ్మటముగాఁ ♦ గావించి మేఘంబుఁ గొ
డ్చునుగాఁజేసి త్రివిక్రముండు కడఁకక ♦ మ్రోగింపఁగా లేచు పెం
దొని నా గర్జిలు కుంభకర్ణుఁ డొగి మే ♦ దోమాంస చర్మాస్థు లొ
క్కనునై దమ్ముగఁ జేయ వానర నికా ♦ యంబుం గలంచె స్వడిక.

మ॥ కరువై యొక్కటఁ బంచభూతములు త్రుం ♦ గంజేయఁగా రాని పె
న్నరువుం గైకొని ఘోరమై యమరి ప్రా ♦ ణోత్తేషముం జేయు వాఁ
డురు కుప్య ద్యముఁ బోలువాడు రిపు డై ♦ ర్యోత్సాహ సంహారి యా
సురవిద్యేషి పదంబొకండు తునిమెక ♦ సూర్యాన్వయం డయ్యెడక.

తే॥ ధంతములు రిక్కలంబోలెఁదనరివెలుఁగఁ, గొన్నెలంబోలి వెల్లనైఁకోట లలర
త్తురున నెఱ్ఱనగు నోరుఁనిగుడఁదెఱచి, యొంటికాలను డాసెనుఁకుంటు చనుర.

తే॥ ఒంటికాలితో నాకనఁమంటఁ బెరిగి, ప్రక్కవారిని నోటితోఁబట్టి మ్రింగి
వాత్యవలె నుడియుచుఁ బైకిఁవచ్చువాని, రెండవపదంబు రఘువశేఁబ్బుండు నటకె.

చ॥ కరములతోడఁ గాళ్లు తెగి ♦ కాశ్యపి క్రుంగఁగ దొడ్డకొండ వై
ఖరిఁ బడు కుంభకర్ణ భున ♦ కాయమునందున రెండువేల యం
పట వడిఁ దూటిపోవ నొక ♦ మాత్ర చలింపక నోటనొక్క భూ
ధరముఁ బెకల్చి యూఁదె భయఁదంబుగ వానరసేన నీల్లఁగక. ౧౩౦

తే॥ పెద్దకొండను నాల్కతోఁదద్దయెత్తి, పొలికలను మాడఁగా శ్వాసఁబలముచేత
విసరివైవ రాముడు కేలు ♦ విదిరిచికొనె, వీని బల మపారంబనిఁవంతనొంది.

మ॥ దనుజం డంతటఁ జింతనొంది యపురా ♦ పైత్యారి విల్విదై నే
ర్పునకుక వేపురు రావణుల్ గలిగినక ♦ బొందారఁగాఁ జాల రే
నును కాల్చేతులు కోలుపోయితిఁ దుదిం ♦ దోడ్పాటు సూపంగ నే
యనువుం దోఁప దిఁకేమనంగ నగు దు ♦ ప్పాశా మహారోగముక ?

తే॥ అన్నకికఁ దోడువడు నానఁయడుగువట్ట, దిక్కులకుఁ బాటు నెత్తురుఁదిక్కుచూచి
ఎదుట నిలిచిన శ్రీరాముఁనెనఁగఁజూచి, కుంభకర్ణుఁ డీట్లుని పల్కెఁగోప ముడిగి.

మ॥ ఒక పారావత పక్షికై యొడలి మాం + సోత్కర్ష భాగంబు ను
త్సుకతం గోసి తరాజునం దిడు యశో + ధుర్యాన్వయంబందు పొం
దిక నొప్పరిన రామచంద్ర ! విను దై + తేయాపధర్మంబు లొ
ప్పక మీ పాదము లాశ్రయించు ననుజం + బాలింపుడీ వేడెదన్.

ఉ॥ క్షత్రియరూపముం గొని జ + గంబున స్రుక్కిన సత్యధర్మముల్
ధాత్రిని నిల్పఁబూనిన న + దాతనదేవ ! మదీయ జాతికిం
బాత్రములొ నధర్మములఁ + బాల్పడకుండిన నాదు తమ్ము నీ
పుత్రునిగాఁ గృపం దలంచఁచిపోషణసేయఁగఁ గేలు మోడ్చెదన్ గరం

ఉ॥ నిన్ను జయింప నెంచు రజ + నీచరనాయకుఁ డీ విభీషణున్
బన్నుగఁ జెట్టఁగోరు పగ + వాడని యెంచినవాఁడు తమ్ముడం
చెన్నక చిక్కెనేని వధి + యింపఁగలం డవధానబుద్ధిమై
దిన్నగఁ గావుమంచు మతి + తేపకు వేడి నమస్కరించెదన్. గరం

తే॥ దుర్గుణుండు రావణునకుఁదొరకనీక, నీదు తమ్ముని హనుమంతుఁనియతితోడఁ
దోడుగానుంచి సతతంబుఁవీడనీక, యుండునట్లుగఁ గృపసేయుఁమో గుణాధ్య!

మ॥ వినువీధిం గను దివ్యలుం దపసులున్ + విగ్రుండు వీడంచు వే
డ్కను పీక్షింపకమున్నె నీశరమునన్ + గంతంబు ఖండింప పృ
థ్విని త్రోపాడక సాగరంబునఁ బడన్ + వేయింపు మీ యిద్దియే
నిను నేగోరు వరం బటంచుఁ గరుణాఁస్థిమ్రుఁ బ్రార్థింపఁగన్. గరం

మ॥ వరముం గోరఁగఁ ద్రోవరాదని యొకే + భల్లంబునం ద్రుంచి త
చ్చిరమున్ సంధ్రమునందు ద్రోచి మునుఁగం + జేసెన్ రఘుస్వామి యా
శరధి స్నీరము నాల్గుదిక్కులకు హె + చ్చున్ లేచె దర్వాత నా
చెరమల్నిండ మునింగి కాడ్పటచెనా + శీర్షంబు శైలంబు నాన్. గరం

క॥ పాడిరి రంభాదులు సుర, లాడిరి వీడిరి భయంబుఁనవసీ జనముల్
కూడిరి ప్లవగులు రాఘవు, వాడిరి రక్కసులు తోడుఁపాడగు కతనన్. గరం

౧౬ మాయా జనక పటలము. (౯౫)

మత్త॥ కుంభకర్ణుండు సంగరస్థలిఁ + గూరు సక్రమ పద్ధతిన్
రంభఁ గూడఁగఁబోయె నయ్యెడ + రావణుం డొక వంచనా
రంభుడై కడు కావరంబున + రామ లోఁగొన నెంచి సం
రంభ మొప్పుఁగఁజేసె మాయల + రాశి యొక్కఁడు తోడ్పడన్. గరం

తే॥ పంక్తి మస్తకుండు రహస్యభవనమందు, కూరుచుండి మహోదరుఁగూర్చిఁజూచి
నేడు సీతను పొందినాఁనెగులు దీర్పు, కొను నుపాయమొక్కటి దెల్పుఁమనుచుఁగోర.

ఉ॥ ఎంచి యుపాయమొందు వచి యించెద జానకి తానుగాఁగ మ
న్నించి వరించునట్లు జత యించెదఁ జూడు మరుత్తుఁబిల్చి కా
వించెద వానికిఁ జనకు యేషము వానిని కట్టితెచ్చి చె
ప్పించెద సంతమీఁదఁ జెలి తప్పక నిన్నుఁగ్రహింపదే ప్రభూ! ౧౮౧౬

చ॥ అని యతఁడాడఁ బంక్తిముఖుఁ ఁ డాదట వానిఁ గవుఁగిలించి నీ
వనినదిలెన్ వాని వడి నచ్చటికిఁ గొని తెమ్మటంచుఁ దా
జనియె గుల ద్వయంబునకు ఁ జానగుదివ్వె పతివ్రతా మణిఁ
జనకజ నిట్లు లోఁ గొనఁగఁ జాలెదనంచు విమోహచిత్తుడై. ౧౮౧౭

తే॥ మకుట పంక్తులులేయెడఁమలసికాయ, నిరులదోలు సంగదమూలఁదరులమొఱయు
నరులు కటమల సెలయెటిఁసరణి దోప, మదగజంబు సిగ్గిలఁ బంక్తివదనుడరిగె.

ఉ॥ దీపము వేటుదీపమును ఁ దెచ్చెడు లీలల నొప్పి చంచలఁ
ద్రోవుడు నేసి మేఖలల ఁ తోడఁ గృతత్వము నొందు మధ్యముల్
తేపకు సంచలింపఁగ మ ఁ దించు పయోధర భారవేదనఁ
దాపున దేవకన్యకలు ఁ తత్పరతఁ వడిచేర దీపముల్. ౧౮౧౮

ఉ॥ రాగముతోడ మాట లధ ఁ రంబు ప్రవాళముతోడ స్త్రీల మే
ల్బాగులనెల్ల నొక్కయెడ ఁ లాలితరీతిని దెచ్చి బ్రహ్మ సం
యోగము గూర్చె నా నలరు ఁ నుర్విజ కొక్క బెడందగూర్చు ను
ద్యోగము నేసి దైత్యవిభుఁ ఁ దుగ్మలిఁ గాంచి మనంబు చల్లఁగాఁ.

చ॥ అట నొకపైఁడి పీఁట నల ఁ రారి వెలందుల నౌలకన్ని దో
స్తటములె లేమలంబలె నె ఁ సంగఁగ డాపలి యూరు పీఠి మీఁ
దటఁ గుడికాలునేర్చి యడి ఁ దంబు నొఱుం దగిలించి రావణుం
డిటులను వేడికో లెడఁద ఁ నేచి మొగంబునఁ దొంగలింపగఁ. ౧౮౨౦

ఉ॥ ఎన్నడు నీదులెంకపయి ఁ నీడిత సత్కృప యుప్పతిల్లు నిం
కెన్నడు భానుతోఁజనక ఁ యిందుఁడు వేఱయి యుల్లసిల్లు నిం
కెన్నడు మారుబాణముల ఁ యేవు లడంగు మదీయ భాగ్యమా!
మన్నననేసి కావు మనుఁ మానము మాను మనంబు లోపలఁ. ౧౮౨౧

ఉ॥ వంగితుడైన యేను చెలి ఁ వాలకమై విషయుక్తమా నుధఁ
మించి భుజంపఁ గోరితిని ఁ మీదట నాటికి నాటికెంతోక్షీ
ణించి మనస్సు సర్వమును ఁ నీగెను నీపయిఁ జింతనంబు చా
లించి మరింప జంకెదఁ జ ఁ లించెద మాటికిఁ దత్తటించెదఁ. ౧౮౨౨

ఉ॥ సోలితి నోడితిఁ శరణు ♦ సొచ్చితి వేడితిఁ గావుమంచు నా
పాలితి భాగధేయమయి ♦ వంతలఁ గూర్చంగనేల ? చల్లనా
గాలియె కాల్చెఁ బుష్పములు ♦ కాటులు వైచెను చందనం బహిం
బోలెను కష్టముల్ తెలిసెఁ ♦ బోణిమి నెయ్యవి నేయఁజాలవో ?

ఉ॥ కోరిన స్త్రీలనెల్ల నొక ♦ కోమలిఁజేసి యభిఖ్య లెల్ల నీ
పేరుగఁ జేసి నా కనుల ♦ వేటొకచోటికిఁ బోకచేసి యా
మారుని రేచి తన్నిశిత ♦ మార్గణ ఘాతములెల్లఁ గూర్చి న
న్నూరక యేల కాడ్పటతు ♦ వో శరణంబని వేడుచుండినఁ. ౧౫౨౫

ఉ॥ శంకరుఁ డాదిగాఁగలుగు ♦ నర్వజనంబులు భీతినొంద న
ల్పంకల గెల్చి లోకములఁ ♦ బాలనసేయు వలంతి నేను మీ
నాంకుని కగ్గమై యొకవ ♦ రాంగి పయిం దలకొన్న ప్రేమయే
డింకఁగఁ జేయ నాదగు క ♦ డింది మగంటిమి పొచ్చె మొందదే ?

ఉ॥ వాడి కృశించు జీవములు ♦ బాధల నొందుచుఁ బెక్కు నాళ్లుగా
నాడిక నొందఁ గుక్క బ్రదు ♦ కంచు వచింపదె లోకమెల్ల వె
న్నాడక ? పండిత వ్రథు ల ♦ నంగదశరీ పదియంచుఁ జెప్పిరే
నోడక పల్కువాడ శత ♦ మో వెయియో యని యంబుజాననా !

మ॥ పరఁగఁ ధర్మమై ప్రేమచే నొనఁగు సా ♦ భాగ్యంబు! మజ్జన్మ సం
తరణీ ! నాయభిమానముం జెఱుప నీ ♦ తారుణ్యసంపత్తి యే
కొఱయుఁ లేని శవంబుపోల్కినయితిఁ ♦ గుంభస్త నీ ! యింక నీ
వరిదివ్యావధనేవచే బ్రదుకఁగా ♦ వాంఛించితిం బ్రోవవే. ౧౫౨౬

మ॥ నిజమూహింతము తొర పెఁ వలపునఁ ♦ రేరాయనిం బొంది భా
వజ సౌఖ్యంబులఁ దేలదే ? చెడియెనే ? పాపాల పాలయ్యెనే ?
త్రిజగన్మోహిని ? నా మనోరుజుల వే ♦ తీర్పంగదే! వేరు మం
దు జగంబందునలేదు నీవెగతి వా ♦ దుల్మాని ప్రార్థించెదఁ. ౧౫౨౭

క॥ అనుచు దశాన్యుడు వక్షం, బును బాహువులిర్వది పదిముకుటంబులు భూ
మినిచేరఁ జాగిలంబడి, యెను మడఁతుల కేరికేని ♦ యెదలు ద్రవింపఁ.

—: సీత రావణుని దూషించుట :—

మ॥ మృదుశీలాత్మక సీతే లేడి పులి బా ♦ రింబడ్డ యట్టై కడుం
జెదరెం గంపము నొందె మానుపడియెం ♦ బెగ్గిల్లె నట్లయ్యు వీఁ
డదయుండై నను చంప వచ్చిన నరే ♦ యాఁగాక మద్యావముల్
మది నే దాఁపఁగఁ జాలనంచుఁ దృణముఁ ♦ మాటొడ్డి తానిట్లునఁ.

శా॥ నీ చేష్టల్ కడునింద్యముల్ కృపణముల్ ♦ నిక్కంబు దుష్టాత్మ! యీ
నీచోక్తుల్ వచియింపఁగాఁ దగవు దు ♦ స్నీతుల్ చెడఁద్రోచురా
నీ చుట్టాలును నీవు నేటిదనుకన్ ♦ నిట్రాళ్లు నా చుండఁగా
నాచెన్నారు పతివ్రతాత్మ ఫలము ♦ న్నన్ మండనా? మాడనా?

మ॥ తరుణీ ధర్మము నేను కాచి ఫలమే? ధర్మంబు స్థాపింపఁగా
ధరణీభారము మాన్ప రామవిభుఁ డు ♦ స్తంభించియన్ లాభమే?
విరివారం బదినోళ్లు నీకుఁ గలుగన్ ♦ విష్ణూరంపుం బల్కులన్
భరమయ్యున్ విననుండఁగాఁ బలుకవో! బాధింపవో? చంపవో?

మ॥ తపసున్ వెన్నుని కార్తికేయు శివు ధా ♦ తన్ జిష్ణుఁ జండాంతు ని
స్త్రుపులంజేసి జయించినాడనచి ప్ర ♦ జ్ఞ ల్పల్కుచున్నావు నా
తపముల్ పండిన పండుఁ శ్రీరఘుకులో ♦ త్తంసంబు దుర్వార బా
ణ పథిన్నిల్వఁగ లేక పాటితివి మా ♦ సంబాండు నీ కున్నదే? ౧౮౩౪

శా॥ బన్నంబందుచుఁ బస్తులం బడి యశో ♦ భావంబు వోనాడి నా
న న్నుగ్గాడి నికృష్టనై నిలుచు దా ♦ నంగాను నిర్దష్ట భా
స్వన్నానాగుణ భూషణుండగు రఘు ♦ స్వామిన్ మహా వాంఛతోఁ
గన్నారం గను భాగ్యమబ్బు నను వే ♦ డ్కం దాల్చితిం బ్రాణముల్.

శా ధీరోదాత్తుఁడు లక్ష్మణుండు రణ ధా ♦ త్రిన్ నిన్ను వెన్నిచ్చి యీ
సారిం బాఱఁగనీక యడ్డి నిలువన్ ♦ ట్నా భర్త నీ శీర్షముల్
వీరత్వంబునఁ గూల్చి నీయనుఁగులన్ ♦ వేటాడి యేకైక దో
స్సారుండై వెలయంగఁ గాంచు ఘనకాం ♦ డు నిల్చితిం బ్రాణముల్.

మ॥ కరుణాజీవము కంజనేత్రములు జో ♦ కంగల్లి హస్తంబులన్
శరముల్ విల్లు ధరించి యెల్లర హృద ♦ బ్ధాతంబులన్ లాగు క
ర్పూర బృందార్క వనాంతక ప్రబల జీ ♦ మాతంబు గాకొండు గాం
చి రహింబొందదు మానసాంబుజమునన్ ♦ సీతామయూరం బొగిన్

మ॥ కడఁకన్ జానకి యిట్లన న్నమలి మ్రిం ♦ గందగ్గ కోపంబుతోఁ
పుడమిం దాచుచుఁ బంక్తికంఠుఁ డను నోఁపూఁబోడి! నన్ గెల్చి నీ
బెడఁదల్ పావిన మీఁద రాఘవునితోఁ బ్రేమంపు జీవంబు లా
క్కఁడుగా వాదెదుగాక యంచు నగె ని ♦ ధ్ధాతంబు చందంబునన్

చ॥ నరమర నాగ తాపసులు ♦ నా క్రుధకుం గుఱి యైనవార లె
వ్వుడు మని వారు? వెన్నునిగ ♦ భావన సేయుచు నీవు మోదముం
బొరయుచు నుండు మానవుఁడు ♦ పూర్తిగ నీమది నాటియుండుచో
మురియలు చేసి తీరుదును ♦ ముగ్ధవు నా బలమున్ గణింతువే? ౧౮౩౫

ఉ॥ కోతులు వార్ధిఁ గట్టినవి ♦ కోటను పట్టుగ ముట్టడించె దృ
 స్ఫీతిగఁ బోరె రక్కసుల ♦ గీటడఁచెం గొఱ యేమి యంచు నీ
 చేతములోన నమ్మదము ♦ చెందెదవే? శలభంబు లగ్నిలోఁ
 బాతము సెందు లీలఁ బడ ♦ వా? మఱి నాదు ప్రతాప కీలలక. ౧౪౮౦

మ॥ చని సాకేతమునందు రాజకులముక్ ♦ సంపూర్తిగాఁ బట్టి బం
 ధనముల్ నేసియె తెండు తప్పినఁ దలల్ ♦ దర్పించి ఖండించి తెం
 డని యాదేశ మొనంగి పంపితిని దై ♦ త్యవ్రాతముక్ దద్విధం
 బున నీతండ్రి వసించుచుండు పురికిం ♦ బుత్తైంచితిం గోమలీ! ౧౪౮౧

చ॥ అని యనురేంద్రుఁ డాడ జన ♦ కావని నాథుని పుత్రి నన్ను వం
 చనమున నిట్లునేయు గుణ ♦ శాలికిఁ జేయఁగ రాని దుండునే?
 జననిని చంపు వానికిఁ బ్రజల్ సారకాయలు గారె? యంచు న
 గ్నిని వడి మ్రొంగి క్రక్కు కర ♦ ణిం దపియించెను నిశ్వసించుచుక. ౧౪౮౨

ఉ॥ నన్నిటలార్చి త్రిప్ప విధి ♦ నమ్మిన బంట్లని మిమ్ము త్రిప్పఁగాఁ
 బన్నుగఁ గష్టజాలములఁ ♦ బాల్పడఁ జేసెడు మీ రలంతులే?
 అన్ని యధర్మముల్ మదికి ♦ న్యాయముగాఁగనె మీకుఁ దోచ నే
 మెన్ని ఫలంబు నుంత వహి ♦ యించునె? దుష్టుల కేవి ధర్మముల్?

సీ॥ అని కన్నులందు నిగంతర ధారఁగా, బాష్పము ల్గార్చుచుఁబరితపించు
 సుగ్ధలి యెదుట మహోదరుండు మరుత్తు, జనకునిగాఁజేసివెనుక కీడ్చి
 చేతు లిటియఁగట్టిచేడ్పడఁ దెచ్చి ని, ల్పఁగఁ గాంచి నీత కేలను విదిర్చె
 నేత్రముల్ మోదికొనియె నిప్పు ద్రొక్కిన, విధిని పాదంబులువిహ్వలించె

తే॥ మానసంబు శరీరంబుమాడ్కి వేగె, నిలను పడియెను పొరలె గొంఁతెత్తియెడ్పె
 బలవరించెను వడఁకెనుకళవళించె, నేమి నేయంగఁగలుగు నయ్యగురుబోడి?.

ఉ॥ హా యను దైవమా యను మ ♦ హాపద రాదగునా యనుక వశం
 బా యను ధర్మముం జెడియె ♦ నా యను సత్యము మాడి బూది యా
 నా యను మాయలే బలిసె ♦ నా యను నాపద నుండి ముక్తి లే
 దా యను లోకమెల్ల విల ♦ యంబు భజింప శపింతునా యనుక.

మ॥ జనకా! నాకొఱకై యనేక దురవ ♦ స్థల్ నీకుఁ బాటిల్లెనే?
 నను గన్నందుల కిద్దియా ఫలము? ధ ♦ న్యత్వంబు ప్రాప్తించె! నే
 మనుదానక మనుదానక గాను బహుదుః ♦ ఖానాప్తి బంధువ్రజం
 బునకుం గూర్చినదాస నాయభిజనం ♦ బుక మెచ్చవచ్చుం గదా?

ఉ॥ పెట్టి భుజించినాడవు వి ♦ వేకముతోఁ గ్రమ ధర్మ పద్ధతుల్
 నెట్టన యాచరించితివి ♦ నేర్చితి శత్రుల రూపడంపఁగ

బట్టుగఁ బెక్కు జన్మములు ♦ పారము ముట్ట నొనర్చినాడ వీ
కిట్టని బాధలొందఁ బరికించితిఁ గన్నులు కాలిపోవమి

౧౮౮౭

క॥ పలువిధముల నీరీతిం, బలవించుచు సొమ్మసిల్లిపడుచుఁ బొరలుచున్

దలఁకుచుఁ దలరుచుఁ గురరిం, బలె గదఱుంబుగను మరలఁబలవర మొందెన్.

తే॥ పాడి దప్పని పార్థివఁవంశమందు, పొడము నీవు పుత్రికలకుఁబుట్టినింట

వారు చేయంగఁదగు కార్యఁపద్ధతులకు, రామిఁ జూడఁగోరియొ యిటుఁరాక తండ్రి !

ఉ॥ మాయల మందిరంబగుచు ♦ మ్రాలుపు చెజం బురుడించు సంస్కృతిం

బాయఁగ లేక యార్తులయి ♦ ప్రార్థన సేయఁగఁ గాచువాఁడు నా

రాయణుఁ డండ్రు విజ్ఞులు ధ ♦ రాష్ట్రలి నా చెజఁదీర్చి ప్రోచు వా

రేయెడలేరు నాకొఱకు ♦ నెయిన నీ చెజఁ దీర్పు తెవ్వరో ? ౧౮౯౦

చ॥ చెడుగులతోడఁ జేరమిని ♦ చెందెను వైరము దీనికంటె నీ

కడిమిని వీరనాకమును ♦ కాంచిన మేలగు; రాజులందు గా

మిడి వను పేరుతో నడిని ♦ ఖాటితి వియ్యది నన్ను శుత్రిగాఁ

బడయు ఫలమ్ము నుమ్ము ! నుత ♦ పట్టున నెవ్వరు మ్రంది రీగతిన్ ?

చ॥ పలుపులచేతఁ గట్టువడి ♦ భారము మోయుచు దున్ని మోఁదులం

బలువుగఁ బొంది పంకమున ♦ మగ్నత నొందు వృషంబువోలె నే

నలయుచు నుంటిఁ బట్టువడి ♦ నప్పుడె చావమి విక్రయించితిన్

నలువుగ మిమ్ము నారకము ♦ నం బడి క్రమ్మఱ నాకుఁ గల్గునే ?

చ॥ చెఱవడి శత్రునాశమును ♦ చేసి మదంబును పొందుదాననా ?

గుఱుతుగ రామపాదములఁ ♦ గోరిక నేవ యొనర్చుదాననా ?

చెఱవన చేటనై చెడుగు ♦ చేసితిఁ దండ్రి కులంబుఁ గూల్చితిన్

గొఱవిగఁ గాల్చితిం బతి య ♦ కుంతిత వంశ విశేష కీర్తులన్. ౧౮౯౩

చ॥ వనమున జీవితేశునకు ♦ వారని వైర మొకండు కూర్చితిన్

జనకుఁడు బంధితుం డయిన ♦ జానుగఁ జూచుచునుంటిఁ బాతకం

బున విలయంబులే కలిగెఁ ♦ బుట్టిన యింటికి మెట్టి నింటికిన్

బనువడి జీవితంబు నెడఁ ♦ బాయ ! నీకెవ్వరి కొంపఁ గూల్చినో ? ౧౮౯౪

చ॥ క్రతువు లొనర్చి నన్నరుదు ♦ గాఁ గని పెంచిన తండ్రి బాహువుల్

కుఠిలపడంగఁ గట్ట భువిఁ ♦ గూలి యవస్థలఁ బొందుచుండ ని

శ్చితమతిఁ జూచు నేను రఘు ♦ శేఖరు జీవితనాథు నిట్టి దు

స్థితి గనకుండు మున్నుగనె ♦ జీవములన్ విడఁజాలనే మొకో ? ౧౮౯౫

సీ॥ జననులారా ! వృద్ధఁజనులార ! సోదరు, లార ! జనకు దుర్విచార మెఱుంగ

రేమి ? నావలె మీకుఁనిడుమలు గల్గెనే ? రాశేల ? మరణించిఁనారలేమి ?

మేరువునెక్కి స్వశ్రేయనిఁ బట్టిన, నంకించి యీలంకయందు చొరగ
సుకరంబు గాదు తప్పక వారు చంపిన, పంచనల్ చేసినవార్తఁ దెలుపు
తే॥వారలెవ్వరు గలరు మీవలన వేఱు, హనుమయొక్కఁడున్నాఁడే? యట్లైనదెలియ
వచ్చుఁ దెలిసియుఁ జేయంగవచ్చునేమి? త్రిప్పి దుర్విధి యిట్లు వేధించుచుండ

చ॥ జనకుని దెచ్చినట్టి నెఱుఁ జాణ తపంబున మేనువాడఁ జి
క్కిన నుగుణాధ్యు నబ్బరతుఁ ఁ గీడ్పడఁ దెచ్చుటలోన శంకయుం
దనుకునె? యట్లులైన గుణ ఁ ధాముఁడు రాముఁడు చాలకాల మె
ట్లును బ్రతుకంగఁబోఁ డనుజు ఁ లుం బడిచత్తురు గుండె వ్రేలఁగఁ.

ఉ॥ నేతువుగట్టి లంకఁ బరి ఁ చేసి యనేకుల దుర్నిశాటులఁ
బాతులఁ వధించెనని ఁ పల్కిన వార్తల నాలకించి నా
చేతమునం బ్రమోదమును ఁ చెందితి దుర్విధి యిట్లుచేసె వి
ఖ్యాత తపోవ్రతంబులకుఁ ఁ గల్గిన సత్ఫల మిద్దియే చుమీ! ౧౪౫౮

చ॥ అని పలవించి రామవిభు ఁ సర్దిలి ప్రాణము సొమ్మసిల్ల రా
వణుఁడును లోన సంతసిలి ఁ వారిజలోచన దుఃఖ మోర్వఁ జా
లనిదయి తండ్రి జీవితము ఁ లం జెడనీయక కోరి కాచి తా
నును సుఖ మొందునంచు మదిఁనూల్కొన జానకిఁ గాంచి యిట్లునుఁ

ఉ॥ సుందరి! నిన్ను పొందఁదగు ఁ చొప్పులకై తలఁపంగరాని యి
బ్బందుల నుంచినాడ మగు ఁ వా! యవి యెల్ల క్షమించి నన్ను నీ
కుం దగు బంటుగాఁగఁ గయి ఁ కొమ్ము విదేహ ధరాధినాథుఁ జం
పం దలపెట్టి నా భయము ఁ మానుము నమ్ముము నా వచస్సులఁ.

ఉ॥ పంతల పాలుసేయు వల ఁ పంతలఁ బావుదువేని చెప్పెదఁ
జింతలఁ బాపి నీ జనకుఁ ఁ జేర్చెద నింద్రుని సింహావీరిపై
నంతకు మించి కోరిన జ ఁ యంబునఁ గొన్న సమస్తరాజ్య మొ
ప్పింతును కాలఁ జూపు పని ఁ వేడ్క శిరంబునఁ జేయుచుండెదఁ

చ॥ వలసిన లంక నిచ్చెదను ఁ వారని సేవధులెల్ల నిచ్చెదఁ
లలిత విమానమిచ్చెదఁ గ ఁ లంగక యిచ్చెదఁ జంద్రహాసముఁ
దలఁపునఁ గోరె దెయ్యెవి ముఁదంబున నయ్యవి యెల్ల నిచ్చెదఁ
గలికిరొ! డెంద మిచ్చెదను ఁ కాదన సేదగు డెంద మిచ్చినఁ.

చ॥ పవడముఁ బోలు నోట నొక ఁ పల్కు ప్రియంబుగఁ బల్కితేని నేఁ
దవిలి మహేంద్రు శీర్షక ము ఁ దగ్రత దివ్యులు గొల్వఁ దెచ్చి శా
స్త్రవిధి విదేహనాయకు శి ఁ రంబున నుంచెద సర్వ దిక్పతి
స్తవముల దేవ కామినుల ఁ దాన్యముఁ గూర్చెద మేల్మి నించెదఁ.

- చ॥ కరుణను నన్ను నాకులము ♦ గగ్గులకాడుగఁ జేయకుండ ని
బృరమునఁ బ్రోచి యగ్గలపు ♦ భాగ్యములక సమకూర్చి నీచెఱక
విరియఁగఁ జేసికొంచు ఘన ♦ విశ్రుత సౌఖ్యము లెల్ల వేళలం
బొరయును యంచు నయ్యలరుఁ♦బోడి పదంబుల వ్రాలె గ్రక్కునక.
- చ॥ చెవులకు హస్తముల్ కదియఁ ♦ జేరిచి జానకి నిశ్చసించి యె
క్కువ దిగులూని దుఃఖమును ♦ కోపముఁ బైపయి నగ్గలింప మై
రవులఁగఁ దండ్రియేని తన ♦ ప్రాణము లెచ్చుగ నిచ్చుగించి యీ
పవిదిని పల్కఁ డియ్యది ను ♦ బద్ధము గాదను నిశ్చయంబుతో. ౧౪౭౫

—: సీత మాయాజనకుం బదరుట :—

- చ॥ తగవు నశింప శీలము కొ ♦ దంబడ క్షాత్రము కూలిపోవఁగా
జగతిని నిందమోవ ఘన ♦ సత్యము చావఁగ నచ్చరిత్రముల్
తెగులుగొనంగ గౌరవము ♦ తీఱఁగ బుద్ధియు మాఁడఁగా నిటుల్
తగిలి వచించు నీవు నొక ♦ తండ్రివె ? ధూర్తుడ వాడు దుర్మతీ! ౧౪౭౬
- చ॥ కులము నశించినక గతులు ♦ గూలిన నాపద లెన్నివచ్చి త
న్నలఁచిన గుండె వ్రయ్యలయి ♦ నం దలవోయినఁ బాడిపేదుముల్
వెలలఁగ మానముం జెడఁగఁ ♦ బేరును లోకులు తూరుపెత్త రా
జులు మనువారె ? స్వీయకుల ♦ నూదన! యారయ నీవుఁ దండ్రివే ?
- చ॥ జనకుని యట్లు తోఁప వొక ♦ శ్వాసమ వీవు నిజమ్ము తండ్రివై
నను రఘురాము వింటికి ఘ ♦ నమ్ముగ దీవన లిచ్చి యాతఁడే
నిను విడిపించునేని చెఱ ♦ నీఁగుము తక్కినయేని చావు మ
న్య నియతి లేద యంచుఁ దగ ♦ నాడక యీగతిఁ గాటులాడెదే ?
- ఉ॥ నీవును నీదు చుట్టములు ♦ నీ సకలంబును మాఁడి బొగ్గులై
పోవునుగాక నీతి పథ ♦ ముక మతిఁదప్పి చరింపనేర్తునే ?
శ్రీవరుండైన రామవిభు ♦ నేవకురాలగు నేను నీచనై
జీవములుండ రావణుని ♦ చెంగట మానమువోఁ జరింతునే ?
- ఉ॥ రామ విభుండు దక్క నను ♦ రాగముతో నను డాయువారు ర
క్షోమరులైన దీపశిఖఁ ♦ జొచ్చిన కీటములట్లు మాఁడరే ?
యేమని యెంచితో నను ? మృ ♦ గేంద్రుని గూడిన సింహి యెన్నఁడే
బ్రేముడిఁ బాడుగుంటలఁ జ ♦ రించెడు సక్కను గూడియుండునే ? ౧౪౮౦
- ఉ॥ క్రూరబలుండు రావణుండు ♦ కోమలి పల్కు కఠోర వార్తలక
దోరవుఁ గిన్నతోడ విని ♦ తోయలి ! నీవు తలంచినట్లె యె

స్వారుము కాంగలట్టి దెన + లారకపోవడు వీనిఁబట్టి నీ
వారయుచుండఁ ద్రుంతునని + యత్తఱి ఖడ్గము వేగ యెత్తును.

ఉ॥ చుంఁగలేవు న స్నితనిఁజంపఁగఁజాలవు నిన్ను నీవును
జంపుకొనంగలేవు భువ + సంబులఁ గూల్చఁగలేవు రాముఁడే
చంపెడువాఁడు నీకు మొగి + సాయపడంగల నీదుబంధులతో
లంపటలెల్లఁ బూర్తిగఁ దొ + లంగఁగ నన్ గొనువాఁడు కీర్తితో.

చ॥ అని ధరజాత పల్కుతఱి + నడ్డము వచ్చి మహోదరుండు పా
వనతర దేవభోగి! యొక + పట్టున నీకయి వేఁడెఁగొక యీ
జనకుండు నీకొనర్చిన దొ + సం గొక యింతయు లేదు వీనిఁ జం
పిన వెనుకైన సీత పల + వింపదె నీకు సధీనయా తఱి? ౧౮౮౩

చ॥ అని మొన రామభద్రుఁ డెగ + టార్పుము సర్వము నీకుఁ జక్కనొ
నని వచియింప దైత్యవిభుఁ + డప్పని మాని తొలంగె నంతలో
వనచరు లార్పుటల్ విబుధ + వ్యూల కేకలతోడి చప్పటల్
విని మదిలోఁ గలంగె రణ + వృత్తము తత్తటపాటు గూర్చున్. ౧౮౮౪

తే॥ ఇన కులేశుల గుణరావ+మెక్కుడయ్యె, నమర వానర కలకల+మతిశయించె
గుంభకర్ణుని సైన్యంబు+గూల నాతఁ, డొంటిమై యుండెనని దైత్యుఁడుమ్మలించె.

—: రావణుడు కుంభకర్ణ-మృతికై విలపించుట :—

ఉ॥ తెక్కలు గట్టికొంచు నెన + రేగి వడిక వడి వచ్చి దూత లా
రక్కసిజేని కర్ణ వివ + రంబుల డాసి మహా రణంబునన్
మొక్కలులైన వానరుల + మొత్తము మొత్తముగా వధించి పై
నుక్కఱి రామబాణముల + నుర్వరఁ దమ్ముండు కూలెఁగా! యనన్.

తే॥ పరిధి గల భాస్కరుంబలెఁబ్రెడి సరుల, చే నలంకరింపఁబడినశీర్షకములు
జగతిఁ బడఁ బెల్లగిలిన వృ+క్షంబు పగిది, గూలె రావణుఁ డవ్వార్త+కుములఁజేయ.

తే॥ ఉర్విఁ బుట్టుకఁదొట్టి వి+యోగ దుఃఖ, మెన్నఁ డెఱుంగని లంకా మ+హీశ్వరుండు
తనకునై ఘోర రణమునఁదమ్ముఁ డిలిగె, నంచు వినినంత గొంతె త్తియంగతార్చె.

సీ॥ త్రిదశ పద్మాకర+మద గజేంద్రమ! యింద్ర, వరకీర్తి పూర్ణేందు+వారిదంబ!

అబ్జజపాత్ర! శూ+లాయుధహస్త! యీ, చెడువార్త నేడు నా+చెవులు వ్రల

విధనయ్యె నిన్నంపి+వెనుక నాప్రాణముల్, గాచికోఁ దలచిన+ నీచు నేను

నీస్థితి విన్నచో+నిర్జరనాథుఁడై, రావణ మెక్కి న్య + ర్గంబు చొరఁడె?

తే॥ విమతి నన్ను నీవే యిట్లు+విడిచి పోవ, నెవరెవరితోడఁ బుట్ట ర+హించువారు?

యెదుటి కీతేర భీతిల్లి+యొదుఁగువారు, చూచి తొమ్ముపైఁ జేతులుంచుకొని రారె!

తే॥ స్నాన మాడెడి తటి సీకున్వర్ణశిఖరి, మడమ రుద్దికొనెడు చిన్నపడుకె యగును
అట్టి నిన్నొక మనుజునియలుగు కూల్చె, సనెడి మాటయే నామఁకలతగూర్చె.

తే॥ శూల చక్ర వజ్రంబులు ధోకి యొడలి, పైని రోమంబునేని రాల్పుంగలేదు
అల్ప మనుజుని మృదుల సాయకము త్రుంచె, గుక్క సింగంబు నెదిరించి
కూల్చె నార! ౧౪౯౧

సీ॥ తోడఁబుట్టువు ముక్కుత్రుంగ మారీచుండు, బ్రుంగ లంకయుఁ బట్టుగ్రుంగ భీమ
బలుండు తమ్ముడు మ్రుంగబదుకుచు నొకచెలి, సౌందర్యమున కానఁజెందినాఁడ
నినకులునైన నాతని తమ్మునైన నే, నానినైనను గపిసాధునైన
నంగదునైన మహాబల సుతునైన, జాంబవంతుని నేని చంపి తనుచు

తే॥ వినఁగ నోచనైతి నిదేటివితచావు, రాలు తేలెను బెండ్లు సీరమున మునిగె
నేమి చెప్పంగఁగలదింకఁదామసింప, కరుగుదేరంగఁ దలఁతు నిన్ననుసరించి.

చ॥ అతివలు కాళులొత్త మల యానిల మొయ్యన వీవ నూన సం
గత తలిమంబున న్నిదుర గాంచెడు సోదర! ప్రేత భూత సం
తతులు నటించుచుం గటురు తంబులు నేయు దురంబునక రజో
యుతమగు భూమి శయ్య నెటు లొందితి నిద్దుర మేను వ్రాల్చుచున్.

తే॥ దిక్కులందున నీవు కీర్తిని రహింపఁ, జేయ మధువాని భోగముల్ చెందుచుంటి
నీవు వోవంగ నేనెట్లు నిలుచువాడ? వత్తు నీవెంటఁ దామసింపను నిజమ్ము.

తే॥ అనుచు మిక్కిలి పలవించితనదు కీర్తి, కారణంబెల్ల రిట్లెఱుంగంగఁ జేసె
సీత తననోరు చలియింపఁజెంగలించి, మేనఁ బులకలు గ్రమ్మంగఁగ్లాని విడిచె.

తే॥ గాత్ర ముప్పొంగె గార్వ్యంబుకడకుఁ జనియె, మనసు తెలివొందె జీవముల్
మరలివచ్చె

సిరియె సేవసేయఁగఁదగుశీలచరిత, సీత యెలమికిఁ బాలిమేరక్షితిని గలదె?

తే॥ కాంతు లలిత రూపము కుంభకర్ణ ఘోర, తనువుగాంచి భీతిల్లి తత్తటిలి యవలఁ
గెడసఁ గుంభకర్ణుండను నుడువు విన్న, సీత పూరించె వేటొకసీత యనఁగ.

తే॥ లోకములఁ గూల్తు లోక పాటురను ద్రుంతుఁ, జావకున్నఁ ద్రిమూర్తులఁజావకుండు
మందు దిన్న గీర్వాణులఁబందివైతు, నని చిరాకు మిక్కిలి యొందెననురవిభుండు.

మ॥ తనువు వీడిన నాదు తమ్మునకు నుద్దామక్రియ రామ ల
క్ష్మణ రక్తంబునఁ దర్పణంబు నొగి ము మ్మాఱుల్ మనశ్శాంతికై
యొనరింపంగలవాడ నంచు సమరో ద్యోగంబునం బోయె రా
వణుఁ డాచోటును వీడి మంత్రులు సఖుల్ పంటించి వెన్నాడఁగన్.

తే॥ కాక కంక గృధ్రంబులుకలయఁదిరుగు, పాలికలనఁ గుంభకర్ణుండుపాలిసె ననుచుఁ
గుంది యీజనకుని వేఱుబంది నుంచు, డంచు నేగె మహోదరుఁడార్తిమెయిని.

తే॥ పూలు తావియు లేక దుఃస్వప్నము లేక, యొంటి తిరియైన కేశంబులొప్పు సీత
కడకుఁ గడఁగతో ద్రిజటయతో కాంత వచ్చి, యూజడించుచు నిట్లునితేజుఁ బలికె.
తే॥ నీ జనకుఁడంచు నీదు సన్నిధికి వచ్చి, మలసి నతఁడు మరుత్తుఁడతో మాయలొడు
సిక్కిమది యని నమ్మకుఁ సీరజాక్షి! దనుజ మాయలు కెక్కులుఁ తలరనేల?
తే॥ త్రిజట పల్కులయందు మైధిలికి నమ్మ, కంబు గల్లుట నామె దుఃఖమ్ము వీడె
నందియము వీడె మనసునఁ గుండు వీడె, నెప్ప టట్టులు రామాప్తియెదురుచూచె.

౧౨ అతికాయ వధ పటలము. (౨౭౬)

తే॥ ఉగ్రమై వెల్లు విలయాగ్ని యుడుకునట్లు, మండుకోపంబుతో రావణుఁడు కొలిచి
యిరుకెలకులవచ్చు మంతిరులఁజూచి, రాద్రమూర్తియై యిట్లు వాక్రవ్వఁ దొడఁగె.
తే॥ అనువుగలవారు పగఱయుఁక్కడఁచువారు, ఒలియురని పంప శాత్రవంబులమడంచి
మరలి రాలేక యూరక మరలివచ్చి, పిలుతునేల? సిగ్గిలరె? యాపలికిఁబొందు.

చ॥ గతియొకయింతలేక స్థవ ఁ గంబుల డంబుగఁ గూర్చుకొన్న దు
ర్మతులను చంపివత్తుమని ఁ మాజట రుద్రులఁబోలె నేనె కె
జతనముతోడఁ దమ్మునకు ఁ సాయమునేయక పాజీవత్తునే?
యతగులు మీరు ప్రాణముల ఁ నంటి చరింతురె యెల్లకాలము?

చ॥ మునుపు జయించితో జగము ఁ మొత్తము నేలితి శౌర్యసంపద
గొనకొని మీరు నాదు మఱుఁ గుం గొని గౌరవ సౌఖ్య కీర్తులం
గని చరియించినా రిప్పుడు ఁ కార్యము గల్గిన మీలంబు పం
చన మొనరింపకుండ నను ఁ జాతము లిచ్చియుఁ జేయు టొప్పుదే?

తే॥ అంతకర్వుల మేముకామందురేని, యట్లు చెప్పఁడు నేనేగియముఁడులేక
ప్రాణ మానఁదగిన శక్తిఁబరపి నరులు, వీవు చూపఁజేసెద భూతవితతి యదర.

తే॥ మఱియునొకమాటయరుదై నందురమునందు, గెలువఁగోరిననేగుఁడుఁచలముమీఱ
నిలుగుట నిజంబని మీరుఁతలఁతురేని, వలవ దెయ్యది మీకోర్కిఁతెలుపుఁడనుడు.
తే॥ బ్రహ్మకోపించినను జయింపంగరాని, శూరు డతికాయుఁడవుడు నిష్ఠురతతోడఁ
గోపమును సిగ్గు మల్లడిఁగొనఁగఁబలికె, రావణునితోడఁ దనపరాక్రమము మెఱయ.

ఉ॥ జంకిన జంకనీ నరులు ఁ జంభ విభేదియు నిర్జరావళుల్
జంకిన జంకనీ యజుఁడు ఁ చక్రియు రుద్రుఁడు తక్కువారలు
జంకిన నీవు నీకయి వెనక బిడియంబు వహింతుగాక నే
జంకితినంచు నెంచుటయుఁజక్కటికాదు భవన్మనంబునక. ౧౭౧౧

తే॥ దానవులయందు ఘనబలదర్శితలను, గెలిచి గెలుపును నీకుఁ గల్గింపలేదే?
నీవును పడంకఁ బోరిననిర్జరులను, క్రుంచి సారెనాఁ ద్రిప్పి యాడించలేదే?

ఉ॥ కైదువు కేలనండ ధరఁ ♦ గాల నలంపఁగఁడై యత్తుఁ డం
బేదల సాయకంబులకు ♦ బిద్దిన గద్దటి కంభకర్ణుఁడన్
బేదల సత్త్వకీర్తులను ♦ భీతిని నమ్మిన యా విభీషణుం
డో దనుజేంద్ర! నాకు సము ♦ లో? తలపోయుము సీమనంబునన్.

తే॥ సీదుతమ్మునిప్రాణముల్ ♦ నీటు నేయు, వానితమ్ముని జీవముల్ ♦ బ్రాతిదీసి
రాము వడఁకింపఁజాలిన ♦ భీమ రణము, నేయ నేని నీ కొడుకనఁ జెల్లుటెల్లు? ౧౫౧౪

క॥ ముమ్మరముగఁ బోరి ప్లవం, గమ్ములఁ ద్రుగించి దళము ♦ కాండ నలఁచి బీ
రమ్మున నిరువురు నరుల క, రమ్ము లిటియఁగట్టి తెచ్చు ♦ త్రాణం గనుమా.

క॥ బంటులతోఁ బొమ్మందువొ, యెంటరివై పొమ్మటందు ♦ వో సెలవిమ్మా
పంటింప కేగి వారల, దఁటతన మడంతు ననిన ♦ దనుజేంద్రుండన్. ౧౫౧౬

క॥ ముదమంది లెస్స పలికితి, కదనమ్మున లక్ష్మణాఖ్యు ♦ ఖండించినచోఁ
బదపడి మఱునాడే నే, సదమద మొనరింతు రామ ♦ చంద్రు దురమునన్. ౧౫౧౭

ఆ॥ మూఁడుకోట్ల క్రొత్త ♦ మొన రథ గజ తురం, గములు తోడరాఁగఁ ♦ గదనతలము
నేరఁ బొమ్మటంచుఁ జీరి దీవించుచు, నెలస మతిశయింప ♦ సెలవొనంగి. ౧౫౧౮

తే॥ నిర్జరుల కసాధ్యులు మహా ♦ నిష్ఠుర బల, ఘనులు కంభ నికుంభు ల ♦ కంపనుండు
తేరి రక్షకులుగ వచ్చు ♦ వారు పవన, జవన హయ శతాంగంబుపై ♦ సరగఁజనుము.

తే॥ తేరు లొక వేయి యొక కోటి ♦ వారణములు, కోటి వారువములు తోడఁ ♦ గూడి వచ్చుఁ
గదలుమన నతికాయుండు ♦ ముదమునంది, కార్ముకముపూనిపసిడి కం ♦ కటముదొడిగె.

తే॥ కఠినరావముల్ గల వీర ♦ గణము బలయ, వివిధ సాధనముల కాంతి ♦ వింత గొలుప
వీధులెల్లఁ గ్రిక్కిటియంగ ♦ వెడలె దండు, వాదరేణువుల్ రోదసిఁ ♦ బరవి నిండ.

సీ॥ గిరిదరీ సుప్తకే ♦ సరులు మేలుకొనంగ, గజ బృంహి తంబు ల ♦ గ్గలముగాఁగ
కపి నికాయంబుల ♦ కర్ణ భేరులు ప్రీల, భేరీ రవంబులు ♦ బోరుకొనఁగ
జీవనంతతి గుండె ♦ చెదరంగఁ బంచధా, రాగత హయహేష ♦ లలమికొనఁగ

నుక్కి శేషు నొడలు ♦ మిక్కిలి బడలంగ, స్వందన నేమి నిఁస్వనము లులియ
తే॥ కాలిబంటుల ఘనఘోర ♦ గర్జనముల, దారణస్థితి గగనంబు ♦ బూరటిల్లఁ
బాదవిక్షేపముల భూమి ♦ పల్లటిల్ల, నడచె వడిగాఁగ వైత్య సై ♦ న్యబు లనికె.

తే॥ మున్ను మదగజంబులు వడిఁ ♦ బోవుచుండ, వెంటఁబడి పోవుచుండెడు ♦ పిడులునాఁగ
ధ్వజము లొలయు శంపాయుత ♦ వారిదములు, కదలుచుండెను వెనువెంట ♦ గములు గట్టి.

తే॥ అంకుశము పోటుగొన్న సా ♦ రంగములకుఁ బ్రక్కలన్ మదతో యంబు ♦ పాఱుకతన
దారి బురదయై దిగఁబడఁ ♦ దత్తడములు, నేనుఁగులు నేగె నట్టెట ♦ నీదుపోల్కి.

తే॥ భానుతోడఁ బరిధి యేగుఁపగిది నడచె, స్వందనంబులు తోయదఁచయమువోలె
నడచె వారణములు నేలఁనడవవయ్యె, బరుగువాఱుచునుండెడుఁతురగసమితి.

క॥ గిరి సముదయములు నడచిన, తెఱఁగునఁ దఱుచగుచుఁ బెద్ద ఁ తేరులు నడవక
గరువంబున నతికాయం, డిరవుగ నని నేయఁదగినఁయిక్కువ చేరెక. ౧౫౨౬

క॥ శ్రీరామ మదగజేంద్రము, వీరవిహారంబు సలుపుఁపుధివిని గని వె
వ్వేతై పదములు తునిఁగిన, వీరుని పినతండ్రిఁ గాంచి ఁ విలపించె గడుక.

క॥ ఇది యమ్ములచేఁ దిప్పయి, పొదలినయదిగాదు దిగిభఁముల తనువు న్ని
రదమును శరనిధియును గా, దిది తండ్రి శరీరమనుచుఁనేడ్చెం బెలుచెక. ౧౫౨౭

తే॥ అకట యిట్టిదుస్థితిఁ జూడఁనరుగుదెంచి, నాడ నునుఱులతోనున్నఁనరుల మున్నె
తునుమకుండుటచే నింతఁదొసఁగువచ్చె, నూరకుండుట నాకింక ఁ నొప్పుగాదు.

క॥ అని కినిసి యిట్లుకావించి, చిన రామునితమ్ము నిట్లై ఁ చెలగి చెలగి రా
ముని దుఃఖము గనినం గద, మన యంగద నీఁగు ననుచుఁమదిఁ జింతించెక.

తే॥ మహిమఁడను దూతఁ బిల్చినాఁమాటగాఁగ, లక్ష్మణునికడకేగి యీఁలలినిఁపలుకు
తమ్ముకై దురపిలు శనఁతండ్రినెగులు, దీర్ప నతికాయఁ డాజి కేఁతెంచెననుము.

తే॥ చింతచే మదికలఁగి కృఁశించుచున్న, తండ్రి నిండునభను రాముఁతమ్ముఁ డాజిఁ
గాళ్లు తెగి యురలంగఁ దాఁగాంచునట్లు, శపథములు పల్కి వచ్చెనుఁనరగ ననుము.

క॥ దురిత మిదియని తలంపను, వరశూరుల కిదియె ధర్మఁపద్ధతి యనుచుం
దెఱఁగొప్పఁ బలికి యతనిని, దురమునకుం దెమ్ము పొమ్ముఁతోరంపు వడిక.

క॥ నరులును యుయుత్సువులు నగు, నిరువుర వడిఁజేరి కలనఁనెదిరెంచెడు వా
రిరవుగ జము నోటంజొరఁ, బరుగిడువారనుచుఁ దెలియఁబలుకుము మహిషా!

క॥ వానిఁ గొనితెచ్చి విడిచితి, వేని ముదమునంది నీకుఁనిచ్చెదఁ బ్రతిగాఁ
జీనాంబరములు మేలగు, మాణిక్య విభూషణములుఁమహియు నొసఁగెదన్.

క॥ సౌమిత్రిఁ దోడితెచ్చినఁ, బ్రేమంబున ఖచర నాగఁవిద్యాధర కాం
తామణుల నిత్తు నీపఱ, కీమహిఁ ద్రావని సురాదు ఁ లిచ్చెద నీకుక. ౧౫౩౬

క॥ రవిమండలముంబోలిన, యవి వేల్పులు కాన్కవెట్టి ఁ నవి యత్నేశుం
డవిరళముగ నిచ్చినయవి, తివిరి యొసఁగువాడ రత్నఁదీవ్యద్యావత్. ౧౫౩౭

సీ॥ దానధారలఁ దుమ్మెఁదలు మూఁగు మదగజం, బులు నూఱువేలు నీఁకెలమినిత్తు
రత్న కాంచనమయఁరథములు పదివేలు, వన్నెవన్నెల వారుఁపముల నిత్తు
ధనరాశి నించినఁఘనశకటంబులు, కోరికమీఱఁగాఁ ఁ గొనరకిత్తు
దానదాసీజనఁతండంబు లొకవేయి, వలసినచోటఁ గా ఁ వలసినంత

- తే॥ నేల యేలంగనిచ్చెదఁనీవుపోయి, లక్ష్మణుని దోడితెమ్ము నీసూక్ష్మమతిని
దగిన తెఱగునఁ బలికి కర్తవ్యమెట్లుఁ, జెడకయుండఁ జూడుము పొమ్ముశీఘ్రగతిని.
- తే॥ అనుడుమహిషుడొంటరియయి యరిగియెదురు, వచ్చురామునిగనిసంతఁవానరవరు
లలుక లేవ నుత్సాహంబుఁగొలుపునర్థ, మొండు గలదని మహిషాసుకుండుపలుక.
- తే॥ రాయబారియైవచ్చె నిరాయుధుండు, రేగవలదని వారి వాఁరించి విభుఁడు
వానిఁగని నీవువచ్చినపని విశేష, మయ్యెనేని తెల్పుమ యనఁనసుర చూచి.
- తే॥ మాప్రభుఁడు దెల్పఁబంపినమాటయొండు, గలదు లక్ష్మణుతోఁ బల్కవలయుననిన
వినెద వాక్రువ్వుమని రామవిభునితమ్ముఁ, డనుడు మహిషాసురుండును వినిచెనిట్లు.
- శా॥ నిన్నే ఘోరరణంబునం జెనక న నేప్పించుచున్ వచ్చి యిం
దున్నాఁడం బ్రతియొడ్డు శౌర్యమది నీ కున్నేని వేరమ్ము తం
డిన్నొప్పించిన నొవ్విదీఱ నిను గం డ్రింతుం దురంబండు మీ
యన్నం బిమ్మట నొంతుఁ బంతమిది ప్రత్యగ్రంబుగాఁ జేసితిన్. ౧౫౪౨
- మ॥ అనిన రాముండు నవ్వి యిట్లులను దైత్యక్షేణితోఁ బోర నా
యనుజం డెప్పుడు సజ్జఁడై యలరు దై ర్యస్ఫూర్తి శోభిల్ల నా
నినకా దాతనితండ్రి వచ్చినను మన్నించు రణంబిచ్చు ర
మన్మమా మానము శౌర్యము భుజ బల వ్యాపారము ల్గల్గినన్.
- మ॥ అన నాతోడనే పంపుడంచు మహిషుం డాడంగ మేలంచు ల
క్ష్మణుఁ బ్రేమంబునఁ గొంగిలించికొని రా మస్వామి పొమ్మన్న న
ద్గుణభూషుండు విభీషణుం డనియె గా కుత్సాన్వయా! యి త్తతీన్
మనతోఁ గూడియె తమ్ముఁ డాదనుజుఁ జం పం దగ్గ కార్యంబగున్.
- సీ॥ సత్యవిక్రముఁడగు సౌమిత్రితోన యు, ధంబుసేయఁబ్రతిజ్ఞఁదాల్చినాఁడు
తపమొనరించి విధాతచే వరములు, గాంచి వేలుపుల జయించినాఁడు
కైలాసమెత్తినఁఘనుఁడు మేరువునెత్తఁ, బ్రేమతో వీనిని పెంచినాఁడు
వలయు సాధనములు పనిలేకయే కేలఁ, బాలవెల్లిం బిల్కఁ జాలినాఁడు
- తే॥ విలయమునను నశింపక వెలయుచుండు, ప్రథిత దిగ్గజములఁ ద్రోచు బాహుబలము
తోడఁ జక్రవాళంబునే త్రోవఁజాలు, దోర్బలము సమానమె? దళిత్రోయజాక్ష!
- తే॥ చిరము ఫాలాక్షుతోడనుదుర మొనర్చి, శూల మతఁడు వైవఁగ దానిఁ గేలఁబట్టి
యీవు విడిచిన శూలమా యిది? యటంచు, నుల్లసములాడె నెఱఁకులనుచ్చిపాఱ
- తే॥ పగఱ లోకంబు వేల్పులనగరిఁగాల్పు, తఱిని విష్ణువు వైచు సుదర్శనంబు
నిష్ఫలముగా నొనర్చిన నేర్పులాఁడు, వీని సామాన్యుగాఁగ భావింపరాదు.
- తే॥ అమరులేసిన వివిధ దివ్యాస్త్ర సమితి, పంబి రాకుండ నుగ్గునూచంబుచేసి
వారి సామర్థ్యముల వ్యర్థపఱచినట్టి, చండ కోదండ విద్యా విశారదుండు.

తే॥ శంకరుని శిష్యుడనితరఃసాధ్యనవ్య, మహిత శస్త్రాస్త్ర విదుః డధఃర్మంబు దక్క
వేతెఱుంగఁ డశూరులఁవీరదాక్షిణ్య, డసమకీర్తికాముఁడు మాయఁలాజిఁగొనఁడు.

సీ॥ మాయా విశారదుల్ మధుకైటభులు తొల్లి, సురలోకమును చొచ్చిఁచూడలాడి
విబుధుల హింసించి ఁ విధివశంబున నొక్క, దినమున శ్రీరమా ఁ ధిపునిగాంచి
సమరమిమ్మనికోరి ఁ సమ్మతింపఁగ వారు, బహురూపములఁ గొని ఁ వచ్చిపోరఁ
జక్రియు వారితోఁ ఁ జాలకాలంబు మ, ల్లాడంగ వారలు ఁ హరినిగాంచి

తే॥ మమ్మెదిర్చి పోరిచ్చిన ఁ మహితధైర్య, శాలి జగముల నీవలెఁ ఁ జాలువాఁడు
లేడు మేమేడులోకాలఁలీలమింగి, క్రక్కఁల బలియుర మాజిక్కఁకులము.

తే॥ ఇరువురను మమ్ము డీకొనిఁయిన్ని నాళ్లు, పోరితివి మెచ్చితిమి నీవుఁకోరు వరము
నొసఁగువారము కోరి మేఁలాండు మనినఁ, జక్రికోరె వారల గెల్పుఁసరవి డెలుప.

ఉ॥ నీతొడయందు చత్తుమని ఁ నిర్జరవైరులు తెల్పునంతఁ గం
జాత విలోచనుండు భవ ఁ నంబు సమస్తము నొక్క యూహనం
దే తెఱఁగొప్పఁ జేర్చ నను ఁ శృంగులు వేర్పడి లొంగినారు త
ర్వాత గదాప్రహారమున ఁ మ్రందిరి లోకము లుల్లసిల్లఁగన్. ౧౫౫౨

మ॥ మధుమేధన్సు ధరాతలంబు నెఱయం ఁ బర్వంగ సిద్ధాత్రి త
ద్విధిచే మేదినియయ్యె ధర్మపథమున్ ఁ ద్రిక్కాడకున్నట్టి య
మ్మధువే యవ్వలఁ గుంభకర్ణుడగుచున్ ఁ మాఁడె భవత్పన్నిధిన్
మధుతమ్ముం డతికాయుడయ్యె రఘురా ఁ మా! దీన చింతామణీ!

ఆ॥ తగ విభీషణుండు ఁ దైత్యుల చరితంబు, తెలుప నిట్లు మోహుఁ ఁ దేటపఱచు
మొలకనవ్వుతోడ ఁ జలజాతనేత్రుండు, పలికె జలద నినద ఁ భాషణముల.

సీ॥ కోటిరావణులైనఁ ఁ గూడ సురాసురుల్, వచ్చి లక్ష్మణుఁదాడిఁ బ్రదుకువారె ?
యితఁడు కోపించినఁ నేనేల? హరియేల? హరుడేల? యింద్రుఁడు ఁ రాదులేల?
దివ్యాస్త్రములుఁ తప ఁ స్తేజోబలంబులు, సౌమిత్రి కినుకకుఁ ఁ జాలునవియె ?
కేల విల్లందిన ఁ నీలోకములనెల్ల, క్షణమున నిపుఱుగఁ ఁ జలుపఁగలఁడు

తే॥ మేదిసీసుత మాటలు ఁ మీఱలేక, తొలగిపోవుటచేగదా ఁ దుష్టరాక్ష
సుండు నేటికి జీవించి ఁ యుండువాఁడు, కాకయున్న నాడే జముఁగాంచువాఁడు.

చ॥ తొనకకపామ్ము నీవితని ఁ తో నతికాయు శిరంబు తూపుతోఁ
జని గగనంబుఁదాడి పడఁ ఁ జయ్యన గ్రద్దలు కాకులుం దినం
గనియెదుగాక కంబువులఁ ఁ గంబులతో నెదిరింప బోలునే ?
దనుజుల గెల్వవచ్చినది ఁ తక్కక యెవ్వరితో నెఱుంగవే? ౧౫౫౩

మ॥ తలఁపన్ రుద్రుఁడొ చక్రపాణియు సుమి ఁ త్రానూనుఁడో కాక యి
య్యిల నెవ్వా రతికాయుఁగూల్పఁగలవా ఁ రెన్నంగ వేవేల నే

నలు దైత్యానుజతోడ రాజదిపె నిం * కం జంపువాఁ డీతఁడే

గెలుపుం గాంచెడువాఁడు నీతఁడగు శం * కింపంగ నీకేటికి? ౧౫౫౭

తే॥ కదలుమనరాఘవునకులఁజ్ఞుఁఁడు మొక్కి, దీవనలుగొని తనతోడఁధీరులైన
కపివరులు విభీషణుఁడును * కడఁక నడవఁ, గదలి యతికాయుఁడున్న రం * గంబుఁజేరె.

తే॥ దక్షిణపయోధిమిది కు * త్రపయోధి, వచ్చి చొచ్చినతీరునఁబ్లవగ సేన
మోహరించిన సో * కులఁ మొగ్గరమును, చీల్చుకొని చొచ్చి యురవడిం * జెంగలించె.

తే॥ వచ్చినైత్రుచేఁ దేమయై * పంకమైన, తలము సింహనాదమ్ములు * చెలఁగ రేఁగు
పై న్యఘటన దుక్కియై * సరగ లేచు, రజమునింగి నెఱ్ఱనచేసి * ప్రబుచ్చుకొనియె. ౧౫౬౦

తే॥ శంఖ కాహళ దుందుభి * స్వనములెల్ల, వీర సింహనాదములతో * జేరి యవల
శింజనీధ్వనితో * డను * చెలఁగి జలధి, నోరు మూసికొనఁగ * జేసె * బోరు కలఁగి. ౧౫౬౧

ఆ॥ రక్కసులు నశింప * క్తంబు సెలయేళ్ల, మాడ్కి * బఱవ నాకు * మాఁకులట్లు
కేతనములు త్రుం * గఁ * గీశులు కొండల, నెక్కుపోల్కి * గరుల * నెక్కినారు. ౧౫౬౨

తే॥ శాఖలనెడు దంతమ్ములు * డ్రద్రమనెడు, మదజలంబును విలసిల్లు * డ్రాధరంబు
లనెడు నేన్లల వైవ * గ * హస్తిహస్తి, పోరు చందమై మదకరుల్ * పుడమి * గూలె.

తే॥ గట్టిగాఁబట్టె బొడిచెను * కటచెరక్కె, ద్రుంచె గపినికాయంబులు * తురగములను
రక్తపూరంబులో మెడల్ * వ్రాబఁ గాళ్లు, పైకిదిరుగఁ దన్ను * కొనుచు * బడియె హరులు

తే॥ వనచరాఘేటమున మద * వారణములు, వాత్యచే * దూలు వారిద * పంక్తులట్లు
తూలి * ప్రిలిన దంత సం * దోహమందు, ముత్యములు పటపట రాలి * పుడమి * జెదరె.

తే॥ వజ్రపుం గంబముల * బోలు * పాదహతులఁ, గేలఁ గాలపాశము * బోలు * వాలహతుల
దానవగణంబు లురలెను * తత్కరోర, కుంతఘాతంబులం గపి * కులము దొరలె.

తే॥ చేతులకుఁ జిక్కు * మాఁకులు * శిలలుపాము, లేనుఁగులు గుఱ్ఱములుగద * లీ * టెలు రథ
శకలములు వినరుటచేత * సాంద్రమగుచు, బరవె గాంతారమట్లు పై * భాగమెల్ల.

క॥ వనచరవీరులు వైచిన, పెనుగిరితరు లంబరమున * బెలుచై వన రా
శిని దిగు మొగుళుల వడువున, దనుజబలముమీ * దఁబడి స * దమదము సేసెన్.

తే॥ పాటి యీవలావలకును * జాటిపడిన, పాటు * బోతు రా * కాసుల * పరశు ఖడ్గ
ముద్గరాదిసాధనముల * మురియఁజేసి, రుధిరపూరంబులం బడ * ద్రోచినారు. ౧౫౬౯

తే॥ వీరులగు వానరులు రక్త * పూరమందు, యీ * దులాడుచుఁ దిప్పలై * యెలయుకరుల
నెక్కి రవియు నీడ్వ * గ * బడి * యేటితేనిఁ, జేరి దరిగానలేక గా * సిల్లినారు. ౧౫౭౦

తే॥ కాళ్ల నిలువనీడ్చు ర * క్తప్రవాహ, మందు పొడుగుకొలల నూని * కొండతేగ
వారితో * కలఁ దక్కిన * వనచరాళి, పట్టికొని యీ * దు చవ్వలి * పట్టుచేరె.

తే॥ సోకులును విజృంభించి మునుండి శూల, ముద్గరాదుల మోదంగఁ మొగవు దక్కి
దిక్కులకుఁ బాట నదిగనిలక్కుమనుఁడు, కనలుగొని వారి కుత్సాహఁగరిమఁ గూర్చు.
క॥ జము నుద్యోగఁబునకుం, దమయత్న మ్మునకుఁదోడు + తననిన తన చా

పము గుణమును బలువిడి లా, గి మహారావంబు లేఁడ + గీడ్పడ జగముల్.

తే॥ పంచభూతముల్ తమ తొలిప్రకృతియందు, లీనమైనను బ్రహ్మయీఁగినను విలయ
కాలమందును నాశంబుఁ గానకుండు, ప్రణవముంబోలె నాధ్వనిఁపరిధివిల్లె. ౧౫౭౪

తే॥ వాఁడితూపులువిడువంగఁబడియెఁబడిన, యమ్ములనురులపెనుమేనుఁలందుమఱిగె
గుణవములు సందులేకుండఁగుప్పలుపడె, వానినుండి రక్తముపాఱిపార్థిజేరె.

తే॥ కరుల కరముల ఖరువులఁకాళ్లద్రెంచి, రథిక శిరములఁ ద్రుంచి వర్ణములు పెంచి
వివిధచిత్ర రూపంబులుఁవెలయఁజేసె, లక్ష్మణాశ్రమల్ విధిపోల్కిఁలాఘవమున.

తే॥ విండ్లు తుండించి శక్తులఁవిఱుంగఁ గొట్టి, గవచములఁ జీల్చి విపులవక్షములఁ దొల్చి
గుఱ్ఱముల వ్రాల్చి తేరులఁగూల్చి యేనుఁ, గులను పీనుఁగులంజేసికొల లడరె.

తే॥ దంతిదంతముల్ తెగి నభింతరముచేరి, విదియచంద్రుల పగిదిసివెలయుచుండె
గరములూడినయవి రక్తశరధినుండి, భూమిఁ బైకెత్తెడు వరాహఁమూర్తి నెనసె.

తే॥ రెండు నెల లేకలను నోటఁద్రెంచికొనుచుఁ, గుండలములను రిక్కిలఁగుంపుతోడ
గగనమండలమే దిగుఁకరణిఁ దోచె, రక్కసుల తలల్ వడఁగ ధరాతలమున.

తే॥ రథికబృందంబు మరణింపఁరథములురలి, పడియె బదవి చెడం గర్భఁఫలముచేత
మింటనుండి యొడ్డగిలంగఁమంటఁజాటి, పడు విమాన సమూహంబుఁపగిదిదోవ.

తే॥ వీడఁగారాని నుఖదుఃఖఁవితతిద్రెంచి, యమరలోకంబు గైకొంటిమని తలంచి
యధిక కాతుకంబున నొడఁల్లాడె ననఁగ, నట్టలాడెను రణభూమినిట్టలముగ. ౧౫౭౫

తే॥ ఒక్కపదివేలు మరణింపఁనొక కబంధ, మాడునను శాస్త్రనూక్తి సత్యంబయైన
నాఁడు కోటికి నెక్కుడై నర్తనంబు, చేసె సౌమిత్రి చాతురిఁచెప్పఁదరమె? ౧౫౭౬

క॥ కరి భట తురగాదుల నె, త్తురు నెలయే శ్లఱ్ఱపాటి + తోయధిజౌచ్చే
అటవటలై యటిముఱియై, పటిపటియై యున్న పరియుఁబలుచంబాటె.

సీ॥ గొలుసులలోఁ దగులొక్కన్న కాఘలతో ద్వి, పమ్ములఁదోలు కబంధవితతి
తురగంబులు నటంపఁదొరలక వానిపై, తీవి నర్తించు మొండెముల గుంపు

తలలూడినను గుఱిఁతప్పక యెప్పటిఁ, బ్రదరంబులను వీడుఁరథికచయము

పరుగులెత్తుచునుండఁశిరములు తెగిపోవఁ, బరుగు వీడని వీరభటకులంబు

తే॥ సీత పేరిటిమృత్యువుఁజెడఁగఁగోరి, తెచ్చుకొన్న దైత్యులు తండ్రితెరలఁగొడుకు
మడియ నల్లుండు గూల మన్మండచావ, నన్నదమ్ము లురలఁదాము నడఁగినారు.

క॥ శరములఁ దునుఁగుచుఁ ద్రుళ్లెడు, శిరములఁ గవ్వకొనిపోవఁజేరినగద్దల్

చరణాయుధములపోల్కిఁ, జరియించెం గొంచుఁబోవఁసాధ్యములేమి. ౧౫౭౭

క॥ వేలై కోటై యగ్ని, జ్వాల లుమియు లక్ష్మణాఖ్యుశర సంఘయ మా
భీలంబై పడుచుండఁగఁ, గాలభటుల కపుడు పొడమఁగాఘల తీపుల్ ౧౫౮౬

క॥ మేరువుఁ గదలింపంగల, వీరులు జ్వల దస్త్రములను విగత ఘన తనూ
భారులయి దివికి దుముకఁగ, వారలఁగని పొందినారుఁ ప్రమదంబు నురల్ ౧౫౮౭

సీ॥ దారుకుండను వాడుఁ దర్పించి తేరు దో, లించి లక్ష్మణు నెదిరించి నిలిచి
శరవృష్టి గురిసి యంబరమెల్లఁ గప్పిన, వాని నన్నింటి నెవ్వడిగఁ ద్రుంచి
సామిత్రి ఘోర నిశిత శరంబున, వాని శిరము ద్రెంచి వసుధఁ గూల్చె
కాలుండు కలికుండు కాలజంఘుడు మరు, త్తుండు మాలియను నైదుగురు రేగి

తే॥ పాశ శూల పరశు భిందిపాల ముసల, ముద్గరాదుల వైవ నాపురుషపుంగ
వుండు వానినన్నిటిఁ దగఁజెండి వారి, తలల నొక్కొక్క యమ్ముచేఁ దఱిగివై చె.

సీ॥ అదిగని రోషించి యతికాయు సేనాధి, పతులు వారణ కదంబంబు రేచి
పరిగొని కైదువుల్ పఱపి వానరతతి, నటునిటు పోనీకయాంచి నలఁవ
వనచరుల్ చేతి కబ్బినవానిఁ గొని వైవఁ, బొలనుదిండులు లోనఁబూడినారు
సామిత్రి శరముల సారంగ యూధంబు, నవలికి జననీకయలంచి కొట్ట

తే॥ సంగములు పెక్కుతుండ్లుగాఁ ద్రుంగిపడఁగఁ, జదికిలంబడె నొకకొన్ని చచ్చెగొన్ని
దిరిగె గిట్టునఁగొన్ని మస్త్రమ్మపంక, మంద యొటవలుగాఁ గూలియడఁగఁగొన్ని.

తే॥ ఒక్కతొడుగున వెడలుమహోగశరము, లొక్కపెట్ట సామజముల నుర్విఁ గూల్చె
మావతుల జీల్చెజొడోళ్ల మహినిడుల్చె, రక్షకుల మాల్చె బంట్లబీరముల వ్రాల్చె.

తే॥ కైదువులు విడిగెను యోధగణము తఱిగె, కంకగృధ్రజంబుకములకటపు దీతె
మావటిండఁగోల్పోయిన మదగజములు, కలఁగి యొండొంటితో బోరు సలుపనాగె.

ఉ॥ కొన్నిటి పాదముల్ తునుఁగఁ గొన్నిటి తుండము లైదు తుండ్లుగాఁ
గొన్నిటి వాలముల్ తెగఁగఁ గొన్నిటి ప్రేవులు జాఱఁ గన్నులు
గొన్నిటి కీఁగఁ గొన్నిటికిఁ గ్రొవ్వు దిగంబడ వచ్చు దంతులు
గ్రన్నన జచ్చుదంతులును గా బహు భీకరమయ్యె జూడఁగఁ.

తే॥ కరిఘటలు గూలుచుండరాక్షసబలమ్ము, లించుకయుఁ బుయిలోడక మెడములేక
యాయుధంబుల వైచుచుహస్తవితతి, ననువుగా నడ్డుగొనిపోరె నగ్గలించి ౧౫౯౩

తే॥ శరదములు భాస్కరుని గవ్వచంద మొంది, సామజంబులు లక్ష్మణునరవి ముట్ట
శక్రధనువుఁబోలిన శరాసనమునుండి, యతఁడు కురియించె బెడిదంపుటంపవాన.

సీ॥ మోములుచీల వీఁపులు వ్రీలఁ దుండముల్, పటియలై ధారణిబడియె గొన్ని
పొరలుచు దొరలుచుఁ దెరలుచు ఫీంకృతుల్, నెఱపుచు ధాత్రి పైఁ దెరలెగొన్ని
అర్ధచంద్రాస్త్రంబులలమిన ఫాలభా, గములతో మేదినిఁగడఁచెగొన్ని
వనధిలో బడెగొన్ని వనమున బడెగొన్ని, పర్వతముల మీఁదఁబడియెగొన్ని

తే॥ ఘోరశరములు కన్నులఁగ్రువ్వ స్వపర, భేదమెఱుంగక తమవాఁగిఁజేగొన్ని
లక్ష్మణుఁడు దంతులంగూల్చులక్ష్మణుఁడై, లాఘవము వేల్పులకును తెల్పుంగఁగాదు.

తే॥ ఏనుఁగుల కళేబరములఁ నెనఁగు నెత్తు, లేఱు లాపీఱు తిప్పలఁమీఱు లేక
కరులపీరులఁ దేరులఁహరుల నెల్లఁ, ద్రోచికొనిపోయె నిలువకఁత్రోయనిధికి.

తే॥ లక్ష్మణాస్త్ర చయఁబుచ్చేలక్షకరులు, గడియలోఁ గూలఁ దెలిసి లంకా విభుండు
మిగిలియుండిన కోటి యేనుగులఁ బంపె, నతనిమీఁదికి నీరసఁమతికయింప.

తే॥ ప్రాణములతోడఁ ద్రాణయుఁనధికమదము, గలవియగుసామజంబులుఁకవిసియతని
మీఁది కుఱికిన దొకటియుఁమిగులలేదు, డాయఁగాలేదు డాసియుఁబాయలేదు.

తే॥ముప్పదాఱు యోజనములుఁపాలసివచ్చు, కరిఘటలు రాఁగ లోకంబుఁగజమయంబ
యయ్యెనని వేల్పులనిరి విహాయనంబు, ధూళిమయనుయ్యె భూమి నిహ్కళియయ్యె.

తే॥ శాకినీ ధాకినీ భూతఁనంచయంబు, తుదియు మొదలును గనరానిఁమనగజేంద్ర
రాశిఁ గని మునుమిడక తూఁజంగ దొరకు, వానిఁగొనిపోయె గొండలఁపగిదిమోచి.

క॥ ఒకశరమున కొక కరి లె, క్కకురాఁ ఒదివేల కరులఁగడిమిం ద్రుంపఁ

గిరు లదరె మొగుళ్లు లడలెను, శరనిధులుం గలఁగె దిగ్గ + జములును వడఁకె.

తే॥ గుణరవములేచెఁబర్వతఁగుహలయందు, నిదుర సెందు సింగంబులఁమొదలు గలఁగఁ
బిడుగు లడరిన వడువునఁవిశిఖవితతి, పడియె వేదండ తండ కుంభంబు లగల.

శా॥ ఆవేశే దనుజేంద్ర నందనుని సైన్యంబెల్లనొక్కుమ్మడి
వేవే కేకలువెట్టుచున్ మిగులు కుంభివ్రాతమున్ రేచరా
ద్రావేశంబునగాంచి వీరవిహృతి + వ్యాపార లోలాత్మకుం
డైవచ్చెన్ వయిశంబ కేసరి నుతుండా లక్ష్మణాస్త్రంబనన్. ౧౬౦౩

మ॥ నరసింహుం డితఁడంచు కాంచిన సురల్ + నక్తంచరుల్ భీతిలన్
హర కోదండ విభంజనాంఘ్రియుగమున్ హత్తింది చిత్తంబునన్
హరిదండంబును బోని తాళవిటపిన్ హస్తంబునం దాల్చి హుం
కరణం బొప్పఁగఁజేసె దానవుల కు + త్కంపంబు నిండారఁగన్.

మ॥ యముఁడున్ భూతములున్ మొగుళ్లు నొకరూపై వచ్చెనా నొప్పి వై
లములం గూల్పఁగ వాలు వజ్రమను లీ + లన్ వాలి సంహార కా
లమునన్ రేగెడు రుద్రమాడ్కి రిపు వి + క్లాంతి క్రమాభీలుడై
చమరెన్ గాలను గేలఁ దాళమున నా + సారంగ యూధంబులన్.

సీ॥ త్రొక్కుటచేఁగొన్ని + జక్కుటచేఁగొన్ని, కాలనుగొన్ని మోఁకాలఁగొన్ని
వాలమ్మునంగొన్ని + తాలమ్మునంగొన్ని, ఫాలమ్మునంగొన్ని + కేలఁ గొన్ని
నలఁచి కొన్నింటిని + మలఁచి కొన్నింటిని, విఱిచి కొన్నింటిని + కఱచి కొన్ని
యాడ్చి కొన్నింటిని దోలూడ్చి కొన్నింటివే, చీల్చి కొన్నింటి మైనుల్చి కొన్ని

తే॥ త్రుంచికొన్ని వంచుచుఁగొన్ని త్రుంచికొన్ని, యొక్కటొక్కటిపై నేసి యొక్కకొన్ని
హుంకృతింగొన్ని సమయించి యుత్సహించె॥ గేసరిసుతాఖ్య సార్థకమై సనంగ.
తే॥ నేలకుం దాచికొన్ని వార్షిధినిగొన్ని, లంకలోఁగొన్ని దెసలకుఁగ్రుంకఁగొన్ని
ప్రేపుప్రేపు లురలఁగొన్ని త్రిప్పికొన్ని, సదమదము నేసి యెస రేగేశ్వసనసుతుఁడు.
తే॥ వాలముచుకొండ చిలువనావంచువంచి, మావటీండ్రతోఁ గరుల నంబరము నేర్పు
విలయకాల రుద్రుండను॥ వీరక దనరి, శవమయముచేసె నా రణస్థలముఁ ద్రుటసి.
తే॥ కలఁచిమాంసమేదోనపంకంబునందు, పెక్కుగజములఁగడిమిమైఁద్రొక్కివైచె
మిగత తన భాగమనుచు సౌమిత్రి వాని, ఘోరసాయకరాజుచేఁగొందివైచె.
తే॥ అన్ని దెసల నేర్లులు పీర్లులగుచు నురలఁ జిక్కి రక్కసుల్ స్రుక్కిరి॥ స్రుక్కుకుండు
వార లిటుకుకొనిరి తక్కువారు వెన్ను, చూపుచును చూచుచును పాటఁజొచ్చినార.

—: దేవాంతకుండు హనుమచే గూలుట :—

తే॥ అనురులఱ్ఱాటఁ గన్న దేవాంతకుండు, తేరు దోలించి కిన్నమై మారుతిపయి
వాడి యమ్ము లురమ్మునఁగాఁడనేసి, సింహనాదంబు దనుజులచెలఁగఁజేసె
క॥ పావని యొకతరువుంగొని, వైవఁగ ననురుండు దానిఁబటియ లొనర్చె
దీవరముగ మఱియొక గిరి, వైవ నతఁడు దాని నడుమభగ్నము సేసె ౧౬౧౨
తే॥ గరుడుమాడ్కి నదాలుననరదమునకు, దాటి మారుతి వైత్యునిధనువు నూడఁ
దీసికొని రెండుగాఁగ భేదింప వాడు, మరల హనుమని గొట్టెదోమరముతోడ.
తే॥ తివిరి యనుమఁ డొడిసి పట్టిత్రిప్పివైవ, దానిచే సారథియుఁ దేరు॥ ధరణిదొరతె
యవల శూలంబుఁగొన్న దేవాంతకు శిర, మూడఁబెఱికివైచెను కపులల్లసిల్ల.

చ॥ అది తన కన్నులారఁగని యా యతికాయుడు రాద్రదృష్టితో
నదలిచి తేరుదోలుమని యామున మారుతిదాకె సేనలుక
జెదరినవెల్ల నిల్కడను చెంది పదంపడి వచ్చె వైత్యుఁడుం
బదరుచు నాంజనేయుఁగని పల్కె బయోధర భీషణధ్వనిక. ౧౬౧౩

మ॥ అసమాన ప్రతివీర నిర్మథన బౌ హా దక్షు మా యక్షు ని
వ్వసుధక రాచి పయోధిదాటి చని నీ ప్రాణంబు దక్కించుకొం
టి సమిష్ఠోరతలంబునక గడిమిమైడికొన్న దేవాంతకుక
వెనఁ దున్నాడితి వద్దిగాంచి యని గా వింపంగ విచ్చేసితిక. ౧౬౧౪

శా॥ నేడే మృత్యువు దావరించె వినుమా నీపాలికి నిక్కమీ
నాడే పూని వధింపకున్న మఱి యే నాడుక సమీపింపఁ బె
క్కిడాగోడము లాచరించితివి ని న్నేడాటలాడింపకే
వీడంజాలను పాటిపోక నిలుమా వీరుండవే యైనచో. ౧౬౧౫

ఉ॥ మేరు సమాన ధీరుడు స + మీరనుతుం డతికాయు వార్తకుం
గేరుచు నవ్వి వీరుడవు + క్రించుడనంబు లింకేల? నాయెడ
గ్రూరత చూపఁగాఁ దిశిరుఁ + గూడ సహాయత గోరుకొమ్ము నీ
యారసముల్ ఫలింపవని + యెల్లిదమాడఁ ద్రిశేర్షుడు వడిక. ౧౬౧౪

చ॥ తేరలక నిల్పుమం చరుగు + దెంచి మరుత్పుతుఁడాఁక నాతఁడు
దురమొనరింప మీరె వలఁ + తుల్ వెడఁగుల్ చపలాత్ములంచు సఁ
బరముగఁ బల్కి దానవుల + పాలి యముండగు వాయుసూతి భీ
కరగతి వచ్చెఁ దానరుగు + గాలికి వారల నాల్కలెండఁగఁ. ౧౬౧౫

ఆ॥ వచ్చి వానితేరిపైకి లఘించి చే, వమెయి వానిబట్టి + వసుధఁద్రోచి
కాలరాచి ప్రతిసఁపాలించి పడమటి, గవనుచేరె సేనఁగాచుకొఱకు. ౧౬౨౦

మ॥ త్రుటిలో దాఁటె నింకేమిచేయనగు నీ + ముష్టాత్ము సంచాత్త సఁ
కటుండై యయ్యతికాయుఁ డ్రశువులు వే + కాఁజంగ నిశ్చేష్టుండై
కటముల్ కేలువడంక నిల్పి యితఁ డు + గ్రక్రోధుండై నిల్వఁగా
నిటలాత్తుండు నెదుర్పఁజాలఁడని నిశ్చీతిం బ్రశంసించుచుక. ౧౬౨౧

మ॥ ఒకకార్యంబును పూని వేటాకఁ డెడక + యోచించుచుక నిల్క గా
ళ్లకు మేల్పిన్నియగాదు లక్షణు నన + ల్ప స్థైర్య శౌర్యాదులఁ
బ్రకటోగ్రాజని గానఁగోరి యిటు లొప్పక వచ్చితిం దేరు ని
ల్పక పోనిమ్మని తూణయుగ్మ మొకతే + వక దిద్దుచుం గ్రన్ననక.

—: అతికాయుఁడు లక్షణుఁడే గూలుట :—

శా॥ సేమిధ్యానము వార్ధి ఘోషమును గ్రే + ణింపక ధనుర్నాదముల్
జీమూతధ్వని గ్రిందుసేయ దెనలుం + జేడ్పాటుగా శంఖ భే
రీముఖ్యస్వన మొత్తరింప రణధా + త్రి నిల్పు నక్తంచసున్
భీమప్రౌఢతి లక్షణుండు చెనకొక + వేల్పుల్ ప్రశంసించఁగఁ. ౧౬౨౩

తే॥ త్వరితగతి డాసి వాలిపుఁత్రకుఁడు దనుజుఁ, డరదముననుండ నిల నిల్పుటనువుగాదు
క్రించుడన యైన నాపై రఁపించి యెక్కు, మనుచు వేడఁగ సౌమిత్రియనుమతించి

తే॥ వానిభుజములపైఁ దనఁపదములుంచి, యెక్కినిల్చె; వెన్నుని మోయఁనెక్కిరింత
యూడితనికంచు వేలుపులిచ్చమెచ్చి, విరులు కురియించి పొగడి దీవించినారు

తే॥ వాలికొడుకు పెంచేరేగువలనికేగుఁ, బెరుఁగఁ బెరుఁగు వింటికి నేగఁవింటికేగు
నడఁగ నడఁగు నెట్లెగినఁనట్టులేగుఁ, బ్రభుని హృదయం బెఱింగి తఁత్పద్ధతిఁ జను.

తే॥ అంగదునిసేర్పుఁగని చానఁరాధిపతులు, సంతసించియార్చిరి నముఁతహ మెసఁగ
కరిఘటలమీఁద రథ తురంగముల మీఁదఁ, గురిసె లక్షణసాయకఁకుంభవృష్టి.

తే॥ మురజములు మ్రోసెరథనేమిఁ మ్రోగెదురగ, హేమలెసలాశింజినీఁ ఘోషమడరె
కరుల ఘంకృతుల్ హెచ్చెశంభములు మొరసె, గండె దర్జన భర్జనఁగర్జనములు.

ఉ॥ కూలెను వారణంబులును ♦ కూలె రథంబులు కూలె నశ్వముల్
కూలెను కాల్బలంబులును ♦ కుప్పలు తిప్పలుగాఁగఁ గాలుడున్
సోలెను తద్రణస్థలిని ♦ చూడఁగలేక నుమిత్రపట్టి దృ
గ్జాలము పోవుచోటులకు ♦ సాయకబృందము పోయి నాటఁగన్. ౧౬౨౯

మ॥ అతికాయం గని లక్ష్మణుండనియె వి ♦ ల్లమ్ముల్ తగంబూని ద
ర్శితబుద్ధి నమరంబునేయ నిటకున్ ♦ వేవచ్చి యిట్లుంటకున్
గతమేదో తెలిసింపుమా యొకఁడవై ♦ కయ్యంబు గావించెదో?
పుతనావారము గూలఁ దండ్రి పగిదిన్ ♦ భీతుండవై పాతెదో? ౧౬౩౦

మ॥ అన ధీరుం డతికాయుఁ డిట్టులను పైఁ న్యంబెల్లనాకేల ? నీ
వును నేనే యనిసేయువార మిట వే ♦ ల్పుల్ తక్కువారున్ రణం
బును వీక్షించుచునుండ నాకడిమి పెం ♦ పున్ సొంపు శోభిల్లఁగా
నిను గూల్పంగలవాఁడ నందులకెగా ♦ నేడిట్లు పిల్పించుటల్ ? ౧౬౩౧

ఉ॥ రాముఁడె కావనిమ్ము త్రిపు ♦ రద్విషుఁడే నిను కావనిమ్ము ను
త్రాముఁడె కావనిమ్ము సిరి ♦ రాయనితోడుగ లోకనప్తకం
బోమగనిమ్ము నీయసువు ♦ లుద్గతి నొందును నేడు ఘోర సం
గ్రామమునందు నిల్వమని ♦ గర్వమయుండయి యొత్తై శంఖమున్

చ॥ అదివిని లక్ష్మణుండు దర ♦ హాసము చేయుచు నీవుపల్కు బె
ట్టిదు లిటరారు గెల్పినను ♦ డిందిన నేనొకరుండనే చుమీ
వదరక నన్ను గెల్వఁ బెర ♦ వారల గెల్పినవాఁడవౌదు నా
యెదురను నిల్వమం చొక మ ♦ హేషువు వక్షము నాటనేయఁగన్

చ॥ వెదురయియున్న కాలునకు ♦ వేగ గుణంబు దగిల్చి దైత్యుఁ డా
ప్రదరము సంతరంబుననె ♦ వ్రయ్యలుచేసి సహించి కాచుకొ
మ్మదరక యంచుఁ గూర గర ♦ శాగులు గ్రక్కు శీలముఖంబులన్
బదియును నూలుగాఁగఁ దన ♦ వారలు సంతసమంద నేయుడున్. ౧౬౩౨

తే॥ వాని శరముల నడుమనేఁవక్కులించి, లక్ష్మణుండేసె నాటుకోలలఁ గుబేరు
నోర్చి వెలసిన యతికాయఁడుగ్రుడగుచు, నన్నితూపులతో వానిఁ నడచివైచె.

మ॥ పురుషశ్రేష్ఠుఁడు లక్ష్మణుండు గుణ మా ♦ పూర్ణంబుగో లాగి కా
ద్ర రసావేశము మీటి తోఁపఁ బది నా ♦ రాచంబులం జొన్ని మై
మఱువుం జించి నిశాతసాయకములన్ ♦ మైసోలఁగానేసి య
త్తఱిఁ దత్సేనల యాపుమాపె నొకఁడుం ♦ దక్కంగ నీకుర్వడిన్. ౧౬౩౩

ఉ॥ వెంటనే తేటివాడు తన + వీరకదంబము మాపుమాయట
గంటికి బర్బుగాఁగ నెడ + గానక యమ్ములు పర్వీ నిండుటల్
మంటలుగ్రక్కఁ గాంచి బహు + మాత్రముగా శరవృష్టి మంచి ము
క్కంటి యుగాంతవేళ నెన + కంబుగ నేచినమాడ్కి యేగఁగఁ. ౧౬౩౭

ఉ॥ ఆకనమెల్ల నమ్ములు ది + గంతము లమ్ములు భూమినమ్ము ల
మ్మాకలమేన నమ్ములు న + ముత్కుటమై యెటఁజూడ నమ్ము ల
స్తోకముగాఁగ నిండి వడిఁ + ద్రోవఁగసాగెఁ బరస్పరంబు ని
శ్చీకములయ్యె నగున లద + రెగ గగనంబు ధరిత్రితైలముల్. ౧౬౩౮

చ॥ మునిగిన తోకఁమూఁక తుదిఁముట్టకయే తలయెత్తనేర్పునే?
కినిసిన లక్ష్మణుం డితని + గెల్పునె? యీయతికాయఁ డంత్యకా
లునికడ నేర్చెనో కొల సి + లుంగులు కూర్చుట? వీనినేర్పు నే
మనఁదగు? నంచు భీతిలి వి + యచ్చరు లేగిరి దవ్వు దవ్వుగఁ.

ఉ॥ అంగదు బాహులందు మెడఁయందును వక్షమునందు నంప పిం
జం గటి గానరా బహుళ + సాయకముల్ వడి నాటి లక్ష్మణుఁ
ముంగలి గాననీక శరఁముల్ నిగిడించి దరంబునొత్తి మిం
టంగల వేల్పుమూఁకలు వ + డంక నొనర్చె వృగేంద్రనాదముఁ.

తే॥ సెలయనంగనంగదు మేన + సెలలుగ్రుచ్చి, సెలయుటలు లక్ష్మణుండు వీక్షించిరాద్ర
మూర్తియై శరవర్షంబుఁమునర వాని, ధనువు విజిచి సారథిని రథ్యములఁ జంపె.

ఉ॥ వేటొక తేరిపై కుటికి + వేటొకవిల్లు ధరించి తాఁకు నా
కారి కుమారుపై రఘు వ + రానుజుఁ డగ్నిశరంబు నేయఁగా
మాటుగఁ గర్బుడుం డనల + మార్గణమేసి సహించుకొమ్ము పొం
గాఱఁగనీయకంచు దుర + హంకృతి నార్చెఁ గవు ల్లలంగఁగఁ. ౧౬౪౨

ఉ॥ హెచ్చును కుందు గానఁబడ + నీయక రెండును పోరుచుండఁగా
హెచ్చిన లక్ష్మణాస్త్రము ల + హీనజవంబున దైత్యు వక్షముం
గ్రుచ్చుచు వీఁపునన్వేడలఁ + గుప్య దుదంచిత సింహమో యనఁ
రెచ్చి సురారియుఁ దిటవు + వ్రీలక మాతొనరించె జేవమై. ౧౬౪౩

చ॥ మఱియును లక్ష్మణుండు శిత + మార్గణముల్ వెననేసి వాని ముం
దఱ గలవారి వెన్కఁగల + దైత్యులు చూడఁగదగ్గయట్లు చిం
దఱలుగఁ జేయఁగా ననుర + దైత్యము వీడక బాణవర్షముం
గురియుచునుండె వానరులఁకూటము డగ్గఱఁ జెంగకుండఁగఁ. ౧౬౪౪

ఆ॥ అపరిమితముగాఁగ + నస్త్రంబులను వారి, విడుచు రాముతమ్ము + వీనులకడఁ
జేరి వీని శమనుఁజేగుము బ్రహ్మాస్త్ర, మునన యనుచు ననిలుఁడనియె నల్ల

తే॥ మంచిదని సంతసించి ల ♦ క్షుణ్ణుడు కడగి, తొడిగి మంత్రపూర్వకముగ ♦
[దుహిణశరము

నేయ నది యుగ్రుడగునతిఃకాయ శిరము, మింటఁగొనిపోయె సంతకుఁనింటికడకు

క॥ కష్టములు తొలఁగెనని సుర, లిష్టంబున విరులు గురిసి ♦ యెసఁగిరి చింతఁ
దుష్టులు దైత్యులు పాటిరి, శిష్టులుఁ గీశవరు లుల్ల ♦ సిల్లిరి మిగులన్ ౧౬౪౭

చ॥ జయము గడంచి లక్ష్మణుడు ♦ సమ్మతి సంగదునుండి క్రిందికిన్
రయమున డిగ్గె నాతని ప ♦ రాక్రమలాభముఁ గాంచినట్టి ప్ర
త్యయమున నింద్రజిత్తు నిఁకఁ ♦ దప్పక నాశమునొందు నన్న ని
శ్చయమున నవ్వీభీషణుడుఁచాలఁ బ్రశంస యొనర్చె నయ్యెడన్. ౧౬౪౮

— : సరాంతకుఁ డంగదుచే జచ్చుట : —

ఉ॥ సుందరవత్సుడైన సుర ♦ నూదన పుత్రకుఁ డీల్గెనంచు నీ
చందన గంధిలంబగు వి ♦ శాల నువత్సముఁ జూచిఁకొంచు వి
ల్లందముగాంచి పొంగుచు న ♦ యంబున నెచ్చటి కేగెదింక నీ
యందము చందము న్నిలువ ♦ వంచు సరాంతకుఁ డగ్గలించుచున్.

చ॥ మిడుగులు లక్షులందు మిఱు ♦ మిట్టులు గొల్పుచు రాలఁ గిన్కయుం
దొడిఁబడి లేవ భారణికి ♦ దూకి సరాజయు ఖేటకంబుఁ బెం
పడరఁగఁ దాల్చిరాఁ గవు ల ♦ గౌఘము వ్యోమము గప్పవైవఁ బు
ప్పొడివలె దూదిపింజలటు ♦ పోడిమిఁ దూల్పుచు డాయవచ్చినన్

చ॥ కని యొక వృక్షరాజముఁ బె ♦ కల్చి కరంబునఁ బూని వాలి సం
దనుఁ డెనరేగి రామవిభు ♦ దారుణ సాయకమట్లు తాఁకెఁ దాఁ
కిన క్షణమందె యంగదుని ♦ కేలధరించిన వృక్షమున్ సరా
లునఁ దెగనేసె నొక్కత్రుటిఁలోనఁ బరుల్ గనలేని నెవ్వడిన్. ౧౬౪౯

తే॥ అంత రిక్తహస్తండుఁడయంగదుండు, వెనుక కేగుట పాడికాదని తలంచి
పైకి లంఘించి చేరిచిపట్టె వాని, కాలు గే లడిదంబునుకదలసీక.

ఉ॥ పట్టినవాని సాహసము ♦ పట్టుగ వేల్పులు కాంచి చేతులం
దట్టుచు నార్చి రంగదుఁడు ♦ దారుణముష్టి పధింపకే వెసం
బట్టెము లాగి కొంచుఁ దెగఁవాఱఁగ దేహము నిట్ట నిల్వనం
బట్టుగఁ జీల్చివైచె గను ♦ పడ్డ సురారులు విహ్వలింపఁగన్. ౧౬౫౦

— : ఉన్నత్తుఁడు నీలునిచే గూలుట : —

తే॥ పిడుగులనె మ్రొంగఁజాలినఁబెట్టిదుండు, వేర నున్నత్తుఁడనువాఁడుఁపెలుచరేగి
తప్పఁద్రావి యుమ్మోతదిన్నఁమొప్పె పగిది, మత్తుఁడై మత్తకరి నెక్కిఁయొత్తరించె.

సీ॥ గాలిగాకున్న నీలీల వేగమదేడఁ?, జలధి గాకున్న నీ శబ్దమేడ?

శమనుండె గాకున్న జనహింస యెటులగుఁ?, బిడుగు గాకున్న సీ చెడుగుగలదె?

కోపమేరూపు గైకొనక యీ వడియేడ?, జలదంబుఁ గాకున్న స్తనిత మేడ?

అల గజాసురుడె గాఁ డైన భీకరమేడ? నడగొండగాకున్న నడచుటేడ?

తే॥ అనుచుఁ గనుగొన్న వానరులడలి బడలి, జడిసి బెడిసి పడుచు లేచి కడల దాఁకఁ
బరుగువాఱ విజృంభించి తిరుగఁదొడఁగె, మత్తుఁ డున్నత్తు డెక్కిన మదగజంబు.

తే॥ వానరులువైచు పర్వతపంక్తులెల్ల, మావఁతుల యొడిసెలలకు మాఱుగావు
కపులువైచు పెందరువు లీఁగలను దోలఁ, బనికిరావయ్యెఁ జెఱకుగాఁ బనికివచ్చె.

సీ॥ కాళ్ళక్రిందంబడికనకసయైనవి, వాలంపువేటున నీలిగినవి

తుండంపు వినరునఁగొండలఁబడినవి, కొమ్ముల క్రుమ్మునఁగూలినవియు

నై మలమనుకులు సామిత్రిశరముల, దనుజు లొందిన పాల్లుతప్పకొందఁ

గాంచి నీలుఁడు పెనుకాంతాళమున నొక, సాలవృక్షముగొని లీలఁదిప్పి

తే॥ కొనుచురాఁగ నున్నత్తుడు కోలలైదు, పరపి సాలమ్ము ఖండించి వైవ వేఱు
కొండయొందు నీలుఁడు గుఱిగూడ నేయఁ, దనుకలుగఁజేసెఁ బదునైదుతూవులేసి.

తే॥ మరలనొక కొండవెడకంగ మరలునంత, మరలనీయక నాగంబు మందరమును
చుట్టినట్టులా నాగంబు చుట్టె నీలు, నట్టు లిట్టులు కదలనీయక కడింది. ౧౬౫౮

ఉ॥ సాహసము బలంబు వ్యవఁ సాయము కౌతుకము దిటంబు ను

తాహము ధైర్యముం గడిమి సర్వ మడంగెన యంచు నేన సం

దేహము నొందునంతఁ గపి ధీరుఁడు దారుణముష్టి దేవ సం

దోహము మేలుమేలని నుతూల్ పొనరింపఁగ వచ్చె కీర్షము. ౧౬౫౯

తే॥ నేలకుం దాఱి నీలుండు నిలుచునంతఁ, బొరలునెత్తుట నేనుండు పూడిపోవ
మింటనిలిచి యున్నత్తుడు మించియర్థ, చంద్రసాయకంబులను వర్షముగ గుప్పె.

తే॥ నీలుఁ డూడఁదీసిన వజ్రనిభ రదముల, ననురనేయ నాతఁడు నొకయమ్ముచేత
వానినడఁచివేటొకతూవుతోన నీలు, నురము నాటఁగనేసి బిట్టఱచి యంత.

తే॥ వేఱు దంతిపై నెక్కి యొప్పారవచ్చె, వచ్చినం గని నీలుండు వానిమీఁది
కెగసి వింటితోడను వానిఁదిగిచి యిభము, ముందునుంచె నుంచఁగ నదిముమ్మరించి.

తే॥ క్రుచ్చి కొమ్ములతోఁ గాలఁద్రొక్కి కరము, తోడనెత్తి వినగివేయదుండగీడు
తప్పి చావకఁ కోపంబుతటమటింపఁ, దనగజంబును తానె చిందఱలుచేసె.

తే॥ అంత నీలుఁ డున్నత్తు నురోంతరమున, బలిమి బొడువంగ నెత్తుకు బొభుకు బొభుకు
మనఁగఁగ్రక్కుచు గ్రుడ్లుముందునకునుఱుక, విలవిలందన్ని కొనుచును పృథివి నొఱుగె.

—: బలమత్తుడు ఋషభునిచే జచ్చుట :—

సీ॥ అన్నచావుంగనియత్యగ్రహంబున, బలమత్తుడను మహాబలుఁ డొకండు
మృత్యువె తన్నీడ్వమించి యనత్యంబు, కంటె ఘనంబైన నయొంటితోడ
సరభసమునఁ బిశాచములు పూన్చిన తేరి, పై నెక్కి జగములుభయమునొంద
నటచుచుఁ బిడుగులఁ తెఱఁగున వడివడి, శరములేయుచు వనఁచరులఁ దఱుమ
తే॥ ఋషభుఁ డెదిరించి కడు హుంకఁగించి నిలుపు, మనుచు నదలింప దై తేయుఁ
డానిగొనుచు

సీవు పిన్నవాడవు చేవఁనిన్ను గెలిచి, కలుగు దొడ్డపేరెయ్యదితోలఁగుమనుచు.
తే॥ మంతుకెక్కిన యాహనుఁమంతుఁ బిలుపు, రాముతమ్ముని పిలుపుమాఁరణజతులను
చంపు పిదప మీపైఁగోపఁగింపఁదగును, పొమ్ముపొమ్మన ఋషభుండుఁపోలఁజూచి.

చ॥ పీనుఁగులక భుజించి మనుపీనుఁగులంగొని నోటిక్రావ్వుతో
మానుగ గెల్వవచ్చితివె! మందుడ! రోగమునొంది మందు నుం
తేనియు రోయకుండు మతి ఁ పీనుడ! లక్ష్మణుఁడేలరా? మరు
త్సానుఁడునేల? నన్నెలుచుదోర్బలముండినఁ జాత మవ్వలక. ౧౬౬౭

ఉ॥ పాఱక నిల్వమంచు వెఱ ఁ పాఱక పల్కఁగఁగాంచి దైత్యుడుక
పాతెదవంచు నెంచితిని ఁ పాఱక ధీరునిమాడ్కిఁ గాఱులక
మాఱుగఁ బల్కుచుండిన న ఁ మానుషలీలల నాటలాడెదక
మోఱుకు! పోకుమంచు విలు ఁ మోపును బొమ్మలు లీల వంచుచుక.

సీ॥ పది తొమ్ము నాటంగఁబరపి పదింట దే, హంబెల్ల రక్తమయంబునేయ
ఋషభుండు కడుఁజెలఁరేగి రక్కసుతేరు, బలిమిమై జలధిలోఁ ఁ బడఁగవైవ
బలమత్తుడును నీటఁదలక్రిందుగాఁబడి, యిలుగక కలసికిఁనెగసిరాఁగ
నెగడెదవే యనిఁనిశి నెదిరించిన, పగలు నా ఋషభుండు ఁ వానిఁబట్టి

తే॥ బాహుబలముననలఁకంగఁబచ్చిరక్త, మొడలనవరంధ్రముల వెలుఁపడియె;వాడు
మిడుక కట్టులే జీవములఁవెడలఁ బుడమి, బడియె విల్లందిన నగంబుఁపడిన పగిది.

—: సుగ్రీవుడు కుంభుని చంపుట :—

మ॥ కినుకక వేటొకచోటఁ జేవమెయి ను ఁ గ్రీవుండు కుంభుండు త
ద్రణ రంగమ్మునకే వినూతన మహా ఁ ధృత్యంబు సేకూర్పుచుక
దనుజుల్ వేల్పులు వానరుల్లని ప్రమోదంబుం భయంబొంద వీఁ
కను పైపై విజిగీషులై పెనఁగి రాఁకంపింప భూభాగముక. ౧౬౭౦

క॥ కేసరులఁబోలి కిట్టుచు, మాసరముగ రుధిర మడరఁమలయుచు గాసిక
వేసరక వీరగుణములు, భానురముగఁ బోరి రుగ్రఁబల దర్పములక. ౧౬౭౧

- క॥ కుంభుఁడు దండము ద్రిప్పుచు, సంభోరుహ మిత్రనూనునడిచె నతఁడు సం
రంభమున నొక్కతరువున, స్తంభింపఁగనేయ రెండుధర విఠిగిపడెన్ ౧౬౭౨
- క॥ సహియింపక చంపెదనని, మిహిరనుతుం డదను పొంచి * మీఠి నిలువ జే
ని హితము కోరిన నీలుఁడు, మహిరుహము నొండుతెచ్చిమానుగ నిచ్చెన్.
- క॥ దానిఁగొని పూన్నితోడను, వానరనాయకుఁడు వాని * వక్షము పగులం
గానడిచె బలముకోలఁదని, దానవతతి కలఁతఁచెందితఁడఁబడి పాఱన్. ౧౬౭౪
- క॥ దెబ్బదినిన కుంభుఁడగిని, గుబ్బతిలన్ వజ్రహతినికూలు నగము నా
గొబ్బునఁ బడెనని వానరు, లుబ్ధినతఱి లేచి దనుజుఁడుడుకుచు నెదలో.
- క॥ భుజములపైఁ గొట్టిన సం, బుజమిత్ర నుతుండు నొచ్చిపోడిమిమై బా
ణ జవంబునఁ బఱచుచుఁ గ్రతు, భజవైరియురంబు ముష్టిఁబొడిచెం బెలుచన్.
- క॥ అలపును సొలపును కానక, గెలుపోటము లేర్పఱిచి * కించిత్తేనిం
దెలుప నశక్యంబగుక్రియఁ, జలమున విజయాభిలాషజగడించి రొగిన్. ౧౬౭౬
- క॥ పిడికై మదగజములురెం, డెడయక పోరెడి వితాననిరువురుఁ బెలుచన్
బొడుచుచుఁ బొడుపుమనుచు నెడ, విడుపెంతయు లేకయుండి * విజయశ్రీకై.
- క॥ అమ్మాడ్కిని ముమ్మరముగఁ, గ్రమ్మిన సమరమ్ము జరుగఁ * గమ్మరి దిమ్మెన్
నమ్మెటపోటన దనుజు ను, రమ్మును కపిరాజ గ్రమ్మె * ప్రయ్యలుగాఁగన్
తే॥ అవుడునారక్కనుండు న * న్నాలిగొండు, వా యనుచునవ్వ సుగ్రీవు * నైదుతలల
పాముబోలిన హస్తమ్మువానినోటఁ, జొచ్చి యనువులెడల నాల్గు * బుచ్చివైచె.

— : నికుంభుని హనుమంతుండు కూల్పుట : —

- తే॥ అన్నగతిగాంచిన నికుంభుఁడగ్రహించి, కదలె దెచ్చటికని కపికాంతుఁ గదియ
నంతవానికి సంగదుఁడడ్డుపడియె, నిరువురకు ఘోరముగఁ బోరుజరగె నపుడు.
- క॥ శూలముగొన్న నికుంభుని, వాలినుతుఁడు తాంకె దాల * పాదపకరుండై
నీలగిరిపైకిఁ గాంచన, శైల మ్మరవడిని దూకుచందము దోవన్. ౧౬౮౨
- క॥ శూలము దనుజుండైత్తఁగ, నాలో సంగదుఁడు మడియునని జడియుచు వా
తూలనుతుఁ డేచి జ్వాలా, మాలా భీలాగ్ని కరణిమండుచుఁ దాంకెన్.
- క॥ తాకి మరుత్సుతుఁ డమరా, నీకప్రభు వజ్రమనఁగ * నెగడిన ముష్టిన్
రాకాసి నికుంభుని తల, జోకం గడుపునకు డిగ్గఁ * జొప్పించి చనన్. ౧౬౮౪
- క॥ మిగిలిన దనుజులకుఁ గవులఁ, దగిలెడి సత్త్వంబులేమి * దత్తఱపడుచున్
దిగులూని పటవ వెనుకం, దగిలి కపీశ్వరులు సదమదము చేసిరొగిన్. ౧౬౮౬
- క॥ పరుగిడి గవని నరుగు తొం, దరచేఁ ద్రొక్కుల్లువడుచుదనుజులు పెక్కం
డ్రురలిరి శిబిరములకుఁ జని, కెరలిరి పెక్కండ్రు పుండ్లుకెలయుట కతనన్.

క॥ నోరెండఁగ నిలుకడచెడి, నీరిండని వేడి యనువునీగినవారల్

దారి గనలేనిక్రియఁ గ, స్నిరొలుకఁగఁ జచ్చు యామిఁనీ సంచారుల్. ౧౬౮౭

క॥ నింగికెగసి చని యనువులు, క్రుంగఁగ నటచుండి మలల + కోపునఁబడు వా
రంగము లవియఁగఁ బ్రేపులు, తొంగ ధరకు వ్రాలు నపశఁదులు పెక్కండ్రుక్.

క॥ పరిచితులఁగాంచి దయ నీ, శరములఁ దీయుడన వారునడలింప ననూ
త్కరము విడుచువారలు నుం, దిరముల బంధులకు గుర్తుతెలియనివారల్.

క॥ హరు లురలఁగఁ దడఁబడుచుం, గరులు దొరల ధరణిఁబడుచుఁగాలెడు మలల
ల్లెరిసెడు నరదంబులలోఁ, దిరుగుడువడి తీచ్చవడుచుఁదెరలెడివారల్. ౧౬౯౦

నీ॥ గాయమ్ములొందినఁకాయమ్ముల జరువు, మోవఁగాఁజాలకఁమూల్లువారు
వాసరవేషులైఁదాసపు లరుదేరఁ, దమవారె మోదఁగాఁనమయువారు
కనువిచ్చి యిండులకడ దిగువారు చు, ట్టల జల మిమ్ముని + తెలచువారు
త్రాగి తచ్చినవారుఁత్రాగ నుంకించి య, స్థే తేటిచూచుచునిలుగువారు

తే॥ పుత్రులను మోచికొని వడిఁ బోవువారు, ప్రాణములు త్రోవలో విడఁబాటవైచి
కనులు చెడ దారిదప్పి త్రొక్కటము పడుచు, నడవలేక యట్టులె పడిముడుఁగువారు

క॥ ఆతెఱఁగుగాంచి పాటిన, దూతలు తడఁబడుచు వడిగఁదోతెంచి సురా

రాతి పదంబులపైఁ బడి, యేతీరునఁ దెలుపుటనుచునేడ్చిరి పెలుచక్. ౧౬౯౨

క॥ జరిగిన దేమని రాక్షస, వరుఁ డడుగఁ వారు మీరు + పంపినసేన

మరలిరి కొందఁ జనంగాఁ, తెఱఁగు వడదు నీదు సుతులుతీటిరి దేవా! ౧౬౯౩

తే॥ అనుడు బాష్ప ప్రవాహ మఁనర్గళముగ, విడిచి దుఃఖంబు మానంబువీర మధిక
చింత కరుణమదము కింకఁచిక్కుగొనఁగ, రావణుడు భంగయుత వారిఁరాశిఁబోలె.

చ॥ కడలనుగాంచు వేలుపులఁ + గాంచును వచ్చిన నిందఁగాంచుఁ జే

యడిదముఁ గాంచు నగ్గలిక + హస్తముల న్నలఁచుక్ ముఖంబు చే
డ్పడ వడినూర్చు నేడ్చు నగు + వందురు సిగ్గిలుఁ గుందుఁ గూలు మా
న్పడు వెగడొందు బెండుపడు + వావిడుచుక్ వనరుం గుమారిలుక్.

చ॥ పుడమిఁ బెకల్పఁగాఁ దలఁచుఁవోయమముఁ గూల్చు దలంచుఁ బ్రాణుల
బాడిపాడి నేయఁగాఁ దలఁచుఁబోటుల నెల్లరఁ ద్రుంపనెంచుఁ బె
న్జిడిముడిపాటుగాంచు మఱి + చేష్టలుదక్కును పుంటిమీఁద ని
ప్పిడిన తెఱంగునెక్ మది వ + హించును పొక్కును తోలు బెగ్గిలుక్

— : ధాన్యమాలిని రావణ నిష్ఠురోక్తులాడుట : —

ఉ॥ అచ్చట నున్నవారు పలు + కాడక యూర్పులపుచ్చ కెడ్డలో

ముచ్చిరుచుండ నచ్చటికి + మూర్తి వహించిన దుఃఖమో యన

వచ్చిన ధాన్యమాలిని స్వ ♦ భర్తృపదంబుల వ్రాలె గ్రక్కునం
బొచ్చెములేని ప్రేమమయుఁ ♦ బుత్తకుఁ గోల్పడు కుందు నోర్వమిన్.

ఉ॥ గాజులు హరివల్లులును ♦ కంకణముల్ మొరయంగ పుల్ల పం
కేజ నుగంధి వక్షమును ♦ కేలఁ దొడింబడ బాఁదుకొంచు ని
స్తేజపు మోముపైఁదుఱుము ♦ శీర్ణతనొంది పడంగ జాలిశే
భాజనమైతి నంచు ధర ♦ పైఁ బొరలాడె భుజుగిక్ర వడిన్. ౧౬౯౮

చ॥ ఇతరులకేని దుఃఖమది ♦ యెట్టిదో నేరని కోమలాంగి దుః
ఖతయయి సర్వలోకములు ♦ కీడ్పడఁ గ్రుంగినరీతి నెంచుచున్
బతి వదనంబు గాంచుఁ దన ♦ పట్టిని మింగితివంచు నేడ్పు నా
వెత లుడుపంగ నేరు పృథి ♦ విం గలరంచుఁ దపించు నార్జిమై. ౧౬౯౯

మ॥ బలవద్వీరుల దోర్బలం జని నడం ♦ షక్ లేవో ? సీవీర్యమున్
జలధిం బూఁడెనో ? సీబలంబు చెడెనో ? నాపల్కు లింతేని పీ
నులఁ జొప్పింపవో ? నమ్మతింపవో వినన్ ? గూయిన్ విచారించవో ?
కలఁకంబాఱిన కంటిపాప మరలం ♦ గాన్పింపవో ? కానవో ? ౧౭౦౦

మ॥ పురుషూతం బవరంబునం గెలుచు న ♦ త్పుత్తుం గణేధన్య యీ
తరుణీరత్న మటంచు నెల్లరును స్తో ♦ త్రం బొప్పుగాఁజేయఁగా
గరువంబొందినదాన నాకొడుకు లో ♦ కంబెల్ల హఃహః యనన్
నరుఁ డొక్కండు వధించెనే ? విధియు దు ♦ ర్నాయంబు పాటించెనే ?

చ॥ కడచనె మున్నె యక్షుఁ డతి ♦ కాయుఁడొ యిప్పు డడంగె పీరులున్
మడిసిరి కుంభకర్ణుఁడును ♦ మ్రందెఁ గుమారులలో సజీవియా
కొడుకొక యింద్రజితై యిఁకఁ ♦ గూలును రేపట నంతమీఁద నొ
త్తిడి యొకరుండవే కడిమి ♦ దిగ్విజయం బొనరింప కుందువే ? ౧౭౦౧

తే॥ గిట్టినట్టి సోఁకుల బ్రతికింపఁగలవె ? బుద్ధిచెడి కామివగు నీవుఁపుడమిమీఁద
బట్టగట్టుక యింకనుఁబ్రదుకఁగలవె ? సీతవలన మిగిలియున్నఁచెట్ట గలదె ? ౧౭౦౨

చ॥ అనుపమ సీతిశాలి నుగు ♦ నాకరుఁడైన విభీషణుండు ప
ల్కిన పలుకుల్ గణింప కవ ♦ గీర్ణ బలాధ్యుని కుంభకర్ణు నా
తనయుని శత్రు శాత శర ♦ తండము పాలొనరించి నెమ్మదిం
గని పయి రాజ్య మేలుచువె ? కాకులు గూబలు కూయుచుండఁగన్.

చ॥ అని పలురీతులం బలికి ♦ యన్నవ పిట్ట విధంబునన్ విలా
పన మొనరించి క్రేపు నెడఁ ♦ బాసిన ధేనువుభాతిఁ గుందుచున్
వనరెడు ధాన్యమాలినిని ♦ నాక శుభాంగులు కేలమీఁద నొ
య్యనఁగొని రాణివాసమున ♦ నాదటఁ జేర్చిరి కుస్తరించుచున్. ౧౭౦౩

తే॥ లంకలోఁ గల యసురు లెఱ్ఱరును స్వీయ, పుత్రుఁ డీల్లిన చందానఁబొగినారు
వేల్పు చెలులును నెనరునఁవెక్కినారు, తక్కువారల చింత లెఱ్ఱంగనేల?

తే॥ కోసలము వీడి కానకుఁగొనలేయు, డేగుతటి జనించిన దుఃఖమెచనె లంక
నగరమందు గల్గిన దుఃఖఁనాద మపుడు, పున్నమను నార్ధి ఘోషంబుఁబోల్కి నెగఁజె.

౧౮ నాగపాశ పటలము. (౩౦౦)

తే॥ తలకు నొక వేసముగ దైత్యతరుణు లేడ్వఁ, గాంచి కారణ మెఱుంగకఁకళవలింఁచి
యింద్రజితుఁడు శంకించి దైత్యేంద్రుకడకు, నడచె నురవడి నశని చందమున నపుడు.

మ॥ దెసలం గెల్చిన రావణుం డిపుడు కీర్తిం బూర్తి గోల్పోయెనో?
అసుత్రు ల్వీడెనో? మున్నువచ్చి పుర దాహం భొప్పుగాఁజేయు గా
డ్పు సుతుం డంబుధితోడ లంక నిపు డున్మూలింప యత్నించెనో?
అసమానంబగు దుఃఖ మొందుటకుఁ గా ర్యంబేమి పాటిల్లెనో? ౧౭౯౯

ఉ॥ ఏమి ఘటిల్లె నేడు వచి యింపుండి యం చెదురైనవారలన్
వేమరు ప్రశ్న నేయఁ బల యింది వడంకిరి కాని తెల్పమిన్
దామది సంకటంపడుచు యదానవేగముతోడఁ బోయి క
న్నా మెతగాఁగఁ గాంచె నుది యంతట నెమ్మది చెంద రావణున్.

ఉ॥ కాంచి కలంక జేటి కర కంజములన్ ముకుళించి యీ తట
స్థించిన దుఃఖ కారణము తేటపడం దెలుపుండియన్న న
క్తంచర నాయకుం డనుఁ గృతాంతఁడు నీయనుజుం గ్రహించె ని
ష్కృంచితలైన కుంభుఁడు ని కుంభుఁడు నయ్యతికాయతోఁ జనన్.

మ॥ పర ధానుష్కుఁడు మేఘనాదుఁ డటఁ ద ద్వార్త విసం గన్నులం
గురు కోపాగ్నిని విస్ఫులింగములు గ్ర యక్కు వాతెఱన్ మాకొనున్
దురపిల్లు విదిలించు మాస్తములఁ గుం దున్ దూపిలున్ గర్జిలున్
సురుగం దిక్కులు చూచుఁ జంపె నెవఁ డంచుం గాలఁ దాచున్ భువిన్.

ఉ॥ రాముని తమ్ముడుం బ్లవగ రాజు మరుత్సరుఁ డంచు దెల్పఁగా
నేమని పంపినాడవు న కేంద్రుల శక్తి యెఱిగియుండి యు
ద్దామ బలుండనైన నను దారొనఁ బంపక వారిఁ బంపి నీ
వే మరణంబు గూర్చితివి ద్వేషులు చంపి రనంగఁ జెల్లునే? ౧౭౯౩

మ॥ సమరాజేయుని నాదు తమ్ము ననిలోఁ జక్కాడు క్రూరాత్ముర
క్తము తద్రంగమునంద తద్ధరణియే త్రావంగనీకున్నచో
సమరాధీశున కైదుమార్లు బల శౌర్య పైర్వముల్ వీడి యు

ద్ధమునం దోడుచుఁ బాటువాడ నగుదున్ దైత్యేంద్ర చూడామణి!

ఉ॥ కూర నగౌకసావళి న + కుంతిత శూరతఁ గొందికొంది సా
మీరి శిరంబు వచ్చి కసి + మీఱఁగ లక్ష్మణు కాలుసేతులం
గోరికఁ ద్రుంచి చిత్రవధఁ + గొవ్వక తక్కిన సమ్ముఖంబునఁ
మోరల నెత్త జంకు సుర + ముఖ్యులు మిక్కిలి నవ్వకుందుకే ? ౧౭౧౭
చ॥ కడలిని దాటి జానకిని + కాంచి వనంబును పాడుచేసి నీ
గొడుకును నేలరాచు నొక + కోఁటిని దూతయటంచుఁ జంపకే
వెడఁగరి వాచు వీడితివి + వీడుట యింతకుఁ దెచ్చె యంధులం
గొడుకులఁ గోలుపోయితివి + గోడివడెక్ సుఖ జీవితాయువుల్. ౧౭౧౮

—: ఇంద్రజితుఁడు శపథ వాక్యము లాడుట :—

మ॥ ఇకఁ జింతించియు లాభ మేమి ? మఱి ని + క్షేమఁన్న మేలేది ? వా
రక యాలోచన చేసియున్ ఫలమె ? సంగ్రామంబునం దమ్ము నం
బక సంఘాతము పాలుచేసిన గుణ + భ్రష్టాత్ము సౌమిత్రిఁ జం
పక లంకాపురిఁ జేర నేబ్రదుకు సం + భాషించఁ జిత్తంబునన్. ౧౭౧౯

శా॥ నాగాస్త్రంబును ఖడ్గ పాశుపతముల్ + నాణెంబుగాఁ గాచుచున్
భోగంబుల్ గొని కాలముం గడపు నా + పోరం దదస్త్రంబు లు
వోగ ప్రోద్ధతి నాకుఁ గానివయినన్ + దుర్మృత్యువుం గొందు నీ
రాగ ప్రక్రియ సర్వమున్ విడిచెదన్ + బ్రాయోపవిష్టుండనై. ౧౭౨౦

మ॥ అతికాయ ప్రియజీవ హరికు నుప + ర్వాదు ల్లనన్ సంగర
క్షితిలోనుండి వియత్పథాన యమరాఙ్గేహంబునం బ్రీతిమై
నతిధి ప్రక్రియ లందఁగాఁ బనుపకే + వ్యధుండనే యైన నీ
సుతుఁడం గానిక విల్లు మోతకొఱకొ ? శోభాకృతిం జూపనో ?

చా॥ అని శపథంబులాడు సుతు + నక్కునఁ జిక్కఁగఁ జేర్చి రావణుం
డనునయ మార నిట్టులను + నయ్యవు నీకు నసాధ్య కార్యముల్
పనిగొని చూచినం గలవె? వారని పుత్రక చింత దీఱ నీ
వనిక బగఱన్ వధింపఁగలవంచు హృదంతరమందు నమ్మితిన్. ౧౭౨౧

తే॥ అనుచుఁ బలికిన తండ్రీకిఁదనయుఁ డెఱఁగి, తూణములు నభేద్య కవచః బాణ ఖడ్గ
ధృఢ శరాసనాదికములుఁతీరుగాఁగఁ, దాల్చి బయలుదేఱెను భయఃపదంపు తీవి.

తే॥ కమలజుడు చింత యించుకఁగలుగకుండ, వజ్రగిరిగొని కావించిఁపడి కిచ్చె
నాధనువు వాని గెల్చినయదనునందు, మేఘనాదుండు గొనియె నఁమోఘగరిమ.

తే॥ ఇంద్రుఁడెఱునుంచినప్పుడెఁయింద్రజితుఁడు, కడఁకఁగైకొన్న వే నిషంఁగములుగూడఁ
దఱుఁగుఁగాక యంబుధి యవిఁతఱికిపోవు యమునిగుహఁబోలి నట్టివాఁయంపదొనల

తే॥ తొల్లి యమరు లొసర్చినదురమువేళ, కొండ విలుకాడు నలువ తక్కుంగలట్టి
యధికు లొసఁగిన పెక్కుదివ్యాయుధముల, నపుడు కైకొనె రావణియనువుకొఱకు.

తే॥ పొలుచు క్రొత్తలంకాపురిఁబోలినయది, శరభములువేయివేయికేసరులుపూన్పఁ
బడినయది వేల్పులకు భంగపఱుపరాని, దైన తేరెక్కె దై త్యేంద్రునగ్రసుతుడు.

తే॥ కనక రథమన్నజాలునే? గరుడునకును, వృషభమునకును భయదమైవెంట నడచె
గాక యొక్కనాడును ముజ్జగంబులందు, ముందునడచిన యదికాదుఁపొడవు తేరు.

తే॥ చతురతం జూపి ఒవరంబు ఁ నలిపి వ్రజి, బలముక్రంగ బంధించిన ఁ వలఁతివచ్చె
వచ్చెనని పిశాచాదులువలచియాడు, గుఱుతువడ్డ తెక్కుంబుచేఁ గొఱలుతేరు.

చ॥ బలయుత కాలకేయ వరఁవాహిని గగ్గులకాడుగా వడిక

న్నలఁచిన చక్రముల్ త్రిదశనాయకు పృష్ఠము గాయమొందఁగాఁ

జలిపిన మొగ్గలం గలిగి ఁ జానగు తేరది దిగ్గజంబులఁ

గలఁచుచుఁ బాఱఁదోలినది ఁ గా వివరించుట గౌరవార్హమే? ౧౭౨౮

తే॥ అఖిలసురుల వీఁపుల గాకయాననములఁ, గనని యింద్రజిత్తట్టి న్యంధనమునెక్కి
తేరు లొక వేయి చుట్టిరావీరసమర, దోహలత తేటమోమునఁదోఁప నరిగె.

తే॥ వానితో నడచిన సేన ఁ వరుసలెక్క, పెట్టి తెలుపంగఁ దరమానె ఁ వినుతచరిత
విదుఁడు వాల్మీకి నల్వదివెల్వలనుచు, దెలిపె వేతేరు లెక్కించితెలుపువారు?

సీ॥ ధూమ్రనేత్రుఁడు రణదోహాలుండగు మహా, పార్శ్వండు తేరి కావలియొనర్ప
ఛత్రంబు పై నొప్ప ఁ శంఖాది రవములు, భూసభోంతరముల ఁ బోరుకొనఁగ
లక్షతేరులు చుట్టి ఁ రక్షయై రా వాని, కినుమడి గజములువెనుక నడవ
మోహరించిన గుఱ్ఱముల గుంపు వెంటరాఁ, గాలిబంటులు ముందుగాఁగ నరుగ

తే॥ వీరవర్యుండు లంకాధివిభుని కొడుకు, శస్త్ర విజ్ఞాని మాయా విశారదుండు
దురము లం దారి తేటినదోర్బలుండు, జిత దిగ్గిండు సంగ్రామఁసీమఁజేరె. ౧౭౩౧

మ॥ అతికాయుండు వధింపఁగాఁబడిన పల్కాలించి కోపంబుతో

దితిజాధీశుఁడొ గోత్రభిజ్ఞుఁడొ యేతంచెక రణక్షోణికి

గృతహస్తల్ రణకర్కశుల్ రిపులఁ గా ఁ రింపగ నొనఁచెదం

గుతుకంబారఁగ లక్ష్మణుండు నిలిచెఁ ఘోరాహవ క్షూన్ధిల్.

శా॥ వీరశ్రేష్ఠుండు లక్ష్మణుండు కని దోర్వీర్యోద్ధతి భూరి తూ

ర్యారావంబులతోడ వచ్చె నెవఁడాహంపరుడన్న మహా

దారుండైన విభీషణుండను మహాత్మా! ధీరమల్లుండు పా

కారిం గెల్చిన శూరుఁ డింద్రజితుండఁఖ్యాతాభిధానుం డిలక. ౧౭౩౩

ఉ॥ వాహిని నాయకుల్ ప్లవగవారము రక్షణసేయ నెల్లరక

వ్యూహముగాఁగ నిల్చి బలయుక్తిని పోరుటమేలు నేడు నం

దేహములేదు విగ్రహముఃతీవ్రతరంబగు నిర్ణయించి ని

ర్వాహక పద్ధతి న్నడప + భావ్యమగుం దలపోయు లక్ష్మణా! ౧౭౩౫

సీ॥ కీర్తిభూషణ! మనఃకీశ నాథుండును, జాంబవంతుండు కే + సరి సుతుండు

వాలిపుత్రుండును + నీలుండు తదితరుల్, నీతోడ నిలువంగ + నిర్ణయింపు

లెక్కలేని సురలు + ప్రక్కబలము గాఁగ, నిలిచిన యింద్రుండు + నిలువలేక

యమృత బలంబున + నసువుల దక్కించు, కొని బైటఁబడి బ్రదికెను నిజమ్ము

తే॥ వాసవుని రెట్టలం గట్టుఁవాతలికను, మాయలేదు మాయపు హనుఁమంతుఁగూడఁ

గట్టినాతండు తగ వానిఁకార్చుకంపు, విదై నేర్చును వర్ణింపఁవీలుగలదె? ౧౭౩౬

తే॥ అనుచుఁబలుకంగలక్ష్మణుఁడనుమతించె, నంతమతిమంతుఁడగుహనుఁమంతుఁడెదను

చింతచేసి సౌమిత్రివై + జిష్ణుజతుండు, వచ్చెనని పదటంబునఁబయలుదేఱె ౧౭౩౭

తే॥ శమనుఁడును కనులూయంగఁజాలియున్న, దనుజ సేనా భయంకరఁత్వంబు గాంచి

యింద్రజితుని సాహసకార్యఁమెఱిగి గాలి, పోలికనె వచ్చి చేరెనుఁగాలిగొడుకు.

తే॥ అచ్చటనె మున్నె యుండినాఁడంగదుండు, తక్కు దళపతు లచటికిఁదాసినారు

సేనలంద్రిప్పఁ గపిరాజుఁచేరినాడు, వరుసలుగఁదీరి నిలిచెనుఁవనచరాలి. ౧౭౩౮

క॥ కోపావేశము పొంగఁగ, నేపారుచు నెదుర నెదుర + నేగెడి సేనల్

దీపించు రెండు జలధులు, కోపున యత్నించి తాఁకుఁకొమ్మరై తోఁచెన్. ౧౭౩౯

క॥ కనులు మనసు గలిగిన ఫల, మును సంపూర్తిగనె నేడుఁపొండఁగనగు నం

చనువుగ స్వర్గము బీడుగ, వనితలతో నిండి రమర + వద్యలు నింగిన్. ౧౭౪౦

తే॥ రెండువాఁగు లొండ్లాంటితోఁరెచ్చితాఁకు, నెడల వీరగర్జనలు ఘోంకృతులుహేమ

లబ్ధఘోషముల్ వివిధ తూఁర్యమ్ము లడరి, వేలుపుల మూసికొనఁజేసెఁవీనుదోయి.

క॥ పట్టుఁడు కట్టుఁడు కొట్టుఁడు, తిట్టుఁడు నఱకుండు తినుఁడుఁత్రెంపుఁడు పొడుపుం

డిట్టలముగ నేయుం డను, నిట్టి రవము శింజితో జగము వడఁకించెన్. ౧౭౪౧.

క॥ తగులుటచే నంగంబులు, పగులుటచే మేన నుచ్చి + పాటుటచేతన్

నొగులుటచేఁ గూలుటచే, నెగులునఁ జలియించె ధాత్రి + నిలుకడ చెడఁగన్

తే॥ మునల ముద్గరాదులచేతఁమురియు తలలు, ఖర కరాసులచేఁ చెగిఁదొరలు తలలు

కదనరంగంబు నిండంగఁగవుల వపువు, లురలె నటియించె విలవిలఁధరణిఁదన్నె.

క॥ పచ్చడియగు మస్తకములు, విచ్చిన మేనులను నెత్తుఁవెల్లువలం దా

.కచ్చుగ మండెడు నడవిని, పచ్చి విటపములను పోలిఁపట్టపైయుండెన్ ౧౭౪౨

తే॥ కఱకు తాకాసులంబట్టిఁకాలఁదన్ని, కేలనెత్తి నేలకుమోఁదిఁతోఁఘ లొలిచి

మెడలు కొఱికి త్రోచియు రాచిఁనడుము విఱిచి, యతిశయోత్సాహ మంది

పె + ప్లాచ్చెఁ గవులు. ౧౭౪౩

తే॥ తలలు ద్రెంచికాళ్లులు త్రుంచి తఱిమినటకి, యీఁటెలందూఁటిపోటుల నెనకమడచి
కోఁతిమూఁకలఁ బెక్కింటిఁగూలఁద్రోచి, పొలనుదిండుల తండముల్ ఁచెలఁగియార్యే.
తే॥ కోఁతులనుపేరఁ జను యమఁదూతలపుడు, వాలపాశంబు లురివైచి వేలనెత్తి
వ్రాలమోది దిద్దిరఁదిప్పి నేలఁదాఁచి, పెక్కువిధముల వారి యూఁపిరులఁగొనిరి.
తే॥ కాంతి నిలయమై నిప్పులుఁగ్రక్కుకనుల, కోఁతిమూఁకలు తరులతోఁజేతులు తెగ
మేన బాఁకులు తూటంగఁమిడిసిపడియె, వారికుత్తుకల్ గొఱుకుచు వారితోడ
తే॥ పడవసేయు భల్లుకములుఁపిడుగులట్లు, మెఱసి చని యేనుఁగులఁ జీల్చి మెదడునాని
తృప్తిగా శోణితము ద్రావిఁపాప్తలాభ, మున ముదంబంది జతరాగ్ని నణఁచికొనియె.
తే॥ రూపమున బలమున వినిరూఢి నొందు, ప్లవగములు దొడ్డతేరులపైకి మత్త
కరులపైకి హరులపైకి శరులపైకి, నాయుధములపైఁ దలలపై నరసి దుమికె.
తే॥ పీనుఁగుల తిప్పలందుండి వెడలు రుధిర, వాహినులు పీనుఁగులఁ గొని వనధిఁ జేరి
యచటి జలచరములకు నాహార మొనఁగె, దెచ్చియిచ్చు నుదారుని తెఱుఁగనూని
తే॥ హనుమ కరములఁ గిరులచే నటవత్తెన, యసుర సేనలోఁ డెక్కిముల్ హరులువిండ్లు
గదలు కుంతముల్ తేరులుకరులు ముక్కు, మొగము గనరాని తీరున మురిసివ్రస్సి.
తే॥ అంగదుఁడు వృక్షముల మోఁద ఁ నడునునందు, పూఁడుకరులును హరులును
పొలను దిండ్లు

నైనయెడ యముఁ డింతయు నదరులేక, తప్పెనా జీవులని కేలఁద్రవ్విచూచె.

తే॥ నాల్గు విధముల సేనలు నలఁగి కుప్ప, గూరిన రణస్థలిం గని గొప్పఋషులు
పూర్వదేవానురాజతోఁబోల్చి చూచి, దీని కది సరిగాదని తెలిసినారు. ౧౭౫౫
చ॥ ఎడయక సోఁకుమూఁక తల ఁ యెత్తెను వానరసేన వీఁపులం
దడవుచు బాఱఁజొచ్చె గపి ఁ నాయకు లడ్డమువచ్చి పోరినం
జడిసినవారు క్రమ్యుటని ఁ జాడను కాంచి హసించి దూఱినం
బెడమటలేదు వెల్లినదె వేడ్కగఁ బోయినతీరె పోకగఁ. ౧౭౫౬

—: వానర సేనా నాయకుల సమరము :—

క॥ శూలము పరశువు చేకొని, వాలిన లయ రుద్రుఁబోలి పాదప కరుడై
నీలుఁడు నిలిచిన చోటనె, కాలుఁడు పాశము గడించి కడఁక న్నిలిచెఁ. ౧౭౫౭
మ॥ జముఁ డధికార కార్యమును ఁ జాడగ వీడితినంచు భీతిల్
గుముదుఁడు శత్రుసైన్యములఁ గుప్పలుగూల్చె నతండు వాయువో
యమృతమొ యగ్నియో యనఁగ నార్యును ముంచెను మాడ్చె రెండు హ
స్తముల నొనర్చె నిట్టులనఁ సారెకు వర్ణన సేయ నెట్లగు ? ౧౭౫౮

చ॥ ద్రుమముల రాముతూపు తొలి + తూపరముంచిన దేడుచెట్లై; లో
కమునఁ బ్రసిద్ధిచెందిన న + గమ్ములు నేడె; యడంచి మోఁదుటల్
తేమలక అుప్పుటల్ తలఁపు + తీపగు నా ఋషభుండు వైచు వృ
క్షములకుఁ బర్వతంబులకుఁ గాంచఁగ లెక్కయెలేమ భూస్థలి. ౧౭౫౯

చ॥ కరులును తేరులు హరులు + గల్గి భుజంగముఁబోలి క్రూరులై
వఱలిన రేయి ద్రిమ్మురుల + వర్ణములెల్ల నశించు నేడవం
దరువులు త్రిప్పిత్రిప్పి బెడి + దంబుగఁ జంపెను జాంబవంతుఁ డ
ద్దిర ! ముదియొందియుం బులుసుఁతిఁత్రోసివీడునె ? చేవఁపొచ్చుదే ౧౭౬౦

మ॥ కరి పాతీనములు దురంగమ తరం + గంబుల్ చలత్స్వందనో
త్కర నౌకల్ బహుళాయుధ ప్రకర మ + త్వస్య గ్రాహముల్ గల్లు క
ర్బురవార్ధిక్ బససాఖ్య మందరమొగిం + గ్రోధాహి పాశంబుతోఁ
దరువంజొచ్చె జయేందిరా వర సుధా + ద్రవ్యానుభోగప్రికై. ౧౭౬౧

సీ॥ వనదంబులం జీల్చిఁకొని యూర్ధ్వలోకముల్, డాయు సంపాతి జటాయువులన
మైందుండు ద్వివిదుండుఁమలసిరి డేగలు, పాదవంబులఁ జంపుఁపొది వోఁప
గవయుండు కొలఁకునుఁకలఁచు గజంబునా, దనుజసైన్యంబు నుద్దవడిఁ గలఁచె
నిల్విన కాలు గఁదల్చక కేసరి, దైత్యేభ కుంభముల్ఁత్రవ్వఁచుండె

తే॥ గపికులేంద్రులు కదన మీఁకరణిఁ జలువఁ, బాతీనట్టికోతులు వచ్చిఁపోరఁదొడఁగె
నిర్జరారుల నై న్యంబుఁనిలుకడ చెడె, నింద్రజిత్తుదిగని కోపఁమినుమడింప. ౧౭౬౨

—: ఇంద్రజిత్తు వానరులపైఁ గసించునగుట :—

తే॥ బాహులుప్పొంగదిక్కుచుఁపర్వతములు, చెవుడుపడనాఁమ్రోయించిఁబింద మొత్తి
వేలుపులు జగములు కపుల్ఁవెగడు పడఁగ, సింహనాదంబు సేసె నుత్సేకమొప్పు.

తే॥ అశనులును సిగ్గిలఁగ మ్రోఁగుఁనహి విషాధ, శరము లిన్నియంచెన్నంగఁ నెఱుకపడని
యట్లు మితిమీటి పరపి విఁయత్తలంబు, నవనితలమును బాణమయంబు చేసె

క॥ కపివరు లేసిన తరువులు, నుపలంబులు విఱిగి పొడిగఁనుర్విని రాలె
గవుల తల లెగసి పడియెం, దపతపమని ధరణిమోఁదఁదండడి యగుచు. ౧౭౬౩

క॥ మితిమీటి వెడలు శరములు, కుతికల నురముల నొడల్లఁగూరుచు డుయ్యో
దత బలులగు వనచరపతు, లతిశ్రమము నొంది తూలిఁరవనిం బడుచు. ౧౭౬౪

తే॥ ఒకఁముహూర్తకాలములోనఁనొక్క వెల్పు, చితికి చెదరి బీభత్సమైఁచెడుట తోడఁ
గొండలందేరఁ బోయినఁకోతుల తల, లురల మలల వైచుచు మేనుఁబుర్విఁబడియె.

తే॥ తలలుత్రెంచిదాఁటిన బాణఁతతులు ఘణుల, కరణిఁ బాతాళమునఁజేరెఁధరణియెల్ల
మిట్టపల్లము సమమనుఁమేరలేక, బట్టబయలుగా రక్తంబుఁపఱచె వడిని. ౧౭౬౫

చ॥ తొలగక చూచుచోఁ గనులఁదూఱుచు నిల్వఁగ తొమ్ము గ్రుమ్ముచుం
దొలగఁగఁ దాటుచోఁ బదులఁద్రుంచు చదల్చిన నాల్కు లూడ్చుచుం
దొలగిన వీపు గ్రుచ్చుచు వి ♦ దుర్బు శరీరములెల్ల వ్రచ్చుచున్
దలఁచు నెడందపైఁ బడుచుఁ ♦ దార్కొనె నిందజ బాణ సంహతుల్.

మ॥ శరవర్షంబున మధ్య నేర్పడిన దృశ్యశ్రేణి నొండైన ని
ర్జరులున్ రీతిగఁ జూడలేరయిరి నాఁరాచంబులంగూర్చి యే
యు రుతుల్ దక్క విసంగలేరయిరి మృత్యు క్రూర భీతిన్ వనే
చరు లల్లాటముతోడఁ బాటుటలె కాం ♦ చంజాలి రంతంతటన్. ౧౭౭౦

మ॥ ఎదురైనట్టి వనేచరుల్ తునుకలా ♦ టిక్కించి యుత్సాహులై
యెదిరింపంగలవారు లేమిఁగని లం ♦ కేశాగ్రసూనుండు దు
ర్మదుఁడై యూరక నిల్చె దూరగతుడౌ ♦ మార్తండపుత్రుండు బె
ట్టిదుఁడై సాలమొకండు చేకొనుచు ము ♦ ట్టెన్ వానరుల్ మోదిలన్.

మ॥ తమసేనం జెదరించుచుం దొలఁగు నిం ♦ ద్రద్వేషిఁ దా డాసి వ్ర
య్యని రక్షావిధిఁ జుట్టుఁ గ్రమ్ముకొను క్ర ♦ వ్యాదుల్ భయభ్రాంతులై
వెనుకందొక్కఁగ సాలమున్ విసరెఁ ద ♦ ద్వీర్యంబు మేలంచుఁ బా
తిన శాఖామృగ పూగముల్ మరలి పే ♦ ట్టెన్ సంగరోద్వృత్తిమై.

మ॥ తన చుట్టుంగల సైన్యముల్ చెదరుటన్ ♦ దైత్యేంద్ర పుత్రుండుఁ శేఁ
గిన కింకంగని మేలుమేలనుచు నా ♦ ల్లింటం బదింటం బలం
బున ఫాలంబును వక్షము న్నొగులఁగా ♦ మూర్ఖిల్లఁ గా నేసి చే
తి నగంబున్ బలుముక్కలై యెగురఁ గఁత్రించెన్ బ్రకర్ష ముక్కుగన్.

ఉ॥ అయ్యెడ వాయునందనుఁడు ♦ హాలహలంబు విధాన రేఁగుచున్
జయ్యన నప్పళించుచు భు ♦ జంబుల నెట్టెదురం గడంగి యీ
కయ్యము దీనితో ముగియుఁ ♦ గా! యని వేలుపు లార్వ రక్కసుల్
బ్రుయ్యఁగ నేసె నొక్కగిరి ♦ భూతము లార్వఁగఁ గోతు లుబ్బఁగన్.

మ॥ ఇభజి ద్విక్రముఁ డింద్రజిత్తు నగి భూ ♦ భృద్రాజమున్ దూల్చి యా
రభటిన్ మారుతిఁ గాంచి యిట్లను శర ♦ వ్రాతంబుఁ బాటింపకే
రభసంబార శిలా ద్రుమంబుల నమి ♦ ద్రంగంబునం గెల్తువే
ర! భభీ! చంపకమాన నిన్నన జగ ♦ త్ప్రాణాత్మజం డిట్లనున్. ౧౭౭౧

మ॥ వెడఁగా! మాకడ నున్నవారలు ధను ♦ ర్విద్యా ప్రవీణుల్; మలల్
పడుకుల్ మ్రాఁకులతోడఁ బోరుటకు నేఁ ♦ బ్రాప్తించిత స్మికు; నీ
కడు క్రౌర్యంబును నేట రేపట నడం ♦ గంబాటుఁ గ్రొవ్వేలరా ?
కడఁక నేర్చిన కొన్ని పద్ధతు లిటంఁగాన్పించెద నిల్వరా. ౧౭౭౨

శా॥ నాతోఁ బోరెదో? లక్ష్మణ ప్రభునితో + నాణెంబుగాఁ బోరెదో?
 నీ తండ్రిం దలదన్న వచ్చిన జగ + న్నిత్యాత్ముతోఁ బోరెదో?
 సీతంతమ్ములు సాగవింక ననిలో + నిర్విణ్ణత నిల్చి పైఁ
 బ్రేతాధీశుని చూడఁబూ మ్మిదియె ప్రా + ప్తించు నిజం బియ్యెడన్.

మ॥ అనుడున్ శక్రజితుండు రోషమున నా + రా! ప్రల్లడీడా? వృథా
 చనఁ డీ రావణి నాదు తమ్ము ననిలోఁ + జక్కాడి దర్పించు ల
 క్ష్మణు నాజిన్ వధియింతు నన్న ప్రతిసన్ + సాధింపఁగాఁ బూనినాఁ
 డను నాతో నెదిరించుటన్న నిలఁ జె + ట్లం గట్లఁ బోరాడుటా?

మ॥ విలు చేఁబూని యొకండనే నిలిచి మీ + విల్వీరులన్ మిమ్ముఁ గా
 కులకుం బారణ చేసెద నిజము మీ + కున్ శక్తి లేదేని వే
 ల్పులఁ బాతాళ నివాసుల న్నరులఁ బ్రా + ప్తం గూర్చుకొం డాజి మీ
 తలలం ద్రెంపక గెల్పుగైకొనక నా + తండ్రిం గనం బోదునే? ౧౭౭౯

తే॥ అనుచు విలుగొని డెబ్బది + యమ్ములేయ, మేన గుత్తులుగా నవి + మేవుకొనఁగఁ
 గొండవలఁ జలింపక వాయు + జుండు నిల్చి, కేల నొకగిరి గొని పల్కె + గేలిగాఁగ.

చ॥ మదకరు లెన్నియేని యొక + మాత్రపు సింగముమ్రోల నిల్చునే?
 పదరక లక్ష్మణుం డిటకు + వచ్చెడు దాఁకను పోరుదేని నీ
 ప్రదరము రాకమున్నె యిది + వచ్చును సీయురమున్ వలంతివే
 నదరక కాచికొమ్మనుచు + నార్చుచు వైచె దళంబు ఘూర్ణిలన్. ౧౭౮౦

చ॥ అలపు జలంబు గల్గిన మ + హాబల నందనుఁ డేసినట్టి య
 మ్మల పొలదిండి వక్షము న + మాంతముగా వడిఁదాఁకి వ్రయ్యలై
 పలపల రాలె దిక్కులను + వహ్నిని క్రాఁగిన యుక్కుదుంప దా
 కలి పయి వ్రేయు సమ్మెట వి + ఘాతమునం బఱివోవు కై వడిన్.

తే॥ అత్తఱిని మాయయగు నింద్ర + జిత్తు రేగి, హనుమ తొమ్మన భుజముల + నంటిదూసి
 పోవ విష లి ప్తమైన తూ + పులను వేయి, పరవి డాయనీయక చలిం + పంగఁ గొట్టె.

తే॥ పవనుఁ డడరి కలంపఁగాఁ + బైఁడికొండ, లోపలనె కలగుండె న + కోపుదోఁప
 వెడలి మేనిపై ర క్తంబు + వెల్లిగాఁగ, నించుకంత సామీరి యో + చించునంత.

తే॥ నీలుఁ డెడసొచ్చి జాల్వలు + వింగినంట, సురవడిని సూటిగా వైచె + నొక్కకొండ
 నడుమనే దానిఁ దుండ్లుగా + నఱకివైచి, శక్ర విద్వేషి వికటహా + నంబు చేసె.

ఉ॥ ప్రాణముతోడనున్న పెర + వానరు లాసలు వీడఁగా నుప
 ర్వాణులు భీతినొందఁ గపి + వాహిని నాథుని దేహ మెల్లెడన్
 బాణ విపాత ఘాతమున + వారక రక్తము గ్రమ్మ నాతఁడున్
 ద్రాణ యొకింత లేక + ధర + వ్రాలె నడుంకుచు విహ్వలించుచున్.

ఉ॥ మేరువె యంచుఁ గాదనుచు ♦ మీటి వచింపఁగఁదగ్గ కొండలఁ
వారక తెచ్చి యంగదుఁడు ♦ వైచేను రావణిమీఁదఁ జేతి వి
ల్లారకయుండునే ? చెనక ♦ నోపునె ? తుండులుగాక యుండునే ?
తోరపు వింటిచే నవియు ♦ దుగ్గయి నుగ్గయి పిండియై పడెన్. ౧౭౮౭

ఉ॥ పుట్టలఁజేరు నాగముల ♦ పోలికఁ దీవ్రతరాస్త్ర సంతతుల్
గట్టిగ తొమ్మున నొనట ♦ గాఢులఁ జేతులఁ గాఁడఁ దత్తుటన్
బట్టుగఁ బండ్లు గిట్టికొని ♦ బాధ సహింపఁగలేక యంగదుం
డట్టై ధరిత్రపై సొలపు ♦ నందఁగఁ గాంచి సురారి యంతటన్. ౧౭౮౮

తే॥ తక్కు వానర వీరుల ♦ తనువులంట, బాణవర్షము గురియించి ♦ పటవఁ దోల
నిలుచు నిలువున వడఁకుచుఁ నిలిచినారు, తక్కువారలు దెసలలోఁదాఁచినారు.

: — ఇంద్రజి ల్లక్ష్యణ యుద్ధము : —

చ॥ అదిగని లక్ష్మణుండు కడు ♦ నల్క విభీషణుఁ గాంచి వాహినుల్
సదమదమయ్యె నాయకులు ♦ సగ్గిరి కార్యము మించె యత్నమో
యదవదలయ్యె నింద్రజితు ♦ నాజికి బిల్చి వధింపకున్నచో
నినివలకైన పాట్లు ఫలి ♦ యించునె ? వీసర వోవదే యనన్. ౧౭౯౦

ఉ॥ వీనిని తాకి వేలుపులు ♦ వీఁపులు చూపిరి కాని యొక్కరుం
బూని జయింపలేద జగ ♦ ముల్ కడు కష్టములొందె వీనిచే
మానక వీని నిష్టు పరి ♦ మార్చి జగంబులఁ గాచి లోక స
మ్మానితకీర్తి నొందుమని ♦ మాని విభీషణుఁ డాడు సంతటన్. ౧౭౯౧

ఉ॥ ఇంద్రజితుండు లక్ష్మణుని ♦ యెట్టైదుటం గని వాడె వీడు నేఁ
డింద్రపదంబు గోరె నిపు ♦ డిచ్చెద వీనిని చుట్టు ముట్టుడీ
సాంద్రతరంబుగా ననుడు ♦ పైస్యము రేగి ధరిత్రఁ జుట్టు నా
సంద్రము పోల్కిఁ జుట్టె రభఁసంబున నార్చుచు నొక్క పెట్టునన్.

చ॥ బ్రదుకికలేదు నీకని కృ ♦ పారహితాత్ములు స్వందనంబులక
మదకరులన్ గుఱాలను క్ర ♦ మంబున రేఁపుచు మీఱ నన్నిటిక
జదురుపలై పడంగ వెనఁ ♦ జించుచు లక్ష్మణుఁ డస్త్రరాజి బె
ట్టిదముగ నేసి వారల ప ♦ టివృతఁ గ్రుంచె సుపర్వ లుబ్ధుగన్.

చ॥ పడఁకె జగంబు ధారణియు ♦ బ్రద్దలువాతె శర ప్రకర్షఘుల్
పిడుగులఁ గేరె బీనుఁగుల ♦ పెంటలు మీఱె నసృక్ప్రవాహముల్
జడనిధిఁదూతె రాక్షసుల ♦ సత్త్వము తాతె బలీముఖంబు ల
య్యెడ శ్రమ దేతె నింద్రజితు ♦ నెడ్డ బిడంబును కూరె దండిగన్.

చ॥ ఎడపక లక్ష్మణుం డలుంగు ♦ లేయ నురంబుల నాటె డాళ్ళులన్
బుడమిని రాల్చె రక్తమున ♦ ముంచె గజమ్ములఁ గ్రుచ్చె వాజులన్
గెడపె బదాతి వర్గమును ♦ కేలును కాళ్ళను ద్రుంచె గాలుకై
వడి లయకాల రుద్రువడి ♦ బార్ధివ సందనుఁ డేచె నాజిలోన్. ౧౭౯౫

చ॥ మితిచెడి కూలు పీనుఁగుల ♦ మేకొని లెక్క యిడంగ నిర్జరుల్
మఱి దలపోసి కాదనుచు ♦ మాని శిలీముఖ వృష్టిఁగాంచి యి
వ్వితమును చూడఁ గాదనుచు ♦ వీరుని కార్ముకమందు సప్త మా
రుతములు సప్తమేఘములు♦రూఢిఁ జెలంగు నటండు వింతెగన్. ౧౭౯౬

తే॥ బిక్కయేనుఁగు మోమున♦నొక్కకోల,యొక్క గుఱ్ఱము మోమున♦నొక్క యలుఁగు
బిక్క కాల్బంఱు తొమ్మున♦నొక్క శరము, గాఁగఁ దెలిసె లక్ష్మణ పృష్ఠఃత్కమ్ములచట.

ఉ॥ పుట్టుకతోడ గొప్ప యురు ♦ వుక్ బాలదండియుఁ గల్గి తెక్కలుం
బుట్టినవౌటఁ గంకముల ♦ పోడిమి లక్ష్మణ బాణరాజముల్
నెట్టన యొక్క యొక్క రజ ♦ నీచర సంస్థిత గాత్రమందు ము
క్కొట్టఁగ వ్రాలియుండె మఱి ♦ యొక్క నిశాచరు పోల్కి యొందఁగన్.

తే॥ ఇంద్రజిత్తు రోషమునఁ బోఁచెనఁగఁజేయ, ముప్పదైదువెల్లువల కఃపులు మరించె
లక్ష్మణాస్త్ర జాలమున నాఁలమునఁ గూలు, ననుర శవములలో నవియడఁగిపోయె.

ఉ॥ చేతులు త్రెవ్వి కాళ్ళతెగి ♦ చిందఱ వందఱ యయ్యి బొందఱల్
మూతులు వోయి యాంత్రములు ♦ ముందట జాటి బలంబు తాటి క
ట్టేతులు మాలి యాయుధ వి ♦ హీనములై పడఁ దక్కు నిర్జరా
రాతులు పాటి రాసలకుఁ ♦ బాణము తీపను పల్కు నిల్పుచున్. ౧౮౦౦

తే॥ నీరువట్టిన కడలిలోఁనిలిచినట్టి, మందరమువలె నొకఁడేనిమాట తోడు
లేని మేఘునాదుఁడు తత్తఃశించి బొమలు, ముడిచి తేరిపై లక్ష్మణుఁమొనయవచ్చె

ఉ॥ మారుతి డాసి వీడు రథ ♦ మధ్యగతుండయి యుండ నేల నీ
వారుట యొప్పు చూపదు మ ♦ దంసగతుండవు గమ్ము నీవనం
గారవలీల లక్ష్మణుఁడు ♦ గాడుపుపట్టి భుజంబు నెక్కి బృం
దారకు లుల్లసిల్ల జల ♦ ద ద్వయమో యనఁ దాకి రిద్దఱున్. ౧౮౦౧

ఉ॥ కాళికబోలి యొక్కరుఁడు ♦ కాలుని పోలి యొకండు భూరి భూ
గోళము దద్దటిల్లఁ గుల ♦ గోత్రము లల్లలనాడఁ డంకృతుల్
మేళన మొందగా విశిఖ ♦ మేదుర నాదము పిక్కటిల్లె న
వ్వేళ ముఖమ్ములం గొటికె ♦ భీకర లీలల నమ్ము లమ్ములన్. ౧౮౦౩

క॥ పిడుగులఁ బోలిన బెడిదవు, దొడుగులు మఱు తొడుగు లేయఁదునుఁగుచురాలన్
దొడిఁబడి జగములు వడఁకుచు, గడలి నడిమి నావవోలెఁగళవళమండె

క॥ అరదంబును మారుతియును, పారిపారిఁ దిరుగంగ లంకఁపూర్తిగ నదరెన్
శరములు క్రమ్ముటచేఁ దెలి, యరు లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తునమరుల కరయన్. ౧౮౦౫

చ॥ కర శర లాఘవంబు లొక డై వడి నుండవు స్థేమమున్ మహా
ద్ధరమగుఁ బోరు తీరు బహు డుస్సహమాఁ గనఁజాలమంచు ఖే
చరులు వచింప నేత్రగత డచర్యకు సైతము శంకగూరె నే
కరణి వచింపనొ జరుగు డకార్యము లిట్టివ యంచు గట్టిగన్. ౧౮౦౬

చ॥ జరిగిన దొక్కటే నెఱుంగఁ డజాలక యేమి ఘటిల్లె? నెవ్వరి
కరణి దురంబు పూర్వము జ డగంబునఁ గాంచిరి? మున్ను లే దనం
తరమును కల్గఁబోదు కను డదమ్ములు తెప్పలు లేనివయ్యుఁ గాం
చు దుటము గానమైతి మని డస్రక్కిరి వేల్పులు వారిఁ గానమిన్. ౧౮౦౭

ఉ॥ వేలకొలంది భల్లములు డవీరుడు రావణి మీటి యేయఁగా
వేలకొలంది భల్లముల డవేగమ లక్ష్మణుఁ డేసి త్రుంచె బై
వేల ఘోరద్ర బాణముల డవెంటనె రావణి యేసె మాటుగా
వేల ఘోరద్ర బాణములు డవీకున లక్ష్మణుఁ డేసి త్రుంచుడున్. ౧౮౦౮

తే॥ లక్ష యమ్ముల నింద్రాదిఁలొగి యేయ, లక్షతో వాని నడఁచెనుఁలక్ష్మణుండు
కోటి తూపుల రావణిఁకూర్చి పరపఁ, గోటితో వాని సౌమిత్రిఁకొట్టివైచె.

సీ॥ కంకపత్రమ్ములఁగఱకు రక్కసుఁడేయఁ, గంకపత్రములె రాఁఘవుండు వైచె
సర్ధచంద్రాశ్రుమ్ములనురయేయఁగ సర్ధ, చంద్రాశ్రుములనె లక్ష్మణుండు వైచె
గోఱలఁబోలినఁకోల లతంఁడేయ, సీతండు నట్టివే డయేర్చి యేసె

బాఱల మొనలున్నఁప్రదరంబు లమరారి, యేయ నట్టివ యేసెఁనృప నుతుండు

తే॥ తమ్మి మొగ్గలఁ బోలు నఁశ్రుముల దైత్యుఁ, డేయ నట్టివ సౌమిత్రిఁయేసి త్రుంచె
వజ్రముఖి బాణములను క్రఁవ్యాధుఁ డేయ, నట్టివే యేసి యడఁచె రామానుజుండు.

సీ॥ త్రిశిరశ్శరంబులొత్తిలి యిద్ద తేయంగ, నవి తాఁకి పొడియయ్యెఁనంబరమున
నంజలి యనెడి సాఁయకముల నిరువురు, వేనవే లేయంగఁవిజిగె నవియుఁ
గుంజర శ్రవములఁపింజకోలల నిర్వు, రేసి రయ్యవి తాఁకిఁయిల నడంగె
రావియాకులఁ బోలిఁరాజిల్లు తూపుల, నిరువు రేయఁగ నవియెడలి దొరలె

తే॥ నిట్టులేయుచు విఱుచుచుఁ నెనక మెనఁగ, లోకములె యంపగములకుఁలోనుగాఁగఁ
డేసి యార్చిరి పొంగిరిఁచెలఁగి రుబ్బి, రడరి రలరి రొప్పిరి తనివందరైరి. ౧౮౧౧

ఉ॥ రావణి కల్ప మేఘములు డహోదినులం గురియించి ముఠచు నా
కై వడి నేసి వాఁడి గొర డకల్ వడిఁ గర్కటి వ్రీలునట్టు ల
ప్పావని మేను చేసి నర డవర్చుని కంకటమందు గ్రుచ్చె బా
ణావలి వేనవేలుగ వి డయచ్చరు లందఱు పిచ్చులింపఁగన్. ౧౮౧౨

తే॥ హనుమ యొడలి రక్తముగాంచి యమరులెల్ల, నింద్రజితు చేయి మించిన దంచునెంచి
వదనములఁ ద్రిప్పికొని కేలు విదిరిచికొని, వెగడుపడి రీతఁ జేకై కఠిరుఁ డనుచు.

మ॥ రణ పాండిత్యము మీఱఁ గ్రూర విశిఖ ఁ వ్రాతంబులం గూర్చి ల
క్ష్మణుఁ డశ్వంబులఁ గూర్చి వైత్యు సిడముఁ ఁ ఖండించి కేరించి రా
వణి మైమర్చును చించి సారథిని చం ఁ పంగొట్టి వెన్వెంటనే
గణనాతీతములైన బాణములఁ దద్దాత్రంబు భంజించుడు. ౧౦౧౪

క॥ సారథి గూలినఁ డెక్కెము, వారువములు పడిన మేనుఁ ప్రసన్న రణ ము
ర్వారుండై లంకేశ కు, మారుడు చలియింప కిట్లుఁ మదియించె మది ౧౦౧౫

మ॥ నరుడే యీతని సాటి; కాదయినచో ఁ నారాయణుండే యగుఁ
గిరిశుండో బరమేష్ఠియో; దృఢమతిఁ ఁ గీశాళితో డిగ్గి మా
పురిలో మమ్మెదిరించి నిల్చు మనుజుఁ ఁ మున్నెన్నఁడుం గాన ము
చ్చెరు వీసాహస మీచణత్వము రణ ఁ స్థేయత్వ మీ బీరము. ౧౦౧౬

తే॥ అనుచు వేటొక తేరెక్కి యసురవరుడు, నిప్పు లురలంగ నిట్టూర్చిఁ జేయి పోయి
నిప్పువలె మండి మిక్కిలిఁ నెగడి క్రూర, విశిఖతతి దండడిగ గుప్పెఁ విచ్చు నిండ.

తే॥ క్రేణులై కుప్పలై పాఱఁ శితశరముల, లక్ష్మణుం డేసి వానిఁ దొలఁచి వేయి
నారనము లింద్రజితు మేనఁ నాటనేయ, వాడు వడిఁ గ్రుచ్చె సౌమిత్రిఁ ఫలమందు.

తే॥ నొవ్వ కించుకంతయు లక్ష్మణుండు వాని, తొమ్ము రంధ్రమ్ములడర నూఁటమ్ములేసి
నొంప మేఘనాదుడు మేనుఁకంప మొంద, నొఱగెఁ జేరిపైనుంత విఱ్ఱుఁతగాఁగ.

తే॥ కాలుఁడే యదాటునఁదూఁకుఁకరణితోఁప, హనుమపురణించియింద్రజిత్తరద మవనిఁ
గ్రుంగ వారువంబులు నలిఁగులిగఁ గూలఁ, దన్నె వాడును వేటు స్వంఁదనమునెక్కె.

తే॥ ఇంద్రజితుఁడు పెక్కగు తేరుఁలెక్కుచువడిఁ, గూల్చుకొనుచుండఁ గాని యొ
క్కటియుఁ గాచి

కొనిరణంబునేయఁగ లేకఁకుములుచుండె, గడియలోవేయిరథములుఁ మడఁగిపోయె.

క॥ దేవత అనుమని లక్ష్మణు, దీవించిరి విరులు గునిసిఁ తేట మొగములఁ
బ్రోవయి రాడిరి పాడిరి, పైవస్త్రము లార్చి రధిక ఁ పరితోషమునఁ. ౧౦౧౭

తే॥ అంత నింద్రజిత్తునకు నఁత్యంత హితులు, సమ సుఖాన్న పానులు వెనఁశత సహస్ర
సంఖ్యగల రక్కసులు మిత్తిఁసరన కీడ్వ, వచ్చి చేరి రచ్చటికిఁ గాఁవరముతోడ.

తే॥ హస్తపకులును రధికులుఁ నాశ్వికులును, కాల్యలంబులు కేల ఖండములు గదలు
దార్చి గర్జితోడ వాఁద్యములు నిగుడ, ఖడ్గదీపులు కలఁకులఁ ఁ గ్రమ్మవచ్చె.

తే॥ శరభసింహ వారణ పిశాఁచముల ధ్వనులు, శింజినీ రవములు దెనల్ ఁ చెలఁగఁబరవె
బుడమి శవముల మయమయి యడరు కతన, న్యందనములచే బెంధూళిఁ క్రందుకొనదు

తే॥ అపుడు రావణు కొడుకొక్కఁ యరదమెక్కి, దిశలు నిండ నారసములుఁ దివిరి కురిసె
సాంధ్యరాగంబు లలిని లఁక్ష్యణుఁడు మెఱసి, వాని నన్నిటిఁ దొలగించిఁ వైచియేచి.
తే॥ చుట్టుముట్టి రాకాసులుఁ స్రుక్కవైచి, నవియు మోఁదినయవి యేసిఁ నవియు నుగ్గు
నూచమయ్యెఁ బైపై లక్ష్యణునిశరములు, గుదులుగాదై త్యశిరములఁ గ్రుచ్చుచుండఁ
తే॥ ప్రేవులు భుజంగములు దంతిఁ బృంద మగము, బురలు తేరులు పగిలినఁ తరణి నికర
మాయుధీయులు వారిచఁ రావళులుగ, రణధరిత్రి యొప్పారె సంధ్రదంబు పగిది.

తే॥ కంటసరులు కుండలములుఁ కటకములును, కవచములు వీరఘంట లంగదచయంబు
బురలి విలయవాతమున సంబరమునుండి, దొరలు నక్షత్రములవలెఁ మెఱసిపడియె.
తే॥ లక్ష్యణుం డింద్రజిత్తు నాఁలంబులోన, నూపిరాడనీయక శరఁవ్యూహమమరఁ
జేసి దితిజల మేనులఁ జించివైచె, గుప్ప కుప్పలుగా నలుఁ గులను గూర్చి.

తే॥ లక్ష్యణుని వాహనంబు వాఁలమునఁ జాట్టి, నేలఁదాఁచును మెడనల్పుఁ గాలరాచుఁ
ద్రొక్కుమింటికివైచునుఁ త్రోచుఁబొడుచు, విఱుచుఁగఱచును బెదరించిఁ తఱుము రిపుల
తే॥ ఉఱిమిచూచునదల్పుఁ బైఁ కుఱుకుఁ గొఱుకుఁ, గరులఁ బట్టివిసరివై చుఁ గడలిఁ బడఁగ
గుఱుముల పొట్ట లగులఁ గాఁ గూలఁదన్నఁ, దేరు లొకటిపై నొకటి భేదిల్లఁ ద్రోచుః
క॥ హరులఁ గరుల ననురావుల, విరులంబలె గిల్లు విఱుచుఁ విలపములక్రియఁ

సరసర మాయును దళముల, వెరవునఁ బండ్లవలె రాల్పుఁ బినుకుం బిండుఁ.

క॥ పన్నగములె దారములుగఁ, బన్నగఁ గట్టంగఁబడిన ఁ పఱపగు తేరుల్
క్రన్ననఁ గూల్చెను వేయిటి, నెన్నగఁ నొక గడియలో నఁ హీనబలమునఁ.

తే॥ విసము దిని మత్తుగొన్న మాఁనిసులు పిదప, మంచిమందుచే లేచినఁ మాడ్కిఁ బెక్కు
చోట్లఁ బడియున్న వానరఁస్తోమ మపుడు, తేటి లేచి ప్రకోపంబుఁ మీఱిపోరె.

తే॥ ఉగ్రకోవులై కవియుచుఁ హుంకరించి, యింద్రజిత్తుపై శిలలు మఁ హీజములును
గిరులు వందలు వేలుగాఁ దెరలవైచి, యార్చి రొక్కపెట్టున వ్యోమఁ మగలు పగిది.

తే॥ వేయ నవయవములు ఛిన్నఁ భిన్నములయి, గంట లులియక తాంగముల్ ఁకార్చికాళి
యఱగొఱగఁ బనిచేసినఁ యరదములను, పోలి సంగ్రామమేదినిఁ గాలుచుండె.

ఉ॥ అంగదుఁ డొక్క సాలము సహంకృతిఁ గైకొని తెచ్చి యింద్రజ
త్తుం గని చచ్చితోరి భుజఁదుర్దమ సత్త్వము గల్గునేని త్రో
వం గలవాఁడ వంచు వడిఁ వైవఁగ నయ్యది దైత్యు గౌరవం
బుం గొఱనేయు భంగి రథఁ ముం దొరలించెను నుగ్గునూచగఁ. ౧౮౩౮

చ॥ తలఁపున వేల్పు లుల్లసిలి ఁతాతకుఁ గల్గిన బన్న మియ్యెడఁ
దొలఁగఁగఁజేసెఁ జాత్తుఁడని ఁ తోషము వొంగఁగ నార్చి రంత దో
ర్బలమున నుప్పరం బెగసి ఁ రావణి వేటొక తేరి మీఁదికిఁ
జలుకఁగ దాటి నిల్వమనిఁ చూడి యలుంగుల నేసె వానిపై. ౧౮౩౯

ఉ॥ జీవము గొందునంచు మొగి ♦ నేయఁగఁ దక్కిన వానతావళుల్
రావణిఁ జాట్టుముట్టి బవ ♦ రంబునఁ జచ్చిన వారి శీర్షముల్
వాపురముల్ శతాంగములు ♦ వారణ తుండము లందినట్టి వే
వేవియొ తెచ్చి వైచి శర ♦ పృష్టి నడంచిరి మించి యార్చుచున్. ౧౦౪౦

ఉ॥ లంకటఁ బ్రాథవ స్థితీయు ♦ హర్ష్య నివాసము నిద్రపిడు ధీ
మంతుఁడు పోరుచున్న చెడు ♦ మానిసిదిండుల నొక్కఁడేని కా
న్పింతము యన్నఁ గాని కర ♦ ణిం బరిమాణుప నిద్రజిత్తు ము
ద్దాంత రుమా పరీతుండయి ♦ తార్కొనె నోర్వఁగరాక గ్రక్కునన్.

తే॥ సేనలం జౌరుకొని యండఁశిఖరమంటి, నట్టి రక్తజలధి యీడ్వఁచువు దప్పి
రక్షణము చేసికొను చక్రఁరక్షకులను, ధూమ్రనేత్రు మహాపార్శ్వఁదొడరి కాంచె.

తే॥ పీనుఁగులు కొండలంబలెఁ బెరిఁగియుండ, జలదములు దాటలేదు భాస్కరరథంబు
దాటలేదు పక్షులుగూడఁదాటలేదు, నిలుచు నిల్పున వారలుఁనిలిచిరట్లె.

తే॥ వారిమోములఁ గొంచి రావణియుఁ గదిసి, వింత! మనసేన నలువడిఁ వెల్లువలను
లక్ష్మణుం డింతలోన సంగలవుఁ గినుక, నాశ మొనరించుటలు కాంచిఁనాఁ మిరు.

తే॥ అనుడు వార లిందారి! నీవంతకంచె, నెక్కుడగు కపిసేన మాఁయింపలేడె ?
సముండ వట్టి సంగ్రామమేఁసలిపితయ్య, చింతయేల యటంచు వఁచించునంత.

తే॥ ఇంద్రజిల్లక్షణులు వెండియేవుమీటి, పోరదొడఁగిరి సౌమిత్రిఁమేరమీటి
వేలకొలఁది శరములేయఁవిబుధవైరి, వేయుకొలఁది దుస్సుచునుండఁవివిధగతుల.

తే॥ ఐదుపది నూలు వేయి పదాలువేలు, ముమ్మరముగఁ గోలల నేసిఁమూర్ఛదేటి
పోర వచ్చిన వానరఁవీరవరుల, మరల దశకంఠ నూనుండుఁధరణిఁదోచె.

తే॥ వనచరేంద్రుండు మున్నగుఁవారు సోలి, పడఁగ నెదుట నిల్చిన సురఁవైరితూల
వెదురుటడవిఁగాల్చెడి జాతఁవేదు కరణి, మండు శరముల గుప్పెలఁత్మణుఁడు కడిమి.

తే॥ ఇంద్రజిత్తు మూర్ఛిలై సహింపలేక, కొమ్మలంబలె నిల్పుసోకులు నిరువురు
దాఁగియుండిన రాకాసిఁదళము కొంత, తోడుగాఁ బోరదొడఁగి రుత్సుకతవిడక.

తే॥ రథగజాదికములు లేనిఁరాక్షసాలి, మీటి త్రుటి మాత్రలోన సౌమిత్రి కురియు
బాణవర్షంబున మునిగిఁప్రాణములను, విడిచినారు కొందఱు పాఱఁదొడఁగినారు.

తే॥ నీరుపట్టుచేఁ గొందఱుఁసీరదముల, కెగసి నీర్ద్రావి వ్రణములఁదగిలి నీరు
చోరఁగఁ జచ్చిరి కొందఱుఁదొరకకుండ, నాల్క లెండంగఁ జచ్చిరిఁనవసి నవసి.

మ॥ శరసంఘాత విదారితాంగులగు దో ♦ పాచారులం గొందఱ
పురముం జేర వికీర్ణ కేశలయి సా ♦ మ్ముల్ రాలఁ జంతా ర్థిమైఁ
బరిచర్యల్ పొనరించు కాంతలఁ బరి ♦ ష్వంగమ్ము గావించి త
ద్వర జీవమ్ములతోడఁ జేరి రమల ♦ స్వర్ణీయ తల్పమ్ములన్. ౧౦౪౧

మ॥ శర నిర్ఘాత విశీర్ణ వక్షులు నిశా ♦ సంచారులం గొంద టు
ద్ధుర వేగంబున నిండ్లు నేరి హితులన్ ♦ దుఃఖంబుతోఁ గాంచి యీ
చరణాబ్జంబులఁ జుట్టుగొన్న నుతులన్ ♦ సాఁకుండి యంచాండ్ర బా
లుర మోముల్ తనివారఁ గాంచుతటిఁ గా ♦ లుం గాంచి రంత్యస్థితిఁ.

శా॥ ఈసామిత్రి విజృంభణంబు తుణ మి ♦ క్లేయమున్న వెయ్యేల లం
కా సామ్రాజ్యము నాశమొందు నిజ మిం ♦ కన్ మేఘనాదుండు వి
శ్వానుజ్ఞాటకు మున్నె డాఁగుఁడు గిరి ♦ ప్రాగ్భారమందంచు వి
శ్వాసాత్మీయుల కాడి కొందఱు గత ♦ శ్వాసాత్ములై రయ్యెడన్.

చ॥ నెఱఁకుల నాటియున్న శర ♦ నిర్గత శోణిత దిగ్ధ దేహు లు
క్కటి యలుసేర బంధులు న ♦ యంబునఁ దూపుల నూడ్చబూన ని
ట్లురివినఁ జత్తుమంచుఁ గడు ♦ నూర్పులు పుచ్చుచు మార్పుచెంది చే
మిరి యిడుపాలఁ బోలె విరఃమించిరి సర్వము మానులంబలెన్. ౧౮౫౧

ఉ॥ తేరులపై వడిం జనక ♦ తేజలమీఁదను పోక కల్పదం
బాఱక దంతిమూఁపులను ♦ పాఱక సిగ్గున లంకలోనికిం
జేరక యందు వెల్పుల వ ♦ సింపక ప్రాణములందు తీపిచేఁ
దాటిరి కొందఱా శవ వి ♦ తానము క్రింద నొదింగి యూర్చుచున్.

చ॥ కురిసిన చోటనే కురియు ♦ క్రొమ్మెగులుంబలె లక్ష్మణుండు దు
ర్భరముగ నాయముల్ నలఁచి ♦ రావణిఁ జంపుదు నంచుఁ గత్తశం
బరవరసేసి వాని వివ ♦ శాత్ముఁగఁ జేయఁగఁ దేఱుదాఁక నం
గర మొనరింత మంచుఁ గలుఁకావలి వారలు డాసి యుగ్రులై. ౧౮౫౨

చ॥ అరదములన్ గడించి పోలు ♦ పారి ప్రభంజన నూను లక్ష్మణుం
గుఱిగొని బాణజాలముల ♦ గుప్పఁగ లక్ష్మణుఁ డాగ్రహించి చి
చ్చుట పిడుగట్టి నారసము ♦ లొక్కట నూఱుల నేసి తేరులన్
ఖరువులఁ దేరి చోదకులఁఖండము ఖండము సేయు నంతటన్. ౧౮౫౩

చ॥ వీరధులు వారు పెన్ గదల ♦ వీరకను కైకొని మారుతాత్మజున్
దరమిడి మోఁదఁబోవఁగ ను ♦ దగ్రత నాతఁడు వాని లాగుడున్
వెరపున వీన వీడు కడు ♦ వీరి వధించున యంచుఁ బాటి రి
ద్దఱుఁ దిను నన్న మేని యెడఁదం దలపోయక ప్రాణ రక్షకై. ౧౮౫౪

ఉ॥ కాలము తీఱమిన్ మఱియుఁ ♦ గాలున కింతయు బాడ తోఁపమిన్
గాలియుఁ జల్లఁగాఁగఁ దమ ♦ కాయములం జెనకంగ నిద్దురం
దేలి శ్రమంబునీఁగి మిహి ♦ తేఱకువ చేవయు నొంది వాలముల్
పోలఁగఁ ద్రిప్పుచుం గపులుఁమూర్ఖులఁదేటిరి లేచి రుద్ధతిన్. ౧౮౫౦

తే॥ గవయ గంధమాదన గజఃద్వివిద మైండ, సనస జాంబవ దంగదఃప్రముఖులెల్ల
వేలుపులు భద్రవాక్కులఃవినుతీసేయఁ, దరుల గిరుల మోచికొని తే॥చ్చిరి కడంక.

తే॥ అంద తొక్క మొగినివై వఃనసురవరుఁడు, ప్లవగ వీరులఁ గని కోపఃవివశుఁడగుచు
నింతయే గద మీచేవఃలేపు లనుచు, నవ్వి ఖండఖండములుగఁఁద్రెవ్వసేసె.

క॥ వినువక కోతులు తాలను, వినరుచు మునరుటను కాంచివిల్లును శరముల్
మసలని తోడుగ నిలిచిన, యనురునియెడ సదయుపగిదిఃనడఁగె నినుండున్.

క॥ శ్రుతులును స్మృతులును సత్యము, తత ధర్మము లెవని మహిమఁదలపించునో త
త్పతి నెఱుఁగని వెడఁగుల యెద, వితమున నిరు లన్ని దెసలఁవిరివిగఁ గ్రమ్మెన్.

ఉ॥ పాతిక కావ్యలో నితని ఁ ప్రాణము తీసినఁ దీయవచ్చుఁ గా
కీతటి తప్ప దానవుల ఁ కిమ్మగు కాలము వచ్చు వచ్చుచో
నాతఁడు మింట సంచరిలు ఁ నట్లయినం గెలుపొందువాఁడు ను
మ్మి! తడవేల యంచనుగఁమించి పిభీషణుఁ డాడు నయ్యెడన్. ౧౮౬౫

క॥ తనుచుట్టిన ప్లవగులపై, హనుమనిపై లెక్కలేని ఁ యంప గముల నే
సిన రావణిఁ దునుమఁగ స్యం, దనమొక వారసముతోడఁధరఁ బడఁగొట్టెన్.

—: ఇంద్రజిత్తు నాగపాశముచే లక్ష్మణాదుల బంధించుట :—

చ॥ రథమును లక్ష్మణుం డొక శఃరమ్మునఁ గూలుచు సంతలో వియ
త్పథమునకేగి వీరి నహి ఁ పాశముచేఁ బడఁద్రోయ జీవముల్
వ్యథగొని వీడు వారలని ఁ యారసి రావణి మబ్బుఁ జేరె ను
ష్ప్రిధితునిచే నిఁకెయ్యవి పొ ఁ సంగునో యంచమరుల్ వడంకఁగన్.

క॥ విల్లును తూణీరంబులు, పెల్లగు కోపంబు క్రౌర్య ఁ విధులు గల యా
ప్రల్లదుఁడు మింటఁ జీకటి, నల్లని మేఘములతోఁ గఁసంబడకుండెన్. ౧౮౬౮

తే॥ పంక్తికంధరసుతుఁడు త ఁ వఃఫలమున, వరబలంబునఁ గులగౌర ఁ వంబువలన
మంత్రబలముచేత నణువుఁమాడ్కి నూత్ము, గాత్రుండై కానరాక మేఁఘముల
నడఁగె. ౧౮౬౯

తే॥ అబ్జభవునైన హరినైన, సభవునైన, గట్టితోచిగా కూరకఁక్రమ్మజీలని
భుజగపాశంబు నభిమంత్రఁపూర్వకముగఁ, గేలఁగైకొనె పంచనాఁశీలుఁడంత. ౧౮౭౦

తే॥ అచటి వానరులును మాయ ఁ సరయలేక, కదనమున జంకి పాతెన ఁ కాదలంచి
యుబ్బియార్చి గంఠులువై చిరుత్సహించి, లక్ష్మణుఁడు నట్లెయెడఁదఁదలంచి నవ్వె.

తే॥ జరుగునది కనలేక లఁక్ష్మణుఁడు హనుమ, మూపునుండి ధాత్రికి దిగిఁచాప మంగ
దుని కరంబున నిడి మేనఁదూటియున్న, శరము లూడఁగఁదీసి విఁశాంతిగొనియె.

- క॥ రావణి నాగాస్త్రంబును, తీవరమున వదలె వదల ♦ దిశలెల్లను తే
జో విలసనముగఁజేయుచు, నోవగ వడిఁ జుట్టె లక్ష్మ ♦ ణుని బాహువులన్
మ॥ సకల ప్రాణు లెదిర్చినన్ మనమునన్ ♦ జంకింతయున్ లేని యు
య్యకలంకాత్ముఁడు లక్ష్మణుం డిటియఁ ద్రో ♦ యంగట్టు నిక్కట్టు నం
చకు మాయాబల మంచెఱుంగక యుదం ♦ చ త్సత్త్వ హీనస్థితిన్
నికటా భీల రణస్థలిన్ గగనమున్ ♦ వీక్షించె వే పల్కఱుల్. ౧౮౭౪
- శా॥ ఈమాయల్ పొనరించు దొంగను త్రుటికఁహింసించి బంధింతు వాఁ
డే మార్గంబునఁ బోవువాడనుచు ♦ ను గ్రేక్షుండు సామీరి వే
వ్యోమప్రేక్షణుడైన యంతట దశా ♦ స్యుక్ వాలి వాలంబు ప్రో
ద్దామ ప్రక్రియఁ జుట్టినట్టులు తదఁస్త్రుంబంటి చుట్టెన్ వెనక. ౧౮౭౫
- తే॥ క్రూరదంష్ట్రుగల పృథ్వికృతులు తక్కు, వనచరులఁగూడ బంధించివై చునంత
బాహుబలముక్కి యేమియుఁబాలుపోక, భ్రాంతి నొందిరి సమర భూభాగమందు
ఉ॥ బంధితులైన కీశులొకఁపట్టున లేచుచు వ్రాలు చుగ్రులై
కంధిని గాంచి కంధరముఁ ♦ గాంచుచు వాలము నేలమోది పా
ణింధమమేచఁ గాంచుచు గ ♦ ణించుచు లక్ష్మణుతీరు దుఃఖులై
యంధుల పోలె నుండిరి ర ♦ కావని నేమియుఁ దోపకుండుటన్. ౧౮౭౬
- క॥ ముడుంగుదురు సత్త్వహీనత, నడుగుదురు విభీషణుఁ గనియరయఁ బ్రతికృతిన్
ముడుంగుదురు నడుము నిలువక, యుడుగుదు రసువుల్ చలింపఁనుగ్రేక్షణులై.
- ఆ॥ సంకటంబు దీర్చు ♦ చతురు లెవ్వరు గాలి, కన్న కొడుకు బ్రదికియున్నవాడె?
యనుచుఁ గలఁగి మలఁగిమనువంశ్యుఁ డీస్థితి, గనిన నెంతచింతఁగాంచునొక్కొ?
- ఆ॥ అనుచుఁ బసపుచుండఁనంబరమున నింద్ర, జిత్తు నిలిచి చూచిశితశరముల
వైచి కట్టువడినఁవాసరవీరుల, నొంచి కూల్చె నేమియెంచఁగలదు? ౧౮౭౭
- ఆ॥ కరువపైన వ్రాలుకరిమొగుఱులు మహా, వాతమునను వ్రీలువైనమొప్పఁ
దూపులొడలఁ జొచ్చిదూసిపోవఁ బ్లవంగు, లురలి పోలి నేలదొరలి నారు
- క॥ శరములు పేలకొలఁది తన, శిరమున నురమునను నాటఁజింతింపక యా
కరువలి కొడుకు నుమిత్రా, వరపుత్త్రుని స్థితికిఁ జాలవగఁజెందె మదిన్. ౧౮౭౮
- క॥ తక్కినవీరులు బాణము, లుక్కఱఁజేయఁగఁ గూలి ♦ రుద్విని గాత్రం
బొక్కెడ నమ్ములు మిక్కిలి, స్రుక్కించిన నంగదుండు ♦ సోలకయుండెన్. ౧౮౭౯
- తే॥ గచ్చకాయలవలె మేనుగదుములైనఁ, గారుచిచ్చునఁ గాలు కాంతారమట్లు
మనసు మేనునుమండఁగామలసెఁ బ్లవగ, రాజు రక్తాబ్ధిబొడము మాఁగర్తండుడనఁగ.
- చ॥ అనను ఘణేంద్ర పాశమున ♦ నర్దితుడై యొడలెల్ల దొడ్డ నా
రసములు గ్రువ్వ నొచ్చియు భ ♦ రంబగు కప్తములోర్చి సంస్కృతిన్

విసివియుఁ ద్రోవఁజాలిన వి + వేకము దార్ధ్యము గల్గి కర్మలక్
వసమయి యాత్మ చిక్కువడు + బాగున లక్ష్మణుఁ డుండె నయ్యెడన్.

సీ॥ శరములు కిరణ సంఘముగా సోలు మై, యెడలఁ గాజెడి నెత్తుఁరెండగాఁగ
దెసలఁ బేరిచిన రాక్షసులను చీకట్లఁ, జెలఁగిన లక్ష్మణ + జలజ హితుఁడు
ఉదయాచలైందంబు + పదురున విలసిల్లు, సామిని భుజ నభ + స్థలిని పొలిచి
విషధరాక్రాంత సద్బింబంబుతో మింటి, నుండి మంటఁ బడినయొజపుదోచి
తే॥ సోలఁ దక్కిన వీరులు + స్రుక్కిపడిరి; యిషువు లొడలెల్లఁగప్పిన + యిందజిత్తు
దున్నహంబైన బాధతోఁదూలిపడుచు, నోట నెత్తురు గ్రక్కఁచునొచ్చి క్రుచ్చి.

ఉ॥ చెప్పిన యంతవట్టు పని + చేకుట నామది సంకటంబు వోఁ
జెప్పెడిదేమి శేష యవ + శిష్టము పూర్తి యొనర్తు నేటితోఁ
దప్పకతీతె లక్ష్మణుఁడు + తత్పుతనావలి మాసెనంచు నిం
పొప్పఁగ గెల్పు దెల్పు బహు + భోన్నత రాజ మెదుర్కొనం జనెన్.

ఉ॥ ఈనెలు క్రమ్మిన ట్లతిశయించిన యమ్ములవాన నించు రా
టూన పయోదముం దఱిమిచొక్కపు రావణియన్ విధుండు లం
కా నగరంబు సొచ్చి పుర + కాంతల మేటి కటాక్ష వీక్షణ
నూన పయోజ తోరణ విఙ్నాత్న కృతస్థలిఁ జేరె వెంబడిన్. ౧౮౮౮

తే॥ రత్న దీపముల్ కై కొన్నరాజముఖులు, స్వరయుతంబుగ విజయంబుపాడుసఖులు
ముందు వెనుకల రా దశముఖునుతుండు, కండ్రియున్న శుద్ధాంతసౌధంబు సేరె.

తే॥ చేరి కై మోడ్చి జరిగినతీరుదెలిసి, చింతవిడు మలసితి శ్రమకొంత దీఁ
బిదప వచ్చి విశదరీతి + విన్నవించు, సెలవె యని వడివడిఁ దననెలపుసేరె.

—: విభీషణుఁడు లక్ష్మణు నవస్థం గని దురపిల్లుట :—

మ॥ అటఁ జింతాకులుండై విభీషణుఁడు కాఁర్యలోచనంబంది చి
ల్కుటచే నైన దధిబలెం గలఁగి పొబ్బుం చెల్వెయుం దక్కి య
క్కట క్రూరాత్ముఁడు చంపఁడయ్యె నను లోకంబందు దుఃఖంబు లా
రటపెట్టం గడు నింద పాలయితి నాఁరాయంచు దూపిల్లుచున్. ౧౮౯౧

మ॥ చని కట్టంబడి యున్న లక్ష్మణుని రా + జ ద్రాజభక్తి సమి
త్తున జీవంబుల నప్పగించు కపి సం + దోహంబులం గాంచి యే
మన లోకుల్ను నేమిగాఁ దలఁతురోప్రాణంబులన్ మేనఁ బూ
సిన పాపంబున నిందపాలయితిఁ జన్నే? యంచుఁ గుండె న్మృదిన్.

శా॥ చెంతన్ వర్తిలి సంచుపొంచి వధముం + జేయించినాఁ డందురో?
వంతంగూర్చుగఁ దోడితెచ్చి వధియిం + పంబూనెనా యందురో?

పొంతంజేరే బ్రతారణంబు సలువక ♦ ముఖ్యుండుగా నందురో?
చింతింపంగలవారు తోచు కరణిక్ ♦ జిత్తంబులక్ మానవుల్. ౧౮౯౩

శా॥ పోరంజొచ్చిన యింద్రజిత్తు సపుడే ♦ పొంగెల్ల వే తూలంగక్
జేరుక్ సారథి గుట్టముల్ దొరలఁగాఁ ♦ దీండించి మర్దించిమ
ద్వీరత్వంబును చూపనైతి నని మి ♦ త్తిం బొందఁగా నైతి. వే
సారం జింతిలి యేమి? నాకరణి వశ్చాద్బుద్ధియుం గల్లునే? ౧౮౯౪

మ॥ దురమం దీ కపినేనతోడ గెలుపో ♦ దుఃఖంబూ చావో ముదం
బొ రహిం బొందుచు నా తలంపు విశదీ ♦ భూతంబు చేయింప కి
ట్లరికింగాక శరణ్యమైన పతికిక్ ♦ వ్యర్థుండనై ధాత్రిలోఁ
గొఱవిం బోలిన వాడనైతి నిరు వాఁ ♦ గుల్ నష్టమై త్రుంగఁగక్.

మ॥ అనుచుక్ వ్యాకులితాంతరంగుడయి శో ♦ కాకాంతుండై దిక్కుతోఁ
పని దీనస్థితు నవ్వీభీషణుని తా ♦ పంజెంతయుం గాంచి వా
రని చింతం బరిహారపద్ధతుల నా ♦ రంజేయ సాధ్యంబె? యం
చనలుం జేగి వచించె రామునకు నా ♦ ద్యంతంబు వృత్తాంతముక్

చ॥ కుమిలి తపించి లోన మఱొ ♦ కొండు నెఱుంగక పల్క కక్షులక్
నిమిషము లేక చూడకయు ♦ నీరును కార్పక కిన్కతోడ లో
కములను కల్ప కాద కలఁ ♦ గం బలవింపక రాఘవుండు చి
త్తమునఁ దలంచె లక్ష్మణుండుతప్పక జీవియె యంచు ధీరతక్. ౧౮౯౫

చ॥ కలఁగక రామచంద్రుఁ డిఁకఁ ♦ గార్యము వేటొకరుండు లేదటం
చలఘుమతిం దలంచుచు ర ♦ యంబున లేచి గమించి వేగ రే
వెలఁదుక నీలిచీర తడి ♦ వీడఁగఁ బిండఁగ నింజనన్న యా
సలువునఁ గప్పు కప్పు కద ♦ న స్థలిఁ జేరె మనస్థి రీకృతిక్. ౧౮౯౬

ఉ॥ చేరి యిరుల్ తొలంగి విల ♦ సిల్ల ధనంజయ కాండమేయ వే
దోరెను చీకటుల్ పగటి ♦ తోయము నొందె రణస్థలంబు పెం
పార యుగాంతవేళ నిట ♦ లాక్షునిచే భవనంబులెల్ల నే
తీరు భజించు నట్టి పగి ♦ దిం గనుపట్టె సుదుస్సహంబుగక్ ౧౮౯౭

తే॥ దుర్గికావాస యోగ్యమై ♦ దుష్టగంధ, మైన రణరంగమునఁ గుణపాద్రి పొంత
రుధిర పంకిలాంతర గతాయుధ పరీత, జేహుఁ దమ్ముని కాంచె ధాత్రీ విభుండు
తే॥ కాంచి పైఁబడి తనదు వక్షంబడంగఁ, గొంగిలింగొని నిట్టూర్చి కనుల నీరు.

గార్చి రవియొద్ద జలధారగార్చు కారు, మొగులనఁగ నొప్పెరఘుకులపుంగవుండు.

ఉ॥ పుట్టియుఁ బుట్టు వొందని ప్ర ♦ పుల్ల సరోజదళాక్షుఁ డూర్చు నీ
ర్వట్టఁగ నేడ్చుఁ గుందుఁ బ్రద ♦ రంబుల నూడ్చును లక్ష్మణా యనుక్

ముట్టును ముక్కురంధ్రముల + బుద్ధి కలంగగ నాలు దూకిలుక
గొట్టుచు నున్న విష్ణుడును + గుండె లబించు ముదం బెడం గనుక.

ఉ॥ మేచక దేహుల డక్కునకు + మేకొఱగించుచు దువ్వు వ్యోమముం
జూచును నేలజూచు విలుఁ + జూచు భుజంగమ పాశ పంథముం
జూచు సురేంద్రవైరి చను + చొప్పును చూచు జగంబుఁ గూల్చుఁగాఁ
జూచుఁ గడించి నొడు కఱ + చుక మహానీయుల పల్కులం గొనుక.

తే॥ నెఱిఁ బ్రమాణంబులం దాటిఁసిల్పినట్టి, రామవిభుఁడు వానర సైన్యమును గాంచు
విధినిగాంచు సమ్ములఁ గాంచుఁవింటిఁగాంచుఁ, దహతహంబొందుఁ జత్తంబుఁతత్తలింప.

ఉ॥ పిల్చి వచించియుండిన వి + భీషణ! యప్పుడె నాగపాశముం
దాల్చిన చేతులుక శిరము + ధారణ మల్లంగ నేయకుందునే?
కాల్చితి నామనంబు పని + గానక వాడొనరించి తివ్విధి
నిల్చిఫలంబె ప్రాణములు + నీగిన పిమ్మట దేహ ముర్వరక. గొంగి

ఉ॥ రాముని పల్కులక విని క + రంబు వడంకు విభీషణుండు నం
గ్రామ భయంకరా! వినుము + రావణి పోరొనరించువేళ నీ
ప్రేముడి తమ్మునే గెలుపు + వేడెన కాఁ దలపోయుచుంటి మీ
బూమియ నాగపాశ బల + ముం గొని పుట్టినదయ్య! వింటివే. గొంగి

సీ॥ అతికాయ మస్తకమట్టకు నెడఁబాపి, నట్టి లక్ష్మణుండు దశాస్యుఁ డిటకు
పుత్ర కారణ రోషమున వచ్చువాడని, తలఁచి యిచ్చోటనేఁచిలుచునంత
నలువది వెల్వలదశముతో నింద్రజి, యేతెంచి కణమున + నేపు మీఱి
నలువది వెల్వలబలిముఖ పై న్యంబు, గండ్రించిత్రోచి లక్ష్మణుని గదియ

తే॥ నతఁడు నల్వదివెల్వలఁపుతనఁగూల్చి, వేయి తేరుల విఱిచి తఁద్విక్రమంబు
చావు వఱకును తచ్చి యఁత్రుము లసంఖ్య, ములుగ గుప్పించి శోణిత మొలుకఁజేసె.

తే॥ దడము లవిసెను నొచ్చి యొక్కఁడుగ నిలిచె, దప్పెనేని మాయలు సేయు +
దనుజుఁ డనుచుఁ

దమ్ము నెచ్చరించితి నంతఁదమ్మి నంటు, చరమగిరి జేరె ననువుగానిరులుమీతె.

తే॥ మాయయగు నింద్రజిత్తు వ్యోమమున డాగి, నాగపాశంబుచేత పై + న్యములతోడ
లక్ష్మణుని కట్టివైచె జాలంబుచేసి, బద్ధులెనారు వీరు చావంగలేదు. గొంగి

తే॥ పెనచిగొనియున్న పాశంబువీడునేని, వీరు లేవఁగలరు స్వల్పవిశిఖములకు
జీవముల వీడువారె? రాజీవనేత్ర! పాపములు ధర్మమును గెలువంగఁగలవె?

తే॥ అనుడు రాముఁడీ పాశంబునరుదుగాఁగ, నెవ్వఁడిచ్చె దీనికిఁ బ్రతికృతియుఁ గలదె?
తేలిసినంత తెల్పుమ యనఁబలుకు నా వి, భీషణుండు సద్గణ గణభూషణుండు

తే॥ బ్రహ్మయాగఫలంబుగాఁ బడసె దీని, శంకరుఁడు కొని జగమునఁజయమునొందె
భవునిగూర్చి చేసిన తపఃఫలముగాఁగ, నతఁడె వీనికి నొసఁగె నెఁయ్యంబుకతన.

తే॥ దీనిచేఁ దొల్లియిందు బంధించివైచె, దీనిచేతనే మన హనుమానుఁగట్టె
నిర్జ్వలలు స్వర్గపాలనఁసేఁగినదియు, దీనివలనన సుమ్ము వైఁజేహినాథ ! ౧౯౧౩

తే॥ పట్టినట్టి వారల ప్రాణవాయువులను, వీల్చికొనికాక యూరక ఁ వీడిపోదు
అజ హరాదులకును త్రోవఁనలవికాదు, తక్కువారల సంగతితలఁపనేల ? ౧౯౧౪

మ॥ అన నైరాశ్యముచెంది రాఘవుఁడు రో ఁ మాత్రాంత చేతస్కుఁడై
కని యీపాశము నిచ్చి నాతని శిరః ఁ ఖండంబు గావించునా ?
మును లోకంబులఁ గాల్చి బూది జలధిం ఁ బూడ్పించునా ? లంక నీ
వనధిక్ ముంతున ? యేమిచేసినను పా ఁ పంబింత చేకూరునే ? ౧౯౧౫

చ॥ వరముల నిచ్చి యీభుజగ ఁ పాశము నిచ్చిన వారె వచ్చి సం
బరమునఁ గాతురేని తగు ఁ మన్ననఁ గాంతురు కావరేని శం
కరుఁడు పురంబు లేర్చిన తొ ఁ గం ద్విజగంబు లొనర్తు బూదిగాఁ
బురహరుఁ డడ్డమైన సుర ఁ పూజ్యుఁడు ధాతయు నడ్డు నిల్చినఁ. ౧౯౧౬

శా॥ నాతమ్ముండె మృతిం భజించిన భువిఁ ఁ మన్నింప నాకేది ? వి
ఖ్యాతిం గూర్చునదేది ? నిందయని ప ఁ ల్కందగ్గదేది ? జగ
త్పాతంబై తగు ధర్మ మేది ? కన మ ఁ ర్హ్యుల్ దివ్యులు నాయెడఁ
బ్రాఁతం జేరి భజించుచున్న ప్లవగ ఁ వ్రాతంబుతో సాటియే ? ౧౯౧౭

మ॥ అని రోపాకులితాత్ముఁడై పలికి మా ఁ యన్నీచుఁ డొక్కండు చిం
తను కల్గింపఁగ నాగ్రహించి జగముల్ ఁ నాశంబు గావించుటల్
మను వంశేంద్రులకుఁ హితంబై యని సం ఁ భావించి నిట్టూర్పు ముం
చున నూయి వెను గోయి యయ్యె ననుచుం ఁ దూపిల్లు సం దేహిలుఁ.

తే॥ రెండు తుండంబు లున్నవేదండ మొండు, తోత్రమునకు భయంబందితూలి తలరు
సరణి రాముఁడు ధర్మపాశమ్ముడడవి, నన్నుఁ జంపదోయిదియసివిన్ననొందె.

—: గరుడుఁడు రాగా నాగపాశము వీడుట :—

తే॥ ఈస్థితి యిఁకెట్టి పరిణతిఁ నెనయునొక్కొ, యని వియచ్చరుల్ చింతించునదనునందు
ప్రక్కనే యున్న గరుడుండుఁబ్రాఁతివలనఁ, గరఁగి చీకటిలో నటఁగానవచ్చె.

సీ॥ కలఁగని హృదయంబుఁకలఁగుటచేఁ జింత, తగని డెందంబున ఁ నొగులువాఁడు
లంకేశుఁ గాంచిన ఁ లలి జగంబులఁ గాంచు, వడువున కారాటపడెడువాఁడు
పక్ష మారుత వేగఁబలమున దిగ్దంతి, నేత్రముల్ మూయంగఁనగడువాఁడు
తన మేనికాంతి భూతల వియత్తలములఁ, బట్ట పగలు చేయఁవఱలువాఁడు

తే॥ మారదస్థిచక్షువులతోఁ దోయజాక్షు, మేనుగాంచియు త్రాహంబుఁ మీఱువాఁడు
కడలి తరంగలు చెదరఁ జేఁకటులు బెదర, వచ్చువాఁడు నభశ్చేరులఁ మెచ్చువాఁడు.

సీ॥ పాపజాతి కలంగఁ బాపజాతి నలంగ, దర్శన న్నర్కనోఁగ్ధతి గలాఁడు
అరులు గిరులఁ దూఱఁ నిరులు దలలఁ జేర, బలువు చెలువు మేనఁగలుగువాఁడు
అలరు లత్తుక మేనుఁ వెలరు కత్తుక జాను, గలుగు వెలుగుతోడఁ జెలంగువాఁడు
గుణ భూషణముల భాఁషణ భూషణముల న, స్వణి భూషణస్థులఁ మలయువాఁడు

తే॥ ఒడలివలన వెన్నెల లెండఁ లొలయుచుండఁ, గనకఁ రిమోదె భావనికరణి నొప్పి
శీర్షమున రత్నమకుటమ్ముఁ చెన్నుగుబుక, వైనతేయుండు వానకీవాని జాసె.

సీ॥ కాలమేఘములీలఁ గ్రాలు మేనినిగాంచి, చిరము నమస్కృతులఁ సేయకుంట
ధ్వజముపై నుండి సర్వ జగంబు లనువొందఁ, గావించు వినుతులుఁ గానకుంట
వాహనమై లోకఁ వంద్యత్వము చిరమ్ము, మఱచిపోవఁగఁజాలిఁ మలయుచుంట
తల్లిని పాసినఁ పిల్లకై వడిఁ జాల, కాలంబు ప్రభుఁ బాసిఁ క్రాంగుచుంట

తే॥ తలఁచి తలఁచి మెత్తనగఁజిత్తంబుకరంగ, లోక మూలకారణ రమాఁ లోలఁ పరద!
బ్రహ్మరుద్రాది దేవతాఁ వంద్యనామ! రామ! చింత యేలనుచుఁ జేఁకలగవచ్చె.

తే॥ మాయ జగమిది సర్వంబుఁ మాయ నీవు, మాయకాడవు నీదగుఁ మాయ నెఱుంగ
నెవరు వలఁతు లీమాయ నిన్నేమి నేయు? విశ్వజనక! విశ్వోదర! విశ్వసాక్షి!

సీ॥ ఆద్యమై కాంచి మధ్యమ్మయి పోషించి, యంత్యమై పరిమార్తుఁ వరయ జగము
లన్నిట నుండు విప్రాప్తి యొనర్తువు, నరుడవై యొరులచేఁ వరముగొందు
నీనములుగఁ గమలాసన రుద్రులఁ, జేసి వారలతోడఁ జెలంగుచుండు
తలఁపున సృష్టింతు ఁ తలఁపున విలయంబు, నెనఁగింతు వీవు ల ఁ యింపకుండు

తే॥ విట్టి పద్ధతి యినుమంతఁ యెఱుంగఁగోర, సంధులంజేసి చీకటిఁ యందు నిలుతు
వహహ! జాణతనంబా? పిన్నాటయేమొ? యరసి పలుకంగ నేరికినై తిగాదు.

సీ॥ జీవితమొనఁగుదు ఁ చెడక నై జస్థితి భావియం దుందువు ఁ వాంఛగొనవు
దొరకనిత్తువు కొన్నిఁ దొరకనియవు కొన్ని, దొరకిన యవికూడఁ దోఁతు కొన్ని
పసిబిడ్డ నేడ్పించిఁ పండిచ్చు కరణి దుః, ఖంపఁజేయుదువు నుఁ ఖంపనిత్తు
వాహరమగుదువుఁ ప్రాణంబు నగుదు దో, బూచులాడుచునుండుఁ తోచకుండు

తే॥ కానబహురూపుఁడనుచునేఁకంబయనుచు, నందరానివాఁడంచుమాఁ యావియంచు
జ్యోతియంచు నానందమ ఁ యుండవంచు, శ్రుతులు బహువిధంబులుగ వా ఁ
క్రొచ్చుచుండు. ౧౯౨౬

సీ॥ ఆస్తికు తొనన ఁ నాస్తికుల్ లేదన, నెనఁగు నేర్పులకు దా ఁ విత్తువేల?
బహుళశంకలకుఁ దా ఁ వలమిత్తు వదియేల? మాయలతోడనే ఁ మలయుఁటెల?

పలువిధ మతములు ♦ ప్రబలనిచ్చుట యేల? ఋతు తన్నుకలాడఁగనుటయేల?
 పాపంబులను తొల్లఁ ♦ బండనిచ్చుట యేల? మొలకతో గిల్లుట ♦ తెలియవేల?
 ఆ॥ మొలవ నిచ్చుటేల? ముదుర నిలుపుటేల? శ్రమలఁబొంది తుదకుఁజదువనేల?
 తెలిసి తెలియకుండు ♦ తెరచాటు బ్రదుకేల? స్వప్నపఱుపకీట్లు ♦ చంపుటేల? ౧౯౨౨
 సీ॥ మఱచిన తెఱఁగేలఁజనువని వెరవేల? యెఱుగకుండుటయేల? యెఱుఁగుటేల?
 వదలియుండుటయేల? వదలకుండుటయేల? ♦ యంటియుండుటయేల? యంటమేల?
 ఒక్క-రూపంబేల; పెక్కురూపములేల? తినుటేల తిండికై ♦ తిరుగుటేల?
 పుట్టించు టదియేల? పోలియించు టదియేల? నడుమఁ జిక్కులు పెట్టి ♦ నలఁచుటేల?
 తే॥ దేహమును పొందుటేల? యీ ♦ త్రిప్పటేల? ధర్మ సంస్థాపనమునకో? ధరణిజనుల
 కెల్ల నాదర్శనమునకో? యేమి తెలియు? నీదు మాయలు కల్లలో? నిక్కువములొ?
 సీ॥ కర్మఫలంబుల ♦ కై జన్మ మొనఁగెదు, కర్మల నంటక ♦ కదలువారి
 కానంద మొనఁగి తన్మానసంబుల నుండు, మునులకు మొదలి ముమ్మూర్తులకును
 జ్ఞానులొ వారి క ♦ జ్ఞానులొ వారికి, నెల్లవారికిఁదెల్ల ♦ మెఱుఁగఁబడవు
 పెనఁగినవారు చ ♦ చ్చినవారు కనిదుఃఖ, మొందువారలయందు ♦ నుండువనుట
 తే॥ యిప్పు డిచ్చట నీయొద్దఁనెఱుఁగనయ్యె, వెడఁగు వెడఁగు వివేకి వివేకమీవు
 నీది స్థిరగుణం బెయ్యదో? ♦ నిశ్చయముగ, నెఱిగి కొఱలేక యెఱిగింప ♦
 నెవరి తరము? ౧౯౨౯

తే॥ కార్తికేయకందము నొల్వఁగడఁగునంత, లోన వేమియు లేకుండుఁజానుదోఁప
 నీ వవతరించియును నిజమెఱుఁగనీవు, నీదు మాయలఁ దెలియంగఁనేరమయ్య!
 తే॥ అని నుతించుచు గరుడుండు ♦ తనువుదీ ప్తిఁ, దమముఁ దోలుచురాఁగాంచి ♦
 దాశరథియు

వీంతవాఁడెవఁడని చూచునంతలోన, వచ్చి చెంగట నిలిచె నధృక్తి తొలఁక.

† చ॥ నిలిచినయంత నాగములు ♦ నెమ్మదిగా ధనముఁ గుణంబు ని

ర్మల యశముఁ గలట్టి విభు ♦ మన్ననఁ జెందిన వారి యంగదల్

తొలఁగిన చందమై కలువ ♦ తూఁటికి నన్నని దారమంతయుం

దెలియఁగ రాక మాయమయి ♦ తీతె జగంబులు సంతసిల్లఁగన్. ౧౯౩౨

క॥ ఎఱకల కరువలిచేఁ దమి, పఱచుటయేగాక మేనఁబ్రబ్బిన యలుఁగుల్

తొఱఁగెను దద్దులతోడను, నెఱి తెలివరి కంటఁగట్టు ♦ నిందయుఁ బోలెన్

తే॥ క్రూరకర్ము లధర్మ లింఁద్రారులందు, మందునకు నొక్కఁడే నునుఁతొందలేదు

క్రోధస్పృహలో జీవులఁకొమరుదాల్చి, వానరులు లేచి యుత్సాహంవంతులైరి.

† ఇంద్రజిత్తు ప్రయోగించిన నాగములు తిహవెణ్ణెయ్ నెల్లారున సుదారుండగు జటప్ప తమ్ముని
 కరరాముని గాంచిన యాచకులయు బంధులయు ఆడలివలె తొలఁగినవి. అనిమాతము.

- ఉ. సీతవిదుండు రాఘవుడు ♦ నమ్మది లేచి నమస్కరించు వి
భ్యాత చరిత్రు లక్ష్యుని ♦ గట్టముగాఁగఁ బరిష్కరించి యి
ట్లీతటి బాముగూర్చు విధి ♦ యే తొలఁదించె నటంచు వానర
ప్రాతముఁ బ్రాణముం బలఁ గఁగఁబున దువ్వునుఁ బల్కుఁ దాన్మృత్యో.
- మ॥ స్థిర దోషాకసు లీల కొప్పు నఖ రాజంబొల్పు పుణ్యాత్మ! మ
ర్భర మఃఖాంబుధినుండీ తేల్చితీ తపఃప్రాప్తస్థి పుణ్యంబు వాః
గగుణామూర్తివి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిఁ ♦ నానంద చేయుండు? న
త్పురుషుల్ ప్రత్యుపకారముఁ గొనఁగ నంతోషింతులే యెయ్యెదన్?
- నా॥ ఏమిం దోషక వేగుచున్న యిటకీ ♦ వేతెంచి మాప్రాణముల్
ప్రేమన్ వెండి యొసంగి కాచుటలతో ♦ విజ్ఞప్తచానోక్తు లి
ట్లామోదంబుగఁ బల్కుచుంటివి మహా ♦ త్యా! వీనికీ నాటిగా
మేమేకానుక లీయఁగాఁగలము? మామేరల్ మహాల్పంబులౌ. ౧౯౨౭
- శా॥ సందేహించుచునున్న ప్రాణముల ని ♦ చ్చుంగూర్చు పూజ్యాశయా!
వసుంధెన్నండును చూడలేదు చెలిమిం ♦ బొల్పార దొక్కండు మా
యందంత్రెగొన లేదు నీకుఁ గొఱయే ♦ యందంబునన్ లేదు మా
చందంబారసి తెల్పు చేయఁదగు క ♦ ర్జం బెద్దియే నున్నచో. ౧౯౩౦
- మ॥ అను శ్రీరాముని ప్రేమపూర్ణ విమల ♦ వ్యాహర మాలించి య
వ్విసతాపుత్రుడు కేలుమోడ్చి యనఘా! విద్వి డ్వధానంతరం
బున వత్తున్ మన ప్రాత చుట్టజీకమున్ ♦ మోదంబునో బూర్తిగా
విన వాక్రుచ్చెద వీడుకోలె యనుచున్ ♦ విచ్చేయుడుం గాంచుచున్.
- చ॥ పిలువక వచ్చి జీవములఁ ♦ బ్రీతి నొసంగె నుదాగుఁ డీతఁ డే
వలనను మాటుమేలు మన ♦ పాల గ్రహింపఁడు లోకమందు పు
ణ్యులు తమయంత వచ్చి జని ♦ నొప్పులఁ దీర్తురు గొప్పలాభముం
దలఁచియొ వారిదంబు జన ♦ తా ఘన తాపము పాపుచుండుటల్?
- చ॥ అని రఘురాముఁ డాడఁగ మ ♦ హాబల నూనుఁడు దేవ! లక్ష్యుం
డని మరణించె నంచు మిథి ♦ లాధిప నందన కుందు నొందుఁ గా
వున విజయోద్ధతి స్నిదురఁ ♦ బొందిన రక్కసిమూఁక భీతిల్
గొనకొని సింహనాదము న ♦ కుంతిత రీతి నొనర్తమా యనన్ ౧౯౩౦
- మ॥ ధర్మజాపతి మంచిదే యనఁగ న ♦ ప్రదీపముల్ నప్త సా
గరముల్ నప్త కులాచలంబులు కలం ♦ గన్ నప్త మేఘంబులున్
ఒరపై తాఘల రాల్ప దిక్కు లగలన్ ♦ బ్రహ్మాండ భాండంబు చిం
దఱగా వానరవీర సంతతి మహా ♦ ధ్వానంబు గావింపఁగన్. ౧౯౩౨

మ॥ అకలంకాత్మ ధరాత్మజాత మదిలో ♦ నారాటముం గూర్చు ద్రవ్యం
బకు వక్షంబునఁ గాఁడు మారుశరముల్ ♦ వక్షంబుఁ దొల్పంగ స
జ్జక సెజ్జం బొరలాడు పంక్తిముఖుఁ డా ♦ శబ్దంబు నాలించి యిం
చుక యోచించి నిజస్థితిం దెలియఁగాఁ ♦ జూచెకవిలోలాత్కుడై. ౧౯౪౩

మ॥ జనకాజ్ఞా జడలూని ధర్మమును సం ♦ స్థాపించి దుష్పాప వ
ర్తనులం గూల్పంగఁ గంకణంబు గొను శ్రీ ♦ రామున్ మనంబందు చిం
తన గావించుచు నున్న సీతయును సీ ♦ తాదేవిపైఁ బ్రేమ ని
ల్విన మూఢుండును తక్క నిద్రలని జీ ♦ విం గాన మాలంకలో. ౧౯౪౪

మ॥ ఆ శబ్దంబును విన్న రావణుఁడు కో ♦ పావిష్టుడై లేచి యా
కీశవ్రాతము లక్ష్మణుండు ననిలోఁ ♦ గీడొంది రన్నట్టి సం
దేశం బెంతటి సత్యమో ? యినకులా ♦ ధీశాన శింజాన మా
కాశం బంటెను వానరావళుల పె ♦ స్వర్ణా నినాదంబుతో. ౧౯౪౫

తే॥ రామ కోదండ మొనఁగె నిర్ఘాతరవము, లక్ష్మణుని ధను వండగోళముఁబగిల్చె
హనుమ గర్జ శ్రవణభేరియగలఁజేసె, దరణినుతు గర్జనంబు రోదసిని నించె.

తే॥ అంగదుం డార్చుచుండె నీలది కేళు, లుత్సకత్వంబుచే జేయున్ గరవము
బ్రహ్మగోళంబులోన వెల్పులను నిండె, బాశమున నుండి వారు వీడ్వడిరినిజము.

క॥ అనిలేచి పంక్తి కంఠుఁడు, చనియెను వడి నింద్రజిత్తు ♦ వదనంబునకున్
మునువెనుకల ఖడ్గులు దీ, ప నికరములు వట్టి దనుజువనితలు నడవన్. ౧౯౪౬

తే॥ చేలములు జాటుచుండఁగఁగేలఁబట్టి, నెఱి కురులువ్రేల మత్తెక్కు ♦ నిదురకనులు
నాలఁ దడఁబడు నడకతోవచ్చినారు, మధ్యమధ్యఁదూఁగుచుఁదటిన్సృధ్యలపుడు.

తే॥ మధ్యపానంబు కూర్చు నామధ్య గలలు, కనుల బరువునుతోచితోఁపనివిధమ్ము
పాట లందెల కొలఁది శబ్దమ్ముగలుగఁ, దడఁబడుచు నడచిరి దేవతరుణులపుడు.

తే॥ మొగులునకునల్పుగల్పించిపోగలునించి, పూలుతుఱిమినట్లుండు కొప్పలును నీల
నయనములును కెంబెదవులునారు గలుగు, పడఁతు లూఁగుచుఁ దూఁగుచుఁ
బడుచుఁ జనిరి. ౧౯౪౭

సీ॥ మధురసాలామృతమాధుర్యములఁజేర్చి, కలుకుల పలుకులుగాఁ గదించి
హరిణ మత్స్యబ్జంబులందలి సౌందర్య, ములఁ దీసి సోగ కన్నుల నమర్చి
తక్కు సుందర వస్తుతతినుండి కొన్నట్టి, మురువున నవయవముల్ సృజించి
చిత్రసృష్టిగ బ్రహ్మచేసిన చెలువలు, దశముఖు నిరుదెసదవలి రాఁగఁ

తే॥ బ్లవగ భీకర రవములుచెవులఁబడుడు, బిడుగు రొద విన్న భుజగులవడువుగాఁగఁ
సింహ గర్జనమును వినిచిదగొదవడు, వారణముల చందము దైత్యవరులు పొంద.

తే॥ త్వరగఁ జని పెద్దకొడుకు సౌభంబుచేరి, గాయములనుండి సీచూరఁగ్గమమునెంది
సింహభూతంబుచే జేవఁచెడిన గజము, చెలువునను బెగ్గిలెడి యింద్రఁజితునిగాంచె.

ఉ॥ లేచి నమస్కరించు దిట ♦ లేక కరంబులు శక్తిహీనతం
దోచు విధంబునక వివతి ♦ తో మెలమెల్లన మ్రొక్కు వుత్తకు
జూచి యిదేమి చాల శ్రమ ♦ సుక్కిలి? వేమి ఘటిల్లె? జెప్పమా
దాచక యంచుఁ బల్కెలు లె ♦ దంగొని వేడఁ గుమారుఁ డిట్లనుక.

చ॥ కవచము పట్టు వీడినది ♦ గాటపు తొమ్మునఁ జెప్పరాని లా
ఘవమున దూసిపోయినవి ♦ కాండచయమ్ములు మేరమిఱి దా
నవకుల చంద్ర! మిక్కిలిగ ♦ నల్లయు వెల్వడె మేనుసాలె మా
య వలన లక్ష్మణుండు మృతి ♦ నందకయుండిన నేమియాదునో? ౧౯౫౬

చ॥ హరిహయుఁడుక హరుండు హరి ♦ యర్కుడు మున్నగువారు సేయు సం
గరముల నింతగా నలయి ♦ కం గొనలే దివు డాడునట్టి దీ
న రవము మున్నొకప్పుడుఁ గ ♦ నంబడ దమ్మనుజేంద్రు బల్కి య
జ్ఞరే! వివరించి తెల్పు నొక ♦ చావముతోడిది గాదు నాయనా! ౧౯౫౭

చ॥ అనుజుని శక్తియిట్టి దగు ♦ నగ్రజు శక్తి తలంచి చూడఁగా
మనకది తెల్పఁగా వలఁతి ♦ మాత్రము గాదు పయి మఱేమిగాఁ
జనునొ వచింపఁగాఁ దలఁపు ♦ చాలదు చూచెదుగాక గెల్వమే
మనకగు నంచు నిక్కుటలుమా పొరపాటగు మాను నాయనా! ౧౯౫౮

ఉ॥ వానరవీరులం దునిమి ♦ వారక లక్ష్మణుఁ గూల్చి గెల్వముక
నేను గడించుటల్ వినుము ♦ నిక్కము మాయను నాగపాశముం
బూనుటచేతనే; యింకను ♦ భూమిజభర్త యొకండ నిల్వెఁ బైఁ
గా నగు కార్యమెల్ల జరు ♦ గందగు నంచు వచించు సంతటక. ౧౯౫౯

ఉ॥ రావణుఁ డిట్లనుక గుణ విరావము లక్ష్మణు వింటినుండి పై
తావులు బ్రద్దలౌ నటులు ♦ త ర్కొనె వానర సింహనాదముల్
మేవుకొనెం దివంబు రణ ♦ మేదిని బుట్టిన గొప్ప ఘోషముల్
సీవు వినంగలేదో యన ♦ నివ్వెఱఁగొంది కుమారుఁ డిట్లనుక. ౧౯౬౦

ఉ॥ వారలు నాగపాశమున ♦ బంధితులైరి మొగంబులందు తే
జో రమ డిందెఁ జావక య ♦ నువ్రజ మొందుట సత్యమానొకొ?
యేరికి దానిఁ దప్పికొన ♦ నిమ్మగుఁ? దప్పిన దైవశక్తికిం
దూఱు ఘటిల్లదే? యనుచుఁ ♦ దూఱి తలంచుచు నుండు సంతటక.

ఆ॥ వేగు లరుగుదెంచి ♦ విభునకు మ్రొక్కంగ, నాతఁ డాత్రపడుచునడుగునంత
వారలిట్టు లర్థవంతమా వాక్కులఁ, బలికి రధిక నయముభయము గదుర.

ఉ॥ పాశ నిబద్ధులై శర వి ♦ పాటిత దేహులునై రణంబునం
గీశులుఁ దమ్ముఁ డుండఁ బరి ♦ కించి యలంగి తపించి యేడ్చి నీ
తేశుఁడు మిక్కిలిం గినిసి ♦ యిత్తటి లోకములెల్ల నొక్కటన్
నాశ మొనర్తునంచు జత ♦ నం బొనరించుచు నుండునంతటన్. ౧౯౬౨

చ॥ గరుడుఁడువచ్చె వాని యెన ♦ కంబగు రాకను గాంచి నాగముల్
తురతురఁ గట్లువీడి చిటు ♦ తున్నలుగా నశియించె వారి ము
మ్మరమగు మేనిగాయములు ♦ మాసెను మున్నటికంటెఁ దేటయున్
దిరము బలంబు గల్గి యటు ♦ తేకువ నార్చిరి వార లయ్యెడన్.

ఉ॥ నావుడు రావణుం డనియె ♦ నాదు కుమారుని నాగపాశ మీ
రేవను వైన తేయుఁడు ఘ ♦ టిల్లఁగ నాశిలనేమి ? వానికిం
గావర మింతగల్గెనె ? వి ♦ కావిక లయ్యెను నాప్రయత్నముల్
నా విధులిట్టులై వెలుఁగఁనా గరువంబును మంటఁ గల్పనే ? ౧౯౬౩

సీ॥ పదునాల్గు లోకంబు ♦ లుదరంబున నడంచి, వీడుచుండు ననెడి ♦ వెడ్డుకీర్తి
పడసిన వెన్నుండు ♦ బవరంబు నాతోడ, నొనరించు నాఁడు భీ ♦ తిని వహించి
జగములన్నియుఁ బెక్కు ♦ సార్లు చుట్టిననాఁడు, డాఁగురించి కడలిఁడాఁగునాఁడు
అల్ల వై కుంతంబు ♦ కొల్లవెట్టిననాఁడు, నాశరమ్ము లురమ్ము ♦ నాటునాఁడు
తే॥ బరియలును వీఁపు బాహువుల్ ♦ నెఱుకులంటఁ, గ్రుచ్చి తఱిమిననాఁడు నీ ♦
గ్రుడ్డిగరుడి

చూడదో ? శక్తిలేదో ? పిచ్చుకలమీఁది, కేగెనో ! నాటి కడిమి నేఁడెఱుఁగ దేమొ ?
తే॥ కాఁగలది కాకమానదు ♦ కడచి బ్రదుకు, వారి నెట్లయినం జంపఁవలయుఁగాదె ?
యీవ తగుదు చేయుము తార్జ్యుఁడిలనొంద, ననుడు మేఘనాదుఁడు తండ్రి ♦
కనియె నిట్లు ౧౯౬౪

తే॥ నేఁడు మాత్రము శ్రమసేగఁగిలిచి యెల్లి, వెడలి బ్రహ్మాస్త్రమున మనో ♦ వేదనంబు
నీకుఁ దొలఁగింతు ననిపల్కఁగిర్జరారి, మంచిదని చేరెఁ దన తల్పఁమందిరంబు.

కంబరామాయణము .

యుద్ధకాండము :: ఉత్తరభాగము

౧౯ సేనానాయక వధ పటలము. (౧౦౨)

తే॥ మిన్నలము పెడబొబ్బలు విన్న దైత్యు, లడరి శంఖ భేర్యాది వాఙ్మయులు చెలంగ
నమర కొతూహలంబు డెండములఁ బొడమ, ననురవిభుఁ జేరి యానతియడుగునంత.
తే॥ ఒవరమునకీపునమ్మహాపార్శ్వతోడఁ, బొమ్మధూమ్రాక్షయను దశముఖుని గాంచి
విన సహింపక దూతలు వీరుచేయు, చేత లించుక వినుడని చెప్పిల్లు. ౨

చ॥ రథములు వోవ వారణ తురంగములెల్ల సశింప రాక్షసుల్
క్రుధగొని పోరునేసి యనిఁ గూలఁగ నింద్రజియెంటి నిల్పుచో
వ్యథగొని లక్ష్మణాస్త్రములు వచ్చెనదో యిదో యంచుఁ గొంకుచున్
బథము దొలంగి వావిడిచి పాతినవారలు ధీరులే యనన్. 3

తే॥ క్రూరకర్మంబులను జంకుఁగొంకు లేక, చేసి యలవాటు పడినట్టిచేయిగాన
దశముఖుం డదివిని ఘోరదావవహ్ని, కరణి మండుచు వారలఁగట్టఁబనిచి. ౪

—: రావణుం డింద్రజితునిచక్రరక్షకుల ముక్కులుగోయ నాజ్ఞాపించుట :—

తే॥ వీరిసేవ యిట్టిది యంచునూరివార, లెఱుంగ నాసికగోసి యూరెల్లఁ ద్రిప్పి
విఱువుఁ డంతియచాలును వేఱువలదు, పొండనఁగఁ గింకరులు కోయఁబూనునంత.

ఆ॥ వలదు వలదటంచువారల కడ్డంబు, వచ్చి యాపి పంక్తిపదనుఁ గాంచి
యేమి సేయఁదలఁచితిది ధర్మమే? యంచు, మాల్యవంతుఁ డనియెఁమఱియునిల్లు.

చ॥ గెలిచినవార లోడుటయు గెల్వనివారలు వెండి గెల్పుటల్
తలఁపఁగ నైజమై పొనఁగు ధారణియందు మగంటిమిన్ సదా
చలనములేక నిల్పుకొనఁ జాలినవాఁ డొకరుండు కల్లునే?
వలపులఁ గూర్చుండు జయ పంజరగేహిని దాంతచిత్త యే? ౭

తే॥ పరబలం బించుకేనియునరయవలదె?, తొల్లి నిర్జరసేనలు వెల్లివిరిసి
వచ్చి యొడవె? యంతతో వాసవుండు, ఇతనమును మానుకొనియేనేజగమునందు?

చ॥ పరుణుడు కంపితాంగుడయి ♦ పార్థివ వీరుని చేరవచ్చి తా
శరణమునొంది జీవముల ♦ జానుగ నిల్పుకొనంగజాలె నీ
పురువులు చూడ లెక్కకును ♦ పోల్చుగజాలినవారె ? ఘోర సం
గరమున వారితో నెదురఁ ♦ గా వశమే ? యిది నీవెఱుంగవే ? ౯

క॥ పొలిసె నలువది వెల్లువల్ ♦ కలనియందు, వీరు మువ్వురే ప్రాణములార నిలుపు
కొన్న వారు గావున వీరికన్న నెవరు, ప్రథన చాతుర్యమును బయల్పఱచినారు ?

చ॥ చెడియెను నాగపాశమును ♦ చేడ్పడి యర్థముకంటె హెచ్చుగా
మడిసె బలంబు నీవు నని ♦ మానవనాథుల నేర్పు పెంపు ను
గ్గడువుగఁ గాంచివచ్చితివి ♦ గాదె కుమారునితోడ నుండమిన్
జెడుగుగ నెంచి ముక్కులను ♦ చెక్కిదె ? యియ్యది యుక్తకార్యమే ?

తే॥ లక్ష్మణుని పేరుసెప్ప నీలంకలోని, జనులు తమతలుపుల మూసికొనెడివారు
ఎవరినాసిక గోసెదో ♦ యెంచిచూడు, జగము కలదాతఁ గోసిననమయునేమి ? ౧౦

తే॥ దూతయై వచ్చినట్టి వాతూలసుతుని, ధాకకోడి మ్రొక్కినవారు సోఁకులందు
పెక్కురున్నారు వాతలు ♦ ముక్కులొంది, యన్నవారలు కోయక యుంటివేల ?

ఉ॥ నీతను వీడమిం గలుగు ♦ చిక్కులచే మనవీరు లెందఱో
యీతల శత్రురాజి వధి ♦ యింపఁ బ్రతిజ్ఞలు చేసిపోయి రా
రీతిగఁ జేసివచ్చు నొక ♦ రిం గనమింతకు రామలక్ష్మణుల్
నీతలఁద్రొక్కి నిల్చి రిక ♦ నెవ్వడి నెల్లర ముక్కులూడ్చదే ? ౧౧

చ॥ అనవిని వారు డెందముల ♦ సంజక యించుక మాని కేలు మో
డ్పును గదియించి దైత్యకుల ♦ ముఖ్యుని గాంచి క్షమింపుదేవ ! మా
మనముల నెందు రోసినను ♦ మాయలు మోసము లేదు సంగరం
బున ఘటియించు దుస్థితులఁ ♦ బూర్తిగఁ దెల్పెద మాలకింపుమా. ౧౨

మ॥ విరభుండై తనయుండు శక్రజితుడే ♦ విస్వీధి కేతెంచి శం
బర మాయల్ పచరించి ప్రాణములతో ♦ బైల్పడ్డవాడయ్యె మా
తిరముల్ సెప్పగనేల ? దేవ ! యిక ధా ♦ త్రినాథ శీర్షంబులన్
జరణాబ్జంబులచెంత నుంచెదము ని ♦ చ్చల్ నీవు మోదింపఁగన్. ౧౩

ఉ॥ పంపుము పంపితేని యన ♦ వద్య రణంబున నేట రేపటన్
చంపిర యంచో చంపఁబడ్డీ ♦ చచ్చిర యంచునొ విందుగాని పం
శంపు గురుత్వమే చెడఁగ. ♦ జాటిరి తాటిరి పాటిరంచు నీ
చంపు వచస్సులన్ వినఁగఁ ♦ జాలవు మన్ననచేసి పంపవే. ౧౪

చ॥ అని శపథంబు నేయుటయు ♦ నాయథపాణుల బంతి వెల్పులన్
దనుజ వరేణ్యుఁ డంపె రథ ♦ దంతి తురంగము లన్ని తోడుగా

ననువుచు యజ్ఞశాత్రువు న + హర్షతి శత్రుని మాల్యవంతుతో

ఘనుడగు వజ్రదంష్ట్రుని నిఁకాయముఁ గాయఁగఁ బంపు సంతటక. ౧౮

అ॥ నింగి మింగె ధూళినిర్జరేంద్రులు కనుల్, గప్పుసేన మేరఁగాంచలేక

కనులు మూసికొనిరిఁకరముల నెవకి, నైతిగాక యుండెఁసరసి తెలుప. ౧౯

తే॥ కాళ్లు గలిగిన కొండలఁకరణినొప్పు, హస్తీఘటలపైఁ డెక్కింబులలల వీవఁ

గైదువులు జలచరములఁగతిఁ జలింప, నేమి రవముతో సేన వాఁర్చిధిని పోలె.

క॥ శరనిధికై వడి భేరులు, మొరసెను కరు లిరులతో న + ముద్రముతో మ

చ్చరికముగొని గీపెట్టెను, హరులును సకిలించె మిత్తియఁచినభంగి. ౨౦

క॥ నడఁగండు నడచు జడుమున, నడవక సిడి లెక్కగొనక + నాగంబులు పై

జడదముల జలముఁ బీల్చుచు, నడుగిడకయె నిలుచు నడచు + నామిక తోడక.

తే॥ కైదువులకాంతి భూషణఁకాంతితోడఁ, దురగ వారణ న్యందనఁస్తామములకుఁ

గల యలంకార కాంతితోఁగలిసి పరవి, దశదిశల నున్న యిరులనుఁతటిమి చంపె.

తే॥ వచ్చు సేననుగని ధరాఁపరుడు కినిసి, దనుజచమువుతో వచ్చెడుఁఘనుడు శక్ర

జతుడొ కాడొ తెల్పుమ యనఁశిష్టగుణ వి, భూషణుడు విభీషణుడు రాఁ

మునకు ననియె. ౨౧

మ॥ గుహలోనుండి క్షుధాగ్ని రేపఁ బెలుచక + ఘోషించుచుక దుర్భయా

వహ రోషఁబున నిప్పులం గురియుచుక + బాలేందురేఖా సమో

స్కహ దంష్ట్రా) రుచులొప్పు దూణములు క్రఁన్నందాల్చి కై వింటితో

బహుభాభీలత వచ్చునాతడు మహా + పార్శ్వండు రాజోత్తమా!

క॥ జ్వాలాభీలములగు క్రూ, రాలస నేత్రములతోడ + సలరారుచుఁ బె

న్నాలుక నార్చుచు వడి వా, తూలగతిక వచ్చువాడు + ధూమాత్సుండగుక.

అ॥ వదరుబోతు శూలఁపాణి! యీతల నీది, యా యటంచు డాయఁసరుగువాడు

కాళులొప్పు కొండఁకరణి వచ్చెడువాడు, వజ్రదంష్ట్రుఁ డనఁగఁబరఁగువాడు

క॥ పెదవులఁ గొటికెడు నాతడు, నెద గాలిని గెలుచు తురగఁమెక్కినవాఁడు

స్కందుడు రణభయద రూపుడు, నదనద్జ్ఞ విహీనుడగు పిఁశాచుడు రాజా!

అ॥ వనధికంబె రవముఁవహ్నికంటెను వేడి, గలుగువాడు రథముఁగలుగువాడు

సూర్యశత్రు వనఁగఁశోభిల్లువాడు త, త్పొంతగతుడు యజ్ఞఁవైరి యధిప! ౨౨

ఉ॥ ఎఱ్ఱుని శాలి నన్యముల + యెన్నులఁబోలు తురంగ సంఘముల్

బిఱ్ఱుగఁ గల్గువాడు రణ + భీకర కర్ముడు నెట్టి కార్యముల్

వఱ్ఱుగఁ జేయఁగాఁ దగు త + పః ఫలయుక్తుడు దూరదర్శియుక

గొఱ్ఱున శూలి నెత్తెడి యఁకుంతిత సత్త్వుడు మాల్యవంతుడొ. ౨౩

ఆ॥ అనుచుఁ దెలుపుచుండఁనినకుల వరునకు, జయము జయ మటంచుఁసవ్వడించి
ప్లవగవరులు దనుజబలములపై రాలు, తరులు గొనుచుఁ బోరఁదఱిసినారు. 31

ఆ॥ ప్రళయజలధినుండి ఁ వడగండ్లు రాలిన, కరణి విండ్లనుండి ఁ శరచయమ్ము
వెడలుచుండ శిరముఁలెడలి కోతులు పెద, పులను కొఱుకుచటైఁయిలకుదొరలె.

ఆ॥ తరులు గిరులువై వఁగరులును తురగంబు, లరదములును వీరవరుల శిరము
లాదిశేషు పడఁగఁలడఁగంగఁ గుప్పలు, గూలిపడియెఁ గదనఁకువలయమున. 32

తే॥ అమరవైరులు వైచు చ ఁ క్రములు క్రతంప, బాహువులు పాదములు పెను ఁ
వాలములును

విడిగి మోచిన గిరులతోఁదరులతోడ, నడఁగి గ్రుక్కుమిక్కురనకఁపడియె హరులు.

తే॥ పరువడిం దెసలకు దాటుఁపాటవంబు, వెలయు ఘోటకరాజి నాశ్వకులు రేచి
వీచినట్టి తోమరములుఁవీరవర శ, రీరములఁ గ్రొచ్చి పుడమినిఁక్రెంచి చొచ్చె.

తే॥ బిట్టుబిట్టున వనచరుల్ ఁ వీచు శిలలు, పడగ లురలంగ వోధల ఁ పండ్లురాలఁ
దలలు న్నీలఁ బాతకుల గొం ఁతులును తునుఁగ, నేనుఁగులు పినుఁగులుగాఁగ ఁ

నిలను గూల్చె. 33

తే॥ కరక లురలంగ గుహలకుఁబరుగులిడెడు, చిలువలంబోలియాశ్వకుల్ ఁచెలఁగవైచు
శూలములు కుంతములు వానఁరాలి యొడఁకు, లందుచొచ్చి యుచ్చును సొమ్మఁ
యలఁత యెసఁగ. 32

తే॥ వారణములు తోఁకలమోఁదుఁవానరులను, దొలఁగివారలుకాళులఁద్రుంతువాని
కొంద అవ్వనినెత్తి రఁక్షిగణంబు, చదియవైచి యార్తురు రణఁక్షాతలమున.

తే॥ ముందునకుఁ ద్రొచికొని వచ్చిఁపొందనేయు, కపుల రాలచే నసురలుఁకలనఁబడిరి
వారి విండ్లనుండి వెడలుఁనారసములఁ, దునిసి పండ్లిగిలించి కోఁతులును కూలె. 34

మ॥ ధర నౌత్సుక్యముఁగూల్ప హేతువగు దు ఁ ద్తారిద్ర్య చింతాప్తి యం
తరమం దెక్కుడుగల్గ వేదనను వం ఁ తంగుందు ఖన్నాత్మము

కొరయంబట్టఁగ నూపి రూడునను లోఁకోక్తి క్రమంబంది వా

నర శైలంబుల న్యందనాక్షములు భి ఁ న్నంబొంద నిల్చెన్ హరుల్. 30

తే॥ మరణమొంద నాధోరణుల్ ఁమ త్తకరులు, రక్తనదములఁ డెక్కిముల్ఁరాజిలంగఁ
దిరిగె మాలుము లందఱుఁద్రెల్లునంతఁ, గడలి స్వేచ్ఛతోఁ దిరుగాడుఁకలములట్లు.

క॥ పోడిమి చెడి యాశ్వకతతి, పాడఱ బంకమునఁ బడుచు ఁ వాంతుల రక్తం
బోడిగిలఁ గ్రక్కుచుండెడు, బాడబములు బాడబమ్ముఁ పగిదిందోఁచెన్ 35

తే॥ వానరులు వైచు కొండలఁవలన నలఁగి, రూపుమాసిన దనుజులఁకోపుమాడఁ
జరము కూడిమాడిన వారిఁచెలులె వచ్చి, చూచి గుర్తింపరానట్టిఁచొప్పు గలిగె.

తే॥ హనుమ యెదిరించె ధూమాక్షుఁడంగమందు, మాఱుకొనియె మహాపాశ్వుఁ
మాల్గవంతుఁ

జెనకె సిలుండు పననుండు మొనసితాఁకె, మాయియగు పిశాచుని రణక్షౌతలమున
తే॥ సూర్యశత్రుని మార్కొనెఁసూర్యసుతుఁడు, యజ్ఞశత్రుఁడీడాడె రామానుజన్యు
ఏరుండగు వజ్రదంష్టుఁడు బారిసమరు, చున్న ఋషభుని డీకొనెనుత్సహించి. ౪౫

అ॥ దనుజ నాయకులును వనచర నాయకుల్, కదనమందు చాఁకికసిమనంగి
యొకరి నొకరు గెలువనుత్సహించుచుబోరి, రుగ్రగతుల వేల్పులుదరి బెదర.

అ॥ లట్లు పోరుచున్న యయ్యెడఁబదిలోన, నాఱువెల్లువలను హరిచయంబు
నలచె మిగిలినట్టి నాలుగు వెల్లుల, వెదకి లక్ష్మణుండు వేటలాడె. ౪౬

తే॥ కలిసినట్టి చందంబునఁగాక యదధి, రక్తజలశియే యిదియనురాణనొప్పె
ముత్తైములు గురిగింజల పాలుపుదాల్చె, మత్స్యములు పగడంబుల మాడ్కినలరె.

తే॥ జలధియెల్లను రక్తమై వెలుగుచుండ, పలువిధంబుల రత్నముల్ పద్మరాగ
నరణి గనుపట్టఁ గుంభిను స్తముల శుక్తులందుగలము తైములునొక్కయంగమయ్యె.

తే॥ ముమ్మరంబగు పోరిట్లు మొనయుతఱిని, మాఱుకొన్న చీకటులను మదగజములఁ
దునిమి నెత్తుటఁదోగి యెఱ్ఱనయి లేచె, ననఁగ భానుండు తోచె బూర్వాద్రిమీఁద.

తే॥ రాక్షసాంధకారముఁదోలి రామరవియు, నిరులఁ దోలిన తరణియు నిరువు రొప్పు
జగము తమమను పేరు నాశంబు నొంద, నుల్లసిల్లిన గతిఁ గాంతియొప్పుమీఁతె.

తే॥ తమము తొలఁగ రుధిర సాగఁరమును కరులు, తెప్పఁదేలిన జలధియుఁగుప్పలై న
కుణప గణములు మితిమీఱిరణతలమున, నచ్చెరువుగఁ దోచెను భీతిపిచ్చలింప.

చ॥ ఉదయ గిరింద్రమందు రవి యొప్పుగ నెత్తురు వెంచలందుఁక

మెదడుల పంకియం దొదిగి మిక్కిలి చుక్కలు తెక్కలున్న యా

ప్రదరములక శిలీముఖ వి వారము వ్రాలఁగఁ జచ్చువారివౌ

వదనములక జలేజములు వారక పూచిన చంద మేర్పడెక. ౫౩

తే॥ కరులు హరులును తేరులు కలిసిపడిన, తలము విలయవాయువు వీవఁగలఁగఁబాఱి
యంబుదములు నక్షత్రంబులమరరథము, లురలి ధరణిని కూలినయొప్పుదోచె.

తే॥ విరియుకురులతో దనుజుం దరులువచ్చి, యలమిఁకొనఁ దమపతుల మేనులు రణోర్వి
నల్లులలమిన పెను వృక్షవాటి కూలి, యున్న తెఱఁగునఁ గానంగనొప్పెనపుడు.

తే॥ తమకు కాసులు పీనస్తనములు రక్త, దీర్ఘ కుంతలములు గల తఱవలు తమ
వరుల మస్తముల్ గొన కటఁదిరుగుచుండు, భూతములఁబట్టి చీల్చిరిపొడము కినుక.

తే॥ ప్రియుని యవయవములఁ గూర్చి పెట్టి యొకతె, గుండెలను ప్రేవులను నక్క
గొనుచుబోవఁ

దఱుము త్రాణయులేక నంతాపమంది, కూలి జీవంబులను పాసికూడె బతిని. ౫౪

చ॥ పతుల భుజంబులం గొనుచుఁ ♦ బాతెడు నక్కలఁ గాంచి దీన వా
 క్ష) తతుల వేడియున్ విడక ♦ పర్విడ వెంబడినేగి కైదువుల్
 కుటికిలఁగూలునట్లు వడిఁ ♦ గ్రుచ్చుకొనం గడునొచ్చి యేడ్చుచున్
 వెతగొని ప్రాణముల్ తమకి ♦ వీడిరి చేడలు కొందఁ బయ్యెడన్. 90
 తే॥ కుణపరాసులలోఁ దగులొక్కన్న పతుల, గాత్రముల వెదకుచునుండుఁకలువకంటు
 లడవులం దమనంటులుఁవిడిచిచనఁగఁ, దిరుగులాడు నాఁడునెమిళ్లఁకరణి నుండె.
 తే॥ మడిచియున్న యాడులతోడఁగెడసియున్న, చెలువులంగనిజారత్వఁచిహ్నములను
 మఱుఁగుపఱుచుచున్నారనుఁమాడ్గబుద్ధిఁ, గినుకగొనిరి కొందఱు గోలఁవనితలచట.
 తే॥ పతులమేనుల గుఱుతిడఁవలనుగాక, జీర్ణ కవచంబులం దీసిఁచెట్టలపయిఁ
 దమ నఖక్షతములఁ గనితలరి తలరి, యని కొందఱు జీవముల్ఁపాసినారు. 91
 తే॥ అశ్రుపూరిత నయనలైఁయంబుజాన్య, లొక్క కొందఱుపతుల రోయుచుఁగడంకఁ
 బీనుఁగులనుండి వెలువడుఁవెల్లులందు, పడి మునింగి జీవంబులఁపాసినారు. 92

—: ధూమాత్సుండు హనుమంతునిచేఁ గూలుట :—

క॥ హనుమయు ధూమాత్సుండు ముం, దునకువెనుక కడరి యడఁగిఁతూఁకొనుచును పై
 కొనుచును నములై పోగిరి, వినుద్రిమ్మరు లెల్లఁగాంచిఁవిన్నయపడఁగన్. 93
 క॥ అసురయు నిరువది తూపుల, వెన మారుతి తొమ్ముదాఁకఁవీడిన నతఁడున్
 విసిగి కసిమనఁగి పైఁబడి, పసఁచెడ నద్దనుజు తేరు ♦ భగ్నము చేసెన్. 94
 క॥ తే రవియ నింగి కెగసిన, వీరుని కై నున్నవిల్లు ♦ విఱిచెను రామ
 క్షౌరమణు తమ్ముఁ డురవడి, మారుతియును వాని నీడ్చిఁమహికిం దార్చెన్. 95
 తే॥ ఈడ్చి కడలి దాఁటినకాల ♦ నెగసి తన్ని, నిప్పు లుమిసెడు శిరమునుఁత్రిపిత్రిప్పి
 యూడ్చి కడలిలోఁబడనూకిఁయుబ్బరించి, యార్చె వానరావళులు మేలనుచుబొగడ.

—: మహాపార్శ్వఁ డంగదునిచేఁ జచ్చుట :—

క॥ కోపము కన్నుల మిక్కిలి, దీపములవిధాన మండఁదివిరిన పొగలున్
 ధూపములబోల నొదవిన, తాపములను లెక్కగొనకఁదర్పితమతులై. 96
 క॥ సాహసముమీఱ విజయో, త్సాహంబున నొకరికొకరుఁతగ్గక శర సం
 దోహమున గిరుల నమర, ద్రోహి మహాపార్శ్వఁ డంగఁదుండును పోరన్. 97
 క॥ కరిపై నుండ విసరుగతి, శరవింశతి నంగదుని భుజము నాట నిశా
 చరుఁ డేయ రేగి రాక్షసు, నరదముఁ బైకెత్తి తిరుగఁనవనికి వైచెన్ 98
 తే॥ విరభుఁడై వింటి నావలఁవిసరివైచి, మొనసి కుప్పించి దైత్యుఁ డఁమోఘమైన
 శూలముం గొని ప్లవగరాఁటూను వక్ష, ముసకు నూటిగా గుఱిచూచిఁపూనియేసె.

క॥ మది సాధారణ శూలం, బిది గాడని యెంచి రామఃసృపవరుడు మహా
ప్రదరంబునఁ దుత్తుముతై, చెదరిపడఁగ నేసె సురలఁచిత్తము లలరక 20
తే॥ శ్రీరఘుప్రవరునకు జేజే యటంచు, వంగదుండు మహాపార్శ్వఃనడఁచి త్రొక్కి
పదములంబట్టి మిక్కిలిఁపంగటింపఁ, జెలఁగి నడిమికి రెండుగాఁజీల్చివై చె. 21

— : నీల మాల్వవంతుల యుద్ధము :—

తే॥ మాల్వవంతుండు నీలుండుఁమాటుపడక, కడన మొసరించుచుండఁగఁగాంచిసురలు
తొల్లి యింద్రుఁడు పంక్తి వఁక్తుండు పోరు, సరణి నున్నది యని విరుల్ఁచల్లినారు.
తే॥ నీలుఁ డొక్క శైలము వై వఁమాలియన్న, విల్లు విటిగె వాఁడును విల్లుఁవిడిచి వాలు
పలక గొని యదలించుచుఁనిలువుమనుచు, నేలకుం దాఁటి యుక్కునఁనీలుఁ దాఁకె.
ఆ॥ వారలట్లు పోరుఁపడిఁగాంచి యెడసాచ్చి, కుధర మొక్కఁడెత్తికుముదుఁడేసె
నుగ్గునూచ మగుచు ఁ భగ్గున మండుచు, నసుర తేరు గూలె ఁ నంతమీద. 22
తే॥ వృక్ష మొక్కండు నీలుండుఁనిసర దాని, మాల్వవంతుండు వాలువఁమాల్చివైచి
నీలు తలఁదెంప నెత్త నాఁకేలుతునిఁగి, నేలఁబడఁగూల్చె సామిత్రిఁనిశితశరము.
తే॥ శంపవంటి ఖడ్గముతో భుఁజుంబు తెగియుఁ, గ్రమముచెడక దురమునేయుఁకఱకు
సోఁకుఁ

గాంచి యిది యర్ధరఘతోడిఁకయ్యమనుచు, నవలఁబోరక సామిత్రిఁయవలికేగె. 22
తే॥ ఘనభుజుని రామునొద్దకుఁజనుచునున్న, లచ్చుమనుఁ గాంచి యమరులు ఁ
మెచ్చిపొగడి

రెవ్వ రీరీతి వీరత్వఁమెనఁగియున్న, సమరధర్మంబు పాటించుఁచతురులనుచు. 23
తే॥ యజ్ఞశత్రుండు వచ్చిరాఁమానుజన్ము, నిలిపి పాఱకుమని శరఁనికరమేయ
నాతఁడొక వాఁడియమ్ముచేఁనక్కువగుల, నేసి, కూల్చి యవ్వల రామఃసృపుని చేరె.
తే॥ యజ్ఞశత్రుండు విలువ్రీల ఁ నవనిఁగూలె, గండుమీటి కాలంగేలఁగ్రతువులందు
జార్చుశిలు లేవయ్యె వైఁశ్వానరుండు, స్వేచ్ఛగాఁ గుండములయందుఁవెలుఁగసాగె.
తే॥ తనదు జనకుని మున్నొకఁతడవ యడ్డ, గించి పేరొందు రవిశత్రుఁగీటడంచి
తండ్రికిం దగు పుత్రుఁడ౯తరము గాంచె, నూర్యపుత్రకుఁ డారణఁక్షోణియందు. 24

— : ఋషభ వజ్రదంష్ట్రుల సమరము :—

తే॥ అగ్గలంబుగఁ దనతోడఁనని యొసర్చు, వజ్రదంష్ట్రుని పెనుతేరుఁవనుధఁగూల
హరులు సారథియును చదియంగ నొక్క, భూధ రేంద్రమ్ముగొని ఋషభండు వైచె.
తే॥ తెరుచదియఁ గార్చుకమునుఁపాఱవైచి, దండముంగొని నేలకుఁదాఁటి పిడుగు
కరణి వజ్రదంష్ట్రుండు వానిఁశిరము మోఁదెఁ, జచ్చెఁ జచ్చెన యని కపుల్ఁపిచ్చలింప

తే॥ వేటుగొన్నట్టి ఋషభుడుఁజీక చెడఁగ, మరణవేదన నొందుచుఁమఱుఁగుచుండ
హనుమఁ డెడసొచ్చి యాదైత్యుఁననరులంటఁ, బొడువవాఁడునుదండానఁబొదివికొట్టె.
తే॥ కొట్టి చను వజ్రదంష్ట్రునిఁగూర్చిపట్టి, దండమును లాగికొని వానిఁపండు లూడఁ
గొట్టి శిరమునుమోది యాఁక్రూరుపేరు, వ్యర్థముగఁ జేసి శమనునిఁపాలికనిపె.

—: పిశాచుని యుద్ధము :—

తే॥ పననుఁ డేయఁగ టివ్వునఁబలుకుతాలు, మేనిఁజీఱఁ బిశాచుండుఁమిగులఁ గినిసి
తోమరముగొని వై వ నుఁత్తుంగభుజుఁడు, నెత్తు రొలుకుచుఁ బననుండుఁనేలఁ బొరలె.
సీ॥ జలదమం దున్నాఁడో? జలధిపై నున్నాఁడో?, నేలపై నున్నాఁడో? నింగిఁగలఁడో?
వేలకొలంది గుఁతాలు పాతెడి నన్న, వడుపున వాని తఁత్తడియుఁ దిరిగె
నేలఁ గాలూనకఁతేలికఁ దిరుగాడు, గంటిచూపులకంటెఁగ్రన్న నేగు
నెదకంటె వడినేగుఁనెచటనో గలదను, నంతలో డాయుచుఁజెంత నిలుచు
తే॥ గరుడుకన్నను వడినేగుఁతురగమువయి, దిరుగుచున్న పిశాచునిఁతీవ్రశక్తి
నొఱిగికూలెఁగుప్పగఁబ్లవంఁగోత్కరంబు, తత్కృతముగాంచియటనుమిఁత్రా సుతుండు

ఉ॥ చండతరోగ్రుడై యనలఁసాయకమున్ బలువింటఁ గూర్చి యు
ద్దండ భుజాబలంబు తేగఁ ధార్చి పిశాచుని ఘోర శీర్షముం
జెండిన యంతఁ జేడ్పడకఁచేగల శూలము వీడకుండ నా

మొండెము మున్నుచేయు కొలఁ బూని నటించెను కొంతసేపటన్.

తే॥ క్షేమవార్తలు సీతకుఁజెప్పుకరణి, దుమ్మెదలు రొదచేసెనుఁదిమ్ముపుట్ట
ధర్మదూతలు చేరిరిఁదక్షిణమున, కసుర దూతలు లంకకుఁనరిగినారు. ౮౯
అ॥ అరిగి విభుని చేరిఁయంజలి ఘటించి, విజయవార్త డెలుపుఁవీలులేమిఁ
జింతతోడ జవముఁచేవయుఁ గల మన, నేన మడిసె ననుచుఁజెప్పినారు. ౯౦

౨౦ మకరాక్ష వధ పటలము. (3౮)

క॥ చారుల వార్తలు విని లం, కా రమణుడు సంతపించిఁకాలాహి క్రియన్
దోరంపు టూర్పు పుచ్చఁగ, నారసి మకరాక్షుఁ డిట్టుఁలనియెం గడిమిన్. ౯౧
మ॥ అనిలోఁ దండ్రి ఖరున్ పధించిన మహా ధంకారులం ద్రుంపఁగా
నను పంపం దలపోయ కుంటివి తగ ధార్చి శౌర్యముం గాంచవో? .
యనుపంగాఁ గలవంచు నోర్చితిని చిం ధార్చి నీకేల? భూ
జనుల నన్నెదిరించువారు? నుమన ధన్యంబులున్ లెక్కయే? ౯౨
ఉ॥ కన్నుల నీరు ధారలుగఁ ధార్చుచు నేడ్చుచుఁ గన్నతల్లి దా
ఖన్నత నొంది భర్త నడఁ గించిన వాని శిరమ్ము ద్రొక్కి గా

కెన్నంగ నూత్రముం దొజంగ ♦ నేనని పంతము పూనియున్న దా
జన్నియ పూర్తి గావలదె : సాక్షికి పరకుమారుఁ డుండియున్, ౮2

చ॥ పనుపుము నన్న పోరి కచిఁగి పాంజలియకా మకరాక్షుఁ గాంచి యా
దనుజవశేణ్యుఁ డీప్తులను ♦ వైర్యమె తోడగుఁగాక నీచిరం
తనమగు వైరముం దొలంగ ♦ దానవవైరుల మస్తకంబులం
గొని యిటుతెమ్ము పొమ్మనుడుఁ ♦ గోరికమీఁజంగ వాఁడు పొంగుచున్.

చ॥ విలుగొని తేరునెక్కి కడు ♦ వేడుక వాహిను లై ముక్కోల్లు చం
డ లలిత రీతిఁ దన్నొలయ ♦ డంబుగ దానవనాథుఁ డంపు వె
ల్పులు మఱి యిర్వదిం గదిసి ♦ వారిధి పొంగిన భంగి దోఁపఁ గా
హళములు దుందుభుల్ చెలంగ ♦ నమ్మకరాక్షుఁడు పోయె నుద్ధతిన్. ౯౧

శా॥ రాజద్రీతిని చక్రరక్షకులుగా ♦ రక్తాక్షుఁడున్ శంఖుఁడున్
దేజోపంతులు తోడరా నుడుగణా ♦ శీశుంబలెన్ వాహినీ
రాజుం దన్మకరాక్షుఁ డొప్పెను రజో ♦ రాగంబు వస్థిలై ది
గ్రాజు ల్లన్నులమూయ వేలుపుల మాఁగ్గంబు న్నిరోధించుచున్. ౯౨

తే॥ ధ్వజపటంబులు రవి కరఁప్రతతిఁ గప్ప, మదకరుల శీకరంబులుఁమలయుచుండఁ
గదలు దానవసేనచేఁగపిచయంబు, శ్రమము పూర్తిగాఁ దొలంగె నాఁనమయమందు.

తే॥ గీఁకలును నకిలింపులుఁకేకలొలయఁ, బణవ కాహళ దుందుభిఁస్సనము లులియ
సింహనాదంబు లెల్లడఁజెలగి యండ, గోళములు నిండ జీవులుఁగొవరువోయె.

ఉ॥ వాఁడియు వేఁడియుం బొగడు ♦ పాడియుఁ బోఁడియుఁ గల్గు సైన్యముల్
వేడుక వాడుకల్ విడిచి ♦ బీరము చూపుచుఁ బోరు సేయుచున్
వీడక వాడుకన్ బఱపు ♦ విండ్లునుకండ్లును పూని యేయఁగా
నీడువ సాగె రక్తనదు ♦ లీడిగిలంబడు వారణంబులన్. ౯౩

ఉ॥ వానరులేయు వైలముల ♦ వారక చేతులఁబట్టి వెండియున్
దానవులేయ మేఘములు ♦ తారకలున్ భువిరాల భూతముల్
పీనుగులన్ భుజించు పెను ♦ వీకను గేకలువెట్ట భూమిపై
వానర సైన్యముల్ తలలు ♦ వ్రయ్యంగఁ గూలెను కుప్పతిప్పలై. ౧౦౦

చ॥ దనుజుల కేలనున్న యడి ♦ దంబులు లాగి తదీయ శీర్షముల్
తునుమఁగ వారికేలఁగల ♦ తోరపు మ్రాఁకులఁ బర్వతంబులన్
దనుజులు లాగిఁగొంచు బెడి ♦ దంబుగ టివ్వునఁ బోవనై చుచున్
పనచర వార వక్షముల ♦ భగ్నము సేయుచుఁ బోరుచుండఁగన్. ౧౦౧

—: మకరాక్షుండు రామునితోఁబోరి మడియుట :—

- మ॥ మకరాక్షుం డెదురైన వానరతటిన్ ♦ మాయించి తత్తైన్య నా
యక గాత్రంబుల యంత్ర నిర్గళిత ఘో ♦ రాశ్మంబులంబోలు సా
యక రాజంబుల డుల్పుచున్ బహుళ కో ♦ పాటోప మేపారఁ బా
వకులీలన్ రఘుచంద్రముం గదిసి గ ♦ ర్వస్ఫూర్తిమై నిట్లనున్. ౧౦౨
- చ॥ సమరమునందు నాజనకుఁ ♦ జంపిన యప్పటినుండి నీతలన్
దుమురుగఁ జేసి నాకుఁగల ♦ దుర్దమకోప మడంపనుటి; మా
నము చెడునంచు భీతిగొని ♦ నాయెడ వైరము పూనరైరి యా
సుమనసులుం ద్రిమూర్తులును ♦ సూటిగఁ బూసితి వీపు మానవా !
- చ॥ అనవుడు మందహాసరుచి ♦ యాననమందునఁ దోఁప రాఘవుం
డనుఁ గసిదీర్చుకోఁ గడఁగి ♦ యక్కఱతోడను వచ్చినాడవా ?
జననముతోడ వీరులకు ♦ ధౌత్రము వచ్చుట సాజమేకదా !
మొనసీతి యుక్తవాక్తరులఁ ♦ బూర్వవిరోధము మాన్పుకొమ్మనన్.
- మ॥ అనలజ్వాలలు కన్నులం బటవ నీ ♦ హంకారమున్ మాన్తుఁబా
మ్మని యంతన్ మకరాక్షుం డుగ్రుండగుచున్ ♦ జ్యారావముంజేసి క్ర
న్నన నిన్నొక్కనిఁద్రుంచి కాక కసి మా ♦ సంబోధించున్ మహా
శని కల్పాశుగ వర్షముం గురిసె ర ♦ ఊపాళి యగ్నింపఁగన్. ౧౦౩
- మ॥ జలజాతేక్షణుపై మరుత్సతునిపై ♦ సామిత్రిపై మార్గణం
బులు నూతాఱుల నేసి దుస్సహ తర ♦ ప్రోత్తేజుడై సంగర
స్థలి నారాచ మయంబుగఁ బటపి గ ♦ ధ్వానాద గంభీరుడై
జలముం జేవయుఁ జూప రాముండు శరా ♦ సారంబుచే మాన్పుచున్.
- చ॥ ఒక విశిఖమ్ము రాక్షసుని ♦ యుక్కఱ నక్కున నాటనేయఁగాఁ
దకపికలాడి వాండు కను ♦ దమ్ముల నిప్పులు రాల్చి లోక పో
వక యశు రామచంద్రు కవ ♦ చమ్మునఁ దూఱఁగఁ బెక్కు వాడి సా
యకముల నేసి యార్చెను వి ♦ యత్తలమందలి వేల్పు లల్కుగన్. ౧౦౪
- ఉ॥ రాముండు మందహాస రుచి ♦ ర స్థితి మోమునఁదోఁప సంగరో
ద్దామ కరంబునం దిగిచి ♦ చారుణ బాణము లేసి సారథిన్
సామ మడంచి రథ్య చర ♦ ణ స్థ ఖురంబులఁ ద్రెంచి చాపమున్
సాముగఁజేసి వక్షమునఁ ♦ జయ్యన నాటగఁ జొన్ను సంతటన్. ౧౦౫
- చ॥ అరదము చాపముం ♦ బెడఁగ నమ్మకరాక్షుండు సొమ్మవోక నె
త్తురు వడిఁ గ్రక్కుచున్ ధరణి ♦ దూఁకక మింటికినేగి మేఘ సం

వరణ శరీరుడై విలయ + వర్షము దాపురమయ్యెనో యనన్
నిరివిగ రాల్చెఁ జచ్చుటకు + పిష్టలు తాలును గాలి వానగన్. ౧౦౯

చ॥ పిడుగులు లెక్కలేక పడ + భీకర వాయువు వీచ మేఘముల్
మిడుకులఁ బిందఁగా నమర + మేదినిలోఁ గల వానరావళుల్
మిడుకుచుఁ బోరలేక తమ + మేనులు చిందఱ వందలై పడన్
మడిసిరి తక్కువార లని + మాని పలాయితలైరి భీతులై. ౧౧౦

ఉ॥ పాతిన కిక్కులం బొగలు + వాటి కనుంగవ నానరామి ను
క్కొఱఁగ మేఘముల్ గవిసి + యంతట నిస్సలవాన కాలతో
మీఱఁగ వానరుల్ మడియ + మేడ్పడ రాముఁడు కాంచి వీనికి
తీరు వరమ్ముచేనో? మఱి + తెక్కలిమాయనో గల్గెఁ జెప్పవే! ౧౧౧

చ॥ అనుడు విభీషణుండు కరు + జాకరు రాముని గాంచి దేవ! యీ
దనుజున కీ బలంబు ఫల + దంబుగ వాయు సముద్రరాజు లి
చ్చినయది యన్న రాఘవుఁడు + చేడ్పడ దానిఁ దదస్త్రపాళిచే
బొనుపడఁజేయ మాయలును + పోయెను వార్ధిని వైచు నింగువై.

క॥ అదిగని మకరాక్షుఁడు తో, యదము నెనయు రూపుగొని వి + యత్సృగమందే
యొదిగి వనచర కదంబము, గుదిగ్రువ్వఁగ శూలములను + గుములుగ నేసెన్.

చ॥ అగపడకుండ డాఁగు మక + రాక్షుఁ గనుంగొను చొప్పుగాన కే
వగఁ దెలియంగ వచ్చునని + వారిజనేత్రుఁడు చింతతో మదా
శుగ వాతి నొల్కు నెత్తు రొక + చోఁ గనుపడ్డది యిద్ది మాయచే
గగనమునందు దానవుఁడు + గల్గిన తావని నిశ్చయించుచున్. ౧౧౨

ఆ॥ ఒక్క వాఁడియమ్మునొగిఁగూర్చి పఱవఁగా, వాని శిరము తునిఁగి + వసుధఁ బడియె
నొడలు పుడమి దొరలు + చుండిన యంత న, మ్మాయ స్వప్న మట్లు + మాసిపోయె.

— : రక్తాక్షుఁడు శంఖుఁడు నల పనసులచే నతమొందుట : —

తే॥ మకరనేత్రుండు తెగిపడి + మడియఁగాంచి, రథముపై గ్రీష్మభానుని + రాణనొప్పి
శరదముంబలె శరములఁ + గురిసి గాలి, వీచవచ్చు రక్తాక్షుని + దాఁకె నలుఁడు. ౧౧౩

ఉ॥ తాఁకి శరోత్కరంబులు వి + తావితయై చన సాలసాలముం
గైకొనివీచి త్రోచుచును + గ్రక్కున నేనుఁగుఁ గాంచి యుర్వడిం
బైకొన్న సింగమో యనఁగ + భాసిలి దూఁకఁగ దైత్యుఁ డుగ్రుడై
వీచను తుండ్లుచేసి పెను + వీకున నార్వ సలుం డదాటునన్. ౧౧౪

ఉ॥ తొమ్మును పంచి నక్కి తల + క్రుంచి గుభాలున రక్తనేత్రు శీ
ర్నమ్మున దూఁకి నాసికను + చక్షువులం జెవులందు వేడి ర

క్తమ్మును క్రొవ్వు బైలుపడఁ ♦ గాఁ బెనుముష్టిని తాచి కాలితో
గ్రమ్మన ద్రొబ్బె నేలకుఁ బు ♦ రందర ముఖ్యులు మెచ్చి యుబ్బుగఁ.

అ॥ కొండమీఁదఁ బడిన ♦ కొరడు విధంబున, నలుఁడు రక్తనేత్రు ♦ తలను దుమికి
చదియఁబొడువఁగన్న ♦ శంఖుండు లయకాల, రుద్రుభంగిఁ బొంగిఁక్రుద్ధుఁడగుచు.

చ॥ నిలునిలుమం చదల్చి నలు ♦ నిక్కునఁ దాఁకఁగ నేగఁ గాంచి పే
రలుకను దాఁటుచుం బననుఁ ♦ డా సురవిద్విషు నడ్డగించె జే
యలుఁగులు తొమ్మిదింట నుడి ♦ యన్ వడి శంఖుఁడు గొట్ట నేతిచే
వెలిఁగెడి యగ్నిహోత్రఁ గపి ♦ వీరుఁడు మండి చనెం గుభాలునఁ. ౧౨౦

చ॥ పరువిడి తేరితో నసుర ♦ బాధ బలంబున నెత్తె నెత్తినన్
సురుఁగక శంఖుఁ డిమ్ముగ వసుంధరకుం దిగునంత వానిపై
నరదమువై వ వాని యొడ ♦ లయ్యెడ ఫట్టని వ్రచ్చి క్రొత్త నె
త్తురు ప్రపహింపఁగా నునుఱు ♦ దోరెను వేలుపు లుబ్బి యార్వగఁ.

అ॥ చక్రవర్తి సుతులశరములచేతను, హరుల నఖర శైలతరులవలన
నసురబలము చెడ నిఁరాయుధులగు దూత, లరిగి రమరవైరికంత దెలుప. ౧౨౧

౨౧ బ్రహ్మాస్త్ర పటలము. (౨౩౧)

మ॥ అనితోనన్ ఖరపుత్రుఁ డీల్లుటయు ర ♦ క్తాక్షుండు శంఖాఖ్యుఁడున్
దనుజాసీకముతోడఁ గూలుటయు నా ♦ వై త్యేంద్రుఁ డాలించి యిం
ద్రుని గర్వం బడఁగించు పుత్రు నిటకుం ♦ దోడ్తెండనన్ లెంక లు
వ్వున నేతెంచి తదాజ్ఞఁ దెల్ప నతఁడున్ ♦ బుద్ధిఁ విచారించుచున్. ౧౨౩

ఉ॥ పోయినవార లాగతిసె ♦ పోయిరొకో యనఁ జారు లోప్రభూ!
పోయిన వారలెల్ల మఱి ♦ పోయిన వారలె గాక నీవలెన్
గాయముతోడ లంకకును ♦ క్రమ్మఱి నట్టిరు లేరు సుమ్మనన్
హా యని లేచి యింద్రజితుఁ ♦ డంతకుపోలిక వచ్చె నుగ్రుఁడై. ౧౨౪

ఉ॥ వచ్చి దశాన్యుఁడేరి గరు ♦ వంబున వందన మాచరించి నీ
చెచ్చెర నంపు నేనలు న ♦ శించెన కాయని విన్నవాడ నా
మచ్చరులై న రాఘవుల ♦ మస్తకముల్ ప్లవగాళి శీర్షముల్
గ్రచ్చుటఁ దెత్తు మోదమును ♦ గాంచెదు నీవును నీత ముందటన్. ౧౨౫

చ॥ అమరుల కోర్కులెల్లను హా ♦ తాశలు గావుత నేడు పోయెదన్
దమకక యుండుమా యనుచుఁ ♦ దండిరి యాజ్ఞను పూని వేయి సిం
గములు వహించు తేరిపయిఁ ♦ గ్రాలుచు వెల్వడ వెంబడిం దురం
గమ రథ దంతి నద్భట ని ♦ కాయము లర్పది వెల్వ లేగఁగన్. ౧౨౬

తే॥ పటహ కుంభికామరజ తఃస్తుట హుడుక్త, మందుభులునుతుత్తుంభికల్ తుడుముధక్త
కొమ్ములును తిమిలలును సంకులును కలిసి, చెలంగ నెల్లవారి చెవులఁజెవుడు చేసె.

ఉత్సా॥ ద్విరద చయము మీఁద నులియు ధేరవముతోడుతఁ

బరంగె వాని ఘోషతులును పట్టెడలను ఘంటికల్

తురగ హేషతోడ మొరసెఁ దోలుపట్టె గజ్జయల్

విరిసె నేమి రవముతోడ వీర కటక రావముల్.

౧౨౮

సీ॥ శంఖ కాహళ తూర్వశబ్దముల్ జలద ని, స్వనముతో డీకొనిజయము నొందె
కరి హయ రథ సింహగర్జనములు పిడు, గుల ఘోషమును మీఱిగెలుపునొందె
త్రావ్యవాద్య ధ్వనుల్ సంగీత రవములు, పీయూష రుచులపై విజయమందె
నారి రవంబులు సవ్య లదల్పులు, కడలి మ్రోతను క్రిందుపడంగజేసె

తే॥ నాల్గు సంద్రంబులంబోలి నాల్గు తెగల, యెట్టపోగు లేసిన ధూళి యీడుకడచి

పైన్యవారాశి గను సురచంద్రముఁఖుల, యశ్రువారాశి నొక్కట నడచివైచె.

తే॥ ఇంద్ర సౌధము లనఁదగి యెనక మెనఁగు, నరదములు వేలకొలది తన్నలమిరఁగ
గ్రహములెల్లనుకొలువసఁగరముమీఁదఁ, జెలఁగుగ్రహరాజునానింద్రజితుఁడువెలసె.

తే॥ మెడయు ముక్కును కన్నలు కడుపు కాళ్లు, తెక్కలును గోళ్లు తోకయుఁ

జొక్కపడఁగఁ

గొంచ మొగ్గరముం దీర్చిమించి వ్లవగ, నేన నొరయ రావణియు సంసిద్ధుడయ్యె.

తే॥ జంభభేది యిచ్చిన కల్పజలదరవము, నెనయు వలమురి చిందంబుదనుజవిభుని
తనయుఁ డొత్తై సుపర్వులుతల్లడిల్లఁ, గలఁకనొంది ప్రాణులు కకావికలు గాఁగ.

తే॥ తద్రవము చెవిబడ నుపద్రవమునొంది, సింహ గర్జన మాలించిచెదరి పాటు

వారణంబులక్రియ జాతవైచినట్టి, కుండ పెంచిక లట్లయ్యెఁగోతిమూఁక. ౧౩౩

తే॥ శింజీరవమున వానిచెవులువీలె, మనసు కలంగె నుత్సాహంబుమంటఁ గలిసెఁ
బరుగులిడఁ గాళ్లు తడఁబడెఁగరములందు, పొదలు సాధనములు జాతెబెదవులెండె

క॥ పవన సుతుఁ డంగదుఁడు రా, ఘవులు విభీషణుఁడు పైన్యగణ నాయకులుఁ

రవిసుతుఁడు తక్కఁ దక్కిన, వ్లవగులు తత్తటిలి విటుగఁబాటిరి భీతి ౧౩౪

క॥ నేనావతులును రాక్షస, నేనలు ముందునకు సాఁగి జీమూతంబుల్

పూనిక నలమిన యనువున, వానరులం జుట్టె గడఁకవర్ధిల్లంగ ౧౩౫

క॥ హనుమని భుజములపై శ్రీ, వనజదళాక్షుండు వాలివరతనయునిపైఁ

గొనకొని లక్ష్మణుఁ డెక్కిన, ఘన సమరోత్సాహ విధముకడలుకొనంగ.

క॥ వారల భుజములపై న, వీరవరులు విండ్లుదాల్చి విశ్రుత ఖగరా

ద్దోరాజులపై రాజులు, నారాయణ రుద్రులనఁ దనర్పిరి కలనక. ౧౩౬

క॥ బలిముఖ సేనావీరులు, మలలు తరులు గొనుచు మాటుఁమలయఁగ దారిం
దిలకించి రాఘవుఁడు వెను, కల నుండఁగఁగోరి పలికెఁ ♦ గారణఘణితీ. ౧౩౯

ఆ॥ క్రూరుఁ డింద్రజిత్తు ♦ ఘోరాస్త్రములు వీడ, సాగునేని మీరఁలాఁగలేరు
చోటు మాకు విడిచిఁచూచుచునుండుఁడు, విమతు లొందుమార్పుఁవింటినేర్పు.

అ॥ అనిన రాము పలుకు ♦ లాలించి కపివరు, లఘ్వినిలిచి రంత ♦ సధిపసుతులు
నిశిత విశిఖ నిచయఁనిర్హత వర్షంబు, కురిసి రమరవైరిఁకోటిమీఁద. ౧౪౦

మ॥ త్రుటిలోఁ దమ్ము గవించు నా దనుజ సం ♦ దోహమ్ము నాశమ్ము సెం
దుటకై చూపిన రామ లక్ష్మణ ధను ♦ ద్రోర్దండ పాండిత్య సం
ఘటనం బేమని చెప్పవచ్చుఁ గనక ♦ త్కౌభృద్ధనుర్ముక్త భూ
ష్టటి బాణ త్రిపురాసురాలక్రియ నా ♦ శంబయ్యెఁ దత్ సైన్యముల్.

—: తన సైన్యముపాటు నింద్రజితుఁడు కాంచుట :—

చ॥ శవములు కుప్పలై పడెడు ♦ చందముఁ దెల్పఁగవచ్చుఁగాని వీ
రు వడిరి వారు కూలిరని ♦ రూఢిగఁ జెప్ప నశక్యమైన రా
ఘవుల పరాక్రమ క్రమము ♦ కంటికితెప్పలు పెట్టకుండ నా
హవమునఁ గాంచుచుండె నమ ♦ రారి శరాసన మూని తేరిపై. ౧౪౩

చ॥ కరులు మరించె నంచుఁ దుర ♦ గంబులు గూలినవంచు స్వందనో
త్కరములు నుగ్గులయ్యెనని ♦ కర్బురవర్షము నీలైనంచు నా
యరదము పోవఁ ద్రోవ గన ♦ దంచు నభస్థలి నంటు ప్రేత భూ
ధరములఁగాంచి హా యని విఠాకు గడించుఁ దపించు దూపిలు. ౧౪౪

చ॥ సమరము సేయుచున్న నెఱ ♦ బాణలొ యిద్దతె చచ్చువారొ ని
క్కముగ వచింప నాటుపది ♦ కాదగు వెల్పలు; శాపశక్తిచే
సమరవిరోధి సేనల ల ♦ యంబొనరించిరి చాపశక్తిచే
దుమురొనరింపలేద యిదిఁదోర్బలమో? మఱి యింద్రజాలమో? ౧౪౫

మ॥ శరవర్షమ్మును గాంచు రక్తనదులంజిక్కంగఁ జూచుం గళే
బర శైలమ్ములఁ గాంచుఁ గూలిన కరి ♦ వ్రాతంబు నీక్షించు నొ
డ్డొఱకంబై పడు వాజిరాజిఁగని ని ♦ ట్టూర్పు రఘుస్వామి నుం
దర బాహు ద్వయఁ గాంచు దానవ మహాంతంబుల్ విలోకించుచున్.

చ॥ శిరముల కొండలం గనును ♦ చెండిన ముండములన్ గణించుచున్
గొఱపులపోల్కి నాల్కలిడు ♦ కోలలఁగాంచు మరించువారలం
బారిపారి గాంచుఁ దేరుల న ♦ ముద్ధత దంతుల వాజులన్ భటో
త్కరముల వేయిటిఁ దొలిచి ♦ దాటు శరాశుగ పద్ధతిం గనున్. ౧౪౬

చ॥ అటువది వెల్లువల్ వయిచు ♦ నమ్ములు చక్ర గదాసి కుంత తో
మరములు ఘెల్లుఘెల్లుమని ♦ మ్రగ్గుచు వేణువనంబు గాలు వై
ఖరిగొని తారసిల్లకయె♦కాడ్పడుచుండుట దైత్య పై న్యముల్
ధరణిని వ్రాలుచుండుటయు ♦ దక్కక రావణి కాంచె నాజిలో. ౧౪౮

చ॥ కడుపులు మోదికొంచుఁ జని ♦ కాంతులపైఁ బడి దానవాంగనల్
తడఁబడ నేడ్పుచుండు నిన ♦ దంబు వినెన్ రదపంక్తి గీటుచున్
బుడమి శిరంబు లూడిపడ ♦ మొండెములాడుచు నుంటఁజేసి య
క్కడ దిగ వీలులేమిఁ బయి ♦ గ్రాలు ఖగంబులఁ గాంచె నయ్యెడన్.

ఉ॥ సింగము లెట్టు లట్టడరి ♦ చెచ్చెర నాజిఁ జరించుచుండు నా
యంగద మారుతాత్మజుల ♦ యాశుగపద్ధతిఁ గాంచలేమి నిం
దంగద వాయుజుల్ బహు స ♦ హస్రగణంబులు క్రుమ్మరంగ ని
ల్పంగను చోటులేదు నరు ♦ లం గన నిద్దఱొకో కలారనున్.

ఉ॥ మోదరవంబు నేయు సుర ♦ ముఖ్యులఁ గాంచును వారికేల నిం
పాదిగనున్న పుష్పముల ♦ నారయు స్వీయ భుజంబులం గనున్
జాదుగఁ జూచుమేర గనఁజాలిన పీనుఁగు తిప్పలం గనున్
వేదులుగన్న వానిక్రియ ♦ వీక్షణనేయును దిక్కు లన్నిటిన్. ౧౪౯

తే॥ లెక్కకును మీటి కూలిస♦రక్కనులను, కోరి కాంచియుఁ బాటిన♦కోతిమూఁక
శక్రజిద్భితి కలఁకయు♦జాటకునికి, దురము పొనరించు నానతో♦మరలదయ్యె.

—: హనుమని సింహనాదము :—

ఉ॥ బృందములై న యాటుపది ♦ వెల్వులు నాల్గువిధాల పై న్యముల్
మ్రందఁగ రాఘవేంద్రుల ప ♦ రాక్రమ పద్ధతిఁ గాంచి యంజనా
నందనుఁ డుల్లసిల్లి జత ♦ నంబున బాహువు లప్పళించి యా
నందముతోడ భీకర ని ♦ నాదమొనర్చె రిపుల్ దిగుల్గొనన్. ౧౫౦

ఉ॥ కొందఱ గుండియల్ వగులఁ ♦ కొందఱ గూబలు ప్రేల ధాత్రికిన్
స్యందనమందునుండి దిగఁ ♦ జాటిరి కొందఱు కేలఁ గైదువుల్
క్రిందికి జాట విహ్వలతఁ ♦ గీడ్పడి వ్రాలిరి లంకలోని వా
రెందఱొ నెత్తుగక్కి గతి ♦ యించిరి మారుతి సింహ గర్జనన్. ౧౫౧

ఉ॥ కోతి యొకం డొనర్చు పెనుకూతకు జంకిన పందలార! మీ
చేతలు తెల్లమయ్యె నిఁకఁజెప్పడిదేమి? నశించినారలే;
ఈతకు మించి లోతుగల ♦ దే? యని రావణి ముందువోవఁగా
వ్రాఁతిగలట్టి కొందఱొగిఁ ♦ వ్రాపుగ వచ్చిరి ధీర చిత్తులై. ౧౫౨

— : లక్ష్మణుడు రాము ననుజ్ఞ గొని యింద్రజితునితోఁ బోరుట : —

శా॥ కేలక నజ్య శరాననంబు వెలయం ♦ గీలించి సౌమిత్రి యు
వ్యేళక రాముని గాంచి మొక్కి సురజి ♦ ద్వీరుండు ఘోరాహి పా
శాలిం గట్టుడు సత్త్వహీనతను సై ♦ న్యశ్రేణి గావంగలే
కాలంబందున నోడినాడనను పే ♦ రయ్యెం ద్రిలోకంబులక. ౧౫౬

శా ఈవే కన్గొనుచుండ నాశరముచే ♦ నీదైత్యు మస్తంబు నీ
దేవవాతము మెచ్చుఁ ద్రుంచి పెను ధా ♦ త్రిం జేర్చకున్న భవ
తేనాకార్య మడెట్లు సార్థకమగుక ? దీవ్యద్గతుల్ దక్కునే ?
నా వంకం గల నిందయుం దొలఁగునే ? నాణెంబు సిద్ధించునే ? ౧౫౭

క॥ ఈ సోఁకుఁ జంపనేనిక, నీ సేవాఫలము నాకు ♦ నెగడదు నరకా
వాసంబు చెందువాడను, నీనదమల పదములాన ♦ నిక్కము రామా ? ౧౫౮
తే॥ అనిన పల్కులు విని సురఃలలరినారు, జగములెల్లను మిక్కిలిసంతసిల్లె
ధర్మదేవత మోదించెధర్మరాజు, పొంచి మించి యదను పరిఃక్రించుచుండె.

చ॥ అనఘుడు సుందరస్మిత ము ♦ ఖాంబుజుడై తన తమ్ముఁగాంచి యీ
దనుజ వరేణ్య నూనుని వ ♦ ధంబునకుం దొరకొన్న వాడ వి
ప్పని కనువైన బుద్ధి బలఃభాగ్యము లందితి రక్షణంబు శి
క్షణ మొనరించు విష్ణువును ♦ శంభుడు నీకిల సాటి యాదురే ? ౧౬౦

తే॥ నయము నీకగునట్ల యొనర్చుమనుడు, జెలఁగి సౌమిత్రి కడఁకతోఁజింద మొత్తె
నంగడుడు రథ్య సింహంబులడలిబడల, బొబ్బవెట్టె శంఖమ్ము రాఁముండు నూఁడె.

తే॥ శూల కుంత గదా భిందిపాల మునల, ముద్గరాదిక సాధనములను వాన
కరణి గురిసి దైత్యులు భూమికశవళింప, మునరికొని లక్ష్మణుని చుట్టుముట్టినారు.

తే॥ లక్ష్మణుని శిత ఘోర భల్లములవలన, నింగినుండి రాలెడి ఋక్షనికరమట్లు
పలవలన రాలి తునియై పడ రణస్థ, లంబు సాధన ఖండ మయంబ యయ్యె.

తే॥ ఒక్క తొడుగున నేయు శరోత్కరమున, వేయి యరదంబు లిరుసులు విటిగి కూలు
తురగములుచచ్చుసారథులురలుచుండు, రథికశిరములునెవయు వాఁరణములవియు.

తే॥ విటుగుఁజట్టముల్ చక్రముల్ విటుగువిండ్లు, విటుగు సైంధవములకాళ్లు విటుగుడాళ్లు
విటుగు గొడుగులు బొమిడికల్ విటుగు మురజ, భేరి కాహళాదికములు విటుగుచుండు.

తే॥ ఇట్టి యరదంబు లివి వీరులిట్టివారు, వాజులిట్టివి యిట్టివి వారణమ్ము
లనుచు నేర్పలుపఁగరాకయవని ఛిన్న, భిన్నములుగఁ దార్పాటయి విటిగి కూలె.

తే॥ తెగి శరంబులతో నింగి కెగసి చన్న, యువక శిరములు తండ్రులయొడులయందు
పడియె జనకుల శిరములు కొడుకులున్న, యరదములయందు వినిమయమందఁబడియె.

తే॥ శర శరాసన యుత హస్తఃసముదయంబు, తెవ్వి రక్త హదంబులఁ దేలియాడ
శృంగములతో జలధి సంచరించుచుండు, చొట్టమీలు ప్రకాశించుచొప్పదోచె.

తే॥ కూర నారాచములు త్రుంచిత్రోయుచుండఁ, గెరలి పడు గొడుగులును లెఁ
క్కిమ్ము లడిద

ములును రక్తవాహినిలోనఁమునుగుచుండు, పలు వగల జల పక్షులఁపగిదిదోచె.

తే॥ కంబళమ్ము లమ్ములు విండ్లుకై దువులును, సిడము లింధనములుగాఁగఁబడసివీర
వర రుషా దృశాగ్ని నుడికిపక్కమైన, ప్రేతములఁ బ్రీతితోఁ దినెభూత గణము.

తే॥ కొన్ని చక్రముల్ విఱుగంగఁగూలెగొన్ని, త్రాళ్లు తెగగుట్టములుజాటిరక్త పంక
మందు మునిగెను సారథుల్ హృందఁ గొన్ని, పరుగులిడె నరదము లిచ్చవచ్చు పగిది.

తే॥ మినుకుచుండు మణుల కాంతి నెనసి రక్త, పంకమునఁ బూడి యెట్టినిప్రభలుచిమ్ము
రథ నికాయముల్ మారుతిరాజుఁబెట్ట, మండు లంకలో భర్త హర్షములఁబోలె.

క॥ శ్రీరాముఁడు హనుమంతుని, ప్రేరేచుచు నపుడు బాణవృష్టిం గురియన్

దేరులు పొడిపొడియై భువి, దీఱఁగ రావణికి నొక్కతేరే మిగిలెన్ ౧౭3

క॥ పలు మెకములఁ బూన్చిన రథ, ములు రథికులతోడఁ గూడఁబుయిలోడిన వా
రలఁ గని కుత్సించుచు నో, టిలక దనుజ విభు సుతుండులెక్కునఁ బలికెన్ ౧౭౪

చ॥ ఇరువురు కూడి పోరెదరా? యేవున నొక్కరె వత్తురో? చమూ

త్కరములతోడుతం దొడరి ♦ కాలుని ప్రోలికి బోవఁజూతురో?

యిరవుగ నిచ్చగించినది ♦ యేదియొ తెల్పిన నట్టి తీరునన్

దుర మొనరింతు సంచలుక ♦ తో నన లక్ష్మణుఁ డంత నిట్లనున్. ౧౭5

చ॥ అడిద మొ కార్ముక మొ మఱి ♦ యాయుధ మెయ్యది యిమ్మొ దానినే

వడిఁగొనిరమ్ము నిన్నెదిరి ♦ ప్రాణము తీయఁ బ్రతిజ్ఞ చేసితిన్

జెడు తెరువైన మాయలిఁకఁ ♦ జెల్లపు నిక్కపు బీరమున్నచో

బడిబడి డాఁగ కెచ్చటికి ♦ బాఱక నిల్వము సీచ! నావుడున్. ౧౭౬

చ॥ జనకుని తమ్ములం దొలుతఁ ♦ జంపిన రాముని వెన్నఁ జంపెదన్

దునిమెద నిన్ను మున్నుగనె ♦ దోర్బల సంపద మీఱ నట్లు లే

జెనకి వధింపనేని దశ ♦ శీరుని పుత్రుండ నై తిసన్న యా

ఘనతయు నాకుఁ దక్కునె? జ ♦ గంబులు దీనికి వమ్మలించునే? ౧౭౭

క॥ లక్ష్మణ! నాశరములకున్, లక్ష్మణముగఁ జేసి నిన్నులలిఁ గూల్పనిచో

లక్ష్మి వరించునె నన్నున్, లక్ష్మణ నామంబు సార్థలక్ష్మం బగునే? ౧౭౮

క॥ అటువది వెల్వల నై న్యము, లఱిముఱి గావించు మీరలడలుచుఁ జూడన్

నుఱిమెద డెబ్బది వెల్వలఁ, గొటవడు మీ జీవములనుగ్రోలెద నవలన్.

ఉ॥ కాను ఖరుండ దూషణుడఁ ♦ గాను త్రిశీర్షుడఁ గుంభకర్ణుడఁ
గాను జగంబు గెల్పు దశ ♦ కంఠుని పుత్రుడ వీరసింహుడఁ
మానవులార ! తమ్ములకు ♦ మా పినతండ్రులకుఁ ద్వదీయమా
శోణితమందు తర్పణము ♦ సుద్దిగఁ జేయఁగఁ బూని వచ్చితిఁ. ౧౮౦

ఉ॥ నావుడు లక్ష్మణుం డను మ ♦ నంబునఁ దర్పణ చింత నూనితే ?
చావఁగనున్నవారికిని ♦ చచ్చినవారికి నెల్లవారికిఁ
సీవానరించు వారలకు ♦ సీకు విభీషణు డున్నవాఁడిటఁ
జీవన తర్పణంబు దయ ♦ సేయఁగఁ దద్వ్యసనంబు మానుమా. ౧౮౧

సీ॥ అనుడు మనసు మండఁసనురేంద్ర నూనుండు, పాలకడలిఁబోలిపరవియున్న
యగచర వరులపై ♦ సంగదుపై మారు, తాత్మజుపై లెక్కఁకడఁగరాక
చిటచిటఁ బెటపెటఁజటిలుచుఁ బోవు మా, ర్గణముల నేసి సం ♦ గ్రామ భూమి
శరమయంబుగఁ జేసిఁసామిత్రిపై రామ, విభునిపై బెడిదంపుఁవిశిఖ తతుల
తే॥ నాటనేసి గర్జించె నఁప్పాట వాని, కార్ముకము మండలాకృతిఁగాంచియుండఁ
గేలుదోయి వడింగించిఁభేచరులును, అనిమిషాక్షంబులం గేలఁనదిమిఁకొనిరి.

తే॥ లక్ష్మణుండు ప్రత్యక్షు బ ♦ లంబువలన, వాని శరవర్ష మడఁగించిఁవ్యర్థపఱచె
వెడఁగువాని యసత్యవాఁగ్బృందములను, ప్రాడ్వివాకుండు నేర్పునఁప్రవాల్చు పగిది.

ఉ॥ ధర్మముకాని హేతువు ను ♦ దారుడు రాముఁడు గౌరవించుచుఁ
గార్ముక మెత్తఁడయ్యె దశ ♦ కంఠకుమారుని పైని ; లక్ష్మణుఁ
వర్మముపోల్కిఁ గావ నెడఁ ♦ బాయక ప్రక్కన నిల్చియుండె దు
మృర్మము సాధుకర్మమును ♦ సంగరరంగము నాక్రమింపఁగఁ. ౧౮౨

ఉ॥ వాఁడి శరంబు లొండొకటి ♦ వారక తాఁకి జ్వలించుచుండుటఁ
మాఁడెను శైలవర్గములు ♦ మాఁడెను చాల్పుగఁ బైడి మేడలుఁ
మాఁడెను సాగరంబులును ♦ మాఁడె జరాచర జీవరాసులుఁ
మాఁడెను దానవావళులుఁమాఁడెను వానర సైన్య సంతతుల్. ౧౮౩

మ॥ శరవర్షంబు నడంచి లక్ష్మణుఁడు పం ♦ చాస్యంబులఁ డెక్కిముఁ
మురియల్ నేయఁ గళావిహీన రవినాఁ ♦ బొల్పొంది యింద్రుని య
య్యరదంబందున నిల్చి శత్రు బల సం ♦ హారంబు గావించుచుఁ
మొరయించెం దన చింద మంగదు మరు ♦ తుత్తుఁ వెతారించుచుఁ.

శా॥ చిందంబొత్తిన వాని కంకటము వి ♦ చేదంబు గావించుచుఁ
జందం బొప్పఁగ లక్ష్మణుండును ధను ♦ స్వంకారముండేయ నా
సంద్రాక్షుల్ తొలఁకాడఁ జర్నగవునఁ ♦ గాకుత్స్థవర్యుండు సైఁ
గం చెల్పఁ భువనంబులెల్లఁ బగులం ♦ గర్జించి రవ్వానరుల్. ౧౮౪

శా॥ జీమూతంబుల డాఁగె రావణి కడున్ ♦ శ్రీఘ్రంబునన్ రాఘవ
స్వామిం గాంచి నుమిత్రపట్టి యితనింజక్కాడకే వీడినన్
నేమం బింతయులేక వానరతటిన్ ♦ నిర్మూలమే నేయు నీ
పాముం బోలిన క్రూరుఁ ద్రుంచెదను నా ♦ బ్రహ్మస్త్ర యోగంబునన్.

ను॥ అని పల్కన్ రఘురాముఁ డిట్టులను బ్రహ్మస్త్రంబు సంధించి యే
సిన లక్ష్మ్యం బెదిలేమి లోకముల నిశ్శేషంబు గావించుఁ గా
వున నశ్లేయుట పాడిగా దొకనికై ♦ పూనిక జగన్నాశమున్
బొనరింపం దగునయ్య? మానుమన నా ♦ పుణ్యాత్ముడున్ మానుడున్.

చ॥ మొఱంగిన మేఘనాదుఁడును ♦ భూపతి పుత్రుల భావనంబు లో
నెఱింగి విరించనాస్త్రమునె ♦ యేయఁదలంచి యధర్మయుక్తిఁ జా
గఱ యొనరింప నీకరణి ♦ కాదని యచ్చటు వీడి లంకకున్
వెఱచిన చందమొంది కపి ♦ వీరులు చూడఁగఁ బాటె నెవ్వడిన్.

చ॥ చదలఁ బురంబుత్రోవ వెన ♦ జాఱిన రావణిఁ గాంచి వానరుల్
కదనము సేయజంకి తన ♦ కాళ్లకు బుద్ధి వచించెనంచు న
మ్మదమునఁ గేకవెట్టి రప ♦ మార్గము వట్టిన కీశవర్గమున్
బదపడి వచ్చి యాడుచును ♦ పాడుచు గెల్వి వహించె నుద్ధతిన్. ౧౯౧

చ॥ చిలికిన పాలసందరము ♦ చెన్నునఁ జాలఁ గలంక నొంది కీ
శుల రఘువర్యులన్ దునుమఁ ♦ జూచి విభాతృశరంబు మున్నుగాఁ
దలపడి వీడఁగాఁ దలఁచి ♦ దైత్యుఁడు పోవు తెఱుంగలేక యా
జలజ హితాన్వయుల్ దనుజునంగతి యేమటి సంగరస్థలిన్. ౧౯౨

తే॥ వాహనంబులపై నుండివసుధకు దిగి, తూణ కార్ముక కవచముల్ తొఱింగి విశ్ర
మంబు గొనిరి వారల విక్రమంబు మెచ్చి, చదలనుండి వేల్పులు పూలుచల్లినారు.

తే॥ కపుల కోలాహలము మింటిఁగలఁతవెట్ట, నచట నుండుటకును నిర్జరారి తొడఁగి
నలువశర మేయుటకు నహంబుసేయ, లేనివానికై వడిఁ గ్రుంకెభానుఁడవుడు.

తే॥ అగ్గలిక బవరము సేసియలసియున్న, దడములకు వలసిన యంతఃకుడువులేదు
కణఁకఁ దెప్పింపుమా విభీషణ ! యటంచు, జానకీజాని చేసె నాజ్ఞాపనంబు.

తే॥ చిత్తమని తగువారలఁజేర్చికొనుచు, గడలి దాఁటిచనియె నొక్కఁగడియలోన
ధాతృకుల కలశాబ్ధి చంద్రముఁడు; పిదప, రామచంద్రుండు లక్ష్మణస్వామిఁ గాంచి.

తే॥ ఒనర దివ్యాస్త్రములను విధ్యుక్తవిధుల, సర్పనము సేసి యేయుటయంచితమగు
సరిగి వచ్చెదఁ బూజకునంతదనుక, సైన్యములఁ గావుమని రణాస్థలిని వీడె. ౧౯౩

తే॥ జనకుఁగని యింద్రజిత్తాజిజరగుటయును, వారు బ్రహ్మస్త్రమును విడువంగనుంట
వెలుప నిశ్శేష్టుఁడై చేయఁదలఁచినట్టి, కార్యమెదియని తను దశకంఠుఁ డడుగ.

తే॥ చంపనెంచిన శత్రులఁజంప వలను, గలుగ మానకుమంచు విఁజ్జలు వచింతు
అట్లుచేయుట మానవులరయరాక, నలువశర మేయఁబూనితిఁనయముతోడ.

ఆ॥ వార తెఱిగిరేనిఁప్రత్యస్త్రమున నడఁ, గింతు చంప నిచ్చఁగింతు వేల్చి
చేసి మఱుఁగునుండిఁచెడు తపోబలుల జీ, వముల క్షణములోనఁబాపు టురవు.

క॥ నను వారు మఱచునట్లుగ, దనుజ నికర మంపుదేనిఁతరువాతనె నా
పని తడలేక ముగియునన, ననియె మహోదరునితోదఁశాన్యుండు వెనక. ౨౦౧

క॥ ఘోరాకారులు త్రిశూల, ధారు లకంపనుని దొట్టిఁదైత్యగణముతోఁ
బోరికిఁజని నరవానర, వీరుల జీవములఁ గొల్లఁవెట్టుము కడిమిక. ౨౦౨

తే॥ గొప్పమాయలు పన్ని రఁక్షోగణమున, కిమ్ముగాఁగ గాఢాంధకాఁరమ్ముగూర్చి
సంగరస్థలి రామలక్ష్మణులఁ గూల్చి, నాకుఁ దోడ్పడి పెక్కుమఁన్ననలఁగొనుమ.

తే॥ అనుడుఁ దన్నె ప్పడంపునాఁయనుచునుత్ప, హించుచున్నమహోదరుఁడెక్కెఁదేరు
కొండఁజాట్టిన గౌరులఁకొమరు చాల్చి, సోకుమూఁక దైత్యాన్వయుఁజాట్టి వెడలె.

—: మహోదరుని యుద్ధము :—

తే॥ కన్ను మేర దూరము కరిఁఘటలుపోయె, బరుగువాతెఁ దేరులు లెక్కఁపక్కలేక
త్రోవ యశ్వమయంబయిఁతోఁచె నుభట, వర్గమా నేలయీనినఁపగిది నుండె. ౨౦౩

తే॥ సాధనములును నిశితదంష్ట్రులును భూష, ణములు వెన్నెల లెండలుఁక్రమము చెడక
కాయఁ గోడల గుంపులఁకరణి నడచె, దైత్యగణములు కలనికిఁధాత్రి యదర.

తే॥ క్రిక్కిరిసిన తెక్కెంబులుఁనిక్కి గగన, మెల్లఁగప్పుచు గాలికిఁమెల్లఁ గదలి
జలదములు పలపల రాలఁగలఁచివైచె, నజాని కన్నులఁ గప్పెనుఁరజము రేఁగి.

తే॥ ద్విరదవర్వతములనుండిఁదిగుచునుండు, మదర్పురంబులుహయఁఫేనఁమహితములయి
వెడలి యడవుల తరుశిలాఁవితతిఁ ద్రోచి, కొనుచుఁ బాటి కలసిపోయెఁవనధియందు.

క॥ మెఱపులు మెఱసెను పెదవులు, గొఱుకు కఱకు సోకుమూఁకఁకుడిచేతులలో
నెఱసిన యాయుధములు నెఱి, గఱకఱ మిడుఁగుఱుల రాల్చిఁక్రందుకొనంగక.

తే॥ అసురవిభుండు పంపిన చతుఁరంగ బల గ, ణంబు లంకాపురంబు ద్వాఁరంబుమెల్ల
వెలివిడుట చూడఁ దొల్లి నభిజలమెల్లఁ, ద్రావి తఱిచూచి వీడినఁతపసిఁబోలె.

తే॥ శంఖ కామాళ భేరికాఁస్వనము వీర, నినదమును గుణరుతి రథఁనేమిరవము
గీఁకలును నకిలింపులుఁకెరలి లోక, గర్భువలె నడంచికొనె జఁగంబునెల్ల ౨౦౪

ఉత్సా॥ నేర ముమ్మరముగఁ గలను ఁ చేరె బ్రవగబృందముక

బూని యతిశయించి డాసెఁ ఁ బోరునేయ దైత్య నం

తానమేయు సంపగములఁ ఁ దరుల గిరుల నడ్డుచుక

వానరాలి కినిసి కెరలి ఁ వారి కడఁక మానిచెక.

ఉత్సా|| శిలలను గుఱిచూచి వైచి ♦ చెలఁగు కవుల తాతికి
నలుగు రైదుగురుగ నలఁగి ♦ నాశమైరి రక్కసుల్
కలభములు గుఱాలు గూలఁ ♦ గఱకుసోఁకు కైదువుల్
మలయదాఁకఁ గీశచయము ♦ మడిసి పడియెఁ గుప్పలై. ౨౦౩

ఉత్సా|| పరశు శూల ముసల భింది ♦ పాల దండ వలయ ము
ద్గర ముసుండి కుంత ఘన గ ♦ దా పృషత్క పాశ తో
మర నికాయములును మించి ♦ మర్కటములు వైచు పె
దరుల గిరుల నుగ్గుచేసి ♦ ధరణిఁ ద్రోచెఁ గీశులక. ౨౦౪

ఉత్సా|| మొఱుఁగు టాయుధముల నొడువు ♦ మీఱ వైవఁ బ్లవగముల్
కఱకు సోఁకు మూఁక యెదుటఁ ♦ గడఁగి నిలువ నోపమి
వెఱచి పాతె రక్త నదులు ♦ వీన్లు తిప్ప లడ్డమై
తఱుమ వీలు గాకపోయె ♦ దైత్య జనుల కయ్యెడక. ౨౦౫

తే|| సమర భూమిని మరణించి ♦ యమరభూమి, జొచ్చి వేలుపులై న కీశులను గూడి
చిర మభిలషించు కోర్కులుఁచెల్లె ననుచు, నలమిఁగొని తిరిగిరి మేనఁకాదు లెలమి

తే|| కూర హింసయే నై జహాఁగుణము గాఁగ, ధర్మమార్గంబు ద్రొక్కనిఁదనుజవరుల
మేటి సురులుగఁ జేయు సౌమిత్రిశరము, కంఠె బావన వస్తువొక్కండు కలదె?

తే|| విక్రమంబున నూర్చి ఛాఁవిభుఁడు దురము, సలిపి యామ్యాశ్రమున దైత్యసంఘ
స్వర్గమున కంప నచ్చటఁస్థలములేక, నింగియెల్లను వారయెఁనిండినారు. [ములను

—: అంజనేయుండు కుంభకర్ణుని వజ్రదండము గొని దైత్యుల నుఱుమాడుట :—

క|| అమరులఁ దఱిమిన యది లో, కముల నలఁచినదియుఁ గుంభకర్ణునిచేతక
సమరముల వెలయునది యగు, సుమహిత దండమును వాయుఁనూనుఁడు గొనియెక.

ఉ|| మేరు సమానధీరుడు న ♦ మీర కుమారుఁడు వజ్ర దండముక
దీరుగ హస్తమందున గ ♦ దించి మహోద్ధతి విక్రమించె దు
ర్వార కృశానురేతుఁడొ వ్ర ♦ భంజనుఁడో లయకాల రుద్రుఁడో
వారని కోప భీకరతఁవచ్చిన కాలుఁడొ యన్న కైవడిక. ౨౦౬

క|| వీరుల శీర్షంబులపై, వారణ కుంభముల మీఁదఁవారువములపైఁ
చేరులపైఁ జెలరేఁగెను, మారుతి యెల్లెడలఁ దాన ♦ మలసి హరిక్రియక. ౨౦౭

క|| అడరిన వారల నగ్గము, పడువారల నలఁచి త్రొక్కి ♦ బవరపునేలక
గడు బీభత్సల బొనరిచి, పొడవడఁచెఁ ద్రివిక్రమేశు ♦ పోల్కిఁజెలఁగుచుక. ౨౦౮

చ|| కనుల శిరంబులం జెదరి ♦ కాంతులు చిందిన మాక్తికంబులక
దిరమగు మేని కళ్ళు వడి ♦ చేర నభంబును దాఁకు నున్నతిక

బరంగె మరుత్పుతుండు లయ ♦ వాయువు వీవంగ ఋక్షజాలముల్
తరణి విధుండు సంతతము ♦ తారెడి మేరువుమాడ్కి నొప్పుచున్. ౨౨౩

చ॥ బలితవుగేల దండమును ♦ బాధముగా ధరియించి మేదినిన్
బలముగ మోందు చాడ్చునను ♦ బాదుచు దైత్యులు చాఁపకట్టుగన్
సలగి ధరిత్రుఁ దాటంగ గ ♦ ణంబులుగా రథ దంతి వాజులన్
నలినలి నజ్జ నజ్జగ నొ ♦ నర్చి చలం బెసలార గర్జితన్. ౨౨౪

క॥ నదులై న శోణితంబున, మద గజముల బురదచేసి ♦ మారుతి కాలన్
మదయుతులం దాటించుచు, మదమెత్తిన దిగ్గజంబు ♦ మాడ్కిం దిరిగెన్. ౨౨౫

ఉ॥ కోడెల చందమొంది రథ ♦ కుంజర వాజుల మీఁద వచ్చుచున్
బోడిమి చూపి పెక్కురణ ♦ ముల్ పొనరించి జయేందిరా సతిం
గూడిన వారలన్ దనుజ ♦ కోటుల దండముతోడ మోది యిం
తేడది లంక లంకె యని ♦ యేడ్తెఱు బంపెను స్వర్గ సీమకున్. ౨౨౬

తే॥ భానుపుత్ర కుముద నీల ♦ పనస జాంబ, వద్దజాంగదాదులు రణావనిని చొచ్చి
దైత్య సేనాపయోధిలోఁ ♦ దవిలి యీడు, చుండి రెఱుంగక తమలోన ♦ నొకరి నొకరు.

తే॥ లెక్కలేని రక్కసులను ♦ చిక్కినంత, వఱకు దుక్కిదుమారంబు ♦ నెఱయఁజేసి
యుగ నరసింహాక్రియ రేగి ♦ యున్న గాలి, పట్టి యారణస్థలి నకం ♦ పనుని గాంచె.

—: హనుమంతుఁ డకంపనుం జంపుట: —

తే॥ గాడిదలు వేయిపూన్చిన కనకరథము, పై ని విలుపూని వెలుంగొందు ♦ దానవుం డ
కంపనుండు పూర్వమున జగ ♦ త్కంటకుండు, తారకుండు కుమారుచే ♦ దోరినతఁడు.

తే॥ ముగురు మూర్తులు మఘవుండు ♦ మొనసివచ్చి, తాకినను ప్రాణములంగొను ♦ దంట
గలుగు నీకోతి కనుచు న ♦ కంపనుండు, వీనిఁ దెగటార్చుగా నేది ♦ వెరవటంచు. [తనము

తే॥ అడ్డుపడకున్నచో రాక్ష ♦ సాంతకుడయి, వనుమతి నదైత్యముగఁజేయు ♦ వాడు
చంపవలయున యనుచు న ♦ కంపనుండు, దర్పమున నంపవానతోఁ ♦ దారసెల్లె. [వీడు

తే॥ మొగులుతో నగ్గియును గాలి ♦ తగులుపగిది, బలముతో నకంపనుండుత ♦ న్నలమునంత
వజ్రబాహుండు మారుతి ♦ వజ్రదండ, మమరఁదిప్పెను దనుజ మ ♦ ధ్యంబునందు.

ఆ॥ అనురు లేచి యేసి ♦ విసరి పొడిచి త్రెంచు, వీరసాధనములు ♦ విఱిగిరాల
దనుజ తనువు లురల ♦ దండంబు ద్రిప్పట, హనుమ కవుడు చాల ♦ నలవుపడియె.

ఆ॥ విలయ పవన హతికివీఁగని మేరువు, కరణి నిలుచు హనుమ ♦ కఱకుసోఁకు
మూఁక చూచుచుండఁ ♦ జోకారౌచి దుంగమా, తంగ తురగ రథ క ♦ దంబకముల.

ఆ॥ నేడు వీని సురల ♦ నెలవున కనిపి రా, ఘవుల నోర్చి పంక్తి ♦ కంధరునకు
జయము గూర్చి యమర ♦ జాల కష్టమ్ముల, నిలువువాడ ననుచు ♦ నిక్కి యసుర.

అ॥ కటము లదరఁ బండ్లుపటపటఁ గొఱుకుచు, గనులఁ బొగలు నగ్నికణము లురల
రథము తోలఁ బంచిరాక్షస వీరుండు, హనుమఁ జేరుచుండఁనతఁడు డాసె.

అ॥ పిడుగు గముల యట్లుమిడుఁగుఱుల్ కెలఁకుల, రాల్పునవి సురాళిరక్తములను
చవి యెఱింగినట్టిశరరాజముల నశం, పనుఁడు హనుమ యురము ధ వగులనేసె.

అ॥ వాతనెత్తురొలుక వాయువుత్తుఁడు సొమ్మ, సిల్లి యించుకంతఁ నేపులోనఁ
దేటి తేరితోడఁసారథిఁ జదిపిఁ గా, డిదలఁ ద్రొక్కి త్రొక్కిప్రిదుల నలఁచె.

అ॥ వీనితోడఁ బెనఁగివింటితో గెలుచుట, కడిఁది యనుచు నయ్యకంపనుండు
విశ్వకర్మ యొనఁగువీరదండము కేలఁ, గొనుచు దూఁకి డాసెహనుమపైకి.

క॥ ఇరువురుఁ గుడియెడమలుగాఁ, దిరుగుచు డాయుచును పొంచితగువకు వెరవుం
బరికించుచుఁ బాయుచు బడిఁ, దటియుచు దండములతోడఁదాఁకిరి పెలుచన్.

క॥ తడవిరి తట్టిరి నిక్కిరి, యడఁగిరి వ్రేసిరి తొలంగిరార్చిరి భుజముల్
మడిచిరి విడిచిరి పొడిచిరి, కడిమిని ప్రకటించి సమముగాఁ బోరిరొగిన్. ౨౪౧

తే॥ కల్లతోవై రముంగొన్నఁగాడ్పుపట్టి, యంజనాద్రితోఁబగగొన్న యనురయురముఁ
దాఁప దండంబుతో దానిఁదట్టివైచె, గాని వలకేలు తునిఁగి రంగమునఁబడియె.

తే॥ తలరియును పిఱుతివియక ధైర్యుడంత, నెడమచేతఁ బావనిఱొమ్ముఁ ధ
బొడిచె బొడువఁ

బోటు వజ్రగిరిం దాఁకువాటమగుచు, దనుజు కేల్నొచ్చె మారుతికినిసి రేఁగె.

ఉ॥ దండధరాభుడౌ హనుమ ధండధరుండయి విస్ఫుర ద్భుజా
దండ విహీనుడై కరము ధండ విహీనత నుంటఁ జూచి యు
ద్దండ భుజాంతరంబు భుజ ధండముచే వడిమోఁద దైత్యుడున్
గండలతోడ శోణితము గ్రక్కెను త్రాగుచు గ్రక్కు కైవడిన్.

తే॥ పిదప నాచేతితో గూబ ధదరమోఁది, వాని వీరనాకమునకుఁ ధ బంపునంత
హనుమనిం గని సింగముంగనిన హరిణ, వితతి యట్టు లనురనేనవిరియఁబాఱె.

పంచ॥ అకంపనుండు గూలఁగా ను ధ రారినేన మూలఁగా
అకంపితాంగులై ప్లవంగు ధ లార్చిపేర్చి యాడఁగా
నకాలకాలు బోలి లక్ష్మ ధ ణాఖ్యుడేయు తూపులన్
వికావికల్ గడించిపాఱె ధ వీరదైత్య సంఘముల్. ౨౪౨

—: మారుతి లక్ష్మణుని వెదకుచుఁబోవుట :—

తే॥ ధీరుడగు లక్ష్మణుని వింటినారిమోఁత, వివని కతన నెవ్వరికేమిపొస రెనొక్కొ
కదనరంగంబునందనికరువలి నుతూ, డెడఁదఁ దలఁచి కొందలమందెనింట్లపడియె.

తే॥ దితిజనేనలో నాగ్నేయఃదిక్కునుండి, అంగదుం డేడు యోజనాఃలరిగియుండె

వాని కవ్వల నుండెనుఃభానునూను, డతని కాతల లక్ష్మణుఁడడరుచుండె. ౨౪౮

తే॥ ఒకరికొకరికి నాల్లేసిఃయోజనములు, దూరమయ్యెను కవులకుఃదురమునందు

నీటిపైఁ బాఁచినా సేనఃనెగడ లక్ష్మ, ణునకు హనుమకు మూఁడు యోజనములుండె

తే॥ లక్ష్మణాఖ్యుని గను నభిలాష తన్ను, పురికొలుపఁ జండమారుతఃసరణిఁ జనుచుఁ

జింత వీడంగఁ దగు యుద్ధఃచిహ్నములను, కొన్నిటిని గాంచి మారుతిఃకొంత తనిసె.

తే॥ దంతి దంతముల్ ఛత్రబృందములు రత్న, హారములు మీలవలెఁ ద్రుళ్లుః

నాయుధములు

కలిసి పరువిడుచుండు రఃక్షప్రవాహ, ములను కాంచెను హనుమ యాఃస్థలములందు.

ఆ॥ ముట్టిపోరు పగఱఃమూఁకపై వైచిన, శరచయంబు శీర్షఃసమితితోడఁ

జదలఁజేరి మరలఁజెదరి శిలావృష్టి, పగిదిఁబడుచు నుండుఃవానిఁగాంచె. ౨౪౯

ఆ॥ దనుజులేయు నాయుధములు లక్ష్మణశర, వితతి వలన విటిగిఃప్రతతరవము

తోడ ఋక్షచయముఃదొరలిన చందానఁ, బ్రభలతోడ నురలిఃపడుటగాంచె.

తే॥ ఎడపడక నుమిత్రానుతుఁడేయు విశిఖ, బృందమెల్లడఁ దామయైఃజేసికంటి

ఘన జటామండలంబనఁగ్రాలువాని, నంజనానూనుఁడయ్యెడఃనలరికాంచె. ౨౫౦

తే॥ మేనిపై రక్షధారలుఃమేవుకొనఁగ, నంధతమనంబ రేయిరాఃజనియెటింగి

కాలమెత్తిన దీపపుఁగంబములనఁ, దనరి తిరుగుచున్న కబంధఃవనముఁగాంచె.

ఆ॥ వీరవరులు మడియఁదేరులు కరులును, హరులుఁ గాళ్లు నొవ్వఁబరుగువాటి

రక్షలేని రాజుఃరాజ్యమందలి ప్రజ, వలె నశించుచుండుఃవానిఁగాంచె. ౨౫౧

తే॥ అతిశయంబుగ లక్ష్మణుఁడడరి పోరఁ, గలనఁ గూలిన క్రూరరాక్షసుల రక్ష

సాధన శరీర తతులనుఃసాగరవన, పర్వతంబులఁ బావనిఃపరఁగఁ గాంచె. ౨౫౨

తే॥ విలయవాయువువలె నేగిఃవెదకిరుధిర, వాహినుల దాటియండకఃటాహ మగలె

నగలె ననఁదగు సౌమిత్రియలైనాదు, విని ముదంబున హనుమ గఃర్జనముసేసె.

ఆ॥ ఎల్లవారిసేమఃమెఱుంగంగ నగునని, హనుమ డాసి వినతుఁడైనయంత

విజయశీలి రాజుఃవీరుండు సౌమిత్రి, యెలమిఁ గొగిలించిఃయిట్టులనియె. ౨౫౩

ఉ॥ ఎక్కడ నున్నవారు కవు ః లెక్కడ నుండె దినేశ పుత్రకుం

డెక్కడ వాలి ముద్దుకొడు ః కెక్కడ తక్కినవారు సేనలో

నొక్కటియేని యేనెఱుంగ ః నొయ్యన మారుతి! తెల్పుమయ్య యె

య్యెక్కడ సేమియేమి ఘటి ః యించె వినంగఁదలంతః నెవ్వడిక. ౨౫౪

తే॥ రణముఁబోలెనైంద్రవ్యాకఃరణముదనుజ, గణముభూవరణముమేరఃగాంచుహనుమ

యతని పలుకులు విని యిట్టులను దురాన, నొకరి నొకరు గానరు నుంతఃయును నిజమ్ము.

తే॥ తెలియఁదగునుపాయంబొండుగలదునీవు, చేయఁదగుదురక్కసి మాయఁచేతలెల్లఁ
దొడరి పాశుపతమ్మునఁదొలఁగఁదోల, నీదు సేవకు లెల్లరుఁనిన్ను గాంతు.

తే॥ అనుడు సౌమిత్రిలెస్సయాఁననుచురామ, విభునిమది మ్రొక్కి శరమునుఁవింటఁగూర్చి
పాశుపత మంత్రము పఠించిపాపులపయి, నేయ నయ్యస్త్రరాజమఁజేయమగుచు.

తే॥ అడరి వెదుగుటడవిఁ గాల్చుఁనగ్గివోలె, నెదుటఁబడు వస్తువులతోడఁనెల్ల దనుజ
గణము వీడక క్షణములోఁగాల్చివైచె, దొలఁగె నిరులును కపులకుఁగలఁకువడఁగె.

తే॥ పాశుపతముచేఁ బెనుమాయఁనాశమందు, తెఱిఁగి యమ్మహోదరుఁడనిఁముఱుఁ
గుపడియె

భ్రమము తొలఁగంగ నకల ప్లవంగు లలరి, పాడుచాడుచు లక్ష్మణుఁగూడినారు.

తే॥ కపులలో నెవ్వరును నొవ్విఁగాంచకునికి, శంకవీడి సౌమిత్రి హార్షమ్మునొందె
జుట్టి యార్చిరి ప్లవగు లుత్సుకతమీఱ, సురలు విరులను కురిసిరిపొరపులేక.

క॥ దూతలు దశకంఠునకు వి, నీతులగుచుఁ దెలుప నతఁడుఁనిజమా? యన వి
ఖ్యాతమగు పాశుపతమున, నాతెఱఁగయ్యె నని పలుకఁనగుఁగా కనుచున్. ౨౬౨

క॥ తనయునకుఁ దెలుపుడన వే, చనివారలు తెలుప నతఁడుఁచకితుండగుచున్
హనుమఁడు విభీషణుఁడు రవి, తనయుం డినకులజు లెచటఁదగిలి రనంగన్. ౨౬౩

ఉ॥ రాముఁడు సంగరస్థలికి ఁ రాఁజొకకొండను చేరినాఁడు మా
యా మహిముండు నీదు పిన ఁ యయ్య వనాటల కోగిరంబుకై
యీమహి దాఁటిపోయెఁ బర ఁ మేశ్వరు నస్త్రము వీడు మున్నుగా
వ్యోమమునందు డాఁగెను మ ఁ హోదరుఁ డియ్యది వార్త నావుడున్.

చ॥ ఇది యదనఁచు నెంచి దను ఁ జేంద్రసుతుం డొకమఱ్ఱి జేరి యా
పదపడి బ్రహ్మరక్షులు ఁ పట్టుగఁ దోడ్పడఁ బూని వేలిమిన్
జిదుగులు నేయి నూపులును ఁ చియ్యయు నల్లనిమేఁక నెత్తురుం
జిదుముచు శాస్త్రయుక్తముగఁ ఁ జేసి ముగించెను శ్రద్ధపెంపునన్. ౨౭౦

తే॥ దహనకీలలు మంచిగఁదంబుతోడ, ప్తలదిరిగి శుభనూచనఁవఱలఁజేయ
సహజ దుర్గుణనిధి యగుఁశక్రజిత్తు, జయము మనదని కడు సంతఁపమున లేచె.

క॥ మాయావిమేటి శంబర, మాయం బచరించి గగనఁమార్గమ్మున దై
తేయులె కనరాకుండఁగఁ, బోయి యడఁగె మొగుభులందుఁపొంచి యదనుకై.

క॥ అత్తటి మహోదరుం డొక, క్రొత్త మతక మూని యింద్రుఁకోలము గొని యు
న్నత్త చతుర్దంతి పయిన్, మొత్తము వేలుపులఁగూడిఁమొనసెను పోరన్. ౨౭౩

క॥ దనుజు లమర వేషంబుల, మనుజులతో వసచరేంద్ర ఁ మండలములతో
ననిసేయఁ దొడఁగ భీతిలి, కనుకని సైన్యంబులెల్ల ఁ గడగడ వడఁకెన్. ౨౭౪

- క॥ వెలిగారు నెక్కి యింద్రుడు, వెలలె రణమునేయ మునులు వేల్పులు మనతోఁ
జలమూన హేతువేమని, మలగిరి వానరులు దిగ్భ్రాతృమంబునఁ గలఁకన్ ॥ ౨౭౫
- క॥ రాముని తమ్ముడు హనుమని, మోముంగని మునులు సురలు మోహరమున రా
నేమి కొఱగామి జరగెనొ, సామీరీ ! తెలువఁగలవె + శక్యంబేనిన్. ॥ ౨౭౬

—: ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణాదులపై బ్రహ్మాస్త్ర మేయుట :—

- క॥ అని యడుగుచుండు తటి రా, వణి నిర్మానుషము నిష్పల్లవంగం బగుఁ గా
కని బ్రహ్మాస్త్రం బేసెను, కని వేల్పులు మనములందు + కళవళపడఁగన్. ॥ ౨౭౭
- తే॥ పులుఁగులట్టులు వెలుఁగులఁయలుఁగుగములు, లక్ష్మణునిమేననాట నిల్వరముతప్పి
తెలివి తొలఁగంగ మత్తేభమిలను పడిన, చందమున సొమ్మసిల్లి భూస్థలిని వాలె.
- తే॥ ఇంద్రుడిట్టి యకార్యంబు + నేలచేసె, వీని నేనుఁగుతో నెత్తి + వినరివైతు
ననుచు లేచిన హనుమపై నలుఁగు లడర, నలుగులంపడి యాతండు నవని వాలె.
- తే॥ కనకగిరియందు మోదుగుఁననిచినట్లు, నెత్తు రొడలెల్లఁ బరవంగనిశిత సాయ
కములు నాటుటచేఁ దెల్వికలఁకవాఱ, నెలపు దప్పి భాస్కరనూతి నేల వాలె.
- తే॥ పిడుగుపాటుచే మగసింగముడిగినట్లు, పొలుపుచెడి వాలిసూనుండు పుడమి వాలె
జాంబవంతుని కనుల వక్షమునఁ బెక్కు, కోలలంట నాతఁడు రణక్షోణినొఱఁగె.
- తే॥ వేయిశరము లురముచొచ్చి దూయునంత, నలుఁడుసమవర్తి ముఖదర్శనంబుచేసె
ముదితుఁడై వచ్చి యముఁడు కుముదుని పిల్వ, నాతఁ డాతని వెనువెంట నరిగినాడు.
- సీ॥ ఋషభుండు స్వర్గపురింజేరె నీలుండు, రంభతోఁగూడంగ రాణసేగఁ
బెద్దనిద్దురచెందె + వినతుండు మైంద ద్వి, విదులు నాకముచూడవెడలినారు
కేసరి యిహమును + వేసరి వీడెను, గవయుండు భూమిని + కౌగిలించె
శతబలి శతమఖు + సన్నిధి కరిగె ను, షేణుండు కైలాస + శిఖరిజేరె
- తే॥ తొలగి తప్పించుకొన వీలుంగలుగకునికీ, జాఁపకట్టుగ నా రణస్థలిని పడిన
కపులు వెదవైచు నాఱుమొల్కలను పోలి, ధరణి నందులే కొత్తుగా నెఱసియుండి.
- తే॥ దేవసుందరుల్ వ్రాలి నిద్రించుపోల్కి, భూమిపైఁబడ్డ స్థవగ సమూహమపుడు
క్రమ్మి రక్తమెల్లెడలఁబర్వగఁ బ్రవాళ, వనముగల క్షీర వాఢాశిఁపగిదిదోచె.
- తే॥ కపులు స్వర్గంబుచేర వేలుపులు గాంచి, యతిథిపూజ లొనర్చి యనామయంబు
లడిగి యలరించి పదపడి + యవని కిపుడ, పదఁడనుచు వేగ బలవంతపఱచినారు.
- తే॥ అర్చనంబు చేసితిరి బ్రహ్మాస్త్రమునకు, మీరు మరణింపఁదగినట్టి వారుకారు
రామదాస దాసులును కర్మములఁగట్టు, పడక స్థిరముక్తి వరియించువారు నిజము.
- శా॥ మాకార్యం బొనరించుపొంటె భువి జ + స్మరింబందియున్నారు మీ
రా కాకుత్స్థుని తోడు వీడకుండు మీ + ప్రాణంబె మాప్రాణమున్

మీ కే హానియులేదు రాముకొఱకై ♦ మీ జీవముల్ వీడుటక
మాకు న్నాయకులైతి రాకతన మా ♦ మర్యాదలం బొందుడి. ౨౮౮
మ॥ అనివారల్ పరివర్యచేసి రిట జ ♦ న్యక్షోణి సౌమిత్రి కా
నన సంచారులతోడ స్థిలై ధరజా ♦ నాఘండు రాడయ్యె దా
మనఁగా నేర్చునెయంచు నిందజితుఁ డున్మత్త ప్రలాపంబుతోఁ
జని లంకేశున కంతయుం దెలుప నాశంకించి వాడిట్లనుక. ౨౮౯

ఉ॥ రాముఁడు చావలేదు గద ♦ రా జయమెట్లగు నీకు నన్న ను
ద్దాముఁడు మేఘునాదుఁ డనుఁడండీ! భయంబున రాఘవుండు సం
గ్రామధర్మిత్రి వీడె నెటుఁగాంచినఁ దమ్ముఁడు మిత్రవర్గముక
భూమిని కూలియుండఁ గని ♦ పోడిమి నిల్వఁగలాఁడె దిట్టయై? ౨౯౦
తే॥ అని సమాధానపఱచి లంకాధిపతిని, తన గృహంబునకేగె రావణి మహోద
రుండు తన యింటికేగె వీరుండు రామ, భూవరుఁడు వేఱుచోఁ బనిపూనియుండి

—: శ్రీరాముఁడు మరలివచ్చి పాలికలనిం గాంతుట:—

- మ॥ కరిపంకేజము లెఱ్ఱవాఱ నిలుకక ♦ గల్పోక్తరీతిక మహా
శరజాలంబులఁ బూజసేసి యవలక ♦ సంగ్రామ రంగంబు గాం
చు రహిజ్ జీకటిఁ దోలఁ జేకొఱవిగా ♦ శోభిల్లు నాగ్నేయమా
శరముం గైకొని వచ్చి కాంచె గలనక ♦ సైన్యస్థితిం దత్తక.
చ॥ శవమయమైన రంగమును ♦ సంశయ రోష విషాద దిగ్భ్రమల్
మివులఁగ నొక్కటొక్కటిగ ♦ మీఱఁగఁ గాంచుచు రక్షణంబునం
దవులక యప్రమత్తులయి ♦ తారియుఁ దాఱిన కీశరాజి రా
ఘవుఁడట నొక్క నొక్కనిగఁ ♦ గాంచె మహాకులి తేక్షణస్థితిక. ౨౯౩
శా॥ సుగ్రీవుం దన కన్నుదామరల న ♦ శ్రుల్ గాఱ వీక్షించి యీ
ప్రగ్రీవంబిటు వ్రాలఁగాఁ దగినదే ♦ భావింపఁగా నంచు న
వ్యగ్ర స్వాంతముతోడ నవ్వలన వి ♦ ద్వద్వంద్య భక్తావస
ప్రాగ్రీయుక శ్వసనాత్మజాం గనియె నేత్రంబుల్ కుమారిల్లఁగక. ౨౯౪
మ॥ పనధిందాటి నిశాచరావళుల గ ♦ ర్భక్షోభముంజేసి యీ
జనక ట్నావిభు పుత్రి నేమమును వి ♦ జ్ఞాపించి నాప్రాణముల్
తనియంజేయుట యిట్టులౌటకొ? మహాధన్యాత్మ! నీవక్షముక
దనుజ క్రూర శరంబు దూసి చనియెంఁద్రాచోర్చె నాగాంతకుక. ౨౯౫
మ॥ మును బ్రహ్మద్యమరుల్ మునీశ్వరులు న ♦ మోదంబుతో నిచ్చు దీ
వనలుక జానకి యిచ్చు దీవనలు ని ♦ ర్వర్విధంబులై బీటబో

- సిన బీజంబుల చందమై చెడియె నన్ ♦ నేవించి నాకొందు నిం
దను పాపంగలవాడవై పడితే నా ♦ దౌర్భాగ్య సంపత్తిచే? ౨౯౬
- శా॥ రాజ్యాంతే నరకంధ్రువ మృనెడి వా ♦ ర్తన్నేర్చియున్ లోభినై
రాజ్యాకాంక్షను తండ్రి జంపుకొని యా ♦ రణ్యంబులం జొచ్చియున్
బూజ్యండైన జటాయు జీవముల నే ♦ బోకార్పితిన్ బ్రాభవ
ప్రాజ్యశ్రీ నను పొందునే? యధిక దౌర్భాగ్యుండ నిక్కంబుగన్. ౨౯౭
- ఉ॥ అన్నను చంపి తమ్మునకు ♦ నా కపిరాజ్య మొసంగినట్టి యే
నెన్న నమస్తముం జెఱుప ♦ నెంచిన వాడన యైతి మీకిలన్
బన్నము గూర్చితిన్ భువన ♦ భారముగా బ్రదుకంగఁబుట్టితిన్
బన్నుగ నంచు నవ్వలికిఁబాటఁగఁజూచె మనంబు కందఁగన్. ౨౯౮
- మ॥ వృషవద్గంబునఁ గోడమాడ్కిఁ దనుపై ♦ వీక్షింప నొప్పారు హ
ర్యృషభున్ వాలికుమారుఁ జూచి కడు నిశ్చేదించి డెందంబునన్
విషముం దిన్న విధిం దపించి యింక నేవిల్లంది నిల్చుండి యి
వ్వషమావస్థను మాన్పలేనయితి నా ♦ విక్రాంతులం గాల్పనే? ౨౯౯

—: శ్రీరాముండు లక్ష్మణుం గని పఠితపించుట :—

- అ॥ అనుచు నవలికేగియట సంపశ్యయ్యె, నీఁగ గములు మేనఁమూఁగు కరణి
విశిఖితతులు గ్రువ్వఁవశమటి యహిశాయి, పగిదినున్న తమ్ముఁనొగిలికాంచె.
- ఆ॥ ఎడఁద యుడికె నొడలుఁవడఁకె బిడుగుపాటు, వలనఁగూలు తరువుఁపగిదిఁబడియె
గడియదాఁక నూర్పుఁవిడువఁ డేమెఱుంగఁడు, కాలుచేయి కనులుఁకదలలేదు.
- ఉ॥ తమ్ముని కౌగిలించికొని ♦ భారణి వ్రాలిన తన్ను నెమ్మదిం
గొమ్మని పల్కువారలును ♦ కొందలమందకు మన్న వారలున్
లెమ్మని పల్కువారలును ♦ లేరొక మిత్రుఁడుఁ బ్రాణయుక్తుడై
యమ్మహి లేడ యొంటి జని ♦ యంగద నెవ్వఁడు తీర్చువాడొకో?
- ఆ॥ మొండెములు పిశాచఁములు భూతములును న,క్కలును పతులవెదకుఁకామినులును
మిగిలియుండె గానిఁమేనఁ బ్రాణములున్న, వాడొకండుఁ గానఁరాడు కలన.
- ఆ॥ అమరసతతులు వగచిఁరమరులు నెగచిరి, మహితజగము విష్ణుఁమయముగాన
రాము చింత గని చఁరాచర తతియేడ్చె, నేడ్వకుండు నెద్దిఁయిహమునందు? 30౪
- ఆ॥ నలువమోము వాడెఁదలవ్రాల్చె బళుపతి, బంధుచింత దెలిసిఁఫలముగలదె?
పగయు వెక్కియేడ్చెఁబాపదేవత యేడ్చె, దుఃఖమయముగాఁగఁదోఁచె జగము.
- ఆ॥ ఇంచుకంత తెలివిఁననసి శ్రీరాముండు, కనులుజేఱచి యనుజఁగాంచి కాంచి
దివముఁజేరె నింకఁదిరుగఁ డనుచు నెదఁ, బొగిలె నొగిలె గ్రుంగఁబ్రుంగఁ మ్రంగఁ

- చ॥ ధరణిఁ దృణంబుగాఁ దలఁచి ♦ తమ్మున కిచ్చితఁ దండ్రీ మాబుచోఁ
దెరలకయుంటి జానకీయు ♦ దెప్పరమందఁగ నోర్చియుంటి నొ
క్కరుండవు నీవుగల్గిన సుఖమ్ము సమస్తముఁ గల్గునంచు నీ
కరణిని నన్నువీడి చనఁ ♦ గాఁ దగవే ? నిను వీడియుందునే ? 309
- ఉ॥ తల్లియుఁ దండ్రీయుం దపముఁ ♦ దమ్ముడుఁ బుత్రుఁడు సంపదాలి నా
కెల్లను నీవకావె ? యెది ♦ యేగిన నీవు కలాండవంచు నా
యుల్లమునం గుమారిలక ♦ యుంటి సమస్తము నేడువోయె న
న్నొల్లవ యేమి ? కాదు కడు ♦ నుగ్ర శిలా కఠినాత్ముఁ డేనెకా ?
- చ॥ వ్రణమయమైన కాయమునఁ ♦ బ్రాణముఁ గానము చావకుంటి నా
కణఁక యదెట్టిదైన నగుఁ ♦ గానల నన్నభజించి కష్టముల్
తొణఁకక యోర్చి యోగిరము ♦ తూఁగును మానిన ధీరచిత్త ! యీ
రణభువి నేటికిట్లు నిదు ♦ రం గొన నేటికి ? లెమ్ము నాయనా ! 310
- ఉ॥ ఎండకు వానకోర్చి శ్రమ ♦ యింతయు లెక్క యొనర్చకుండఁ గో
దండము నూని కాచు గుణ ♦ భామ ! రణస్థలి నొంటివీడి తె
న్నుండుట నాయమేమి ? ననునూల్కొని యెవ్వరుకాచువారు ? నా
గుండియ లెట్టివంచుఁ గనఁ ♦ గోరితె ? పంతములేల ? నాయనా ! 311
- చ॥ హృదయము జీవ మొక్కటని ♦ యెంచిన పల్కు నిరర్థమైనచో
నెద నెనరున్నదంట నిజ ♦ మే యగునేమి ? విశుద్ధమూర్తి నీ
పిదపను జీవముల్ విడక ♦ వెక్కుచునుంటిని నీకుఁ జట్టమై
వదలకయున్నదీ తనువో ? ప్రాణములో ? కనరాదు నాయనా ? 312
- ఉ॥ యాగముగాచి శంకర శ ♦ రాసన మెక్కిడి వ్రీల్చి యచ్చట
భోగములొంద నొనను కు ♦ బుద్ధిని గొంటిని కాలకూటము
రాగము దానిపై నునిచి ♦ రాజును బంధులనెల్లఁ గాల్చితీ
ద్యాగము లేమిచేసితిని ? ♦ తక్కక మృత్యువు మీకుఁ గూర్చితీ. 313
- ఉ॥ భూమిపయిఁ వహించు పెను ♦ మోహముచే ననలంబు పుంటిపైఁ
బ్రామినరీతిఁ దల్లికొక ♦ బాధను కూర్చితి నంతమాత్రమా ?
రామపయిఁ వహించు ఘన ♦ రాగముచే నిటువంటి చెడ్డ పో
రాములు మీకుఁ గూర్చితీఁ గ ♦ రంబుగ నెల్లరబోటి వాడనే ?
- చ॥ మరణము నొందితీవు కను ♦ మాలపు మేచును నేను వీడెద
భరతుఁడు రాజ్యమేలఁ డీక ♦ బంధులు తల్లులు దుఃఖవారిధి
దరలి నశించువార లొక ♦ ధర్మముకై వెఱపొంది వీరఁగఁగా
జరిగిన దింత యొడ్డుటవ ♦ జన్మము నాయది యెంత ధన్యమో ? 314

క॥ జననీ జనకుల బంధుల, ననుగల నాకొఱకు విడిచి ♦ యడవుల వెంట
నను వీడకుండు తండ్రీ! నిను పాసియు నిలువఁగలనెనిమునంబేనిన్. 307

ఉ॥ ఉత్తమ కామిని బలిమి ♦ నొక్క మరాత్ముడు కారవైఁగ
నత్తమ సన్నతంబయిన ♦ చక్కటి వాని వశంబుచేరుచో
నిత్తటి నూరకుంట తగ ♦ వే?త్రిజగంబుల వ్రాల్చుకున్న నే
నెత్తిన జన్మమేల? ధరి ♦ యించిన చాపమునేల? కాల్పనే? 308

క॥ ఖరునకుఁ గాకాసురునకు, విరాధునకు సప్తసాల ♦ వృక్షమ్ములకు
శరధికి వాలికి మాత్రమె, సరగున నా శరము తూటిచనఁజాలినదో? 309

చ॥ ప్రతిసను నిర్వహింపుమని ♦ పంపితిఁ దోడుగ నుండనైతి నీ
జత విడకుందునేని దను ♦ జప్రభువుత్తుని మేని రక్తమున్
క్రితిపయిఁ జందఁజేసి నిను ♦ చేకొని రక్షణసేయకుందునే?
గతజల నేతుబంధనము ♦ గాఁ దలపోసిన నేమి యబ్బెడిన్? 310

ఉ॥ తమ్ముల బంధులం బ్రజలఁ ♦ దల్లులు నేగతి నున్నవారొ యం
చుమ్మలికించుచుందురు మ ♦ హోత్సుకతం గనఁబోదమయ్య లే
లెమ్మ యయోధ్యయందు బహు ♦ లీలల మన్మకుటాభిషేక మి
ప్రమ్మనఁ జేయువార లది ♦ సమ్మతమే కద రమ్మ చూడఁగన్. 311

తే॥ నాగపాశంబుచేఁ గట్టిఁనలఁచినపుడు, ప్రాణముం దీసినపుడు నీపజ్జలేక
హా! సుహృద్ద్రోహ పద్ధతి ♦ ననుసరించు, నన్నుగని లోకులెల్లరుఁనవ్వకుండె?

శా॥ లంకారాజ్య రమ్య విభీషణుని కు ♦ ల్లాసంబుతో నిచ్చి ని
శృంకం దచ్చపథంబు దీర్చ కిపుడే ♦ చావంగనున్నాడ నే
వంకం గల్పితి నాదుకీర్తి మతియున్ ♦ వంశంపు నత్కీర్తికే
యంకంబొందు గడించినాడ జను లా ♦ హా యంచు నిందింపఁగన్.

క॥ అని పరిపరి విధముల వా, కొనుచు లోనఁ గుమిలి కుమిలిక్రంగుచు నాలిం
గన మొసరిచి తను మఱచుచు, మునిఁగెన్ మైథిలి విభుండుఁమూర్ఖానిద్రన్.

— : వేలుపుల విలాపము : —

క॥ ఇనకులుని గాంచి ఖచరులు, కనుగవఁ గరములఁ గదించి ♦ కళవళపడుచున్
గానకేమి పరిణమించునో? యని చింతాకులితు లగుచు ♦ నారటపడుచున్.

నీ॥ నుఖదుఃఖరహిత! నీశుద్ధస్వరూపంబు, దెలియంగ శక్తిమంతులము గాము
నీ యుదరంబున ♦ నిఖిల జగంబులు, నమరియున్న తెఱంగు ♦ సరయలేము
జరిగిన యదియును ♦ జరుగుచున్నదియునుజరుగున్నది సుంతయెఱుంగలేము
నిను వినుతించి నీనిర్దేశపద్ధతి, మెలఁగుట దక్కొండు ♦ తెలియలేము

తే॥ దితిజవధచేసి దుఃఖముల్ ♦ తీర్చుమనుచు, వేడఁ గరుణించి యారీతివెలసితీవు
ధర్మమును కాచు పూన్నినిదాఁగి నిలిచి, మాయనాటక మాడుచుఁమమ్ముకలఁతే?

ఉ॥ కందులమైన మాకొనరు ♦ కష్ట పరంపర దీర్తువంచు నా
సందము గూర్తువంచుఁ గడునమ్మికతోడను గంపెఁడనతో
సుందరయావ! నిన్నెపుడుఁ ♦ జూచుచునుందు మదేమి మాయ? నీ
చందము విన్నరింపఁ బెడ ♦ జాడలఁ ద్రిప్పఁగ నుత్సహించెదే? 329

మ॥ పరమేష్ఠీ! బహుళాండముల్ నిఖిల జీవస్తామముం జేసి యం
దిరవారక వెలి లోపల న్నిలిచి లో ♦ నిందించుచుక వీడుచుక
బరిపోషించుచు వేటుగా నిలుచుచుక ♦ భావింప సాలీఁడు మై
నురవౌ నూలున గూడు గట్టు క్రియ నం ♦ యోజింతు నర్వేశ్వరా?

మ॥ ఇది దుఃఖంబులఁ గూర్చు లీల లనుచో ♦ నేచింత నిన్నంటు? ని
య్యది సమ్మోదనలీలలే యగును చు ♦ మృట్లంటకుం జాల మా
పద మేమొందిన నీదు ప్రేమయు దయా ♦ భాగ్యంబు నిండారు ధీ
యొదలు న్నివయి తేటకున్న నిట నిన్నోదార్పఁగా నేర్తుమే? 330

చ॥ కనఁబడుపోల్కిఁ దోచి ♦ మఱి కానకయుండు నమేయయావ! మే
దిని నవతారమొందితని ♦ తేకువ నుంటిమి నీవు దుఃఖముక
మనమున నొండఁ దాళఁగల ♦ మా? జగదీశ్వర! నీవ మానఁగా
మొనయుదుగాక మేమొకటమోతుమొ? విత్తుమొ? నీదు మాయలక.

మ॥ లజనూనుక ఘను సంబరీషు భవుఁ బ్ర ♦ హ్లాదుం దశాస్యానుజుక
గజరాజం గని కాచినట్టి కరుణా ♦ కల్యాణ వీక్షా రుచుల్
నిజ మీపాటికిఁ జూప కిట్టు లడలక ♦ నిశ్చింతమై నందుమే?
భజనానందులమైన మాకు ఏమల ♦ ప్రజ్ఞాన మీయంగదే! 331

క॥ పలువిధుల నిట్లు వేల్పులు, పలవించిరి మనుజభావ ♦ బంధురగుణుఁ డ
జ్జలజాక్షుఁడు తమ్మునిపైఁ, గలప్రేమమువలన మూర్ఖగని యట్లుండక 332

ఉ॥ చారులు గాంచి రావణుని ♦ సన్నిధికిఁగి యెఱంగి శక్రకజ
త్కూరకరాలిచేఁ బ్లవగ ♦ శోటియుఁ దమ్ముఁడుఁ గూలియుండుటల్
వారకచూచి శోక వన ♦ వహ్ని దహింప గతించె రాఘవుం
డా రణభూమియందె పగ ♦ యాతెను సంతసమందుమా యనక. 333

౨౨. మూర్ఖిత రామలక్ష్మణ సందర్శన పటలము. (3౨)

ఉ॥ దూతలు కల్లలాడరని ♦ దుష్ట నిశాటుఁడు రావణుండు మో
ధాతిశయంబుచేఁ బురము ♦ నందు జయంబును చాటఁబంచుచుక

నేతి వసంత మాడుడని ♦ నిచ్చలు ద్రవ్యముచల్లి దూతలం
బ్రీతులఁజేసి వేగ పిలి ♦ పించి మరుత్తుని గాంచి యిట్లనున్. 339

తే॥ కలనఁ జచ్చిన దనుజుల ♦ గాత్రములను, త్వరగ సంబుధిఁ బడవైచి ♦ మరలు దీని
నొరు లెఱింగిన నీతలఁను త్తరింతు, ననుడు వాడట్లు కావించెనాక్షణమున. 333

చ॥ దురమున రామలక్ష్మణుల ♦ దుస్థితి మైథిలి కన్నులారగా
స్థిరముగఁ గాంచి కాక తన ♦ చిత్తము మార్చుదు నమ్మదంచు నా
సుర వనితావళిం బనుపఁ ♦ జుట్టఱికంబున గేలిచేయుచున్
దురితముగా విమానమునఁ ♦ దోడ్కొనిపోయిరి వారు జానకి. 338

మ॥ పతి సౌందర్యముదక్క నొండొకటి భా ♦ వంబందు నెక్కొల్పు కీ
క్షితముం జేయని ధాత్రీజాత పతి ని ♦ స్థేమస్థితిఁ సంగర
క్షితిఁ దార్కాటుగ నుండఁ గాంచి తనువుం ♦ జిత్తంబు విజ్ఞాన జీ
వితముల్ స్రుక్క జలేజ మగ్నిఁబడు నఁవ్వీకం గుమారిల్లుచున్. 337

నీ॥ విలపింప వేల్పుల ♦ వెలఁదులేడ్చిరి హరు, సామేననున్న యీ ♦ శ్వరియునేడ్చె
గమలవాసిని యేడ్చెఁగంగ బోరున నేడ్చె, బ్రాహ్మియేడ్చెను మునిఁపత్ను లేడ్చి
రదయతా సోఁకుల ♦ యతివలు నేడ్చిరి, జనకజ జనని మే ♦ దినియునేడ్చె
శ్రుతులేడ్చె ధర్మదేవత యేడ్చె బాపంబు, నెల్లవారలకంటెఁ నెక్కుడేడ్చె

తే॥ దక్కువారలయేడ్పులఁ ♦ దడవనేల? ఎచటనుండిన వారచ్చు ♦ టచట నిలిచి
యేడ్చినారలు వై దేహిఁయేడ్చియేడ్చి, యుల్లమెరియ నిల్వక సామృఁసిల్లివ్రాత.

ఉ॥ చేరువనున్న యద్దనుజ ♦ చేటిక లత్తటి లేవనెత్తి ప
న్నీరు మొగంబునం జలికి ♦ నేర్పుమెయిం జలిసేవ నేయఁగా
ధారణిజాత కన్దెఱచి ♦ తల్లడమందుచు గంపమొందుచున్
నీరద దేవలుఁ గాంచి తన ♦ నేత్ర యుగంబును మోడె బల్కుటల్.

తే॥ వహ్నిఁబడిన వల్లికవలెఁవాడు నుడుకు, వడఁకు విహ్వలించును వెక్కుఁనడఁగు
మడఁగుఁ

ద్రుళ్లు గద్గదకంతయై రోదనంబు, నేయు జీవంబు లురియాడఁజిక్కు స్రుక్కు

తే॥ పడును పొరలుఁజెమర్పు బెగ్గడిలు నడలు, దెలివిదప్పును లేచు విదిర్చు గేలు
దీనదృష్టుల దిక్కులుఁ తేఱిచూచు, దలరు! దపియించు మొఱవెట్టఁబలవరించు.

ఉ॥ నీయెడఁ బ్రేమగల్గి నిను ♦ నిత్యము గొల్చెడువారిఁ గాచుచున్
నీయెడ వైరమూను రజ ♦ నీచరపాళులఁ ద్రుంచుచుండు మ
న్నాయకు నండనుండఱిటు ♦ నాశము గోరినవారిఁ జేరితే?
నీయవలక్షణంబు గమ ♦ నింపఁగ నిట్టిదె? ధర్మదేవతా! 340

తే॥ ధర్మపద్ధతులం గాక ♦ తక్కుత్రోవ, లందు పోసి యుత్తముల క ♦ డిందిసేసి
చూడ నిచ్చుగించితే? యిది ♦ వేడుకేమి? దుర్విధి! నీవు దీనిచేదొడ్డవగుదె?

ఉ॥ పాపినినైన యేను నిటు ♦ వంటి పరిస్థితిఁ గాంచి పైఁపఁగా
నోపను ధర్మరాజు! దయ ♦ యుంచి ననుం గొని పొమ్ము పుణ్యమా
నాపతి నన్నుఁ బాపుటలు న్యాయమె? రావణుతోడఁ జేరితే?
పాపఫలంబు నాకుఁ గుడు ♦ పంగఁ దలంచిన త్రోవ యిద్దియే? 371

చ॥ తొలఁగని యంధకారమునఁ ♦ ద్రోచుట న్యాయమె? నాథ! యోక్తపా
జలనిధి! నాతపఃఫలమ! సత్యదయాపర! యిన్నినాథు లీ
సిలుగు సహించియుండినది ♦ చెన్నులు నీస్థితి గాంచు కోసమా?
తలఁగని నా దురాగతమె ♦ తార్చెను నీకు నకాలమృత్యువున్

మ॥ అమరప్రార్థితజన్మ! ఆగమ నువేద్యా! దేవ దేవేశ! జ
న్నము గావం జనుదెంచి యంత మిథిలానాథానుదేశంబునన్
బ్రహ్మధాధీశ్వరు చాపమున్ విడిచి నా ♦ పాపాలపుట్టెన హ
స్తముఁ జేపట్టుట యిట్టి యాపదకు ల ♦ క్ష్యంజాటకా? రాఘవా!

మ॥ కడుపుం గాల్చెడువార్త కన్నకడుపా ♦ కౌసల్య విన్నంతనే
విడుచుం బ్రాణము లంత నాయనుజలున్ ♦ వీక్షింతురే జీవికన్?
చెడుగుల్లోరిన కైక యియ్యదియె తాఁ ♦ జింటించి కావించెనో?
చెడితిన్ సర్వవిధంబులం జెడితి నిఁసీ! నా భవం బెట్టిదో? 372

మ॥ వలదన్నన్ వెనువెంట వచ్చితిని క్ర ♦ వ్యాదాలితో నూడు నా
వలనం గల్లెఁ బసిండి లేడికయి ని ♦ ర్బంధించి నిన్నంపితిన్
గెలన నిల్చిన లక్ష్మణుం గతిన వా ♦ గ్దిగ్ధంబులం గుచ్చి యా
వలికిం బంపితి సర్వ మాపదలకే ♦ పాల్సేయనే యయ్యెఁగా? 373

ఉ॥ పాపఫలంబుచే నడవ ♦ భావ్యముగాని యరణ్యసీమకే
మోపిక నేగునాఁడు ప్రియ ♦ మొందగఁ బిల్చి కుమార! రాఘవుం
డాపదనొందునే నతని ♦ కన్నను మున్నె మరింపుమంచు నా
జ్ఞాపనసేయు తల్లి నుడి ♦ జాడనె కూలితే? తండ్రి! లక్ష్మణా! 374

చ॥ చివుళులు పువ్వులుం బఱపి ♦ చెన్నరు తల్పమునందు నిద్దురం
దవిలి త్యజించినట్టి గుణ ♦ ధన్యుడ! లక్ష్మణ! నిత్యశీల! దా
నవ ధను రుగ్ర ముక్త శర ♦ నవ్య సుతల్పమునందు చల్లనన్
మివులఁగఁ గూర్చి సెంద మది ♦ మేకొని వ్రాలితి వేమి? నాయనా!

తే॥ మఖము లొనరించి నధర్మమార్గమునను, ధరణిపాలన మొనరింపఁదగిన నీవు
నన్ను చేపట్టి సత్యవాఁజ్ఞయము ధర్మ, ఫలము కృశియింప వగలఁ బాల్పడితి నాథ!

తే॥ కులిశముననైన బగులనిగుండె గలిగి, పనవి ఫలమేమి ఖేదంబుపాయునట్లు
నీరజాక్షుపైఁబడి మరఁగింతుఁగాక, యనుచుఁ బడఁబోవఁ ద్రిజట తానడ్డువచ్చె.

—: త్రిజట సీత నూటడించుట :—

తే॥ తన తపఃఫల రూపమైతనరు త్రిజట, సాంత్వనంబులు పలుకంగఁసాహసించి
నకుల నవలికఁ ద్రోసి జానకిని డాసి, కౌగిలి నెపంబునం జెవిఁగఱచి పలికె.

తే॥ మాయజంకను పంపుటఁమాయ జనకు, ననుపుటయు నాగపాశ బంధనవిముక్తి
యించుకేని విచారంపఁకిట్లు జీవ, ములను వీడఁ దలంచితే? ముద్దుతల్లి!. 379

ఉ॥ గణ్యతపఃఫలంబు కల ఁ గన్న ఫలంబును మీరు దండకా
రణ్యమునం జరించుతఱి ఁ రాజులు చేతలు ధర్మదేవతా
పుణ్యఫలంబునం బొడము ఁ పూరుషవర్యుని రాము వీర్య సా
ధ్యుణ్యములుం దలంప నొక ఁ దుర్మరణం బతనిక జయించునే?. 380

మ॥ ముగుదా! రాముని మేన నొక్క విశిఖం ఁ బున్నాట కున్నట్టి యా
పగిదిం గానవా? నీ మఱంది మొగముక ఁ భావింప మార్తాండు రీ
తిగ భాసిల్లుచునుండె లక్ష్మణుఁడు మిత్తిం బొందలేదమ్మ! రి
త్రగ దుఃఖమ్ముల నొందకమ్మ! యిది స ఁ త్యం; బేల నందేహముల్?

మ॥ మరణంబే భజయించునేని త్రిజగ ఁ న్మాన్యుండు రాముండు దు
ర్భరమై లోకము లన్నియుం జెడవె? భా ఁ స్వచ్ఛంద బింబంబులుక
ధరణిక్ వ్రాలవె పట్టుదప్పి? పురజి ఁ ధాత్రాదులు న్నిల్తురే?
స్థిరమై ధర్మము లోకముల్ నిలువఁగాఁ ఁ జింతింప నీకేటికి? 381

ఉ॥ సీవరశక్తిచే హనుమ ఁ సీరసజీవుఁడు గాఁడు వ్యర్థమై
పోవదు సీసతీత్యమున ఁ పోడిమి యూరక చింతనేతయుక
భావుకరీతిగాదు సుర ఁ వర్యుల కోర్కులు రిత్తగావు రా
జీవ భవాశ్రు వీడయు విశీర్ణము కాఁగలదమ్మ! జానకీ! 382

చ॥ మునుల నిలిరపులం గనఁ ద్రి ఁ మూర్తులఁ గాంచిన పోల్కి రామ ల
క్ష్మణులను కాంచి హస్తముల ఁ మస్తములం దొదవించి మోద భా
వనముల నున్నవారు భయ ఁ పద్ధతి మానుము సాగరంబు నూ
తను వడిఁజొచ్చి సీరములఁ ఁ ద్రావుట చూడము మేదినీనుతా? 383

చ॥ పతి మరణింప సూత్రమును ఁ పాయఁగనున్న నతీ మతల్లులక
హితమతి! యీ విమానము వ ఁ హింపదు జార్చును తారకాణ లి
వ్వితమునఁ బెక్కు లున్నయవి ఁ వేటిఁడి చందము నొందకమ్మ! నీ
పతి సుఖయయ్యెఁ గొందలము ఁ పాయుము నమ్ముము శన్ను తల్లిరో!

చ॥ అనుడు ధరాత్మజాత హృద ♦ యంబున నించుక తేటి యాసతిం
గని నిను తల్లిగాఁ దలఁచి ♦ కాలము ద్రోచితి నీదుపల్కు లె
ఘ్ను వృథగావు నేటి నిసి ♦ పోయెడుదాఁక భరింతు జీవముల్
నిను మదితెప్పగాఁ దలఁచి ♦ నిల్చితి నమ్మ! శుభమ్ము నీకగున్. ౩౫౯

చ॥ సతులకు భూషణంబు లగు ♦ సాధుగుణంబుల నీటఁ గల్పియున్
బతి ముఖదర్శ నాశ నను ♦ బాధలఁ బెట్టఁగ జీవముల్ భరిం
చితి నెటులెట్టులో గురుత ♦ చెడ్డ శరీరము వీడుటన్నఁ గ
ప్రతరముగాదు తల్లి! త్రిజ ♦ టా! యని మైథిలి నెమ్మదిం గన్. ౩౬౦

చ॥ స్థిరుడగు జీవు నివ్వనుమ ♦ తిన్ విడిపించి బలంబుచేత న
స్థిరమగు దేహమున్ భ్రమము ♦ చేఁగొని యంబరవీధిఁ గాల కిం
కరులు గమించులీల జన ♦ కప్రభు పుత్రిని రాక్షసాంగనల్
కరముల మీఁద నుంచికొని ♦ క్రమ్మటినారు బిరాన లంకకున్. ౩౬౧

౨౩ సంజీవన శైల పటలము. (౧౧౭)

క॥ ఇనకులుని యాశ్చ వనులకుఁ, జనిన విభీషణుడు భోజ్యసామగ్రులు చే
కొని మరలి పాశైమునకుం, బనిచి యవల వచ్చి నమరఃపనుధం గాంచెన్ ౩౬౩
తే॥ బ్రహ్మశాపంబుచే మృతిఁ ♦ బడసినట్లు, వనచరావలి యెల్లనుఁవ్రాలి నేలఁ
జాఁపకట్టుగఁ బడియుండుఁసరణిఁ గాంచి, హా! యనుచు నేమిఁ దోచకఁయట్టె నిలిచె.

క॥ జరిగిన సంగతి నుంతయు, నరయని దనుజేంద్రుఁ డంత ♦ నటమట పడుచున్
బరుగునఁ జని లక్ష్మణుతో, ధరణిని వ్రాలిన నృపాలఁతనయుని గాంచెన్. ౩౬౪

ఉ॥ ప్రేమకుఁ బ్రాణ మస్థులు శ ♦ రీరము ముఖ్యములంచుఁ గాదటం
చీ మహిఁ బల్కువచ్చు రహి ♦ యించు పదావలిఁ గూర్చి నేర్పుచేఁ
ప్రేమకు సాటియైన దొక ♦ పేర్నిగుణంబు జగానఁ గల్గునే ?
ప్రేమగుణమ్ము మేర గని ♦ పెట్టిరె వేల్పులు నేటికేసియున్ ? ౩౬౫

ఉ॥ ఓరువలేని సంకటము ♦ నొంది తపించియు నెమ్మనంబునన్
వీరికిఁ జేటు లేదను వి ♦ వేకము నమ్మక ముంటఁజేసియే
యూరక ప్రాణముల్ విడక ♦ యొప్పుగ శీలన మాచరించి కం
గారుపడంగఁ దగ్గ దొక ♦ కాటియ లేదని నిమ్మళించుచున్. ౩౬౬

తే॥ లజ శరంబుచేఁ గలిగిన ♦ దనియు నదియు, నింద్రజిత్తుచే సౌమిత్రిఁకెనసె ననియ
నతనికై రాముఁ డీరితిఁనడలి సోలె, ననియుఁ దలపోసి ప్రతికృతిఁయరయసాగె

ఉ॥ శోక నివీడితాంగుఁడయిఁశోపిలు రాముఁడు తేలువెన్న న
స్తాకమతిం దలంతమనఁ ♦ దోడగు తమ్ముడు చావఁ బిమ్మటన్

జాక సహించి నిల్వఁ డటు ♦ సాగిన ధూర్తులకే జయఁబిల్బ
జేకుఱునంచుఁ గన్నఁగవ ♦ చిత్తడి నొందఁగ నించె నశ్రువుల్. 3౬౮

మ॥ ఘణిపాశంబు తొలంగినట్టి కరణి ♦ బ్రహ్మాస్త్రము వీడు ల
క్షుణ నాశంబును లేదు తెల్లిపడు నీ ♦ శాఖామృగ వ్రాతము
బ్రహ్మతి జీవము లొందు ధర్మము స్థిర ♦ వర్ధిల్లు మాయావి రా
వణ దుర్మానికి రాక్షసానికి జయ ♦ ప్రాశస్త్యముం గూడునే? 3౬౯

క॥ తేఱుటకు మున్నె యాపద, తీఱఁగఁ దోడ్పడెడి వారు ♦ తెల్లక యెవ రు
న్నారో పెదకెడఁగాకని, కోరికతో నెమకె జేతఁ ♦ గొఱవిం గొనుచున్.

ఆ॥ పెదవి మడిచి కేలు ♦ పెనవైచికొని వేడి, వాడిచూపు జంకఁపోడి మెఱయ
వారణముల కుప్పవైబడియున్న సా, మీరిఁ గాంచి కనులఁసీరునించి, 3౭౦

ఆ॥ అనువు లున్నవనుచునరసి రక్తమువెల్పు, వ్రణములందు గ్రుచ్చుకొన్న శరము
లొక్కటాకటిగాఁగఁనొయ్యన వెడలించి, మొగులు జలము చల్లె మొగముమీఁద.

ఆ॥ ఒడలు గగురు పొడిచె ♦ వెడవెడ నావియు, వచ్చె నావులింత ♦ వచ్చెఁగనులు
విచ్చెఁ దెలివివచ్చెనుచ్చరించెను రామ, రామ యనుచు మంత్రరాజ మతఁడు.

చ॥ అలరును దుఃఖముం బెనఁగు ♦ లాడ విభీషణుఁ డంజనా సుతుం
జెలువుగఁ గాగిలించికొన ♦ శ్రీరఘువీరుని యవ్యయంబు నిం
పెలయఁగఁ బ్రశ్నసేసి సుఖ ♦ యే యను వాక్యము వీనుదోయికి
గెలివిడి గూర్ప జే యనుచుఁ ♦ గేలు మొగిడ్చె మరుత్సుతుం డటన్.

ఉ॥ తమ్మునిమీఁది ప్రేమ బలి ♦ తమ్మగు చింతఁ దపించి సోలినాఁ
డిమ్ముగఁ దేఱ రామవిభుఁ ♦ డేమగునో యని సంశయించెదం
జమ్ముని దైత్యనేత యనఁ ♦ జూచుచు మారుతి భల్లుకేశ్వరుం
డిమ్ముల నున్నవాడె యతఁ ♦ డెచ్చటనుండు వచింపవే యనన్. 3౭1

చ॥ అతనిని కాంచలేదు మృతి ♦ నందెనొ యేమొ యెఱుంగ జానకి
పతి విషయంబు చూడుమనఁ ♦ బావని భల్లుకరాజు నిత్య జీ
వితఁడు వివేకి మేలు నొద ♦ వింపను సేగిదొలంప దక్షుడొ
బ్రతికితిమయ్య పోదమన ♦ వైశమ యిర్వరు చేరి రోయుచున్. 3౭౨

తే॥ పోవుచుండఁగ నొకచోటఁముసలితవము, వలన సెలలునాటిన నొప్పివలనఁగలక
వలన మైక మొందియు జాంబవంతుఁ డిరువు, రరుగుదెంచుచుండుట నడియరసి

యెఱిగె.

తిరిగిరారు

తే॥ రాముడో హనుమంతుడో ♦ రాక్షసుండో, నురలో మునులో పగఱు వోయి ♦
కాన వచ్చువారలు కావఁగడఁగువారె, కావలయునని నెమ్మదిగాంచె సతఁడు.

తే॥ వచ్చి చేరువ నిలిచిన వారిఁ గనులు, తెఱచి కనలేక యెవ్వరో తెలుపుఁ డీర
లనుడు బ్రతికితిమను విభీషణుని పలుకు, సవ్వడింబట్టి యాగసిఁపంతసించి.

తే॥ అవలివాఁ డెవఁడని మారుఁ తాత్మజుఁడను, నుత్తరము విని జయము మఁడు త్రనూజ!
మంటిమిఁకఁ బునర్జన్మంబుఁ గొంటిమయ్య, యనుచు మెల్లనఁ గనువిచ్చి యతనిఁగాంచి.

చ॥ ఒడలి శరంబు లూడ్చికొని యుబ్బి యెలుంగులతేఁడు పావని
గడుకొని కౌఁగిలించికొని కంజ భవాస్త్రమయయ్య రాఘవుం
దొడరి కలంపఁజాల దని దొడ్డగ నమ్మిగ గద్దనాకు నా
పుడమి కుమారిభర్త పని పూని యెసర్చినదేమి చెప్పమా? 379

చ॥ అనుడు మరుత్పుత్రుండను మ హాత్ముఁడు లక్ష్మణు పాటుగాంచి మూ
ర్ఛను మునిఁగెన్ స్మృతిగొనినఁ గ్రమ్మఱ నేమగు నో యెఱుంగఁజా
ల ననిన జాంబవంతుఁ డనుఁలక్ష్మణుఁడేర్పఁగ నే వచించు త్రో
వను చని మందుతెమ్ము కపి వర్గమే కాదు జగమ్ము నూల్కొనున్.

సీ॥ ఉదధిని దాఁటి తొ మ్మిదివేల యామడ, లరిగినఁ గాంతు హి మాచలమ్ము
నొగి నది ద్విసహస్ర యోజనాయతినొప్పు, నదిదాఁటి యోజనమరుగునంత
హేమకూటము వచ్చు శ్రీ మహితంబది, వెనదాఁటి తొమ్మిదివేల యోజ
నము లేగ నిషధశైలము గల్గు దానిని, కడచి యవ్వల నంత నడవ చనిన
తే॥ కనకశైలంబుఁ గానంగఁగలపు దాని, విరివియుండు ముప్పదిరెండువేల యోజ
నాలు పిమ్మటఁ దొమ్మిదివేల యోజ, నములు కడచిన నీలశైలమును కాంతు.

సీ॥ ఆమల రెండువేలామడల పొడవు, విలసిల్లు దాని క వ్వలను నాల్గు
వేల యామడలేగఁలీలను కాంతువు, మందులుగల నల్లమలను నీవు
కాంచినంతనె మనఁకడగండ్ల కడలికి, బారంబు గాంతువు వాయుపుత్ర !

అందు ప్రాణము లిచ్చుమందొండు మఱియొండు, చెదరు సంగంబుల జేర్చునొండు

తే॥ చెడిన రూపంబుఁ గ్రొత్తగాఁజేర్చునొండు, వికలమగు నస్థు లతుకు మూలికయ
దనరు సంజీవకరణి సం ధానకరణి, శస్త్ర సావర్ణకరణి వి శల్యకరణి [ననఁగ]

చ॥ త్రిదశులు క్షీరవారిధి మ ధించిన యత్తజీ బుట్టె నోషధుల్
పదిలము గాఁగ నుంచి రట వారలు విష్ణువు ముక్ ద్రిలోకముల్
పదములఁ గొల్చునాఁడు కడు భక్తిఁ బ్రదక్షిణ మేనునేయు న
య్యదనున దాని తత్త్వము మ హర్షులు తెల్ప నెఱింగితికా సఖా !

ఉ॥ వానిని కాచువారు సుర వర్షులు పెక్కురు వారిఁ జక్రముం
బూనికఁగాచు నీవరిగి ప్రొద్దుదయింపక మున్నె తెచ్చుచో
భానుకులేశులుం బ్లవగ వర్గము జీవములొందు ధర్మమున్
మానుగ నూల్కొనున్ జగతి మాఁడును దైత్యకులంబు నావుడున్.

— : ఆంజనేయుండు సంజీవనిం దేబోవుట :—

మ॥ ఇది కర్తవ్యమ యింతలో రఘుకులా ♦ ధీశుండు తబ్బిబ్బు నం
గదయుం బొందకయుండఁ దేరువుఁ డుమగి ♦ కాలంబు గాకుండఁ దె
చ్చెద దివ్యోపధు లెట్టులేని యని పెం ♦ చాఁ దేహ మాకాశ మొ
ప్పదమా శీర్షకభాతి దోఁపఁగ జగ ♦ ద్వీరుండు సామీరి తాఁ. 3౮2

మ॥ గ్రహ ఋక్షంబులు తారహారముల వీఁ ♦ కందోఁచెఁ గ్రుంగారె బా
దహతిం భూమి భుజాంతర ప్రథిమ సా ♦ ధ్యంబే బ్రమాణింపఁగఁ ?
గ్రహియింపందగె బాహువుల్ దిశల లం ♦ కాద్వీప మండింక నె
వ్వహిఁ దా రెండవ పాదముంపఁ దల మేపాటిం గనఁ లేదుగా ! 3౮౩

ఉత్స॥ వాలువంచి కేలుసాచి ♦ వాయి మడిచి పాదమున్
నేలనూని టొమ్ము విఱిచి ♦ నిక్కవొడువ రోమముల్
లీల మెడను క్రుంచి రామ ♦ లీల సంస్తుతించుచున్
గాలి కొడుకు నింగి కెగసెఁ ♦ గామచారియై చనఁ. 3౮౪

ఉ॥ లంక పయోధి మున్గిన క ♦ లంబన నొప్పఁగ నుప్పరంబునన్
వంకలు చిన్నతిప్పలును ♦ పాదపముల్ వడితోడ లేచె ని
ర్వంకలఁ దూలి సంద్రమునఁ ♦ బడ్డది దేవ విమాన పంక్తి య
భ్రంకవమై మహాబ్ధి దిగి ♦ భంబుల బోరుకులార్చె నత్తఱిన్. 3౮5

చ॥ ఒఱగిన వూరువేగమున ♦ నుత్తర దిక్కునకున్ మహీధ్రముల్
శరదములుం గలంగెఁ దరు ♦ జాలము కానల మండె రాపిడిన్
గరువలియుం బయోధి వెను ♦ కంబడఁ జిత్తములున్ వెనుంబడన్
గురుగతి వాయుసూతి చనఁగోయని యార్చిరి వేల్పు లుబ్బుచున్. 3౮6

మ॥ జలముజ్జుండలి దాఁటి చంద్రపథమున్ ♦ సంధించి యుగ్రాంశు మం
డలమున్ మీఱి తరించి ఋక్షపథమున్ ♦ డాకొంచు దదోగ భూ
ములతో నబ్జు లోకముం గడచి చూ ♦ వుల్ పోవఁగారాని య
గ్గలికన్ మారుత నందనుండు చనియెన్ గాకుత్స్థ కార్యార్థియై. 3౮7

సీ॥ వైన తేయుండు వడివైన కుంతమునకేగు, వాఁడని కొందఱుపలికినారు
తెలిపిట్టపై నెక్కినలువ న్వలోకంబు, నందువాఁడని కొందఱుతాడినారు
శూలిగాకున్న సీలీల నెవ్వఁడు చనఁ, గలఁడని కొందఱుతలఁచినారు
తలఁచిన రూపంబుదాల్చి లీలలు నల్పు, వెన్నుండె యని కొందఱుతెన్నినారు

తే॥ బాగుగాఁ జూతమని కొందఱేగి వెంట, ననుసరింపఁజాలక వృథాఁయానమంది
రమణిజని పునరావృత్తిరహితమైన, మోక్షపద మందువాఁడని మొక్కినారు.

తే॥ రూపమున్నది యని జ్యోతిఃరూపమనుచు, జ్ఞానరూపుడనుచుఁ బవఃమానరూపుఁ
డనుచు సర్వకారణుడగుఁజూహరియటంచుఁ, బలువిధంబుల విజ్ఞలైతలఁచినారు.

తే॥ పరవి బ్రహ్మాండమెల్ల సంబరముగప్పి, నట్టి హనుమని వడిచేతఁనడరినట్టి
శబ్దయుత వాతమున దిగిఁజూన శిరము, లల్లలాడె నజాండంబుఁతల్లడిల్లె. 379

క॥ ఒలి ధారవోయ జగములఁ, గొలువఁగ హరి గొప్పచూపుఁగొన మునులును వే
ల్పులు సంతసించిన తేజఁగున, నలరిరి హనుమని మహోదఃయాకృతివలనక 380

క॥ సుర సిద్ధ కింపురుష కి, న్నర విద్యాధరులు చల్లుఁననలును గండం
బిరవార నెఱయ విరిసిన, హరిచందన మట్టులొప్పెఁహనుమంతఁ డటక 381

క॥ హిమవంతముఁ జేరఁగ నం, దమరిన తపసులును విబుధులలరుచు నీకా
ర్యము ఫలియించుత మని రటఁ, బ్రమథపరుని నగముఁ గాంచిపావని యుబ్బెక 382

క॥ ఈశాన్యాధీశుఁడు కై, లానంబును గని కరంబులను మొగిచిన యా
కీశవరుఁగాంచి ప్రేమా, వేశంబున నుమకుఁజూపెవేడుకపడుచుక. 383

క॥ ఇతఁడేగుఁటెల యను నా, సతికి హరుఁడు రామ దూత ఁ సంజీవనికై
హితమతిఁ జనియెడు లంకా, పతి నాశము రేపుచూడఁబదమా యనియెక.

క॥ హరిచక్రమువలెఁ జనియెడి, కరువలిగొడు కచటు కడచి ఁ క్షణికంబగు కా
మ రతులఁ దనిసెడు సురగణ, మిరపుకొనిన హేమకూట ఁ శృంగము కాంచెక.

క॥ మనసునకు జ్ఞాననేత్రం, బునకు విధికి నందకుండుఁపొలమునఁజను పా
వని కనియెఁ బైని భువనము, లను కొలిచెడి కట్ట నా నలరు కనకాద్రిక. ౪౦౨

క॥ అనిమిషులేమియుఁ దోవక, కనుచుండఁగఁ గీశవరుఁడుఁకాంచనగిరిపైఁ
జని కనె నీదీవికిఁ బే, రెనయించిన జంబువును స ఁ మీప్పితమతియై ౪౦3

అ॥ మేరుశిఖరమందుఁసారై న యజపురిఁ, గాంచి దాని నడుమఁగనక వీరి
నలరు పలువఁగాంచియలరారు మనముతో, వందనంబు నేసెవాయు సుతుఁడు.

క॥ సురతరు వనమున భక్తులు, పరవశులై వినుతినేయఁబ్రణావ రవమునక
హరి శ్రీభూ తరుణులతో, దిరుడయి వేంచేయఁ గని నుతించుచు నవలక.

తే॥ అంద యీశాన్యభాగంబునందుకోటి, భానుసంకాశ ఘృణి భానఁమానుడగుచు
భక్తు లర్పించు పూల కుఁప్పలకు నడుమఁ, గ్రాలు భవ భవానులఁగాంచికేలుమోడ్పె.

తే॥ చంద్రువలెవెలిగొడుగుశీర్ష మ్ముమీఁద, వెలయ సుందరుల్ చామరల్ వీచుచుండఁ
ద్రెదళు లలరి కొల్వఁగ నొప్పుఁదేవ విభుని, కాంచి ముదమంది కేల్మోడ్చిఁకడచిచనియె.

తే॥ విరిసియున్న కల్పకతరుల్ వెలయ రుచిర, కాంతు లొప్పారు నిర్జరాగారమైన
కనకగిరి శిఖరమున దిఁకృతులఁ గన్ను, లలరఁ గని యాంజనేయుండుహర్షమందె

ఉ॥ మేరువుదాటి వైశమ స ♦ మీర కుమారకుఁ డుత్తరస్థలిఁ
జేరి దినేనుఁ డస్తగతిఁ ♦ జెందమి నొక్కక్షణంబయేని రే
వాఱక యుంటఁజేసి యది ♦ భానుఁడు పుట్టినకాఁ దలంచి వై
వాఱిన చింత యుగైఁ దన ♦ పట్టిన కార్యము భంగమాటకుఁ. 30౯

ఉ॥ భూపతి మూర్ఖదేబుటకు ♦ మున్నుగ నోషధు లిచ్చి లక్ష్మణుఁ
లేపగ నెంచి వచ్చితి మ ♦ లీమన బుద్ధిని పాడుచేసితిఁ
రేపడు మున్నె మారుతి జ ♦ రీలున వచ్చున యంచుఁ గాచువా
రేపగిదిం జరింతు? నిఁకనెయ్యదికార్యము? సర్వముం జెడఁ. ౩౧౦

చ॥ అతుల వివేకశాలి యగు ♦ నాహనుమానుఁడు మానసంబునం
దతితర చింతనొందియు ర ♦ యంబునఁదేటి యుదీచియం దహ
ర్పతి యుదయించునే? కనక ♦ పర్వతముఁ రవి చుట్టునంచుఁ బం
డితులు వచించు వారలనిఁడెందము కుందు తొలంచె నత్తటిఁ. ౩౧౧

చ॥ మరణములేక చింతయను ♦ మాటయులేక సతంబు భోగమే
యరవుగనొప్పి యాలుమగ ♦ లొక్కశరీరమ యొంది ప్రేమ మో
గిరముగ నిష్టగోష్ఠిఁ దిల ♦ కించుచు జీవులు సంచరించు ను
త్తర కురు భూములం గనుచు ♦ దాఁటె మరుత్సుతుఁ డుగ్రవేగుఁడై.

తే॥ అటఁగపర్దియు హరి కమలాసనుండు, నెలవుకొన యోగ్యమై త్యాగినిశ్చలుండు
నైన ధర్మప్రభుని రాజధానిఁబోలు, పట్టనములఁ గాంచుచుఁబోయెఁబవననుతుండు.
తే॥ మేరువునకంటె బొడవుగఁమీఱి యజుని, పట్టముం గొనువాఁడునుభవములేని
వాఁడు నగు కపివీరుండుపోడిమిని త్రి, విక్రమునిపోలు నీలాద్రివెలయఁగాంచె.

తే॥ ఇరులతోతులు జిమ్ము నగ్గిరినిదాటి, జాంబవంతుడు తెలిపినవైలమును మ
హావధి దీప్తులను మింటిసధికకాంతి, మంతముగఁ జేయు చిన్నియంబట్టికాంచె
తే॥ కాంచిదిగె దిగినంత నొక్కరువక్రంగె, దానిఁగాచు దేవతలునుతటమటపడి
నిలుకఁజెంది నన్నిధి నిల్చిసీవెవండ, విటకు వచ్చిన కారీయమేది? యనుడు.

ఉ॥ వచ్చిన కార్యముం ద్రిదశవంద్యుఁడు మారుతి సాలుమూల వా
క్రుచ్చిన వారలుఁ మదిని ♦ కొంకక గైకొనిపోయి పిమ్మటఁ
దెచ్చి యథాస్థితి న్నిలుపు ♦ ధీవర! యంచు నదృశ్యులౌ తటిఁ
దిచ్చుమొగంబు చెందె బొడ ♦ తెంచి సుదర్శనముఁ రయంబునఁ.

చ॥ ఉడుగక యోషధుల్ వెదకు ♦ చుండినఁ గాలముమీఱుఁ గార్యముఁ
జెడు నటుగాన నీశిఖరిఁ ♦ జేకొని పోవుట యుక్తమంచు నె
వ్వడిఁ బెకలించి యెత్తికొని ♦ వాయుకుమారకుఁ డంబరస్థలిఁ
బెడిదపు టమ్మువోలె గడు ♦ వేగమ టివ్వున వచ్చుచుండఁగఁ. ౩౧౨

—: జాంబవ ద్విభీషణులఁ గాంచి రాముఁడు పరితపించుట :—

- చ॥ వెరవరి జాంబవంతుఁడు వి ♦ వేకి విభీషణుఁ డేగుడెంచి దా
శరధి పదాంబుజంబు లెల ♦ సంబున నొత్త నెలర్చె భామినీ
వర హృదయాంబుజాత మధు ♦ పమ్ములు సత్కరుణా స్వరూపముల్
వరదములుం బవిత్రములు ♦ పంకజసామ్యములై న నేత్రముల్. ౪౧౮
- చ॥ కనుగవ నీరునించుచు వ ♦ గర్చెడు వారలఁ గాంచి నీవు పో
యిన పనిమేలె? జీవము వ ♦ హింతె? విభీషణ! బ్రహ్మపుత్ర! నీ
కును శుభమేకదా? సమసి ♦ కూలె నమ ప్తబలంబు తమ్ముతో
నొసరుపఁ దగ్గదొందు తెరువున్న వచింపుఁడు మీరు క్రచ్చుట. ౪౧౯
- చ॥ పుడమికుమారి వల్ల మతి ♦ పోయిన నాస్థితి చెప్పనేల? యీ
పుడమి కలంతకాలమును ♦ పోవని నిందను మోచినాడఁ ద
మ్ముఁడు నను మాయజంక యిది ♦ పోవలదన్నను నాడుదాని ప
ల్కెడవక పోవుటం గద వహించితిఁ గూర్చితి నిన్ని చెట్టులు. ౪౨౦
- ఉ॥ రావణుఁగాంచి చేవను దు ♦ రం బొనరించితిఁ జంపనైతి నా
జీవములై న యిందఱకుఁ ♦ జేటొనఁగూర్చితి బామ్మతూపుచే
రావణిఁ గూల్తునన్న సమ ♦ రస్థలి ధర్మముగాని పద్ధతిం
బోవకుమంచుఁ దమ్మునకుఁ ♦ బోయితి నడ్డము కీడు దెచ్చితి. ౪౨౧
- ఉ॥ తమ్మునితోడ నుండక వె ♦ తారము దుర్విధి గూర్పబోలు న
న్నమ్ముల పూజనీయ నెడ ♦ కంపెను సోదరులెల్ల రాజ రం
గమ్మునఁ గూలి రింద్రజితు ♦ గండడఁగింపక లక్ష్మణుండు నా
కమ్మును చేరె నావెడఁగు ♦ కర్జము కూర్చె మహార్తి వీరికి. ౪౨౨
- ఉ॥ ఇచ్చట నిట్టి పల్కు వచి ♦ యించుచు నిల్చు టవేక్షణీయమే ?
ముచ్చుల రావణాదులను ♦ పోర వధించి నురాలికి ముదం
బచ్చుగఁ గూర్చి వారుకొను ♦ నయ్యది యెయ్యది లేదు వీరల
హెచ్చిన ప్రేమఁగూడ దివి ♦ కేగుటయే తగుత్రోవ నాకగు. ౪౨౩
- ఉ॥ ఏటికి నీత? రాజ్యరమ ♦ యేటికి? నేటికిగీర్తి ధర్మమిం
కేటికి? బంధు లేమిటికి? నేటికి ♦ శౌర్యము? సత్య మేటి కి
ల్లేటికి? వాకి లేమిటికి? నేటికి ♦ సత్కృతు? లేల వైరముల్ ?
సాటి యొకింత లేని యను ♦ జన్ముడు స్వర్గము చేరు పిమ్ముట. ౪౨౪
- చ॥ నెనరు వినిష్ఫలంబు గన ♦ నెయ్యవుఁ దమ్ముఁడు లేని పిమ్ముట
దనుజులనెల్ల బోకడచి ♦ దర్పము చూపుదునేని చౌర్య వం

చనములు గల్గువాడనె ని ♦ జం బగుదుక మఱికాదయేని బ
 చెప్పనబొమనాదు ని త్తఱిని ♦ జీవము వీడుటె యుక్తకార్యమా. ౪౨౫
 ఉ॥ తండ్రికి గోలుపోయి పెద ♦ తండ్రి యనందగు నజ్ఞటాయువుక
 దండకయందు కోలుపడి ♦ తమ్ముని మిత్రుల నక్కవాటికిం
 గండగ నిచ్చి సౌఖ్యములఁ ♦ గామినితోఁ గొనెనంచుఁ గర్ణముల్
 పుండయి పుచ్చి విచ్చి పురుపుల్ వడఁ దిట్టదె సాధులోకముక. ౪౨౬
 ఉ॥ తమ్ముడు లేక సీతఁ గొని ♦ ధారణినేల నయోధ్యకేగుచోఁ
 దమ్ముని వీడివచ్చితె ను ♦ తా! యనుతల్లి సుమిత్ర మోము నే
 నెమ్మొయిఁగాంచి యేమి వచి ♦ యింతును? రక్కసివాతఁ బెట్టితిం
 బొమ్మని పల్కుకంటె ననుపుల్ విడుటెంతయు మేల కాదొకో? ౪౨౭

తే॥ అనుచుఁ బలువిధంబుల నిట్టులడలుచున్న, పుండరీకాక్షు జాంబవంతుండు కాంచి
 దేవ! విలపించుచుండినఁ దెలివి మాయుఁ, దెన్నుదోపదు వినుమొక్కవన్నపంబు.

—: జాంబవంతుండు రాముని తేర్పుట :—

తే॥ అరిది సద్గుణావళులకు ♦ నాటపట్ట, వైన నీవు నిన్నెఱుంగవు ♦ గాని నేను
 నిన్ను మున్నె యెఱుంగుదుఁ దెన్నుదప్పి, సంభ్రమించిన సురల యాసలు నశించు.
 ఆ॥ కదనమందు కీశఁగణములఁ దమ్ముని, ప్రాణములను కొన్నప్రదర మత్య
 మోఘమైన యజుని ♦ ముఖ్యాస్త్రమనియెడు, నాతలంపు నిజము ♦ నలినసేత్ర!
 తే॥ పరఁగ బ్రహ్మాస్త్రమే యేయఁబడునయేని, సమరమున దేవదానవసమితినేని
 చెలగియే తీరు నిన్నేమిచేయలేక, వదలినది యింతకంటె మోదదము గలదె?
 తే॥ ధీరుడగు హనుమానుండు తెలివినంది, పనవుచో నది తగదనిపంపినాడ
 నోషధులు గొని తెచ్చుటకు త్తరమున, కాతఁడిప్పుడ వచ్చు నీలాబ్ధదేహ! ౪౩౨
 తే॥ హిమగిరినిమేరువుం దాటియేగియున్న, యాంజనేయుండు వచ్చినయాక్షణమున
 నీ మనశ్చింత లెల్లనుసీగు నిజము, నిమున మూఱడుమా! జగన్నియతచరిత!
 ఉ॥ మార జితాంగ! యేను నజ ♦ మాధవ శంభులు తక్కు నెవ్వరుక
 దీరుగ నోషధి స్థితులఁ ♦ దెల్పఁగలేరు సుపర్య దానవుల్
 క్షీరపయోధిఁ ద్రచ్చుతఱి ♦ జక్కిన వానిని విష్ణుచక్రమే
 వారక కాచుచుండు నని ♦ వర్ధిలు నక్కురుభూమి కవ్వలక. ౪౩౪
 తే॥ ఇందనుక నేరిచే స్పృశియింపఁబడవు, నలువకై నఁ బ్రాణము లీయఁగలిగినయవి
 పరఁగు సంజీవకరణి సౌవర్ణ కరణి, యన విశల్య సంధాన కఠిణు లనంగ. ౪౩౫
 తే॥ ఓషధులు నిక్కముగ వచ్చునున్మృతికము, వదలు ధర్మమే త్రోవచూపంగ హనుమ
 వచ్చుఁ దేగలఁడతనికివలనుపడని, పనియుఁ గలదె! యోచింపుమా! భవవినాశ!

- తే॥ అనుషు శ్రీరామభూపతియతనిశలుకు, విని ముదంబంనుచుండునంత నె మహా
వం బుదీచిని పుట్టి సంధంబు సొరలె, జండమాటత మేతెంచెజవము మెఱయ.
- తే॥ ఉడుగణంబులు వడిదప్పియురలె సూర్యమండలము పోయి ద్విజరాజుమండలమును
చేర నందలి జంక కృశించె దగను, మొగుభు లొండొంటి దేలుల మొగిని తొలకె
- తే॥ వేల్లు పూగుత్తులును వినువీధి కెగసె, భూధరమ్ములు మ్రోకులుమునుపటివలె
గడలి లోబడె మాగుతి గర్జనంబు, చేసె రామాదుల యెడందచింత దొలగ.
- ఆ॥ భువియు దివియు మేఘములు సాగరంబులు, తక్కినవియు నొక్కతరుణమందె
గొప్ప రవము చేయుకొమరున నుండెను, గాడ్పుపట్టి నేయు గర్జనంబు. రరం
- ఆ॥ పాలవెల్లి జలుకవైకుంఠ నాజ్ఞ మం, దరము దెచ్చుచున్నగరుడుకరణి
నొప్పె సురుజవముననోషధీశైలంబు, బరంగ దెచ్చుచున్నవాయుసుతుడు.
- ఆ॥ పవనఁ జాత్రికూటపర్వతంబు బెకల్చి, తేచ్చుకరణి హనుమతెచ్చెదెచ్చె
ననుచునుండ నతడునవనికి దిగియె న, మృల నభంబునందనిలిచె దిగక. రర౨
- ఆ॥ మంద మారుతమ్ముమందులతో వీచి, యెల్ల వారియెడలుపల్లవింప
భానుసుతునితోడవానరావళి యార్పు, నట్లుచేసె విబుధులలరుచుండ. రర౩
- ఆ॥ విబుధ వినుతు లగుచువిందులై యుండిన, కవులు మందుగాలికలయ వీవ
సాగసు చేవ దిటవునెగడఁ గాలు జయించి, నక్కవాత మట్టిగుక్కినారు.
- ఆ॥ అసుర తనువు లెల్లనంబుధిబడుటచే, బ్రదుకవయ్యె దక్కుపడవలును చి
గిర్చి ప్రాణమొందఁగీశుల విషయంబు, విప్పి చెప్పవలెనెవిశద ఫణితి! రర౪
- ఆ॥ అలుగు లూడె గాయములు చల్లనై పూడె, గలయ నేత్రతారకలు చలించె
జగము వినుతినేయసామిత్రి తెలివందె, గూర్కునుండి మేలుకొన్నమాడ్కి.
- ఆ॥ నస్త సాగరములుసంక్షోభ మందంగఁ, గవులు నేయు వీరగర్జనముల
లేచె లక్ష్మణుండులేఖుల భద్రగీ, తముల లేచు శేషతల్పుభంగి. రర౫
- ఆ॥ లేచినట్టి యనుజురేచిన భుజములఁ, గొంగిలించుకొన్నకంజ నయను
చింతతోడ సురలచింతయు జగముల, చింత తఱిగి విటిగిచెదరిపోయె. రర౬
- క॥ చెన్నుగ నాడిరి వేలుపు, టన్నులు కిన్నరుల గీతికా రవ మింపై
మిన్నలమె మునులు నిగమవు, బన్నములు పఠించి తవనిపండువునేసె రర౭
- క॥ వేదంబులు ఘోషించెను, వేదవిదుల విజ్ఞతయునువికసించెను న
మోదము నొందె జగము సం, భోదము లంభోధు లుటిమిపాలువుంబొందె
- క॥ కొల తొలగిన యాపిమ్మట, నలువశరము జానకీ మ న స్పదనునకు
పలగొని కరుణించితివని, పలికి చింతిమై నదృశ్య భావమునందె రర౮

- చ॥ ఎడఁద దురంత చింత నశి ♦ యింప ముద్రఁగు పరీత నేత్రుఁడై
పుడమికుమారి భర్త కపి ♦ ముఖ్యుని వాయతనూజఁ గాఁగిటఁ
దడవి మదీయ వంశమును ♦ ధారణలో యశమంద నిల్చి నా
యొడలిని విక్రయించిఁగొని ♦ యుంటివి వేటొకఁ డున్నె చేయఁగఁ.
- ఉ॥ మా కుల పూర్వులెల్లరు క్ర ♦ మంబునఁ బెంచిన ధర్మవద్ధతుల్
నాకతన న్నశింప మర ♦ ణంబె భజించితి మేము నీవ యి
హ్వాకుకులంబు నిల్పితివి ♦ ప్రాక్తన ధర్మములెల్ల నెఱ్ఱెనె
నీ కరుణం బదంపడి జ ♦ నించిన వారము సుమ్ము పావనీ! ౪౫౩
- ఉ॥ ప్రాణము పోవువేళ నొద ♦ వంగల పుణ్యులు తామెనంగు నా
ప్రాణముతోడ వారలకుఁ ♦ బ్రత్యుపకారముచేత సామ్యమే?
ప్రాణము లిచ్చు మాత్ర మన ♦ భావ్యమె యిప్పని? ముందటఁ జగ
త్పాణ కుమారకా! యరుల ♦ ప్రాణము లూడ్చితి దూఱు వోవఁగఁ
- ఉ॥ సోదరుమీఁది ప్రేమమున ♦ సుక్కితి లోక మెఱుంగ నిట్టి యా
మోదము నీవు గూర్పుటను ♦ ముందటి దుఃఖము మిక్కిలిఁ సుఖ
శ్రీదముగాఁ దలంతుఁ జర ♦ జీవివి సాయము యుక్తవేళ నా
కాదటఁ గూర్చినాడ వటు ♦ తొటనె నిల్చె జగంబు మేలిమి. ౪౫౪
- ఉ॥ ఎల్లరు ప్రాణముల్ విడక ♦ యిమ్మగు సౌఖ్యము లందునట్లు మే
లుల్లసిలంగఁ జేసి తొక ♦ యుమ్మల మందక శాశ్వతుండవై
చెల్లుమ యంచుఁ బల్కుఁ గపి ♦ శేఖరు లుత్కట వీరనాద సో
ద్యల్ల సితాస్యలైరి పవ ♦ నాత్మజుఁ డుబ్బున మ్రొక్కి యిట్లను. ౪౫౫
- ఉ॥ తమ్ములవైరి బిడ్చి యమ్మ ♦ తమ్మును తమ్మున కీయఁజాలనే?
క్రమ్మి దివమ్ము నందమృత ♦ కుంభము దెచ్చి యెసంగఁజాలనే?
యిమ్ముగఁ బాలవెల్లి మధి ♦ యించి సుధం గొనితేరఁజాలనే?
బమ్మను పట్టితెచ్చి తల ♦ వ్రాతనె మార్పఁగఁజాలనే? ప్రభూ! ౪౫౬
- చ॥ గురుతరమైన నీకరుణ ♦ గూడిన నియ్యది కార్యమే? యనఁ
నిరవధి సత్త్వసంయుత వ ♦ నేచర సింహమ! యెంతకెంతకే
సరుహుఁడవైన నీవు కల ♦ యంతకు నాపద మమ్ము చేరునే?
బెరిసితిమేము సౌఖ్యములు ♦ పేరిమితోనని రాముఁ డాడఁగఁ. ౪౫౭
- చ॥ అతులితశౌర్యశాలి! పవ ♦ నాత్మజ! యిమ్మల యింద యుండినఁ
దితిజకులంబు చావదు వ ♦ ధింపనుచాలము కాపునఁ యథా
స్థితి నట దీనినుంచి చను ♦ జేరుమ వైశమ యంచు భల్లక
క్షీతివతి పల్కుఁ బావని వి ♦ శిష్టమతిం గొనియేగె నైలము. ౪౫౮

౨౪ హాలాపాన నటన పటలము (౨౧)

క॥ ఇట నిట్లు జరుగుచుండఁగ, నట రావణుఁ డుబ్బి కుతుకఁమంది వినోద
 స్ఫుట హాలా జనిత విశం, కట యువతీ నటన లీలఁగించుచు నుండెన్ ర౬౦
 తే॥ అమరకాంతలు విద్యాధిరాంగనలును, దైత్య వనితలు నాగ సుందరులు యక్ష
 మధురవాణులు సిద్ధ బంధర నువేణు, లెల్లఁ దెండ్రుపలై వచ్చిరుల్లసిల్లి. ర౬౧
 తే॥ రంభయును తిలోత్తమయు నూర్వశియు మేన, కయు ఘృతాచియు బహువిధ
 ♦ క్రమ నిసద

వాద్యములతోడ లయరాగభావ సరణి, చెడక పాడుచు నాట్యంబుచేసినారు.

చ॥ ప్రచలిత కుండలంబులు ప్ర ♦ భా తిలకంబులు లోలనేత్రముల్
 విచికిల దంతముల్ మధుర ♦ పేశల క్రమ సుధాధరంబులున్
 ప్రచుర మనోహరాలక వి ♦ భాసిత తన్ముఖ చంద్రబింబముల్
 రుచిరముగా వెలింగె ముఖ ♦ రోచులు రాగము నొందుచుండఁగన్.

ఉ॥ తేటలు వాఱు చిర్నగవు ♦ తెప్పను భూవల లేతయెండయున్
 మూటలుగట్ట దీప గణ ♦ ముల్ వెలిగింపఁగఁ జాలు మేని డా
 ల్పాటులు జీరువాఱు గను ♦ వారల తెల్విని పోలి మీటుచున్
 బాటలుగా నిరుల్ మరుల ♦ పాలయి క్రుంగఁగసాగె నయ్యెడన్. ర౬౨

చ॥ చదువులచేత సత్పథిని ♦ చాఁగుచు భావి నెఱుంగు పెద్దలన్
 ముదమున నాశ్రయింప గుణ ♦ మున్ దెలిపిం గడు విస్తరించు న
 ప్పదురున మీఁదు గాన కిల ♦ బ్రక్కలఁబైఁ బ్రసరింపజేయు దు
 ర్మదుల పరాక్రమంబు వలె ♦ మైకము నెవ్వడి బర్వె నెల్లెడన్. ర౬౩

ఉ॥ నవ్వులు మించె దంతముల ♦ నాణెము వెల్పడె స్వేదబిందువుల్
 మవ్వముగా నెలర్చె లఘి ♦ మంబుగ వాతెఱుఁగు జలించె వే
 నివ్వటిలెం గనుంగొనల ♦ నీటగు రక్తిమ నిక్కె గన్పొమల్
 కవ్వొకొన్ మొగంబులను ♦ గాటవుఁ దెల్లఁదనంబు వారికిన్. ర౬౪

చ॥ తలముదులెల్ల వీడుచు ని ♦ తంబములం దగదాఁటి వ్రేల మే
 ఖలలు పటాలితోడుత ది ♦ గంబడ మానముఁగాఁచె గేశముల్
 తులవలు దుండగంబులకుఁ ♦ దూకొన నుత్తము లడ్డువచ్చి దీ
 నుల కగు బన్నముల్ తొలఁగ ♦ నూకఁదలంచుట యుక్తమేకదా?.

తే॥ మదన మృగయుండు పొది నుంచుప్రదరమనఁగఁ, దగిన కన్నులతో నున్న
 మగువ లవుడు
 స్రుతిని కలియక వెట్టిపద్ధతులతోడఁ, బాడి రవ లయతో నపస్వరముతోడ.

తే॥ వేణునాదంబును జయించు విమలరవము, గలుగు చెలువలు పాటల గతులుదప్పి
కాకి యుజువుతో సుధయందు కల్లుచేర్చు, తీరు తోఁపంగఁ బాడిరి తెలివిచెడఁగ.

తే॥ కాంచ నింద్రజాలమె యను కరణిదోచు, భావ విస్ఫూర్తి నభినయ పద్ధతులను
తెలుపు జాణలు నోటితో ద్విపముఁ బలికి, తేరు కరములతో జూపు వారలైరి.

తే॥ ఆడుదురు పాడుదురు నవ్వి యేడుతురును, తూలుదురు సోలుదురు చాల ప్రేలుదురును
నీలుగుదురు తూగుదురును మూలుగుదురు, మ్రొక్కుదురు స్రుక్కుదురు మీఱి
నిక్కుదురును.

తే॥ మదిని గలదాని సుంతయు మఱుగుపఱుప, లేక వెలిగ్రక్కినారలు లేమ లట్టి
తేఱఁగుఁగాంచి నిల్చిన జితేంద్రియుల రోమ, కూపముల నెల్ల మదను లఁకోరు లడరె

చ॥ భ్రమరములంబలెం జలన భావము నొందెడు కన్ను లెఱ్ఱనై

యమరెను రక్తిమంబగు ము భాంబుజముల్ తెలుపొంద దైత్య వం

శమునకు భావినాశమును జాడఁగఁ దెల్పెడిపోల్కిఁ గన్పడె

ద్రుమ మొకటైనఁ బుష్ప నికు దంబము వేఱుగఁ బూచెనో యనన్.

తే॥ యముని కుంతంబు మదనుని యలుఁగు నుపమ, గాఁగఁజెప్పిన నొప్పుని కన్నులుగల
చెలులు హారంబులను రశనలను వస్త్ర, ములను కొప్పులలోపల ముడిచికొనిరి

తే॥ మందహాసకుచుల్ గల మందగమన, లిట్టి గతులొందఁ గని మోద మనయుచున్న
రావణాసురు శ్రవణరంధ్రములఁ జొచ్చె, గపి సమూహంబు చేసిన కలకలంబు.

తే॥ పాట లాటలు కేకలు వాద్యరవము, లలుక లూఱటల్ కొతుకు మాటలు కటాక్ష
ములును తక్కు చేష్టలు బలి ముఖుల గర్జ, వలన వేడికిఁ బువులట్లు వాడిముడిఁగె

తే॥ కట్టుఁగంబములందె నా గములు సోల, వాజులుం దూల ననురుల పసిమి మాల
రామలక్ష్మణ శింజినీ రావ మడరె, వార్ధిఁ ద్రచ్చిన నాటి రంపంబుకరణి. ౪౭౭

చ॥ తరుణుల కూటముల్ కపి క దంబమునోలె గనంబడంగ మం

దరము కలంప నొప్పు భయ దంబగు సంద్రమునాఁగ మానసం

బటిముఱి సెంద నత్తటి ని శాంతమ యయ్యు దశాస్యమోము చం

దురునకుఁ ద్రోవరానీదయి తోచెను పట్ట పగ ల్విధంబునన్. ౪౭౮

చ॥ విసవిన బంధరాకృతిని వేగులు వచ్చి దశాస్య కంఠ పు

ష్ప సరము లిందుచేరి పగ వారలు ప్రాణములొంది చాల సం

తనమున నున్న వారన నె దం దిగులొంది లతాంత శయ్యపై

మనలుట మాని తత్తఱను మంత్ర నిశాంతము చేరె గ్రక్కునన్. ౪౭౯

౨౫. మాయాసీతా పటలము (౯౭)

తే॥ చేరి వృద్ధులావులు నింద్ర జితుఁడు సైన్య, పతులు విన జరిగినదెల్లఁ బలుకునంత
మాల్యవంతుండు చింతమై మనసువాడఁ, దెలిపె నిట్లు రావణునకు ధీరమతిని.

చ॥ చెడు తలఁపూని దానవులఁ జెచ్చెర నంబుధి వైవకున్న ని
య్యెడ ననువుల్ నిజంబుగ వ + హించియె యుందుకు తప్పె నీదు దుం
దుడుకునఁ బంకజాసనుని + తూపె నిరర్థకమాట వానరుల్
కడుకొని పై పయిం దొడరఁ + గా నొకయడ్డును లేదు రావణా! ౪౦౦

చ॥ కలఁక యొకింత గానని జ + గత్పరిపాలు కటాక్షదృష్టిచేఁ
జెలంగి క్షణంబులోనఁ జని + చేవ మహావధి భూధరేంద్రమున్
బలిమిఁ బెకల్చి తెచ్చిన య + వార్యబలుండు మరుత్పుతుండె కా
వలయును తక్కువారలకుఁ + బల్కుఁ దలంప నొనర్ప శక్యమే? ౪౦౧

చ॥ మలఁగొని పోయినట్టి యల + మారుతి మేరు ధరాధరంబు ని
ట్టలముగఁ దెచ్చి వైచిన న + డంగమె? లంకను కెల్లగించి భూ
స్థలిఁ దిరుగంగ వైచిన ని + శాచర వర్గము నిల్వనేర్పునే?
ములుచఁదనంబు మాని తల + పోయుట కార్యము నిర్జరాంతకా! ౪౦౨

చ॥ జగముల నెల్ల నొక్కపరి + చావఁగ మోఁదఁగఁ జాలువాఁడు సా
ధుగుణమునం ద్రిమూర్తులకుఁ + దోడుగ నాల్గవమూర్తియంచు నెం
చఁగఁ దగువాఁడు మారుతి ని + జంబికఁ జావకయున్నవారలన్
నెగడఁగఁ జూచుటల్ తగవు + నెమ్మది నీవ తలంచుచూడుమా. ౪౦౩

శా॥ వాలిం గూలఁగనేసి గొప్ప జలధిన్ + బంధించి లంకాపురిఁ-
గాలుంబోలిన కుంభకర్ణు ననిలో + ఖండించు శ్రీరామ భూ
పాలున్ బుద్బుద సన్నిభుల్ దనుజు + లా? బాధించి చక్కాడు వా
రేలా యీ యడియాస? రాఘవునకుం + బృధ్వీజ నర్పింపుమా. ౪౦౪

చ॥ పొలిసిరి వార్ధిద్రావి దివి + భూమిని పేర్చి వహింపఁజాలు శూ
రులు; రణభాత్రినుండి యను + రుల్ చనుదెంచినవారు నీవు నీ
యెలమి సుతుండు దక్క మఱి + యెవ్వరు? గెల్పుట నున్న! వట్టి యా
సలఁబడి ప్రాణముల్ విడువఁ + జాఁగుట యెన్నఁగ శూరకార్యమే?.

చ॥ అనుటయుఁ బంక్తికంతుడు భ + యంకరరీతి నదల్చి నీదు వి
న్ననువులు మేలుమేలు పలు + కాడకు రాక్షసులెల్లఁ గూలినన్
బనుపడకుండఁ గైదువులు + వ్యర్థములైనను నాసికాగ్రమం
దనువుగ నావి యున్న వఱ + కంబుజనేత్ర నొసంగ నెట్టులున్. ౪౦౫

ఉ॥ జీవితముల్ వినాశమొగిఁ + జేసికొనన్ ధరణీతనూజ న
త్యావిలబుద్ధిఁ దేను మది + నవ్యయ సౌఖ్యము లందఁగోరియే
యీవగఁ దెచ్చితన్ బ్రదుక + నిచ్చయె యున్న నిరర్థకంబులౌ
జీవితముల్ భరించుచు వ + సింపుడు నేన జయింతు నెల్లరన్. ౪౦౬

చ॥ అనుడుఁ గుమారుఁ డిట్టులను ♦ నజ్జభవాన్వయ వార్ధిచంద్రమా !
 విను మొకమాట యేను రఘు ♦ వీరుఁడు తక్కఁగఁ దక్కువారిపై
 వసజభవాస్త్రమున్ విడుచు ♦ వాఁడను కానది వాని దేహమున్
 జెనకకయే తొలంగినది ♦ చిత్రము దీనిఁ దలంపఁగా నగున్. ౪౮౯

ఉ॥ శీరుగఁ జర్చనేయ నిది ♦ తేలికగాదు రఘుప్రభుం డనా
 ధారణ మానవుండు పిన ♦ తండ్రి వచించిన గర్వ మోహ ని
 స్తారులు యోగు లెల్లపుడు ♦ ధ్యానము సేయుచునుండు నా జగ
 త్కారకుఁడే యటంచుఁ గొతు ♦ కం బనిలేక యెఱుంగనయ్యెడిన్.

చ॥ అది యటులుండని మృగుగ ♦ నై నది యైనది చింతయేల ? నీ
 మది ప్రమదంబు నొంద నొక ♦ మార్గము చూతు నికుంభిలాస్థలిన్
 గుదిరిక నొక్కవేలిమిని ♦ కూరిచి పూర్తియొనర్తు దుర్గుణ
 స్వదుఁడు విభీషణుం డెఱుంగ ♦ భంగము సేయున యంచుఁ గుండెదన్.

సీ॥ ఐన విభీషణుఁడరయకుండెడు భంగి, నీత యాకృతి యొండుఁనృప్తిచేసి
 యువతీస్థితిం గాంచి ♦ యున్నతి నందిన, హనుమంతు నెదుట దా ♦ నిని వధించి
 పరఁగ నయోధ్యపై ♦ కరుగుచుంటిన యని, పలుక వారలు న్రూనుఁపడి యలంగు
 వారు జానకి చచ్చెఁఫలమేమి యిందని, తమ్ములు హీతులు బంధవులు పురము
 తే॥ తెరలి నాశమొందున యనిఁమరలువారు, మరలకున్నను హనుమంతుఁబరికిఁ బంపి
 యెఱుంగుదాఁక దుగ్ధిముభరిఁయింపలేర, యంతలో నాదు వేలిమిఁనట ముగింతు.

చ॥ ముగిసినయంత వచ్చి కపి ♦ ముఖ్యుల రాఘవులన్ వధించి నీ
 కు గెలుపు గూర్తునంచుఁ దన ♦ కూరిమి పుత్రుఁడు పల్క సంతనం
 బు గలుగఁ బంక్తికంఠుఁ డను ♦ మోదము చూపెను మేఘనాదుఁడున్
 జగమిష మాయనీతను నృ ♦ జింపఁగ నుత్తరువందె సంతటన్. ౪౯౩

—: వానరులు లంకం గాల్పుట :—

మ॥ అట సుగ్రీవుఁడు రాఘవుం గని మహా ♦ త్మా! ధైత్యులున్నట్టి యీ
 పుటభేదంబు దహింపఁగావలయు నా ♦ మోదంబు చూపింపవే
 యటులై నన్ రిపురాజి వచ్చుననఁ గం ♦ జాక్షుండు యోచించి కా
 ల్పుటయే యొప్పుని యాజ్ఞయాయఁ బ్లవగుల్ఁకోలాహలాత్సాహులై.

మ॥ కొఱపుల్ చేకొని తన్నయంబుగ రణ ♦ ట్తోణీ తలంబెల్ల నొ
 త్రురమై కన్నడనేగి ధైత్యనగర ♦ ద్వారంబున న్నిల్చి పే
 చిరి శంపాలతపోల్కి నుల్కలటు ల ♦ చ్చిద్రంబులై యెల్లచో
 వఱలెన్ ధైత్య వినాశనూచకముగా ♦ వారింపరాకుండఁగన్. ౪౯౪

ఉ॥ లంకను కీశులేసిన య ♦ లాతము లెల్లెడఁబర్చి మున్ను నా
యంకుఁడు వార్ధిపైఁ బఱపు ♦ సగ్ని శరంబు విధాన లేగి న
ల్వంకలఁ గాల్చెఁ బక్షుల ర ♦ వంబులు దానవకోటి కూకలుఁ
సంకటపాటులుం దెలుపఁశక్యమె ? కోతులు పెక్కులై చనన్. ౪౯౬

మ॥ ఒక (మాన్ది)మ్మరి మున్నువచ్చి యొగి ని ♦ య్యారెల్ల దుర్వార వ
హ్నికి నాహారము సేసిపోయె నివుడో ♦ యిన్నంచుఁ దెల్పంగ లె
క్కకు రానట్టి నలీముఖావళులు లం ♦ కంజొచ్చె నింకెట్లు చా
వక జీవించెడు వారమంచు భయ ది ♦ గాభింతాత్ము లైరందఱున్.

ఆ॥ లోక వినుతుండై నఁకాకుత్స్థ తిలకుండు, వహ్ను లుమియు బాణవర్గమేయ
గోవురంబు విఱిగి ♦ కూలి త్రికూటంబు, పైనిఁబడియో గవులు ♦ ప్రమదమంద.

తే॥ మందు మలఁ గొనిపోయిన ♦ మారుతి వడి, వచ్చి కంఠీరవ రవంబుఁ వఱలఁజేయ
విన్న లంక గరుడపక్షు ♦ భీషణుతి, వినిన నాగలోకస్థితి. ♦ నెనసె నవుడు. ౪౯౭

శా॥ మాయాకార్య విశారదుండు జముతో ♦ మాటొడ్డి గెల్పొందు దై
తేయేంద్రదాతృజుఁ డుద్ధతుండయి మరు ♦ ద్వీధిక్ మహారంభుండై
మాయాజానకి కొప్పు వట్టికొని భీ ♦ మప్రాధి ఖడ్గంబుచే
వ్యాయామంబు వెలుంగఁ దిప్పుచు జగ ♦ త్ప్రాణాత్మజుఁ డాయుచున్.

శా॥ మీరీ జానకికై దురంబు కడుఁబే ♦ ర్నిం జేయుచున్నారు ర
క్షోరాజన్యఁ డుపేక్షచే విడిన నీ ♦ క్రూరాత్మ నేఁజంపెదన్
దీరున్ సర్వము మీకు మాకు నన భీ ♦ తిన్ వాయువుత్తండు మా
యారంభంబులు సర్వముం జెడియె నేఁ ♦ డంచున్ మదిన్ సుక్కుచున్.

శా॥ తప్పింపంగ నుపాయమేదియును చి ♦ త్తంబందు కన్పట్టమిన్
నిష్పం ద్రొక్కిన రీతిఁ దత్తఱి న ♦ న్నితం బ్రశంసించుటే
యొప్పంబోలు నటంచు నిట్టులను గ ♦ ణ్యోదార ! యీపద్ధతుల్
మెప్పు? సీతియె? యోగ్యమో? తగవో? మేల్మింగూర్చునో? తెల్పుమా?

మ॥ అరవిందానన వంశ్యుండై సకల శాస్త్రార్థంబుల న్నేర్చి యీ
కరణిన్ స్త్రీని వధించుటల్ పరమ దు ♦ స్కార్యంబుగా నేర్వవో?
ధరణీ వ్యోమములే వడంకునవి చి ♦ త్తంబందు భావింపవో?
కరుణన్ దీనిని మాని తేని కని లో ♦ కంబెల్లఁ గీర్తింపదే? ౪౯౮

మ॥ కర్మణాదూరత యేల? వంశ గురుతల్ ♦ కాలుష్యముం జెందు దు
ర్భరమా నింద వహింతు నైచ్య మబలన్ ♦ బాధించి చక్కాడుటల్
స్థిరమా కీర్తి సళించు రౌరవము ప్రా ♦ ప్తించున్ మహాపాతకం
బురవే నేయఁగ రాచపుట్టువునకున్ ♦ యోచింపుమా రావణీ! ౪౯౯

మ॥ అన నా రావణి నవ్వి యిట్టులనుఁ గ్ర ♦ వ్యాదుల్ నుఖంబంద నొ
ప్పని పేరాసల నొందు దుర్మతులు గీ ♦ ర్వాణుల్ నిరాశం జనన్
దనుజప్రాతము తండ్రియుం జెడఁగ నా ♦ ద్యంబై న బీజంబు దీ
నిని వేటాడుటకంటె నన్నెమగు పున్నెంబున్నె యొడ్డె యిలన్.

శా॥ ఈరేతంచిన చేత క్రుల్లినది నేఁ ♦ డే మీ యయోధ్య నుదు
ర్వార క్రోధము మీఱఁ గాల్చెదను కా ♦ వన్ శక్యమైయున్న నా
నారాచంబుల పాలుగాక ధరణి ♦ నాథానుజుల్ తల్లులున్
బొరుల్ జీవిత మందఁ జూచుకొనుడి ♦ వాగ్వాద మింకేటికి? ౫౦౬

: — ఇంద్రజిత్తు మాయాసీత తలఁదఱుఁగుట : —

తే॥ ఇపుడ యీపుష్పకంబునఁజేగువాడఁ, బ్రార్థనమున ఫలములేదుఁజ్లవగ! నీచ! నకలలోకంబు లెదురై నఁన్రగ్గువాడ, నే? యనుచు సీత కంఠంబుఁజేయఁ దిరిగి.

క॥ కరుణింపుము నటకకు మని, తరుణియుఁ బ్రార్థించుచుండఁదయగొనక నిశా
చరుఁడు సరాలునఁ గైతవ, ధరణిజ శిర ముత్తరించిఁతలుకునఁ జనియెన్. ౫౦౮

తే॥ తెరలి పుష్పక మెక్కి యుండిచి దిశకు, నింద్రజితుఁ డరుగఁగఁ దపియించి హనుమ
పృథివి బడియెను వజ్ర ప్రఘ్నిన్నజైల, లీల సర్వచేష్ట లుడిగిఁతూలి సోలి. ౫౦౯

తే॥ పోయినట్టులె పోయి యాఁపుణ్యజనుఁడు, మరలి చేరె నికుంభిలఁమఖము సేయ
మనసు సురుంగంగ మారుతిఁమాఁడి వాడి, కలఁగి మలఁగి నలఁగి తేటిఁపలవరించె.

మాలిని॥ బలముచెడఁ గృశించున్ ♦ భామినీ దీపమంచున్

దలరి మదిఁ గలంచున్ ♦ దైవమే లేదె యంచున్

తలఁచి తలఁచి యూర్పుం ♦ దల్లి యంచంగలూర్పున్

అలఁగి దెనలఁ గాంచున్ ♦ హా చెడెం గార్యమంచున్

౫౧౦

క॥ కింకగొని యసురపై బడ, నుంకించును వగపుత్రోవఁనుర్విం గూలున్

శంకగొను జంకు వడఁకుఁ ద, లంకుం దలమోదికొను నిలంబడి పొరలున్.

తే॥ మా కతలుముగిసినవి ముల్లోకములకుఁ, దమము తొలఁగినదని మదిఁదలఁచునంత
మరల నిసివచ్చె దుష్ట కర్మములు ప్రబలెఁ, జెనఁటి కత్తిచే లక్ష్మినిఁతునిమె నకట!

శా॥ కారాగారమునం దగుల్వడిన లో ♦ క ప్రార్థ్య పాజన్య లం

కా రక్షోధిపునుండి వీడ్వఱచు వీఁ ♦ కన్వచ్చి శోకంపుఁ గీ

కారణ్యంబున నేఁ దగుల్వడితిఁ బా ♦ పాత్ముండు వైదేహీ న

ట్లారాటింపఁగఁ జూచుచుండితిఁ గదా ♦ వ్యధుండనై బిమ్మిటిన్. ౫౧౪

చ॥ పరమ తపస్వినిన్ ముగుదఁ ♦ బావన నన్నులమిన్న బాసకిన్

జెఱ విడిపింపగా నిటకుఁ ♦ జేరినవాడను కాను దానన్

- త్కరముల నాజిలోఁ దునుముఁ ♦ గాఁ జనుదెంచిన వాఁడఁగాను దు
ర్మరణము తల్లి యొంద బవ ♦ రంబున కిందఁజఁ దోడితెచ్చితి. ౧౧౧
- ఉ॥ జానకీ గానలఁదు కనఁ ♦ జాలక చింతిలుచున్న రామ భూ
జానికీ లంకలో జనక ♦ జాతను జూచితినంచుఁ బల్కి న
మ్మానము నొందు నోటనె కు ♦ మార్గుడు రావణి చంపఁజచ్చె నం
చేనె వచింపఁగా వలసె ♦ నేటికిఁ గాల్పనె నాదు జన్మము. ౧౧౨
- చ॥ కడలిని దాఁటి లంక నొగిఁ ♦ గాలిచి నేతువుగట్టి మేరువుం
గడచి మహాషధీ శిఖరి ♦ గారవమారఁగఁ దెచ్చి నీసముల్
పుడమిని లేరు లేరనెడి ♦ భూరి యశంబు గడించినట్టి నా
యుడిగము బీటు వోయెను ప ♦ యోనిధి నింగువ గల్పు కై వడి. ౧౧౩
- ఉ॥ సీతను కత్తిచేఁ దునుము ♦ చెన్నటి నప్పుడ చంపనైతి న
బ్జాతముఖా సమక్షమునఁ ♦ జంపుచునుండఁగఁ జూచుచుంటి నీ
పాతక జీవితంబు నెడఁ ♦ బాయఁగ జంకుచు నుంటి నింక నా
సీతకముల్ జగంబులు గ ♦ ణించి హసింపకయున్నె! యక్కటా!. ౧౧౪
- మ॥ అని చింతించుచు రావణాత్మజఁ డయో ♦ భ్యాపట్టణం బేర్చఁగాఁ
జనియె వానిని వెంబడించిన రఘు ♦ త్కృభర్త నాజాడ యే
మిని కాన్పింపమి నేమిగా వగచునో? మీఁదేమి కానున్నదో?
కనకున్నాఁడను తెల్పఁగాఁజనుటె యో ♦ గ్యంబైన కార్యంబగు. ౧౧౫
- చ॥ జరిగినదెల్లఁ దెల్పెదను ♦ జానకిభర్తకు నాతఁ డయ్యెడఁ
మరణము నొందునేని యట ♦ మాఁడెద నట్టులు కాక యాతఁడే
కరణి వచించు నానరణిఁ ♦ గార్య మొనర్చెద రిత్తచింత నే
నొరయుట యేల? యంచిన కులోత్తము చెంగట వ్రాలె గ్రక్కున. ౧౧౬
- ఉ॥ వ్రాలి తపించి మానసము ♦ ప్రాణము దేహము వాడ నూర్చుచు
సోలుచుఁ దూలుచు మిగుల ♦ స్రుక్కుచు వెక్కుచు నేలఁగూల నం
శీలుఁడు రాముఁ డాతనిని ♦ చేరఁగఁజీరి వచింపుమయ్య! యి
స్లేల తపింప? హేతువదియెయ్యదొ గొప్పది యుండు మారుతీ! ౧౧౭
- చ॥ నుడువుమ యన్న నాతఁడు క ♦ నుంగవ నశ్రులు గ్రమ్మ మేఘు నా
దుఁడు జనకాత్మజ న్నటకి ♦ త్రోచెన యంచు వచించి యాపయ్యి
నుడువు కొడల్ గదల్పక క ♦ నుంగవ యార్పక యూర్పుపుచ్చు కు
గ్గడువగు చింతనొంది యొకఁడై వడి మాన్పడి యుండెన త్తటి. ౧౧౮
- ఉ॥ ఆ పలుకుల్ చెవింబడిన ♦ యంతనె కీశవరేఘ్య లెల్లరు
రావడి వాతఘోతమున ♦ మ్రాకులు గూలియట్లు రామ రా

మా! పరమాత్మ! యేదిగతి ♦ మాకని రాముని పాదసన్నిధి
దాపముచేత బెగ్గిలి వి ♦ తాకునఁ గూలిరి ధారణీస్థలి. ౧౨౩

ఉ॥ చిత్రమువోలె సూర్యకుల ♦ శేఖరుఁ డొక్క క్షణంబు నిల్చి సా
మితికి మాటుపల్కిడక ♦ మిత్రులఁ జూడక మత్తుఁడేనియున్
భాత్రని సుంతయైన మదిఁ ♦ దాళఁగలే నభిమాన మక్కునం
దోత్రము మాడ్కిఁగ్రమ్మ ససి ♦ దూలి ధరాస్థలి వ్రాలె గ్రక్కునన్.

ఉ॥ అగ్రజు చింతఁగాంచి తమ ♦ కైన నుదుస్థిఁగి గాంచి కార్య మ
వ్యగ్రతనుండి యిమ్మువడి ♦ వచ్చియు నాశము చెందఁగాంచి వీ
రాగ్రణి లక్ష్మణుండు హృద ♦ యంబును మేనును వాడఁ దల్లి ప్ర
త్యగ్రత వీడు క్రేపువలె ♦ నారటమందుచు వ్రాలె మేదినిన్. ౧౨౪

చ॥ మదిని విమర్శపైఁ బ్రతి వి ♦ మర్శ యొనర్చు విభీషణుండు త
న్నెద కుదియింప నార్తిగొని ♦ యేమియుఁ దోషక గెల్పులేమి దు
ర్మమఁడగు మేఘనాదుఁడు ధ ♦ రానుతచే దనుజాళికెల్ల నా
పద ఘటియించె నంచుఁ గర ♦ వాలునఁ ద్రుంచెనొ యంచు జంకుచున్.

ఉ॥ చల్లనినీరు మోముపయి ♦ జల్లి పదంబులు మేను నొత్తఁగా
మెల్లనఁ గన్నువిచ్చి రఘు ♦ మేదినినాథుఁడు చూచె లక్ష్మణుం
డుల్లము నంచలింప నన ♦ నొయ్యనఁ గాంచి యితండు జీవముల్
తెల్లము వీడుపాఁ డనుచుఁ ♦ దేర్పడలంచి నహించి యిట్లనున్. ౧౨౫

ఉ॥ అల్పులు దెప్పరంబు తటి ♦ నార్తిని క్రుంగి కృశించువార ల
య్యల్పవిధంబు నీకుఁ దగు ♦ నా? పగవారలు నవ్వఁ జిత్త నం
కల్పము మాని యన్వయపు ♦ గౌరవముం దిగనాడి ధర్మపుం
బొల్పును వీడి యిట్లు దిట ♦ ముంజెడఁ జింతిలఁగాదు రాఘవా! ౧౨౬

మ॥ అసహాయన్ బతిదేవతన్ సుజన లో ♦ కారాధ్య వై దేహి నొ
క్కనురుం డంటి వధించె నంచు నిటు శో ♦ కాక్రాంత చిత్తుండవై
మనలంజెల్లునె? యక్ష నాగ మఖభు ♦ జ్ఞానీంద్రు లై రేనియున్
వసుధన్ సజ్జన హింసనేయ వడి న ♦ వ్వారిన్ వధింపందగున్. ౧౨౭

మ॥ జగముల్ చేడ్పడకండుటా? దనుజ డా ♦ ర్జన్యంబు లిట్లేచుటా?
నిగమ వ్యాపృతి సాగుటా? తగవు పు ♦ న్నెంబుల్ ధర న్నిల్పుటా?
తెగి సాధుల్ నశియించుటా? మనము నా ♦ ర్తింగుంది శోకించుటా?
పగవారల్ బదుకొందఁగా మన ధను ♦ మ్పొండిత్య ముక్కాటుటా?

మ॥ త్రుటిలో లంకను బూదిచేసి దనుజుల్ ♦ త్రోవ్రోపుతో బోవు ది
క్రటముల్ గాల్చి దివంబు గూల్చి మది శాంతంబందుటల్ మానితొ

- క్కటపాటొంది శిరంబు వ్రాల్చికొని ధృగి * ఖంబందుచుండేని య
క్కట! యీ పేదతనంబు వీరజగ ము * ధ్వాటించి యగ్గించునే? ౧౩౧
- చ॥ పురమున నిట్టి ధర్మమును * పూనియె రాజ్యమువీడి కానలు
జొరలబడి దేవిగ గోలుపడి * స్రుక్కుచు లంకకుఁ జేరి యిందు దు
ర్భరమగు దుఃఖమొంది వసి * వాడుచు ధర్మము ధర్మమంచు ని
బ్బరికము గొందుమేని యుడి * వంబున కీడ్వరె కట్టి శాత్రువుల్. ౧౩౨
- చ॥ వగవు భరింపలేక మన * ప్రాణము వీడితిమేని లోకముల్
పగతుఁడు పట్టి తెచ్చి తన * భార్యను మోల వధింప రాముఁడా
పగతుని కొందికొంది కసి * వాయుగఁ జంపెడి శక్తిలేక సి
గ్గు గొని మరించె నంచు నిను * గువ్వకరింగొని నిండనేయవే? ౧౩౩
- మ॥ తగ నీవైఖరి వీరధర్మము నుమి * త్రా వుత్తకుం డాడుచో
వగలో ముగ్ధున సూర్యసూతి యొక స్వ * ప్నంబంది మేల్కొన్న సో
యగమై లేచి పరాకులేని వడి దీ * పొగ్గిం బతంగక్రియ
నెగయం జూచు దశాస్యు టొమ్ముపయి లం * ఘింపంగ రండ్లో వెనక.
- శా॥ లంకా పట్టణముం బెకల్చి వడి నే * లంగూల్చి యిల్లాండ్రతోఁ
జంకం బిడ్డలతో సుహృద్దనులతోఁ * జక్కాడి యన్యాయ మీ
పొంకంబంచు నిలింపు లడ్డుపడినం * బొంగార్చి లోకం బడై
తాళంకంబై చనఁజేసి తీటవలె గా * ర్యంబిద్ది రండ్లో వెనక. ౧౩౪
- శా॥ ధర్మంబే యగుఁగాక యారసిన దు * ర్ధర్మంబై యాఁగాక దు
ష్కర్మారంభుల దుంపఁ దెంప కిటు శో * కస్వాంతులై యుంటు న
త్కర్మం బెట్లును కాదు రండనుచు మా * ర్తండాత్మజుం డాడఁగా
నిర్ముక్తంబులఁ బోలి లేచి రతనిక * వెన్నంటి శాఖాచరుల్. ౧౩౫
- శా॥ ఉత్సేకించుచు లేచు వానరుల యు * ద్యోగంబు వీక్షించి సం
విత్సంయుక్తుఁడు వాయునూతి యింక మీ * విన్నాణముల్ చాలు దు
ర్మాత్సర్యంబునఁ గోనలంబు పయి కిం * ద్రద్యేషి దండెత్తె మీ
యుత్సాహంబులు వ్యర్థమయ్యె నని దై * త్యోద్దేశముం దెల్పుడు.

—: ఇంద్రజ త్రయోధ్య కేగెనని విని రాముడు చింతించుట :—

తే॥తల్లులును తమ్ములు మహా ద్రిఃపముచేయుచున్న కోనలంబునకదై * త్యండుపోయె
న నెడు వార చెవింజొర * ననఘు మనము, కలఁగినది మఱి మిక్కిలికలఁగఁబాతె.

శా॥ క్షీరాంభోనిధి యోగనిద్ర విడి వ * చెప్పనాఁగఁ జంతా మహా
పారావారము తీర మొంది త్రుటియుం * బంబింప కూటాసు నీ

